

Για την Αριστερά του 21ου αιώνα

Η συμβολή του ΣΥΝ στο Πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ

Φεβρουάριος 2009

Προλογικό Σημείωμα

Το παρακάτω κείμενο είναι η συμβολή του Συνασπισμού της Αριστεράς, των Κινήματων και της Οικολογίας στο πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ. Συμβολή αναλυτική, εκτενής και –κατά το δυνατόν– συνεκτική, που διαμορφώθηκε στο πλαίσιο της προσπάθειας που άρχισε εδώ και καιρό στο ΣΥΡΙΖΑ για τη συγκρότηση της προγραμματικής μας πρότασης.

Η συμβολή μας κινείται στην κατεύθυνση της διαμόρφωσης ενός προγράμματος που θα είναι ανοιχτό στις εξελίξεις και θα υπηρετεί τους άμεσους πολιτικούς μας στόχους, χωρίς ωστόσο να είναι αποκομμένο από το όραμά μας για ένα σοσιαλισμό με ελευθερία και δημοκρατία. Συνιστά μια δέσμη ριζοσπαστικών μεταρρυθμίσεων και μετασχηματισμών που απαντούν σε συγκεκριμένα προβλήματα, υποδεικνύουν εναλλακτικές, αξιόπιστες και άμεσα διεκδικήσιμες πολιτικές λύσεις και ανοίγουν δρόμους για συνολικότερες ρήξεις. Το κείμενο αυτό προσδοκούμε να αποτελέσει τη βάση για περαιτέρω συζητήσεις και επεξεργασίες, με στόχο τη συσπείρωση και διεύρυνση της Αριστεράς και του ΣΥΡΙΖΑ και το χτίσιμο δεσμών εμπιστοσύνης με τον κόσμο της εργασίας, τη νεολαία, τους ενεργούς πολίτες, την κοινωνία συνολικά.

Για τη διαμόρφωση της πρότασής μας επιδιώξαμε μια ανοιχτή διαδικασία, ενσωματώνοντας τις εμπειρίες του κόσμου των αγώνων και των κινήματων αλλά και ανθρώπων με ειδικές γνώσεις. Μολονότι η διαδικασία δεν πήρε αυτόν το χαρακτήρα στο εύρος που θα επιθυμούσαμε, ενέπλεξε ωστόσο τα Τμήματα της ΚΠΕ του ΣΥΝ, συντρόφους και συντρόφισσες, καθώς και έναν πρωτοφανή αριθμό ανθρώπων – μελών του ΣΥΝ ή μη– που κατέθεσαν τις εμπειρίες, τις ιδέες και τις γνώσεις τους. Σε κάθε περίπτωση, η συμβολή που καταθέτουμε σήμερα αποτελεί μια συγκροτημένη βάση για να αναπτύξουμε και να βαθύνουμε περαιτέρω τη συζήτηση και την επεξεργασία των θέσεών μας, όχι μόνοι αλλά μαζί με εκείνους στους οποίους απευθυνόμαστε, μέσα στους κοινωνικούς αγώνες.

Το κείμενο χωρίζεται σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος αφιερώνεται στο βασικό πλαίσιο των αρχών και των κατευθύνσεων που διέπουν την προγραμματική πρόταση του Συνασπισμού. Αρχικά περιγράφεται η σημερινή κατάσταση στην Ελλάδα και τον κόσμο και στη συνέχεια αναλύεται το αριστερό σχέδιο διεξόδου από την τρέχουσα οικονομική κρίση, απαντώντας συγχρόνως στο ερώτημα ποιες είναι οι κοινωνικές ομάδες στις οποίες πρωτίστως απευθυνόμαστε.

Το δεύτερο μέρος είναι η καρδιά του κειμένου. Εδώ παρουσιάζονται αναλυτικά οι θέσεις μας με τη μορφή 22 προγραμματικών αξόνων-στόχων πάλης. Σε κάθε επιμέρους στόχο, αφού προηγηθεί μια σύντομη ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και καταδειχθεί το τι πρέπει να αλλάξει, παρουσιάζονται οι προτάσεις μας για την προοδευτική επίλυση των προβλημάτων που μαστίζουν σήμερα την οικονομική, πολιτική και κοινωνική ζωή του τόπου. Πρόκειται για προτάσεις με άμεσο αλλά και με μακροπρόθεσμο ορίζοντα υλοποίησης.

Το τρίτο μέρος αποτελείται από ένα σύνολο παραρτημάτων που συμπληρώνουν το κυρίως σώμα του προγράμματος. Πρόκειται για κείμενα ειδικότερου ενδιαφέροντος, η επεξεργασία των οποίων δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί από την Επιτροπή Προγράμματος. Καταχωρούνται έτσι ως συλλογικές ή ατομικές συμβολές που θα

αξιοποιηθούν στην πορεία μαζί με τις παρατηρήσεις και τις προτάσεις που ενδεχομένως θα γίνουν στο πλαίσιο του Διαρκούς Συνεδρίου.

Η Επιτροπή Προγράμματος

Γιάννης Δραγασάκης, Γιάννης Μπαλάφας, Αριστείδης Μπαλτάς, Σίσσυ Βελισσαρίου, Χάρης Γολέμης, Λίτσα Δουδούμη, Αλέκος Καλύβης, Χάρης Κωνσταντάτος, Παναγιώτης Λαφαζάνης, Ασημίνα Ξηροτύρη, Παναγιώτης Τριγάζης

Η Επιτροπή Προγράμματος αξιοποίησε τις συμβολές πολλών συντρόφων και μη. Ιδιαίτερα κατά την τελική φάση της συγγραφής και της επιμέλειας των κειμένων, είχε τη βοήθεια των: Βούτση Νίκου, Ζαμπέλη Κατερίνας, Ιωαννίδη Γιώργου, Μανώλη Σταυρούλας, Μπαλαμπανίδη Γιάννη, Ντόβολου Μάκη, Πανταλού Ειρήνης, Πάντου Παναγιώτη και Πούλου Ουρανίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Κεφάλαιο I: Οι αφετηρίες μας.....	15
<i>Προοίμιο .....</i>	<i>15</i>
<i>Το πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ.....</i>	<i>17</i>
<i>Η τρέχουσα κρίση και τα αίτιά της.....</i>	<i>18</i>
<i>Ο ελληνικός κοινωνικός σχηματισμός απέναντι στην κρίση .....</i>	<i>20</i>
<i>Το διεθνές πλαίσιο και τα ζητήματα που θέτει.....</i>	<i>22</i>
<i>Η Ευρώπη.....</i>	<i>23</i>
<i>Το πολιτικό πλαίσιο της δράσης μας σήμερα.....</i>	<i>24</i>
 Κεφάλαιο II: Πού απευθυνόμαστε και πώς	27
<i>Οικοδόμηση δεσμών εμπιστοσύνης.....</i>	<i>27</i>
<i>Οι ουσιαστικοί πρωταγωνιστές.....</i>	<i>29</i>
<i>Ο κόσμος της μισθωτής εργασίας .....</i>	<i>29</i>
<i>Οι αγρότες.....</i>	<i>32</i>
<i>Οι αυτοαπασχολούμενοι και η μικρή επιχειρηματικότητα.....</i>	<i>33</i>
<i>Η νέα γενιά και οι πολλαπλές της ταυτότητες.....</i>	<i>34</i>
<i>Τα λεγόμενα νέα κοινωνικά κινήματα.....</i>	<i>36</i>
<i>Σύνοψη .....</i>	<i>37</i>
 Κεφάλαιο III: Η κρίση και η απάντηση της Αριστεράς	38
<i>Η κρίση.....</i>	<i>38</i>
<i>Η απάντηση της Αριστεράς.....</i>	<i>39</i>
<i>Τα τρία επίπεδα του σχεδίου μας .....</i>	<i>41</i>
<i>Να υψώσουμε παντού μια ασπίδα κοινωνικής αλληλεγγύης .....</i>	<i>41</i>
<i>Προς μια οικονομία των αναγκών και μια κοινωνία των συλλογικών αγαθών, των δικαιωμάτων και των ελευθεριών .....</i>	<i>42</i>
<i>Μείωση των ανισοτήτων και αναδιανομή πόρων και εξουσιών .....</i>	<i>42</i>
<i>Νέος ρόλος του δημόσιου χώρου: ο δημόσιος χώρος ως χώρος συλλογικών αγαθών, δημόσιας πολιτικής και διαδικασιών κοινωνικοποίησης της γνώσης .....</i>	<i>43</i>
<i>Δημόσιος τομέας υπό δημοκρατικό έλεγχο και με υψηλή κοινωνική αποτελεσματικότητα .</i>	<i>43</i>
<i>Μια νέα ανάπτυξη σε ενδογενείς βάσεις με πλατιά δημοκρατική συμμετοχή και κοινωνικό έλεγχο.....</i>	<i>44</i>
<i>Διεύρυνση του κοινωνικού κράτους, συλλογικά αγαθά προσβάσιμα σε όλους .....</i>	<i>45</i>
<i>Παραγωγική ανασυγκρότηση υπό τις αρχές της αειφορίας, της πλήρους απασχόλησης και της αναβάθμισης της εργασίας .....</i>	<i>45</i>
<i>Οικολογικός μετασχηματισμός της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας.....</i>	<i>46</i>
<i>Ένα διαφορετικό πλαίσιο δημοκρατικής οργάνωσης της κοινωνικής και πολιτικής ζωής, της συνταγματικής τάξης, των θεσμών και της δημόσιας διοίκησης .....</i>	<i>46</i>
<i>Προς μια πολιτισμική αναγέννηση .....</i>	<i>47</i>
<i>Η δημοκρατική Ελλάδα που παράγει και δημιουργεί σε μια άλλη Ευρώπη, σε έναν καλύτερο κόσμο .....</i>	<i>48</i>
<i>Στρατηγικός στόχος ο σοσιαλισμός με ελευθερία και δημοκρατία.....</i>	<i>49</i>

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΠΑΛΗΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄
ΚΟΙΝΩΝΙΑ – ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ – ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΟΧΟΣ 1

Αγώνας για τα δικαιώματα – Πάλη κατά των διακρίσεων

<i>Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις.....</i>	<i>54</i>
<i>Η στρατηγική μας κατεύθυνση.....</i>	<i>55</i>
<i>Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....</i>	<i>57</i>
Πολιτικά δικαιώματα.....	57
Ηλεκτρονικό φακέλωμα – Κάμερες/επιτήρηση	57
Καταστολή – Αστυνομική αυθαιρεσία – Βασανισμοί.....	57
Στρατιωτική θητεία.....	58
Αντιρρησίες συνείδησης.....	58
Μειονότητα της Θράκης.....	58
Και γενικότερα, για όλες τις πληθυσμιακές ομάδες	59
Άρση των διακρίσεων με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό	59
Άτομα με αναπηρία.....	60
Φυλακές – Κρατούμενοι.....	60
Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ΤΠΕ).....	61

ΣΤΟΧΟΣ 2

Για μια δημόσια και δωρεάν δημοκρατική παιδεία, ανοιχτή στην κοινωνία και στις ανάγκες της

<i>Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις.....</i>	<i>62</i>
<i>Η στρατηγική μας κατεύθυνση: Δημόσια και δωρεάν παιδεία, ένα εκπαιδευτικό σύστημα υψηλής ποιότητας.....</i>	<i>64</i>
<i>Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....</i>	<i>66</i>
Γενική εκπαίδευση.....	66
Προσχολική εκπαίδευση.....	66
Δημοτικό.....	66
Γυμνάσιο - Λύκειο.....	67
Ελεύθερη πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.....	68
Τριτοβάθμια εκπαίδευση	69
<i>Για ένα ακαδημαϊκό και λειτουργικό πανεπιστήμιο .....</i>	<i>69</i>
<i>Ανασχεδιασμός του εκπαιδευτικού χάρτη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Για μια ενιαία τριτοβάθμια εκπαίδευση.....</i>	<i>70</i>
<i>Έρευνα .....</i>	<i>72</i>

ΣΤΟΧΟΣ 3

Για ένα ολοκληρωμένο δημόσιο σύστημα υγείας – πρόνοιας

<i>Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις.....</i>	<i>74</i>
<i>Η στρατηγική μας κατεύθυνση.....</i>	<i>76</i>
<i>Οι προγραμματικοί μας στόχοι για το νέο Εθνικό Σύστημα Υγείας.....</i>	<i>78</i>
Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας	78
Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Περίθαλψη.....	79
<i>Οι εργαζόμενοι στο χώρο της υγείας - πρόνοιας.....</i>	<i>80</i>
<i>Η σχέση δημόσιου – ιδιωτικού τομέα υγείας.....</i>	<i>81</i>
<i>Η πολιτική για το φάρμακο.....</i>	<i>82</i>
<i>Έρευνα – Εκπαίδευση.....</i>	<i>83</i>

ΣΤΟΧΟΣ 4

Για την πλήρη απασχόληση και την καταπολέμηση της ανεργίας

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις.....	85
Η στρατηγική μας κατεύθυνση: για την πλήρη και ποιοτική απασχόληση.....	87
Οι προγραμματικοί μας στόχοι για την πολιτική απασχόλησης.....	88
Παραγωγική αναβάθμιση της ελληνικής οικονομίας.....	88
Πολιτική επενδύσεων.....	89
Να σταματήσουν οι ιδιωτικοποιήσεις.....	89
Κοινοτικά πλαίσια στήριξης.....	89
Μείωση του χρόνου εργασίας χωρίς μείωση των αποδοχών.....	89
Επιδότηση της απασχόλησης.....	91
Επαγγελματική εκπαίδευση-κατάρτιση.....	91
Προγράμματα stage.....	93
Απασχόληση ειδικών ομάδων του πληθυσμού.....	94
Ζητήματα ευρωπαϊκής πολιτικής.....	94
Για την προστασία και κοινωνική υποστήριξη των ανέργων.....	95
Η προστασία των εργαζομένων από την απόλυση αφορά τόσο τις ατομικές όσο και τις ομαδικές απολύσεις.....	96
Η πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ.....	97
Ως προς τις απολύσεις.....	97
Ως προς την προστασία των ανέργων.....	98
ΟΑΕΔ.....	99

ΣΤΟΧΟΣ 5

Για ένα προοδευτικό πλαίσιο σταθερών εργασιακών σχέσεων

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις.....	100
Ενίσχυση των μηχανισμών ελέγχου και εφαρμογής της εργατικής νομοθεσίας.....	101
Επέκταση της εφαρμογής της εργατικής νομοθεσίας σε νέες κατηγορίες εργαζομένων.....	102
Η αντιμετώπιση της ευελιξίας ως μέσου απορρύθμισης των εργασιακών σχέσεων.....	104
Κατάργηση των μέτρων απορρύθμισης των εργασιακών σχέσεων στον δημόσιο τομέα.....	107
Ενίσχυση των συλλογικών δικαιωμάτων των εργαζομένων.....	108

ΣΤΟΧΟΣ 6

Για τη δημοκρατική μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος

Η παρούσα κατάσταση.....	111
Η στρατηγική μας κατεύθυνση για το ασφαλιστικό σύστημα.....	111
Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....	113
Ενοποιήσεις ταμείων.....	113
Χρηματοδότηση των λειτουργικών αναγκών του συστήματος.....	114
Χρηματοδότηση των αποθεματικών πόρων.....	115
Προϋποθέσεις σύνταξης, ύψος και δομή των συντάξεων.....	116
Προνοιακή πολιτική και κοινωνική ασφάλιση.....	117
Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη – Στρατηγική κατεύθυνση το δημόσιο σύστημα υγείας.....	117

ΣΤΟΧΟΣ 7

Για την αναζωογόνηση και ενίσχυση της πνευματικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας – Για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις.....	120
Βασικές αρχές και στόχοι μιας αριστερής πολιτικής για τον πολιτισμό.....	122
Βασικές προϋποθέσεις για την υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης πολιτιστικής πολιτικής	123
Οργανική σύνδεση της εκπαίδευσης με το πολιτιστικό γίνεσθαι	123
Επαρκής δημόσια χρηματοδότηση.....	124
Εξασφάλιση των απαραίτητων υποδομών για την πολιτιστική δημιουργία.	124
Πλουραλισμός και ελευθερία έκφρασης	124
Περιφερειακή πολιτιστική πολιτική. Αποκέντρωση των πολιτιστικών υπηρεσιών, μείωση των ανισοτήτων πρόσβασης σε αυτές, στήριξη της τοπικής καλλιτεχνικής δημιουργίας.	124
Άξονες της πολιτικής μας για τον πολιτισμό.....	125
Πολιτιστική κληρονομιά	125
Σύγχρονη πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία και πειραματισμός	126
Τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης.....	126
Ενδεικτικές προτάσεις για τον πολιτισμό.....	127
Ειδικές ενδεικτικές προτάσεις ανά τομέα	128
Θέατρο, Κινηματογράφος, Μουσική – Όπερα, Βιβλίο – Εκδόσεις, Εικαστικά – Πλαστικές τέχνες, Φωτογραφία, Χορός	

ΣΤΟΧΟΣ 8

Για τη φυσική αγωγή και τον αθλητισμό

Η παρούσα κατάσταση – Το αθλητικό μοντέλο σε κρίση.....	Error! Bookmark not defined.
Η στρατηγική μας κατεύθυνση: Αθλητισμός για τον άνθρωπο και όχι για τα κέρδη	134
Αθλούμενοι – αθλητές – θεατές.....	134
Για τη ριζική αναδιάρθρωση και τη δημιουργία ενός ενιαίου, κοινωνικού και δημοκρατικού συστήματος φυσικής αγωγής και αθλητισμού.....	135
Βασικοί άξονες για τη συνολική αλλαγή της αθλητικής πολιτικής.....	136
Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....	Error! Bookmark not defined.
Μαζικός αθλητισμός, αθλητισμός για όλους	137
Η φυσική αγωγή στην εκπαίδευση.....	138
Αθλητικές ομοσπονδίες	139
Για το ντόπινγκ.....	139
Πρωτοβάθμια αθλητικά σωματεία.....	140
Δικαιώματα των αθλητών.....	140
Δικαιώματα των φιλάθλων.....	140

ΣΤΟΧΟΣ 9

Ζητήματα φύλου

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις.....	142
Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....	148
Εργασία και προσωπική/οικογενειακή ζωή	148
Κοινωνική ασφάλιση	149
Βία κατά των γυναικών.....	149
Υγεία και φύλο.....	150
Σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα των γυναικών.....	150
Πολιτικά και δημοκρατικά δικαιώματα.....	150
ΜΜΕ και γυναίκες	151

ΣΤΟΧΟΣ 10

Για μια νέα πολιτική για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες

Η παρούσα κατάσταση – Οι τάσεις	152
Η στρατηγική μας κατεύθυνση.....	155
Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....	156
Μετανάστες	156
Είσοδος μεταναστών.....	156
Νομιμοποίηση μεταναστών.....	156
Εργασιακά δικαιώματα.....	157
Εκπαίδευση	157
Πολιτικά δικαιώματα – Ιθαγένεια – Μετανάστες δεύτερης γενιάς	157
Υγειονομική περίθαλψη.....	158
Κρατικές υπηρεσίες	158
Πρόσφυγες – Αιτούντες άσυλο.....	158

ΕΝΟΤΗΤΑ Β΄

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ – ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΣΤΟΧΟΣ 11

Φορείς και οικονομικά υποκείμενα της στρατηγικής μας

Δημόσια οικονομία - Η παρούσα κατάσταση.....	162
Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....	163
Ένα νέο μοντέλο δημόσιας επιχείρησης	163
Άνοιγμα των δημόσιων επιχειρήσεων στην κοινωνία. Κοινωνικός έλεγχος και δημόσια λογοδοσία.....	163
Επανακαθορισμός του σκοπού και της αποστολής των δημόσιων επιχειρήσεων	164
Επιχειρησιακά σχέδια και τομεακά σχέδια	164
Διεθνείς συνεργασίες και συμπράξεις	164
Ανταγωνισμός και συνεργασία.....	164
Οικονομική δημοκρατία και εργατικός έλεγχος.....	165
Συνεταιριστική οικονομία – Η παρούσα κατάσταση.....	165
Η στρατηγική μας κατεύθυνση.....	166
Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....	166
Κοινωνική ή αλληλέγγυα οικονομία και οικονομικές μονάδες ειδικού κοινωνικού σκοπού - Η παρούσα κατάσταση	168
Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....	168

ΣΤΟΧΟΣ 12

Για την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις.....	170
Σπάταλο και ρυπογόνο μοντέλο ανάπτυξης.....	170
Η στρατηγική μας κατεύθυνση.....	172
Η πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ.....	173
Αειφόρος ενεργειακός σχεδιασμός	173
Προστατευόμενες περιοχές και βιοποικιλότητα.....	175
Μεταλλαγμένα τρόφιμα	175
Δασική πολιτική	176
Διαχείριση υδάτων	177
Προστασία των ακτών και του θαλάσσιου περιβάλλοντος.....	177
Δικαιώματα ζώων	179
Διαχείριση απορριμμάτων και αποβλήτων	179
Πολεοδομικός σχεδιασμός και ποιότητα ζωής στα αστικά κέντρα.....	180
Θεσμοί προστασίας του περιβάλλοντος	181
Πολιτική προστασία.....	182
Διεθνής, ευρωπαϊκή και περιφερειακή διάσταση	183

ΣΤΟΧΟΣ 13

Για την ανασυγκρότηση της παραγωγικής βάσης – Για μια Ελλάδα που παράγει και δημιουργεί

Η παρούσα κατάσταση – Οι τάσεις	185
Η στρατηγική μας κατεύθυνση.....	186
Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....	189
Πράσινη οικονομία	190
Αξιοποίηση του πολιτιστικού συμπλέγματος και οργανική σύνδεσή του με τον τουρισμό	192
Τουρισμός	193
Βιομηχανία – Βιοτεχνία – Κατασκευές	195
Αγροτική παραγωγή και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου	196
Εμπόριο.....	197
Ανάπτυξη νέων τεχνολογιών	198

ΣΤΟΧΟΣ 14

Για μια νέα περιφερειακή πολιτική – Για την άρση των περιφερειακών ανισοτήτων

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις.....	200
Η στρατηγική μας κατεύθυνση.....	205
Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....	206
Θεσμοί και διαδικασίες εθνικού σχεδιασμού και δημοκρατικού προγραμματισμού	207
Αναμόρφωση και αύξηση του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων	208
Προγραμματισμός και διαδικασίες εκτέλεσης των δημόσιων έργων υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού	208
Χωροταξικός Σχεδιασμός.....	209
Ολοκλήρωση του Εθνικού Κτηματολογίου – Σύνταξη δασικών χαρτών	211

ΣΤΟΧΟΣ 15

Για μια ολοκληρωμένη πολιτική υπέρ των μικρών επιχειρήσεων

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις.....	212
Η στρατηγική μας κατεύθυνση.....	212
Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....	214
Ανάπτυξη εναλλακτικών μεθόδων χρηματοδότησης.....	214
Φορολογία	215
Ενάντια στον έλεγχο της αγοράς από τα μονοπώλια.....	216
Τεχνολογικός εκσυγχρονισμός – επιμόρφωση.....	216
Ενίσχυση της ποιότητας και της περιβαλλοντικής διάστασης	217
Μείωση της γραφειοκρατίας.....	218
Στήριξη του ΟΑΕΕ.....	218
Χρόνος εργασίας - ωράριο.....	220

ΣΤΟΧΟΣ 16

Η αγροτική ανάπτυξη ως βασικός πυλώνας της ανασυγκρότησης της υπαίθρου

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις.....	221
Το μοντέλο «εντατικής» γεωργίας βρίσκεται σε αδιέξοδο	221
Η κατάσταση του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα	222
Οι τάσεις της νεοφιλελεύθερης αγροτικής πολιτικής στην Ευρώπη και τον κόσμο	224
Η στρατηγική μας κατεύθυνση.....	225
Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....	227
Κοινή Αγροτική Πολιτική.....	227
Εθνικό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης.....	228
Η εξασφάλιση μόνο της αγροτικής παραγωγής δεν αρκεί.....	231

ΣΤΟΧΟΣ 17

Για την ενίσχυση του εισοδήματος – Για την καταπολέμηση της ακρίβειας – Για την εξάλειψη της φτώχειας

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις.....	232
Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....	234
Αύξηση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των μισθωτών	235
Αύξηση των μισθών	235
Μείωση του κόστους διαβίωσης.....	235
Καταπολέμηση της ακρίβειας.....	236
Εξάλειψη της φτώχειας	239
Θεσμοθέτηση του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος.....	240
Διασφάλιση της ελεύθερης πρόσβασης όλων στους εκπαιδευτικούς μηχανισμούς.....	241
Φορολογική πολιτική.....	241
Μείωση των δαπανών στέγασης, θέρμανσης και μόνωσης	241
Δωρεάν διάθεση στα φτωχότερα στρώματα των βασικών αγαθών διαβίωσης.....	241
Δωρεάν φάρμακα	242

ΣΤΟΧΟΣ 18

Για ένα νέο χρηματοπιστωτικό σύστημα στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξης

Η σημασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος για την οικονομία και την κοινωνία και τα αποτελέσματα της νεοφιλελεύθερης πολιτικής.....	243
Νέο πλαίσιο λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.....	244
Μέτρα στήριξης των δανειοληπτών και προστασίας των συναλλασσόμενων με τις τράπεζες.....	247

ΣΤΟΧΟΣ 19

Για ένα απλό, αποτελεσματικό και δίκαιο φορολογικό σύστημα

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις	249
Η στρατηγική μας κατεύθυνση.....	250
Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....	251
Φόροι εισοδήματος φυσικών προσώπων και φορολογική κλίμακα	251
Φορολογία νομικών προσώπων	253
Φόρος Ακίνητης Περιουσίας (ΦΑΠ) και Φόρος Μεταβίβασης Ακινήτων (ΦΜΑ)	254
Τεκμήρια διαβίωσης και απόκτησης περιουσιακών στοιχείων	254
Φορολογικά κίνητρα, ειδικές φορολογίες, φοροαπαλλαγές	255
Φόρος Προστιθέμενης Αξίας	255
Πράσινοι φόροι.....	256
Λειτουργία της φορολογικής διοίκησης.....	256
Αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, της διαφθοράς και του κομματισμού.....	257
Φορολογικός έλεγχος	259

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ΄

ΚΡΑΤΟΣ – ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ – ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

ΣΤΟΧΟΣ 20

Για ένα κράτος με δημοκρατικούς θεσμούς, για τη συμμετοχή των πολιτών

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις	262
Η κατάσταση στην Ελλάδα: Από την πελατεία στον αμέτοχο πολίτη-πελάτη.....	263
Η στρατηγική μας κατεύθυνση: Εκδημοκρατισμός του πολιτικού συστήματος και νέα πεδία δημοκρατίας - Για μια νέα ιδιότητα του πολίτη	263
Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....	264
Η δημοκρατία στους θεσμούς	264
Η δημοκρατία στην πράξη	269
Η δημοκρατία θεμέλιο του Συντάγματος	271
Ο διαχωρισμός Κράτους-Εκκλησίας, προϋπόθεση μιας δημοκρατικής κοινωνίας.....	273
Δημοκρατία και δικαιοσύνη	274
Για τον εκδημοκρατισμό των Σωματών Ασφαλείας	276

ΣΤΟΧΟΣ 21

Για μια δημόσια διοίκηση στην υπηρεσία του πολίτη

<i>Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις</i>	279
Οι ευθύνες των κυβερνήσεων	279
Δομή και λειτουργία της δημόσιας διοίκησης	281
Το ανθρώπινο δυναμικό της δημόσιας διοίκησης	281
Διαφάνεια και έλεγχοι στη δημόσια διοίκηση	282
Υποδομές – νέες τεχνολογίες – εξυπηρέτηση του πολίτη.....	283
<i>Η στρατηγική μας κατεύθυνση</i>	283
<i>Οι προγραμματικοί μας στόχοι</i>	284
Δομή και λειτουργία της δημόσιας διοίκησης	285
Προγραμματισμός, αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα.....	285
Το ανθρώπινο δυναμικό της δημόσιας διοίκησης	286
Διαφάνεια και έλεγχοι στη δημόσια διοίκηση	287
Βελτίωση υποδομών – νέες τεχνολογίες – εξυπηρέτηση του πολίτη	287
Για τις Πολεοδομίες	288
Για τις Εφορίες	288

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ΄

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

ΣΤΟΧΟΣ 22

Ελλάδα – Ευρώπη – Κόσμος

<i>Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις</i>	291
<i>Η στρατηγική μας κατεύθυνση: Το όραμα ενός άλλου κόσμου</i>	293
<i>Να αλλάξουμε την Ευρώπη</i>	293
<i>Οι προγραμματικοί μας στόχοι για μια νέα ελληνική εξωτερική πολιτική</i>	294
Απαλλαγή της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας από τον ατλαντισμό.	294
Πρώθηση μιας ενεργητικά φιλειρηνικής βαλκανικής πολιτικής... ..	294
Ανάπτυξη της διαβαλκανικής συνεργασίας στη βάση ενός Σχεδίου Βαλκανικής Συνανάπτυξης... ..	294
Πρώθηση αμοιβαία αποδεκτής λύσης στο πλαίσιο του ΟΗΕ στη διαφορά για το όνομα της ΠΓΔΜ.....	295
Στήριξη της νέας προσπάθειας επίλυσης του Κυπριακού.....	295
Η σταθερή μας θέση υπέρ του διαλόγου στη βάση του διεθνούς δικαίου... ..	295
Θέλουμε την Ελλάδα γέφυρα ειρήνης με τους λαούς της Μέσης Ανατολής.....	295
<i>Νέα αντίληψη για την άμυνα</i>	295
<i>Ευρωπαϊκή πολιτική</i>	296
<i>Παγκόσμια πολιτική</i>	297

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ – ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Θεσμοί εργατικού ελέγχου – Εκδημοκρατισμός των χώρων εργασίας	
<i>Η οικονομική δημοκρατία στην Ελλάδα .....</i>	<i>301</i>
<i>Κατευθύνσεις για μια εναλλακτική παρέμβαση στους χώρους εργασίας .....</i>	<i>302</i>
Κριτική στον καταμερισμό της εργασίας	302
Μετασχηματισμός των σχέσεων εξουσίας	303
Οι αυτοδιοικούμενες ομάδες εργασίας: κύτταρα δημοκρατικής συμμετοχής στους χώρους εργασίας	303
Η συμμετοχή των εργαζομένων στο σχεδιασμό των μεθόδων εργασίας και των παραγωγικών συστημάτων	304
Είναι δυνατή μια εναλλακτική στρατηγική αυτοματοποίησης;	305
Η διεύρυνση της συνδικαλιστικής δημοκρατίας	306
 Για τις φυλακές: Λιγότερη κοινωνική ανισότητα – Λιγότερη φυλακή	
<i>Προτάσεις για το σωφρονιστικό σύστημα.....</i>	<i>308</i>
Λιγότερη φυλακή και εναλλακτικοί τρόποι αντιμετώπισης της παραβατικότητας	308
Εξανθρωπισμός των συνθηκών διαβίωσης	309
Χρήστες ναρκωτικών ουσιών	309
Παραβατικότητα των ανηλίκων.....	309
Κοινωνική επανένταξη.....	309
Το άβατον των φυλακών	309
Ευεργετικά μέτρα	309
 Προτάσεις για τα προβλήματα της ελληνικής ακτοπλοΐας	
<i>Η εθνική μας ιδιαιτερότητα απορρίπτει το νεοφιλελεύθερο μοντέλο της κερδοσκοπικής ακτοπλοΐας .....</i>	<i>311</i>
<i>Οδυνηρές συνέπειες της κερδοσκοπικά οργανωμένης ακτοπλοΐας .....</i>	<i>311</i>
<i>Δέκα θέσεις-προτάσεις για μια κοινωνικά υπεύθυνη και οικονομικά βιώσιμη ακτοπλοΐα .....</i>	<i>313</i>
<i>Είναι ρεαλιστική η πρότασή μας; .....</i>	<i>316</i>
 Θέσεις του ΣΥΡΙΖΑ για τον Ελληνισμό της διασποράς	
<i>Εθνική πολιτική για τον Ελληνισμό της διασποράς.....</i>	<i>319</i>
<i>Ενίσχυση της παρουσίας του Ελληνισμού της διασποράς στο εξωτερικό .....</i>	<i>319</i>
Πολιτική για την οργάνωση των Ελλήνων της διασποράς	320
Εκπαιδευτική πολιτική.....	321
Πολιτιστική πολιτική.....	322
Θεσμοθέτηση των οργανικών σχέσεων του Ελληνισμού της διασποράς με την Ελλάδα - το δικαίωμα της ψήφου και η πρότασή μας.....	323
<i>Ομαλή ένταξη των παλιννοστούντων Ελλήνων στην ελληνική κοινωνία.....</i>	<i>325</i>
Πολιτιστική επανένταξη.....	325
Οικονομική επανένταξη.....	325
 Θέσεις για τον συμμετοχικό προϋπολογισμό των πολιτών	
<i>Ένας χώρος συμμετοχής και δημοκρατίας .....</i>	<i>327</i>
Ασφαλείς συνθήκες εργασίας	329
<i>Ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει .....</i>	<i>332</i>

Προγραμματικές θέσεις για την Αυτοδιοίκηση	
<i>Η παρούσα κατάσταση – Οι τάσεις .....</i>	<i>334</i>
Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση.....	335
<i>Η στρατηγική μας κατεύθυνση.....</i>	<i>336</i>
<i>Οι προγραμματικοί μας στόχοι.....</i>	<i>337</i>
<i>Όροι και προϋποθέσεις για μια ουσιαστική και δημοκρατική αυτοδιοικητική μεταρρύθμιση.....</i>	<i>338</i>
Μια συνολική μεταρρύθμιση	338
Καθιέρωση της απλής αναλογικής	338
Μια δημοκρατική μεταρρύθμιση	338
Οικονομική αυτοτέλεια της Αυτοδιοίκησης	339
Κατάργηση της κρατικής περιφέρειας	339
Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση – ΟΤΑ	339
Δευτεροβάθμια, περιφερειακή Αυτοδιοίκηση.....	340
Μητροπολιτικές και νησιωτικές περιοχές	340
Αρχές διοίκησης, σχέσεις διοίκησης – Αυτοδιοίκησης.....	341
Εποπτεία και έλεγχος.....	341

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Κεφάλαιο Ι: Οι αφετηρίες μας

Προοίμιο

Η συγκρότηση του Συνασπισμού της Ριζοσπαστικής Αριστεράς αποτέλεσε σημαντική τομή στην ιστορία της Αριστεράς στην Ελλάδα, τομή που έχει ήδη αρχίσει να κερδίζει την εμπιστοσύνη των εργαζόμενων τάξεων στον τόπο μας αλλά και να προκαλεί ευρύτερο ενδιαφέρον ως πρωτότυπη πολιτική πρωτοβουλία. Πολιτικές δυνάμεις και οργανώσεις της Αριστεράς, με διαφορετικές καταβολές, με διαφορετική ιστορία, με διαφορετικές εμπειρίες, μαζί με πολλούς ανέντακτους αγωνιστές και αγωνίστριες, αποφάσισαν να απαντήσουν στον κατακερματισμό και την αναποτελεσματικότητα που χαρακτήριζαν μέχρι πρόσφατα την Αριστερά με την κοινή τους δράση. Αποφάσισαν να αντιμετωπίσουν τα μεγάλα προβλήματα, παλιά και νέα, με διαρκή και ενεργό διάλογο, χωρίς να επαφίενται στις έτοιμες συνταγές του παρελθόντος, αποφάσισαν να διαμορφώσουν από κοινού το πολιτικό πλαίσιο που θα καθιστούσε ξανά την Αριστερά πρωταγωνίστρια των εξελίξεων στη χώρα μας. Κι αυτό χωρίς προκαταβολικούς αποκλεισμούς, δηλαδή αφήνοντας μόνιμα και ενεργά ανοιχτό το ενδεχόμενο να ενταχθούν στο ίδιο πλαίσιο όλες οι δυνάμεις της Αριστεράς. Ήδη αποδείχθηκε ότι η ενότητα και η κοινή δράση ανταποκρίνονται στις διαθέσεις και τις προσδοκίες της μεγάλης πλειοψηφίας των αριστερών της χώρας. Ταυτόχρονα, η ενότητα και η κοινή δράση εξακολουθούν να αποτελούν στόχο η ολοκληρωμένη επίτευξη του οποίου μπορεί να διαρρήξει αποφασιστικά το πλαίσιο της δικομματικής εναλλαγής και να αλλάξει ριζικά το πολιτικό τοπίο στον τόπο μας.

Στρατηγικός στόχος του Συνασπισμού της Ριζοσπαστικής Αριστεράς είναι ο σοσιαλισμός, ο σοσιαλισμός με δημοκρατία και ελευθερία, ο σοσιαλισμός στην Ελλάδα, στην Ευρώπη και στον κόσμο, ο σοσιαλισμός του 21ου αιώνα. Κοινή πεποίθηση όλων των συνιστωσών του ΣΥΡΙΖΑ, όλων των δυνάμεων που συσπειρώνει, ενταγμένων και ανέντακτων, είναι ότι το οικονομικό και κοινωνικό σύστημα του καπιταλισμού συσσώρευσε και εξακολουθεί να συσσωρεύει μύρια δεινά για ολόκληρη την ανθρωπότητα και ότι ο σκληρός πυρήνας του –η απόλυτη προτεραιότητα του κέρδους– δεν επιδέχεται εξωραϊσμό. Τόσο οι αγώνες των εργαζομένων όσο και οι εσωτερικές αντιφάσεις του τείνουν να αλλάξουν πολλά από τα χαρακτηριστικά της φυσιγνωμίας του, αλλά το ίδιο το καπιταλιστικό σύστημα έχει μέχρι στιγμής κατορθώσει να προσαρμόζεται στις εκάστοτε νέες συνθήκες – κάποιες φορές, είναι αλήθεια, με εντυπωσιακή ευελιξία– προκειμένου να κρατήσει αλώβητο τον πυρήνα του, δηλαδή να διαιωνίσει τις διαδικασίες επίτευξης του μέγιστου κέρδους.

Η ένταση της εκμετάλλευσης και το μέγεθος των ανισοτήτων που χαρακτηρίζουν το καπιταλιστικό σύστημα υπόκεινται πάντοτε στους κοινωνικούς και πολιτικούς συσχετισμούς και εξαρτώνται από τη δράση των εργαζόμενων τάξεων. Κατά συνέπεια, η διεκδίκηση αιτημάτων και οι μικρές ή μεγαλύτερες νίκες που επιτυγχάνονται αποτελούν βήματα που οικοδομούν ευνοϊκότερους συσχετισμούς προς την κατεύθυνση μιας κοινωνίας αλληλεγγύης, ισότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης, βήματα που μπορούν, ακόμη, να αλλάξουν θεσμούς ή να

δημιουργήσουν νέους, με κύριο περιεχόμενο την ανάδειξη και τη διεύρυνση της ουσιαστικής δημοκρατικής συμμετοχής. Τέτοιες επιμέρους κατακτήσεις οφείλουν να τυγχάνουν μόνιμης υπεράσπισης, να διευρύνονται και να εμβαθύνονται διαρκώς, προκειμένου να μην αποτελέσουν απλές δικλίδες ασφαλείας ενός οικονομικού και κοινωνικού συστήματος το οποίο, στη ρίζα του, δεν μπορεί να αποκτήσει ανθρώπινο ή έστω οικολογικό πρόσωπο. Από την άλλη μεριά, ο σοσιαλισμός με δημοκρατία και ελευθερία δεν συνιστά ουτοπικό όραμα. Συνιστά, αντίθετα, πολιτικά επιτεύξιμο στόχο. Στις σημερινές συνθήκες μάλιστα, η επικαιρότητα του στόχου αυτού, η επικαιρότητα του σοσιαλισμού με δημοκρατία και ελευθερία, αναδεικνύεται πλατιά, κινητοποιώντας δυνάμεις σε διαρκώς ευρύτερη κλίμακα λίγο πολύ παντού στον πλανήτη.

Η επίτευξη ενός στόχου τέτοιας σημασίας απαιτεί την αντίστοιχη αξιόπιστη στρατηγική, στρατηγική που δεν μπορεί παρά να ξεκινά από το γεγονός ότι η χώρα μας είναι ευρωπαϊκή χώρα του ώριμου καπιταλισμού με ισχυρές δημοκρατικές παραδόσεις. Αν ο σοσιαλισμός που διεκδικούμε είναι σοσιαλισμός με δημοκρατία και ελευθερία, τότε ο δρόμος που οδηγεί σε αυτόν δεν μπορεί παρά να είναι και ο ίδιος δημοκρατικός. Οι επιμέρους τομές, οι μεταρρυθμίσεις, οι ρήξεις, οι διαρθρωτικές αλλαγές μεγαλύτερης ή μικρότερης εμβέλειας που θα απαιτηθούν δεν μπορεί παρά να προκύψουν από τη δράση των πολλών και δεν μπορούν παρά να στηρίζονται στην ενεργό συμμετοχή, την πλατιά συναίνεση, τη ρητή δημοκρατική έγκριση. Τη μάχη για το σοσιαλισμό τη δίνουμε ήδη από σήμερα, προσπαθώντας να συμβάλουμε στις κοινωνικές διεργασίες που συντελούνται, ενισχύοντας πάντοτε την αρχή της δημοκρατικής συμμετοχής και προβάλλοντας πάντοτε το σεβασμό στη διαφορετικότητα. Μαχόμαστε συστηματικά τις σχέσεις εκμετάλλευσης και εξουσιασμού και τη βία που συνδέεται μαζί τους, πιστεύοντας ακράδαντα ότι μόνο η συλλογική δημοκρατική δράση των πολλών είναι ικανή να φέρει αποτελέσματα που θα βελτιώνουν τις συνθήκες της ζωής όλων. «Πεφωτισμένες ηγεσίες» ή συνωμοτικές ομάδες που θέτουν τον εαυτό τους υπεράνω των πολλών, «παραδειγματικές ενέργειες» που επιδιώκουν να υποδείξουν τον «εχθρό» σε όσους δήθεν δεν τον γνωρίζουν, πράξεις ατομικής ή στοχευμένης βίας που τρομοκρατούν τους πολλούς, αποδιώχνοντάς τους έτσι από τις συλλογικές διαδικασίες μαχητικής διεκδίκησης και πάλης, αντιστρατεύονται τις αρχές μας, υπονομεύουν τον πάντοτε δημοκρατικό αγώνα μας και απομακρύνουν την προοπτική της δημοκρατίας και του σοσιαλισμού.

Σε αυτό το πλαίσιο και υπό αυτούς τους όρους, το κεντρικό καθήκον του ΣΥΡΙΖΑ, το καθήκον που δικαιολογεί την ίδια την ύπαρξή του, είναι το να συμβάλλει συστηματικά στην ενεργοποίηση και στη συσπείρωση των εργαζόμενων τάξεων, καθώς και το να συνθέτει τα αιτήματά τους στη συνεκτική πολιτική στρατηγική που αποσκοπεί στην οικοδόμηση μιας κοινωνίας ισότητας, ελευθερίας και δικαιοσύνης, μιας κοινωνίας ουσιαστικά δημοκρατικής, μιας κοινωνίας σοσιαλιστικής.

Η χάραξη της στρατηγικής αυτής δεν είναι εύκολη υπόθεση. Σε συνάρτηση με τους αγώνες σε εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο που ήδη αναλαμβάνονται και μέλλει να αναληφθούν, απαιτείται η σοβαρή και πολυδιάστατη θεωρητική επεξεργασία ολόκληρης της εμπειρίας που συσσωρεύσε εν προκειμένω ο 20ός αιώνας. Ο ΣΥΡΙΖΑ δεν θα πείσει αν δεν δείξει προς πάσα κατεύθυνση, τόσο θεωρητικά όσο και έμπρακτα, με ολόκληρη τη δράση και τη λειτουργία του, ότι έχει διδαχθεί από την εμπειρία αυτή και ότι έχει κατανοήσει σε βάθος τα αδιέξοδα στα οποία οδηγήθηκαν όλες λίγο πολύ οι απόπειρες εγκαθίδρυσης του σοσιαλισμού κατά τον 20ό αιώνα. Πρέπει, επομένως, να αποδείξει και να αποδεικνύει καθημερινά ότι ο

δρόμος που ο ίδιος ακολουθεί δεν οδηγεί σε ανάλογα αδιέξοδα και ότι είναι πάντα σε θέση να διδάσκεται από τα λάθη του παρελθόντος και να τα διορθώνει.

Η στρατηγική για το σοσιαλισμό του 21ου αιώνα δεν μπορεί παρά να αποσκοπεί στην απάλειψη της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο και να εμφορείται από τις αξίες και τα ιδανικά της Αριστεράς –την αλληλεγγύη, την ισότητα, τη συναδέλφωση, τη γενική ελευθερία, την καθολική δικαιοσύνη– και να προσανατολίζεται σύμφωνα με τις ιδέες της. Από την άλλη μεριά, η ίδια στρατηγική δεν μπορεί παρά να ξεκινά από τα συσσωρευμένα σήμερα μεγάλα προβλήματα στον τόπο μας και διεθνώς. Μόνο αν απαντήσει πειστικά σε αυτά τα συγκεκριμένα προβλήματα θα μπορέσει ο ΣΥΡΙΖΑ να λειτουργήσει καταλυτικά για την ανατροπή των υφιστάμενων κοινωνικών και πολιτικών συσχετισμών και να συμβάλει στη συγκρότηση της απαιτούμενης νέας κοινωνικής και πολιτικής πλειοψηφίας, της πλειοψηφίας που θα μπορέσει να διεκδικήσει αλλά και θα είναι σε θέση να υλοποιήσει, όταν το επιτρέψουν και το απαιτήσουν οι περιστάσεις, το σοσιαλισμό με δημοκρατία και ελευθερία.

Το πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ που προτείνεται εδώ αποτελεί ένα αναγκαίο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση. Είναι ένα πρόγραμμα που προσπαθεί να υπηρετήσει τη σοσιαλιστική στρατηγική ξεκινώντας από την απάντηση στα τρέχοντα μεγάλα προβλήματα, όπως αυτά διαμορφώνονται στις συγκεκριμένες σήμερα συνθήκες, συνθήκες που έχουν αλλάξει δραματικά σε σχέση με το χθες και οι οποίες συνεχίζουν να αλλάζουν ραγδαία.

Το πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ

Το πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ που καταθέτουμε:

- Είναι το πρόγραμμα που επιδιώκει να συσπειρώσει τις ευρύτερες κοινωνικές δυνάμεις που πλήττονται καίρια από την υπάρχουσα κατάσταση, το πρόγραμμα που διατυπώνει τις ώριμες κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές που έχει ανάγκη η κοινωνία μας, το πρόγραμμα που δίνει πολιτική έκφραση στα λαϊκά αιτήματα που διεκδικούνται σήμερα δυναμικά αλλά και σε εκείνα που βρίσκονται σήμερα υπό διαμόρφωση.
- Είναι το πρόγραμμα που συναρθρώνει σε ενιαίο σύνολο τους στόχους του αγώνα μας. Οι προγραμματικοί στόχοι που θέτει δεν αποδέχονται τους περιορισμούς που απορρέουν από τους υφιστάμενους συσχετισμούς δυνάμεων στην Ελλάδα, την Ευρώπη και τον κόσμο, ούτε συμβιβάζονται με τους αντίστοιχους καταναγκασμούς, γιατί βρίσκονται σε ριζική αντίθεση με την κυρίαρχη σήμερα πολιτική στην Ελλάδα, την Ευρώπη και τον κόσμο και τα συμφέροντα που υπηρετεί. Οι προγραμματικοί μας στόχοι δεν δεσμεύονται από την ένταξη της Ελλάδας στο NATO, ενώ βρίσκονται σε αντιπαράθεση με το Σύμφωνο Σταθερότητας. Δεν δεσμεύονται από τις παγιωμένες καταστάσεις που έχει επιβάλει η πολύχρονη μονοπώληση της εξουσίας από τις δυνάμεις του δικομματισμού, από τη γενικευμένη κομματικοποίηση και διαπλοκή, από τη διάχυτη διαφθορά, από την κοινωνική αποσύνθεση. Αντίθετα, οι προγραμματικοί μας στόχοι συνιστούν πρόταση ρήξης, ανατροπής και υπέρβασης του πλαισίου που διαμορφώνει αυτούς τους περιορισμούς και καταναγκασμούς. Οι στόχοι αυτοί δεν είναι ούτε ουτοπικοί ούτε ανέφικτοι. Είναι όλοι άμεσα διεκδικήσιμοι, γιατί, εφόσον αναπτυχθούν οι αντίστοιχοι αγώνες, κάποιοι από αυτούς μπορούν να επιτευχθούν ακόμη και σήμερα. Ωστόσο, έχουμε επίγνωση ότι η υλοποίηση του προγράμματος στο σύνολό του προϋποθέτει διαφορετικούς κοινωνικούς και

πολιτικούς συσχετισμούς και διαφορετικές δομές εξουσίας, συσχετισμούς και δομές που καλείται να προωθήσει μια νέα κοινωνική και πολιτική πλειοψηφία, εκείνη που οικοδομείται καθημερινά από τους κοινωνικούς και πολιτικούς αγώνες.

- Είναι το πρόγραμμα που θέτει στο επίκεντρό του τα μεγάλα αιτήματα-στόχους που έχουν αναδειχθεί στον τόπο μας και διεθνώς τα τελευταία χρόνια. Πρόκειται για αιτήματα-στόχους των οποίων η ικανοποίηση καθίσταται ήδη εξαιρετικά επείγουσα από την τρέχουσα μείζονα οικονομική και κοινωνική κρίση. Αυτά είναι: η ριζική ανασυγκρότηση και ανάπτυξη της παραγωγικής βάσης της κοινωνίας μας υπό τις αρχές της αειφορίας και της σύμμετρης ανάπτυξης, σε συνάρτηση με τις ιδιαιτερότητες κάθε περιοχής και υπό παραγωγικές σχέσεις που θα γέρνουν διαρκώς την πλάστιγγα προς όφελος της εργασίας. Η αποκατάσταση μηχανισμών αναδιανομής του παραγόμενου πλούτου προς όφελος των εργαζομένων. Η εξασφάλιση για όλες και όλους δουλειάς, αξιοπρεπούς μισθού ή σύνταξης, στέγης, παιδείας, κατάρτισης, υγείας, κοινωνικής ασφάλειας και ουσιαστικής συμμετοχής στο πολιτιστικό γίγνεσθαι. Η προστασία και διεύρυνση του δημόσιου χώρου, της δημοκρατίας, των κοινωνικών, πολιτικών και ατομικών δικαιωμάτων. Η ριζική αναδιάρθρωση του κράτους και των θεσμών. Η πάταξη της γενικευμένης διαπλοκής και της διάχυτης διαφθοράς. Η μαχητική επιδίωξη και εμπέδωση της διαρκούς ειρήνης στη γειτονιά μας και παντού στον κόσμο. Η πολιτιστική αναγέννηση.
- Τέλος, είναι το πρόγραμμα που συσπειρώνει τον ίδιο το ΣΥΡΙΖΑ. Είναι το πρόγραμμα των δυνάμεων που τον συγκροτούν, των επιμέρους συνιστωσών του και των ανέντακτων αριστερών. Αλλά είναι και το πρόγραμμα όσων των προσεγγίζουν ή προσβλέπουν σε αυτόν ως δύναμη αντίστασης και ελπίδας. Αποτυπώνει τις αξίες που μας ενώνουν, τις προοπτικές που μας κινητοποιούν και τους ώριμους στόχους της πάλης μας.

Το πρόγραμμα που καταθέτουμε δεν είναι προϊόν εγκεφαλικών κατασκευών, παραλυτικών συμβιβασμών ή άθροισμα συνθημάτων. Είναι καρπός συλλογικής προσπάθειας, αποτέλεσμα της δράσης και της σκέψης χιλιάδων αριστερών, φίλων της Αριστεράς και άλλων πολιτών που προσβλέπουν σε αυτήν, ανθρώπων που κατέθεσαν ανιδιοτελώς τις εμπειρίες, τις γνώσεις και τις ιδέες τους σε μια πρωτόγνωρη διαδικασία πρωτοβουλιών και συζητήσεων σε ολόκληρη τη χώρα. Από την άλλη μεριά, το πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ δεν ολοκληρώνεται με όσα καταθέτουμε εδώ. Η διαδικασία συγκρότησης και σύνταξης του οφείλει να αποτελεί διαδικασία συνεχή και συνεχώς ανοιχτή, διαδικασία άρρηκτα συνδεδεμένη με τους αγώνες μας, σταθερή διάσταση της όλης λειτουργίας μας. Υπογραμμίζουμε πως, σε τελευταία ανάλυση, η διαδικασία συγκρότησης και σύνταξης του προγράμματος του ΣΥΡΙΖΑ οφείλει να αποτελεί διαδικασία αναπόσπαστη από την ίδια την υλοποίησή του.

Η τρέχουσα κρίση και τα αίτιά της

Η τρέχουσα κρίση φωτίζει με ιδιαίτερα αποκαλυπτικό τρόπο το σύνολο των προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα η χώρα, ενώ ταυτόχρονα συνδέει με τρόπο σχεδόν χειροπιαστό τα προβλήματα αυτά με το συνολικό μοντέλο ανάπτυξης που ακολουθήθηκε τα τελευταία αρκετά χρόνια. Αυτό είναι το μοντέλο της νεοφιλελεύθερης μορφής του σύγχρονου καπιταλισμού, το οποίο στηρίζεται στην απελευθέρωση των αγορών και της κίνησης του κεφαλαίου από κάθε εξωτερική ρύθμιση ή κοινωνικό έλεγχο, στην αναζήτηση της φτηνότερης εργατικής δύναμης

ανεξαρτήτως συνόρων, στον προσανατολισμό της παραγωγής σε προϊόντα που αποσκοπούν στην ταχύτερη δυνατή ανανέωση της κατανάλωσης, στην ιδιωτικοποίηση κάθε δημόσιου αγαθού και κάθε δημόσιας λειτουργίας και στη συνεπαγόμενη συνεχή μεταβίβαση πλούτου και εξουσιών από τη δημόσια σφαίρα στην ιδιωτική. Στο πλαίσιο αυτό, όλες οι ανάγκες των ανθρώπων, όπως εκφράζονται από τα αντίστοιχα δικαιώματα (το δικαίωμα στη στέγαση, στην υγεία και στην περίθαλψη, στην παιδεία και την εκπαίδευση, στην κοινωνική ασφάλιση, στο καθαρό περιβάλλον), μετατρέπονται ολοκληρωτικά σε εμπορεύσιμες και μπορούν να ικανοποιηθούν μόνο με χρήμα. Και επειδή ούτε το εισόδημα ούτε η αποταμίευση των πολλών επαρκεί για να ικανοποιήσει αυτές τις ανάγκες, ο δανεισμός εμφανίζεται ως αρωγός, αν όχι ως σωτήρας, δηλαδή ως ο από μηχανής θεός που υποκαθιστά το κράτος πρόνοιας ενόσω εκείνο αποσύρεται εκχωρώντας τις αρμοδιότητές του στα ιδιωτικά πιστωτικά ιδρύματα. Έτσι, στο βαθμό που ο δανεισμός επεκτείνεται πέρα από τις «κλασικές» τράπεζες και γενικεύεται με τις καθαρά επενδυτικές και τα ποικίλα χρηματοπιστωτικά τους «προϊόντα», όχι μόνο τα νοικοκυριά και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αλλά και η ίδια η παραγωγή υποτάσσεται στο χρηματιστηριακό-τραπεζικό κεφάλαιο, το οποίο γιγαντώνεται και, απελευθερωμένο από κάθε δημόσιο έλεγχο, τείνει να κυριαρχήσει παντού. Σε αυτές τις συνθήκες, τα νοικοκυριά αποξενώνονται από το μελλοντικό τους εισόδημα, που έχει ήδη μεταβιβασθεί στις τράπεζες, και η τύχη των παραγωγικών μονάδων υποθηκεύεται, ενόσω το σύνολο της οικονομίας, η δημόσια σφαίρα και το κράτος εξαρτώνται όλο και πιο καθοριστικά από την ανεξέλεγκτη διεθνή κίνηση του κεφαλαίου αυτού, κίνηση που αποσκοπεί πάντοτε στο βραχυπρόθεσμα μέγιστο κέρδος.

Το μοντέλο αυτό υποβαθμίζει τις πραγματικές ανάγκες, διευρύνει τις τεχνητές και ανάγει την ικανοποίηση των τελευταίων σε σφραγίδα κοινωνικής καταξίωσης. Τόσο η ίδια η παραγωγή όσο και η επιστημονική έρευνα και η αναζήτηση της καινοτομίας προσανατολίζονται ανάλογα. Αφού, για παράδειγμα, η παραγωγή ενός σκευάσματος αδυνατίσματος αποδεικνύεται περισσότερο συμφέρουσα από εκείνη του φαρμάκου μιας σπάνιας ασθένειας ή η παραγωγή μεταλλαγμένων σπόρων περισσότερο κερδοφόρα από την αναπαραγωγή των φυσιολογικών, οι αντίστοιχες οικονομικές δραστηριότητες τείνουν να κατακλύσουν την αγορά και να κυριαρχήσουν στην κλίμακα ολόκληρης της κοινωνίας. Από την άλλη μεριά, η διεύρυνση των τεχνητών αναγκών ενισχύει την υπερκατανάλωση, που δεν αποτελεί πλέον απλώς στρέβλωση, εξαίρεση ή υπερβολή ούτε μόνο απόρροια της άνισης κατανομής των εισοδημάτων. Η τάση για υπερκατανάλωση αναδεικνύεται σε κινητήρα για την ανάπτυξη της οικονομίας, σε νέο τρόπο κίνησης της κοινωνίας, στο νέο όπιο των λαών. Καθώς δε η Δύση βυθίζεται στη χαύνωση της υπερκατανάλωσης, ο Τρίτος Κόσμος λιμοκτονεί κατά απόλυτη κυριολεξία, ενόσω το δήθεν «ιστορικό δικαίωμα» της πρώτης στην ανάπτυξη μετατρέπει τον δεύτερο στη χωματερή των κάθε λογής αποβλήτων.

Σε οικονομίες σαν την ελληνική, η υπερκατανάλωση στηρίζει προσωρινά σχετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, ενόσω η ίδια ικανοποιείται από την υπερχρέωση, δηλαδή τη διά βίου πρόσδεση των μικρών και των μεσαίων επιχειρήσεων, των νοικοκυριών και των ατόμων στα πιστωτικά ιδρύματα. Το αποτέλεσμα είναι, από τη μια μεριά, μια επίπλαστη –αφού στηρίζεται στην υπερχρέωση– εικόνα «ευημερίας» και, από την άλλη, η διεύρυνση των ζωνών της φτώχειας, της εργασιακής και συνταξιοδοτικής ανασφάλειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Όπως πιστοποιεί πολύ καθαρά η τρέχουσα κρίση, στις ζώνες αυτές δεν εντάσσονται πλέον μόνο οι οικονομικοί μετανάστες που σπεύδουν να εισρεύσουν στον «παράδεισο» αλλά και τα θύματα της υπερχρέωσης, δηλαδή όλο και πλατύτερα στρώματα του γηγενούς

πληθυσμού στην πόλη και στην ύπαιθρο, και ιδιαίτερα οι νέοι και οι συνταξιούχοι. Ταυτόχρονα, το ίδιο μοντέλο, ενόσω διευρύνει το πεδίο των υποτιθέμενων «αναγκών» και για να το διευρύνει ακόμη περισσότερο, κατασπαταλά τους φυσικούς πόρους –τις πηγές ενέργειας, το νερό, τον αέρα, τα δάση, τις λίμνες, τις παραλίες–, διαρρηγνύει ή δηλητηριάζει την τροφική αλυσίδα και καταστρέφει συστηματικά το περιβάλλον. Η ενεργειακή, η διατροφική και η περιβαλλοντική κρίση συνδέονται αξεδιάλυτα με την τρέχουσα οικονομική.

Το μοντέλο αυτό νομιμοποιείται ιδεολογικά από την επίκληση μιας απεριόριστης δήθεν ελευθερίας. Όλα τα μέσα επιστρατεύονται για να πείσουν πως ο καθένας, άτομα και επιχειρήσεις, στέκει ισότιμα απέναντι στην αγορά και είναι «ελεύθερος» να ικανοποιήσει κάθε του «ανάγκη», υπό την προϋπόθεση ότι έχει τη δυνατότητα να αγοράσει το αντίστοιχο προϊόν. Και εφόσον τα πραγματικά εισοδήματα δεν επαρκούν, έρχονται τα πιστωτικά ιδρύματα να του παράσχουν γενναιόδωρα τα μέσα, δηλαδή τη χρέωση. Η δουλειά του καθενός και ό,τι αυτή παράγει, ολόκληρος ο τρόπος ζωής, φτάνουν να υπόκεινται εξολοκλήρου σε αυτή την «αρχή ελευθερίας». Πρόκειται για μια «αρχή» που διδάσκει ότι η αγορά έχει την εγγενή ικανότητα να αυτορυθμίζεται, ενώ συλλογική βούληση ή δημόσιο συμφέρον ουσιαστικά δεν νοείται, η πολιτική υποτάσσεται στους «σιδερένιους νόμους» της οικονομίας, δηλαδή της αγοράς, και το κράτος δεν υποχρεώνεται να παίζει συναφώς κανέναν ρόλο. Αντίθετα, οφείλει να απαλλαγεί από οποιοδήποτε αγαθό κατέχει ή διαχειρίζεται, προκειμένου να ενταχθεί και αυτό «ελεύθερα» στην αγορά και να υποστεί την τύχη που του μέλλεται εκεί.

Η παρούσα κρίση αποκαλύπτει με τρόπους εντυπωσιακά έκδηλους τη σαθρότητα των θεμελίων του όλου οικοδομήματος. Η επιδίωξη του μέγιστου κέρδους από την πλευρά του διεθνούς χρηματιστηριακού κεφαλαίου και των τραπεζών και η απόσυρση του κράτους από κάθε συναφή έλεγχο οδήγησαν στην ανεξέλεγκτη παραγωγή χρηματοπιστωτικών προϊόντων που κεφαλαιοποιούσαν τα χρέη και τα διέχεαν ως οιονεί υλικές αξίες προς κάθε κατεύθυνση. Οι πρακτικές αυτές ενίσχυαν τον κυρίαρχο ρόλο των πιστωτικών ιδρυμάτων, επενδυτικών ή «κλασικών», μεγέθυναν τα ίδια και τα συνέδεαν μεταξύ τους σχεδόν αξεδιάλυτα. Αλλά από τη στιγμή που οι μισθοί και οι αποταμιεύσεις άρχισαν να μην αρκούν για να καλύψουν την υπερχρέωση, οι πρακτικές αυτές αποκαλύφθηκαν ως αυτό που ήταν, δηλαδή τίποτε περισσότερο από εξεζητημένες πυραμίδες ή φούσκες, και το όλο οικοδόμημα άρχισε να καταρρέει σαν πύργος από τραπουλόχαρτα. Η αποφασιστική παρέμβαση του κράτους έγινε έτσι αναγκαία προκειμένου να διασωθεί το κύριο, δηλαδή ο ίδιος ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής.

Ο ελληνικός κοινωνικός σχηματισμός απέναντι στην κρίση

Το μοντέλο ανάπτυξης που μόλις περιγράψαμε ακολουθήθηκε με άκρα συστηματικότητα στην Ελλάδα, ενώ οι επιπτώσεις του επιβαρύνθηκαν από ορισμένα ιδιάζοντα χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας και του ελληνικού πολιτικού συστήματος. Ο «εκσυγχρονισμός» των κυβερνήσεων Σημίτη δεν ήταν παρά ο βηματισμός που θα υπήγαγε σύμπασα την ελληνική επικράτεια σε αυτό το μοντέλο, ενώ οι «μεταρρυθμίσεις» Καραμανλή δεν είναι παρά η βάνανυση ολοκλήρωση του έργου. Τα επώδυνα αποτελέσματα είναι ήδη αισθητά από όλους. Η ανεργία και η πραγματική φτώχεια διευρύνονται με εντυπωσιακούς ρυθμούς, η ακρίβεια καλπάζει, η ανασφάλεια και ο φόβος για το μέλλον γενικεύονται. Παράλληλα, οι εργασιακές σχέσεις περνάνε στη δικαιοδοσία της επισφάλειας, η μερική απασχόληση και η

ανασφάλιστη εργασία γίνονται ο κανόνας για τους νεότερους εργαζομένους, ενώ τα συνδικαλιστικά δικαιώματα συρρικνώνονται, οι ελευθερίες περιστέλλονται και κάθε συλλογική αντίδραση συκοφαντείται ως υπερβολική, άκαιρη ή «αντικοινωνική».

Συγχρόνως, η δημόσια σφαίρα στο σύνολό της υφίσταται ασφυκτικές πιέσεις. Οι επιχειρήσεις δημοσίου συμφέροντος και κοινωνικής ωφέλειας εκχωρούνται μισοτιμής στο ιδιωτικό κεφάλαιο, ενώ τα ασφαλιστικά ταμεία οδηγούνται στην πτώχευση και η δημόσια υγεία στην κατάρρευση, προκειμένου να ανοίξει ο δρόμος για την ιδιωτική ασφάλιση και την ιδιωτική υγεία. Παράλληλα, η δημόσια παιδεία όλων των βαθμίδων κατεδαφίζεται συστηματικά και υπό ένα πνεύμα ακραίας μισαλλοδοξίας και εκδικητικότητας απέναντι στους νέους, απέναντι στους δασκάλους τους, απέναντι στην ίδια τη σκέψη και την κριτική στάση.

Η βίαιη αυτή εκχώρηση ολόκληρης της δημόσιας σφαίρας στην επικράτεια του αχαλίνωτου ιδιωτικού κέρδους περιλαμβάνει επιπλέον τον αέρα που αναπνέουμε, το νερό που πίνουμε και με το οποίο ποτίζουμε, τα δάση, τις θάλασσες, τις λίμνες και τις παραλίες, ολόκληρο τον φυτικό και ζωικό πλούτο της χώρας. Οι καταστροφές του περιβάλλοντος γίνονται έτσι ανυπολόγιστες και το μέλλον των επόμενων γενεών υποθηκεύεται σχεδόν χωρίς περιθώρια αποκατάστασης.

Τα χαρακτηριστικά του πολιτικού συστήματος που επικρατεί στη χώρα επιδεινώνουν σημαντικά τις επιπτώσεις που απορρέουν από το ίδιο πάντα μοντέλο ανάπτυξης. Το πρωθυπουργοκεντρικό σύστημα και ο θεσμικά μειωμένος ρόλος της αντιπολίτευσης, οι εκλογικοί νόμοι που νοθεύουν τη λαϊκή βούληση, η διαπλοκή των κομμάτων του δικομματισμού με τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα, την Εκκλησία και τα ΜΜΕ, η ασυλία που προσφέρει το Σύνταγμα στα μέλη της εκάστοτε κυβέρνησης, η υπαγωγή της δικαιοσύνης και ουσιαστικά όλων των θεσμών στην εκάστοτε πολιτική εξουσία, η απουσία μηχανισμών ελέγχου ή η ακύρωσή τους στην πράξη συνιστούν ένα σφιχτοπλεγμένο σύστημα σχέσεων που αφήνει τους φορείς του νεοφιλελεύθερου μοντέλου ανάπτυξης, κόμματα αλλά και κομματικά ή κυβερνητικά στελέχη, να δρουν χωρίς κανέναν απολύτως φραγμό. Έτσι, εκτός των άλλων, δικαιώματα καταργούνται, η καταστολή διευρύνεται και «εκλεπτύνεται» μέσα από τις νέες τεχνολογίες, η διάχυτη διαφθορά νομιμοποιείται, οι μικροεγωισμοί της καθημερινότητας και το βόλεμα γίνονται ο κανόνας για όλους, η ασφυξία γενικεύεται και η αίσθηση της σήψης τείνει να επικρατήσει παντού, ενόσω αποκλείεται η δυνατότητα να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά οποιοδήποτε μεγάλο πρόβλημα τύχει να συναντήσει η χώρα, από τις πυρκαγιές και τους σεισμούς μέχρι την κλοπή δημόσιου χρήματος ή την εξόφθαλμη κατάχρηση εξουσίας.

Ιδιαίτερο ρόλο για την ιδεολογική νομιμοποίηση μιας τέτοιας πολιτικής και των αποτελεσμάτων της διαδραματίζουν στη χώρα μας τα ηλεκτρονικά ΜΜΕ και κυρίως η ιδιωτική τηλεόραση. Στο πλαίσιο των προγραμμάτων της, όσα συγκροτούν τη νεοφιλελεύθερη ιδεολογία παρουσιάζονται, τις πιο πολλές φορές υπόρρητα αλλά πάντοτε συστηματικά, ως η μόνη νόμιμη, ως η μόνη δυνατή σκέψη. Η επιλεκτική ενημέρωση, οι κοκορομαχίες στα «παράθυρα», τα στρογγυλά τραπέζια, που τις πιο πολλές φορές αγνοούν το κύριο προς όφελος του σκανδαλώδους ή του εφήμερου, διαμορφώνουν συστηματικά μια εικονική πραγματικότητα όπου η κοινωνία και τα προβλήματά της ουσιαστικά απουσιάζουν, ενώ η πολιτική εξαντλείται στη διαχείριση δημοσκοπικών ευρημάτων. Οι πολιτικές δυνάμεις του δικομματισμού φτάνουν έτσι να ταυτίζουν την πολιτική τους με την –τηλεοπτική κατά βάση– «επικοινωνία» και να διαστρεβλώνουν συστηματικά ή ακόμη και να αγνοούν πλήρως τις βαθιές κοινωνικές διεργασίες που συντελούνται και τις κοινωνικές αντιστάσεις που αναπτύσσονται.

Η τρέχουσα κρίση όχι μόνο επιδεινώνει το σύνολο αυτών των προβλημάτων αλλά και αναδεικνύει με τρόπο ορατό από όλους το πόσο σφιχτά είναι αυτά συνδεδεμένα μεταξύ τους και το πώς δεν μπορεί να υπάρξει η οριστική λύση του ενός χωρίς την ουσιαστική αντιμετώπιση των άλλων. Η δική μας στρατηγική και το πρόγραμμα που προτείνουμε κινούνται προς αυτή ακριβώς την κατεύθυνση. Κεντρικός μας στόχος είναι η συνολική αλλαγή της παραγωγικής βάσης και του όλου μοντέλου ανάπτυξης της χώρας μέσα από την προώθηση και την εμπέδωση ενός ισχυρού και διαρκώς διευρυνόμενου δημόσιου χώρου υπό αποτελεσματικό κοινωνικό έλεγχο. Αυτός ο δημόσιος χώρος, όπως θα λειτουργεί με δημοκρατική συμμετοχή τόσο στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων όσο και στον έλεγχο της υλοποίησής τους, θα καταστεί ο βασικός πυλώνας που θα επιτρέψει την αποεμπορευματοποίηση των κοινωνικών αγαθών και την ανασυγκρότηση της οικονομίας μας και της κοινωνίας μας ολόκληρης στην κατεύθυνση της δημοκρατίας και του σοσιαλισμού.

Το διεθνές πλαίσιο και τα ζητήματα που θέτει

Η ελληνική κοινωνία δεν είναι βεβαίως απομονωμένη. Η Ελλάδα μετέχει σε διεθνείς οργανισμούς και σε περιφερειακές συνεργασίες, είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χώρα των Βαλκανίων και της Μεσογείου, με ιδιαίτερους δεσμούς με τις αραβικές χώρες, με αναπτυσσόμενες σχέσεις με τη Ρωσία, με τις χώρες της Λατινικής Αμερικής και με άλλες δυνάμεις. Η θέση της σε μια περιοχή που αποτελεί κρίσιμο γεωπολιτικό σταυροδρόμι, όπου υπάρχουν χρόνια προβλήματα και βρίσκουν την έκφρασή τους παλιές και σύγχρονες διεθνείς αντιθέσεις, προσδίδει ιδιαίτερη σημασία στην εξωτερική της πολιτική και στις επιλογές που γίνονται στο πεδίο αυτό. Γίνεται σήμερα περισσότερο επιτακτική η αναζήτηση ειρηνικών λύσεων στο Κυπριακό και στα προβλήματα των ελληνοτουρκικών σχέσεων, καθώς και ο απεγκλωβισμός της χώρας από τη διαμάχη για το όνομα της ΠΓΔΜ.

Τα δεδομένα αυτά εντάσσονται σε ένα νέο διεθνές πλαίσιο, που χαρακτηρίζεται από τη φθίνουσα πορεία της αμερικανικής ηγεμονίας, την ανάδειξη στο διεθνές προσκήνιο άλλων δυνάμεων ή νέων περιφερειακών συνασπισμών και τον διεθνή χαρακτήρα της τρέχουσας οικονομικής κρίσης. Το πώς θα εξελιχθεί η κατάσταση αυτή δεν είναι εύκολο να προβλεφθεί. Από τη μια μεριά, οι εξελίξεις στον πόλεμο του Ιράκ και του Αφγανιστάν, η νέα βάρβαρη επίθεση του Ισραήλ στη Λωρίδα της Γάζας και οι κίνδυνοι γενικότερης ανάφλεξης στην περιοχή, οι ασταθείς ισορροπίες στη Συρία και στον Λίβανο και η διαφαινόμενη συνολική ήττα της αμερικανικής και νατοϊκής πολιτικής στη Μέση Ανατολή αποσταθεροποιούν παραπέρα την κατάσταση, αναδεικνύουν νέους παίκτες στο παιχνίδι των διεθνών συσχετισμών και αφήνουν ανοιχτό το ενδεχόμενο νέων πολέμων στο Ιράν, στο Πακιστάν ή αλλού.

Συγχρόνως, τα μέτωπα στα Βαλκάνια δεν έχουν κλείσει και πολλές πληγές των πολέμων της Γιουγκοσλαβίας παραμένουν ανοιχτές. Ιδιαίτερα το πρόβλημα του Κοσόβου εγκυμονεί κινδύνους νέων αποσταθεροποιήσεων και επηρεάζει το μέλλον της Σερβίας, της Αλβανίας, της ΠΓΔΜ και γενικότερα των δυτικών Βαλκανίων. Την ίδια ώρα, η Τουρκία βρίσκεται αντιμέτωπη με τις μεγάλες αντιφάσεις της, που κάνουν δύσβατη την ευρωπαϊκή της πορεία, ενώ οι εσωτερικές αντιθέσεις της οξύνονται. Επιπλέον, η πολιτική διεύρυνσης του NATO αποτελεί πηγή νέων εντάσεων, με αποκορύφωμα την κρίση του Καυκάσου και πιο πρόσφατα την ένταση με την Ουκρανία. Από την άλλη μεριά, η Ρωσία αναδεικνύεται σε υπερδύναμη. Όπως έδειξε η πρόσφατη αντιπαράθεσή της με τη Γεωργία και η συστηματική αντίδρασή της στην εγκατάσταση της «πυραυλικής ασπίδας» που επιδιώκει να την

περικυκλώσει, αυτή είναι σε θέση όχι μόνο να υπερασπίσει αποτελεσματικά τα συμφέροντά της αλλά και να διεκδικήσει πολύ σημαντικότερο ρόλο στις διεθνείς εξελίξεις. Οι ενεργειακές και εν γένει πλουτοπαραγωγικές πηγές της είναι σε θέση να στηρίζουν τέτοιες φιλοδοξίες, ενώ η επίσκεψη του στόλου της στη Βενεζουέλα και πιο πρόσφατα στη νοτιοανατολική Μεσόγειο πιστοποιεί του λόγου το αληθές.

Παράλληλα, η Κίνα ανέρχεται στο διεθνές προσκήνιο ραγδαία, ακολουθούμενη καταπόδας από την Ινδία και τη Βραζιλία, ενώ αρκετές πλέον χώρες της Λατινικής Αμερικής τείνουν να συνασπισθούν σε προοδευτική κατεύθυνση, αμφισβητώντας έμπρακτα τη μέχρι πρόσφατα αδιαφιλονίκητη ηγεμονία των ΗΠΑ στην περιοχή. Είναι αξιοσημείωτο ότι ο «Τρίτος Κόσμος» χαρακτηρίζεται σήμερα από πολλές «ταχύτητες» και μεγάλες διαφοροποιήσεις στους κόλπους του, με σειρά χωρών του να προσεγγίζουν τις αναπτυγμένες χώρες, ενώ άλλες τείνουν να αποτελέσουν τον «τέταρτο κόσμο» της κυριολεκτικής πείνας, των καθημερινών πολέμων και των μεγάλων ανθρωπιστικών καταστροφών. Οι σοβαρές ανακατατάξεις που σημειώνονται αυτή την περίοδο στον κόσμο θέτουν επί τάπητος το ζήτημα της συνολικής αναδιοργάνωσης ολόκληρου του συστήματος των διεθνών σχέσεων και το αίτημα του εις βάθος εκδημοκρατισμού του.

Η τρέχουσα οικονομική κρίση έρχεται να επικαθορίσει όλα τα παραπάνω. Ο οικουμενικός της χαρακτήρας δείχνει το πώς οι οικονομίες όλων λίγο πολύ των χωρών του κόσμου εντάσσονται στο ίδιο μοντέλο και διαπλέκονται αζεδιάλυτα μεταξύ τους. Κατά συνέπεια, τα μέτρα που οφείλουν να ληφθούν δεν μπορεί παρά να είναι αντιστοίχως διεθνή. Μια νέα διεθνής οικονομική τάξη βρίσκεται προ των πυλών, μια νέα τάξη η οποία, προκειμένου να διασώσει τον ίδιο τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, θα αλλάξει πολλούς από τους παγιωμένους κανόνες του παιχνιδιού και ίσως το χαρακτήρα πολλών διεθνών οργανισμών, χαρακτήρα που θα κληθεί να αποτυπώσει τους διαμορφωνόμενους νέους συσχετισμούς δύναμης. Τα ίδια αυτά δεδομένα δείχνουν εξ αντιθέτου πως ο σοσιαλισμός συνιστά διεθνή υπόθεση, ενώ η ίδια η κρίση κατεβάζει στους δρόμους ισχυρές κοινωνικές δυνάμεις σε όλες λίγο πολύ τις χώρες του κόσμου. Ταυτόχρονα, η κατάρρευση των δογμάτων του νεοφιλελευθερισμού δημιουργεί ιδεολογικό κενό, αφήνει τους αντιπάλους μας ιδεολογικά αμήχανους και ανοίγει το δρόμο για την αντεπίθεση των ιδεών του σοσιαλισμού. Έτσι, δημιουργούνται σήμερα ιδιαίτερα ευνοϊκές συνθήκες για να αναδειχθεί ο διεθνικός χαρακτήρας της Αριστεράς, για να προβάλει αυτή αιτήματα διεθνούς εμβέλειας (π.χ. σε όσα αφορούν τον ΟΗΕ, το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, τη φορολόγηση και τον έλεγχο του κερδοσκοπικού κεφαλαίου) και για να αναπτυχθεί σε πολλά επίπεδα η Αριστερά σε παγκόσμια κλίμακα. Το πρόγραμμα που καταθέτουμε λαμβάνει υπόψη αυτή τη νέα κατάσταση, προσπαθώντας να προσανατολίσει τους αγώνες μας αντίστοιχα.

Η Ευρώπη

Η τρέχουσα κρίση έχει πλήξει όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναδεικνύοντας το πλήρες αδιέξοδο στο οποίο έχει περιέλθει το νεοφιλελεύθερο μοντέλο στην κλίμακα ολόκληρης της Ευρώπης. Το μοντέλο αυτό έχει θεσμοποιηθεί με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και τις μετέπειτα ευρωπαϊκές συνθήκες και έχει παραπέρα εδραιωθεί με την υπαγωγή των ευρωπαϊκών χωρών στην ηγεμονία των ΗΠΑ και με την αναγνώριση της πρωτοκαθεδρίας του NATO στα θέματα ευρωπαϊκής ασφάλειας. Οι πολιτικές δυνάμεις, συντηρητικές αλλά και σοσιαλδημοκρατικές, που διαχειρίστηκαν τις τύχες της Ευρώπης υπό αυτούς τους

όρους οδήγησαν στη διεύρυνση των ανισοτήτων, στην εξάπλωση της ανεργίας, της επισφαλούς εργασίας και της φτώχειας, στην αποδόμηση του κράτους πρόνοιας, στη διαιώνιση των οικολογικών ελλειμμάτων, στην υπονόμευση των δημοκρατικών δικαιωμάτων, στη συρρίκνωση της δημόσιας σφαίρας γενικά και στην απόπειρα διάλυσης της παιδείας, όπως και σε αντιμεταναστευτικές πολιτικές που προωθούν μια περικόλειστη Ευρώπη με τη μορφή φρουρίου. Το όλο εγχείρημα της ευρωπαϊκής ενοποίησης οδηγήθηκε έτσι σε βαθιά κρίση, χωρίς οι κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις να αντλήσουν τα αναγκαία διδάγματα από τα «όχι» των Γάλλων και Ολλανδών πολιτών στο λεγόμενο Ευρωσύνταγμα και το «όχι» των Ιρλανδών πολιτών στην ακόμη δυσμενέστερη Συνθήκη της Λισαβόνας.

Σε αυτό το πλαίσιο και σε συνθήκες κρίσης, οι ιδέες και οι αξίες της Αριστεράς έρχονται πολύ πιο έντονα στο προσκήνιο και ο διεθνικός χαρακτήρας του αγώνα της αναδεικνύεται ως καθοριστικός. Για εμάς, η διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης και η Ευρώπη συνολικά αποτελούσαν πάντα προνομιακό πεδίο ταξικών και κοινωνικών αγώνων, πεδίο όπου οι ιδέες της Αριστεράς σε μία χώρα τροφοδοτούν και γονιμοποιούν εκείνες στις άλλες, πεδίο όπου η πολιτική της Αριστεράς δοκιμάζεται και οι στόχοι της βρίσκουν το προσφορότερο έδαφος, γιατί ο σοσιαλισμός δεν μπορεί να επικρατήσει και να ανθήσει σε μία μόνο χώρα. Το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Φόρουμ, το Κόμμα της Ευρωπαϊκής Αριστεράς και άλλες πολιτικές και κοινωνικές συλλογικότητες έχουν ήδη προσλάβει το μήνυμα και συντονίζουν τα βήματά τους μαζί μας. Σε αυτή τη βάση, το πρόγραμμά που καταθέτουμε θέτει ως στόχο την οριστική ήττα του νεοφιλελευθερισμού στην κλίμακα της Ευρώπης, επιδιώκει να αλλάξουμε την Ευρώπη και διεκδικεί μια Ευρώπη αποπυρηνικοποιημένη, ειρηνική, χωρίς NATO, μια Ευρώπη χωρίς ανεργία, με κοινωνική ασφάλεια, υγειονομική περίθαλψη και πλήρη δικαιώματα για όλους και όλες ανεξαιρέτως, μια Ευρώπη της δημοκρατίας, της παιδείας, της καινοτομίας και του πολιτισμού, μια Ευρώπη οικολογική και φεμινιστική, μια Ευρώπη του σοσιαλισμού με δημοκρατία και ελευθερία.

Το πολιτικό πλαίσιο της δράσης μας σήμερα

Η προϊούσα σήψη του συνολικού πολιτικού συστήματος της χώρας είναι ορατή από παντού. Η παταγώδης διάψευση του ισχυρισμού ότι ο νεοφιλελευθερισμός μπορεί να εγγυηθεί την ευημερία, η πολιτική ιδιοτέλεια, που απαγορεύει την αντιμετώπιση οποιουδήποτε μεγάλου προβλήματος, η ρευστοποίηση και η απαξίωση των θεσμών, η γενικευμένη διαπλοκή, η διάχυτη διαφθορά, τα αλλεπάλληλα σκάνδαλα και οι προσπάθειες των δύο μεγάλων κομμάτων να επιρρίψουν τη σχετική ευθύνη το ένα στο άλλο καταρρακώνουν την πολιτική εμπιστοσύνη, διογκώνουν τη δυσарέσκεια, οξύνουν τις λαϊκές αντιστάσεις και καθιστούν εξαιρετικά αμφίβολη την απρόσκοπτη εναλλαγή της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ στην κυβερνητική εξουσία. Ο δικομματισμός διέρχεται βαθιά κρίση και οι όροι μιας ενδεχόμενης ανάκαμψής του παραμένουν σήμερα εξαιρετικά αμφίβολοι.

Η ΝΔ, από τη μια μεριά, εμμένει σταθερά στο νεοφιλελεύθερο μοντέλο ανάπτυξης κατά την ελληνική εκδοχή του, παρά την πρόσφατη κατάρρευση των βάθρων του και την παταγώδη διάψευση των ιδεολογημάτων που το στήριζαν. Έτσι, οι ιδιωτικοποιήσεις συνεχίζονται σαν να μην έχει συμβεί τίποτε, ο δημόσιος χώρος εξακολουθεί να συρρικνώνεται ραγδαία και οι τράπεζες συνεχίζουν να παραμένουν στο απυρόβλητο ή ακόμη και να προστατεύονται σκανδαλωδώς, ενώ επιστρατεύονται ολόένα και πιο αυταρχικά μέσα προκειμένου να καμφθούν οι λαϊκές αντιστάσεις. Οι

δουλείες που έφεραν και διατηρούν τη ΝΔ στην εξουσία μέσα σε ολόκληρο το πλέγμα της γενικευμένης διαπλοκής όπου η ίδια εντάσσεται την εμποδίζουν να αναλάβει ή να υλοποιήσει πρωτοβουλίες διεξόδου από την κρίση, πρωτοβουλίες οι οποίες, προκειμένου να διασώσουν τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, θα εμφανίζονταν ως πρόθυμες να αμφισβητήσουν το νεοφιλελεύθερο μοντέλο ανάπτυξης, δηλαδή πρωτοβουλίες σαν αυτές που προωθούν συντηρητικές ή σοσιαλδημοκρατικές κυβερνήσεις σε άλλες χώρες της Ευρώπης.

Το ΠΑΣΟΚ, από την άλλη μεριά, απλώς περιμένει να διαδεχθεί τη ΝΔ στην κυβέρνηση, ασκώντας αντιπολίτευση μόνο σε δευτερεύουσας σημασίας ζητήματα. Τόσο η ηγεσία Σημίτη όσο και η ηγεσία Γ. Παπανδρέου έχουν συναινέσει σε κάθε νεοφιλελεύθερη πολιτική και κάθε νεοφιλελεύθερη συνθήκη που προώθησε η διεθνής σοσιαλδημοκρατία, ακολουθώντας τις καθαρά συντηρητικές δυνάμεις ή, κάποιες φορές, ακόμη και προπορευόμενες από αυτές. Έτσι, η σημερινή συγκρότηση του κόμματος αυτού παραμένει δέσμια της πολιτικής των δικών του κυβερνήσεων, που άνοιξαν και εμπέδωσαν το δρόμο για το νεοφιλελεύθερο μοντέλο ανάπτυξης στη χώρα μας, ενώ το ίδιο δεν είναι καθόλου άμοιρο των δουλειών που αποκατέστησε η δική του συνεισφορά στη γενικευμένη διαπλοκή. Υπό αυτούς τους όρους, η αντιπολίτευση που ασκεί, παρά την αριστερόστροφη –ή μάλλον «ανθρωπιστική» – ρητορική της, δεν το διαχωρίζει ουσιαστικά από τη ΝΔ, ούτε του επιτρέπει να προτείνει μέτρα διεξόδου από την κρίση ανάλογα με αυτά των άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Επικρίνει απλώς τις «υπερβολές» ή τις «καθυστερήσεις» και έχει μόνο να προτείνει ένα νεοφιλελευθερισμό με «ανθρώπινο πρόσωπο» που δεν λέει απολύτως τίποτε και δεν απαντά απολύτως σε τίποτα. Όποτε μάλιστα χρειάστηκε να πάρει θέση, όπως στην αναθεώρηση του άρθρου 16 του Συντάγματος ή στο διαχωρισμό του κράτους από την Εκκλησία, σιώπησε εκκωφαντικά.

Το ΚΚΕ τοποθετείται ενάντια στα δύο κόμματα του δικομματισμού και ενάντια στον καπιταλισμό γενικώς. Αλλά αυτή η τοποθέτηση δεν αποσκοπεί ρητά και συγκεκριμένα στο να αλλάξουν σήμερα όσα οι κοινωνικοί και πολιτικοί συσχετισμοί και οι αντίστοιχοι αγώνες επιτρέπουν να αλλάξουν, προκειμένου να ανοίξει ο δρόμος για τον σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας μας. Κάθε τέτοια αλλαγή δεν θεωρείται από το ίδιο επιμέρους κατάκτηση και συμβολή στην ενίσχυση των συσχετισμών αυτών αλλά απλός εξωραϊσμός του καπιταλιστικού συστήματος. Με αυτό τον τρόπο, οι ταξικές και λαϊκές δυνάμεις που εκφράζονται από το ΚΚΕ εγκλωβίζονται σε μια απολύτως αδιέξοδη στρατηγική, ενόσω το ίδιο περιχαράκωνεται προκειμένου να διατηρήσει τον εαυτό του καθαρό και αμόλυντο, επιδιώκοντας ταυτόχρονα να περιφρουρήσει τα εκλογικά ποσοστά του και τον αξιοσημείωτο «σεβαστό» ρόλο που «κατέκτησε» στο υπάρχον πολιτικό σύστημα. Η αντίθεση της ηγεσίας του με κάθε κοινωνικό κίνημα που δεν ελέγχει και η συνακόλουθη απαξίωση από μέρους του κάθε αυθόρμητης μαζικής κινητοποίησης το καθιστούν δύναμη επί της ουσίας συντηρητική και συνάμα διαιρετική του κορμού της Αριστεράς. Η πρόσφατη ρητή στροφή του προς το σταλινισμό συκοφαντεί τον ίδιο το σοσιαλισμό, καθιστώντας έτσι αποκρουστικό τον δικό του στρατηγικό στόχο.

Οφείλουμε να σημειώσουμε εδώ ότι το ζήτημα του τι έγινε στη Σοβιετική Ένωση και τις άλλες χώρες του τέως «υπαρκτού σοσιαλισμού» από το 1917 μέχρι το 1989 και είναι εξαιρετικά πολύπλοκο και απαιτεί την αντιμετώπισή του. Τόσο το ίδιο το ΚΚΕ όσο και όλες λίγο πολύ οι συνιστώσες του ΣΥΡΙΖΑ, οι άλλες μικρότερες δυνάμεις της ριζοσπαστικής Αριστεράς και οι πολλοί ανέντακτοι προέρχονται από μια ιστορική μήτρα που έχει πολλά να κάνει με όσα οδήγησαν στον «υπαρκτό σοσιαλισμό», με το ρόλο που αυτός έπαιξε σε κάθε χώρα και διεθνώς και με την

πορεία που ακολούθησε. Ωστόσο, η έντονη κριτική που άσκησαν αρκετές από τις πολιτικές δυνάμεις της Αριστεράς στα αντίστοιχα καθεστώτα δεν επαρκεί. Είναι σήμερα απολύτως απαραίτητη η βαθιά μελέτη όλων των συναφών ζητημάτων, προκειμένου να αποφύγει η Αριστερά να διαπράξει τα ίδια λάθη. Σε αυτό το πλαίσιο, το βασικό δίδαγμα που εμείς αντλούμε από αυτή την πορεία είναι ότι ο μόνος σοσιαλισμός που μπορεί να υπάρξει είναι ο σοσιαλισμός με δημοκρατία και ελευθερία, ενόσω αυτός ο σοσιαλισμός εξακολουθεί να συνιστά στόχο στρατηγικά μαχητό. Η όλη πολιτική μας προσανατολίζεται με αυτό τον άξονα, και σε αυτή τη βάση επιδιώκουμε την πολιτική συμπόρευση, τον ενεργό διάλογο και την κοινή δράση με τις άλλες δυνάμεις της Αριστεράς.

Κεφάλαιο II: Πού απευθυνόμαστε και πώς

Οικοδόμηση δεσμών εμπιστοσύνης

Η κοινωνία δεν συνιστά μια άμορφη μάζα που ονομάζεται «λαός» και αποτελείται απλώς από «πολίτες». Αυτή συγκροτείται από ένα σύνολο σχέσεων που ορίζουν κοινωνικές τάξεις και ομάδες με κοινά ή αντιτιθέμενα υλικά συμφέροντα και κοινές ή αντιτιθέμενες αξίες και επιδιώξεις. Όταν κυριαρχεί ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής υπό οποιαδήποτε μορφή, το μεγάλο μέρος αυτών των τάξεων και ομάδων, το μέρος που κατεξοχήν παράγει και δημιουργεί, βρίσκεται υπό καθεστώς εκμετάλλευσης και πολιτικής αδυναμίας. Ως εκ τούτου, έχει εξ αντικειμένου κοινά συμφέροντα και μπορεί να συγκροτηθεί πολιτικά υπό τις κοινές αξίες της αλληλεγγύης, της ισότητας, της ελευθερίας και της δικαιοσύνης. Αριστερά είναι το πολιτικό υποκείμενο που αποσκοπεί στο να συμβάλει σε αυτή τη συγκρότηση, δηλαδή ασκεί πολιτική στο όνομα αυτών των αξιών και από τη σκοπιά των εργαζόμενων τάξεων, των τάξεων εκείνων που, στις σημερινές συνθήκες, αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία των μελών της ελληνικής κοινωνίας. Ο ρόλος της Αριστεράς δεν περιορίζεται στο να οργανώνει συναφώς αντιστάσεις ή να εκφράζει διαμαρτυρίες. Καθώς είναι και η ίδια κομμάτι της κοινωνίας, ρόλος της είναι να συμβάλει στη συμπύκνωση και στη σύνθεση των κοινών συμφερόντων του συντριπτικά μεγαλύτερου μέρους της, ώστε να προωθηθούν οι αναγκαίες αλλαγές, μεταρρυθμίσεις και ανατροπές, ώστε να ανοίξει ο δρόμος για τη σοσιαλιστική προοπτική προς το συμφέρον όλων και προς όφελος όλων.

Σήμερα η διάσπαση ή ο πολυκερματισμός του παραδοσιακού εργοστασίου, οι ευέλικτες συνθήκες εργασίας και η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών στη διαδικασία της παραγωγής έχουν επιφέρει σημαντικές αλλαγές στον καταμερισμό και στην οργάνωση της εργασίας, στη σύνθεση των εργαζόμενων τάξεων και στις μορφές ταξικής και ευρύτερα κοινωνικής συνοχής. Ταυτόχρονα, η έκρηξη της πληροφορικής και των νέων μορφών επικοινωνίας, ο κυρίαρχος ρόλος της ιδιωτικής τηλεόρασης και οι απορρέουσες νέες μορφές κοινωνικοποίησης της γνώσης έχουν επιβάλει άλλους τρόπους συμμετοχής στο κοινωνικό γίγνεσθαι και έχουν δημιουργήσει έναν δημόσιο χώρο δικού τους είδους. Οι αλλαγές αυτές έχουν διευρύνει τη σφαίρα αντιπαράθεσης ανάμεσα στο κεφάλαιο και την εργασία. Αντί να αφορά μόνο την τιμή της εργατικής δύναμης, η αντιπαράθεση αυτή επεκτείνεται στους γενικότερους όρους διαμόρφωσης της κοινωνικής ζωής, συμπεριλαμβανομένου του περιβάλλοντος, ενώ οι διαδικασίες εμπορευματοποίησης και ιδιωτικοποίησης των πάντων έχουν αναγάγει τη διαφύλαξη των δημόσιων αγαθών και την προστασία του δημόσιου χώρου εν γένει σε επίμαχο ζήτημα απολύτως κεντρικής σημασίας. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι εργαζόμενες τάξεις καλούνται πλέον να διεκδικήσουν όχι μόνο ικανοποιητικότερες αμοιβές αλλά και το σύνολο των κοινωνικών και πολιτικών όρων που προσδιορίζουν τη ζωή τους. Από την άλλη μεριά, οι ίδιες αλλαγές δυσχεραίνουν σε αρκετούς τομείς τις παραδοσιακές συνδικαλιστικές μορφές συλλογικής οργάνωσης και δράσης, ενώ προσθέτουν νέους ανέκδοτους τρόπους συλλογικής έκφρασης των αναγκών και των αιτημάτων των πολλών, τρόπους που χαρακτηρίζονται από εφευρετικότητα και ευρύτατη αυτονομία. Είναι γνωστές οι εξεγέρσεις των μπλόγκερ και οι επιτυχίες τους, ενώ η επικοινωνία μέσω διαδικτύου ή SMS πολλές φορές ανταγωνίζεται αποτελεσματικά την τηλεόραση ή τις εφημερίδες. Παραμένει, ωστόσο, πάντοτε

αναντικατάστατη η από κοινού σωματική παρουσία των πολλών και η διά ζώσης ανταλλαγή ιδεών, απόψεων και εμπειριών στις διαδικασίες διεκδίκησης.

Σε αυτό το πλαίσιο, η σχέση μεταξύ πολιτικού υποκειμένου και κοινωνίας δεν μπορεί να υπόκειται στην παραδοσιακή εικόνα του «ιμάντα» που μεταφέρει καθήκοντα και εντολές προς εκτέλεση ή «αλήθειες» προς επικύρωση από την κορυφή προς τη βάση ή από την πολιτική σφαίρα στην κοινωνική. Μια σχέση τέτοιας μορφής δεν μπορεί σήμερα να έχει καμιά ιδεολογική νομιμοποίηση ούτε να διαθέτει στοιχειώδη λειτουργικότητα. Η συναφής αντίληψη διαμορφώθηκε σε εντελώς διαφορετικές ιστορικές συνθήκες, όταν κυριαρχούσε το φορντικό μοντέλο οργάνωσης της εργασίας, όταν τα συνδικάτα περιόριζαν τις διεκδικήσεις τους στο οικονομικό επίπεδο και όταν η Αριστερά ήταν αναγκασμένη να δρα υπό συνθήκες πλήρους ή μερικής παρανομίας. Από την άλλη μεριά, δεν μπορεί βέβαια να λειτουργήσει σήμερα ούτε το ξεπερασμένο σοσιαλδημοκρατικό «κοινωνικό συμβόλαιο», το οποίο άλλωστε ισοδυναμεί στην πράξη με «εντολή» απλής ανάθεσης: τα κοινωνικά υποκείμενα, που ανάγονται έτσι αποκλειστικά σε ψηφοφόρους, «αναθέτουν» εν λευκώ τις προσδοκίες τους στις ηγεσίες των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων. Το σύνθημα με το οποίο το ΠΑΣΟΚ του Α. Παπανδρέου ανήλθε για πρώτη φορά στην εξουσία –«το ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση, ο λαός στην εξουσία»– είναι εκεί για να συμβολίζει το πραγματικό περιεχόμενο τέτοιων αναθέσεων και την τύχη που τους μέλλεται.

Με αυτά δεδομένα, ο ΣΥΡΙΖΑ επιδιώκει να οικοδομήσει τις σχέσεις του με την ελληνική κοινωνία σε εντελώς διαφορετική κατεύθυνση. Θέλει ο ίδιος να αποτελεί μια σταθερή πολιτική συμμαχία, ένα πολιτικό υποκείμενο της Αριστεράς που όχι μόνο θα σέβεται πλήρως αλλά και θα προστατεύει στο μέτρο των δυνάμεών του το δικαίωμα έκφρασης κάθε πολίτη και την αυτονομία κάθε δημοκρατικά λειτουργούσας συλλογικότητας. Ο σεβασμός και η προστασία αυτής της αυτονομίας σημαίνει, ανάμεσα στα άλλα, ότι το πρόγραμμα που καταθέτει επιδιώκει να αποτελέσει το πλαίσιο ενός διαλόγου που δεν θα νοείται απλώς ως συγκερασμός διαφορετικών απόψεων ή ως στατική συμφωνία. Ο διάλογος αυτός οφείλει να είναι μια συνεχής «ανταλλαγή ύλης» –εμπειριών, ιδεών, γνώσεων– που θα διαμορφώνει άρρηκτους δεσμούς εμπιστοσύνης, τους δεσμούς που σφυρηλατούν βιωματικά οι κοινοί κοινωνικοί και πολιτικοί αγώνες, οι αγώνες που επιδιώκουν κοινούς σκοπούς και διέπονται από κοινά σχέδια. Αυτή η ανταλλαγή ύλης θέλει να διαμορφώσει μια νέα σχέση πολιτικού και κοινωνικού, μια σχέση όπου η επικοινωνία θα είναι συγκεκριμένη, άμεση, αυθεντική, όπου τα κοινωνικά υποκείμενα θα συνομιλούν αυτοπροσώπως, με τις ελάχιστες δυνατές ενδιάμεσες μεσολαβήσεις, μέσα από θεσμούς άμεσης αλλά και αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Αυτή η ανταλλαγή ύλης συνιστά τη συνάντηση της Αριστεράς με συλλογικότητες, κοινωνικά υποκείμενα και απλούς ανθρώπους, συνάντηση που συγκροτεί θέσεις και διεκδικήσεις, συνάντηση που οργανώνει την κοινωνία και την ίδια την Αριστερά, ενόσω διαμορφώνει μια ευρύτατη κοινωνική συμμαχία και ένα συνολικό πολιτικό σχέδιο, με στόχο την ουσιαστική δημοκρατία και την κοινωνική απελευθέρωση, δηλαδή το σοσιαλισμό. Η ανασυγκρότηση των σχέσεων της Αριστεράς με την κοινωνία μπορεί να οικοδομηθεί μόνο σε μια τέτοια βάση άρρηκτων δεσμών εμπιστοσύνης, γιατί μόνο αυτή η βάση μπορεί να στηρίξει πραγματικά έναν νέο τρόπο διακυβέρνησης όταν συγκεντρωθούν οι απαραίτητοι όροι και όταν το απαιτήσουν οι περιστάσεις.

Οι ουσιαστικοί πρωταγωνιστές

Ουσιαστικοί πρωταγωνιστές σε όσα συμβαίνουν και σε όσα μέλλει να συμβούν δεν μπορεί παρά να είναι οι εργαζόμενες τάξεις, όχι μόνο με την «παλιά» κι ωστόσο πάντοτε επίκαιρη έννοια του προλεταριάτου, αλλά με μια νέα, διευρυμένη έννοια που αγγίζει το σύνολο σχεδόν της μισθωτής εργασίας. Οι εργαζόμενες τάξεις είναι εκείνες που κατεξοχήν παράγουν αγαθά, γνώση και υπηρεσίες, ολόκληρο τον πλούτο της κοινωνίας μας, αλλά και εκείνες που υφίστανται την εκμετάλλευση της εργασίας τους και την πολύπλευρη καταπίεση, πληρώνοντας ταυτόχρονα όλες τις συνέπειες της αντικοινωνικής πολιτικής των κυβερνήσεων του δικομματισμού, παρά τις ενδεχόμενες μεταξύ τους διαφοροποιήσεις. Η τρέχουσα οικονομική κρίση επιτείνει αυτή την κατάσταση στο έπακρο.

Ειδικά την τελευταία δεκαετία, η οικονομική ανάπτυξη παρήγαγε πλούτο στην Ελλάδα, αλλά τα κέρδη –τα «εισοδήματα» του κεφαλαίου– δεν μοιράστηκαν, βέβαια, δίκαια. Οι εργαζόμενοι ήρθαν αντιμέτωποι όχι μόνο με τη στασιμότητα των δικών τους εισοδημάτων, με τη συνεχή αποδιάρθρωση των εργασιακών τους σχέσεων, με την ανασφάλεια της προσωρινής και κακοπληρωμένης εργασίας αλλά και με το φάσμα της διευρυνόμενης ανεργίας. Ταυτόχρονα, είναι οι ίδιοι που πλήρωσαν το κόστος της «δημοσιονομικής προσαρμογής», το κόστος της εκποίησης του δημόσιου πλούτου και των ιδιωτικοποιήσεων, τα βάρη ενός άδικου και ανορθολογικού φορολογικού συστήματος και την αποδιάρθρωση του κράτους πρόνοιας, αποδιάρθρωση που όχι μόνο δεν βελτίωσε υπηρεσίες και θεσμούς αλλά κατέστησε ακριβά εμπορεύματα όλα λίγο πολύ τα δημόσια αγαθά.

Ωστόσο, οι κατηγορίες των μισθωτών, «παραδοσιακές» και «νέες», δεν είναι οι μόνες που εντάσσονται στο πολιτικό μας σχέδιο. Η πολιτική μας αντίληψη δεν θέλει την Αριστερά να απομονώνεται, να περιχαράκώνεται και να κλείνει τον εαυτό της σε «σίγουρα» σχήματα. Συνεχής επιδίωξή μας είναι το κοινωνικό άνοιγμα προς όλες τις κατηγορίες που μπορούν να ενταχθούν στο πολιτικό μας σχέδιο, κατηγορίες οι οποίες, σε ανοιχτό και ειλικρινή διάλογο μαζί μας, μπορούν να συμβάλουν στην επίτευξη των κοινών μας στόχων. Θέλουμε η πολιτική μας παρέμβαση να προχωρά μέσα από τις πλατύτερες δυνατές συγκλίσεις και συναινέσεις αλλά και μέσα από τις αναπόφευκτες συγκρούσεις, αν και όποτε χρειαστεί, στοχεύοντας πάντα σε μια κοινωνία δημοκρατίας και δικαιοσύνης, έχοντας δηλαδή ένα στόχο που αφορά την κοινωνία ολόκληρη, γιατί ωφελεί την κοινωνία ολόκληρη.

Ο κόσμος της μισθωτής εργασίας

Πρώτα απ' όλα όμως, οφείλουμε να δούμε από πιο κοντά και πιο συγκεκριμένα τους **εργαζομένους**, τους άνδρες και τις γυναίκες που παράγουν, με τα χέρια και με το μυαλό τους, τον κοινωνικό πλούτο στις δύσκολες σημερινές συνθήκες της μισθωτής εργασίας. Οφείλουμε να δούμε όσους και όσες σηκώνουν στους ώμους τους τα βάρη των συνεχών καπιταλιστικών «αναδιαρθρώσεων», ενώ ταυτόχρονα αποτελούν την κύρια κοινωνική δύναμη, τη δύναμη που δεν έχει μόνο το συμφέρον αλλά και την επιδίωξη και τη δυναμική να αλλάξει συνολικά τους όρους ζωής της κοινωνίας μας.

Ο κόσμος της μισθωτής εργασίας αποτελεί σήμερα το 65% των απασχολούμενων, ενώ δεν έχει πάψει να διευρύνεται τα τελευταία χρόνια: κατά την τελευταία διετία μόνο, το μερίδιο που αναλογεί στη μισθωτή εργασία στη συνολική αύξηση της απασχόλησης φτάνει το 93%. Από τους μισθωτούς όλο και περισσότεροι εργάζονται σε επισφαλείς συνθήκες εργασίας, ενώ το καθεστώς προσωρινής απασχόλησης

διευρύνεται ραγδαία. Σήμερα το 11% των μισθωτών, δηλαδή περίπου 320.000 άνθρωποι, δουλεύουν με συμβάσεις ορισμένου χρόνου στον ιδιωτικό και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, συμβάλλοντας ήδη κατά το ¼ στη συνολική αύξηση των μισθωτών. Οι προσωρινά απασχολούμενοι εργάζονται υπό καθεστώς νόμιμης ή και παράνομης ευελιξίας, πράγμα που τις πιο πολλές φορές σημαίνει απουσία κάθε ελέγχου των συνθηκών εργασίας, παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας και απαγόρευση στην πράξη της συνδικαλιστικής οργάνωσης, ενόσω ο τρόμος της απόλυσης συνοδεύει κάθε βήμα. Σαν να μην έφταναν αυτά, η ανασφάλιστη εργασία διευρύνεται διαρκώς, φτάνοντας σήμερα στο 20% του συνόλου εκείνων που εργάζονται.

Την ίδια στιγμή, περισσότεροι από 400.000 συμπολίτες μας είναι σήμερα **άνεργοι**. Αυτοί αποτελούν τις εφεδρικές στρατιές που συντηρεί το σημερινό σύστημα, το οποίο, εκμεταλλευόμενο την ανάγκη τους, εκβιάζει τους ίδιους αλλά και τους χρησιμοποιεί για να εκβιάσει όσους εργάζονται, ώστε να ενδώσουν όλοι στους χειρότερους δυνατούς όρους εργασίας. Οι συνθήκες είναι ακόμη δυσμενέστερες για εκείνους που βγαίνουν στην ανεργία στα 40 ή στα 50 τους με ελάχιστες πιθανότητες να ξαναβρούν δουλειά.

Υπάρχουν κατηγορίες μισθωτών που κατέχουν ειδική θέση στις σχέσεις εκμετάλλευσης και κυριαρχίας. Ανάμεσα τους είναι οι **νέοι**, οι οποίοι, καθώς απογαλακτίζονται αργά από το «ασφαλές» περιβάλλον της οικογένειας και εισέρχονται στην παραγωγή με τις γνώσεις που απέκτησαν και τη δυναμικότητά τους, βλέπουν να εφαρμόζονται πάνω τους πιλοτικά όλες οι νέες εκδοχές απορρύθμισης και εργασιακής επισφάλειας, όπως τα προγράμματα stage και τα μπλοκάκια παροχής υπηρεσιών, όλες οι μορφές συμπίεσης των αμοιβών και του ελεύθερου χρόνου, ως οι συνθήκες που συγκροτούν το μοντέλο ζωής που καλούνται να ακολουθήσουν ώσπου να γεράσουν. Την ίδια στιγμή, οι ίδιοι βλέπουν να περιορίζεται το δικαίωμά τους σε μια δημόσια και δωρεάν ολόπλευρη παιδεία και σε μια επαρκή επαγγελματική κατάρτιση, να περιστέλλεται η πρόσβασή τους στη μόρφωση και στα αγαθά του πολιτισμού και επιπλέον, ακόμη και αν κατορθώσουν να σπουδάσουν, η καινούργια γνώση που απέκτησαν να κατασπαταλείται αντί να αξιοποιείται προς όφελος της κοινωνίας και της ίδιας τους της ζωής.

Οι **γυναίκες**, από τη δική τους μεριά, εξακολουθούν να πληρώνουν το φύλο τους με διακρίσεις και ανισότητες όλων των ειδών: μικρότερες απολαβές από τους άνδρες συναδέλφους τους, μεγαλύτερη εργασιακή ευελιξία, μεγαλύτερη συμμετοχή στην ανεργία, καθώς το 63% των ανέργων είναι γυναίκες. Επιπλέον, οι γυναίκες υποεκπροσωπούνται δραματικά στους θεσμούς και στις θέσεις ευθύνης, ενώ ακόμη και ο ΣΥΡΙΖΑ και οι συνιστώσες του δεν διαφεύγουν του κανόνα. Και σαν να μην έφταναν αυτά, οι γυναίκες έχουν επιπλέον να διεκδικήσουν την πλήρη ισότητα μέσα στην πατριαρχική ακόμη ελληνική οικογένεια, την προστασία της μητρότητας και του οικογενειακού προγραμματισμού, την έμπρακτη αναγνώριση της δουλειάς που κάνουν στο σπίτι και στην οικογένεια, την κατάργηση της βίας εναντίον τους, την ελευθερία να διαθέτουν το σώμα τους όπως θέλουν, την κατάργηση –μαζί με τους άνδρες– της εμπορίας γυναικών και της πορνείας.

Οι οικονομικοί **μετανάστες** που έρχονται στη χώρα για να διασωθούν από την πείνα και τους διωγμούς στις χώρες της καταγωγής τους συνιστούν ένα εξαιρετικά νεανικό και παραγωγικό δυναμικό που αποτελεί το 6,3% του παραγωγικού πληθυσμού της χώρας, ενώ το 89% των μεταναστών εργάζονται ως μισθωτοί. Οι μετανάστες αντιμετωπίζουν στο πολλαπλάσιο τα προβλήματα των Ελλήνων συναδέλφων τους: το

16,5% είναι προσωρινά απασχολούμενοι, το 7,9% εργάζονται με μορφές μερικής απασχόλησης, ενώ το άλλοτε χαμηλό ποσοστό των άνεργων μεταναστών έχει φτάσει σήμερα στο 8%. Δύο στις τρεις μετανάστριες είναι άνεργες. Οι μετανάστες, στη μεγάλη πλειοψηφία τους, υφίστανται την πιο ακραία εκμετάλλευση, ενώ βρίσκονται μονίμως υπό το φάσμα της απέλασης. Η ελληνική πολιτεία τούς αρνείται ακόμη και τα πιο στοιχειώδη κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα, θέλοντας να αγνοεί ότι είναι πολίτες που παράγουν σημαντικό μέρος του πλούτου της χώρας προσφέροντάς μας επιπλέον την πολυμορφία των πολιτιστικών τους παραδόσεων. Η ένταξη των μεταναστών στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας, η ισότιμη πρόσβασή τους στην υγεία, την παιδεία και την εκπαίδευση, το δικαίωμα ψήφου και η απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας, εφόσον το επιθυμούν και μετά από μια εύλογη διάρκεια παραμονής στη χώρα, συνιστούν διεκδικήσεις που μπορούν να εντάξουν φυσιολογικά τους μετανάστες στο δημοκρατικό σχέδιο της Αριστεράς και του ΣΥΡΙΖΑ. Οι μετανάστες δεύτερης γενιάς, δηλαδή τα παιδιά των μεταναστών που γεννιούνται εδώ, οφείλουν να αποκτούν αυτομάτως ακριβώς τα ίδια δικαιώματα με όλα τα άλλα παιδιά.

Στο συνολικό πολιτικό μας σχέδιο, σημαντικό ρόλο καλούνται να παίξουν επίσης εκείνοι οι άνθρωποι που τις τελευταίες δεκαετίες εξυμνήθηκαν από τον κυρίαρχο λόγο ως αποτελούντες τα λεγόμενα δυναμικά **νέα μεσαία στρώματα**. Πρόκειται για ένα ετερόκλητο σύνολο από κοινωνικές και επαγγελματικές κατηγορίες το οποίο συναπαρτίζουν οι ελεύθεροι επαγγελματίες, οι επιστήμονες, οι γιατροί, οι δικηγόροι, οι μηχανικοί, οι καλλιτέχνες, οι παραγωγοί πολιτιστικών αγαθών, εκείνοι που εργάζονται στα ΜΜΕ, όσοι απασχολούνται στις νέες τεχνολογίες και είναι οι φορείς της ανάπτυξης και της διάδοσής τους. Οι άνθρωποι αυτοί διαθέτουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, τόσο από πλευράς μόρφωσης και καλλιέργειας όσο και σε σχέση με την εργασία τους, η οποία είναι κατά κανόνα διανοητική εργασία αυξημένων απαιτήσεων αλλά και αυξημένων δυνατοτήτων. Στις σημερινές συνθήκες, πολλοί από τους ανθρώπους αυτούς βρίσκουν τη θέση τους στον κόσμο της μισθωτής εργασίας, καθώς εργάζονται είτε ως καθαυτό μισθωτοί είτε ως τυπικά ελεύθεροι επαγγελματίες αλλά υπό όρους που τους ταυτίζουν με τους μισθωτούς.

Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι το βάρος αυτών των κατηγοριών αυξάνει ποσοτικά και ποιοτικά στον σύγχρονο κόσμο, ενώ ο ρόλος τους αποβαίνει κάποιες φορές καθοριστικός. Γενική διαπίστωση είναι ότι πολλοί από εκείνους που απαρτίζουν αυτές τις κατηγορίες κινούνται ανάμεσα στην επιθυμία της κοινωνικής καταξίωσης και ανέλιξης και στο φόβο της ταξικής υποβάθμισης. Γι' αυτόν το λόγο, συχνά φαίνεται να διεκδικούν κατά μέγα μέρος πληρέστερη συμμετοχή στις κυρίαρχες σχέσεις εξουσίας. Ακόμη και αυτή η τάση όμως δεν είναι ελεύθερη αντιφάσεων: μια τέτοια συμμετοχή πολλές φορές νοείται με όρους εξορθολογισμού δομών και πρακτικών, ενώ ταυτόχρονα οι ίδιοι άνθρωποι συχνά αποτελούν φορείς προοδευτικών κοινωνικών και πολιτικών ιδεών.

Το προς τα πού θα γείρει εδώ η πλάστιγγα εξαρτάται κάθε φορά από την εξέλιξη των ιδεολογικών και πολιτικών συσχετισμών και από το πόσο δραστήρια και πειστική μπορεί να είναι εν προκειμένω η παρέμβαση της Αριστεράς. Μολονότι αυτά τα δυναμικά νέα μεσαία στρώματα αναδείχθηκαν σε προνομιακό κοινωνικό συνομιλητή του εκσυγχρονιστικού ΠΑΣΟΚ, ενώ κατόπιν υπέκυψαν κατά πλειοψηφία στη ρητορική των «μεταρρυθμίσεων» και το ιδεολόγημα της ΝΔ περί «μεσαίου χώρου», έχει αρχίσει να γίνεται σαφές ότι τα ίδια μπορούν να απομακρυνθούν από τις δυνάμεις του δικομματισμού. Τα στρώματα αυτά, που διαθέτουν δυναμισμό, υψηλές παραγωγικές δυνατότητες, υψηλού επιπέδου κατάρτιση και σημαντικό πολιτισμικό

κεφάλαιο, βλέπουν σήμερα να υποβαθμίζονται τα ίδια ραγδαία και το μέλλον τους να προβάλλει αβέβαιο. Έτσι, ενώ πολλοί νέοι δικηγόροι ή μηχανικοί, για παράδειγμα, εμφανίζονται τυπικά ως «συνεργάτες», δηλαδή ως ελεύθεροι επαγγελματίες που εκδίδουν δελτίο παροχής υπηρεσιών, στην πράξη απασχολούνται ως υπάλληλοι με μειωμένα προνόμια. Το δελτίο παροχής υπηρεσιών καταλήγει άλλοθι που επιτρέπει στους αντίστοιχους εργοδότες να αγνοούν την εργατική νομοθεσία, να καταστρατηγούν το ωράριο, να μην καταβάλλουν τις ασφαλιστικές εισφορές, τα επιδόματα αδείας ή τα δώρα και να προβαίνουν σε απολύσεις χωρίς αποζημίωση, που βαφτίζονται «λύση της συνεργασίας».

Οι εξελίξεις αυτές, όπως και οι δυσοίωνες προοπτικές που διαγράφει η τρέχουσα κρίση, ωθούν τους ανθρώπους που απαρτίζουν τα νέα μεσαία στρώματα να συναντήσουν τον κόσμο της μισθωτής εργασίας, να συνειδητοποιήσουν ότι έχουν παρόμοια προβλήματα, συμφέροντα και διεκδικήσεις με τους άλλους μισθωτούς, να αναγνωρίσουν την Αριστερά και να αρχίσουν να συνομιλούν μαζί της. Οι συνθήκες σήμερα είναι τέτοιες, που αυτοί οι άνθρωποι έχουν ανάγκη την Αριστερά και το δικό της πολιτικό σχέδιο, ενώ ταυτόχρονα η Αριστερά έχει ανάγκη τις γνώσεις τους και το δυναμισμό τους.

Οι άνεργοι, η συντριπτική πλειοψηφία των μισθωτών, νέων και ηλικιωμένων, και ανάμεσά τους οι γυναίκες, οι μετανάστες και τα δυναμικά νέα μεσαία στρώματα είναι οι άνθρωποι που, μέσα στις σκληρές συνθήκες που προσπαθήσαμε να περιγράψουμε, όπως αυτές επιτείνονται δραματικά από την τρέχουσα κρίση, αποκτούν συνείδηση της θέσης τους στην κοινωνία ως παραγωγοί και ως πολίτες. Απορρίπτουν τα αποτυχημένα αντικοινωνικά δόγματα της νεοφιλελεύθερης διαχείρισης της ζωής όλων και αμφισβητούν τις δοκιμασμένες συνταγές της δικομματικής εναλλαγής. Αυτοί είναι οι προνομιακοί συνομιλητές του διαλόγου που θέλει να οργανώσει το πρόγραμμα που καταθέτουμε, με αυτούς πρέπει να δημιουργήσουμε άρρηκτους δεσμούς εμπιστοσύνης, αυτοί καλούνται να πρωταγωνιστήσουν στο νέο μετα-νεοφιλελεύθερο πλαίσιο στο οποίο εισερχόμαστε, γιατί μόνο αυτοί μπορούν να εγγυηθούν μια διέξοδο από την κρίση που θα εκφράζει τις ανάγκες των πολλών και όχι την ιδιοτέλεια των λίγων.

Οι αγρότες

Οι μισθωτοί των πόλεων έχουν ως φυσικούς τους συμμάχους τους **αγρότες**, οι οποίοι εξαναγκάζονται σήμερα να εγκαταλείψουν κατά χιλιάδες την παραγωγή. Κατά την τελευταία δεκαετία, ο αγροτικός πληθυσμός μειώθηκε κατά 30%, ενώ μόνο πέρυσι 19.000 άτομα εγκατέλειψαν την αγροτική δραστηριότητα. Τόσο ο καπιταλισμός γενικά όσο και το νεοφιλελεύθερο μοντέλο ειδικότερα ερημώνουν την ύπαιθρο, εξαντλούν τους φυσικούς πόρους –και ιδιαίτερα το νερό– και επιφέρουν σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον και στην υγεία των ανθρώπων, χωρίς να βελτιώνουν τους όρους ζωής των αγροτών.

Παρά την εγγενή τάση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής να «εξαπατά» τη φύση –από τα θερμοκήπια και την αλόγιστη χρήση λιπασμάτων μέχρι τις εντατικές μονοκαλλιέργειες και τους μεταλλαγμένους σπόρους–, οι ρυθμοί της τελευταίας εξακολουθούν να παραμένουν εν πολλοίς φυσικοί και άρα να μην εντάσσονται απρόσκοπτα ούτε στα ωράρια εργασίας των πόλεων ούτε στους διαρκώς επιταχυνόμενους ρυθμούς κυκλοφορίας του χρήματος και συσσώρευσης του κεφαλαίου. Είναι και αυτός ένας από τους λόγους για τους οποίους όσα αφορούν την ύπαιθρο τείνουν να ξεχνιούνται, αν όχι να περιφρονούνται, ενώ ταυτόχρονα η

αγροτική παραγωγή αντιμετωπίζεται αποκλειστικά με όρους ανταγωνιστικότητας των αγροτικών προϊόντων. Τα δε προβλήματα που ανακύπτουν συναφώς καλύπτονται πρόσκαιρα από την εύκολη λύση των επιδοτήσεων, οι οποίες κάποιες φορές μεν παρέχονται με σχετική επάρκεια αλλά πάντοτε χωρίς μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, χωρίς όρους, χωρίς έλεγχο.

Ο ΣΥΡΙΖΑ επιδιώκει να συντονιστεί με τον κόσμο της υπαίθρου και ειδικά με τους μικροκαλλιεργητές και τους εργάτες γης, Έλληνες και αλλοδαπούς, όπως και με τη νέα γενιά αγροτών, έχοντας υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες της ζωής τους και τις περιφερειακές ιδιαιτερότητες και ανισότητες. Αναφερόμαστε, για παράδειγμα, στην πολυαπασχόληση, που οφείλεται στο ότι πολλοί αδυνατούν να εξασφαλίσουν τα αναγκαία για την επιβίωσή τους με την αγροτική εργασία, και έτσι αναγκάζονται να απασχολούνται είτε συστηματικά είτε περιστασιακά σε κλάδους όπως ο τουρισμός. Αναφερόμαστε, επίσης, στα ειδικά προβλήματα που θέτει ο μικρός κλήρος στα περισσότερα νησιά ή στην Ήπειρο. Συντονιζόμαστε με τους αγρότες, με στόχο την ανάπτυξη ενός διαφορετικού είδους αγροτικής οικονομίας που θα εξασφαλίζει τη διατροφική επάρκεια και ασφάλεια, θα προστατεύει το εισόδημα αλλά και τις συνθήκες εργασίας των άμεσων παραγωγών και θα ενθαρρύνει τις συνεταιριστικές και γενικότερα τις συλλογικές μορφές δράσης. Αυτή η μορφή οικονομίας θα αποκρούει ταυτόχρονα το καταστροφικό σύστημα της μονοκαλλιέργειας, θα προστατεύει τη βιοποικιλότητα και θα παραδίδει το περιβάλλον αναλλοίωτο στις επόμενες γενιές, χωρίς φαραωνικές παρεμβάσεις, όπως η εκτροπή του Αχελώου, που μόνο στόχο έχουν τα οικονομικά οφέλη ορισμένων.

Με δυο λόγια, επιδιώκουμε μια αειφόρο ανάπτυξη υπό δημόσια εγγύηση που δεν θα υποτάσσεται στις δυνάμεις της αγοράς και στο κέρδος των λίγων αλλά θα έχει ως επίκεντρο τις πραγματικές ανάγκες των πολλών και θα σέβεται τη φύση, ενόσω θα επανασυνδέει ουσιαστικά τους ανθρώπους και ιδιαίτερα τους νέους με τον τόπο τους και θα τους αποτρέπει έμπρακτα από το να καταφεύγουν στις ήδη κορεσμένες πόλεις μας. Αυτή η μορφή ανάπτυξης θα εμπλουτίζει παράλληλα τις κοινωνικές σχέσεις και την ποιότητα ζωής στα χωριά και στις κωμοπόλεις και θα προσφέρει ευκαιρίες μόρφωσης, επικοινωνίας και ψυχαγωγίας σε όλους ανεξαιρέτως, έτσι ώστε να αμβλύνεται διαρκώς το χάσμα ανάμεσα στην πόλη και στην ύπαιθρο.

Οι αυτοαπασχολούμενοι και η μικρή επιχειρηματικότητα

Ο ΣΥΡΙΖΑ απευθύνεται, επίσης, στα λεγόμενα **παραδοσιακά μεσαία στρώματα**, δηλαδή στους αυτοαπασχολούμενους, στη μικρή και μεσαία ιδιοκτησία και παραγωγή, σε όσους και όσες έχουν να κάνουν με τις μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις, όπου μάλιστα απασχολείται το 75% του ενεργού πληθυσμού της χώρας. Όχι μόνο οι εργαζόμενοι σε αυτές αλλά και οι ίδιες οι εν λόγω επιχειρήσεις –οι βιοτεχνίες, οι μικρές βιομηχανίες, τα εμπορικά καταστήματα, οι φούρνοι, τα κρεοπωλεία, τα μανάβικα– πλήττονται πάγια από τις μονοπωλιακές και олиγοπωλιακές δομές της εγχώριας αγοράς, από τη συμπίεση της αγοραστικής δύναμης μισθών και συντάξεων και από τις συχνά αλλοπρόσαλλες πολιτικές επιλογές σε όσα τους αφορούν, ενώ παράλληλα πολλοί αυτοαπασχολούμενοι μόλις διασώζονται από την οικονομική και πολιτιστική τους υποβάθμιση. Η τρέχουσα κρίση επιτείνει στο έπακρο όλα αυτά τα προβλήματα και απειλεί καίρια ολόκληρο αυτόν το χώρο.

Ο βιοτέχνης, ο μικρός και μεσαίος παραγωγός, ο έμπορος δεν εκτίθεται στα παραπάνω προβλήματα με τον ίδιο τρόπο που εκτίθενται οι λίγοι υπάλληλοι που

απασχολεί. Σε περίπτωση κρίσης, οι δεύτεροι χάνουν την ίδια τη δουλειά τους, ενώ ο πρώτος, μετά από κάποιες απολύσεις ή άλλες αναπροσαρμογές, μπορεί ενδεχομένως να συνεχίσει κάπως να τα βγάζει πέρα. Συχνά μάλιστα οι οικονομικές και άλλες δυσκολίες που αντιμετωπίζει η επιχείρησή του οδηγούν τον μικροεπιχειρηματία στην εισφοροδιαφυγή, στη χρήση μαύρης εργασίας και στην καταστρατήγηση σημαντικών διατάξεων της εργατικής νομοθεσίας. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, τόσο το συνολικό εισόδημα όσο και ο όλος τρόπος ζωής του μικροεπιχειρηματία δεν διαφέρουν και πολύ από το εισόδημα και τον τρόπο ζωής της πλειοψηφίας των υπαλλήλων του. Αυτό σημαίνει ότι, ιδιαίτερα σήμερα, ο μικροεπιχειρηματίας συμπίεζεται διπλά: και ως εκείνος του οποίου η επιχείρηση υφίσταται τις συνέπειες της τρέχουσας κρίσης αλλά και ως καταναλωτής με σχετικά περιορισμένο εισόδημα.

Το πρόγραμμα που καταθέτουμε αποβλέπει, εκτός των άλλων, στην κατάστροφη μιας συγκροτημένης προσπάθειας για την ποιοτική αναβάθμιση και τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό της παραγωγικής διαδικασίας στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Η προσπάθεια αυτή οφείλει να στηρίζεται σε ένα κίνημα που θα μάχεται τις αντιλήψεις που συνδέουν την ανταγωνιστικότητα με το φτηνό εργατικό κόστος και τη μαύρη εργασία, κίνημα το οποίο θα διεκδικεί τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ιδίως στις μεγαλύτερες μεσαίες επιχειρήσεις, την πάταξη της εισφοροδιαφυγής, τη διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, Ελλήνων και αλλοδαπών εργαζομένων αλλά και την αξιοποίηση εργατικού και επιστημονικού δυναμικού με υψηλή κατάρτιση και με τις απαραίτητες γνώσεις, έτσι ώστε η παραγωγική διαδικασία να στηρίζεται στη σωστή οργάνωση και στις σωστές υποδομές και να ενσωματώνει απρόσκοπτα την τεχνολογική καινοτομία. Οι διεκδικήσεις αυτές οφείλουν να συντονίζονται με τον κεντρικό μας στόχο, που αποβλέπει στην ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών και όχι των όρων του ανταγωνισμού της αγοράς.

Τα μεσαία στρώματα που περιγράφουμε δεν συναντώνται μόνο στις πόλεις. Έτσι, επείγει η συνάρθρωση της παραπάνω προσπάθειας με τις διεκδικήσεις του αγροτικού κόσμου. Κοινός στόχος και άρα κοινή διεκδίκηση είναι εδώ η μείωση της ψαλίδας των τιμών μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή, η παραγωγή υγιεινών τροφίμων, ο αντίστοιχος έλεγχος ποιότητας και η πάταξη της νοθείας, καθώς και ο έλεγχος των τιμών στα καύσιμα. Στην ίδια βάση οφείλουν να καταπολεμηθούν οι συναφείς μονοπωλιακές-ολιγοπωλιακές δομές, να καταργηθεί η αισχροκέρδεια και τα υπερκέρδη των μεγάλων επιχειρήσεων και πολυκαταστημάτων, να ενισχυθούν τα κινήματα καταναλωτών και να αναπτυχθούν περιφερειακά προγράμματα που θα αναζωογονούν παράλληλα την ύπαιθρο και θα προστατεύουν το περιβάλλον.

Η νέα γενιά και οι πολλαπλές της ταυτότητες

Στα μάτια της κοινής γνώμης, η πολιτική δράση του ΣΥΡΙΖΑ τα τελευταία λίγα χρόνια ταυτίστηκε εν πολλοίς με την ορμητική είσοδο στο πολιτικό προσκήνιο δύο νέων «γενιών», που είναι στην ουσία μία. Πρόκειται αφενός για τη «γενιά του άρθρου 16», που πολιτικοποιήθηκε με βασικό στόχο την υπεράσπιση του δημόσιου πανεπιστημίου αλλά και της παιδείας σε όλες τις βαθμίδες της, του περιβάλλοντος και του δημόσιου χώρου εν γένει. Και αφετέρου για τη «γενιά των 700 ευρώ», που είναι η πρώτη μετά από πολλές που αυτοπροσδιορίζεται με υλικούς όρους, τους υλικούς όρους της εργασίας της και της εν γένει ζωής της. Οι «γενιές» αυτές συνιστούν, κατά κάποιον τρόπο, την ανεστραμμένη όψη της γενιάς των γονιών τους: στα «ένδοξα» μεταπολεμικά ή μεταπολιτευτικά χρόνια, αρκετοί από τους γονείς εντάσσονταν στα ανερχόμενα τότε μεσαία στρώματα, των οποίων η σχετική οικονομική ασφάλεια και

το μορφωτικό κεφάλαιο τους επέτρεπαν να εισέλθουν στο προσκήνιο διεκδικώντας καθαρά πολιτικά στόχους – από τον εκδημοκρατισμό της χώρας και το 1-1-4 μέχρι την ανδρεοπαπανδρεϊκή «αλλαγή».

Αντίθετα σήμερα η νέα γενιά καλείται να αντιμετωπίσει την οικονομική ανέχεια, την εργασιακή ανασφάλεια και την απουσία μέλλοντος. Παρά το ότι οι νέοι και οι νέες συρρέουν κατά χιλιάδες στους διαγωνισμούς του ΑΣΕΠ, γνωρίζουν ήδη πολύ καλά ότι, ακόμη και αν πετύχουν, θα αντιμετωπίσουν έναν δημόσιο τομέα έντονα ιεραρχικό και γραφειοκρατικοποιημένο, έρμαιο της διαφθοράς, εγκαταλελειμμένο στην τύχη του και στον «πατριωτισμό» των ανθρώπων του, με ελάχιστα περιθώρια για ανάληψη πρωτοβουλιών, για αξιοποίηση της γνώσης, της δημιουργικότητας και της φαντασίας. Η νέα γενιά σήμερα σφύζει από ζωή γιατί ασφυκτιά, γιατί η κατάρτιση και τα προσόντα που απέκτησε με τον δικό της μόχθο και με την οικονομική επιβάρυνση των γονιών δεν μπορούν να χρησιμεύσουν τελικά πουθενά, ούτε να βρουν αναγνωρισμένη έκφραση και διέξοδο. Ακόμη χειρότερη είναι βέβαια η κατάσταση των νέων που διαρρέουν για διάφορους λόγους από το εκπαιδευτικό σύστημα, κατά κανόνα προλεταριοποιούνται και απλώς επιζούν στηριζόμενοι στην κακοπληρωμένη επισφαλή ή εποχιακή απασχόληση και στη συνδρομή των γονιών. Από την άλλη μεριά και παράλληλα, οι δυνατότητες συμμετοχής των νέων στο πολιτιστικό γίνεσθαι συρρικνώνονται, οι μορφές ψυχαγωγίας και αθλητισμού ευτελίζονται, η όλη ποιότητα ζωής υποβαθμίζεται και η πολιτική συμμετοχή και δράση φτάνει να θεωρείται το ύποπτο επάγγελμα που ασκούν με το αζημίωτο οι κάθε λογής παράγοντες και δημαγωγοί.

Ο ΣΥΡΙΖΑ φάνηκε να ταυτίζεται εν πολλοίς με αυτή τη νέα γενιά γιατί αναγνώρισε τα προβλήματά της, γιατί τη σεβάστηκε και γιατί δεν θέλησε να την εκμεταλλευθεί πολιτικά ή να δημαγωγήσει σε βάρος της. Και σε αυτή τη γενιά οφείλει ο ΣΥΡΙΖΑ να συνεχίσει να απευθύνεται, προκειμένου να αγωνιστεί μαζί της ώστε όλοι, νέοι και μεγαλύτεροι, να οικοδομήσουμε από κοινού, μέσα από έναν διαρκή και ειλικρινή διάλογο, τους συγκεκριμένους όρους της προοδευτικής διεξόδου της χώρας από την κρίση, τους όρους που θα εξασφαλίζουν ότι παράγουμε για την κοινωνία και όχι για το κέρδος, ότι αυτό που παράγουμε το διανέμουμε δίκαια, ότι ελέγχουμε όλες τις συναφείς διαδικασίες δημοκρατικά, ότι αξιοποιούμε τη γνώση και τη φαντασία σε κάθε περίπτωση, ότι σεβόμαστε και προστατεύουμε κάθε γνήσια δημιουργία.

Η «γενιά του άρθρου 16» δεν υπερασπίστηκε τη δημόσια παιδεία ως μηχανισμό κοινωνικής αναπαραγωγής και δίαυλο κοινωνικής ανέλιξης αλλά ως πεδίο διασφάλισης της ισότητας και των ίσων ευκαιριών πρόσβασης στη γνώση και την παραγωγή. Αυτή ακριβώς η στάση συνδέει εξ αντικειμένου την εν λόγω νέα γενιά με εκείνους των οποίων η εργασία συνιστά δημόσιο λειτούργημα που μας αφορά όλους. Οι κινητοποιήσεις της «γενιάς του άρθρου 16» και τα αποτελέσματά τους αποκαλύπτουν ότι οι δάσκαλοι, οι καθηγητές, οι γιατροί, οι εργαζόμενοι στα ΜΜΕ και στις νέες τεχνολογίες, τα νέα μεσαία στρώματα που αναφέραμε παραπάνω, δεν βρίσκουν τον εαυτό τους στο προϊόν της δουλειάς τους, ούτε εκφράζονται από εκείνο. Στο σημερινό πλαίσιο της ιδιωτικοποίησης των πάντων και της συνεπαγόμενης ιδιώτευσης, η γνώση και η εμπειρία απαξιώνονται, ενώ όλοι αναγνωρίζουν ότι η νέα ιδέα ή η καινοτομία περιφρονείται και η ανιδιοτελής προσφορά αγνοείται, αν δεν λιοιδορείται. Το αποτέλεσμα είναι να παραμένει μόνο το προσωπικό μεράκι για να στηρίξει εκείνους που θέλουν έτσι ή αλλιώς να κάνουν καλά τη δουλειά τους. Εκείνα που επιθυμεί η νέα γενιά βρίσκονται έτσι να συντονίζονται με εκείνα που δεν έχει κατορθώσει να κάνει πράξη η γενιά των γονιών της, με αποτέλεσμα η συμμαχία των

δύο να μη στηρίζεται μόνο στους οικονομικούς λόγους που προσπαθήσαμε να περιγράψουμε παραπάνω αλλά και σε πολύ ισχυρούς ιδεολογικούς.

Τα λεγόμενα νέα κοινωνικά κινήματα

Ο ΣΥΡΙΖΑ δεν ταυτίστηκε μόνο με τη «γενιά του άρθρου 16» και με εκείνη «των 700 ευρώ». Προσπαθώντας πάντα να αναγνωρίζει τις συντελούμενες κοινωνικές διεργασίες, να ακούει προσεκτικά τις διεκδικήσεις των κοινωνικών κινημάτων, να συνομιλεί και να συντονίζει τα βήματά του μαζί τους, ο ΣΥΡΙΖΑ συμβαδίζει συστηματικά –και όπου χρειάζεται κριτικά– με τα λεγόμενα νέα κοινωνικά κινήματα που έχουν αναδειχθεί και αναδεικνύονται συνεχώς μέσα από τις κοινωνικές και πολιτικές ρωγμές του καπιταλιστικού συστήματος.

Το **γυναικείο και το φεμινιστικό κίνημα**, πρώτα απ' όλα, το οποίο δεν είναι βέβαια νέο αλλά απέκτησε νέες διαστάσεις κυρίως μετά το 1968, ποτέ δεν ήταν περισσότερο συνυφασμένο με τον γενικότερο αγώνα για κοινωνική πρόοδο, ενώ ποτέ δεν ήταν περισσότερο αναγκαία η συμμαχία του με το κίνημα των εργαζομένων: η τρέχουσα κρίση πλήττει ιδιαίτερα τις γυναίκες, την ίδια στιγμή που ο νεοφιλελευθερισμός αντιμετωπίζει αρνητικά τα γυναικεία αιτήματα και τείνει να αναιρεί τις γυναικείες κατακτήσεις που δεν συνάδουν με την πολιτική του. Ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί την ισότητα των φύλων οικουμενική αξία και αναγνωρίζει πως οι φεμινιστικές αναλύσεις που προβάλλουν τα ιδιαίτερα προβλήματα των γυναικών, ενόσω αναδεικνύουν την πατριαρχική δομή των σύγχρονων κοινωνιών και τον έμφυλο χαρακτήρα των κοινωνικών δομών και των σχέσεων εξουσίας, συμβάλλουν κατά τρόπο καίριο στη διαμόρφωση της πολιτικής της Αριστεράς σε όλα τα επίπεδα, προσδίδοντας εύρος και βάθος στην αριστερή σκέψη γενικότερα. Κατά συνέπεια, όχι μόνο υποστηρίζει τους αγώνες των γυναικών για την ολόπλευρη χειραφέτησή τους, προσπαθώντας να διδάσκεται από αυτούς, αλλά και τους τοποθετεί στην καρδιά του πολιτικού πεδίου.

Το **οικολογικό κίνημα**, έπειτα, με τα ζητήματα που έχει αναδείξει και τους αγώνες που έχει αναλάβει, τόσο στη χώρα μας όσο και διεθνώς, αποτελεί πλέον σημαντική συνιστώσα του πολιτικού πεδίου με την ευρύτερη έννοια. Η προστασία των απειλούμενων μορφών ζωής, η βιοποικιλότητα, οι μεγάλοι κίνδυνοι που απορρέουν από την υπερθέρμανση του πλανήτη ή τις διαδικασίες ερημοποίησης, η προστασία του ελάχιστου πρασίνου που έχει απομείνει στις πόλεις μας και του φυσικού περιβάλλοντος με την ευρύτερη έννοια, η ανάγκη για περιβαλλοντικά καθαρή ενέργεια, τα προβλήματα διαχείρισης των απορριμμάτων και των κάθε λογής αποβλήτων αλλά και η ζωοφιλία ή η ευαισθησία απέναντι στο τι τρώμε ή τι καταναλώνουμε γενικότερα αποτελούν μεγάλα ζητήματα που αφορούν όλες τις όψεις της παραγωγικής διαδικασίας και των κοινωνικών σχέσεων εν γένει, ζητήματα των οποίων η αντιμετώπιση οφείλει να συγκροτήσει μια νέα αρμονική και δημιουργική σχέση του συνόλου των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με τη φύση. Η έννοια της αειφορίας που θέτουμε στο επίκεντρο της πρότασής μας θέλει να συμπυκνώσει όλα αυτά τα ζητήματα.

Τα κινήματα ή τα δίκτυα, τέλος, που έχουν αναπτυχθεί για να προστατεύσουν **τα κοινωνικά, πολιτικά και ατομικά δικαιώματα** των ασθενέστερων ομάδων της κοινωνίας μας, των μεταναστών και των μειονοτήτων, με τους αγώνες που έχουν αναλάβει ενάντια στο ρατσισμό, την ξενοφοβία ή τον εθνικισμό, ενάντια στην ανάπτυξη και την τεχνολογική «εκλέπτυνση» της καταστολής, όπως και ενάντια στις άθλιες συνθήκες που επικρατούν στις φυλακές της χώρας και υπέρ του εξανθρωπισμού του σωφρονιστικού συστήματος, παράλληλα με τις πρωτοβουλίες

που έχουν αναπτύξει για την ομαλή ένταξη των μεταναστών στην κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας, με σημαντικό παράδειγμα τα σχολεία εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας, αποτελούν μια ακόμη σημαντική συνιστώσα του ευρύτερου πολιτικού πεδίου εντός του οποίου κινείται ο ΣΥΡΙΖΑ.

Στις σχέσεις του με τα κινήματα αυτά, όπως και με κινήματα σαν αυτά των καταναλωτών, που αποσκοπούν στη βελτίωση των όρων ζωής όλων, ο ΣΥΡΙΖΑ στοχεύει πάντα στο διάλογο και την κοινή δράση και όχι στην ενσωμάτωση, στην ηγεμονία ή την επιβολή, προσπαθώντας παράλληλα να συνδέσει τα αιτήματα αυτών των κινήματων με τις υλικές διεκδικήσεις των εργαζόμενων τάξεων, με τις ελπίδες και τους αγώνες για μια διαφορετική οργάνωση της οικονομίας, της εργασίας, της παιδείας, για ένα άλλο μοντέλο κοινωνικής οργάνωσης και ανάπτυξης.

Σύνοψη

Τα παραπάνω θέλουν να καταδείξουν ότι ο ΣΥΡΙΖΑ απευθύνεται στη συντριπτική πλειοψηφία των μελών της κοινωνίας μας, στην πλειοψηφία που έχει την ανάγκη, το κίνητρο και τη δύναμη να στηρίξει και τελικά να επιβάλει μια δημοκρατική διέξοδο από την κρίση. Σε αυτή τη συντριπτική πλειοψηφία ανήκει ο κόσμος της μισθωτής εργασίας, της γνώσης και του κοινωνικού λειτουργήματος, ο κόσμος των μικρών και μεσαίων αγροτών, ο κόσμος της αυτοαπασχόλησης και γενικά της μικρής και μεσαίας παραγωγής. Στην ίδια πλειοψηφία ανήκουν οι νέοι με τα δικά τους αιτήματα για δημόσια παιδεία, καλύτερη μόρφωση, επαρκή κατάρτιση και αξιοπρεπή είσοδο στην εργασία, οι γυναίκες με τις δικές τους ανάγκες και τα δικά τους αιτήματα ισότητας και χειραφέτησης, οι μετανάστες συμπολίτες μας με τους δικούς τους αγώνες για το δικαίωμα στη μόρφωση, στην εργασία, στην υγεία, στην κοινωνική προστασία και στο πολιτικό γίνεσθαι της χώρας.

Μαζί με αυτή τη συντριπτική πλειοψηφία και στο πλαίσιο της, διεκδικούμε να συμβάλουμε στην οικοδόμηση ενός νέου μοντέλου παραγωγής και διανομής του πλούτου με δημόσιο έλεγχο και υπό δημοκρατικούς και διαφανείς θεσμούς, στην οικοδόμηση μιας Ελλάδας που παράγει και δημιουργεί, μιας Ελλάδας που αναπτύσσει στέρεες σχέσεις φιλίας και συνεργασίας με τους γειτονικούς λαούς, μιας Ελλάδας που εντάσσεται σε μια ενωμένη Ευρώπη των λαών και των αγώνων τους, αγώνων που αποσκοπούν στην κοινωνική ανάπτυξη και στην κοινωνική αλληλεγγύη, στην ισότητα και στην ελευθερία, στη δημοκρατία και στη δικαιοσύνη.

Μαζί με αυτή τη συντριπτική πλειοψηφία και στο πλαίσιο της, διεκδικούμε να συμβάλουμε στην οικοδόμηση ενός ειρηνικού και δίκαιου κόσμου, συμφιλιωμένου με τη φύση, τον κόσμο του σοσιαλισμού με δημοκρατία και ελευθερία, τον κόσμο του σοσιαλισμού στον 21ο αιώνα. Και το πρώτο ίσως βήμα για να αρχίσουμε να πραγματοποιούμε αυτόν το στόχο είναι να συμβάλουμε στην οικοδόμηση μιας συνολικής νέας αντίληψης που θα αναδεικνύει την αξία των κοινών αγαθών και του δημόσιου συμφέροντος και θα αρνείται αποτελεσματικά την υπαγωγή τους στο αγοραίο, στο ανταλλάξιμο και στο κερδοφόρο. Με τις λέξεις που κατέστησε δίκαια διάσημες το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ, αυτή είναι ακριβώς η αντίληψη που θέτει συστηματικά τον άνθρωπο πάνω από τα κέρδη, η αντίληψη που ανοίγει το δρόμο ώστε ο νέος κόσμος που επιδιώκουμε να καταστεί πράγματι εφικτός.

Το πρόγραμμα που καταθέτουμε και οι συγκεκριμένοι προγραμματικοί στόχοι που παρουσιάζουμε επιδιώκουν να θέσουν ένα πλαίσιο για τον ανοιχτό, ειλικρινή και συστηματικό διάλογο που απαιτούν οι διαδικασίες πραγματοποίησης αυτού του στόχου.

Κεφάλαιο III: Η κρίση και η απάντηση της Αριστεράς

Η κρίση

Η παγκόσμια κρίση που ζούμε σήμερα, η οποία ξεκίνησε στις ΗΠΑ ως κρίση του χρηματοπιστωτικού τομέα, εξελίσσεται ραγδαία σε γενικευμένη δομική κρίση της νεοφιλελεύθερης μορφής του καπιταλιστικού συστήματος, εντείνοντας παντού τις καταστροφικές συνέπειές του. Ωστόσο, η κρίση δεν οφείλεται απλώς στα χαρακτηριστικά του χρηματοπιστωτικού τομέα καθεαυτού, ούτε στη γιγάντωσή του. Έχει τις ρίζες της στην ίδια τη σφαίρα της παραγωγής, δηλαδή στη λεγόμενη πραγματική οικονομία. Έτσι, όπως είδαμε και παραπάνω, η επιβράδυνση του ρυθμού συσσώρευσης κατά την προηγούμενη περίοδο «επέβαλε» στο ιδιωτικό κεφάλαιο να εισβάλει στη δημόσια σφαίρα σε πρωτοφανές εύρος και βάθος, οδηγώντας στην εμπορευματοποίηση των πάντων, στη συνολική απορρύθμιση των σχέσεων μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού και σε μια τεραστίων διαστάσεων αναδιανομή πόρων και εξουσιών εις βάρος τόσο της εργασίας όσο και του δημόσιου χώρου γενικά.

Η εν λόγω κρίση είναι κρίση τόσο της νεοφιλελεύθερης μορφής του σύγχρονου καπιταλισμού όσο και κρίση της οικονομικής και πολιτικής ηγεμονίας των ΗΠΑ. Και είναι γνωστό πως ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής παράγει μεν ο ίδιος τις δικές του κρίσεις αλλά ταυτόχρονα διαθέτει και ισχυρές δικλίδες ασφαλείας, που του έχουν επιτρέψει μέχρι σήμερα να τις υπερβαίνει και να ανασυντάσσεται. Έτσι, γίνεται στις μέρες μας φανερό πως οι κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις έχουν αφήσει εν μέρει στην άκρη την ιδέα περί αυτονομίας της οικονομίας και έχουν αναλάβει να βρουν τρόπους που θα αναστηλώσουν την κυριαρχία του κεφαλαίου γενικά. Ωστόσο, μέσα στην τρέχουσα ιδιαίτερα ρευστή συγκυρία, οι τρόποι αυτοί εμφανίζονται ως εξαιρετικά αβέβαιοι. Αν η έλευση της νεοφιλελεύθερης μορφής του καπιταλισμού είχε προετοιμαστεί ιδεολογικά επί μακρόν, η διάδοχη του νεοφιλελευθερισμού μορφή παραμένει ακόμη εν πολλοίς ζητούμενη. Το πιθανότερο είναι να προωθηθούν ευρύτατες κρατικές παρεμβάσεις που θα επιχειρήσουν να αναθεμελιώσουν τον καπιταλισμό στη βάση μιας νέας παραγωγικής βάσης, ενδεχομένως «πράσινης» απόχρωσης, και μιας νέας οικονομικής και πολιτικής παγκόσμιας τάξης, θυσιάζοντας πολλά από τα νεοφιλελεύθερα χαρακτηριστικά που γνωρίσαμε τις τελευταίες δεκαετίες. Μια τέτοια αναθεμελίωση δεν μπορεί παρά να επιφέρει σημαντικές αλλαγές στο συσχετισμό δυνάμεων σε παγκόσμια κλίμακα, ενώ ενδέχεται να ενισχύσει σημαντικά τον κρατικό αυταρχισμό παντού στον κόσμο ή να οδηγήσει ακόμη και σε πολέμους. Από την άλλη μεριά, η κοινωνική αναταραχή δεν μπορεί παρά να είναι αντίστοιχα μεγάλη και οι κοινωνικές αντιστάσεις ισχυρές.

Ειδικά στην Ελλάδα, η τρέχουσα κρίση συμπλέκεται αξεδιάλυτα με τα εγγενώς αποσταθεροποιητικά χαρακτηριστικά του μοντέλου ανάπτυξης που διαμορφώθηκε τις δύο τελευταίες δεκαετίες, μοντέλου που συντηρείται κατά κύριο λόγο από έναν υψηλό και διαρκώς αυξανόμενο δανεισμό του κράτους, των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών. Από την άλλη μεριά, η οικονομική δομή της χώρας είναι εγγενώς ευάλωτη, γιατί η παραγωγική βάση της είναι ισχνή, ενώ εξαρτάται έντονα από τη ναυτιλία, τον τουρισμό και τις κατασκευές, δηλαδή από κλάδους που υπόκεινται σε ποικίλες διακυμάνσεις. Η πολιτική που άσκησαν οι κυβερνήσεις τόσο του ΠΑΣΟΚ όσο και της ΝΔ κατέστησε αυτή τη δομή ακόμη πιο ευάλωτη, γιατί, εκτός των άλλων, την εποχή που άλλες χώρες επέλεγαν να επενδύσουν στην παιδεία, στην

επιστημονική έρευνα και στην καινοτομία, η χώρα «επένδυε» στην Ολυμπιάδα και στους εξοπλισμούς. Τα χαρακτηριστικά αυτά προμηνύουν ένα μέλλον δυσοίωνο: η κρίση στη χώρα μας ενδέχεται να προσλάβει μεγαλύτερο βάθος και να διαρκέσει περισσότερο από ό,τι σε άλλες χώρες.

Τόσο τα δεδομένα της παγκόσμιας κρίσης όσο και εκείνα που χαρακτηρίζουν ειδικά τη χώρα μας έχουν αρχίσει να γίνονται ευρύτερα κατανοητά. Σήμερα χάνει συστηματικά τη νομιμοποίησή της ολόκληρη η αντίληψη που ήθελε να απαντήσει στα προβλήματα της πραγματικής οικονομίας παράγοντας και διαχέοντας χρηματοπιστωτικές φούσκες, η αντίληψη που επιδίωκε και επιτύγχανε να ξαναμοιράσει τον παραγόμενο πλούτο εις βάρος εκείνων που πραγματικά τον παράγουν, κάνοντας τους πλούσιους προκλητικά πλουσιότερους. Αυτή ήταν, ακόμη, η αντικοινωνική αντίληψη που δεν δίσταζε να εκχωρήσει τα κοινά αγαθά και τον δημόσιο χώρο στο ιδιωτικό κεφάλαιο, η αντίληψη που διαρρήγνυε τους δεσμούς κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης προς όφελος του ατομικού ανταγωνισμού, του ιδιωτικού κέρδους και της ιδιώτευσης εν γένει. Αυτή ήταν, τέλος, η αντιδημοκρατική αντίληψη η οποία, χρησιμοποιώντας τους μηχανισμούς του κράτους και του πολιτικού συστήματος, παρέδιδε εν λευκώ τα πρωτεία στην οικονομία και στους δήθεν «σιδερένιους νόμους» της αγοράς, προσπαθώντας να επιβάλει την ιδέα ότι η πολιτική δεν είναι παρά η στεγνή και στυγνή τεχνοκρατική διαχείριση και όχι η δημοκρατική διαβούλευση και ο συλλογικός έλεγχος των πολλών και προς όφελος των πολλών.

Όσο γενικεύεται και εμπεδώνεται αυτή η κατανόηση, μεγάλες δυνατότητες διανοίγονται για την Αριστερά, υπό τον όρο ότι η τελευταία συλλαμβάνει σωστά το στίγμα της συγκυρίας. Αυτό σημαίνει πως η Αριστερά δεν μπορεί να αρκεστεί στην κριτική της νεοφιλελευθερισμού, όσο καταστροφικός και αν αποδείχτηκε αυτός. Ούτε μπορεί να υποτάξει την πολιτική της στην προοπτική αναθεμελίωσης του καπιταλισμού, οσοδήποτε «πράσινη» ή «φιλική» και αν εμφανιστεί η νέα παραγωγική του βάση και οσοδήποτε «νέα» και αν εμφανιστεί η συνακόλουθη παγκόσμια οικονομική και πολιτική τάξη. Η Αριστερά οφείλει, αντίθετα, να προτείνει μια προοπτική διεξόδου από την κρίση που θα απαντά στα συγκεκριμένα προβλήματα που τίθενται κάθε φορά με όρους που θα αντιτίθενται τόσο στις προσπάθειες παλινόρθωσης του νεοφιλελευθερισμού όσο και στις προσπάθειες αναπροσαρμογής του καπιταλιστικού συστήματος συνολικότερα, δηλαδή με όρους που θα αμφισβητούν και τελικά θα υπερβαίνουν το παγιωμένο πλαίσιο του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Η πρόταση της Αριστεράς δεν μπορεί να αρκείται σε διορθωτικές προτάσεις ως προς τα μέτρα και τις μορφές παρέμβασης που προωθούν οι κυρίαρχες δυνάμεις του δικομματισμού και του αστισμού γενικότερα, ούτε να επικαλείται απλώς τη διεύρυνση του κράτους, που δήθεν θα επανέλθει για να «ρυθμίσει» ή να «εξυγιάνει» τις δυνάμεις της αγοράς και να καταστήσει τον καπιταλισμό «ηθικότερο». Η πρόταση της Αριστεράς οφείλει να απαντήσει συγκεκριμένα σε όλα τα ζητήματα που αφορούν την κρίση, αλλά να το κάνει ανοίγοντας την προοπτική για μια διαφορετική οργάνωση του κόσμου.

Η απάντηση της Αριστεράς

Η απάντηση της Αριστεράς στην τρέχουσα κρίση οφείλει να στοχεύει στον πυρήνα του κυρίαρχου παραγωγικού μοντέλου –στον οικονομικό και πολιτικό σκοπό που υπηρετεί, στα κίνητρα ανάπτυξης που προβάλλει, στα κριτήρια αποτελεσματικότητας που υιοθετεί– και να στοιχειοθετείται κατά τρία αλληλένδετα επίπεδα.

Το **πρώτο επίπεδο** στοχεύει στην **ανάσχεση της κρίσης και στην αντιμετώπιση των συνεπειών της από τη σκοπιά των εργαζόμενων τάξεων**. Η Αριστερά δεν μπορεί να επικαλείται απλώς τις υπάρχουσες και τις μελλούμενες καταστροφές ούτε να εύχεται ενδόμυχα την όξυνση των αντιθέσεων, γιατί σε τέτοιες περιστάσεις οι αντιθέσεις κατά κανόνα οξύνονται σε βάρος των αδυνάμων. Αντίθετα, η Αριστερά οφείλει να διεκδικήσει άμεσα και συγκεκριμένα μέτρα που θα περιορίζουν τις συνέπειες της κρίσης, θα στηρίζουν την απασχόληση, το εισόδημα και την ασφάλεια των εργαζομένων και θα αποτρέπουν τη μεταφορά του κόστους της κρίσης σε αυτούς.

Ωστόσο, τα μέτρα άμεσης αντίδρασης στις επιπτώσεις της κρίσης δεν συνιστούν από μόνα τους, όσο και αν είναι απαραίτητα, απάντηση μιας Αριστεράς που αποσκοπεί στο σοσιαλισμό. Έτσι, σε **δεύτερο επίπεδο**, τα μέτρα αυτά οφείλουν να συναρθώνονται σε μια **στρατηγική εξόδου από την κρίση** που θα συνθέτει ένα συνεκτικό εναλλακτικό σχέδιο, ανταγωνιστικό προς εκείνα που εκπονούνται από τις κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις. Η διέξοδος από την κρίση που διεκδικούμε δεν μπορεί να βασίζεται σε ευέλικτες μορφές απασχόλησης, σε ενοικιαζόμενους εργαζομένους, σε ανασφάλιστη εργασία. Ούτε μπορεί να στηρίζεται στην άντληση πόρων από την πώληση του δημόσιου πλούτου ή σε μέτρα που θα θέτουν τους εργαζομένους στο κοινωνικό, στο πολιτικό και στο πολιτιστικό περιθώριο.

Κατά συνέπεια, στο **τρίτο επίπεδο**, η εξοδος από την κρίση που διεκδικούμε οφείλει να εντάσσεται σε μια στρατηγική που θα **αποσκοπεί στο να αναιρέσει τις δομικές αιτίες που προκαλούν τις καπιταλιστικές κρίσεις εν γένει**. Οι εργαζόμενες τάξεις, οι νέες γενιές, τα μέλη της ελληνικής κοινωνίας συνολικότερα έχουν σήμερα την ευκαιρία όχι μόνο να οραματιστούν αλλά και να διεκδικήσουν ένα καλύτερο μέλλον, να απαιτήσουν μια κοινωνία αλληλεγγύης, ισότητας, ελευθερίας και δικαιοσύνης, μια κοινωνία απαλλαγμένη από ανταγωνισμούς και τους μηχανισμούς που τους γεννούν, μια κοινωνία χωρίς εκμετάλλευση και καταπίεση, μια κοινωνία βαθιά και ουσιαστικά δημοκρατική, μια κοινωνία σοσιαλιστική.

Τα τρία επίπεδα που διακρίνουμε δεν αποτελούν διαδοχικά στάδια. Πρέπει, αντιθέτως, να νοηθούν ως οργανικά συνδεδεμένα μέρη ενός ενιαίου συνεκτικού σχεδίου που θα αρθρώνει το κοινωνικό και πολιτικό κίνημα στη χώρα μας. Αυτό είναι ένα σχέδιο που, από τη μια μεριά θα συμβάλλει στην παραπέρα απονομιμοποίηση του νεοφιλελευθερισμού και, από την άλλη, θα προσδιορίζει συγκεκριμένα και θα απαντά εμπεριστατωμένα και πειστικά σε μια σειρά από θεμελιώδη ζητήματα, ενόσω θα προβάλλει και θα οργανώνει τις αντίστοιχες διεκδικήσεις: τι παράγουμε και πώς το παράγουμε, πώς διανέμουμε τον παραγόμενο πλούτο και τι καταναλώνουμε, πώς αναπαράγουμε την κοινωνία μας και τους εαυτούς μας, πώς προστατεύουμε και αξιοποιούμε δημιουργικά το περιβάλλον, πώς αποκτούμε, αναπτύσσουμε και χρησιμοποιούμε τη γνώση προς όφελος της κοινωνίας συνολικά, πώς ορίζουμε τον δημόσιο χώρο και τα συλλογικά αγαθά, πώς διαφυλάσσουμε την ιδιωτικότητα και την ιδιαιτερότητα του καθενός και της καθεμιάς και συνεισφέρουμε στη χειραφέτηση όλων, πώς αντιλαμβανόμαστε τα κοινωνικά, τα πολιτικά και τα ατομικά δικαιώματα, πώς συμβάλλουμε στο να οργανωθεί η δημοκρατία και οι θεσμοί της και πώς διασφαλίζουμε την ολόπλευρη συμμετοχή των ανθρώπων στη διαμόρφωση των όρων της ζωής τους και την απόλαυσή της.

Για να απαντήσει σε αυτά τα ερωτήματα, για να συγκροτήσει, να επεξεργαστεί παραπέρα και να υλοποιήσει το σχέδιό της, η Αριστερά οφείλει να αξιοποιήσει τις πλούσιες εμπειρίες της και τις καλύτερες παραδόσεις και επεξεργασίες της και

ταυτόχρονα να προχωρήσει σε μια τομή σε σχέση με το παρελθόν της. Καθήκον της είναι να διατυπώσει προτάσεις που θα υπερβαίνουν και τα δύο μοντέλα που εγκαθιδρύθηκαν στο όνομα του σοσιαλισμού στον 20ό αιώνα, τόσο αυτό της σοσιαλδημοκρατίας όσο και εκείνο του «υπαρκτού σοσιαλισμού», δηλαδή τα μοντέλα που προβάλλονται σήμερα είτε, από τη μια πλευρά, εξιδανικεύοντας την κρατική παρέμβαση, έναν παρωχημένο κεϋνσιανισμό και μια οικονομία της οποίας και οι δύο πυλώνες, ο ιδιωτικός και ο κρατικός, λειτουργούν με αμιγώς καπιταλιστικά κριτήρια, είτε, από την άλλη πλευρά, αρνούμενα επίμονα να δουν και να μελετήσουν τον σημερινό κόσμο και τα συγκεκριμένα προβλήματά του, θεοποιώντας άκαμπτα και μονοπαγή οργανωτικά σχήματα που αποσκοπούν σε μια φαντασιακή κατάληψη της εξουσίας εξ εφόδου.

Επείγει, με άλλα λόγια, να επωφεληθούμε από τη συσσωρευμένη πείρα και τις δικές μας προηγούμενες αστοχίες, προκειμένου να αποφύγουμε την επαναφορά ξεπερασμένων προτύπων. Για να ανακτήσουν οι ιδέες της Αριστεράς την ηγεμονία στην κοινωνία, καθήκον μας είναι να επεξεργαστούμε ένα διαφορετικό πρότυπο παραγωγής και διανομής του πλούτου που θα στηρίζεται σε νέες δομές και θα υπόκειται σε νέα κριτήρια. Οφείλουμε να επεξεργαστούμε μια νέα αντίληψη για τις σχέσεις ανάμεσα στο κοινωνικό, το κρατικό και το ιδιωτικό, στο δημόσιο και την αγορά, μια αντίληψη που δεν θα εκλαμβάνει την κρατικοποίηση ως πανάκεια ούτε θα θεωρεί το κράτος ως αποκλειστικό εκφραστή του δημοσίου αλλά θα ενσωματώνει την κρατική παρέμβαση σε ένα συνολικό πολιτικό σχέδιο που θα αναδεικνύει, θα στηρίζει, θα εκσυγχρονίζει σε συνάρτηση με τα τεχνολογικά επιτεύγματα και θα διευρύνει διαρκώς μια αποεμπορευματοποιημένη και συνάμα αποκρατικοποιημένη δημόσια σφαίρα αγαθών και αξιών, ανάγοντάς τη στο βασικό υπόβαθρο που θα επιτρέψει την ανασυγκρότηση της οικονομίας και της κοινωνίας μας ολόκληρης. Τα κοινωνικά, τα πολιτικά και τα ατομικά δικαιώματα, όπως και ολόκληρος ο πολιτισμός, μπορούν να ανθήσουν και η δημοκρατία να γίνει ουσιαστική μόνο σε μια τέτοια βάση.

Τα τρία επίπεδα του σχεδίου μας μπορούν να αναλυθούν συνοπτικά όπως παρακάτω.

Τα τρία επίπεδα του σχεδίου μας

Να υψώσουμε παντού μια ασπίδα κοινωνικής αλληλεγγύης

Καθώς η κρίση επεκτείνεται από τομέα σε τομέα και στην πορεία της αλλάζει μορφές, γίνεται επιτακτικά αναγκαία η άμεση και συγκεκριμένη απάντηση των εργαζομένων και της Αριστεράς στις εκδηλώσεις της κρίσης και στα επιμέρους προβλήματα που αυτή γεννά. Οι απαντήσεις αυτές και οι συναφείς διεκδικήσεις δεν μπορούν να συνιστούν κάποιον κλειστό ή πάγιο κατάλογο αιτημάτων αλλά ένα ανοιχτό και διαρκώς μεταβαλλόμενο πεδίο αντιπαράθεσης με τον κρατούντα νεοφιλελευθερισμό και την πολιτική που τον υπηρετεί. Όπου εκδηλώνεται ή ωριμάζει ένα πρόβλημα –ή, ακόμη καλύτερα και εφόσον είναι δυνατόν, πριν ακόμη αυτό εκδηλωθεί–, ο ΣΥΡΙΖΑ οφείλει να είναι εκεί με τις προτάσεις του και τις δυνάμεις του. Για να επιτελούν το σκοπό τους, οι προτάσεις αυτές πρέπει να είναι απλές, σαφείς, συγκεκριμένες, υλοποιήσιμες, ικανές να ενώνουν και να ενεργοποιούν, πρόσφορες στο αποτέλεσμα και στην επιμέρους νίκη.

Τέτοιες προτάσεις έχουν να κάνουν τόσο με τις κεντρικές εκδηλώσεις της κρίσης, όπως είναι η τρέχουσα κρίση του χρηματοπιστωτικού τομέα, όσο και με ζητήματα που ανακύπτουν σε τοπικό ή κλαδικό επίπεδο ή ακόμη και σε επίπεδο δήμου ή

μεμονωμένης επιχείρησης. Έπεται πως ο απαιτούμενος προγραμματικός εξοπλισμός και η πολιτική εγρήγορση και ετοιμότητα αφορούν τόσο τα κεντρικά όργανα του ΣΥΡΙΖΑ όσο και τις επιμέρους συντονιστικές επιτροπές του.

Κατά την τρέχουσα περίοδο, ο ΣΥΡΙΖΑ, με πρωτοβουλίες της Γραμματείας του, της Κοινοβουλευτικής του Ομάδας, των επιμέρους συντονιστικών επιτροπών του και των ομάδων εργασίας του, έχει ήδη εκπονήσει και προβάλλει μια πληθώρα προτάσεων τέτοιου τύπου, προτάσεων που παραμένουν επίκαιρες και αποτελούν στόχους του αγώνα του.

Όμως τα παραπάνω δεν αρκούν. Στις συνθήκες της τρέχουσας κρίσης και όχι μόνο, κύριο ζητούμενο είναι η αλληλεγγύη. Πρέπει να πρωτοστατήσουμε ώστε να αναπτυχθεί παντού ένα πνεύμα αντίστασης στο νεοφιλελευθερισμό και την πολιτική που τον υπηρετεί, υπό την αιγίδα της ενότητας και της αλληλεγγύης προς τους αδύναμους, προς τους φτωχούς και προς τους φτωχότερους των φτωχών, όπως είναι οι μετανάστες. Η ενότητα και η αλληλεγγύη δίνουν δύναμη και μπορούν να αποβούν ακατανίκητες. Οφείλουμε, με μια λέξη, να υψώσουμε μια **ασπίδα κοινωνικής αλληλεγγύης** και να εργαστούμε με τρόπους ώστε η ασπίδα αυτή να είναι παρούσα και ενεργή παντού όπου υπάρχει στυγνή εκμετάλλευση ή καταπίεση, παντού όπου υπάρχει ανθρώπινος πόνος, παντού όπου εκδηλώνονται αυθαιρεσίες του κράτους, της κυβέρνησης ή της εργοδοσίας, όπου επιχειρούνται απολύσεις, καταπάτηση δικαιωμάτων, προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας γυναικών και ανδρών, αλλοδαπών και Ελλήνων.

Προς μια οικονομία των αναγκών και μια κοινωνία των συλλογικών αγαθών, των δικαιωμάτων και των ελευθεριών

Η δική μας απάντηση στην τρέχουσα κρίση αλλά και στα σχέδια που ήδη εκπονούνται για την επιβολή ενός «ρυθμιζόμενου νεοφιλελευθερισμού», κατά τη μία ή άλλη αυταρχική εκδοχή του, είναι ένα **άλλο πρότυπο κοινωνικής ανάπτυξης**. Προτείνουμε **έναν νέο συνολικό τρόπο παραγωγής, κατανάλωσης και διανομής του πλούτου, σε συνάρτηση με τους δημοκρατικούς θεσμούς και τους μηχανισμούς συλλογικού ελέγχου που του αντιστοιχούν**. Πρόκειται για ένα πρότυπο ανάπτυξης που εστιάζει την προσοχή του στην παραγωγική βάση της χώρας, εδράζεται στις αρχές της αειφορίας και θέτει ως δεσμευτικούς στόχους την πλήρη απασχόληση, την εξάλειψη της φτώχειας και την ίση κατανομή δραστηριοτήτων και πόρων ανάμεσα στις περιφέρειες, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της καθεμιάς. Πρόκειται για ένα πρότυπο που αναδεικνύει, στηρίζει και διεκδικεί διαρκώς τον δημόσιο χώρο και τα αποεμπορευματοποιημένα συλλογικά αγαθά, που υλοποιεί μια νέα σχέση δημόσιου και ιδιωτικού, που εμπεδώνει δημοκρατικούς θεσμούς και μηχανισμούς συλλογικού ελέγχου, που προστατεύει και αναπτύσσει τα κοινωνικά, πολιτικά και ατομικά δικαιώματα, που προωθεί την ειρήνη στην Ευρώπη και στον κόσμο και επιτρέπει να ανθήσει η δημοκρατία και η συμμετοχή στο πολιτιστικό γίγνεσθαι. Πρόκειται για ένα πρότυπο που ενοποιεί το γενικό με το ειδικό και πατάει στο σήμερα για να συνδέσει το άμεσο με το μακροπρόθεσμο.

Όπως εκκινούν από την υπάρχουσα σήμερα κατάσταση, οι κεντρικοί πυλώνες της πρότασής μας είναι οι εξής:

Μείωση των ανισοτήτων και αναδιανομή πόρων και εξουσιών

Είναι σήμερα φανερό σε όλους πως ο νεοφιλελευθερισμός και η πολιτική που τον υπηρέτησε έχουν επιφέρει μια βάνανση αναδιανομή πόρων και εξουσιών από την

εργασία προς το κεφάλαιο και τις θεσμικές του εκφράσεις και από τη δημόσια σφαίρα στην ιδιωτική και τις αγορές. Οι ίδιες αιτίες έχουν παγιώσει την κοινωνία σε μια παρασιτική και αντιπεριβαλλοντική κατασπατάληση του πλούτου της. Επείγει, κατά συνέπεια, η αντιστροφή της ροής πόρων και εξουσιών με διπλό στόχο. Πρώτον, τη μείωση των κοινωνικών και περιφερειακών ανισοτήτων και, δεύτερον, τη μεταφορά δαπανών από τους εξοπλισμούς και άλλες αντιπαραγωγικές «επενδύσεις» σε πραγματικές επενδύσεις στην παιδεία, στην υγεία, στην επιστημονική έρευνα και στην προστασία του περιβάλλοντος.

Για να επιτευχθεί αυτός ο διπλός στόχος, δεν αρκεί να διεκδικήσουμε τη μορφή ανάπτυξης που θα επιφέρει μείωση των ανισοτήτων. Για να είναι αξιόπιστη, μια τέτοια διεκδίκηση επιβάλλει την αντιστροφή μέσων – σκοπού. Αυτό σημαίνει πως η μείωση των ανισοτήτων πρέπει να είναι ο σκοπός της πολιτικής μας και η μορφή ανάπτυξης απλώς το μέσο που θα υπηρετήσει αυτόν το σκοπό. Με μια λέξη, απαιτείται μια αναπτυξιακή αναδιανομή. Το συνολικό σχέδιο που προτείνουμε, με τον κεντρικό ρόλο που επιφυλάσσει στα συλλογικά αγαθά, υπακούει σε αυτή ακριβώς την πολιτική λογική.

Συναρτημένη με την επίτευξη αυτού του στόχου είναι η πολιτική που οφείλει να ακολουθηθεί σε όσα αφορούν τα εισοδήματα, τη φορολογία, το χρηματοπιστωτικό σύστημα, την περιφερειακή ανάπτυξη, την αποκέντρωση και άλλα πολλά. Ωστόσο, το βασικό όπλο για τη μείωση των ανισοτήτων και την ορθή αναδιανομή πόρων και εξουσιών είναι η ενεργοποίηση των ίδιων των εργαζομένων, δηλαδή η ενδυνάμωση των συλλογικών μορφών έκφρασής τους και η διεκδίκηση από μέρους τους ενεργού ρόλου στο οικονομικό, στο κοινωνικό και στο πολιτικό γίγνεσθαι.

Νέος ρόλος του δημόσιου χώρου: ο δημόσιος χώρος ως χώρος συλλογικών αγαθών, δημόσιας πολιτικής και διαδικασιών κοινωνικοποίησης της γνώσης

Η παροχέτευση πόρων και εξουσιών από την ιδιωτική σφαίρα στη δημόσια συναρτάται ευθέως με τον επαναπροσδιορισμό του ίδιου του δημόσιου τομέα. Στόχος μας δεν είναι να γίνει ξανά επίκαιρος ο κρατισμός αλλά, αντίθετα, να διαμορφωθεί ένας δημόσιος χώρος ο οποίος θα είναι ικανός να οικειοποιείται πραγματικά τα συλλογικά αγαθά που θα επιστρέφονται στην κοινωνία, καθιστώντας τα άμεσα προσιτά σε όλους. Προτείνουμε, με άλλα λόγια, μια στρατηγική ανάκτησης του δημόσιου ελέγχου σε ιδιωτικοποιημένους τομείς αλλά με την ταυτόχρονη θέσπιση της πολιτικής που θα οδηγεί στη διεύρυνση της σφαίρας των συλλογικών αγαθών και στην αποεμπορευματοποίησή τους. Διεκδικούμε το τυπικά δημόσιο να γίνει πραγματικά δημόσιο και το κρατικό να αποκτήσει ουσιαστικό κοινωνικό περιεχόμενο.

Μέσα από αυτή τη στρατηγική, τα δημόσια αγαθά και τα δημόσια λειτουργήματα ανυψώνονται ηθικά και αξιακά, βελτιώνονται ποιοτικά, ουσιαστικοποιούνται λειτουργικά, στηρίζονται πολιτικά. Παράλληλα, η δημόσια σφαίρα όχι μόνο διευρύνεται αλλά κυρίως αλλάζει περιεχόμενο και ρόλο, γιατί μετατρέπεται σε βάθρο για την ανασυγκρότηση της κοινωνίας μας και τη διαμόρφωση μιας νέας οικονομίας των αναγκών και των συλλογικών αγαθών. Με αυτό τον τρόπο, οι άνθρωποι και οι ανάγκες τους αρχίζουν να τίθενται πάνω από τα κέρδη και τα ιδιοτελή συμφέροντα.

Δημόσιος τομέας υπό δημοκρατικό έλεγχο και με υψηλή κοινωνική αποτελεσματικότητα

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά το δημόσιο χώρο, διεκδικούμε να ανακτηθεί ο δημόσιος έλεγχος σε τομείς που σχετίζονται με τις θεμελιώδεις ανάγκες της κοινωνικής

αναπαραγωγής, όπως είναι οι τομείς της ενέργειας, της ύδρευσης, των βασικών υποδομών, των συγκοινωνιακών και επικοινωνιακών δικτύων και του τραπεζικού συστήματος. Η ανάκτηση αυτού του ελέγχου επιβάλλεται γιατί μόνο έτσι μπορεί το κράτος να ασκεί πολιτική που θα ανταποκρίνεται πραγματικά στις ανάγκες ύπαρξης της κοινωνίας μας. Θεωρούμε, ωστόσο, πως ο συναφής δημόσιος χαρακτήρας δεν πρέπει να περιορίζεται στην τυπική μορφή της ιδιοκτησίας αλλά οφείλει να επεκτείνεται στους στόχους και στα κριτήρια λειτουργίας των αντίστοιχων υπηρεσιών, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η μεγιστοποίηση της κοινωνικής αποτελεσματικότητας υπό συνθήκες δημοκρατικού και κοινωνικού ελέγχου. Στόχος είναι να διαμορφωθεί μια νέα μορφή δημόσιας επιχείρησης, η δράση της οποίας θα τίθεται διαρκώς υπό άμεση συλλογική και δημοκρατική κρίση. Με άλλα λόγια, η ύπαρξη μιας τέτοιας επιχείρησης δεν πρέπει να νομιμοποιείται απλώς από το τυπικά δημόσιο ιδιοκτησιακό καθεστώς της ούτε μόνο από τη φύση της ανάγκης στην ικανοποίηση της οποίας αποσκοπεί αλλά από την κοινωνική αποτελεσματικότητα με την οποία ανταποκρίνεται στη συγκεκριμένη αποστολή της, αποτελεσματικότητα που οφείλει να αποτυπώνει, ακριβώς, τον κοινωφελή της χαρακτήρα.

Μια νέα ανάπτυξη σε ενδογενείς βάσεις με πλατιά δημοκρατική συμμετοχή και κοινωνικό έλεγχο

Τα χαρακτηριστικά του δημόσιου χώρου που μόλις περιγράψαμε οφείλουν να συνδέονται συστηματικά με μια πορεία ανάπτυξης που θα στηρίζεται πρωτίστως σε ενδογενείς πηγές και δυνατότητες, ενώ θα αποσκοπεί στην ικανοποίηση των αναγκών και όχι στη μεγιστοποίηση του κέρδους. Για να υπηρετηθεί αυτός ο σκοπός, πρέπει η ανάπτυξη να έχει αποκεντρωτικό χαρακτήρα και να σχεδιάζεται κυρίως από τα κάτω προς τα πάνω, δηλαδή να έχει τη βάση της εκεί όπου ζουν οι άνθρωποι, γεννιούνται οι ανάγκες τους και μπορούν αυτές να ικανοποιηθούν. Για να πραγματοποιηθεί μια τέτοια πορεία, απαιτείται ένα ολόκληρο πλέγμα θεσμών και διαδικασιών που θα εξασφαλίζουν τη διάχυση της γνώσης και θα ευνοούν την ουσιαστική συμμετοχή όλων στο σχεδιασμό, στην αξιολόγηση και στον έλεγχο των αποτελεσμάτων της οικονομικής δράσης. Οι αντίστοιχοι φορείς οικονομικής δραστηριότητας οφείλουν να είναι οργανωμένοι με τρόπους που ευνοούν την πλατιά συμμετοχή και επιτρέπουν την άσκηση κοινωνικού ελέγχου.

Με αυτό τον τρόπο, συνδέουμε την πορεία ανάπτυξης της χώρας με τη συγκρότηση ενός δημόσιου τομέα που δεν θα είναι ούτε ιδιωτικός ούτε κρατικός και ο οποίος δεν θα αποσκοπεί στο κέρδος. Ο τομέας αυτός θα οργανώνεται υπό μορφές οικονομικής δραστηριότητας υβριδικές ή μεταβατικές –συνεταιρισμοί, ενώσεις, ταμεία αλληλοβοήθειας, αυτοδιαχειριζόμενες οικονομικές μονάδες, κοινοπραξίες, εταιρείες λαϊκής βάσης, επιχειρήσεις ειδικού κοινωνικού σκοπού κ.λπ.– που μπορεί μεν να λειτουργούν υπό τους καταναγκασμούς του καπιταλιστικού πλαισίου αλλά με όρους, τρόπους και σκοπούς που θα το υπερβαίνουν. Στόχος τους είναι να ικανοποιούν τις κοινωνικές ανάγκες και όχι την κρατική ή την ατομική ιδιοτέλεια, ενόσω θα λειτουργούν με βάση είτε την αρχή «ούτε κέρδη ούτε ζημιές» είτε με πλεόνασμα, το οποίο όμως δεν θα αποτελεί πηγή πλουτισμού αλλά πόρο για τη διεύρυνση της παραγωγής, τη μείωση του κόστους και τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων αγαθών ή υπηρεσιών.

Το πλέγμα των παραγωγικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών σχέσεων που θα διαμορφώνεται μέσα σε τέτοιες διαδικασίες ενδογενούς ανάπτυξης θα λειτουργεί ταυτόχρονα ως ισχυρό πλαίσιο που θα ευνοεί τόσο την ανάπτυξη της μικρής και μεσαίας επιχειρηματικότητας, συχνά τοπικής κλίμακας, όσο και την

υποδοχή μεγάλων επιχειρήσεων του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα, υπό όρους που δεν θα απειλούν το περιβάλλον ούτε θα αποδιαρθρώνουν τον παραγωγικό και κοινωνικό ιστό αλλά, αντίθετα, θα είναι σε θέση να ενδυναμώνουν σημαντικά τον τελευταίο.

Διεύρυνση του κοινωνικού κράτους, συλλογικά αγαθά προσβάσιμα σε όλους

Ο δημόσιος χώρος και ο δημόσιος τομέας που περιγράψαμε συναρτώνται άμεσα με τη διεύρυνση του κοινωνικού κράτους, το οποίο θα εγγυάται ότι ένα σύνολο αγαθών είναι δημόσια, μη εμπορεύσιμα, μη ανταλλάξιμα, προσβάσιμα σε όλους και παρεχόμενα δωρεάν. Η παιδεία και η εκπαίδευση, η υγεία, η κοινωνική προστασία, το περιβάλλον και ο φυσικός πλούτος της χώρας δεν μπορεί να υπόκεινται στη δικαιοδοσία του κέρδους και οφείλουν να βρίσκονται έξω από τις διαδικασίες της αγοράς. Η ανακατανομή των δημόσιων δαπανών, με τη δραστική μείωση των στρατιωτικών εξοπλισμών, την πάταξη της διαπλοκής, της διαφθοράς, της φοροδιαφυγής, της εισφοροδιαφυγής και της αλόγιστης σπατάλης, σε συνδυασμό με δημοσιονομικές και φορολογικές μεταρρυθμίσεις μακράς πνοής και με μια ολοκληρωμένη πολιτική πλήρους απασχόλησης, είναι σε θέση να εξοικονομήσουν τους αναγκαίους πόρους. Διεκδικούμε ένα δίκαιο και βιώσιμο συνταξιοδοτικό σύστημα, ένα ποιοτικά αναβαθμισμένο δημόσιο σύστημα υγείας και περίθαλψης με ισότιμη πρόσβαση όλων, ένα ενιαίο, κοινωνικό και δημοκρατικό σύστημα φυσικής αγωγής και αθλητισμού και ένα δημόσιο σύστημα δωρεάν παιδείας και εκπαίδευσης, από το νηπιαγωγείο μέχρι τα μεταπτυχιακά, ανοιχτό στην κοινωνία και τα προβλήματά της, όπου η απόκτηση και η προαγωγή της γνώσης θα αξιοποιούνται για το κοινό καλό, ενώ η ίδια η γνώση θα διαχέεται σε ολόκληρο τον κοινωνικό ιστό.

Παραγωγική ανασυγκρότηση υπό τις αρχές της αειφορίας, της πλήρους απασχόλησης και της αναβάθμισης της εργασίας

Τα παραπάνω οφείλουν να συνδεθούν με μια πολιτική για τη ριζική ανασυγκρότηση της ίδιας της παραγωγικής βάσης της κοινωνίας μας υπό τις αρχές της αειφορίας και με σχέσεις που θα γέρνουν διαρκώς την πλάστιγγα προς όφελος της εργασίας. Αυτή η πολιτική ριζικής ανασυγκρότησης οφείλει πρώτα απ' όλα να εντοπίσει τους τομείς παραγωγικής δραστηριότητας που είναι σε θέση να αποτελέσουν πόλους ανάπτυξης για τη χώρα ή εστίες συγκριτικού πλεονεκτήματος μέσω παραγωγικών και τεχνολογικών εξειδικεύσεων που ταυτόχρονα θα σέβονται το περιβάλλον. Οφείλει, παραπέρα, να προβεί σε γενναίες επενδύσεις στην παιδεία, στην επιστημονική έρευνα, στην αναζήτηση της καινοτομίας και στον πολιτισμό, προκειμένου αυτοί οι τομείς να καταστούν πραγματικός πυλώνας ανάπτυξης. Οφείλει, ακόμη, να εκσυγχρονίσει και να αναβαθμίσει, υπό το σαφή έλεγχο περιβαλλοντικών κριτηρίων, τις παραγωγικές διαδικασίες στη βιομηχανία, στη βιοτεχνία, στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και στις κατασκευές, να προχωρήσει σε γενναία μέτρα για την αναζωογόνηση της υπαίθρου σε όλα τα επίπεδα και να συνδέσει τον ποιοτικά αναβαθμισμένο και περιβαλλοντικά φιλικό τουρισμό με τις παραγωγικές δραστηριότητες.

Η πολιτική για την ανασυγκρότηση της παραγωγικής βάσης της κοινωνίας μας δεν μπορεί παρά να στηρίζεται στην πλήρη απασχόληση, στη σταθερή και ποιοτική εργασία και σε ικανοποιητικούς μισθούς. Κύρια παραγωγική δύναμη ήταν και είναι πάντοτε οι ίδιοι οι εργαζόμενοι, πράγμα που σημαίνει ότι ο εμπλουτισμός του περιεχομένου της εργασίας, η ενίσχυση του ρόλου των εργαζομένων στην παραγωγή και η συναφής ανάδειξη της πρωτοβουλίας τους, όπως τα παραπάνω μπορούν να

συνδυαστούν με τη γενικευμένη παιδεία και την περιβαλλοντικά φιλική χρήση της τεχνολογικής καινοτομίας, απαντούν στα περισσότερα ερωτήματα που έχουν να κάνουν με την καλώς εννοούμενη παραγωγικότητα.

Οικολογικός μετασχηματισμός της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας

Η παραγωγική ανασυγκρότηση που διεκδικούμε οφείλει να συνδέεται αξεδιάλυτα με τον οικολογικό μετασχηματισμό της ελληνικής οικονομίας. Η λεγόμενη «πράσινη οικονομία» δεν σημαίνει για εμάς απλώς το άθροισμα κάποιων ανεξάρτητων κλάδων παραγωγής οικολογικών προϊόντων, κάποιων δραστηριοτήτων φιλικών προς το περιβάλλον και τη δήθεν «αιεφόρο» εκμετάλλευση των φυσικών πόρων. Κατά την παραγωγική ανασυγκρότηση που προτείνουμε και διεκδικούμε, η πράσινη διάσταση οφείλει να διαχέεται σε κάθε τομέα της παραγωγικής διαδικασίας, συγκροτώντας ένα πλέγμα από δραστηριότητες που αποσκοπούν στην έρευνα και στην παραγωγική εξειδίκευση σε όσα αφορούν πράσινα αγαθά και υπηρεσίες, στην ανάπτυξη νέων παραγωγικών δραστηριοτήτων με αντικείμενο την προστασία και την αποκατάσταση του περιβάλλοντος και τελικά στην υιοθέτηση από κάθε παραγωγική δραστηριότητα τεχνικών παραγωγής και καταναλωτικών πρακτικών που θα βρίσκονται σε σταθερή αρμονία με τη φύση και το περιβάλλον. Καθοριστικά στοιχεία του οικολογικού μετασχηματισμού που διεκδικούμε είναι η κατοχύρωση της καθαρής ενέργειας ως κοινωνικού αγαθού και ως προϋπόθεσης αειφορίας και ανάπτυξης, η προστασία της φυσικής μας κληρονομιάς στην ύπαιθρο και στην πόλη, η θεσμική και δημοκρατική θωράκιση του περιβάλλοντος. Τελικός στόχος είναι η αποκατάσταση μιας νέας αρμονικής σχέσης ανάμεσα στη φύση και σε όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες.

Έχουμε συνείδηση ότι η λεγόμενη «πράσινη οικονομία» μπορεί να καταστεί όχημα καπιταλιστικής διεξόδου από την τρέχουσα κρίση, αποβαίνοντας μακροπρόθεσμα ή και μεσοπρόθεσμα εστία μελλοντικών κρίσεων. Με άλλα λόγια, είναι δυνατόν να εκφυλισθεί σε «πράσινη κερδοσκοπία» και «πράσινο καπιταλισμό», εφόσον οι εργασιακές σχέσεις και οι όροι εκμετάλλευσης της εργατικής δύναμης παραμείνουν ανέπαφοι. Γι' αυτόν το λόγο, ο οικολογικός μετασχηματισμός που διεκδικούμε συνδέεται οργανικά με τις άλλες διαστάσεις του σχεδίου που προτείνουμε, δηλαδή με την αλλαγή των όρων και των σχέσεων παραγωγής που περιγράψαμε.

Ένα διαφορετικό πλαίσιο δημοκρατικής οργάνωσης της κοινωνικής και πολιτικής ζωής, της συνταγματικής τάξης, των θεσμών και της δημόσιας διοίκησης

Το συνολικό πολιτικό σύστημα της χώρας τελεί υπό καθεστώς βαθιάς σήψης σε όλα τα επίπεδα. Η χώρα δεν μπορεί να προχωρήσει ούτε βήμα αν δεν ανασυνταχθεί κατά τρόπο ριζικό το σύνολο των πολιτικών θεσμών και των μεταξύ τους σχέσεων, αν δεν αναθεμελιωθεί το σύστημα εκπροσωπήσεων και αν δεν ανακτηθεί το κλίμα πολιτικής εμπιστοσύνης που θα επιτρέπει την πραγματική και όχι την προσχηματική λειτουργία της δημοκρατίας σε όλους τους τομείς.

Απαιτείται ένα διαφορετικό συνολικό πολιτικό πλαίσιο που θα υπόκειται σε μια διαφορετική συνταγματική τάξη. Αρχές του οφείλουν να είναι η ισότιμη δυνατότητα πρόσβασης των πολιτών στους θεσμούς και στη διοίκηση, η ουσιαστική δημοκρατία, η κατοχύρωση και η διεύρυνση των κοινωνικών, των πολιτικών και των ατομικών δικαιωμάτων, ο δημοκρατικός προγραμματισμός και έλεγχος, όπως και η συνακόλουθη συστηματική δημόσια λογοδοσία σε όλα τα επίπεδα και σε όλους τους τομείς, χωρίς τις «παραγραφές» που νομιμοποιούν τόσο τη διαφθορά όσο και την ανευθυνότητα. Διεκδικούμε τη διεύρυνση και την εμβάθυνση της δημοκρατίας, την

επέκταση των πεδίων δημοκρατικής συμμετοχής και τη διεύρυνσή της σε όσα αφορούν τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, την πλήρη ελευθερία της έκφρασης, τον εμπλουτισμό της έννοιας του πολίτη, την εμπέδωση της κοινωνικής δικαιοσύνης. Πιο συγκεκριμένα, διεκδικούμε τον εκδημοκρατισμό του πολιτικού συστήματος συνολικά, τον οποίο θα διασφαλίζει ένα νέο δημοκρατικό Σύνταγμα και οι θεσμοί που του αντιστοιχούν. Εκτός των άλλων, το νέο αυτό Σύνταγμα θα εγγυάται την προστασία του δημόσιου χώρου (παιδεία, υγεία, περιβάλλον, πρόνοια), θα διαχωρίζει πλήρως την Εκκλησία από το κράτος και θα κατοχυρώνει κατά τρόπο πάγιο το εκλογικό σύστημα της απλής αναλογικής.

Σε άμεση συνάρτηση με τα παραπάνω, διεκδικούμε μια σύγχρονη, αποκεντρωμένη και αποτελεσματική δημόσια διοίκηση που θα προσδίδει νέο και εμπλουτισμένο περιεχόμενο στις σχέσεις των πολιτών με τους θεσμούς, θα ενθαρρύνει την ενεργό συμμετοχή στα δημόσια πράγματα και θα είναι θωρακισμένη απέναντι στις πελατειακές σχέσεις, τη διαφθορά και όλες τις συναφείς παθολογίες. Μια τέτοια αναμόρφωση της δημόσιας διοίκησης σχετίζεται άμεσα με την αναγκαία αναμόρφωση της τοπικής αυτοδιοίκησης, που αποτελεί εκ των πραγμάτων το προσφορότερο πλαίσιο για την αδιαμεσολάβητη δημοκρατική συμμετοχή των ανθρώπων στη διαχείριση όλων εκείνων που αφορούν τη ζωή τους. Όχι μόνο η περιφερειακή ανάπτυξη αλλά και η ίδια η δημοκρατία είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την τοπική αυτοδιοίκηση και τους αυτοδιοικητικούς θεσμούς, που οφείλουν με τη σειρά τους να απαλλαγούν από τη δική τους μορφή πελατειακών σχέσεων και τις δικές τους «τοπικές» παθολογίες.

Τέλος, η αλλαγή του συνολικού πολιτικού πλαισίου που διεκδικούμε οφείλει να μεριμνήσει ιδιαίτερα για τις ευπαθέστερες, από άποψη δικαιωμάτων, ομάδες συμπολιτών μας. Η θεσμική συμμετοχή των μεταναστών στα δημόσια πράγματα, η χειραφέτηση των γυναικών, η πολιτική ενεργοποίηση των νέων αποτελούν, εκτός των άλλων, και αδιάψευστα κριτήρια για το πόσο έχει πραγματικά προχωρήσει ο ουσιαστικός εκδημοκρατισμός της χώρας.

Προς μια πολιτιστική αναγέννηση

Παρά τις μεγάλοστομες διακηρύξεις που έφτασαν να αποκαλούν τον πολιτισμό «βαριά βιομηχανία της Ελλάδας», οι κυβερνήσεις του δικομματισμού ελάχιστα έπραξαν για να στηρίξουν τη δουλειά, τη δημιουργικότητα και το μεράκι των καλλιτεχνών και των διανοουμένων. Δέσμια της νεοφιλελεύθερης αντίληψης ότι «μόνο εκείνο που πουλάει μπορεί και πρέπει να επιζήσει», η αντίστοιχη πολιτική προώθησε την εμπορευματοποίηση της πολιτιστικής δημιουργίας και τη μετατροπή της σε τυποποιημένο μαζικό προϊόν, πρότυπο του οποίου παραμένουν τα λεγόμενα ψυχαγωγικά προγράμματα της τηλεόρασης. Ωστόσο, η καλλιτεχνική δημιουργία δεν σταμάτησε. Ζωγράφοι, ποιητές, συγγραφείς, γλύπτες, άνθρωποι του θεάτρου, της μουσικής, του χορού, του κινηματογράφου συνέχισαν να παράγουν έργα κριτικά, έργα που εντοπίζουν όψεις των καταστάσεων που ζούμε, έργα που καλλιεργούν την ευαισθησία και προωθούν την αυτογνωσία όλων. Ταυτόχρονα, επιστήμονες και διανοούμενοι, άνθρωποι που εργάζονται σε πανεπιστήμια, σε ερευνητικά ιδρύματα ή έξω από αυτά, συνέχισαν να παράγουν την επιστημονική εργασία, το βιβλίο ή το δοκίμιο και να προάγουν τη γνώση και την κριτική σκέψη, σε πείσμα της κατασυκοφάντησης των αντίστοιχων θεσμών, της ιδιοτέλειας των συναφών κυκλωμάτων ή της γενικευμένης αδιαφορίας.

Θεμελιώδης αρχή μιας πολιτιστικής πολιτικής δεν μπορεί παρά να είναι η στήριξη με κάθε πρόσφορο μέσο της ελευθερίας της καλλιτεχνικής και επιστημονικής δημιουργίας και της κριτικής σκέψης. Δεν νοείται αυτές να υπόκεινται σε λογοκρισία, σε κρατικές ή πολιτικές παρεμβάσεις ή στην καταστολή που κάποιες φορές προωθούν ακραίοι εθνικιστικοί ή θρησκόληπτοι κύκλοι. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι το κράτος δεν έχει να διαδραματίσει συναφώς κανέναν ρόλο. Αντίθετα, οι αντίστοιχοι με το αντικείμενο θεσμοί οφείλουν να μεριμνούν ώστε πολιτιστικά προϊόντα να παράγονται κατά το δυνατόν απρόσκοπτα και ταυτόχρονα να αποβαίνουν δημόσια αγαθά προσιτά σε όλους. Η ευρεία μόρφωση και καλλιέργεια, οι εξειδικευμένες σπουδές, η διάδοση της συναφούς τεχνογνωσίας, η παροχή των αναγκαίων υλικών μέσων, η οργανική σύνδεση της εκπαίδευσης με το πολιτιστικό γίγνεσθαι, ώστε σχολεία και πανεπιστήμια να αποβαίνουν εστίες πολιτιστικής δημιουργίας, η αποκέντρωση των πολιτιστικών δραστηριοτήτων και η ανάπτυξη περιφερειακής πολιτιστικής πολιτικής, η οικοδόμηση και ορθή χωροθέτηση των απαραίτητων πολιτιστικών υποδομών, η εξασφάλιση των αναγκαίων μέσων και συνθηκών ώστε οι άνθρωποι της πολιτιστικής δημιουργίας να μπορούν να επιτελούν απρόσκοπτα το έργο τους, η διάσωση, η διατήρηση και η ανάδειξη της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και γενικότερα η αποκατάσταση ενός περιβάλλοντος που θα προάγει τη δημιουργία και την καινοτομία στις τέχνες και στις επιστήμες, θα συνδυάζει την αντίσταση στην πολιτισμική ομοιομορφία και ισοπέδωση με τη συνομιλία με τα διεθνή ρεύματα της τέχνης ή των ιδεών, τις παραδόσεις και τα σύγχρονα δημιουργήματα των άλλων πολιτισμών της Ευρώπης και του κόσμου αποτελούν κεντρικούς άξονες της πρότασής μας.

Η ιστορία έχει αναδείξει την Ελλάδα σε εστία παγκόσμιου πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Το γεγονός αυτό δεν αφορά μόνο την ανάπτυξη του τουρισμού και το αίτημα για την αρτιότερη οργάνωση και αξιοποίησή του. Αφορά κατά τρόπο καθοριστικό και ολόκληρη τη σύγχρονη πολιτιστική δημιουργία, η οποία αναμετρείται συνεχώς και με ποικίλους τρόπους όχι μόνο με τα σύγχρονα ρεύματα της τέχνης και των ιδεών αλλά και με ολόκληρη αυτή την ιστορία. Η πολιτιστική αναγέννηση στην οποία προσβλέπουμε δεν μπορεί παρά να στηριχθεί, έτσι ή αλλιώς, με τρόπους τους οποίους δεν μπορούμε βέβαια να προδικάσουμε, σε όσα συνιστούν τις αντίστοιχες εντάσεις. Για παράδειγμα, δεν νοείται να μην είναι η χώρα πρωτοπόρα σε όσα αφορούν τις κλασικές σπουδές, τις σπουδές ιστορίας, τη μουσειολογία ή το θέατρο. Στην προοπτική μιας τέτοιας πολιτισμικής αναγέννησης, ο πολιτισμός μπορεί να αποβεί ουσιαστικός πυλώνας για την ανασυγκρότηση της κοινωνίας μας ολόκληρης.

Η δημοκρατική Ελλάδα που παράγει και δημιουργεί σε μια άλλη Ευρώπη, σε έναν καλύτερο κόσμο

Το πολιτικό σχέδιο που προτείνουμε συντονίζεται με την πολιτική που ακολουθεί η Αριστερά στην κλίμακα της Ευρώπης. Επαναλαμβάνουμε πως τόσο ο ευρωπαϊκός χώρος συνολικά όσο και οι διαδικασίες ευρωπαϊκής ενοποίησης αποτελούν για εμάς πεδίο ανάπτυξης, αμοιβαίας γονιμοποίησης και σύγκλισης των κοινωνικών και πολιτικών αγώνων που μάχονται το νεοφιλελευθερισμό και τις προσπάθειες παλινόρθωσής του, αποσκοπώντας, όπως είπαμε παραπάνω, σε μια Ευρώπη αποπυρηνικοποιημένη, ειρηνική, χωρίς NATO, μια Ευρώπη χωρίς ανεργία, με κοινωνική ασφάλεια, υγειονομική περίθαλψη και πλήρη δικαιώματα για όλους και όλες ανεξαιρέτως, μια Ευρώπη της δημοκρατίας, της παιδείας, της καινοτομίας και του πολιτισμού, μια Ευρώπη οικολογική και φεμινιστική, μια Ευρώπη του

σοσιαλισμού με δημοκρατία και ελευθερία. Στις συνθήκες της παρούσας κρίσης, οι στόχοι αυτοί καθίστανται εξαιρετικά επίκαιροι, πράγμα που γίνεται ολοένα και πιο φανερό από αυτά που συμβαίνουν τον τελευταίο καιρό σε διαφορετικές χώρες της Ευρώπης.

Η εξωτερική πολιτική που διεκδικούμε στηρίζεται στην παραπάνω βάση, αλλά δεν αφορά μόνο την Ευρώπη. Ο κλονισμός της παγκόσμιας ηγεμονίας των ΗΠΑ ανοίγει ένα νέο πεδίο διεθνών συσχετισμών με πολλές νέες δυνατότητες αλλά και πολλούς νέους κινδύνους. Η Ελλάδα οφείλει να παρέμβει και να συμβάλει ενεργά στη διαμόρφωση ενός διαφορετικού παγκόσμιου πλαισίου, σταθερά προσανατολισμένου στην ενδυνάμωση των δημοκρατικών θεσμών, στην ειρήνη και στην καταπολέμηση των ανισοτήτων σε οικουμενική κλίμακα.

Στρατηγικός στόχος ο σοσιαλισμός με ελευθερία και δημοκρατία

Πρέπει να έχει γίνει φανερό ότι το εναλλακτικό μας σχέδιο και οι προτάσεις που το συγκροτούν δεν αντιπαρατίθενται απλώς στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική μήτρα του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού. Το σχέδιο και οι προτάσεις αυτές ορίζουν ταυτόχρονα ένα μετα-νεοφιλελεύθερο και συνάμα αντικαπιταλιστικό πεδίο κοινωνικών και πολιτικών αγώνων, ένα πεδίο αγώνων που διεκδικούν μια συνολική ριζική αλλαγή σε εθνικό επίπεδο και παράλληλα μια συνολική ριζική αλλαγή στο επίπεδο της Ευρώπης και του κόσμου.

Σε συνέχεια και με συνέπεια προς τη θέση αυτή, η νέα «οικονομία των αναγκών» που εισηγούμαστε δεν αναφέρεται μόνο στην ανάδειξη ενός νέου τομέα «κοινωνικής» ή «αλληλέγγυας» οικονομίας. Κυρίως αναφέρεται σε μια συνολική στρατηγική που επιδιώκει οι ανάγκες των ανθρώπων και της φύσης αλλά και της κοινωνίας συνολικά να τίθενται πάνω από τα στενά ιδιοτελή κίνητρα και συμφέροντα.

Το κριτήριο ακριβώς αυτό θέλουμε να υπηρετούν, με άμεσο και αδιαπραγμάτευτο τρόπο, οι φορείς που είναι ταγμένοι στην παραγωγή και την παροχή δημόσιων αγαθών, δηλαδή οι φορείς της δημόσιας εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής ασφάλισης, αλλά και οι οικονομικές μονάδες κοινωνικού σκοπού, οι συνεταιρισμοί και άλλα συλλογικά οικονομικά υποκείμενα. Το κριτήριο αυτό θέλουμε να ενσωματωθεί και στη λειτουργία των δημόσιων επιχειρήσεων και να αποτελέσει τόσο δείκτη της κοινωνικής τους αποτελεσματικότητας όσο και κριτήριο αξιολόγησης της δράσης τους. Τέλος, ακόμη και στον ιδιωτικό τομέα, θέλουμε τα κριτήρια αυτά να υπηρετούνται από τους αγώνες των εργαζομένων για τα δικαιώματά τους και για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η στρατηγική μας, συνεπώς, δεν αποσκοπεί στη δημιουργία μιας «νησίδας» κοινωνικής ευαισθησίας μέσα σε μια θάλασσα άγριας ιδιοτέλειας αλλά στην ανάπτυξη ενός νέου τύπου ανταγωνισμού που θα διαπερνά οριζόντια ολόκληρη την οικονομία, την πολιτική και την κοινωνία, ενός ανταγωνισμού ο οποίος θα αφορά τους σκοπούς, τα κίνητρα και την κατανομή των αποτελεσμάτων της ανάπτυξης, με στόχο την κίνηση της κοινωνίας προς τα μπροστά, στην κατεύθυνση που υποδεικνύει το αίτημα οι άνθρωποι να τεθούν πάνω από τα κέρδη και τις κάθε λογής ιδιοτέλειες.

Έχουμε πλήρη συνείδηση ότι η νέα οικονομία των αναγκών που προτείνουμε θέτει ένα πλήθος ερωτημάτων στα οποία δεν είμαστε έτοιμοι να απαντήσουμε ολοκληρωμένα. Δεν μπορούμε να προφητέψουμε τις μέλλουσες εξελίξεις και τις επιταχύνσεις ή τις επιβραδύνσεις του ιστορικού χρόνου, δεν μπορούμε να προδικάσουμε τους αγώνες που θα αναληφθούν και τη συλλογική πείρα που μέλλει

να συσσωρευτεί συναφώς, δεν μπορούμε να προβλέψουμε τις θεωρητικές επεξεργασίες που θα απαιτηθούν. Θέλουμε, ωστόσο, να υπογραμμίσουμε ότι, σε σχέση με τις προτάσεις σοσιαλιστικής στρατηγικής που γνωρίσαμε έμπρακτα τον 20ό αιώνα, η εδώ προτεινόμενη είναι ποιοτικά διαφορετική. Ο δημοκρατικός δρόμος για το σοσιαλισμό που προτείνουμε αποσκοπεί στο να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις ώστε να αναδυθούν και να αναπτυχθούν οικονομικές και κοινωνικές σχέσεις που θα αντιμάχονται συγκεκριμένα και *ήδη από σήμερα* τις καπιταλιστικές, με επίδικα αντικείμενα τους σκοπούς και τις σχέσεις παραγωγής, τις κοινωνικές αξίες, τους στόχους και τα κριτήρια ανάπτυξης, την ίδια τη ζωή και την ποιότητά της. Ο δημοκρατικός δρόμος για το σοσιαλισμό που προτείνουμε δημιουργεί τους όρους για μια νέα οικονομική και κοινωνική δυναμική, δυναμική που ανοίγει πεδία και παρέχει δυνατότητες για να αναδειχθούν, πλάι και ενάντια στις αμιγώς καπιταλιστικές επιχειρήσεις, νέου τύπου οικονομικές μονάδες και τα νέα κοινωνικά υποκείμενα που θα τους αντιστοιχούν. Τα νέα αυτά υποκείμενα δεν θα επιδιώκουν το κέρδος αλλά θα προσανατολίζονται σε μια κατεύθυνση που θα διευρύνει συστηματικά και θα εμπεδώνει τον δημόσιο χώρο και τα συλλογικά αποεμπορευματοποιημένα αγαθά, που θα σέβεται απολύτως τη φύση και θα προστατεύει το περιβάλλον, που θα ανταγωνίζεται αποτελεσματικά τις αξίες, τους σκοπούς και τα κίνητρα του καπιταλισμού και θα περιορίζει την απήχησή τους στην κοινωνία.

Ο αγώνας που θα ανοίξει και θα προωθήσει αυτή την κατεύθυνση δεν μπορεί βέβαια να περιορίζεται στο αμιγώς οικονομικό επίπεδο. Το πολιτικό πλαίσιο, η συνταγματική τάξη και οι σχέσεις εξουσίας οφείλουν να μετασχηματίζονται παράλληλα, ώστε να αποτυπώνουν τους νέους συσχετισμούς δύναμης που θα σταθεροποιούν και θα εμπεδώνουν αυτή την κατεύθυνση. Θα συγκροτούνται έτσι νέα πεδία ελευθερίας, νέοι χώροι δημιουργικότητας και καινοτομίας, νέοι όροι απόδοσης της κοινωνικής δικαιοσύνης, ενώ θα αναπτύσσονται θεσμοί που θα διευρύνουν διαρκώς την άμεση, ολόπλευρη και γόνιμη συμμετοχή όλων και θα κατοχυρώνουν την ουσιαστική δημοκρατία. Μόνο έτσι ο δρόμος για την επίτευξη του σοσιαλισμού θα μπορεί να εγγυάται ο ίδιος ότι όντως ο σοσιαλισμός που θα επιτύχουμε «είτε θα είναι δημοκρατικός είτε δεν θα υπάρξει καθόλου».

Είναι προφανές ότι η στρατηγική αυτή, στρατηγική που στηρίζεται σε μια ριζικά διαφορετική αντίληψη για τους σκοπούς και τις σχέσεις παραγωγής, καθώς και για τα κριτήρια και τους στόχους της κοινωνικής ανάπτυξης, και αρθρώνεται στη βάση των αξιών της αλληλεγγύης, της ισότητας, της ελευθερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, δεν αποσκοπεί σε μια στατική ισορροπία. Αντίθετα, τροφοδοτεί τη δυναμική ανατροπής και υπέρβασης του καπιταλισμού συγκεντρώνοντας διαρκώς δυνάμεις στο κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο, συμβάλλοντας στη δημοκρατική οργάνωση αυτών των δυνάμεων και διαμορφώνοντας αντίστοιχα συνειδήσεις. Η συνεπαγόμενη εσωτερίκευση των αξιών και των κριτηρίων του σοσιαλισμού στην οικονομική, την κοινωνική και την πολιτική ζωή *ήδη από σήμερα* και ο αγώνας για τη νομιμοποίηση, την υπεράσπιση και την επέκτασή τους δημιουργούν μια οργανική σχέση με τη σοσιαλιστική προοπτική που δεν αντιλαμβάνεται την πορεία προς το σοσιαλισμό ως ευθύγραμμη ή απλώς εξελικτική αλλά ως *πεδίο πάλης*, ως δρόμο που θα σηματοδοτείται από βαθιές μεταρρυθμίσεις, από σημαντικές διαρθρωτικές αλλαγές, από ανατροπές και ρήξεις. Τις μεταρρυθμίσεις, τις αλλαγές, τις ανατροπές και τις ρήξεις που θα διεκδικούν και θα επιτυγχάνουν την ικανοποίηση των άμεσων, των μεσοπρόθεσμων και των μακροπρόθεσμων αναγκών των εργαζόμενων τάξεων και της κοινωνίας συνολικότερα.

Γνωρίζουμε ότι ο αγώνας για την επικράτηση αυτής της στρατηγικής θα είναι μακρύς και δύσκολος. Ο οικουμενικός χαρακτήρας και το βάθος της σημερινής κρίσης, μιας κρίσης που διαπλέκει τις οικονομίες όλων των χωρών του κόσμου και την πολιτική που ακολουθεί καθεμιά, αναδεικνύει την πολυπλοκότητα των πραγμάτων αλλά και το γεγονός ότι ο σοσιαλισμός που διεκδικούμε δεν αφορά μόνο τη χώρα μας αλλά συνιστά κυριολεκτικά οικουμενικό διακύβευμα. Έτοιμες συνταγές δεν διαθέτουμε, αλλά γνωρίζουμε ότι στην παρούσα φάση, απέναντι στον χρεοκοπημένο νεοφιλελευθερισμό και την πολιτική του, δεν αρκεί να διατυπωθεί απλώς μια άλλη πολιτική ή μια άλλη ρύθμιση αλλά να προβληθεί και να αναπτυχθεί ο κοινωνικός και πολιτικός αγώνας που θα δώσει συγκεκριμένο μετα-νεοφιλελεύθερο και αντικαπιταλιστικό περιεχόμενο σε αυτή την άλλη ρύθμιση, ο κοινωνικός και πολιτικός αγώνας που θα διεκδικήσει και τελικά θα υλοποιήσει αυτή την άλλη πολιτική. *Οι προτάσεις μας είναι ανοιχτές στη δυναμική αυτού του αγώνα σε εθνική, ευρωπαϊκή και παγκόσμια κλίμακα.*

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΠΑΛΗΣ

Σε ό,τι ακολουθεί παρουσιάζονται αναλυτικά και συστηματικά οι προγραμματικές μας θέσεις, υπό μορφή συγκεκριμένων στόχων που αφορούν όψεις της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ζωής. Οι άμεσες αλλά και μακροπρόθεσμες προτάσεις μας αποτελούν ένα μάχιμο πλαίσιο πολιτικής διεκδίκησης που διαρθρώνεται σε τρεις μεγάλες δέσμες.

Καταρχάς, ένα σύνολο θέσεων για μια ανοιχτή και δημοκρατική κοινωνία, που θα κατοχυρώνει και θα διασφαλίζει ατομικά και συλλογικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα για όλους, ενάντια σε κάθε είδους διακρίσεις, τάξης, φύλου, καταγωγής κλπ. Για μια κοινωνία που θα διασφαλίζει την ισότιμη πρόσβαση όλων των μελών της στα δημόσια συλλογικά αγαθά, σε μια καλύτερη παιδεία, σε ένα διευρυμένο κοινωνικό κράτος, στον πολιτισμό στο επίπεδο της καθημερινότητας.

Έπειτα, οι θέσεις μας παρουσιάζουν ένα συγκροτημένο εναλλακτικό μοντέλο ανάπτυξης και παραγωγικής ανασυγκρότησης, με έμφαση στις ενδογενείς πηγές και βάσεις της ανάπτυξης, με δημοκρατικό και κοινωνικό έλεγχο, με μια νέα αντίληψη για τους φορείς και τα οικονομικά υποκείμενα μιας διαφορετικής οργάνωσης της οικονομίας. Ένα νέο πρότυπο που έχει ως αιχμή τον οικολογικό μετασχηματισμό της ελληνικής παραγωγικής δομής και της κατανάλωσης, αλλά αδιαχώριστα συνδεδεμένο με την κατοχύρωση της πλήρους απασχόλησης και την αναβάθμιση της θέσης των εργαζομένων. Και ταυτόχρονα δίνει ιδιαίτερο βάρος στην περιφερειακή ανάπτυξη, στη μείωση των ανισοτήτων, στην αναπτυξιακή αναδιανομή του κοινωνικού πλούτου και στον μετασχηματισμό του χρηματοπιστωτικού και φορολογικού συστήματος.

Τέλος, παρουσιάζουμε μια συνολική άποψη για ένα διαφορετικό πλαίσιο δημοκρατικής οργάνωσης της κοινωνίας μας. Πράγμα που δεν μπορεί παρά να σημαίνει τη διεκδίκηση μια διαφορετικής, κοινωνικά αποτελεσματικής και υπεύθυνης δημόσιας διοίκησης, την ανάδειξη της τοπικής αυτοδιοίκησης σε κύτταρο της δημοκρατίας, την ανάπτυξη θεσμών και διαδικασιών που θα εμβαθύνουν τη δημοκρατία και θα διευρύνουν τη συμμετοχή των πολιτών στις κοινές υποθέσεις. Σημαίνει επίσης έναν διαφορετικό διεθνή προσανατολισμό της χώρας μας, που θα προωθεί τη συνεργασία στα Βαλκάνια, θα διεκδικεί μια δημοκρατική και κοινωνική Ευρώπη, αλλά και έναν διαφορετικό, ειρηνικό κόσμο.

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄
ΚΟΙΝΩΝΙΑ – ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ – ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΟΧΟΣ 1

Αγώνας για τα δικαιώματα – Πάλη κατά των διακρίσεων

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις

Η ελευθερία, η δημοκρατία και ολόκληρο το πλέγμα των κοινωνικών, πολιτικών και ατομικών δικαιωμάτων, καθώς και το νομικό οικοδόμημα που ανέδειξαν οι μεγάλες επαναστάσεις των προηγούμενων αιώνων και εδραίωσαν αμέτρητοι κοινωνικοί και εθνικοαπελευθερωτικοί αγώνες και άλλες τόσες θυσίες, αμφισβητούνται σήμερα από πολλές πλευρές ταυτόχρονα.

Στο διεθνές επίπεδο, η ένταση της στρατιωτικοποίησης και η πρακτική του διαρκούς πολέμου, που χαρακτηρίζει την εποχή της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης υπό την ηγεμονία των ΗΠΑ, έχει επιβάλει ως απόλυτη σταθερά τη διάκριση ανάμεσα σε εχθρό και φίλο και, στο όνομα σκοπιμοτήτων και υπέρτατων αναγκαιοτήτων, στερεί τον αναγορευμένο ως εχθρό από όλα του τα δικαιώματα.

Έτσι, από την τρομοκρατία περάσαμε στην «τρομοκρατία» ως πρόσχημα, στα κράτη-«τρομοκράτες» που πρέπει να τιμωρηθούν, και παραπέρα στον κίνδυνο που αντιπροσωπεύει ο μετανάστης, ο πρόσφυγας, ο άλλος, ο διαφορετικός. Με πρωταγωνιστή τις ΗΠΑ, η έννοια του «τρομοκράτη», του επικίνδυνου, του διαμαρτυρόμενου, του «παρεκκλίνοντος» επεκτείνεται χωρίς φραγμούς και κανόνες. Στις μέρες μας επανέρχονται μια σειρά αποκρουστικές συμπεριφορές, όπως τα βασανιστήρια, οι απαγωγές υπόπτων, οι φυλακές-κολαστήρια (Γκουντνάμο, Αμπού Γκράιμπ), οι ζώνες «υγειονομικού» ελέγχου για μετανάστες και πρόσφυγες, ενώ η πρακτική της επιτήρησης, με πρόσχημα την υπεράσπιση της δημόσιας ασφάλειας, θεμελιώνεται με διακρατικές συμφωνίες και συνθήκες αστυνομικής συνεργασίας (διαβατήρια με βιομετρικά δεδομένα, καταγραφή και αποθήκευση επικοινωνιών, κάμερες παρακολούθησης κλπ.).

Παράλληλα, στο κοινωνικό επίπεδο, δημοκρατικές κατακτήσεις και δικαιώματα συρρικνώνονται και παραμερίζονται ανενδοίαστα, στο μέτρο που τείνουν να περιορίσουν την ασυδοσία της αγοράς, να αμβλύνουν ανισότητες και διακρίσεις ή γιατί μπορούν να αποτελέσουν όπλο στα χέρια των κοινωνικών ομάδων που πλήττονται από τις ίδιες διαδικασίες, ιδιαίτερα σε συνθήκες οικονομικής κρίσης και ύφεσης. Με αυτά τα δεδομένα, η αποδιάρθρωση και η συρρίκνωση των κανόνων του διεθνούς αλλά και του εθνικού δικαίου δημιουργούν πρόσθετα και ιδιαίτερα δυσεπίλυτα προβλήματα στους όρους εφαρμογής ολόκληρου του δημοκρατικού νομικού πολιτισμού και των δικονομικών εγγυήσεων, που θεωρούμε μέχρι σήμερα δεδομένους, με ιδιαίτερη αιχμή την αντικατάσταση της ενότητας και της καθολικότητας των δικαιωμάτων από τις εξαιρέσεις και τον κατακερματισμό.

Ιδιαίτερα για τη χώρα μας, θέλουμε να επισημάνουμε ότι αντιδημοκρατικές καταστάσεις τροφοδοτούν, αλλά και τροφοδοτούνται, από την ανεπάρκεια, τον αναχρονισμό και την υποβαθμισμένη λειτουργία των θεσμών του δημοκρατικού μας πολιτεύματος, που συνιστούν ένα σοβαρό πρόβλημα δημοκρατίας.

Η σημερινή κυβέρνηση της ΝΔ επιδεικνύει μεγάλο ζήλο στα ζητήματα καταστρατήγησης δημοκρατικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, καθώς και στα ζητήματα καταστολής και ποινικοποίησης κοινωνικών αγώνων, με ακραία παραδείγματα τη θεσμοθέτηση της συλλογικής ευθύνης με τον τρομονόμο, την κατάργηση του θεσμού των ενόρκων, την αντισυνταγματική χρήση των καμερών, τις υποκλοπές κλπ.

Αν επιχειρήσουμε να ανιχνεύσουμε τις διαφαινόμενες τάσεις, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι η κατάρρευση του διπολικού συστήματος, η αμφισβήτηση της παντοδυναμίας των ΗΠΑ, η μετάβαση σε έναν κόσμο δομικά πολυκεντρικό, η όξυνση των φονταμενταλισμών, η παγκόσμια οικονομική κρίση με την αύξηση των ανισοτήτων που δημιουργεί, τα μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα, και όλα αυτά σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης, δημιουργούν στον σύγχρονο άνθρωπο εύλογα ερωτήματα, αβεβαιότητες και ανασφάλειες.

Στον αυριανό κόσμο μπορούμε να προβλέψουμε, κατά πάσα πιθανότητα, μια τάση για ανακοπή της δυναμικής της δημοκρατίας και των ελευθεριών, ακόμη και για σημαντικές οπισθοδρομήσεις. Η απειλή αυτή θα τείνει να προσλάβει τη μορφή φαύλου κύκλου, αφού ο εκφυλισμός της δημοκρατίας από τα πάνω δυσχεραίνει την αντίσταση από τα κάτω και το αντίστροφο. Η ακόμη πιο ζοφερή προοπτική είναι, μέσω της απίσχνανσης του «κράτους δικαίου», το πέρασμα σε «κοινωνίες μηδενικής ανοχής», η ένταση και διεθνοποίηση της καταστολής, να οδηγήσει σε κοινωνίες που θα είναι αιχμάλωτες του φόβου, στο όνομα των όποιων υπαρκτών προβλημάτων πολύπλευρης ανασφάλειας.

Οι νέες Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) είναι πλέον βασικό εργαλείο πρόσβασης στη γνώση, δημόσιας και ιδιωτικής επικοινωνίας και ατομικής και συλλογικής έκφρασης. Οι ΤΠΕ δημιουργούν ένα νέο πεδίο ατομικής και συλλογικής έκφρασης, αρρύθμιστο ακόμα, εντός του οποίου διεκπεραιώνονται πλέον σημαντικές λειτουργίες της ζωής μας, δημιουργώντας νέες δυνατότητες αλλά και νέα προβλήματα. Το πεδίο αυτό επιχειρείται να ελεγχθεί σήμερα τόσο από μεγάλες διεθνείς ή τοπικές επιχειρήσεις όσο και από κρατικούς και διακρατικούς μηχανισμούς ελέγχου. Αυτή η εν εξελίξει διαδικασία μπορεί να έχει ολέθριες συνέπειες στο πεδίο των κοινών αξιών που έχει διαμορφώσει ο ευρωπαϊκός πολιτισμός, αν σήμερα δεν σταθούμε μπροστά στην πρόκληση του επαναπροσδιορισμού τους και δεν θεσπίσουμε αρχές και κανόνες υπέρ των πολιτών και των συλλογικοτήτων. Καθώς όλο και περισσότερες δημόσιες λειτουργίες διεξάγονται σήμερα δια των δικτύων, οι αρχές που θα υιοθετηθούν τελικά γι' αυτά θα καθορίσουν τις επικοινωνίες μας γενικότερα, προσδίδοντάς τους ένα φορτίο συμπεριφοράς και δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων που με τη σειρά του θα επιφέρει πολιτικές συνέπειες. Όπως επίσης κινδύνους, που όλοι βιώνουμε, δημιουργεί η πλήρως εμπορευματοποιημένη αγορά των ηλεκτρονικών ΜΜΕ.

Η σύγχρονη Αριστερά δεν αντιμετωπίζει μοιρολατρικά το μέλλον. Παρεμβαίνει οργανωμένα και ενωτικά. Κάνει σημαία της τη δημοκρατία, την ελευθερία και τα δικαιώματα, συμβάλλει στη δημιουργία και την ενδυνάμωση κινημάτων που καταθέτουν το ανανεωμένο δημοκρατικό πρόταγμα ως κεντρική προτεραιότητα, ενθαρρύνει την ενεργητική είσοδο του λαϊκού παράγοντα στα πράγματα.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση

Ο Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς, η σύγχρονη ριζοσπαστική και ανανεωτική Αριστερά, η παγκόσμια Αριστερά, που θεωρεί όχι μόνο ως μέσο αλλά και ως σκοπό

και ως αυταξία τη δημοκρατία και την ελευθερία και τις συνδέει απόλυτα με το όραμά της για τη σοσιαλιστική προοπτική, απορρίπτει αποφασιστικά τις υφιστάμενες καταστάσεις και τις τάσεις που τείνουν να διαμορφωθούν.

- Υπερασπιζόμαστε τη δημοκρατία, την ελευθερία και τα ανθρώπινα δικαιώματα και αγωνιζόμαστε για την ενίσχυση και τη διεύρυνσή τους.
- Υποστηρίζουμε ότι η ενίσχυση και η εμβάθυνση της δημοκρατίας και της ελευθερίας και όχι οι περιορισμοί τους, η εμπέδωση και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και όχι η ενίσχυση της αστυνόμευσης και των κατασταλτικών μηχανισμών και η αντικατάσταση της αρχής της αθωότητας από την κυριαρχία της υποψίας, καθώς και ο αγώνας κατά της εκμετάλλευσης, του κοινωνικού αποκλεισμού, των κοινωνικών ανισοτήτων και των διακρίσεων κάθε μορφής, αποτελούν τη μόνη αποτελεσματική απάντηση, ακόμη και σε προβλήματα σύνθετα, όπως το πρόβλημα της ασφάλειας.
- Υποστηρίζουμε τη ριζοσπαστικοποίηση της δημοκρατικής παράδοσης της νεωτερικότητας, όχι μόνο στο οικονομικό πεδίο, αλλά επεκτείνοντας τις δημοκρατικές αρχές και την αυθεντική εκπροσώπηση και συμμετοχή των ίδιων των πολιτών σε ολόένα διευρυνόμενους κοινωνικούς χώρους: στην εργασία, την εκπαίδευση, τον ελεύθερο χρόνο, την οικογένεια, τη διοίκηση, με πολιτικοποίηση νέων κοινωνικών πεδίων.
- Υποστηρίζουμε την ελευθερία και την ισότητα για όλους και όλες, αδελφότητα και αλληλεγγύη προς όλους και όλες, οριστική άρση των κοινωνικών διακρίσεων ανάμεσα στα φύλα και στις φυλές, δικαιοσύνη παντού. Αυτές είναι οι αξίες της Αριστεράς, αξίες που συνιστούν την ίδια την ψυχή της, αξίες λυτρωτικές από ό,τι καταπιέζει τους ανθρώπους και τους εμποδίζει να πραγματώνουν και να αναπτύσσουν οι ίδιοι την προσωπικότητά τους. Γι' αυτό αξιολογούμε ως βασική προϋπόθεση για την απελευθέρωση το σεβασμό στις απόψεις των διαφορετικά σκεπτόμενων και την οριστική άρση όλων των διακρίσεων ανάμεσα στους ανθρώπους λόγω διαφορετικού φύλου, ηλικίας, φυλής, εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, θρησκευτικής δοξασίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, αναπηρίας, κλπ.
- Υποστηρίζουμε την προώθηση μιας νέας γενιάς δικαιωμάτων μπροστά στην επερχόμενη ψηφιακή εποχή, με τη γενικευμένη χρήση των νέων Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ΤΠΕ), με βασική μέριμνα την αναγνώριση των ατομικών και δημόσιων πληροφοριών ως δημόσιου χώρου, εντός του οποίου πρέπει να διασφαλίζεται η ελευθερία έκφρασης, το δικαίωμα στην ασφάλεια και η ενεργός συμμετοχή των πολιτών, την ισότιμη πρόσβαση όλων στις ΤΠΕ και στο διαδίκτυο, την ενίσχυση της συλλογικής μάθησης και της πνευματικής ανάπτυξης, καθώς και την αποτροπή της επανάληψης ήδη διεξαχθεισών ερευνών, με ταυτόχρονη ενθάρρυνση της καινοτομίας, την ανταπόκριση σε μια απαραίτητη και λογική προσδοκία ιδιωτικότητας.

Η Αριστερά δικαιώνει τον αναντικατάστατο ρόλο της αν, στις σημερινές συνθήκες κρίσης, παγκόσμιας αταξίας και μεγάλων κινδύνων για την ίδια τη δημοκρατία και τις ελευθερίες, κατορθώσει να συμβάλει στον μετασχηματισμό του φόβου σε ελπίδα, των

μεγάλων αδιεξόδων σε δυνατότητες, με την προώθηση της ιδέας για ένα προωθητικό «συμβόλαιο», που θα αποκαθιστά την κυριαρχία της δημοκρατίας. Για να ανασυγκροτηθεί ο κοινωνικός, πολιτιστικός, πολιτικός, θεσμικός ιστός ως οργανικό στοιχείο μιας σύγχρονης, πολυπολιτισμικής, προοδευτικής κοινωνίας χειραφέτησης και ζωντανού, διευρυμένου δημόσιου χώρου. Για να επιστρέψει η πολιτική!

Για όλους αυτούς τους λόγους, το πεδίο της ελευθερίας, της δημοκρατίας και των δικαιωμάτων είναι εκείνο που συνδέει τους συναφείς προγραμματικούς στόχους με την προοπτική της ελεύθερης, δημοκρατικής και σοσιαλιστικής οργάνωσης της κοινωνίας, διαμορφώνοντας έτσι τις συνειδήσεις ως προς την αναγκαιότητα και το ουσιαστικό περιεχόμενό της.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

(για πιο αναλυτική περιγραφή των προτάσεων του ΣΥΡΙΖΑ για θέματα δικαιωμάτων βλ. www.syriza.gr και <http://www.syn.gr/gr/tmima.php?gl=el&page=26>)

Πολιτικά δικαιώματα

- Υπεράσπιση και ενίσχυση της ελευθερίας έκφρασης, διαδήλωσης, οργάνωσης, απεργίας, ασύλου κατοικίας, απορρήτου, δίκαιης δίκης.

Ηλεκτρονικό φακέλωμα – Κάμερες/επιτήρηση

- Ανάκληση της επικύρωσης της συνθήκης του Σένγκεν και της νέας συνθήκης του Πρυμ, που παραβιάζουν το ελληνικό Σύνταγμα.
- Άμεση κατάργηση των τρομονόμων.
- Απαγόρευση συλλογής και αποθήκευσης βιομετρικών δεδομένων (δακτυλικά αποτυπώματα, DNA κλπ.).
- Κατάργηση της ηλεκτρονικής τράπεζας πληροφοριών και καταστροφή των μέχρι τώρα συλλεχθέντων δεδομένων.
- Απαγόρευση χρήσης καμερών παρακολούθησης σε δημόσιους χώρους (εξωτερικούς ή χώρους εργασίας).
- Διασφάλιση του απόρρητου των επικοινωνιών.
- Ουσιαστική αναβάθμιση του ρόλου και της λειτουργίας της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και της Αρχής Διασφάλισης Απορρήτου Επικοινωνιών.

Καταστολή – Αστυνομική αυθαιρεσία – Βασανισμοί

- Αποστρατιωτικοποίηση των σωμάτων ασφαλείας.
- Απαγόρευση χημικών ουσιών και πλαστικών σφαιρών σε διαδηλώσεις, απεργίες και κάθε είδους συλλογικές κινητοποιήσεις.
- Ειδική εκπαίδευση διάρκειας του προσωπικού των σωμάτων ασφαλείας, με διαφανείς διαδικασίες και επιστημονικά επαρκή μεθοδολογία και αξιολόγηση.
- Ρητή απαγόρευση χρήσης κάθε τύπου βίας εναντίον συλληφθέντων κάθε κατηγορίας, με αυστηρή απόδοση ποινικών ευθυνών και τιμωρία όσων

καταφεύγουν σε τέτοιες μεθόδους, χωρίς καμία ανοχή ή απόπειρα συγκάλυψης.

- Συγκρότηση διακομματικής επιτροπής της Βουλής για την αναδιοργάνωση και τον εκδημοκρατισμό της Αστυνομίας (βλ. αναλυτικά στο Στόχο 20).

Στρατιωτική θητεία

- Όχι στην υποχρεωτική στράτευση στα 18.
- Μείωση της θητείας μέσω κατάργησης στρατοπέδων στις μεγάλες πόλεις και περιττών ή «βυσματικών» υπηρεσιών, εισαγωγή σύγχρονων μέσων επιτήρησης των στρατοπέδων (π.χ. κάμερες), αλλά και μέσω πρόσληψης πολιτικού προσωπικού για τις γραφειοκρατικές-υπηρεσιακές ανάγκες των στρατοπέδων.
- Θέσπιση οκτάωρου ανώτατου ορίου ημερήσιας απασχόλησης για τους φαντάρους (υπηρεσίες και εργασία).
- Δραστική αύξηση της αποζημίωσης των στρατευμένων.
- Βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης. Όλη η διαθέσιμη υποδομή (γυμναστήρια, γήπεδα, λουτρά, αίθουσες ψυχαγωγίας) να είναι στη διάθεση των στρατιωτών.
- Απόλυτος σεβασμός των κανόνων ασφαλείας στα στρατόπεδα.
- Δημιουργία ειδικών εκλεγμένων επιτροπών στρατευμένων σε κάθε μονάδα, που θα ασχολούνται με ζητήματα συνθηκών διαβίωσης, παραβίασης δικαιωμάτων κλπ.
- Θεσμοθέτηση του «Συνηγόρου του οπλίτη», μιας ανεξάρτητης αρχής στην οποία θα μπορούν να απευθύνονται οι φαντάροι προκειμένου να ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους ή να κάνουν καταγγελίες για ζητήματα που άπτονται της θητείας τους.
- Έκδοση και δημοσιοποίηση ειδικής ετήσιας έκθεσης στην οποία θα αναφέρονται τα ατυχήματα και οι αυτοκτονίες του περασμένου έτους, τα πορίσματα των ερευνών που έγιναν, καθώς και οι αποφάσεις και οι δράσεις που αναλήφθηκαν.

Αντιρρησίες συνείδησης

- Καθιέρωση ισόχρονης εναλλακτικής θητείας για όποιον το επιθυμεί, χωρίς έλεγχο από «επιτροπές συνείδησης», και υπαγωγή του θεσμού σε μη στρατιωτική αρχή. Κανένας αντιρρησίας συνείδησης να μην οδηγείται στη φυλακή.

Μειονότητα της Θράκης

- Ενίσχυση της μειονοτικής παιδείας, με έμφαση στην υπέρβαση των γλωσσικών φραγμών και επαρκή διδασκαλία τόσο της τουρκικής όσο και της ελληνικής γλώσσας.
- Κατάργηση της αρμοδιότητας του ΥΠΕΞ και της ΕΥΠ για τα θέματα που αφορούν τη μειονότητα. Μεταφορά των σχετικών αρμοδιοτήτων στο υπουργείο Εσωτερικών.

- Κατάργηση των δύο υπερνομαρχιών (Ροδόπης-Έβρου, Δράμας-Ξάνθης-Καβάλας) που δημιουργήθηκαν για να φαλκιδεύσουν την πολιτική βούληση των μειονοτικών Ελλήνων.
- Επίλυση των ανοιχτών θεμάτων «ανιθαγενών» πολιτών με γνώμονα τη δική τους βούληση και όχι άλλες πολιτικές σκοπιμότητες από την πλευρά του κράτους.
- Ενίσχυση της υποδομής των μειονοτικών χωριών, που σήμερα παραμένουν εν πολλοίς αποκλεισμένα (ιδίως τα πομακικά): δρόμοι, δίκτυα ύδρευσης-αποχέτευσης, συγκοινωνίες, σχολεία κλπ.

Και γενικότερα, για όλες τις πληθυσμιακές ομάδες

- Κατάργηση των διακρίσεων, αναγνώριση του δικαιώματος αυτοπροσδιορισμού τους και προστασία της κουλτούρας, της γλώσσας και του πολιτισμού τους.
- Επίλυση του θέματος των ανιθαγενών και των πολιτικών προσφύγων του εμφυλίου που βρίσκονται στην ΠΓΔΜ και ενίσχυση των πολιτιστικών ανταλλαγών στις δύο πλευρές των συνόρων.
- Για τους Ρομά, πλήρη δικαιώματα στη στέγαση, είτε με τη χορήγηση στεγαστικών δανείων, είτε με την παροχή έτοιμων κατοικιών. Συνεχής μέριμνα για θέματα υγείας και εκπαίδευσης.
- Υπεράσπιση των δικαιωμάτων των παιδιών.
- Για τους ανθρώπους της τρίτης ηλικίας: προάσπιση των δικαιωμάτων τους στη ζωή και στην καθημερινότητά τους

Άρση των διακρίσεων με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό

- Αναγνώριση του δικαιώματος του πολιτικού γάμου για ομόφυλα ζευγάρια και φυσικά όλων των δικαιωμάτων που απορρέουν από αυτόν (π.χ. παροχές εγγάμων, γονικές άδειες, επιμέλειες τέκνων, δικαιώματα υιοθεσίας, συνταξιοδότησης, κληρονομιάς κλπ.).
- Επέκταση του συμφώνου συμβίωσης και σε ομόφυλα ζευγάρια.
- Ποινικοποίηση και τιμωρία κάθε διάκρισης που γίνεται λόγω φύλου, γένους ή σεξουαλικού προσανατολισμού, και ρητές προβλέψεις στον αντιρατσιστικό νόμο για το «ομοφοβικό» έγκλημα.
- Παροχή ασύλου στην Ελλάδα σε άτομα που κινδυνεύουν στη χώρα τους λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού.
- Καμία διάκριση απέναντι σε ομοφυλόφιλους στο στρατό, για κληρωτούς και επαγγελματίες. Η κατάσταση με τα ψυχιατρικά χαρτιά I5 είναι απαράδεκτη και πρέπει να σταματήσει, καθώς αναπαράγει διακρίσεις και στερεότυπα σε βάρος των ομοφυλόφιλων πολιτών.
- Εισαγωγή στα σχολεία μαθήματος σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης από ειδικευμένους δασκάλους, με σύγχρονα βιβλία και με αναφορές σε όλες τις διαφορετικές σεξουαλικές εκφράσεις των ανθρώπων, ώστε οι έφηβοι να αποδέχονται τη διαφορετικότητα χωρίς να ενοχοποιούνται.

Άτομα με αναπηρία

- Ενίσχυση των ειδικών σχολικών μονάδων, για παροχή ειδικής εκπαίδευσης, στελεχωμένα με εξειδικευμένο προσωπικό. Ουσιαστική προσπάθεια για ενσωμάτωση μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε σχολεία γενικής εκπαίδευσης.
- Πλήρες δημόσιο δίκτυο πρώιμης και έγκαιρης διάγνωσης της αναπηρίας.
- Δωρεάν παροχή όλων των απαραίτητων θεραπειών, φαρμάκων, βοηθημάτων κλπ., με κατάργηση για τους αναπήρους κάθε καταβολής εισφορών στους κλάδους υγείας.
- Ενοποίηση όλων των επιδομάτων αναπηρίας σε ένα και μετατροπή του σε ειδική κοινωνική σύνταξη (με κατάλληλη αναβάθμιση).
- Εφαρμογή του ν. 2643/98, ο οποίος σήμερα καταστρατηγείται, για την πρόσληψη ατόμων με αναπηρία στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.
- Πρόβλεψη προσβασιμότητας αναπήρων σε όλες τις νέες οικοδομές και υποχρέωση προσαρμογής των υπάρχοντων κτιρίων.
- Δωρεάν χρήση όλων των μέσων μαζικής μεταφοράς από τους ανάπηρους και παροχή δωρεάν εισιτηρίων σε θέατρα, κινηματογράφους, πολιτιστικές εκδηλώσεις κλπ.

Φυλακές – Κρατούμενοι

- Λιγότερη φυλακή και εναλλακτικοί τρόποι αντιμετώπισης της παραβατικότητας. Μείωση του χρόνου φυλάκισης ή και κατάργησή της για μικρά αδικήματα, με στόχο την αποσυμφόρηση των φυλακών και την ομαλότερη επανένταξη των κρατουμένων στον κοινωνικό ιστό.
- Εξανθρωπισμός των συνθηκών διαβίωσης. Απαγόρευση εγκλεισμού σε ακατάλληλους χώρους που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις ανθρώπινης και αξιοπρεπούς διαβίωσης. Παροχή υγειονομικής περίθαλψης, αντίστοιχης με αυτήν που μπορεί να απολαύσει κάθε ελεύθερος πολίτης. Ένταξη των «νοσοκομείων» των φυλακών στο ΕΣΥ.
- Πλήρης κάλυψη των αναγκών των χρηστών ναρκωτικών ουσιών με ανάπτυξη όλων των προγραμμάτων απεξάρτησης, καθώς και προγραμμάτων μείωσης της βλάβης. Να καταργηθούν, στο πλαίσιο της ισονομίας, οι πρόσθετες απαιτήσεις για την υπό όρους απόλυση και τις άδειες των κρατουμένων που έχουν καταδικαστεί με το νόμο περί ναρκωτικών ή άλλων αδικημάτων.
- Θέσπιση εναλλακτικών ποινών για ανήλικους παραβάτες (ανοιχτές δομές φροντίδας και προστασίας) και κατάργηση των φυλακών ανηλίκων.
- Στήριξη των κρατουμένων για την κοινωνική επανένταξή τους, τόσο όσο είναι κρατούμενοι όσο και μετά την αποφυλάκισή τους (άδειες, επισκεπτήρια, σχολεία δεύτερης ευκαιρίας, δυνατότητα χρήσης Η/Υ, μέριμνα για επαγγελματική αποκατάσταση κλπ.).
- Μείωση του 18μηνου προσωρινής κράτησης.

- Κατάργηση του «άβατου» των φυλακών για θεσμικούς φορείς (Βουλή, ιατρικοί και δικηγορικοί σύλλογοι κλπ.) και για τον Συνήγορο του Πολίτη.
- Διεξοδική διερεύνηση των καταγγελιών για βασανιστήρια και κακομεταχείριση από ανεξάρτητο φορέα.
- Θεσμοθέτηση διαδικασιών εκπροσώπησης των κρατουμένων σε κάθε φυλακή.

Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνίας (ΤΠΕ)

- Εξασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων στις ΤΠΕ και στο διαδίκτυο.
- Στήριξη των προσπάθειών των κοινοτήτων ελεύθερου λογισμικού και διαμόρφωση ειδικών προγραμμάτων, προϊόντων και υπηρεσιών προσβάσιμων από όλους σε όποια χώρα ή οικονομική κατάσταση κι αν βρίσκονται.
- Δημιουργία, σε επίπεδο δήμων, δημόσιων ενσύρματων και ασύρματων δικτύων που θα επιτρέπουν τη δωρεάν πρόσβαση των πολιτών στο διαδίκτυο.
- Απαγόρευση στους παρόχους υπηρεσιών πρόσβασης στο διαδίκτυο και στις εταιρίες πληροφορικής και ίντερνετ να κατακρατούν δεδομένα χωρίς τη ρητή συγκατάθεση του χρήστη, και οπωσδήποτε όχι προς εμπορική εκμετάλλευση.
- Κατάργηση των διατάξεων που υποχρεώνουν τους παρόχους να αποθηκεύουν το ιστορικό των επικοινωνιών (τηλεφωνικών, ηλεκτρονικών) των συνδρομητών τους.
- Μηχανοργάνωση και διασύνδεση του συνόλου των δεδομένων της δημόσιας διοίκησης, μέσω ανοιχτών προτύπων αρχείων, για να μην τελεί ο νέος αυτός δημόσιος χώρος πληροφοριών υπό την ομηρία των ιδιωτικών εταιριών.
- Υιοθέτηση από το κράτος των αρχών των κοινοτήτων ελεύθερου λογισμικού ανοικτού κώδικα – ελεύθερα ανοικτά διαλειτουργικά πρότυπα και μορφότυποι αρχείων σε όλα τα επίπεδα της διοίκησης.

ΣΤΟΧΟΣ 2

Για μια δημόσια και δωρεάν δημοκρατική παιδεία, ανοιχτή στην κοινωνία και στις ανάγκες της

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις

Ο νεοφιλελευθερισμός, ο οποίος χρονικά προσδιορίζεται από την άνοδο του Ρίγκαν και της Θάτσερ στην εξουσία, αντιλαμβάνεται –μεταξύ άλλων δημόσιων αγαθών– και τη γνώση ως εμπόρευμα, εφόσον ταυτίζει την ιδιότητα του πολίτη με αυτή του καταναλωτή. Από τη δεκαετία του 1980, η εκπαίδευση ήδη αξιολογείται με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια και σταδιακά μετατρέπεται σε μία απέραντη διασυνοριακή αγορά υπηρεσιών, ενώ οι μαθητές/σπουδαστές σε πελάτες. Ταυτοχρόνως, το εκπαιδευτικό σύστημα προσαρμόζεται σε ένα επιχειρησιακό μοντέλο λειτουργίας, προσφοράς υπηρεσιών ή/και αγαθών προς πώληση. Το σύστημα αυτό αξιολογείται από τους νόμους της αγοράς ανάλογα με την ποιότητα των προϊόντων, την τιμή και την ανταγωνιστικότητα τους.

Στη μετάλλαξη της εκπαίδευσης σε αγορά είναι καθοριστικός ο ρόλος υπερεθνικών οικονομικών οργανισμών όπως ο ΠΟΕ και ο ΟΟΣΑ, αλλά και διεθνών συμφωνιών (GATS). Το Λευκό βιβλίο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1995) σηματοδοτεί την επίσημη συμμετοχή της ΕΕ στον διεθνή εμπορικό ανταγωνισμό για την επικράτηση της Ευρώπης έναντι των ΗΠΑ στη διασυνοριακή αγορά, όπου διαπιστώνεται με οδύνη ότι υπολείπεται σημαντικά της ανταγωνίστριας χώρας. Άρα και στο πλαίσιο της ΕΕ, ειδικότερα όσον αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση, που έχει αποδειχθεί διεθνώς η επικερδέστερη βαθμίδα, προωθείται από το 1999 με τη Διαδικασία της Μπολόνιας μια αποσπασματική και εργαλειακή γνώση για τις ανάγκες της αγοράς. Στόχος είναι η παραγωγή μιας μάζας ευέλικτων, απασχολήσιμων εργαζόμενων προς ανάλωση, ενώ επίλεκτα εκπαιδευτικά ιδρύματα λειτουργούν ως κέντρα αριστείας για την αναπαραγωγή της ηγετικής οικονομικής, πολιτικής, διοικητικής και πνευματικής ελίτ.

Πώς εξειδικεύεται ο νεοφιλελευθερισμός στην ελληνική εκπαίδευση

Η Ελλάδα είναι σήμερα τελευταία στην ΕΕ:

- στις δημόσιες δαπάνες για την παιδεία, (2,75% του ΑΕΠ, όταν ο μέσος όρος στην ΕΕ είναι 5,25%)
- στις δημόσιες δαπάνες ανά φοιτητή, σε δαπάνες ανά φοιτητή σε σχέση με το κατά κεφαλήν εισόδημα (1,4% όταν ο μ.ό. στην ΕΕ είναι 16,5%) [Eurostat 2005].
- στις δημόσιες δαπάνες για την έρευνα, που είναι καθυλωμένες στο 0,57% του ΑΕΠ, όταν ο μέσος όρος στην Ε.Ε. είναι 1,84% (Eurostat 2006).

Τα τελευταία 15 χρόνια τουλάχιστον, η χώρα μας υφίσταται τη συστηματική υπονόμηση της δημόσιας και δωρεάν εκπαίδευσης μέσω του οικονομικού

στραγγαλισμού των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και της γενίκευσης των ελαστικών εργασιακών σχέσεων. Παράλληλα, εκτυλίσσεται η σταδιακή ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες (νηπιαγωγεία, ΚΕΣ, διά βίου εκπαίδευση), ενώ η ίδια διαδικασία λαμβάνει χώρα εκ των ένδον στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (εισαγωγή και γενίκευση των διδάκτρων, συρρίκνωση της βασικής έρευνας και προώθηση της εφαρμοσμένης στις επιχειρησιακές απαιτήσεις, απορρύθμιση του περιεχομένου σπουδών με την προώθηση αγοραίων γνωστικών αντικειμένων κ.ο.κ.). Η ιδεολογικοπολιτική νομιμοποίηση αυτών των πολιτικών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση επιχειρείται από το δικομματισμό μέσω της «αξιοποίησης» των πορισμάτων των ΠΟΕ και ΟΟΣΑ και της εφαρμογής των συνθηκών της Μπολόνιας και της Λισσαβόνας. Όσον δε αφορά στις δύο χαμηλότερες βαθμίδες της εκπαίδευσης, αυτό που παρατηρείται είναι η διεύρυνση των ανισοτήτων στη μόρφωση, το οξύτατο πρόβλημα του αναλφαβητισμού, η πρόωπη εγκατάλειψη του σχολείου και η σχολική αποτυχία. Συνολικά, το πρόβλημα της παιδείας ανάγεται, όχι αποκλειστικά αλλά σε μεγάλο βαθμό, στην αιμορραγία του οικογενειακού προϋπολογισμού σε μια κατ' όνομα μόνο δημόσια δωρεάν παιδεία.

Οι πολιτικές επιλογές του δικομματισμού για την εκπαίδευση

Προφανώς, η παραπάνω κατάσταση (ανα)τροφοδοτείται από τη νεοφιλελεύθερη πολιτική, που σε διεθνές επίπεδο έχει συρρικνώσει τις δημόσιες δαπάνες για αγαθά που το κράτος οφείλει στους πολίτες, όπως η παιδεία, η υγεία, η ασφάλιση κ.λπ. και τα οποία έχουν γίνει αντικείμενο συστηματικής επίθεσης και απαξίωσης. Στην Ελλάδα, όμως, συντρέχουν επιπλέον και άλλου είδους πολιτικές επιλογές, που οξύνουν περαιτέρω τη νεοφιλελεύθερη επιθετικότητα. Οι θεόρατες δαπάνες για τους εξοπλισμούς και η κατασπατάληση των εθνικών πόρων για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, για να μείνουμε στα πλέον κραυγαλέα παραδείγματα, είναι συγκεκριμένες επιλογές του δικομματισμού που αφαιρούν πολύτιμους πόρους που θα μπορούσαν να έχουν επενδυθεί στην παιδεία και την έρευνα.

Επομένως, δεν φταίει το σύνδρομο της «ψωροκώσταινας» για τη δραματική υστέρηση της Ελλάδας στους παραπάνω τομείς. Άλλωστε, υπάρχουν παραδείγματα άλλων μικρών χωρών (όπως η Φινλανδία και η Ιρλανδία) που έχουν επενδύσει συνειδητά, μακροχρόνια και συστηματικά στην έρευνα και στην παιδεία, ως βασική προϋπόθεση της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξής τους. Στη χώρα μας δεν υπήρξε ποτέ μια τέτοια επιλογή από το ΠΑΣΟΚ και τη ΝΔ, αλλά οι όποιες επενδύσεις στην εκπαίδευση έγιναν μέσω της άναρχης, ψηφοθηρικής και στην καλύτερη περίπτωση πρόχειρης απορρόφησης των ΕΠΕΑΕΚ (από τα διάφορα ΚΠΣ), με αποτέλεσμα να μη συγκροτούν μακροπρόθεσμες επενδύσεις στην έρευνα και την εκπαίδευση.

Σήμερα, λοιπόν, είναι αναγκαίος ένας 10ετής προγραμματισμός, με στόχο την ανάδειξη της Ελλάδας σε χώρα εκπαιδευτικής και ερευνητικής αριστείας, μέσω της συστηματικής, γενναιόδωρης και μακροχρόνιας κρατικής επένδυσης στο ανθρώπινο δυναμικό και στις υποδομές της παιδείας.

Η επένδυση στην παιδεία, στην έρευνα αλλά και στον πολιτισμό αποτελεί μέγιστο στόχο και βασική προϋπόθεση για μια βιώσιμη λύση στην κρίση που μαστίζει τη χώρα, αλλά και ως μακροπρόθεσμη στρατηγική ανατροπής των σχέσεων εκμετάλλευσης και του υπάρχοντος καταμερισμού εργασίας, στο πλαίσιο του αγώνα της αριστεράς για τον σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση: Δημόσια και δωρεάν παιδεία, ένα εκπαιδευτικό σύστημα υψηλής ποιότητας

Προγράμματα σπουδών, προσωπικό και υποδομές

Για τον ΣΥΡΙΖΑ η παιδεία αποτελεί ένα μη διαπραγματεύσιμο κοινωνικό αγαθό. Γι' αυτό και επιδιώκουμε ένα αναβαθμισμένο, δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα. Σήμερα, που όλα μετατρέπονται σε εμπόρευμα και παντού επικρατούν οι όροι της αγοράς, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι απαραίτητη προϋπόθεση για μια Παιδεία, που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες της κοινωνίας του αύριο αλλά και του σήμερα, είναι όχι μόνο η διαφύλαξη αλλά και η περαιτέρω ενίσχυση του δημόσιου, δωρεάν και κοινωνικού χαρακτήρα της εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες. Απαραίτητη προϋπόθεση για μια τέτοια εκπαίδευση είναι το αυτονόητο: η άμεση αύξηση της χρηματοδότησης από τον κρατικό προϋπολογισμό. Η Ελλάδα βρίσκεται στην τελευταία θέση στην Ευρώπη των 27 στις δαπάνες για την παιδεία, ενώ η ελληνική οικογένεια δαπανά σημαντικά ποσά για φροντιστήρια, ιδιαίτερα, ξένες γλώσσες κ.λπ. Η συνολική μας πρόταση για το δημόσιο σχολείο συμβάλλει αποφασιστικά στην οικονομική ανακούφιση των οικογενειών, που αιμορραγούν από τις δαπάνες για τη φροντιστηριακή και λοιπή εκπαιδευτική ενίσχυση των παιδιών τους. Στοχεύει στο μηδενισμό των δαπανών του οικογενειακού προϋπολογισμού για εξωσχολικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες, μέσα από την παράλληλη αναβάθμιση της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών, των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων κ.λπ. στο δημόσιο σχολείο. Αλλά και στη ποιοτική αναβάθμιση των συνθηκών της ζωής των μαθητών, οι οποίοι αγνοούν την έννοια «ελεύθερος χρόνος».

Το εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να έχει στο κέντρο της προσοχής του τον άνθρωπο και το περιβάλλον. Να εδραιώνεται στην πεποίθηση ότι η μόρφωση του πολίτη είναι προς το δικό του συμφέρον, αλλά και της κοινωνίας. Να διαμορφώνει πολίτες με συνείδηση των προβλημάτων του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος, ικανούς να αντιστέκονται στην αυθαιρεσία, την εκμετάλλευση και την καταπίεση και να παίρνουν οι ίδιοι στα χέρια τους τις κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις. Πολίτες με οικολογική παιδεία και συνείδηση, ικανούς να προστατεύουν το περιβάλλον από κάθε κίνδυνο που το απειλεί.

Το περιεχόμενο της εκπαίδευσης πρέπει να χαρακτηρίζεται από επιστημονική ευρύτητα και εγκυρότητα, πλούτο ιδεών και αντιπαράθεσή τους, με στόχο την ολόπλευρη μόρφωση και την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης του μαθητή και της μαθήτριας. Σήμερα οι γνώσεις ανανεώνονται ραγδαία. Οι μαθητές και μαθήτριες πρέπει, κατά συνέπεια, να έχουν υποδομή που θα τους επιτρέπει να υποδέχονται και να αξιοποιούν τη νέα γνώση. Να μάθουν και να μπορούν να μαθαίνουν σε όλη τους τη ζωή.

Παράλληλα με τη γνωστική ανάπτυξη, πρέπει να επιδιώκεται και η αισθητική καλλιέργεια, η συναισθηματική ανάπτυξη και η κοινωνική ωρίμανση των παιδιών και των νέων, ώστε να είναι ικανοί να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τις απαιτήσεις και τις προκλήσεις της σύγχρονης κοινωνίας.

Ο ΣΥΡΙΖΑ επιδιώκει την ανανέωση των παιδαγωγικών μεθόδων, βάσει των σύγχρονων πορισμάτων των παιδαγωγικών επιστημών, ώστε η μαθησιακή διαδικασία να καταστεί αποτελεσματική, δημιουργική και ελκυστική. Τα σχολεία μας πρέπει να προάγουν την κριτική προσέγγιση της γνώσης, την αυτοδύναμη μάθηση, την πρωτοτυπία, τον πειραματισμό και την αμφισβήτηση, τη σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, τη συλλογικότητα και τη συνεργασία. Είναι αναγκαία η αναμόρφωση των

προγραμμάτων σπουδών σε όλες τις βαθμίδες, με στόχο μία σφαιρική παιδεία που αφενός ανταποκρίνεται στις σύγχρονες πολύπλοκες ανάγκες και αφετέρου προωθεί την καλλιέργεια της δημιουργικότητας, της κριτικής σκέψης, και της επιστημονικής γνώσης, χωρίς να «εξοντώνει» τους μαθητές και να τους στερεί τον πολύτιμο για κάθε ηλικία ελεύθερο χρόνο..

Στις σύγχρονες συνθήκες αποκτά ιδιαίτερη σημασία η διαπολιτισμική και αντιρατσιστική εκπαίδευση, που αναγνωρίζει την ισοτιμία των πολιτισμών, προωθεί την ισότητα, την αμοιβαία κατανόηση, την αλληλεγγύη και τη συνεργασία μεταξύ ατόμων και ομάδων, και καταπολεμά τα φυλετικά, θρησκευτικά, κοινωνικά ή εθνικά στερεότυπα, το ρατσισμό, την ξενοφοβία και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Κατά συνέπεια, είναι απαραίτητη η αναβάθμιση των μειονοτικών σχολείων, με κάλυψη όλων των αναγκών σε υποδομές και εξειδικευμένο και βοηθητικό προσωπικό, καθώς και η διαρκής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα αντιμετώπισης προβλημάτων ρατσισμού, ξενοφοβίας, διακρίσεων, αλλά και σε παιδαγωγικές μεθόδους διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

Σχετικά με την ειδική αγωγή είναι απαραίτητη η καθιέρωση αποκλειστικά δημόσιας δωρεάν και υποχρεωτικής εκπαίδευσης, επαγγελματικής κατάρτισης των παιδιών με αναπηρία στα γενικά ή σε ειδικά σχολεία, ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε παιδιού.

Παράλληλα, στο πλαίσιο του διαχωρισμού της Εκκλησίας από το Κράτος προτείνουμε την αντικατάσταση του μαθήματος των θρησκευτικών και κάθε μορφής σχολικής κατήχησης από την επιστημονική προσέγγιση του φαινομένου της θρησκείας, καθώς και την κατάργηση του θρησκευτικού όρκου των εκπαιδευτικών κατά την ανάληψη των καθηκόντων τους, της πρωινής σχολικής προσευχής και του εκκλησιασμού.

Πρωταρχική σημασία αποδίδουμε στο ρόλο των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων. Η εκπαίδευση πρέπει να στελεχώνεται από υπεύθυνα εκπαιδευτικά στελέχη με επιστημονική - παιδαγωγική κατάρτιση, συνεχή επιμόρφωση και δυνατότητες ανάπτυξης πρωτοβουλιών. Η εξασφάλιση της αξιοκρατίας, ικανοποιητικών αποδοχών και ευνοϊκών συνθηκών εργασίας είναι όροι αναγκαίοι για την αναβάθμιση της εκπαίδευσης. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η κατάργηση όλων των ευέλικτων σχέσεων εργασίας στην εκπαίδευση, σε όλες τις βαθμίδες της, και η κάλυψη όλων των κενών, η αύξηση των θέσεων εκπαιδευτικού και ερευνητικού προσωπικού με μόνιμους εκπαιδευτικούς, με σταθερή εργασιακή σχέση πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης. Εξίσου σημαντική είναι και η ενίσχυση του διοικητικού μηχανισμού και των υποστηρικτικών υπηρεσιών όλων των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, καθώς και η αποτίμηση του εκπαιδευτικού και διοικητικού έργου όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης μέσα από συλλογικές διαδικασίες εσωτερικής αξιολόγησης, με στόχο τη βελτίωση της δημόσιας εκπαίδευσης.

Επιβάλλεται επίσης η πρωινή λειτουργία όλων των σχολείων, καθώς και ο εξοπλισμός όλων των σχολικών μονάδων, καθώς και των ΑΕΙ και ΑΤΕΙ, με βιβλιοθήκες, επαρκείς εγκαταστάσεις, εργαστήρια και υποδομές πληροφορικής.

Περισσότερη παιδεία για όλους

Στο «επιθετικό» και «ανταγωνιστικό» σχολείο του σήμερα, ο ΣΥΡΙΖΑ απαντά με ένα ανοιχτό, δημόσιο σχολείο που θα παρέχει σύγχρονη, κριτική και δημιουργική γνώση στην υπηρεσία των κοινωνικών αναγκών, της ειρήνης, της κοινωνικής δικαιοσύνης

και που θα προωθεί τις ίσες ευκαιρίες. Βασικός στόχος μας είναι η καθιέρωση της διетуός υποχρεωτικής δημόσιας προσχολικής αγωγής και του δωδεκάχρονου υποχρεωτικού σχολείου, αντί του σημερινού εννιάχρονου.

Για να μπορέσει να γίνει εφικτό το σχέδιό μας πρέπει επίσης να αλλάξει το απάνθρωπο, άδικο, πολυέξοδο και βαθιά ταξικό σημερινό σύστημα επιλογής φοιτητών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ο τρόπος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν είναι τεχνικό ζήτημα, αλλά επηρεάζει όλες τις βαθμίδες και εκφράζει τις σχέσεις της παιδείας με την κοινωνία. Προτείνουμε την ελεύθερη πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ώστε να αποκτήσει το λύκειο την αυτόνομη εκπαιδευτική του λειτουργία και να απαλλαγεί η χώρα από τη φοιτητική μετανάστευση και το οικογενειακό εισόδημα από τις δυσβάσταχτες δαπάνες. Τα μόνα κριτήρια που χωράνε σ' αυτή διαδικασία είναι αμιγώς γνωστικά/επιστημονικά και όχι οι διάφοροι τύποι «κλειστών αριθμών εισακτέων» (numerus clausus), που στερούν από νέους ανθρώπους το δικαίωμα στη μόρφωση και τους σπρώχνουν στην ιδιωτική εκπαίδευση.

Αντίθετα, η αναβάθμιση της δημόσιας δωρεάν παιδείας που επιδιώκουμε, οδηγεί στη συρρίκνωση της ιδιωτικής εκπαίδευσης. Εν τω μεταξύ τόσο τα ιδιωτικά όσο και τα δημόσια σχολεία θα πρέπει να πληρούν κοινούς και αυξημένους ποιοτικούς όρους λειτουργίας (υποδομές, προσωπικό κ.λπ.), ενώ φυσικά θα πρέπει να διασφαλίζονται πλήρως τα εργασιακά δικαιώματα των ιδιωτικών εκπαιδευτικών.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Γενική εκπαίδευση

Κεντρικός άξονας της μεταρρύθμισης που προτείνει ο ΣΥΡΙΖΑ είναι μια ενιαία δεκατετράχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση (δωδεκάχρονη, με το συνυπολογισμό διетуός υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης), ποιοτικά αναβαθμισμένη, που θα παρέχεται ως δημόσιο αγαθό σε όλους, χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς. Μια εκπαίδευση που θα λειτουργεί αντισταθμιστικά, μετατρέποντας τη διαφορά σε μορφωτικό πλεονέκτημα και σε ευκαιρία για πολιτισμικό εμπλουτισμό και δημιουργία. Σε αυτό το πλαίσιο προτείνουνε και διεκδικούμε:

Προσχολική εκπαίδευση

Θεσμοθέτηση διетуός προσχολικής δημόσιας εκπαίδευσης, που θα παρέχεται δωρεάν σε όλα τα παιδιά που ζουν στη χώρα, σε κτίρια με σύγχρονες και επαρκείς υποδομές και με εξειδικευμένο προσωπικό.

Δημοτικό

Στη νέα, σύνθετη και περίπλοκη πραγματικότητα, το δημοτικό σχολείο οφείλει να εκσυγχρονίσει τις παιδαγωγικές του αντιλήψεις και πρακτικές ώστε να μπορεί να απαντήσει στις κοινωνικές οικονομικές και τεχνολογικές προκλήσεις της εποχής. Για την αναβάθμιση της πρωτοβάθμιας εκπαίδευση προτείνουμε:

- Αναδιάρθρωση και εμπλουτισμό των προγραμμάτων σπουδών με μαθήματα και δραστηριότητες που βοηθούν το παιδί να κατανοήσει με πληρότητα το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον: περιβαλλοντική εκπαίδευση, εκπαίδευση στην ισότητα των φύλων, αγωγή υγείας, μουσική και άθληση, εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα, στην αξία της ειρήνης, της αλληλεγγύης κλπ. Η

λειτουργία ενός ολοήμερου, αλλά καλά οργανωμένου, σχολείου, με την απαιτούμενη υλικοτεχνική υποδομή, με το κατάλληλο επιστημονικό και βοηθητικό προσωπικό και με διευρυμένο ωράριο διευκολύνει τον εμπλουτισμό του προγράμματος με τέτοιες δραστηριότητες.

- Αναβάθμιση της δομής και του περιεχομένου σπουδών, των βιβλίων και των μεθόδων διδασκαλίας, με παράλληλη ενίσχυση εκείνων των δραστηριοτήτων που αναπτύσσουν τις δεξιότητες και τις κλίσεις των μαθητών ώστε να παρέχεται πολύπλευρη μόρφωση, να διασφαλίζεται η ομαλή ανάπτυξη του παιδιού και να αντισταθμίζονται με συγκεκριμένα μέτρα οι όποιες μαθησιακές δυσκολίες.
- Για την αντιμετώπιση του αναλφαριθμητισμού και της σχολικής εγκατάλειψης, φαινόμενα που υφίστανται και μάλιστα διευρύνονται λόγω των κοινωνικών ανισοτήτων, εκτός από τη μείωση του αριθμού των μαθητών σε κάθε τμήμα είναι επιτακτική ανάγκη η λήψη εκπαιδευτικών και κοινωνικών μέτρων υπέρ των πιο στερημένων κοινωνικών στρωμάτων. Οι Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας και η δημιουργία αποτελεσματικών προγραμμάτων ενισχυτικής διδασκαλίας συμβάλλουν θετικά προς αυτή την κατεύθυνση.

Γυμνάσιο - Λύκειο

Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι αγοραίες πολιτικές έχουν οδηγήσει σε εκρηκτικά προβλήματα, κάνοντας αναγκαία μια βαθιά μεταρρύθμιση. Βασικοί άξονες της πρότασής μας είναι η θεσμοθέτηση της 12χρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η θέσπιση του ενιαίου λυκείου θεωρίας και πράξης και η δημιουργία κύκλου αποκλειστικά δημόσιας και δωρεάν μεταλυκειακής Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.

Βασικός άξονας της εκπαιδευτικής πολιτικής του ΣΥΡΙΖΑ είναι η θεσμοθέτηση του ενιαίου λυκείου θεωρίας και πράξης, με κατάργηση του σημερινού διασπασμένου σε Γενικό Λύκειο - Επαγγελματικό Λύκειο- Επαγγελματική Σχολή. Υπερασπιζόμαστε τη δημοκρατική αρχή της γενικής παιδείας για όλες και για όλους. Θέτουμε ως κεντρικό ζήτημα κοινωνικής διεκδίκησης την αποσύνδεση του λυκείου από το σύστημα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και την κατάργηση της παραπαιδείας. Προτείνουμε την ανασύνταξη των σχολικών προγραμμάτων και βιβλίων και την αλλαγή του τρόπου διδασκαλίας και αξιολόγησης των μαθητών, με την αξιοποίηση διδακτικών μεθόδων που δίνουν έμφαση στην καλλιέργεια της δημιουργικότητας, της κριτικής σκέψης και της αμφισβήτησης, στην εξασφάλιση πολλαπλής πρόσβασης στη γνώση με χρήση της σχολικής βιβλιοθήκης και των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας (στο πλαίσιο αυτό θεωρούμε σκανδαλώδες ότι σήμερα οι μαθητές τελειώνουν το σχολείο, χωρίς να πάρουν πιστοποίηση χειρισμού Η/Υ, την οποία αναζητούν στη συνέχεια από ιδιωτικούς φορείς, πληρώνοντας αδρά). Επιδιώκουμε τη στροφή του μαθησιακού ενδιαφέροντος των μαθητών και των μαθητριών στις σπουδές τους στο λύκειο και όχι στη φροντιστηριακή προετοιμασία τους για τις εξετάσεις.

Δεύτερος άξονας της εκπαιδευτικής πολιτικής του ΣΥΡΙΖΑ, παράλληλα με τη θεσμοθέτηση του ενιαίου λυκείου, είναι η δημιουργία ενός αποφασιστικά στηριγμένου και επομένως ουσιαστικά αναβαθμισμένου κύκλου δημόσιας και δωρεάν μεταλυκειακής τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης ως βασικού συστατικού στοιχείου της δημόσιας εκπαίδευσης, που να καλύπτει επαρκώς

το σύνολο των τεχνολογικών ειδικοτήτων που χρειάζεται η ελληνική κοινωνία και ενδιαφέρουν τους νέους ανθρώπους.

Ελεύθερη πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Η πρωτοπόρα πρότασή του ΣΥΡΙΖΑ για ελεύθερη πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση υπηρετεί το βασικό πρόταγμα μας, που είναι η κατοχύρωση του δημόσιου και καθολικού δικαιώματος των πολιτών στη γενική παιδεία, άρα μια παιδεία χωρίς ταξικούς φραγμούς. Η ελεύθερη πρόσβαση καταργεί οριστικά τον σημερινό χαρακτήρα του λυκείου ως μηχανισμού «προγύμνασης» των νέων για την πρόσβασή τους στα ΑΕΙ/ ΑΤΕΙ. Αναβαθμίζει τον μορφωτικό ρόλο του λυκείου, το οποίο έχει μετατραπεί σε πάρεργο, διότι το απελευθερώνει από τις εισαγωγικές εξετάσεις, ενώ ταυτοχρόνως απαλλάσσει την οικογένεια από τις δυσβάσταχτες δαπάνες για τα φροντιστήρια. Τέλος, ενισχύει και εμβαθύνει στις βασικές γνώσεις που πρέπει να προσφέρει το πανεπιστήμιο, ώστε να διαμορφώνονται πραγματικά ολοκληρωμένοι επιστήμονες και όχι ανασφαλείς υπερεξειδικευμένοι πτυχιούχοι καταρτισιακών μαθήσεων.

Συγκεκριμένα, προτείνουμε τη δημιουργία κοινών ανά γνωστικό πεδίο προγραμμάτων πρώτου έτους σπουδών, που θα αναπτύσσονται σε εθνικό δίκτυο και θα υποστηρίζονται από το διδακτικό προσωπικό και τις κτιριακές, τεχνικές και υλικές υποδομές όλων των ανώτατων ιδρυμάτων της χώρας.

Όλοι ανεξαιρέτως οι απόφοιτοι του λυκείου –είναι αυτονόητο ότι σε μεταβατικό στάδιο η ελεύθερη πρόσβαση θα αφορά *επίσης τους αποφοίτους* των επαγγελματικών Λυκείων– ανεξάρτητα από το βαθμό του απολυτηρίου τους και το έτος αποφοίτησής τους, έχουν δικαίωμα εγγραφής στο πρώτο έτος ανώτατης εκπαίδευσης του γνωστικού πεδίου της προτίμησής τους.

Το πρώτο αυτό έτος, που υπηρετείται με κοινές διαδικασίες σε όλα τα ΑΕΙ της χώρας, δεν θα είναι «προπαρασκευαστικό», εφόσον η επιτυχής φοίτηση σε αυτό υπολογίζεται στην ελάχιστη προβλεπόμενη διάρκεια σπουδών για την απόκτηση πτυχίου.

Η πρότασή μας προβλέπει ενιαία ανά γνωστικό πεδίο προγράμματα σπουδών, όπου διδάσκεται ο κορμός βασικών εγκυκλίων μαθημάτων που υποστηρίζουν τις σπουδές στα επιμέρους αντικείμενα κάθε γνωστικού πεδίου (π.χ. φυσικές επιστήμες και πολυτεχνικό πεδίο, κοινωνικές επιστήμες, ανθρωπιστικές επιστήμες, επιστήμες υγείας, καλλιτεχνικό πεδίο κ.λπ.). Η δημιουργία κοινών προγραμμάτων πρώτου έτους ανά γνωστικό αντικείμενο θα αναιρέσει την πολυδιάσπαση των αντικειμένων που σήμερα επικρατεί και επιτρέπει την ημιμάθεια. Ταυτοχρόνως, η ανασύνθεση ή ανασυγκρότησή τους θα προσδώσει ισχυρό ακαδημαϊκό υπόβαθρο στις σπουδές.

Είναι επίσης αυτονόητο για όσο διάστημα ακόμα διατηρείται το σημερινό σύστημα επιλογής φοιτητών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση θα πρέπει να καταργηθεί η βάση του 10.

Μετά την ολοκλήρωση αυτού του κύκλου σπουδών, οι φοιτητές ακολουθούν τον πανεπιστημιακό ή τον τεχνολογικό τομέα, ανάλογα με τις προτιμήσεις και τη βαθμολογία τους, η οποία είναι συνάρτηση των συνολικών επιδόσεών τους στις εκπαιδευτικές διαδικασίες και στις τελικές εξετάσεις ανά μάθημα, που διενεργούνται σε εθνική κλίμακα. Οι σπουδαστές, δηλαδή, δημιουργούν τους όρους της μελλοντικής τους εγγραφής στα τεχνολογικά ή στα πανεπιστημιακά τμήματα που επιθυμούν, με δεύτερη, ενδεχομένως και με τρίτη ευκαιρία βελτίωσης των επιδόσεών τους.

Βασικές προϋποθέσεις για τον εξορθολογισμό της ανώτατης εκπαίδευσης και για την καθιέρωση της ελεύθερης πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι αφενός η εξασφάλιση της απαιτούμενης υποδομής και του απαραίτητου επιστημονικού δυναμικού των τριτοβαθμίων ιδρυμάτων και αφετέρου η συγκρότηση ενός δημόσιου και δωρεάν συστήματος μεταλυκειακής τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, με ανοικτές βέβαια (και αυστηρές ως προς τις προϋποθέσεις τους) διόδους προς την ανώτατη πανεπιστημιακή και τεχνολογική εκπαίδευση.

Τριτοβάθμια εκπαίδευση

Ο ΣΥΡΙΖΑ μάχεται για την περιφρούρηση του πολύτιμου κοινωνικού κεκτημένου του δημόσιου πανεπιστημίου, που βάλλεται και απαξιώνεται συστηματικά από τη νεοφιλελεύθερη πολιτική του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ. Αγωνιζόμαστε για την προώθηση ενός εναλλακτικού πανεπιστημίου, που θα ανταποκρίνεται στις κοινωνικές ανάγκες και θα προάγει την επιστημονική γνώση. Παλεύουμε για μια ποιοτικά αναβαθμισμένη, δημόσια και δωρεάν τριτοβάθμια εκπαίδευση, που θα στηρίζεται σε ένα σύγχρονο, συμμετοχικό, ακαδημαϊκό πανεπιστήμιο. Αδήριτη ανάγκη για τα παραπάνω είναι η αύξηση των κρατικών δαπανών, η κάλυψη και ο πολλαπλασιασμός των οργανικών θέσεων διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού των ΑΕΙ/ ΑΤΕΙ, η δωρεάν φοίτηση σε όλα τα επίπεδα της δημόσιας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και η αποφασιστική ενίσχυση της φοιτητικής μέριμνας, με αναβάθμιση και επέκταση του θεσμού των φοιτητικών εστιών σε όλες τις πόλεις που φιλοξενούν ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Για ένα ακαδημαϊκό και λειτουργικό πανεπιστήμιο¹

Αναβάθμιση προγραμμάτων σπουδών - Θωράκιση των πτυχίων

Η ενίσχυση του στέρεου ακαδημαϊκού χαρακτήρα του δημοσίου πανεπιστημίου είναι κρίσιμη για το μέλλον του, εφόσον ένας μεγάλος αριθμός τμημάτων και προγραμμάτων σπουδών σήμερα αποτελούν συνένωση ετερόκλητων αντικειμένων ή δεν αναφέρονται καν σε ολοκληρωμένο επιστημονικό αντικείμενο. Επιβάλλεται επομένως ο επαναπροσδιορισμός των γνωστικών αντικειμένων, των προγραμμάτων σπουδών και των πτυχίων στη βάση ενιαίων και ολοκληρωμένων επιστημονικών αντικειμένων ανά τμήμα, δεδομένου ότι ένα πανεπιστημιακό τμήμα πρέπει να καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο μίας επιστήμης. Στρατηγικά, η πρότασή μας για την ελεύθερη πρόσβαση συντείνει στον εξορθολογισμό των προγραμμάτων και των τίτλων σπουδών που απονέμουν και οι οποίοι πρέπει να έχουν σχέση με την επαγγελματική αποκατάσταση των πτυχιούχων.

Ο ακαδημαϊκός προγραμματισμός των ΑΕΙ/ΑΤΕΙ ως μέσο ανάπτυξης και αναβάθμισης των Ιδρυμάτων - Εσωτερικοί κανονισμοί - Διαφάνεια, δημοσιότητα

Ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί ότι ο μακροχρόνιος ακαδημαϊκός/αναπτυξιακός προγραμματισμός των ΑΕΙ/ΑΤΕΙ μπορεί να αποτελέσει καθοριστικό μοχλό μίας ουσιαστικής αναβάθμισης και υποστήριξης των εκπαιδευτικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων των ιδρυμάτων, εφόσον εξασφαλισθούν από την ακαδημαϊκή κοινότητα μερικές

---

¹ Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. και τις σχετικές προτάσεις που έχει καταθέσει ο ΣΥΡΙΖΑ στη Βουλή, στο www.syriza.gr και στο www.syn.gr

σοβαρές προϋποθέσεις, όπως η εγγραφή στον Κρατικό Προϋπολογισμό κεντρικών αυτοτελών πόρων για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, που να καταμερίζονται στα ΑΕΙ κατά το ισχύον σύστημα και ο δημόσιος προγραμματισμός χρηματοδότησης της παιδείας στη Βουλή με ορίζοντα τετραετίας. Ο μακρόχρονος προγραμματισμός, επιπλέον, έχει νόημα εφόσον συγκροτείται με ευθύνη της Συγκλήτου/Συνέλευσης μετά από σύμφωνη γνώμη των Τμημάτων.

Οι εσωτερικοί κανονισμοί λειτουργίας, από την άλλη πλευρά, οφείλουν να κατοχυρώνουν την ακαδημαϊκή αυτοτέλεια και την ελευθερία στην έρευνα και στη διδασκαλία, καθώς και τις αρχές της δεοντολογίας, που αφορούν στη λειτουργία των συλλογικών οργάνων, στο ρόλο και στη θέση των πανεπιστημιακών δασκάλων κ.λπ. Για τη διαμόρφωση ενός εναλλακτικού πανεπιστημίου, είναι κρίσιμης σημασίας η διαφάνεια σε όλα τα επίπεδα της διοικητικής και ακαδημαϊκής λειτουργίας των ανώτατων ιδρυμάτων, αφού πολλά από τα σημερινά μελανά σημεία έχουν να κάνουν με την αδιαφάνεια, με συμπτώματα διαφθοράς ή και κατάχρησης εξουσίας.

Τα πρακτικά των εκλογών και των εξελίξεων των μελών ΔΕΠ των Πανεπιστημίων και ΕΠ των ΤΕΙ θα πρέπει να δημοσιοποιούνται στους διαδικτυακούς τόπους των Τμημάτων και των Ιδρυμάτων. Αντίστοιχης δημοσιότητας πρέπει να τυγχάνουν οι προγραμματισμοί, οι απολογισμοί και τα πρακτικά των οργάνων διοίκησης όπως και κυρίως οι πηγές και η διαχείριση των κονδυλίων των Ειδικών Λογαριασμών, τα αποτελέσματα όλων των χρηματοδοτούμενων ερευνών και η υλικοτεχνική υποδομή.

Ακαδημαϊκή αποτίμηση αντί της «αξιολόγησης»

Είναι σαφές ότι το δημόσιο και δωρεάν πανεπιστήμιο οφείλει να αρνηθεί να πιστοποιηθεί κατά τα διεθνή νεοφιλελεύθερα πρότυπα που θεσμοθετήθηκαν με το Ν. 3374/05 περί «διασφάλισης ποιότητας των ΑΕΙ». Επίσης, εξίσου σαφής είναι η αναγκαιότητα μιας συλλογικής και δημοκρατικής μορφής αυτοαξιολόγησης των ιδρυμάτων. Αυτό σημαίνει την αυστηρή και τεκμηριωμένη αποτίμηση του διδακτικού, ερευνητικού και του γενικότερου ακαδημαϊκού και διοικητικού έργου των ΑΕΙ, με βάση τα κριτήρια που διαμορφώνει η πανεπιστημιακή και η επιστημονική κοινότητα για να μπορεί να υπάρχει και να παράγει έργο.

Ανασχεδιασμός του εκπαιδευτικού χάρτη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Για μια ενιαία τριτοβάθμια εκπαίδευση

Ειδικά ζητήματα των ΤΕΙ

Όσον αφορά τα ΤΕΙ, λόγω του τεχνολογικού τους χαρακτήρα, υφίστανται αμεσότερα τις συνέπειες του στρεβλού μοντέλου και του χαμηλού επιπέδου ανάπτυξης της χώρας μας. Η πραγματική ανωτατοποίηση των ΤΕΙ και η πραγματικά ενιαία Τριτοβάθμια Εκπαίδευση δεν μπορεί να γίνει μόνο με την προσθήκη ενός «Α» στον τίτλο των ΤΕΙ. Απαιτείται στήριξη των ιδρυμάτων για ουσιαστική αναβάθμιση των προγραμμάτων σπουδών, του διδακτικού και διοικητικού προσωπικού, των υποδομών κ.λπ. Χρειάζεται εκ βάθρων επανασχεδιασμός για τη βελτίωση της σημερινής χαώδους κατάστασης, με στόχο την ουσιαστική ενοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης.

Αυτός ο επανασχεδιασμός πρέπει να περιλαμβάνει την αναβάθμιση των τμημάτων, ώστε, για παράδειγμα, αντί της ίδρυσης νέων τμημάτων χωρίς καμία προοπτική βιωσιμότητας (με αλόγιστη σπατάλη πόρων για να καλυφθούν όμως ανεπαρκέστατα

οι ανάγκες τους σε υποδομές), θα πρέπει οι πόροι να διοχετεύονται για την ουσιαστική αναβάθμιση των ήδη υπαρχόντων τμημάτων, ιδίως της περιφέρειας.

Απαιτείται ακόμη ρύθμιση των εκκρεμοτήτων που αφορούν τα επαγγελματικά δικαιώματα των παλαιών και νέων αποφοίτων των ΤΕΙ. Είναι προφανές ότι η λύση του προβλήματος θα επέλθει μέσα από την ουσιαστική ανωτατοποίηση των ΤΕΙ, οπότε και για τους αποφοίτους τους θα ισχύει ό,τι και για όλους τους αποφοίτους Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Περιφερειακά πανεπιστήμια

Η ολόπλευρη περιφερειακή ανάπτυξη δεν διασφαλίζεται μέσω της διασποράς πανεπιστημιακών τμημάτων. Αντίθετα, αυτό που απαιτείται είναι ο ανασχεδιασμός της χωροθέτησης των τμημάτων με ακαδημαϊκά κριτήρια που να συνδέουν την παραγόμενη γνώση με τις ανάγκες της περιφέρειας. Άρα, θα πρέπει με θάρρος να ζητήσουμε την κατάργηση των υπερβολικά εξειδικευμένων Τμημάτων και να τολμήσουμε την αναθεώρηση των προγραμμάτων σπουδών με άξονα το βασικό γνωστικό υπόβαθρο και την «ώσμωση» των διαφόρων επιστημών, αλλά και την αξιοποίηση κοινών υποδομών. Τα περιφερειακά ΑΕΙ επιβάλλεται να συγκεντρώνονται σε ενιαίους χώρους (campus) με κριτήριο όχι μόνο την ύπαρξη της «κρίσιμης ακαδημαϊκής μάζας», αλλά και τις ανάγκες της κοινωνίας. Αυτό σημαίνει ότι το πανεπιστήμιο οφείλει να αποτελέσει κομμάτι του κοινωνικού γίγνεσθαι της τοπικής κοινωνίας. Για να οργανωθεί σωστά πρέπει να έχει τις απαραίτητες υποδομές και την «κρίσιμη μάζα» σε φοιτητές, διοικητικό και ακαδημαϊκό προσωπικό, άρα γενναία χρηματοδότηση που θα δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες πραγματικής ανάπτυξης σε όλους τους τομείς. Ένας σημαντικός τέτοιος τομέας είναι η ανάπτυξη ερευνητικών κέντρων και εργαστηρίων σε όλες τις περιφέρειες. Τέλος, πρέπει να παρέχονται από το κράτος ιδιαίτερα υλικά κίνητρα ώστε οι νέοι επιστήμονες όχι μόνο να εργάζονται σε περιφερειακά ΑΕΙ, αλλά και να κατοικούν στο χώρο εργασίας τους.

Μη κρατικά ΑΕΙ - Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών

Ο πρόσφατος νόμος για τα ΚΕΣ εισάγει την ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση από το παράθυρο, παρακάμπτοντας τις συνταγματικές διατάξεις, με το πρόσχημα της ρύθμισης των «γκρίζων ζωνών» της μεταλυκειακής εκπαίδευσης, ενώ η ΕΕ παρουσιάζεται να «εξαναγκάζει» την κυβέρνηση να παραδώσει την ανώτατη εκπαίδευση στην αγορά. Η κυβέρνηση, αντί να μελετά πώς θα μεταρρυθμίσει τα ΚΕΣ/«κολέγια» σε de facto ιδιωτικά πανεπιστήμια, θα πρέπει να επιβάλει άμεσα το κλείσιμό τους, κάτι που επιτρέπεται από το κοινοτικό δίκαιο. Παράλληλα, θα πρέπει να προχωρήσει στη θεσμική κατάργηση του υβριδικού μορφώματος που λέγεται «Εργαστήριο Ελευθέρων Σπουδών», δίνοντας τη δυνατότητα σε όσα εκπαιδευτήρια επιθυμούν να μετεξελιχθούν σε ΙΕΚ/ΚΕΚ. Παράλληλα, θα πρέπει να θεσπιστούν εθνικοί κανόνες που να απαγορεύουν σε ξένα πανεπιστήμια να εγκαθίστανται στη χώρα μας μέσω αναδόχου-εργολάβου με σύμβαση δικαιόχρησης. Αυτό είναι εφικτό στο βαθμό που η ελληνική νομοθεσία απαγορεύει στα ελληνικά πανεπιστήμια να συνάπτουν αντίστοιχες συμβάσεις δικαιόχρησης, γεγονός που συνάδει με την αρχή της μη δυσμενούς μεταχείρισης των φορέων άλλων κρατών-μελών σε σχέση με τους ημεδαπούς. Και, βέβαια, δεν θα πρέπει να επιτρέπει θεσμικά τη δικαιόχρηση σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, όπως τα κολέγια. Εννοείται, τέλος, ότι πρέπει να προβλεφθούν κατάλληλες μεταβατικές λύσεις για τους μέχρι σήμερα αποφοίτους των ΕΕΣ και των κολεγίων.

Έρευνα

Πανεπιστημιακή Έρευνα για την κοινωνική χρήση του παραγόμενου προϊόντος

Η έρευνα, ως η διαδικασία που προάγει τη γνώση στην επιστήμη και την τεχνολογία είναι αναπόσπαστο μέρος της αποστολής του πανεπιστημίου. Η παραγωγή νέας επιστημονικής γνώσης και η αναγνώρισή της από τη διεθνή επιστημονική κοινότητα πρέπει να αποτελεί στρατηγική επιλογή των ΑΕΙ και επιβεβαίωση του υψηλού επιπέδου σπουδών. Στην τυφλή ποσοτικοποίηση της πανεπιστημιακής έρευνας, στον ετεροκαθορισμό των στόχων της, και στην υποκατάσταση της επιστημονικής παραγωγής από την κατάρτιση, στοιχεία που χαρακτηρίζουν την ερευνητική πολιτική των κυβερνήσεων του δικομματισμού, ο ΣΥΡΙΖΑ αντιτάσσει μια άλλη αντίληψη: το ξαναζωντάνεμα της συλλογικότητας σε επίπεδο τμημάτων, την κοινωνικά προσανατολισμένη έρευνα και τις αξίες του επιστήμονα/οργανικού διανοούμενου με συνείδηση της κοινωνικής αποστολής του.

Για να ζωντανέψει η έρευνα απαιτείται η γενναία αύξηση των κονδυλίων για υποδομές και ιδίως για τη συμμετοχή των μελών ΔΕΠ στη διεθνή επιστημονική κοινότητα. Απαραίτητος είναι επίσης ο δημόσιος έλεγχος των κονδυλίων, που θα πρέπει να κατανέμονται σε ερευνητικές ομάδες και όχι σε μεμονωμένα άτομα. Όλες οι ερευνητικές δραστηριότητες πρέπει να χαρακτηρίζονται από πλήρη διαφάνεια, και προφανώς τα αποτελέσματά τους να είναι στη διάθεση όλων των μελών της επιστημονικής κοινότητας. Επομένως, στόχος μας είναι να μετατραπούν οι Γενικές Συνελεύσεις των Τμημάτων σε κύτταρα δημοκρατίας και ελέγχου της ορθολογικής κατανομής και απορρόφησης των κονδυλίων. Στο πλαίσιο αυτό αξίζει να μελετηθούν οι δυνατότητες χρηματοδότησης ολοκληρωμένων, αλλά ευέλικτων ερευνητικών και εκπαιδευτικών ομάδων στη βάση του προσφερομένου για καθορισμένο χρόνο ερευνητικού, διδακτικού και διοικητικού έργου. Όλα όμως τα παραπάνω έχουν νόημα μόνον εφόσον υπάρξουν οι όροι για τη στήριξη της επαφής των πανεπιστημιακών ερευνητών με την κοινωνία, με ορίζοντα την κοινοποίηση της γνώσης σε κοινωνικούς φορείς και την αξιοποίηση της για το κοινωνικό σύνολο.

Ερευνητικά Ιδρύματα

Λόγω της έλλειψης δημόσιας χρηματοδότησης και εθνικού σχεδιασμού η βασική έρευνα έχει μετατραπεί σε πεδίο διεκδίκησης ανταγωνιστικών ευρωπαϊκών και ιδιωτικών προγραμμάτων εφαρμοσμένης έρευνας. Η κατάσταση επιδεινώνεται στις ανθρωπιστικές/κοινωνικές επιστήμες, που δεν έχουν τη δυνατότητα να «πουλήσουν» τη γνώση που παράγουν. Δεν υπάρχει εθνικός σχεδιασμός για την εκτός των πανεπιστημίων έρευνα, εφόσον θεωρητικά και μόνο τη συντονίζει η ΓΓΕΤ, η οποία όμως έχει αποδυναμωθεί. Επιπλέον, υπάρχει πολυδιάσπαση, με πολλά ερευνητικά κέντρα να υπάρχουν σε διαφορετικούς φορείς.

Στην πραγματικότητα το ερευνητικό σύστημα της χώρας μας επιβιώνει λόγω των ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων. Συχνά, τα ερευνητικά κέντρα εξασφαλίζουν από την ΕΕ ερευνητικούς πόρους εφάμιλλους με τους κρατικούς προϋπολογισμούς τους, ενώ η κυβέρνηση περιορίζεται απλώς στον διοικητικό έλεγχο της διαδικασίας. Η ποιοτική και η ποσοτική στάθμιση της ερευνητικής δραστηριότητας και των προϊόντων έχουν ξεφύγει από το ακαδημαϊκό πλαίσιο. Ταυτοχρόνως, επικρατούν διαφορετικά καθεστώτα στο ερευνητικό προσωπικό, καθώς πολλοί εργαζόμενοι (ερευνητές, ειδικό προσωπικό κ.ά) εργάζονται με συμβάσεις ή σε προγράμματα συγκεκριμένης

διάρκειας, ενώ οι μεταπτυχιακοί φοιτητές συνήθως εργάζονται σε μαύρο καθεστώς από άποψη αμοιβών, με εξευτελιστικές αποζημιώσεις.

Σύνδεση με εκπαίδευση: ενιαίος χώρος παιδείας και έρευνας

Θεωρούμε απαραίτητο η έρευνα να είναι στενά συνδεδεμένη με την εκπαίδευση στα πανεπιστήμια, και να μην λειτουργεί ξεκομμένα από αυτή. Στόχος μας είναι η δημιουργία ενός ενιαίου χώρου παιδείας και έρευνας, η λειτουργία των ΑΕΙ και των ερευνητικών κέντρων υπό κοινό θεσμικό πλαίσιο και ενιαία πολιτική διεύθυνση (όσον αφορά τα ζητήματα έρευνας). Σε κάθε περίπτωση απαραίτητη προϋπόθεση είναι η γενναία αύξηση της εθνικής χρηματοδότησης στο 1,5% του ΑΕΠ τουλάχιστον και η εκπόνηση ενός νέου εθνικού σχεδιασμού για την ανάπτυξη και τον συντονισμό των ερευνητικών κέντρων, που θα αποτρέπει την άναρχη ίδρυση ερευνητικών κέντρων (τα οποία μετά υπολειτουργούν) στις εκλογικές περιφέρειες των εκάστοτε υπουργών.

ΣΤΟΧΟΣ 3

Για ένα ολοκληρωμένο δημόσιο σύστημα υγείας – πρόνοιας

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις

Σήμερα το υγειονομικό μας σύστημα νοσεί βαρύτατα. Η νεοφιλελεύθερη πολιτική που εφάρμοσαν όλες οι κυβερνήσεις των τελευταίων ετών και εξακολουθεί να εφαρμόζει σήμερα η ΝΔ έχει μετατρέψει την υγεία και την πρόνοια από κοινωνικό αγαθό και δικαίωμα σε εμπόρευμα εγκαταλελειμμένο στις κερδοσκοπικές ορέξεις του ιδιωτικού κεφαλαίου.

Οι ασκούμενες πολιτικές στο χώρο της υγείας και της κοινωνικής πρόνοιας έχουν οδηγήσει στην απαξίωση του δημόσιου τομέα υγείας, στον περιορισμό των δημοσίων δαπανών και στην ενίσχυση του μεγάλου ιδιωτικού επιχειρηματικού τομέα, που λειτουργεί χωρίς κανόνες και έλεγχο, αναπτύσσεται παρασιτικά και αποτελεί, από κοινού με τις πολυεθνικές φαρμάκου, τον βασικό ρυθμιστή της πολιτικής που εφαρμόζεται στο χώρο της υγείας.

Η αποδιάρθρωση του κοινωνικού κράτους πρόνοιας, η εμπορευματοποίηση των υπηρεσιών υγείας και η ισχυροποίηση του ιδιωτικού κεφαλαίου άρχισαν να προωθούνται συστηματικά, σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90, δημιουργώντας σοβαρά προβλήματα ακόμη και στα προηγμένα κοινωνικοασφαλιστικά συστήματα των χωρών της Δυτικής Ευρώπης.

Στη χώρα μας, στην οποία ουδέποτε είχε οικοδομηθεί ένα πλήρες, ποιοτικό και αποτελεσματικό Εθνικό Σύστημα Υγείας και Πρόνοιας, το πρόβλημα είναι ακόμη μεγαλύτερο. Το ΠΑΣΟΚ, αρχικά, βύθισε στο χάος και εντέλει διέλυσε τους φορείς πρόνοιας (ν. 2646/98), επέτρεψε τη δραστηριοποίηση του ιδιωτικού κερδοσκοπικού κεφαλαίου στον τομέα της παροχής υπηρεσιών υγείας και έθεσε το νομικό πλαίσιο στο οποίο στηρίχτηκαν οι κυβερνητικές παρεμβάσεις της ΝΔ (ν. 2889/01, ν. 3106/03). Σήμερα, ως αντιπολίτευση, συμφωνεί με τις Συμπράξεις Δημόσιου-Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ), προωθεί την επέκταση των ιδιωτικών απογευματινών ιατρείων, σιωπά όσον αφορά τα ζητήματα της διαφθοράς και της παραοικονομίας και αποδέχεται τον παρασιτισμό, την κερδοσκοπία και την ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα με δημόσιους πόρους, προβάλλοντας ως λύση τον εθελοντισμό στην παροχή υπηρεσιών υγείας-πρόνοιας.

Ανάλογες πολιτικές προωθούνται σήμερα μεθοδικά και από την κυβέρνηση της ΝΔ, η οποία συνεχίζει τη χρόνια υποχρηματοδότηση και εμπορευματοποίηση των υπηρεσιών υγείας, διευρύνει τις ανισότητες, αυξάνοντας το ύψος της συνολικής ιδιωτικής δαπάνης για την υγεία, και ενισχύει σημαντικά το ρόλο του μεγάλου κεφαλαίου. Παράλληλα, η κυβέρνηση προωθεί με όλες τις δυνάμεις τις Συμπράξεις Δημοσίου-Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) για την ανέγερση και λειτουργία νέων νοσοκομείων, με προϋπολογισμούς έργων πολύ υψηλότερους του κόστους και πρόσθετη οικονομική επιβάρυνση των ασθενών, καταργώντας ουσιαστικά τον δημόσιο και δωρεάν χαρακτήρα της νοσοκομειακής περίθαλψης. Βασικές λειτουργίες

των δημόσιων νοσοκομείων, όπως η σίτιση, η τροφοδοσία, η φύλαξη και η καθαριότητα των κτιριακών εγκαταστάσεων, οι υπηρεσίες λογιστικής υποστήριξης και πληροφορικής και η διαχείριση των νοσοκομειακών αποβλήτων εκχωρούνται σε ιδιώτες, χωρίς καν να λαμβάνεται μέριμνα για τη διασφάλιση των όρων εργασίας των εργαζομένων σ' αυτές.

Κεντρικό ρόλο στην κατεύθυνση της εμπορευματοποίησης και της ιδιωτικοποίησης των υπηρεσιών υγείας διαδραμάτισε η υποχρηματοδότηση του ΕΣΥ: Από το 3% του ΑΕΠ το 2004, η χρηματοδότηση του ΕΣΥ μειώθηκε το 2008 στο 2,4%, ποσοστό που αντιστοιχεί στο 6% των τακτικών εξόδων του προϋπολογισμού, έναντι 13,6% που αποτελεί το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27. Η συστηματική εφαρμογή της πολιτικής επιλογής της υποχρηματοδότησης του δημόσιου τομέα υγείας είχε ως αποτέλεσμα την εκτόξευση του χρέους των δημόσιων νοσοκομείων από τα 2,2 δισ. ευρώ την περίοδο 2000-2004 στα 4,4 δισ. ευρώ.

Παράλληλα, οι προσλήψεις μόνιμου προσωπικού στον δημόσιο τομέα υγείας δεν ξεπερνούν τις 800 το χρόνο, όταν οι συνταξιοδοτήσεις και οι αποχωρήσεις είναι περισσότερες από 2.000 ετησίως. Το αποτέλεσμα είναι ότι:

- η χώρα μας διαθέτει σήμερα μόλις 3,8 νοσηλευτές/τριες ανά 1000 κατοίκους, όταν ο μέσος όρος της ΕΕ των 27 είναι 8,9/1.000
- οι κενές θέσεις νοσηλευτών/τριών ανέρχονται στις 25.000
- οι κενές οργανικές θέσεις γιατρών υπερβαίνουν τις 4.500, χωρίς να υπολογίζονται οι ανάγκες για την εφαρμογή του νέου ωραρίου των νοσοκομειακών γιατρών.

Στη λογική της υποβάθμισης του δημόσιου τομέα υγείας και της πριμοδότησης του ιδιωτικού κινούνται και οι στρατηγικές επιλογές που υιοθετήθηκαν στον τομέα του φαρμάκου. Η κατάργηση της Εθνικής Φαρμακαποθήκης και της Εθνικής Φαρμακοβιομηχανίας επέτρεψε την ανεξέλεγκτη δράση των πολυεθνικών και των εγχώριων φαρμακοβιομηχανιών, ενώ η καταλήστευση των αποθεματικών των ασφαλιστικών ταμείων και οι αδιαφανείς διαδικασίες προμηθειών φαρμακευτικού και αναλώσιμου υλικού από τα δημόσια νοσοκομεία είχαν ως αποτέλεσμα την αφαίμαξη των πόρων των ασφαλιστικών ταμείων και την κατασπατάληση του δημόσιου χρήματος προς όφελος των μεγάλων φαρμακοβιομηχανιών, των εταιρειών ιατρικών διαγνωστικών οργάνων και αναλώσιμου υλικού και των διαφόρων ιδιωτικών διαγνωστικών κέντρων και πολυκλινικών.

Η μη αξιοποίηση της βιοϊατρικής τεχνολογίας, η παντελής έλλειψη τμημάτων αποκατάστασης, η εγκατάλειψη των προγραμμάτων ψυχικής υγείας και των ιδρυμάτων πρόνοιας αποδεικνύουν την απροκάλυπτη ενίσχυση της επιχειρηματικής κερδοσκοπικής δραστηριότητας, η οποία σπεύδει να καλύψει τα κενά. Η ολοκληρωτική απουσία οποιασδήποτε διαδικασίας ή θεσμού ελέγχου της ποσότητας, ποιότητας και αναγκαιότητας των ιατρικών πράξεων, εξετάσεων και θεραπειών, σε συνδυασμό με την παντελή έλλειψη ελέγχου της επαγγελματικής επάρκειας των επαγγελματιών υγείας τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, αναδεικνύουν την απόλυτη αδιαφορία της πολιτείας για την προάσπιση και προαγωγή της υγείας των πολιτών.

Οι ολέθριες συνέπειες της ασκούμενης πολιτικής για τη δημόσια υγεία αποτυπώνονται και στους δείκτες υγείας. Η χώρα μας:

- Βρίσκεται στην 23η θέση της ΕΕ των 27 σε επίπεδο υπηρεσιών υγείας, έχοντας υποχωρήσει 9 θέσεις την τελευταία τριετία.
- Είναι η μία από τις δύο χώρες του ΟΟΣΑ στις οποίες σημειώνεται μείωση του προσδόκιμου επιβίωσης.
- Κατέχει την πρώτη θέση σε ενήλικες καθημερινούς καπνιστές, με ποσοστό 38,6%, (μ.ο. ΟΟΣΑ: 24,3%), και μία από τις 4 πρώτες θέσεις σε ποσοστό παχύσαρκου ενήλικου πληθυσμού, με 21,9% (μ.ο. ΟΟΣΑ: 14,6%).

Συγχρόνως, οι φανερές πλέον οικονομικές δοσοληψίες με τις εταιρείες φαρμάκου, ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού και αναλώσιμων υλικών, τα φαινόμενα διαφθοράς και παραοικονομίας, οι μίζες και το φακελάκι αποτελούν μάστιγα που καταργεί τον δημόσιο χαρακτήρα του συστήματος. Σε αυτό συμβάλλει τα μέγιστα η αναποτελεσματική κεντρική και περιφερειακή διοίκηση, που εμφανίζει έντονα πελατειακά χαρακτηριστικά, ενθαρρύνοντας την αναξιοκρατία και την παραοικονομία.

Οι συνέπειες για τους πολίτες είναι πολλαπλές και δυσβάσταχτες:

- Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του ΙΝΕ της ΓΣΕΕ για το 2008, οι ιδιωτικές δαπάνες των νοικοκυριών για διαγνώσεις, θεραπείες και φάρμακα που δεν καλύπτονται από την κοινωνική ασφάλιση εκτοξεύτηκαν τα τελευταία χρόνια στο 57% των συνολικών δαπανών για την υγεία (στην ΕΕ δεν υπερβαίνουν το 28%).
- Οι Έλληνες δαπανούν 6% του εισοδήματός τους για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (2% κατά μ.ο. στον ΟΟΣΑ και 3% στις ΗΠΑ).
- Οι χρόνοι αναμονής για χειρουργικές επεμβάσεις και εξετάσεις είναι μεγάλοι και διογκώνονται συνεχώς.
- Υπερσύγχρονος εξοπλισμός παραμένει για διάφορους λόγους αναξιοποίητος, αναγκάζοντας του πολίτες να στραφούν στον ιδιωτικό τομέα, πληρώνοντας πανάκριβα υπηρεσίες που δικαιούνται δωρεάν.
- Μεγάλο μέρος του πληθυσμού δεν έχει πρόσβαση σε επαρκείς υπηρεσίες υγείας, λόγω έλλειψης εξοπλισμένων νοσοκομείων στην περιφέρεια.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση

Ενάντια στην υπάρχουσα κατάσταση, ο Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς καταθέτει μια υλοποιήσιμη εναλλακτική πρόταση για την αναμόρφωση του εθνικού συστήματος υγείας και τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου δημόσιου συστήματος αναβαθμισμένων υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας.

Η εναλλακτική προγραμματική μας πρόταση εκκινεί από την αρχή ότι η υγεία δεν μπορεί να είναι αντικείμενο εμπορευματοποίησης ούτε να υπόκειται στη δικαιοδοσία του κέρδους. Αποτελεί, αντιθέτως, αναφαίρετο κοινωνικό αγαθό και δικαίωμα, που οφείλει να βρίσκεται έξω από τις διαδικασίες της αγοράς. Η απόλαυση και η άσκηση αυτού του δικαιώματος διασφαλίζεται από ένα δημόσιο σύστημα υγείας και πρόνοιας που παρέχει άμεση, δωρεάν, καθολική και ισότιμη πρόσβαση σε όλους τους πολίτες σε υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, τη στιγμή της ανάγκης.

Η πρότασή μας αποτελεί πρόταση διεκδίκησης και πάλης και προϋποθέτει τη συσπείρωση και τον κοινό αγώνα, με στόχο τη δημιουργία ενός κοινού μετώπου για

την ανατροπή των ασκούμενων πολιτικών στο χώρο της υγείας, την υπεράσπιση του δημόσιου χαρακτήρα του συστήματος υγείας και τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Το μέτωπο αυτό οικοδομείται στα συνδικάτα, στους συλλόγους των επαγγελματιών υγείας και στα όργανα της τοπικής αυτοδιοίκησης, με τη συνεργασία επιστημονικών και ερευνητικών φορέων και τη συμμετοχή των αποδεκτών των υπηρεσιών υγείας.

Το ολοκληρωμένο εθνικό σύστημα υγείας που οραματιζόμαστε θα χρηματοδοτείται ενιαία από τον κρατικό προϋπολογισμό και από τους κλάδους υγείας των ασφαλιστικών ταμείων και θα αποσκοπεί στην πλήρη κάλυψη των αναγκών όλων των πολιτών. Βάση του θα είναι ένα ολοκληρωμένο δημόσιο δίκτυο υπηρεσιών ενημέρωσης, πρόληψης, πρωτοβάθμιας περίθαλψης και προαγωγής της υγείας, ενιαία συνδεδεμένο με μια αναβαθμισμένη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια περίθαλψη. Στόχος του είναι η προάσπιση και προαγωγή της υγείας σε όλους τους τομείς της κοινωνικής οργάνωσης και της παραγωγικής δραστηριότητας.

Βασική προϋπόθεση είναι η αύξηση των δημοσίων δαπανών για την υγεία, η δημιουργία υγειονομικού χάρτη της χώρας, η θέσπιση ενός αυστηρού νομοθετικού πλαισίου για την ίδρυση και λειτουργία των ιδιωτικών φορέων παροχής υπηρεσιών υγείας, καθώς και η εφαρμογή μιας συνεπούς και ολοκληρωμένης πολιτικής για το φάρμακο.

Απαιτείται η ενίσχυση των δομών και υπηρεσιών του κοινωνικού κράτους πρόνοιας και η οικοδόμηση ενός σύγχρονου και αξιόπιστου συστήματος κοινωνικής προστασίας που θα διασφαλίζει την ελεύθερη και ισότιμη πρόσβαση όλων, και ιδίως των λιγότερο προνομιούχων, σε δομές και υπηρεσίες στήριξης, περίθαλψης, στέγασης, φιλοξενίας, αποκατάστασης, εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης.

Στρατηγικός μας στόχος είναι η οικοδόμηση ενός ολοκληρωμένου δημόσιου συστήματος υγείας που θα καλύπτει καθολικά τις ανάγκες του συνόλου του πληθυσμού και της επικράτειας και θα περιλαμβάνει το σύνολο των δημόσιων δομών υγείας και πρόνοιας (ΕΣΥ, ΙΚΑ, δομές υγείας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και των ασφαλιστικών ταμείων κλπ.).

Αυτό πρακτικά σημαίνει:

- Μετάβαση από τη σημερινή κατάσταση σημαντικής έλλειψης υποδομών σε μια κατάσταση επάρκειας υποδομών μέσω της δημιουργίας νέων υποδομών, αναβάθμισης και πλήρους αξιοποίησης των ήδη υπαρχουσών.
- Μετάβαση από τη σημερινή κατάσταση πολλαπλών και επισφαλών εργασιακών σχέσεων σε μια κατάσταση σταθερών, μόνιμων και καλά αμειβόμενων θέσεων.
- Μετάβαση από τη σημερινή κατάσταση πολυδιάσπασης των φορέων χρηματοδότησης του ασφαλιστικού συστήματος σε μια κατάσταση ενιαίου τρόπου χρηματοδότησης, σχεδιασμού και παροχής υπηρεσιών υγείας. Οι υποδομές και το προσωπικό των ασφαλιστικών φορέων, δημοτικών ιατρείων κλπ. εντάσσονται βαθμιαία στο ενιαίο σχέδιο παροχής υπηρεσιών υγείας προς όλους τους κατοίκους της χώρας.

Η πολιτική αυτή έχει ορισμένα προαπαιτούμενα που δεν είναι διαπραγματεύσιμα. Συγκεκριμένα, απαιτείται:

- ουσιαστική αύξηση των διατιθέμενων πόρων για την υγεία και την πρόνοια,

- δημιουργία ενός ολοκληρωμένου δικτύου υπηρεσιών πρωτοβάθμιας φροντίδας,
- διάλογος με τους εργαζόμενους, προκειμένου η μεταρρύθμιση να συμβάλει ουσιαστικά στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας τους,
- εξίσωση προς τα πάνω του επιπέδου των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας για το σύνολο των κατοίκων της χώρας.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι για το νέο Εθνικό Σύστημα Υγείας

Βασικοί πυλώνες του νέου συστήματος θα είναι η Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας, που πρέπει να χτιστεί από την αρχή, και η αναβαθμισμένη και αναδιοργανωμένη Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Περίθαλψη.

Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας

Για τη διασφάλιση της πλήρους σωματικής, διανοητικής και κοινωνικής ευεξίας των πολιτών είναι αναγκαία η οικοδόμηση ενός οργανωμένου και καθολικού δικτύου υπηρεσιών Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας - Πρόνοιας (ΠΦΥ), που θα καλύπτει όλο το φάσμα των αναγκών τους. Ένα σύστημα κοντά στον τόπο κατοικίας, που θα δίνει έμφαση στη σωστή και έγκαιρη ενημέρωση και διάγνωση και θα είναι προσανατολισμένο κυρίως στην πρόληψη των νοσημάτων και των ασθενειών, παράλληλα με την περίθαλψη και θεραπεία σε πρωτοβάθμιο επίπεδο. Στόχος μας είναι να περάσουμε από τον νοσοκομειοκεντρικό και ιατροκεντρικό χαρακτήρα των σημερινών υπηρεσιών υγείας στο σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών για την προάσπιση και προαγωγή της συνολικής υγείας των πολιτών σε όλους τους τομείς της κοινωνικής οργάνωσης και της παραγωγικής δραστηριότητας.

Η ανάπτυξη δομών και υπηρεσιών ΠΦΥ θεωρείται ότι θα συμβάλει ουσιαστικά στην αποσυμφόρηση των νοσοκομείων και στην προοδευτική μείωση του κόστους νοσηλείας, καθώς και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Για την επίτευξη αυτού του στόχου προτείνουμε:

- Καθιέρωση του θεσμού του οικογενειακού γιατρού.
- Αναβάθμιση και επέκταση της ειδικότητας του γενικού γιατρού, έτσι ώστε να αποκτούν υψηλή εξειδίκευση σε όλο το εύρος της παθοφυσιολογίας και καλές γνώσεις ψυχολογίας, που είναι αναγκαίες για την εκπλήρωση του ρόλου τους.
- Καθιέρωση του θεσμού της ομάδας υγείας, με πυρήνα τον οικογενειακό γιατρό και με συμμετοχή και άλλων επαγγελματιών υγείας ή ειδικών γιατρών (νοσηλευτών, επισκεπτών υγείας, κοινωνικών λειτουργών).
- Αναβάθμιση των υφιστάμενων και δημιουργία νέων Κέντρων Υγείας Αγροτικού Τύπου, με ιδιαίτερη έμφαση στη νησιωτική Ελλάδα και τις δυσπρόσιτες περιοχές.
- Δημιουργία, επαρκής στελέχωση και πλήρης εξοπλισμός Κέντρων Υγείας Αστικού Τύπου, με στόχο την πλήρη κάλυψη των αναγκών των $\frac{3}{4}$ του πληθυσμού της χώρας, που συγκεντρώνεται στα αστικά κέντρα.
- Αναβάθμιση του συμβουλευτικού ρόλου του φαρμακοποιού και ανάδειξη του επιστημονικού του ρόλου στο πλαίσιο του συστήματος ΠΦΥ.

- Βελτίωση του συστήματος διακομιδών, ώστε να υπάρχει λειτουργική και άμεση διασύνδεση με τα δημόσια νοσοκομεία.
- Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και στελέχωση του ΕΚΑΒ, προκειμένου να διασφαλίζεται η απρόσκοπτη και γρήγορη πρόσβαση στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια περίθαλψη από οποιοδήποτε σημείο της χώρας.
- Δημιουργία τραυματολογικών κέντρων στους άξονες των εθνικών οδών.
- Δημιουργία σύγχρονων μονάδων αποκατάστασης για τα άτομα με αναπηρία, με την απαραίτητη στελέχωση και την ανάλογη χωροταξική κατανομή.
- Προστασία των ευπαθέστερων πληθυσμιακών ομάδων (πρόσφυγες, μετανάστες, ηλικιωμένοι, άστεγοι, άνεργοι κλπ.).
- Ανάπτυξη δομών και υπηρεσιών Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Ψυχικής Υγείας, με κεντρικό άξονα τα Κέντρα Ψυχικής Υγείας, και στενή λειτουργική τους διασύνδεση με τα Κέντρα Υγείας.
- Ενίσχυση των υπαρχουσών εναλλακτικών μορφών φροντίδας ψυχικής υγείας και δημιουργία νέων, αναδιοργάνωση της κοινωνικής φροντίδας και στενή συνεργασία των υπηρεσιών υγείας, ψυχικής υγείας και κοινωνικής φροντίδας με τις τοπικές κοινωνίες, σε επίπεδο νομού ή υγειονομικής περιφέρειας.
- Ολοκλήρωση της τομεοποίησης των ψυχιατρικών και παιδοψυχιατρικών υπηρεσιών.
- Ενίσχυση των οργανώσεων των οικογενειών και των χρηστών ψυχιατρικών υπηρεσιών και συμμετοχή τους στο σχεδιασμό της πολιτικής για την ψυχική υγεία.
- Κατοχύρωση των εργασιακών δικαιωμάτων των επαγγελματιών ψυχικής υγείας, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.
- Άσκηση ουσιαστικού δημόσιου ελέγχου σε όλες τις ιδιωτικές μονάδες παροχής υπηρεσιών ψυχικής υγείας και αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών, με τελικό στόχο την υπαγωγή τους στον δημόσιο τομέα.
- Δημιουργία στα Γενικά Νοσοκομεία διακριτών τμημάτων οξέων περιστατικών και βραχείας νοσηλείας, λειτουργία μονάδων ημερήσιας φροντίδας, εναρμόνιση των εφημεριών τους με αυτές του νοσοκομείου που τα στεγάζει και σύνδεσή τους με τα υπάρχοντα δίκτυα φροντίδας.

Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Περίθαλψη

- Σύνταξη Υγειονομικού Χάρτη της χώρας και πλήρης καταγραφή των υπαρχουσών δομών και αναγκών, με στόχο την αντιμετώπιση της ανισότιμης κατανομής των υγειονομικών μονάδων μεταξύ κέντρου και περιφέρειας.
- Άμεση πλήρωση όλων των κενών οργανικών θέσεων των νοσοκομείων και των προνοιακών ιδρυμάτων της χώρας.
- Ορθολογική αναμόρφωση και εκσυγχρονισμός των υφιστάμενων απαρχαιωμένων οργανισμών των νοσοκομείων ύστερα από μελέτες, με σκοπό την επαρκή στελέχωση των υπαρχόντων τμημάτων και τη δημιουργία νέων τμημάτων, ιδιαίτερα στους τομείς της υψηλής τεχνολογίας.

- Δημιουργία αυτοτελών Τμημάτων Επειγόντων Περιστατικών (ΤΕΠ) στα νοσοκομεία δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας περίθαλψης.
- Στελέχωση και αύξηση του αριθμού των κλινών των Μονάδων Εντατικής Θεραπείας (ΜΕΘ).
- Ουσιαστική ενσωμάτωση των Πανεπιστημιακών Νοσοκομείων στην τριτοβάθμια περίθαλψη του ΕΣΥ.
- Αναδιοργάνωση του μοντέλου διοίκησης σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, με στόχο την αξιοκρατική αξιολόγηση και αξιοποίηση όλων των στελεχών, τη διαφάνεια και την αποτελεσματικότητα.
- Θεσμική κατοχύρωση της συμμετοχής των εργαζομένων στη διοίκηση των νοσοκομείων, δημιουργία αποκεντρωμένου μοντέλου διοίκησης και διασφάλιση της αυτοδιοίκησης των μονάδων υγείας.
- Κατάργηση του ν. 3580/2007, με τον οποίο προωθείται η υπερσυγκέντρωση όλων των αρμοδιοτήτων σχετικά με τις προμήθειες των δημόσιων νοσοκομείων στα κεντρικά όργανα του υπουργείου Υγείας, με αποτέλεσμα υπέρμετρες καθυστερήσεις ή ακόμη και πλήρη αδυναμία των μονάδων υγείας να προμηθευτούν τα αναγκαία γι' αυτές φάρμακα, μηχανήματα και υλικά.
- Δημιουργία αποκεντρωμένου περιφερειακού συστήματος παροχής υπηρεσιών υγείας, που να διασφαλίζει την πρόσβαση των κατοίκων όλης της χώρας σε υψηλού επιπέδου, δημόσιες και δωρεάν υπηρεσίες υγείας.
- Εξοπλισμός των εργαστηρίων και όλων των νοσοκομείων της χώρας με σύγχρονο τεχνολογικό εξοπλισμό, καθώς και με δομές και υπηρεσίες πληροφορικής.
- Αναβάθμιση της ξενοδοχειακής υποδομής των νοσοκομείων και ενίσχυση της νοσηλευτικής και γραμματειακής υποστήριξης.
- Ολοήμερη λειτουργία του νοσοκομείου, χωρίς επιβάρυνση των ασθενών, και κατάργηση του σημερινού πλαισίου λειτουργίας των ιδιωτικών απογευματινών ιατρείων.
- Δημιουργία επιτροπών για την προάσπιση των δικαιωμάτων των ασθενών.
- Διασφάλιση της ελεύθερης πρόσβασης στο δημόσιο σύστημα υγείας όλων όσοι ζουν και εργάζονται στη χώρα. Κατάργηση του νόμου για το ασφαλιστικό, με τον οποίο διπλασιάζεται ο αριθμός των ελάχιστων απαιτούμενων ημερών ασφάλισης για παροχή υγειονομικής περίθαλψης στους ασφαλισμένους.

Οι εργαζόμενοι στο χώρο της υγείας - πρόνοιας

Η κυβερνητική πολιτική στον τομέα των εργασιακών σχέσεων των επαγγελματιών υγείας έχει οδηγήσει στην ελαστικοποίηση, την εντατικοποίηση και τη συρρίκνωση της μόνιμης και σταθερής εργασίας και στην υποκατάσταση των εργαζομένων πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης από συμβασιούχους, επικουρικούς, εργαζομένους με προγράμματα stage, εργαζομένους των υπεργολάβων κ.ά.

Η βάνανυση παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας, οι απάνθρωπες συνθήκες εργασίας, τα εξαντλητικά ωράρια και οι εξευτελιστικοί μισθοί των επαγγελματιών υγείας

καθιστούν αναγκαία τη χάραξη μιας διαφορετικής πολιτικής απασχόλησης στο χώρο της υγείας. Στο πλαίσιο αυτό προτείνουμε:

- Κάλυψη όλων των κενών οργανικών θέσεων των γιατρών, των διαφόρων επαγγελματιών υγείας και των εργαζομένων των υπεργολάβων από εργαζομένους πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης. Κατάργηση του θεσμού των επικουρικών γιατρών και νοσηλευτών.
- Μονιμοποίηση όλων των συμβασιούχων γιατρών που καλύπτουν πάγιες και διαρκείς ανάγκες.
- Κατοχύρωση ενιαίων εργασιακών σχέσεων και διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών εργασίας του υγειονομικού προσωπικού.
- Κατάρτιση νέου μισθολογίου και ουσιαστική αύξηση του βασικού μισθού των επαγγελματιών υγείας.
- Άμεση κύρωση της κλαδικής σύμβασης σχετικά με το ανώτατο όριο απασχόλησης των νοσοκομειακών γιατρών. Κατάργηση του ελαστικού κυκλικού ωραρίου και άμεση εφαρμογή του 48ωρου, χωρίς μείωση των αποδοχών.
- Διαρκή επιμόρφωση και διασφάλιση της οικονομικής, επαγγελματικής και επιστημονικής αναβάθμισης και εξέλιξης των εργαζομένων στο χώρο της υγείας.
- Επέκταση του θεσμού των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων στο δημόσιο σύστημα υγείας και ένταξη των εργαζομένων σε αυτό όπως ακριβώς ισχύει και στον ιδιωτικό τομέα.
- Ανάπτυξη δομών για την υγεία και την υγιεινή και ασφάλεια στην εργασία και δημιουργία τμημάτων ιατρικής της εργασίας, όπως επιβάλλεται από την κείμενη νομοθεσία.
- Θεσμοθέτηση χαμηλότερου ορίου συνταξιοδότησης για τους εργαζόμενους στις δομές υγείας - πρόνοιας, λόγω της επικινδυνότητας και ανθυγιεινότητας των χώρων εργασίας τους, αύξηση των ημερών αδείας και μείωση του ωραρίου εργασίας τους.
- Πάταξη της διαφθοράς με επιβολή αυστηρών κυρώσεων, αλλά και με τη διαμόρφωση ενός πλαισίου κοινωνικής και ηθικής απαξίωσής της.

Η σχέση δημόσιου – ιδιωτικού τομέα υγείας

Στην υγεία, που αποτελεί κοινωνικό αγαθό και δικαίωμα, δεν χωρούν η ιδιωτικοποίηση και η κερδοσκοπία. Ωστόσο, η δραστηριοποίηση του ιδιωτικού κερδοσκοπικού επιχειρηματικού κεφαλαίου στον τομέα της παροχής υπηρεσιών υγείας είναι σήμερα μια υπαρκτή πραγματικότητα την οποία οφείλουμε να λάβουμε υπόψη μας. Δεδομένου ότι η ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα στηρίζεται κατά κύριο λόγο στις ανεπάρκειες του δημόσιου συστήματος υγείας, η αναβάθμιση και η ολόπλευρη ανάπτυξη του δημόσιου τομέα υγείας θα συμβάλει αποφασιστικά στον περιορισμό του ρόλου του ιδιωτικού.

Στο πλαίσιο μια ριζικής αναμόρφωσης του συστήματος υγείας είναι, σε πρώτο μεταβατικό στάδιο, αναγκαία η υπαγωγή σε δημόσιο και κοινωνικό έλεγχο των μεγάλων ιδιωτικών κλινικών και μαιευτηρίων, ενώ, σε δεύτερη φάση, επιδιώκουμε τη

σταδιακή ένταξη και των υπόλοιπων ιδιωτικών φορέων παροχής υγειονομικών υπηρεσιών, όπως είναι οι φαρμακευτικές και οι ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες, οι εταιρείες βιοϊατρικής τεχνολογίας και οι μεγάλες αλυσίδες διαγνωστικών εργαστηρίων, στο δημόσιο σύστημα υγείας.

Από τον μεγάλο κερδοσκοπικό ιδιωτικό τομέα διαχωρίζουμε τον τομέα των αυτοαπασχολούμενων επαγγελματιών υγείας. Πρόκειται για ατομικά ιατρεία (γιατροί, οδοντίατροι, κτηνίατροι, φυσιοθεραπευτές) που καλύπτουν κοινωνικές ανάγκες τις οποίες αδυνατεί να ικανοποιήσει ο δημόσιος τομέας, κυρίως λόγω έλλειψης οργανωμένου συστήματος ΠΦΥ. Η στήριξη των αυτοαπασχολούμενων επαγγελματιών υγείας και η χρησιμοποίησή τους στο μεταβατικό στάδιο (εφόσον το επιθυμούν) μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά στην κάλυψη των αναγκών των πολιτών και στην οικοδόμηση κοινωνικών συμμαχιών ενάντια στα μεγάλα συμφέροντα που επιδιώκουν τη μονοπώληση του χώρου.

Ενδεικτικά, προτείνουμε:

- Ματαίωση κάθε διαδικασίας προώθησης Συμπράξεων Δημόσιου-Ιδιωτικού Τομέα για την ανέγερση και λειτουργία νέων νοσοκομείων και κέντρων υγείας, καθώς και κάθε προσπάθειας ανάθεσης σε ιδιώτες της διοίκησης ολόκληρων τμημάτων των δημόσιων νοσοκομείων (π.χ. διαγνωστικών εργαστηρίων, ΜΕΘ κλπ.).
- Αυστηρό έλεγχο των όρων επιχειρηματικής δράσης και απαγόρευση εισόδου των ιδιωτικών μονάδων υγείας στο χρηματιστήριο.
- Άσκηση ελέγχου στην αυξανόμενη κερδοφορία τους.
- Καθορισμό ανώτατου ορίου επιτρεπομένων πράξεων και εξετάσεων στις συμβάσεις των ασφαλιστικών ταμείων με τα ιδιωτικά εργαστήρια.
- Διαμόρφωση και εφαρμογή αυστηρών κανόνων και προδιαγραφών λειτουργίας, κοινών για τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, έτσι ώστε ο ιδιωτικός τομέας να πάψει να λειτουργεί με ελαστικότερους όρους από τον δημόσιο.
- Αυστηρό έλεγχο της τήρησης της νομοθεσίας, διασφάλιση της διαφάνειας και της αντικειμενικότητας των μηχανισμών ελέγχου της αξιοπιστίας, της ποιότητας και της ποσότητας των ιατρικών πράξεων σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα.

Η πολιτική για το φάρμακο

Στο πλαίσιο της γενικότερης εναλλακτικής προγραμματικής μας πρότασης για την υγεία, ιδιαίτερη θέση καταλαμβάνει η χάραξη μιας συνολικής και ολοκληρωμένης πολιτικής για το φάρμακο.

Στον τομέα του φαρμάκου εξακολουθεί να απουσιάζει ο σχεδιασμός με ενιαία κριτήρια και στόχους, με αποτέλεσμα την πλήρη υπαγωγή της έρευνας, της παραγωγής, του ελέγχου και της χρήσης των φαρμάκων στις ανάγκες της αγοράς, καθώς και τον περιορισμό της πολιτείας σε μικρής κλίμακας ρυθμιστικές παρεμβάσεις.

Συνέπειες αυτής της πολιτικής είναι η υποβάθμιση του ΕΟΦ, καθώς και η πολυφαρμακία και η αλόγιστη χρήση των φαρμάκων, ιδίως των αντιβιοτικών και των ψυχοφαρμάκων.

Ο ΣΥΡΙΖΑ αντιλαμβάνεται το φάρμακο ως κοινωνικό αγαθό που οφείλει να υπόκειται σε κανονισμούς και ρυθμίσεις, ώστε να εξασφαλίζεται η διαθεσιμότητα, η ποιότητα, η επάρκεια αλλά και η λελογισμένη χρήση του, και θεωρεί αναγκαία τη στήριξη των εγχώριων φαρμακοβιομηχανιών και τη δημιουργία Εθνικής Φαρμακαποθήκης και Φαρμακοβιομηχανίας.

Σε αυτή την κατεύθυνση επιδιώκουμε:

- Ολόπλευρη αναβάθμιση του ΕΟΦ.
- Υπαγωγή των αρμοδιοτήτων του φαρμάκου στο υπουργείο Υγείας.
- Αυστηρό έλεγχο της τιμολογιακής πολιτικής, της συνταγογράφησης φαρμάκων και θεραπειών, καθώς και της αξιοπιστίας και της ποσοτικής επάρκειας των σκευασμάτων.
- Δημιουργία Εθνικής Φαρμακαποθήκης και διερεύνηση των όρων δημιουργίας και λειτουργίας Εθνικής Φαρμακοβιομηχανίας
- Δημόσια χρηματοδότηση της ιατρικής εκπαίδευσης και μετεκπαίδευσης, με στόχο την αποδέσμευσή της από τη φαρμακοβιομηχανία.

Έρευνα – Εκπαίδευση

Για τη διασφάλιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, την παρακολούθηση των διεθνών επιστημονικών εξελίξεων και την εφαρμογή των σύγχρονων τεχνολογικών καινοτομιών στο χώρο της υγείας, ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει επίσης τη σύσταση:

- Συμβουλίου Βιοϊατρικής Έρευνας και Τεχνολογίας, με κεντρικά και περιφερειακά όργανα, το οποίο:
  - (α) θα παρακολουθεί τις διεθνείς επιστημονικές εξελίξεις στο χώρο της υγείας και της ιατρικής τεχνολογίας
  - (β) θα γνωμοδοτεί για την αναγκαιότητα ίδρυσης νέων εργαστηρίων και διαγνωστικών κέντρων στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.
- Εθνικού Συμβουλίου Πιστοποίησης και Παρακολούθησης, με αρμοδιότητες τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα και με σκοπό τη διασφάλιση:
  - (α) της επαγγελματικής επάρκειας των υγειονομικών
  - (β) της αρτιότητας και καταλληλότητας των υφιστάμενων εργαστηρίων και διαγνωστικών κέντρων
  - (γ) της πλήρωσης των απαιτούμενων προδιαγραφών των εν χρήσει ιατρικών οργάνων.
- Επιτροπής Εκπαίδευσης, για τον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, με αρμοδιότητα:
  - (α) την κατάρτιση ενιαίων προγραμμάτων σπουδών στις ιατρικές ειδικότητες για όλη την επικράτεια
  - (β) την καθιέρωση υποχρεωτικής διαρκούς εκπαίδευσης των επαγγελματιών υγείας

- (γ) τον έλεγχο των εκπαιδευτικών κλινικών και τμημάτων ως προς τη δυνατότητα παροχής ιατρικής εκπαίδευσης και μετεκπαίδευσης
- (δ) την καθιέρωση αντίστοιχων λειτουργιών για τις μη ιατρικές ειδικότητες στο χώρο της υγείας
- (ε) το συντονισμό των δραστηριοτήτων με τους επαγγελματίες των συνεργαζόμενων επιστημών στο χώρο της υγείας (βιολόγοι, φυσικοί, χημικοί, φυσικοθεραπευτές κλπ.).

ΣΤΟΧΟΣ 4

Για την πλήρη απασχόληση και την καταπολέμηση της ανεργίας

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις

Σήμερα, παρά τη σημαντική οικονομική μεγέθυνση των τελευταίων ετών, το ελληνικό μοντέλο απασχόλησης χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας, χαμηλό ποσοστό συμμετοχής του οικονομικά ενεργού πληθυσμού στην αγορά εργασίας και δημιουργία χαμηλής ποιότητας θέσεων εργασίας. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι την περίοδο 2000-2006 πάνω από τις μισές νέες θέσεις εργασίας δημιουργήθηκαν σε τέσσερις μόλις κλάδους παραγωγής: στις κατασκευές, στο εμπόριο, στις υπηρεσίες εστίασης και ξενοδοχείων και στα ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό(!).

Το γεγονός ότι η πλειονότητα των νέων θέσεων εργασίας αφορούν εργασίες χαμηλής ειδίκευσης συνεπάγεται την αδυναμία αξιοποίησης των δυνατοτήτων των εργαζομένων με αρνητικές συνέπειες τόσο στην παραγωγικότητα της εργασίας όσο και στο αίσθημα ικανοποίησής τους από την εργασία τους. Ειδικά στους νέους η κατάσταση είναι ακόμα χειρότερη, δεδομένου ότι περίπου ένας στους τέσσερις δηλώνει ότι η εργασία που κάνει δεν ανταποκρίνεται στα προσόντα του. «Παράπλευρη απώλεια» της έλλειψης θέσεων υψηλής ειδίκευσης σε μια κοινωνία που χαρακτηρίζεται από υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο είναι και η ένταση του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας και των εργαζομένων με χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης, δεδομένου ότι ακόμα και για θέσεις ανειδίκευτης εργασίας «ανταγωνίζονται» μέχρι και πτυχιούχοι πανεπιστημίου (χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα πτυχιούχων πανεπιστημίου που επιλέγουν να δώσουν ΑΣΕΠ διεκδικώντας θέσεις Υποχρεωτικής ή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης).

Αντίστοιχα, το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας εντείνει την εξάρτηση των νέων και των γυναικών από το οικογενειακό εισόδημα ασκώντας πίεση και στον προϋπολογισμό του νοικοκυριού, αλλά κυρίως δυσκολεύοντας τη χειραφέτηση των εξαρτώμενων μελών του. Σήμερα δεν είναι λίγοι οι νέοι οι οποίοι στα τριάντα τους χρόνια μένουν ακόμα στην οικογενειακή εστία, δεν είναι λίγες οι γυναίκες οι οποίες δεν διαθέτουν ένα αυτόνομο δικό τους εισόδημα.

Αυτή η πραγματικότητα δημιουργεί μια αγορά εργασίας με έντονες τάσεις συμπίεσης των μισθών και των δικαιωμάτων των εργαζομένων, δημιουργεί μια αγορά εργασίας που συστηματικά αποκλείει κατά κύριο λόγο αυτούς και αυτές που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη για εργασία. Δίπλα στους νέους και στις γυναίκες, βρίσκονται τα άτομα με αναπηρία, πρόσφατα αποφυλακισμένοι που προσπαθούν να επανενταχθούν, πρώην χρήστες ναρκωτικών που παρά το γεγονός ότι αποτοξινώθηκαν δεν μπορούν να βρουν εργασία εξαιτίας του κοινωνικού στίγματος.

Αυτή η αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από επίμονα υψηλά ποσοστά ανεργίας και υποαπασχόλησης. Ο 21ος αιώνας μπήκε με μαζική ανεργία και υποαπασχόληση - ημιαπασχόληση του εργατικού δυναμικού στον πλανήτη, στην Ευρώπη και στη χώρα μας. Στις συνθήκες της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής παγκοσμιοποίησης και της μεγάλης αύξησης της παραγωγικότητας οι διαδικασίες συσσώρευσης του κεφαλαίου

δημιουργούν και αυξάνουν τον λεγόμενο «εφεδρικό στρατό» των ανέργων, δηλαδή ένα σημαντικό «πλεόνασμα» εργαζομένων. Αυτό το «πλεόνασμα» εργαζομένων δημιουργείται όχι σε σχέση με τις ανάγκες της κοινωνίας, αλλά μόνο σε σχέση με τις ανάγκες των δυνάμεων του κεφαλαίου να παράγουν όσο το δυνατόν περισσότερη υπεραξία. Η μαζική ανεργία και υποαπασχόληση στην εποχή μας αποδεικνύουν με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο ότι ο καπιταλισμός δεν μπορεί να εξασφαλίσει πλήρη απασχόληση για όλους τους εργαζόμενους και αδυνατεί να εξαλείψει την ανεργία.

Η ανεργία είναι ένα φαινόμενο με οικονομικό, κοινωνικό και ηθικό περιεχόμενο. Η ύπαρξή της υποδηλώνει την απαξίωση ανθρώπινου δυναμικού, υποσκάπτει τη συνοχή της κοινωνίας και προκαλεί σοβαρά προβλήματα σε προσωπικό, οικογενειακό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο καθώς και στη δημόσια κοινωνική ασφάλιση, που στερείται πολύτιμους πόρους.

Ειδικότερα στη χώρα μας, από το 1983 και μετά, η ανεργία βρίσκεται μόνιμα σε υψηλά επίπεδα (άνω του 7%). Μάλιστα τη δεκαετία 1996-2005, που χαρακτηρίστηκε από υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, η ανεργία κινήθηκε στα υψηλότερα επίπεδα της μεταπολιτευτικής περιόδου (10-12% του εργατικού δυναμικού). Η διατήρηση των υψηλών ποσοστών ανεργίας οφείλεται κατά κύριο λόγο στο γεγονός ότι οι σημαντικές αυξήσεις στην παραγωγικότητα της εργασίας που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια αυτών των ετών οικειοποιήθηκαν σχεδόν αποκλειστικά από το κεφάλαιο. Το γεγονός ότι μεγαλύτερος πλούτος παραγόταν με λιγότερη εργασία δεν οδήγησε ούτε σε αύξηση των μισθών (αφού οι ετήσιες πραγματικές αυξήσεις στους μισθούς υπολείπονταν κατά κανόνα της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας), ούτε με μείωση των ωρών εργασίας. Με άλλα λόγια, η ένταση του ρυθμού ιδιοποίησης από το κεφάλαιο του επιπλέον πλούτου δεν επέτρεψε τη μείωση της ανεργίας. Ταυτόχρονα η απουσία μιας συνεκτικής βιομηχανικής πολιτικής επέτεινε την τάση αποβιομηχάνισης προσθέτοντας χιλιάδες στις λίστες των ανέργων και περιορίζοντας σημαντικά τις διαθέσιμες θέσεις εργασίας.

Τα πραγματικά ποσοστά της όμως είναι πολύ μεγαλύτερα. Κι αυτό συμβαίνει, γιατί η ΕΣΥΕ δεν καταμετρά όσους έχουν εργαστεί έστω και μία ώρα την εβδομάδα που προηγείται της έρευνας εργατικού δυναμικού. Ακόμη περισσότερο, στους ανέργους δεν καταγράφονται όσοι παρακολουθούν προγράμματα κατάρτισης ή είναι σε stage, αλλά ούτε και οι 120.000 «κρυφοί» άνεργοι, δηλαδή αυτούς που δεν αναζητούν εργασία όχι γιατί δεν θέλουν αλλά γιατί θεωρούν ότι δεν θα βρουν.

Από την άλλη, η πολιτική απασχόλησης που ακολουθήθηκε τόσο από το ΠΑΣΟΚ, όσο και από την Νέα Δημοκρατία απέτυχε παταγωδώς να αντιμετωπίσει το πρόβλημα. Το αντίθετο, το σύνολο των οικονομικών πολιτικών που ακολουθήθηκαν τα τελευταία χρόνια οδήγησαν στην επιδείνωση των προβλημάτων, αφού στο επίκεντρό τους δεν είχαν την επίτευξη της πλήρους και ποιοτικής απασχόλησης αλλά, στην καλύτερη περίπτωση, τη διαχείριση των αρνητικών συνεπειών της εφαρμοζόμενης νεοφιλελεύθερης πολιτικής. Η ενίσχυση της απασχόλησης ποτέ δεν αποτέλεσε κεντρικό στόχο της οικονομικής πολιτικής, θεωρήθηκε «δευτερεύον μέγεθος», η ανεργία θεωρήθηκε ότι θα έπεφτε «αυτόματα» μέσω της επίτευξης υψηλών ρυθμών ανάπτυξης.

Αυτό που συνιστά το πλαίσιο της πολιτικής απασχόλησης στην Ελλάδα τα τελευταία 20 τουλάχιστον χρόνια είναι ο δημιουργικός συνδυασμός των νεοφιλελεύθερων συνταγών για την αγορά εργασίας (όλο και μεγαλύτερη «ευελιξία») με έναν άκρως πελατειακό μηχανισμό ικανοποίησης αιτημάτων. Έτσι από τη μία στα Εθνικά Σχέδια Δράσης για την Απασχόληση (ΕΣΔΑ) των κυβερνήσεων τόσο του ΠΑΣΟΚ όσο και

της Νέας Δημοκρατίας, που εφαρμόζονται στη χώρα μας από το 1998, κεντρική θέση καταλαμβάνει η ευελιξία της αγοράς εργασίας που επιδιώκεται μέσα από την επέκταση της μερικής και της προσωρινής απασχόλησης, τον περιορισμό των δικαιωμάτων των εργαζομένων, την απορρύθμιση της αγοράς εργασίας μέσω και θεσμικών αλλαγών αλλά και της ανοχής στην επέκταση των παράνομων εργοδοτικών πρακτικών. Ταυτόχρονα έχει καταντήσει παροιμιώδης η παντελής απουσία αξιολόγησης της όποιας πολιτικής απασχόλησης. Οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης διαφημίστηκαν ευρέως, αλλά ποτέ δεν συνοδεύτηκαν από εκθέσεις αξιολόγησης (πόσοι άνεργοι βρήκαν δουλειά, πόσοι εργαζόμενοι διατήρησαν την εργασία τους και μετά το πέρας της επιδότησης, πόσοι βρήκαν εργασία μετά το πέρας των σεμιναρίων κατάρτισης κλπ). Με αυτόν τον τρόπο οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης μετατράπηκαν συχνά σε μηχανισμούς απευθείας κάλυψης τμήματος του κόστους εργασίας για τις επιχειρήσεις. Δυστυχώς, οι κυβερνήσεις στη χώρα μας δεν προωθούν πολιτικές αντιμετώπισης, αλλά διαχείρισης της ανεργίας.

Η Ελλάδα παρουσίασε την τελευταία δεκαετία εξαιρετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης χωρίς να βελτιωθεί ουσιαστικά η κατάσταση της απασχόλησης, χωρίς να μειωθεί η ανεργία, χωρίς να βελτιωθεί η ποιότητα της εργασίας. Επιβεβαιώνεται έτσι αυτό που η Αριστερά υποστήριζε χρόνια, ότι δηλαδή η οικονομική ανάπτυξη και μεγέθυνση δεν είναι «αταξική», δεν παράγει «αυτόματα» θετικά αποτελέσματα για τον κόσμο της εργασίας. Σημασία επομένως δεν έχει μόνο ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ, σημασία έχει και το πώς επιτυγχάνεται αυτή η αύξηση (παραγωγή) και το πώς τα κέρδη, ο επιπλέον πλούτος –που είναι πλούτος κοινωνικός– μοιράζεται στους παραγωγούς του (διανομή). Αποδείχτηκε ότι η πλήρης και ποιοτική απασχόληση, ότι η καταπολέμηση της ανεργίας, δεν πρόκειται να επιτευχθούν «αυτόματα». Η επίτευξή τους προϋποθέτει κοινωνικές αλλαγές, κοινωνικούς συσχετισμούς τέτοιους που θα προκρίνουν σχέσεις παραγωγής και διανομής εις όφελος της εργασίας.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση: για την πλήρη και ποιοτική απασχόληση

Ο στόχος της πλήρους απασχόλησης και των ποιοτικών θέσεων εργασίας πρέπει να ξαναγίνει κεντρικός στόχος της οικονομικής πολιτικής. Το δικαίωμα σε μια εργασία με αξιοπρεπή μισθό και εργασιακές σχέσεις ισοδυναμεί με το δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη του ατόμου. Η εργασία είναι βασικός όρος της ανθρώπινης ύπαρξης. Αποτελεί θεμελιακό δικαίωμα όλων των πολιτών. Ειδικά για τους νέους και τις γυναίκες αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ισοτιμία και χειραφέτησή τους. Η ισχυροποίηση της συνταγματικής επιταγής, με την έννοια ότι η πολιτεία υποχρεούται να εξασφαλίζει την πλήρη και σταθερή εργασία, αποτελεί ουσιώδη στόχο της Ριζοσπαστικής Αριστεράς.

Ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί ότι η δραστική μείωση της ανεργίας και η πλήρης και σταθερή απασχόληση είναι συνυφασμένες με την προώθηση μιας εναλλακτικής στον νεοφιλελευθερισμό πολιτικής με ορίζοντα και κατεύθυνση τον σοσιαλισμό. Στηρίζεται σε ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης που θέτει ως προτεραιότητα την ανασυγκρότηση της παραγωγικής βάσης της χώρας με βάση τις αρχές της αειφορίας, την εξάλειψη της φτώχειας, τη μείωση των ανισοτήτων και την ίση κατανομή δραστηριοτήτων και πόρων ανάμεσα στις περιφέρειες. Πρόκειται για ένα μοντέλο ανάπτυξης που στηρίζει και διευρύνει διαρκώς το δημόσιο χώρο και τα αποεμπορευματοποιημένα συλλογικά αγαθά, που εμπεδώνει μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου.

Τέλος, ο αγώνας για την υιοθέτηση μιας πολιτικής που θα θέτει στο επίκεντρό της την επίτευξη της πλήρους απασχόλησης είναι συνυφασμένος με τον αγώνα για την αλλαγή του συνόλου της οικονομικής πολιτικής, την οριστική εγκατάλειψη του νεοφιλελεύθερου δόγματος της παντοδυναμίας της αγοράς και την υιοθέτηση οικονομικών πολιτικών που θα προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν την κοινωνική ευημερία και όχι τα ιδιωτικά κέρδη. Στο πλαίσιο μιας νεοφιλελεύθερης οικονομικής πολιτικής δεν μπορεί να επιτευχθεί πλήρης απασχόληση, δεν μπορεί να υπάρξει βελτίωση της ποιότητας της εργασίας, δεν μπορεί να υπάρξει μείωση την ανεργίας. Δεν μπορεί να υπάρξει γιατί η νεοφιλελεύθερη οικονομική θεωρία και πολιτική ρητά απορρίπτουν το στόχο της πλήρους απασχόλησης, ασχέτως του τι μπορεί να λένε για πολιτική κατανάλωση οι πολιτικοί της υποστηρικτές.

Η πλήρης απασχόληση όμως θα είναι «κολοβή» εάν δεν συνοδεύεται από ποιοτική απασχόληση. Με τον όρο ποιοτική απασχόληση εννοούμε θέσεις εργασίας που εξασφαλίζουν:

- Την καλή φυσική κατάσταση και υγεία των εργαζομένων τόσο κατά τη διάρκεια του εργασιακού τους βίου, όσο και μετά.
- Τη δημοκρατική συμμετοχή των εργαζομένων, την προστασία και διεύρυνση των δικαιωμάτων τους.
- Την κατοχύρωση ενός ύψος μισθού που θα εξασφαλίζει ένα αξιοπρεπές όριο διαβίωσης.
- Την δίκαιη κατανομή του παραγόμενου πλούτου από την βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας είτε μέσω της αύξησης των μισθών, είτε μέσω της μείωσης του χρόνου εργασίας.
- Την ενίσχυση της δημιουργίας θέσεων πλήρους απασχόλησης και τον ουσιαστικό περιορισμό των ευέλικτων μορφών εργασίας με στόχο την κατάργησή τους.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι για την πολιτική απασχόλησης

Παραγωγική αναβάθμιση της ελληνικής οικονομίας

Ειδικά στην περίπτωση της Ελλάδας απαιτείται η υιοθέτηση μιας πολιτικής για την παραγωγική αναβάθμιση η οποία θα επιτρέψει και θα στοχεύει στην πλήρη απασχόληση. Η πολιτική της ριζικής ανασυγκρότησης της παραγωγικής βάσης οφείλει να εκσυγχρονίσει, υπό τον σαφή έλεγχο περιβαλλοντικών κριτηρίων, τις παραγωγικές διαδικασίες στη βιομηχανία, στη βιοτεχνία, στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και στις κατασκευές, να προχωρήσει στην αναζωογόνηση της υπαίθρου και να συνδέσει τον ποιοτικά αναβαθμισμένο και περιβαλλοντικά φιλικό τουρισμό με τις παραγωγικές δραστηριότητες. Η πολιτική αυτή οφείλει να προβεί σε γενναίες επενδύσεις στην παιδεία, στην έρευνα και στον πολιτισμό εντοπίζοντας παράλληλα τις εστίες συγκριτικού πλεονεκτήματος για τη χώρα μας (βλ. αναλυτικά Στόχους 13,15 και 16). Παράλληλα αυτή η πολιτική πρέπει να υποστηριχτεί από τις αναγκαίες αλλαγές στο φορολογικό σύστημα (βλ. Στόχο 19), την περιφερειακή πολιτική (βλ. Στόχο 14), την κοινωνική πολιτική (βλ. Στόχους 3, 6, 9, 17).

Πολιτική επενδύσεων

- Ενίσχυση και αναδιάρθρωση του Προγράμματος των Δημοσίων Επενδύσεων, με έμφαση στις κοινωνικές υποδομές και την στήριξη της απασχόλησης. Πρέπει άμεσα να ανατραπεί η τάση «ιδιωτικοποίησης» του ΠΔΕ (που προωθείται με τις Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα). Στόχος η αναβάθμιση του παραγωγικού ιστού της χώρας και η διαμόρφωση σύγχρονων υπηρεσιών με γνώμονα και την αύξηση της απασχόλησης.
- Καθιέρωση ρήτρας απασχόλησης και ρήτρας για την τήρηση της εργατικής, ασφαλιστικής και συνδικαλιστικής νομοθεσίας, ως ουσιαστικά πρόσθετα κριτήρια στην ανάθεση των δημόσιων έργων και προμηθειών.
- Να επανασυνδεθούν τα αναπτυξιακά κίνητρα που δίνονται από το κράτος για τη στήριξη επενδυτικών σχεδίων με την υποχρέωση των επενδυτών για δημιουργία συγκριμένων νέων θέσεων εργασίας.

Να σταματήσουν οι ιδιωτικοποιήσεις

Οι μετοχοποιήσεις – ιδιωτικοποιήσεις και η απελευθέρωση των αγορών έχουν ως συνέπεια, πέραν των άλλων, την απώλεια δεκάδων χιλιάδων θέσεων εργασίας. Διεκδικούμε να σταματήσουν οι ιδιωτικοποιήσεις και οι απελευθερώσεις των αγορών σε στρατηγικής σημασίας κλάδους της οικονομίας. Να επανέλθουν στον δημόσιο και κοινωνικό έλεγχο οι επιχειρήσεις στρατηγικής, κοινωνικής και μεγάλης οικονομικής σημασίας και ν' αναδιοργανωθούν στη βάση της αξιοκρατίας, της οικονομικής και κοινωνικής αποδοτικότητας, πέρα και έξω από κομματικές, πελατειακές σχέσεις και σχέσεις εξυπηρέτησης ιδιωτικών οικονομικών συμφερόντων (βλέπε Στόχους 11 και 13). Ένας σύγχρονος, διευρυμένος, αποδοτικός και δημοκρατικός δημόσιος τομέας της οικονομίας υπό κοινωνικό έλεγχο μπορεί να δώσει μια νέα ώθηση στην αύξηση της απασχόλησης, της συνολικής ανάπτυξης και της διαμόρφωσης νέων προωθημένων εργασιακών σχέσεων.

Κοινοτικά πλαίσια στήριξης

Αναδιάρθρωση των Κοινοτικών πλαισίων στήριξης και αποτελεσματική αξιολόγησή τους, ώστε ν' αυξηθεί όχι μόνο η απορροφητικότητα αλλά και η κοινωνική τους αποδοτικότητα με κεντρικό προσανατολισμό την αύξηση των θέσεων εργασίας.

- Αποτελεσματική αξιοποίηση και αξιολόγηση των κοινοτικών και εθνικών πόρων που κατευθύνονται στο ανθρώπινο δυναμικό με στόχο την παροχή αξιόπιστης, σύγχρονης και αποτελεσματικής κατάρτισης που θα έχει αντίκρισμα στην εξεύρεση απασχόλησης.
- Στήριξη της έρευνας, της τεχνολογίας και της βελτίωσης της ποιότητας των προϊόντων στο δημόσιο, στον κοινωνικό και στον ιδιωτικό τομέα.

Μείωση του χρόνου εργασίας χωρίς μείωση των αποδοχών

Η κρίση της απασχόλησης, που δημιουργείται λόγω της ραγδαίας αύξησης της παραγωγικότητας με τη μαζική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και της πληροφορικής, δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με την ελαστικοποίηση των μορφών απασχόλησης και των εργασιακών σχέσεων. Μπορεί όμως να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά με την μείωση του χρόνου εργασίας χωρίς μείωση των αποδοχών.

Παρά το μύθο ότι «οι Έλληνες εργάζονται λίγο», σύμφωνα με τα επίσημα στατιστικά στοιχεία της Eurostat, η Ελλάδα παρουσιάζει τον υψηλότερο εργασιμο χρόνο στην Ευρώπη με βάση το νόμιμο ετήσιο ωράριο εργασίας πλήρους απασχόλησης (1820 ώρες έναντι 1690 της ΕΕ των 15 και 1760 της ΕΕ των 27, συμπεριλαμβανομένων του συμβατικού χρόνου της εβδομαδιαίας εργασίας, των ετήσιων αδειών και των αργιών). Επιπλέον, η χώρα μας παρουσιάζει και από τα υψηλότερα μεγέθη πραγματικού χρόνου εργασίας στον οποίο συνυπολογίζεται η υπερωριακή απασχόληση (είμαστε στη δεύτερη θέση με 42 ώρες την εβδομάδα μετά τη Βρετανία). Αν προσθέσει κανείς τις υπερβάσεις στο ωράριο, που συχνά δεν αμείβονται σύμφωνα με τα νόμιμα, το φαινόμενο αυτό παίρνει πολύ μεγάλες διαστάσεις.

Ο υψηλός πραγματικός εργασιμος χρόνος οφείλεται τόσο στην πολιτική πολλών επιχειρήσεων, που αξιοποιούν το θεσμό της υπερεργασίας –επιβάλλοντας ουσιαστικά υποχρεωτικό 9ωρο– και των υπερωριών όσο και στο γεγονός ότι μεγάλη κατηγορία των εργαζομένων αποδέχεται και επιδιώκει την υπερωριακή απασχόληση προκειμένου να ενισχύσει τα ήδη χαμηλά της εισοδήματα. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και το εκτεταμένο φαινόμενο της πολυαπασχόλησης, αφού σύμφωνα με έρευνες το 20% των εργαζομένων κάνει περισσότερες από μία δουλειές, για βιοποριστικούς λόγους.

Η πολιτική για το χρόνο εργασίας θα πρέπει να είναι μέρος ενός γενικότερου σχεδιασμού, που θα συμβάλλει αφενός στη δικαιότερη πρωτογενή κατανομή του παραγόμενου πλούτου και αφετέρου στην αύξηση της απασχόλησης και στην καταπολέμηση της ανεργίας. Αυτός ο στόχος δεν είναι συμβατός με μια πολιτική συμπίεσης του εργασιακού κόστους (η οποία ενισχύεται από τα μέτρα για ελαστικοποίηση του ωραρίου, ευέλικτες διευθετήσεις μέχρι και 72 ώρες την εβδομάδα, μείωση του κόστους των υπερωριών κλπ).

Σε αυτή την κατεύθυνση προτείνουμε:

- Θέσπιση 35ωρης εβδομαδιαίας εργασίας (5ήμερο-7ωρο), χωρίς ελαστικές διευθετήσεις και χωρίς μείωση των αποδοχών, στοιχείο που συνεπάγεται την ουσιαστική αύξηση των μισθών και του ελεύθερου χρόνου των εργαζομένων ενώ παράλληλα συντελεί στην εναρμόνιση επαγγελματικών και οικογενειακών υποχρεώσεων των ζευγαριών. Άμεση εφαρμογή του μέτρου στις μεγάλες επιχειρήσεις και στο δημόσιο τομέα και σταδιακή –μετά από κατάλληλη προετοιμασία– εφαρμογή και στις υπόλοιπες επιχειρήσεις. Ειδική μέριμνα πρέπει να παρθεί για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
- Αύξηση του κόστους της υπερεργασίας και των υπερωριών, ώστε να λειτουργεί αποτρεπτικά και να ευνοείται η πραγματοποίηση νέων προσλήψεων.
- Κατάργηση του Ν. 3385/05 της ΝΔ και των νόμων των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ αναφορικά με τα χρονικά όρια εργασίας και τις ευέλικτες διευθετήσεις του ωραρίου.
- Μείωση του ετήσιου χρόνου εργασίας μέσω της αύξησης των ημερών άδειας.
- Στη μείωση της ανεργίας η τεκμηρίωση δικαιώματος σύνταξης για όλους τους εργαζόμενους στα 35 χρόνια εργασίας και ασφάλισης χωρίς όριο ηλικίας και στα 30 χρόνια για τους εργαζόμενους στα χαρακτηρισμένα βαριά και ανθυγιεινά επαγγέλματα.

Επιδότηση της απασχόλησης

Οι πολιτικές επιδότησης των νέων θέσεων εργασίας έχουν μετεξελιχθεί σε μόνιμα σχήματα επιδότησης του κόστους εργασίας των εργοδοτών, με εξαιρετικά περιορισμένα αποτελέσματα ως προς τη δημιουργία μόνιμης και σταθερής απασχόλησης. Το αποτέλεσμα αυτών των πολιτικών είναι ότι μόλις το 1/3 των ανέργων απασχολείται μετά τη λήξη των επιδοτήσεων (ένα ποσοστό των οποίων θα εργαζόταν ακόμα και αν δεν υπήρχαν οι επιδοτήσεις). Πολλές φορές το ένα πρόγραμμα απασχόλησης αναιρεί το άλλο (προγράμματα τοπικών πρωτοβουλιών απασχόλησης και συμβατικά προγράμματα επιδότησης της απασχόλησης). Μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων θεωρούν ως κεκτημένο δικαίωμα και υποχρέωση της κοινωνίας την επιδότησή τους προκειμένου να προβούν σε προσλήψεις. Συχνά, οι επιδοτούμενοι άνεργοι (μέσω προγραμμάτων κατάρτισης ή απόκτησης εργασιακής εμπειρίας) λειτουργούν ως υποκατάστατα της κανονικής απασχόλησης, ενώ βέβαια γύρω από τα διάφορα προγράμματα βρίσκουν έδαφος οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα «μεσολαβητών» (ΚΕΚ, σύμβουλοι και γραφεία απασχόλησης, πολιτευτές κ.ά.), οι οποίοι οικειοποιούνται μεγάλο μέρος των δημόσιων δαπανών για την αντιμετώπιση της ανεργίας.

Αυτή η κατάσταση πρέπει να αλλάξει. Καταρχάς απαιτείται να δημοσιεύεται από τον ΟΑΕΔ τακτική ετήσια έκθεση με το ακριβές ύψος των θέσεων εργασίας που επιδοτήθηκαν, καθώς και να διενεργούνται μελέτες ανά δύο χρόνια που στόχο θα έχουν την αξιολόγηση κάθε συγκεκριμένου προγράμματος.

Σε κάθε περίπτωση τα μέτρα επιδότησης της απασχόλησης (είτε η επιδότηση αφορά την πρόσληψη, είτε τον μισθό) πρέπει να είναι αυστηρά στοχευμένα και να αφορούν περιοχές με έντονο πρόβλημα ανεργίας, κοινωνικές ομάδες που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα πρόσβασης στην αγορά εργασίας και επιχειρήσεις που για κοινωνικούς λόγους πρέπει να βοηθηθούν στο να διατηρήσουν το ύψος της απασχόλησης. Επίσης τα σχετικά προγράμματα πρέπει να ενσωματώνουν αυστηρές ρυθμίσεις για τις επιχειρήσεις έτσι ώστε οι τελευταίες να μην μετακυλήσουν το κόστος εργασίας στα δημόσια ταμεία.

Επαγγελματική εκπαίδευση-κατάρτιση

Οι τεχνολογικές αλλαγές μεταβάλλουν τα παραγωγικά προτσές και δημιουργούν την ανάγκη διαρκούς αναβάθμισης των γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων. Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση μπορεί και πρέπει να καλύψει αυτή την ανάγκη. Ο ρόλος όμως που διαδραματίζει συνυφαίνεται με τη συνολική κατάσταση και τις εμπεδωμένες στη χώρα κατεστημένες δομές και νοοτροπίες.

Στην Ελλάδα η δημόσια αρχική επαγγελματική εκπαίδευση ακολούθησε μια πορεία πολύπλευρης υποβάθμισης και αντίθετα ενισχύθηκε η Συνεχιζόμενη Κατάρτιση. Ο θεσμός αυτός συνδέθηκε πρωταρχικά με την προσφορά κοινοτικών πόρων και δεν εντάχθηκε στο πλαίσιο μιας ουσιαστικής εθνικής πολιτικής που να απαντά στις ανάγκες των παραγωγικών οργανισμών και των εργαζομένων - ανέργων. Έτσι προσέλαβε χαρακτηριστικά υποκατάστασης των πολιτικών προστασίας από την ανεργία, επιδότησης επιχειρήσεων, πελατειακών εξυπηρετήσεων και προσπορισμού πόρων με τη δικαιολογία της με κάθε τρόπο απορρόφησης.

Ο σχεδιασμός των προγραμμάτων από τις αρμόδιες υπηρεσίες είναι συχνά υποτυπώδης αφού δεν υπάρχουν ουσιαστικοί μηχανισμοί καταγραφής των εκπαιδευτικών αναγκών. Οι ενέργειες αναπτύσσονται χωρίς ταυτόχρονα να υπάρχουν

πολιτικές και μέτρα «καθολικού χαρακτήρα» προς τις ομάδες του πληθυσμού, με αποτέλεσμα να έχουν ένα επικουρικό και αποσπασματικό χαρακτήρα. Τα προγράμματα κατάρτισης έχουν συχνά απλά επιμορφωτικό χαρακτήρα και αδύναμη αντιστοίχιση με τις ανάγκες της πραγματικής οικονομίας, ενώ δε συνδέονται ούτε με τις άλλες πολιτικές απασχόλησης ούτε με ένα αναπτυξιακό σχέδιο για τη χώρα.

Αρκετές δομές συνεχιζόμενης κατάρτισης βρίσκονται σε μη ικανοποιητικό επίπεδο ενώ με καθυστέρηση πολλών χρόνων προχώρησαν οι διαδικασίες πιστοποίησης εκπαιδευτών και ορισμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ιδιαίτερα προβληματική είναι η πρακτική άσκηση σε επιχειρήσεις που υλοποιείται στο πλαίσιο προγραμμάτων κατάρτισης. Μάλιστα συχνά το ενδιαφέρον των επιχειρήσεων προκαλείται όχι για την προετοιμασία ανθρώπινου δυναμικού με το οποίο θα δημιουργήσουν μια σταθερή σχέση εργασίας, αλλά για τη συμμετοχή τους στα κέρδη από την κατάρτιση. Η παρέμβαση των υπηρεσιών του κράτους εξαντλείται σε ζητήματα διαχείρισης και διάθεσης πόρων, τυπικής γραφειοκρατικής παρακολούθησης χωρίς να αναπτύσσονται θεσμοί και μηχανισμοί ουσιαστικού ελέγχου, αξιολόγησης των αποτελεσμάτων, ανατροφοδότησης και αναπροσαρμογής των διαφόρων δράσεων.

Το όλο σύστημα, όπως και σε άλλους τομείς στους οποίους το δημόσιο λαμβάνει υπηρεσίες από αναδόχους (ιδιώτες, επιχειρήσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα και φορείς των κοινωνικών εταίρων) λειτουργεί περισσότερο προσανατολισμένο προς την αναπαραγωγή και ενίσχυση των εμπλεκόμενων στις διαδικασίες παρά προς την κάλυψη της ανάγκης αναβάθμισης των προσόντων των ωφελούμενων.

Εμείς ως ΣΥΡΙΖΑ επιδιώκουμε η επαγγελματική κατάρτιση να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο για την ενίσχυση της ικανότητας και της διαπραγματευτικής δύναμης των εργαζομένων στις σημερινές συνθήκες αλλά και για την κατάκτηση εκ μέρους τους ενός διευρυνμένου και ισχυρού ρόλου στα σύγχρονα παραγωγικά και κοινωνικά προτσές στην προοπτική μιας νέας Ελλάδας που παράγει και δημιουργεί.

Παράλληλα επιδιώκουμε η επαγγελματική κατάρτιση να συμβάλλει στην ενίσχυση της απασχόλησης (στο βαθμό που αυτή συνδέεται με την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων), να απαντά στην πρόκληση της μετακίνησης στη διάρκεια της εργασιακής ζωής και στην ανάγκη οι εργαζόμενοι «να μάθουν πώς να μαθαίνουν» και να έχουν δεύτερες ευκαιρίες για την απόκτηση προσόντων ή τη «διαπίστευση» των δεξιοτήτων που διαθέτουν ανεξάρτητα από τη «μαθησιακή πορεία» που ακολούθησαν.

Είναι απαραίτητο λοιπόν να υπάρξει ένα νέο σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης, σε σύνδεση με την προοπτική της παραγωγικής αναβάθμισης της χώρας την εποχή των διεθνοποιημένων δραστηριοτήτων.

Ένα τέτοιο σύστημα πρέπει να περιλαμβάνει τον εθνικό σχεδιασμό με το κράτος να παρέχει κατευθύνσεις - στόχους - συντονισμό, την παρακολούθηση των αλλαγών στην οικονομία και τα επαγγέλματα και την αντίστοιχη αναμόρφωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, την εξειδίκευση σε συνάρτηση με κλαδικές και τοπικές αναπτυξιακές πολιτικές, την ουσιαστική εθνική χρηματοδότηση και την μέγιστη δυνατή ενημέρωση αλλά και αντικειμενική επιλογή των ωφελούμενων. Βασική προϋπόθεση είναι η αναβάθμιση και ο επαναπροσανατολισμός του ρόλου της δημόσιας αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και ο συντονισμός αυτής με τις άτυπες μορφές κατάρτισης, στο πλαίσιο της δημιουργίας πλαισίου διά βίου μάθησης. Οι επιμέρους πολιτικές πρέπει να συνδέονται μεταξύ τους μέσω μιας «αλυσίδας» ενεργειών, όπως ο επαγγελματικός προσανατολισμός, η συμβουλευτική υποστήριξη

στην εκπαιδευτική και επαγγελματική διαδρομή και τα ολοκληρωμένα προγράμματα για τη μετάβαση των νέων στην παραγωγή, την υποστήριξη γυναικών και ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας να επανακάμψουν παραγωγικά και την υποστήριξη ειδικών κοινωνικών ομάδων .

Η ποιότητα της παρεχόμενης επαγγελματικής κατάρτισης πρέπει να βελτιωθεί μέσω της ποιοτικής αναβάθμισης των προϋποθέσεων πιστοποίησης και την ενίσχυση του ελέγχου της λειτουργίας των ΚΕΚ, την υποχρέωση της πιστοποίησης όλων των φορέων που παρέχουν κατάρτιση, την πιστοποίηση με ευέλικτο τρόπο και των εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε σύνδεση με τις εξελίξεις των επαγγελμάτων, τη διαρκή εκπαίδευσης των εκπαιδευτών και των στελεχών υλοποίησης, τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος «συνεχούς παρακολούθησης» ώστε να αντιμετωπίζονται προβλήματα και αποκλίσεις).

Ειδικοί δείκτες πρέπει να τεθούν για τον έλεγχο και την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων συμπεριλαμβανομένου και αυτού της απόκτησης σταθερής σχέσης εργασίας και προώθησης στην απασχόληση των ωφελούμενων. Στην κατεύθυνση αυτή πρέπει να υπάρξει αναβάθμιση της λειτουργίας των ΚΠΑ αλλά και ταυτόχρονα, υπό την εποπτεία του ΟΑΕΔ, διεύρυνση των φορέων στήριξης των ανέργων για την προώθησης τους στην απασχόληση .

Οι δυνατότητες δια βίου μάθησης θα πρέπει ενισχύονται μέσω της παροχής των αναγκαίων προϋποθέσεων (π.χ. προσαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων, παροχή εκπαιδευτικής άδειας) και στον ιδιωτικό τομέα.

Ειδική μέριμνα τέλος θα δοθεί στους απασχολούμενους στις μικρές επιχειρήσεις δεδομένου ότι εκεί προσδιορίζονται οι σημαντικότερες ανάγκες κατάρτισης, αλλά ταυτόχρονα και τα μεγαλύτερα προβλήματα.

Προγράμματα stage

Τα προγράμματα stage και ο τρόπος με τον οποίο αυτά λειτουργούν αποτελούν ένα όνειδος για την ελληνική πολιτεία. Τα προγράμματα αυτά μετεξελίχθηκαν αφενός σε δομές εξυπηρέτησης πελατειακών σχέσεων (όσον αφορά τους εργαζόμενους stage στο δημόσιο), αφετέρου σε μηχανισμούς κάλυψης θέσεων εργασίας με μειωμένα ασφαλιστικά, μισθολογικά, συνδικαλιστικά δικαιώματα (όσον αφορά τον ιδιωτικό τομέα). Η ύπαρξη σήμερα περίπου 80.000 εργαζόμενων σε stage αποτελεί ντροπή για την ελληνική κοινωνία. Η κατάσταση αυτή πρέπει να αλλάξει άμεσα.

Η πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ είναι η κατάργηση του θεσμού του stage και ο προσανατολισμός των σχετικών πόρων σε προγράμματα μαθητείας όπου:

- Η μέγιστη διάρκειά τους θα κυμαίνεται 3 έως 8 μήνες αναλόγως του ειδικού αντικειμένου της μαθητείας. Για παράδειγμα η «μαθητεία» σε μια καφετέρια δεν μπορεί να διαρκεί το ίδιο με την μαθητεία σε ένα επιπλοποιείο.
- Οι συμμετέχοντες σε αυτά τα προγράμματα θα αμείβονται με τον κατώτατο μισθό που προβλέπει είτε η συλλογική, είτε η κλαδική, είτε η επιχειρησιακή σύμβαση εργασίας (επιλέγοντας το υψηλότερο πάντα ποσό) με όλες τις νόμιμες προσαυξήσεις (πτυχίο, γλώσσες, επίδομα υπολογιστή κλπ).
- Για τα προγράμματα διάρκειας 8 μηνών ο εργοδότης θα συμμετέχει στο κόστος εργασίας τουλάχιστον κατά 35%,

Απασχόληση ειδικών ομάδων του πληθυσμού

Για να δουλέψεις σήμερα στην Ελλάδα πρέπει να είσαι άνδρας, μεταξύ 28-40 ετών και αρτιμελής. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι πρέπει να ανήκεις στο 35% του εργατικού δυναμικού. Ομάδες του πληθυσμού όπως οι γυναίκες, οι νέοι, οι ανάπηροι, οι μακροχρόνια άνεργοι αντιμετωπίζουν χρόνια προβλήματα στην πρόσβαση στην απασχόληση τα οποία ουδόλως έχουν αντιμετωπιστεί. Η εμπειρία έχει αποδείξει ότι ακόμη και σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης αυτές οι ομάδες του πληθυσμού αντιμετωπίζουν έντονα προβλήματα πρόσβασης στην αγορά εργασίας και εξεύρεσης σταθερής και ποιοτικής απασχόλησης. Η εμπειρία έχει επίσης δείξει ότι τα κίνητρα στις επιχειρήσεις όταν δεν συνοδεύονται και από υποχρεωτικές για αυτές ρυθμίσεις δεν λειτουργούν. Σε αυτή την κατεύθυνση ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει:

- Τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων ώστε να ανακοπεί η τάση μεταξύ των εργοδοτών να μην προσλαμβάνουν γυναίκες. Σε αυτή την κατεύθυνση μπορεί να εξεταστεί και το ενδεχόμενο της επιβολής ποσόστωσης για τις μεγάλες επιχειρήσεις.
- Για επιχειρήσεις με περισσότερους από 100 εργαζόμενους την ύπαρξη ποσόστωσης για άτομα με αναπηρία ίση με το αντίστοιχο ποσοστό άλλων δυτικοευρωπαϊκών χωρών.
- Υποχρεωτική διαμόρφωση των απαραίτητων υποδομών πρόσβασης των ΑμεΑ σε όλους τους χώρους της επιχείρησης, για κάθε επιχείρηση που απασχολεί πάνω από 50 εργαζόμενους. Για τις μικρότερες επιχειρήσεις θα πρέπει να υπάρξουν και οι σχετικές επιδοτήσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Ζητήματα ευρωπαϊκής πολιτικής

Η επιδίωξη και επίτευξη του στόχου της πλήρους απασχόλησης, εκτός των εθνικών πολιτικών είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τους αγώνες που πρέπει να αναπτυχθούν σε πανευρωπαϊκή κλίμακα με στόχο:

- Την κατάργηση του Συμφώνου Σταθερότητας και την προώθηση μιας νέας Ευρωπαϊκής Συμφωνίας για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, την Κοινωνική Προστασία και την Απασχόληση.
- Τη σταδιακή αύξηση του Κοινοτικού Προϋπολογισμού στο 5% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ) της ΕΕ, με κύριο στόχο τη χρηματοδότηση, με βάση και τις νέες ανάγκες της διεύρυνσης της ΕΕ, της οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης των χωρών μελών, τη συνολική ανάπτυξη και διεύρυνση της απασχόλησης στην ΕΕ.
- Την αποκατάσταση της ενότητας της νομισματικής με την δημοσιονομική πολιτική και την ανάδειξη του στόχου της πλήρους απασχόλησης σε έναν από τους βασικούς άξονες της οικονομικής πολιτικής.
- Τη διαμόρφωση ενός Ευρωπαϊκού Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων, που θα χρηματοδοτηθεί με ευνοϊκούς όρους από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, ίσου προς το 1% του Κοινοτικού ΑΕΠ, με στόχο την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης στην ΕΕ.
- Την έναρξη μιας διαδικασίας μετατροπής της οικονομίας των εξοπλισμών σε οικονομία της ειρήνης, δηλαδή τη σταδιακή μείωση των στρατιωτικών

εξοπλισμών και τη διάθεση αυτών των πόρων υπέρ του κοινωνικού τομέα της οικονομίας.

- Τη σταδιακή καθιέρωση -στην κατεύθυνση της προς τα πάνω σύγκλισης- ελάχιστων επιπέδων κοινωνικών παροχών, εργασιακών δικαιωμάτων και μισθολογικών απολαβών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, προσαρμοσμένων στο επίπεδο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάθε κράτους-μέλους σε σχέση με το μέσο Κοινοτικό όρο. Η διατήρηση και ενίσχυση των σημερινών κοινωνικών, εργασιακών και μισθολογικών εγγυήσεων σε όλες χώρες έχουν πετύχει σ' αυτούς τους τομείς επίπεδα ανώτερα από τα ελάχιστα που θα καθιερωθούν. Στόχος της προσπάθειας είναι η αποτροπή του «κοινωνικού ντάμπινγκ», η καταπολέμηση των κοινωνικών ανισοτήτων, της ανεργίας και της φτώχειας.
- Καθιέρωση των 35 ωρών εβδομαδιαίας εργασίας, χωρίς μείωση των αποδοχών ή περαιτέρω διεύρυνσης της ελαστικότητας της εργασίας, σε όλες τις χώρες μέλη της ΕΕ, με προοπτική την περαιτέρω μείωση του ημερήσιου χρόνου εργασίας άνευ μείωσης των αποδοχών. Παράλληλα είναι απαραίτητο να ληφθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο μέτρα για τον δραστικό περιορισμό των άτυπων, επισφαλών και ευέλικτων εργασιακών σχέσεων.
- Για τις επιχειρήσεις που μετεγκαθίστανται σε χώρες μικρότερου εργασιακού κόστους ή χαμηλότερων φορολογικών συντελεστών να θεσπιστεί μια πανευρωπαϊκή-διεθνής φορολόγηση, οι πόροι της οποίας να χρησιμοποιηθούν για την άμβλυνση των αρνητικών οικονομικών και κοινωνικών συνεπειών.
- Απόσυρση της ευρωπαϊκής οδηγίας για την απελευθέρωση των υπηρεσιών (Οδηγία Μπολκενστάιν) και της Οδηγίας για τη διευθέτηση του χρόνου εργασίας που προβλέπει αύξηση του ανώτατου ορίου εβδομαδιαίας εργασίας.

Για την προστασία και κοινωνική υποστήριξη των ανέργων

Το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα το 2008 διαμορφώθηκε στο 7,2% του εργατικού δυναμικού, ακολουθώντας πτωτική πορεία από το 2004. Όμως η μείωση αυτή, που τόσο διαφημίστηκε από την κυβέρνηση της ΝΔ, δεν οφείλεται μόνο στους υψηλούς ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ και στα προγραμμάτων «στήριξης της επιχειρηματικότητας» την προηγούμενη περίοδο, αλλά και στην επιβράδυνση του ρυθμού αύξησης του εργατικού δυναμικού και στην αύξηση της παραγωγής με υψηλότερο ρυθμό από τον αντίστοιχο της παραγωγικότητας της εργασίας. Όσον αφορά τους ανέργους, με βάση τα στοιχεία του 2006:

- Το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων είναι εξαιρετικά υψηλό (57,5% του συνόλου των ανέργων), χωρίς να παρουσιάζει διαχρονικά τάσεις μείωσης.
- 60,1% των ανέργων είναι νέοι έως 34 ετών.
- Για το 77,1% των ανέργων η κύρια πηγή συντήρησης είναι τα άλλα άτομα του νοικοκυριού. Μόλις 8,9% των ανέργων δηλώνει ως κύρια πηγή συντήρησης τα πάσης φύσης επιδόματα και βοηθήματα.
- Η συντριπτική πλειονότητα των ανέργων αναζητεί εργασία μέσω «άτυπων» διαδικασιών. (90,2% απευθύνθηκε σε συγγενείς και φίλους, 88,3% σε εργοδότες, 63,8% ήρθε σε επαφή με δημόσιο γραφείο εύρεσης εργασίας και 9% απευθύνθηκε σε ιδιωτικό γραφείο εύρεσης εργασίας)
- Μόλις 14,8% των ανέργων παίρνουν επίδομα ανεργίας

- 33,1% των ανέργων είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- Οι γυναίκες εμφανίζονται σε δυσμενέστερη θέση σε όλες τις κατηγορίες
- Σήμερα, υπάρχουν πάνω από 65.000 ηλικιωμένοι (άνδρες άνω των 60 ετών και γυναίκες άνω των 55 ετών) άνεργοι μακράς διάρκειας που δεν έχουν τη δυνατότητα να ξαναβρούν εργασία και επομένως δεν μπορούν να συμπληρώσουν τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης. Υπάρχουν επίσης, οι 250.000 μακροχρόνια άνεργοι, που η επιδότησή τους, για όσους τη δικαιούνται, σταματά στους 12 μήνες και οι οποίοι μετά δεν έχουν καν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

Η προστασία των εργαζομένων από την απόλυση αφορά τόσο τις ατομικές όσο και τις ομαδικές απολύσεις

Οι απολύσεις στην Ελλάδα δε είναι αιτιολογημένες στον ιδιωτικό τομέα σε αντίθεση με πολλές ευρωπαϊκές χώρες όπου έχουν αιτιολογημένο χαρακτήρα (π.χ. Γαλλία, Βέλγιο, Ιταλία). Επίσης διατηρείται η αναχρονιστική διάκριση στο καθεστώς αποζημίωσης στις απολύσεις ανάμεσα στους υπαλλήλους και τους εργάτες. Τέλος δεν προβλέπεται αποζημίωση στην περίπτωση παραίτησης του εργαζόμενου γεγονός που ωθεί συχνά σε πρακτικές «οικειοθελούς» παραίτησης των εργαζομένων μετά από πιεστικούς εξαναγκασμούς από τους εργοδότες.

Στο πεδίο των ομαδικών απολύσεων η Ελλάδα παρουσιάζει μεν χαμηλό όριο για τις επιχειρήσεις άνω των 200 εργαζομένων (2%) σε σύγκριση με το υψηλότερο όριο που συναντάται σε άλλες χώρες. Το πλαίσιο αυτό παρουσιάζεται ως «ιδιαίτερα προστατευτικό» υποκαθιστώντας το έλλειμμα του κοινωνικού κράτους για την προστασία και επιδότηση των ανέργων αλλά η πραγματικότητα δεν περιορίζεται σε αυτές τις διαπιστώσεις. Και αυτό γιατί στις επιχειρήσεις από 20-199 εργαζόμενους οι ελεύθερες απολύσεις δεν αφορούν το 2% του προσωπικού αλλά φθάνουν μέχρι και το 20%. Επιπλέον για τις επιχειρήσεις κάτω από 20 εργαζόμενους (άνω του 95% των επιχειρήσεων) δεν ισχύει ο θεσμός των ομαδικών απολύσεων και κατά συνέπεια οι απολύσεις είναι ελεύθερες. Τέλος, οι εργαζόμενοι σε περίπτωση μετεγκατάστασης των επιχειρήσεων, σε συνδυασμό με το κλείσιμο βιώσιμης επιχείρησης, είναι ουσιαστικά απροστάτευτοι από την πολιτική αναζήτησης φθηνού εργατικού δυναμικού και μεγάλης κερδοφορίας για τους εργοδότες.

Η προστασία των εργαζομένων από τις απολύσεις είναι περιορισμένη τόσο λόγω του αναιτιολόγητου χαρακτήρα της καταγγελίας των συμβάσεων που οδηγεί σε αυθαιρεσίες του εργοδότη που καταλήγουν μέχρι και την εξαναγκαστική παραίτηση. Επί πλέον η απουσία του θεσμού των ομαδικών απολύσεων στη συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων ενισχύει τη δυνατότητα μαζικών απολύσεων στις μικρές επιχειρήσεις. Η ελλιπής μάλιστα προστασία των ανέργων στο πεδίο της επιδότησης (αυστηρές προϋποθέσεις επιδότησης, χαμηλό ύψος, χαμηλή διάρκεια που αποκλείει τους μακροχρόνια άνεργους) αλλά και οι αναποτελεσματικές πρακτικές των αποκαλούμενων ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης (δομές επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, κίνητρα σε εργοδότες για προσλήψεις, μείωση ασφαλιστικών εισφορών, εκσυγχρονισμός του ΟΑΕΔ) οδηγούν περισσότερο στην επιδότηση των επιχειρήσεων με προσωπικό χαμηλού κόστους κατά τη διάρκεια ισχύος των μέτρων, και στην εξυπηρέτηση ενός ευρέος δικτύου ωφελομένων από τις πολιτικές περί την κατάρτιση πέραν της ουσιαστικής στήριξης των ανέργων αφού μόλις το 10% των καταρτιζόμενων καταλαμβάνει θέσεις εργασίας συναφείς με το αντικείμενο της κατάρτισης.

Το όλο αυτό πλαίσιο καθιστά αντεργατική οποιαδήποτε επιδίωξη κυβέρνησης και εργοδοτών για περαιτέρω απελευθέρωσης των απολύσεων με αντιστάθμισμα ένα ασαφές και αβέβαιο πλαίσιο ασφάλειας κατά τα πρότυπα χωρών του Βορρά (π.χ. Δανία, Ολλανδία) όπου το κοινωνικό κράτος παρουσιάζει υψηλή προστασία και ενισχυμένες δομές απέναντι στην ελλειμματική του παρουσία που χαρακτηρίζει το ελληνικό παράδειγμα.

Η πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ

Είναι σαφές ότι η ανεργία πρέπει να αντιμετωπιστεί με την προώθηση αναπτυξιακής πολιτικής, με την εφαρμογή του 35ωρου χωρίς μείωση των αποδοχών, με την καλύτερη σύνδεση της επαγγελματικής κατάρτισης με τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας και με την ανασυγκρότηση του ΟΑΕΔ. Παρά ταύτα υπάρχει ανάγκη να αναπτυχθεί και μια πολιτική για όσους και όσες εξακολουθούν και πάλι να παραμένουν άνεργοι ή αδυνατούν να συμπληρώσουν τις προϋποθέσεις για τη συνταξιοδότησή τους, όταν συμπληρώνουν τα προβλεπόμενα όρια ηλικίας, λόγω πρότερων μακρών διαστημάτων ανεργίας τους, καθώς και για εκείνες τις ευάλωτες ομάδες των εργαζομένων που δεν μπορούν να παρακολουθήσουν τις τεχνολογικές αλλαγές και σπρώχνονται στο περιθώριο, τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Η αλλαγή πλεύσης απέναντι στην εκτεταμένη ανασφάλεια των εργαζομένων και την απειλή της ανεργίας παράλληλα με την ενίσχυση του κοινωνικού κράτους αποτελεί αδήριτη ανάγκη. Η ενίσχυση της προστασίας από τις απολύσεις και της προστασίας των ανέργων με όρους αξιοπρεπούς διαβίωσης και αποτελεσματικές πολιτικές ένταξης στην απασχόληση με συνθήκες αξιοπρεπούς εργασίας αποτελεί τον βασικό προσανατολισμό των παρεμβάσεων που κρίνονται αναγκαίες.

Παράλληλα, βέβαια, τίθεται και το ζήτημα της εφαρμογής της υφιστάμενης εργατικής νομοθεσίας, η οποία παραβιάζεται καθημερινά από μεγάλο ποσοστό των επιχειρήσεων. Για το λόγο αυτό είναι αναγκαία, περισσότερο από ποτέ, η ενίσχυση των ελεγκτικών μηχανισμών προκειμένου να εκπληρώσουν το ρόλο που τους έχει ανατεθεί (βλέπε Στόχο 5).

Για την αλλαγή της σημερινής κατάστασης προτείνουμε:

Ως προς τις απολύσεις

- Καθιέρωση του αιτιολογημένου χαρακτήρα των απολύσεων για τις συμβάσεις αορίστου χρόνου στον ιδιωτικό τομέα.
- Αναγνώριση του δικαιώματος στην αποζημίωση για κάθε μορφή καταγγελίας των συμβάσεων συμπεριλαμβανομένης και της παραίτησης του εργαζόμενου.
- Άρση της διάκρισης στην αποζημίωση απόλυσης μεταξύ εργατών και υπαλλήλων και εξομοίωση με το ύψος των υπαλλήλων, που στην παρούσα φάση της κρίσης πρέπει να διπλασιαστεί ως ένα πρόσθετο εμπόδιο προσφυγής των επιχειρήσεων στην απόλυση εργαζομένων.
- Ριζική μείωση του ορίου των ομαδικών απολύσεων για τις επιχειρήσεις που απασχολούν από 20 έως 199 εργαζόμενους.
- Να θεσπιστεί όριο απολύσεων για τις επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερους από 10 εργαζόμενους.

- Καθιέρωση μορφών εκπροσώπησης των εργαζομένων στις επιχειρήσεις άνω των 5 εργαζομένων για τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες διαβούλευσης.

Ως προς την προστασία των ανέργων

- Καταβολή του επιδόματος ανεργίας για 5 χρόνια, χωρίς περιορισμούς ως προς τον χρόνο απασχόλησης πριν από την απόλυση
- Αύξηση του επιδόματος ανεργίας ώστε να ανέρχεται στο 75% του τεκμαρτού μισθού ανάλογα με τα χρόνια ασφάλισης με ελάχιστο το 80% του κατώτατου μισθού. Χορήγηση στους εισερχόμενους για πρώτη φορά στην μισθωτή εργασία (νέους και μεγαλύτερους σε ηλικία) βοηθήματος ίσου με το σημερινό ύψος του επιδόματος εφ' όσον εγγράφονται στον ΟΑΕΔ και δεν τους εξασφαλίζεται, εντός δύο μηνών εργασία σύμφωνη με τα προσόντα τους.
- Επέκταση της χορήγησης του επιδόματος ανεργίας για την κάλυψη των μακροχρόνια ανέργων (μέχρι 5 χρόνια).
- Επέκταση της χορήγησης του εποχικού επιδόματος που δίνει ο ΟΑΕΔ σε όλους τους εποχικά εργαζόμενους.
- Ο χρόνος ανεργίας να ασφαρίζεται για σύνταξη και υγεία.
- Φορολογική απαλλαγή του συνόλου των ατομικών δαπανών για επαγγελματική κατάρτιση των ανέργων και των εργαζομένων.
- Εξασφάλιση των προϋποθέσεων για ένταξη σε καθεστώς προσυνταξιοδότησης των μακροχρόνια ανέργων ηλικίας άνω των 50 ετών ή εναλλακτικά διασφάλιση της απασχόλησής τους μέσω ειδικών προγραμμάτων σε τομείς ποιότητας ζωής, κοινωνικές υπηρεσίες, περιβάλλοντος, στο δημόσιο, στους Δήμους και στις Νομαρχίες.
- Υποχρεωτική κάλυψη από τις επιχειρήσεις των ασφαλιστικών εισφορών των εργαζομένων που απολύουν, εφόσον είναι μεγαλύτεροι των 55 ετών, για περίοδο μέχρι 5 χρόνια εφόσον γι' αυτό το διάστημα παραμένουν άνεργοι.
- Ειδικά προγράμματα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, επαγγελματικής κατάρτισης ή αυτοαπασχόλησης για τις γυναίκες. Προώθηση μέτρων για την συμφιλίωση της οικογενειακής ζωής και της εργασίας τους (ενίσχυση δικτύου παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών, γονικές άδειες, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης παιδιών, υποδομές κοινωνικής φροντίδας για ηλικιωμένους, παιδιά και πολίτες με αναπηρίες κλπ)
- Χορήγηση κάρτας απεριόριστων διαδρομών στα δημόσια μέσα μαζικής μεταφοράς στους άνεργους καθώς και εκπαιδευτικής πολιτιστικής κάρτας για την ψυχαγωγία τους.
- Αναστολή της πληρωμής δόσεων στεγαστικών δανείων και επιδότηση ενοικίου στους άνεργους καθώς και απαλλαγή με τη συνδρομή του κράτους του 50% των λογαριασμών τους για υπηρεσίες κοινής ωφέλειας.
- Αυξημένη εισφορά από τις επιχειρήσεις στο Λογαριασμό Αφερεγγυότητας του ΟΑΕΔ, ώστε να καλύπτονται πλήρως οι εργαζόμενοι σε επιχειρήσεις που κλείνουν για τα μη πληρωμένα δεδουλευμένα και για τη χορήγηση αποζημίωσης απολύσεων από τον ΟΑΕΔ, ο οποίος με τη σειρά του να απαιτεί

την κάλυψή του κατά τη διαδικασία εκκαθάρισης από τα περιουσιακά στοιχεία αυτών των επιχειρήσεων.

- Ενίσχυση της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας ώστε σε συνεργασία με τους υπόλοιπους επιστημονικούς φορείς να πραγματοποιεί έγκυρες και αξιόπιστες έρευνες διάγνωσης των αναγκών σε προσόντα, δεξιότητες και ικανότητες σε επίπεδο νομού, προκειμένου να εξειδικεύονται σε τοπικό επίπεδο οι παρεμβάσεις για την ενίσχυση της απασχόλησης.

ΟΑΕΔ

Ο ΟΑΕΔ που έχει την ευθύνη του συντονισμού και της υλοποίησης της πολιτικής απασχόλησης αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα. Έχει σημαντικές ελλείψεις σε προσωπικό και υλικοτεχνική υποδομή, ενώ τα στοιχεία που διαθέτει είναι περιορισμένης ποιότητας και αξιοπιστίας (για παράδειγμα, την «εξατομικευμένη προσέγγιση» του ανέργου διενεργούν συμβασιούχοι εργαζόμενοι, οι οποίοι «σήμερα είναι, αύριο δεν είναι»). Οι ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης λειτουργούν κυρίως στα γνωστά πλαίσια του πελατειακού κράτους και δεν εντάσσονται σε ένα ευρύτερο αναπτυξιακό μοντέλο, αλλά επιδιώκουν κυρίως τη διαχείριση της ανεργίας. Είναι λοιπόν φανερό ότι απαιτείται ουσιαστική αλλαγή στην πολιτική προστασίας από την ανεργία, πόσο μάλλον όταν οι προοπτικές για τα επόμενα χρόνια δεν είναι καθόλου θετικές λόγω της οικονομικής κρίσης. Στο πλαίσιο αυτό είναι απαραίτητο:

- Να αναμορφωθεί, εξυγιανθεί και ενισχυθεί ο ΟΑΕΔ, ώστε να διαδραματίσει με διασφαλισμένο το δημόσιο χαρακτήρα του τον κοινωνικό ρόλο του για την αντιμετώπιση της ανεργίας και την ανακούφιση των ανέργων.
- Να θεσμοθετηθεί η τριμερής χρηματοδότηση του Οργανισμού.
- Να σχεδιαστεί και να προωθηθεί το επιχειρησιακό πρόγραμμα του ΛΑΕΚ (Λογαριασμού Ανεργίας και Επαγγελματικής Κατάρτισης για την προώθηση συμπληρωματικών με αυτές του ΟΑΕΔ πολιτικών απασχόλησης με ομάδες – στόχους τους άνεργους/ες νέους/ες, γυναίκες, ηλικιωμένους, τις αποβιομηχανοποιημένες περιοχές, τους φθίνοντες κλάδους και τους απολυμένους επιχειρήσεων που κλείνουν ή φεύγουν για χώρες χαμηλού εργασιακού κόστους).

ΣΤΟΧΟΣ 5

Για ένα προοδευτικό πλαίσιο σταθερών εργασιακών σχέσεων

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις

Οι εργασιακές σχέσεις στην Ελλάδα ακολουθούν τη γενικότερη πορεία απορρύθμισης της εργασίας και του κοινωνικού κράτους στον υπόλοιπο ευρωπαϊκό χώρο. Σε μια συγκυρία που στην Ευρώπη οι εργασιακές σχέσεις υπηρετούν τις πολιτικές ανταγωνιστικότητας και απασχόλησης με άξονα την μείωση και συμπίεση του εργασιακού κόστους, στην Ελλάδα έχοντας από παράδοση υιοθετηθεί ένα παραγωγικό μοντέλο που στηρίζεται στο χαμηλό κόστος εργασίας (χαμηλές αμοιβές, παράνομη και νόμιμη ευελιξία) ενισχύεται αυτή η παράδοση που οδηγεί στην περαιτέρω υποβάθμιση των εργασιακών σχέσεων. Σήμερα γίνεται επιτακτική η ανάγκη για ένα εναλλακτικό παραγωγικό μοντέλο στο οποίο οι ποιοτικοί παράγοντες που βρίσκονταν ανέκαθεν στο περιθώριο των κυρίαρχων επιλογών (π.χ. καινοτομία, νέες τεχνολογίες, κατάρτιση εργαζομένων, οργανωτικός εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων) θα βρίσκονται στο προσκήνιο, και η αναβάθμιση της εργασίας θα αποτελεί βασικό παράγοντα αυξημένης παραγωγικότητας με την οικονομική και κοινωνική της διάσταση.

Το πρότυπο απασχόλησης στην χώρα μας έχει υποστεί τις τελευταίες δεκαετίες, ιδίως από την δεκαετία του 1990 και μετά, σημαντικές μεταβολές στην κατεύθυνση της μεγάλης απορρύθμισής του. Το εργαλείο μεταβολής δεν ήταν οι Συλλογικές διαπραγματεύσεις, αλλά οι νομοθετικές παρεμβάσεις και η διολίσθηση στην πράξη των εργοδοτών όσον αφορά την εφαρμογή παρανόμων πρακτικών. Ενώ η σύμβαση αορίστου χρόνου, παρ' ότι έχει υπονομευτεί σοβαρά, παραμένει η βασική μορφή απασχόλησης, έχει δημιουργηθεί μια πόλωση μεταξύ σταθερής και επισφαλούς εργασίας η οποία επιλύεται από τις δυνάμεις του νεοφιλελεύθερου δικομματισμού με μια εξίσωση των εργασιακών σχέσεων «προς τα κάτω», δηλαδή προς τις πιο επισφαλείς μορφές εργασίας. Ως αποτέλεσμα:

- Δημιουργείται μια εκτεταμένη ζώνη επισφάλειας στην οποία κυριαρχούν οι νέοι εργαζόμενοι αλλά και εργαζόμενοι άνω των 50.
- Η σταθερή εργασία στον δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα υποκαθίσταται από έκτακτη απασχόληση από μερική και ενοικιαζόμενη εργασία.
- Προωθήθηκαν απαράδεκτοι διαχωρισμοί σε βάρος των νέων εργαζομένων οι οποίοι βιώνουν συνολικά ένα χειρότερο εργασιακό πλαίσιο παρά τα αυξημένα προσόντα τους, σε σχέση με την προηγούμενη γενιά εργαζομένων.
- Παρόλο που πολλές κατηγορίες μεταναστών ξεπέρασαν ένα αρχικό στάδιο απόλυτης εξαθλίωσής τους, καλύπτοντας τις στοιχειώδεις ανάγκες τους με υπεραπασχόληση, εξακολουθούν να παραμένουν σε ένα καθεστώς διαρκούς εκκρεμότητας και υπερεκμετάλλευσής τους.

Από την απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων δεν έχει ξεφύγει ούτε ο δημόσιος τομέας, στον οποίο την τελευταία 15ετία έχουν εισχωρήσει ποικίλες μορφές ευέλικτης εργασίας, δήθεν «συμβάσεις έργου» που στην πραγματικότητα υποκρύπτουν εξαρτημένη εργασία, επαχθείς υπεργολαβίες (βλ. και την πρόσφατη περίπτωση της Κ. Κούνεβα), καθεστώς πληρωμής των συμβασιούχων μετά από αρκετούς μήνες κλπ. Παράλληλα, προβλέπεται δυσμενέστερο εργασιακό καθεστώς για το νεοπροσλαμβανόμενο προσωπικό, αλλά και ουσιαστικά κατάργηση των συλλογικών συμβάσεων για τους παλιότερους εργαζόμενους, καθώς απαγορεύεται, διά νόμου, η διεκδίκηση μεγαλύτερων αυξήσεων από αυτές που επιθυμεί να δώσει ο εργοδότης (!). Στη δημόσια διοίκηση ενισχύεται η απασχόληση με όρους ιδιωτικού δικαίου επηρεάζοντας αρνητικά τον θεσμό των δημοσίων υπαλλήλων και τη μονιμότητα.

Είναι προφανές βέβαια ότι στον ιδιωτικό τομέα η κατάσταση είναι ακόμη χειρότερη:

- Οι θεσμοί προστασίας των εργαζομένων από τις ατομικές και τις ομαδικές απολύσεις έχουν ατονήσει. Αν και στην Ελλάδα οι αποζημιώσεις συνδέονται με το χρόνο προϋπηρεσίας στην επιχείρηση, με αποτέλεσμα να αντιστοιχούν σε περισσότερες εβδομάδες εργασίας από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, το θετικό αυτό στοιχείο εξανεμίζεται λόγω του χαμηλού ύψους και της χαμηλής διάρκειας της επιδότησης της ανεργίας (50% του κατώτατου μισθού έναντι 60%-90% στην ΕΕ-15, και μέχρι 12 μήνες επιδότηση έναντι τουλάχιστον 18μηνες μέχρι 5ετούς ή και αόριστης διάρκειας επιδότησης σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες).
- Οι απολύσεις στην Ελλάδα δεν απαιτείται να είναι αιτιολογημένες, σε αντίθεση με πολλές ευρωπαϊκές χώρες (π.χ. Γαλλία, Βέλγιο, Ιταλία)
- Διατηρείται η αναχρονιστική διάκριση στο καθεστώς αποζημίωσης στις απολύσεις ανάμεσα στους υπαλλήλους και τους εργάτες.
- Όσον αφορά τις ομαδικές απολύσεις, στην Ελλάδα το όριο για τις επιχειρήσεις άνω των 200 εργαζομένων (2%) είναι χαμηλότερο σε σύγκριση με άλλες χώρες, ενώ για την υλοποίηση ομαδικών απολύσεων πέραν του ορίου αυτού απαιτείται έγκριση της διοικητικής αρχής (η οποία όμως συνήθως είναι τυπική). Αντίθετα, στις επιχειρήσεις από 20-199 εργαζόμενους οι ελεύθερες απολύσεις φθάνουν μέχρι και το 20% του προσωπικού. Επιπλέον, για τις επιχειρήσεις κάτω από 20 εργαζόμενους (που αποτελούν άνω του 95% των επιχειρήσεων) οι απολύσεις είναι ελεύθερες.
- Σε περίπτωση κλεισίματος και μετεγκατάστασης βιώσιμων επιχειρήσεων, οι εργαζόμενοι είναι ουσιαστικά απροστάτευτοι.

Ενίσχυση των μηχανισμών ελέγχου και εφαρμογής της εργατικής νομοθεσίας

Η ελληνική αγορά εργασίας παρουσιάζει τον υψηλότερο βαθμό παράνομης ευελιξίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Σύμφωνα με τις ετήσιες εκθέσεις του ΣΕΠΕ το ποσοστό ανασφάλιστων που απασχολούνται στην Ελλάδα υπολογίζεται σε 20%-22% (7 στους 10 είναι Έλληνες). Παράλληλα παρατηρείται εκτεταμένη παραβίαση των εργασιακών δικαιωμάτων σε όλο το φάσμα της εργατικής νομοθεσίας (ύψος μισθού, καταβολή δεδουλευμένων, ωράρια, πληρωμή υπερωριών, χορήγηση αδειών, υγιεινή ασφάλεια κλπ).

Ο μικρός αριθμός επιθεωρητών εργασίας (400 επιθεωρητές για περίπου 900.000 επιχειρήσεις) οι περιορισμένοι έλεγχοι, οι περιορισμένες αρμοδιότητές τους, οι μικρές

σχετικά ποινές και κυρώσεις, η έλλειψη ουσιαστικής συνεργασίας και συντονισμού των μηχανισμών ελέγχου (ΣΕΠΕ, ΙΚΑ, ΔΟΥ), η ανασφάλεια και ο φόβος των εργαζομένων να καταγγείλουν τις αυθαιρεσίες της εργοδοσίας, η χρονοβόρα και δαπανηρή διαδικασία προσφυγής στη δικαιοσύνη (υποθέσεις που εκκρεμούν 3 και 5 χρόνια) συνιστούν παράγοντες ανάπτυξης και διαιώνισης του προβλήματος.

Το αποτέλεσμα είναι η απόλυτη και πλήρης υποβάθμιση της εργασίας, η διαιώνιση των συχνά παράνομων πρακτικών διατήρησης χαμηλού εργασιακού κόστους, η συγκράτηση και συμπίεση των διεκδικήσεων και δικαιωμάτων των εργαζομένων, η καταρράκωση των θεσμών ελέγχου και εποπτείας, ο εθισμός των επιχειρήσεων στην παρανομία αλλά και η δημιουργία όρων αθέμιτου ανταγωνισμού απέναντι στις συνεπείς επιχειρήσεις που εφαρμόζουν τη νομοθεσία.

Απαιτείται συνεπώς η αποτελεσματική καταπολέμηση της αυθαιρεσίας μεγάλης μερίδας εργοδοτών (συμπεριλαμβανομένου και του κράτους-εργοδότη) και η συμμόρφωσή της στις εκ του νόμου υποχρεώσεις της με τη λήψη μέτρων στο όλο φάσμα των παραμέτρων που ενισχύουν τις παράνομες πρακτικές. Επίσης απαιτείται η αντιμετώπιση του φαινομένου κατάτμησης των μηχανισμών ελέγχου που σχετίζονται με την αγορά εργασίας και της έλλειψης του μεταξύ τους συντονισμού.

Η Αριστερά διεκδικεί την κατάργηση των αντεργατικών νόμων που απορύθμισαν και υποβάθμισαν την εργασία και τα εργατικά δικαιώματα. Οι νόμοι αυτοί αφορούν την διευθέτηση του χρόνου εργασίας, την αμοιβή υπερωριών, την ενοικιαζόμενη εργασία, τον περιορισμό των ελεύθερων συλλογικών διαπραγματεύσεων, την διάκριση παλιών και νέων, την εφαρμογή της μερικής απασχόλησης (ν.1892/90, 2639/98, 2874/2000, 2956/2001, 3385/2005, 3429/2005, άρθρο 56 ν.3691/2008). Απαιτείται επίσης η κατάργηση του άρθρου 16 του ν.3674/2008 για την ταχύτατη εκδίκαση απεργιών με διορισμό εφέτη όπως επίσης του ν.3536/2007 για την οριστική κατάργηση της πολιτικής επιστράτευσης απεργών.

Απαιτείται ενίσχυση των μηχανισμών ελέγχου της εργατικής νομοθεσίας σε συνεργασία και συντονισμό με τους άλλους μηχανισμούς ελέγχου και παρακολούθησης που συνδέονται με την αγορά εργασίας (π.χ. ΙΚΑ, ΟΑΕΔ, ΔΟΥ, Υπουργείο Εσωτερικών για τις άδειες αλλοδαπών). Ειδικότερα μέτρα είναι η σημαντική αύξηση του αριθμού των επιθεωρητών εργασίας, η ενίσχυση των αρμοδιοτήτων τους με την επιβολή της εφαρμογής της νομοθεσίας και των συμβάσεων ώστε η δικαστική διεκδίκηση να αφορά τους εργοδότες και όχι τους εργαζόμενους, η αναβάθμιση της επιχειρησιακής ικανότητας του ΣΕΠΕ η ενίσχυση της αυστηρότητας των επιβαλλόμενων ποινών και κυρώσεων στους εργοδότες.

Επίσης απαιτείται η ταχεία απονομή της δικαιοσύνης και η αναμόρφωση των όρων επίλυσης των εργατικών διαφορών. Ειδικότερα μέτρα είναι η κωδικοποίηση της εργατικής νομοθεσίας, η αποσυμφόρηση των πολιτικών δικαστηρίων με την ανάληψη αρμοδιοτήτων από την επιθεώρηση εργασίας και η δημιουργία εργατοδικείων για τις υποθέσεις πρώτου βαθμού στις οποίες θα συμμετέχουν πλην της δικαστικής εξουσίας και εκπρόσωποι εργαζομένων και εργοδοτών.

Επέκταση της εφαρμογής της εργατικής νομοθεσίας σε νέες κατηγορίες εργαζομένων

Η σημαντική αύξηση των αμειβόμενων με δελτία παροχής υπηρεσιών (κοινώς «μπλοκάκια») –οι οποίοι τυπικά αντιμετωπίζονται ως αυτοαπασχολούμενοι και όχι ως μισθωτοί– παρουσιάζει δύο επιμέρους διαστάσεις.

Η πρώτη αναφέρεται στις πρακτικές εργοδοτών να παρουσιάζουν την κατ' ουσίαν μισθωτή εργασία ως αυτοαπασχόληση (ψευδοαυτοαπασχόληση) καταστρατηγώντας το νόμο, με σκοπό να αποφύγουν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία. Σε αυτή την περίπτωση η λύση επαφίεται στους μηχανισμούς ουσιαστικού ελέγχου της εφαρμογής του νόμου.

Στην δεύτερη περίπτωση καταγράφονται κατηγορίες απασχολούμενων που βρίσκονται στην γκρίζα ζώνη μεταξύ αυτοαπασχόλησης και μισθωτής εργασίας. Σε αυτή την κατηγορία υπάρχουν εργαζόμενοι που αν και δεν έχουν τα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής εξαρτημένης μισθωτής εργασίας παρουσιάζουν στοιχεία που παραπέμπουν σε μια σύγχρονη μορφή εξάρτησης οικονομικού και κοινωνικού χαρακτήρα (π.χ. αποκλειστική απασχόληση για λογαριασμό ενός εργοδότη, κύριο εισόδημα προερχόμενο από μια εργοδοτική πηγή). Η εξέλιξη αυτή οδηγεί στην ανάγκη επαναπροσδιορισμού της έννοιας της εξαρτημένης εργασίας υπό το φως των σύγχρονων δεδομένων που αφορά σε μεγάλο βαθμό σήμερα και παραδοσιακά ελεύθερα επαγγέλματα (δικηγόροι, μηχανικοί, γιατροί).

Οι παραπάνω πρακτικές έχουν ως αποτέλεσμα να εμφανίζεται ακόμη χαμηλότερο το ήδη χαμηλό ποσοστό των μισθωτών στην Ελλάδα (64% έναντι του 85% του μέσου κοινοτικού όρου). Στην πραγματικότητα όμως, σύμφωνα με έρευνες του INE-ΓΣΕΕ/ΑΔΕΔΥ, το ποσοστό των μισθωτών κινείται κοντά στο 70% των απασχολούμενων αφού εκτιμάται ότι το 9% περίπου των αυτοπροσδιοριζόμενων μισθωτών εργάζεται με δελτία παροχής υπηρεσιών. Πρόκειται για την πιο κραυγαλέα ακαμψία των εργοδοτών να προσαρμοσθούν στα νέα δεδομένα της αγοράς εργασίας τη στιγμή που διεκδικούν ευελιξίες χαμηλού κόστους απέναντι στην «ακαμψία» των «κεκτημένων» δικαιωμάτων των εργαζομένων.

Είναι επομένως πρώτης προτεραιότητας ζήτημα η ουσιαστική αντιμετώπιση της εκτεταμένης μή-εφαρμογής των δικαιωμάτων που απορρέουν από την τυπική και ουσιαστική εξαρτημένη εργασία σε μεγάλη κατηγορία (κυρίως νέων) εργαζομένων (π.χ. αμοιβές, ωράρια, ασφάλιση, επιδόματα, άδειες, αποζημιώσεις απόλυσης).

Η έλλειψη αυτής της προστασίας ενισχύει την απορρύθμιση των εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων εργαζομένων που έχουν εξ αντικειμένου ανάγκη αυτή την προστασίας και που χρησιμοποιούνται ως ένας ακόμη μοχλός συμπίεσης των δικαιωμάτων και της τυπικής απασχόλησης.

Χρειάζεται συνεπώς ο επαναπροσδιορισμός της έννοιας της εξαρτημένης εργασίας υπό το φως των νέων δεδομένων σε μια προοπτική ενίσχυσης του ρόλου του κοινωνικού κράτους και αναβάθμισης της εργασίας μέσα από την διεύρυνση του πεδίου προστασίας της εργατικής νομοθεσίας.

Τα προτεινόμενα μέτρα αφορούν κατ' αρχήν σε ένα επαναπροσδιορισμό της έννοιας της εξάρτησης με νέα γενικά κριτήρια όπως η οικονομική και κοινωνική εξάρτηση που παραπέμπουν σε ειδικότερα κριτήρια (π.χ. αποκλειστικότητα απασχόλησης υπέρ συγκεκριμένου εργοδότη, κύριο εισόδημα και προέλευσή του).

Στο πλαίσιο αυτό υπάγονται και μέτρα για ρύθμιση της τηλεεργασίας που αφορούν εξαρτημένο απασχολούμενο δυναμικό με ειδική νομοθεσία στη βάση της σχετικής ευρωπαϊκής κοινωνικής συμφωνίας του 2002.

Τέλος, απαιτείται η ενίσχυση των μέτρων ελέγχου εφαρμογής της εργατικής και ασφαλιστικής νομοθεσίας που συμβάλλουν στην αντιμετώπιση και των δύο μορφών υποκρυπτόμενης εξαρτημένης εργασίας.

Η αντιμετώπιση της ευελιξίας ως μέσου απορρόθμισης των εργασιακών σχέσεων

Η ανάπτυξη της ευελιξίας της ατομικής εργασίας, όσο και της αγοράς εργασίας στο σύνολό της (ευελιξία στις μορφές απασχόλησης, στον χρόνο εργασίας, στις αμοιβές) αποτελεί πρακτική που προωθείται από τις ασκούμενες πολιτικές σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο με διακηρυγμένο σκοπό την αντιμετώπιση της ανεργίας, την αύξηση της απασχόλησης και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.

Στην Ελλάδα η χρήση της ευέλικτης εργασίας ενισχύεται σημαντικά από τις αρχές της δεκαετίας του '90 με αλληπάλληλες θεσμικές παρεμβάσεις στο πεδίο της μερικής απασχόλησης, των συμβάσεων ορισμένου χρόνου, τον δανεισμό εργαζομένων, των ελαστικών διευθετήσεων του ωραρίου εργασίας. Παράλληλα με αυτές τις εξελίξεις παρατηρείται μια σημαντική ανάπτυξη όλου του φάσματος των μορφών ευέλικτης και φθηνής εργασίας (π.χ. χρήση εργολαβιών, συμβάσεις ανεξάρτητης εργασίας που υποκρύπτουν μισθωτή σχέση, παράνομες και «μαύρες» ευελιξίες).

Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία (ΕΣΥΕ) οι προσωρινά απασχολούμενοι υπολογίζονται σε 330 χιλιάδες, οι μερικά απασχολούμενοι υπολογίζονται σε 270 χιλιάδες, ενώ 20.000 οι εργαζόμενοι απασχολούνται με καθεστώς δανεισμού. Ταυτόχρονα τουλάχιστον το 25% των επιχειρήσεων κάνει χρήση εργολαβιών και υπεργολαβιών, ενώ το 20% των απασχολούμενων εργάζεται ανασφάλιστο. Η εικόνα αυτή αποτυπώνει ένα μείγμα πρακτικών ευέλικτης, φθηνής και επισφαλούς εργασίας που συνοψίζονται σε πολιτικές που επιδιώκουν χαμηλό εργατικό κόστος. Σε αυτό το πλαίσιο στις παραδοσιακές πρακτικές διατήρησης των χαμηλών μισθών και της εκτεταμένης παράνομης ευελιξίας, προστίθενται οι πρακτικές νόμιμης ευελιξίας με αναγνώριση εργαζομένων «δεύτερης ταχύτητας».

Η ανάπτυξη των ευέλικτων πρακτικών στην εργασία συμβάλλει στην περαιτέρω μείωση του ήδη φθηνού κόστους εργασίας στην Ελλάδα, ενισχύει την κατάτμηση της εργασίας και την ύπαρξη εργαζομένων πολλαπλών ταχυτήτων, δημιουργεί ανταγωνισμούς ανάμεσά τους και αποδυναμώνει την συνδικαλιστική δράση. Παράλληλα, ασκεί πιέσεις στην τυπική εργασία συμπιέζοντας τις διεκδικήσεις και το περιεχόμενό της συμβάλλοντας στην γενικότερη και συνολική υποβάθμισή της.

Η αυξημένη ανασφάλεια επιδρά πολλαπλά αρνητικά στους εργαζόμενους και ιδιαίτερα στην κατηγορία εκείνη που προσφεύγει στην ευελιξία με όρους πραγματικής ανάγκης και όχι εθελοντικά, ενώ η εύαλωτη θέση τους ενισχύει πρακτικές καταστρατήγησης της νομοθεσίας.

Παράλληλα η εμμονή στη λογική του χαμηλού κόστους εργασίας, εκτός του σοβαρού κοινωνικού κόστους που συνεπάγεται, ούτε αντιμετωπίζει το φαινόμενο της ανεργίας, ούτε εξασφαλίζει την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων όπως υποστηρίζουν ότι θεωρητικά θα έκανε οι θιασώτες του παραπάνω μοντέλου.

Για το ΣΥΡΙΖΑ, η αλλαγή του σημερινού παραγωγικού μοντέλου συνδέεται και με την αλλαγή του τρόπου αντιμετώπισης της ευελιξίας της εργασίας. Αυτό σημαίνει ότι η ευελιξία της εργασίας θα πρέπει να περιορισθεί δραστικά με σκοπό την πλήρη κατάργησή της εκτός από την πραγματικά εποχιακή απασχόληση. Για εμάς συνιστά λογική αντίφαση η προσπάθεια σύνδεσης της ευελιξίας με την ασφάλεια (flexicurity) υπό το επιχείρημα ότι είναι δυνατή η παράλληλη ανάπτυξη των δύο αυτών ανταγωνιστικών πόλων.

Συνιστά λογική αντίφαση γιατί ισορροπία στις δύο αυτές έννοιες δεν είναι δυνατόν να υπάρχει όταν η ανάπτυξη της μίας (μείωση του εργασιακού κόστους) ρητά

αντιστρατεύεται την άλλη (αύξηση του εργασιακού κόστους). Για το λόγο άλλωστε αυτό η αναγνώριση δικαιωμάτων στους ευέλικτα απασχολούμενους φθάνει μόλις μέχρι του σημείου να αφορά στη διασφάλιση ελάχιστων δικαιωμάτων, ενώ αποτυγχάνει να εξασφαλίσει πραγματική, αναλογία δικαιωμάτων αφού δηλωμένος στόχος της είναι να διατηρείται το πλεονέκτημα της ευελιξίας έναντι της «ασφάλειας».

Σε αυτό το πλαίσιο μέτρα ενίσχυσης της ουσιαστικής ασφάλειας όπως η σημαντική ενίσχυση των δικαιωμάτων των ευέλικτα εργαζομένων ως αντιστάθμισμα στο πραγματικό μέγεθος της εκμετάλλευσης που υφίστανται και της ανάγκης για ουσιαστική κοινωνική συνοχή πρέπει οδηγούν στον περιορισμό και στην τελική εξουδετέρωση της ευελιξίας ως μέσου φθηνής εργατικής δύναμης.

Για το ΣΥΡΙΖΑ ζητούμενο αποτελεί η ασφάλεια της εργασίας και ο περιορισμός με στόχο την κατάργηση της ευελιξίας που θα επιτυγχάνεται με την ενίσχυση των δικαιωμάτων των εργαζομένων, την ενίσχυση της πλήρους και σταθερής απασχόλησης που θα συνδέονται με αξιοπρεπείς συνθήκες αμοιβής και εργασίας προκειμένου η εργασία να αντιμετωπίζεται στην πράξη ως η βασική παραγωγική δύναμη για την παραγωγή του πλούτου και όχι ως μια απλή δαπάνη για τους εργοδότες.

Ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί, ότι χρειάζεται να ηττηθούν οι πολιτικές της εργασιακής απορύθμισης και να προωθηθούν εναλλακτικές πολιτικές για την επαναρύθμιση και αναβάθμισή τους, ώστε να προστατεύονται τα συνδικαλιστικά, δημοκρατικά, εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματα των εργαζομένων και να ενισχύεται η σταθερή και πλήρης απασχόληση σε βάρος της ελαστικής και ανασφάλιστης εργασίας.

Η νέα αυτή ρύθμιση για τις εργασιακές σχέσεις θα πρέπει να προωθείται συνδυασμένα με παρεμβάσεις για την στήριξη της απασχόλησης και της κοινωνικής ασφάλισης στα πλαίσια μίας εναλλακτικής πολιτικής ανάπτυξης, που θα έχει ως βασικό κριτήριο την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών.

Βασικοί άξονες μίας νέας ρύθμισης των εργασιακών σχέσεων είναι:

- Η στήριξη και διεύρυνση της πλήρους και σταθερής απασχόλησης, με παράλληλη διασφάλιση αξιοπρεπών μισθών στους εργαζόμενους. Επιδιώκουμε την επικράτηση ενός νέου εργασιακού προτύπου πλήρους και σταθερής απασχόλησης που να περιλαμβάνει τις εξής μορφές. Μόνιμη σχέση εργασίας στο δημόσιο, σταθερή απασχόληση στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, σύμβαση αορίστου χρόνου στον ιδιωτικό τομέα και διατήρηση της προσωρινής απασχόλησης μόνο όπου υπάρχουν διαπιστωμένα και από το συνδικάτο του χώρου καθαρά εποχιακές ανάγκες.
- Η κατάργηση των νομοθετικών ρυθμίσεων των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ και της Νέας Δημοκρατίας, με τις οποίες θεσπίστηκαν η συνολική διεύθετηση του χρόνου εργασίας και οι πλέον αντεργατικές μορφές απασχόλησης, όπως η ενοικίαση εργαζομένων, η διαλείπουσα εργασία και η εργασία με δελτίο παροχής υπηρεσιών. Οι μορφές αυτές απασχόλησης όπως και τα stage να καταργηθούν και να αντικατασταθούν αφενός στον ιδιωτικό τομέα με συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου εφόσον υποκρύπτουν εξηρητημένη εργασία και αφετέρου με μαζικές προσλήψεις μόνιμου προσωπικού με αξιοκρατικές διαδικασίες στον δημόσιο τομέα.

- Η κατάργηση των υπεργολαβιών στον δημόσιο τομέα και η κάλυψη των αναγκών με προσλήψεις μόνιμου προσωπικού. Για τον ιδιωτικό τομέα η καθιέρωση της αρχής της ίσης μεταχείρισης απέναντι στο προσωπικό των εργολάβων με βάση τις κλαδικές και επιχειρησιακές Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας που αφορούν στις ίδιες ειδικότητες και καθιέρωση της εις ολόκληρον ευθύνης του εργοδότη που κάνει χρήση της εργολαβίας σε περίπτωση παραβίασης της νομοθεσίας από την εργολαβική επιχείρηση.
- Η διασφάλιση όλων των εργασιακών, μισθολογικών, ασφαλιστικών, συνδικαλιστικών και κοινωνικών δικαιωμάτων όσων εργάζονται με ελαστικές μορφές απασχόλησης μέχρι αυτές να καταργηθούν.
- Η επέκταση της προστασίας της εργατικής νομοθεσίας σε κατηγορίες εργαζομένων, που η απασχόλησή τους υποκρύπτει εξαρτημένη μισθωτή σχέση, όπως στους τηλεεργαζόμενους, φασονίστες, εργαζόμενους με συμβάσεις ανεξαρτήτων υπηρεσιών.
- Η θωράκιση, βελτίωση και εφαρμογή στους χώρους εργασίας της ισχύουσας εργατικής νομοθεσίας, η διασφάλιση της δημοκρατίας στους χώρους εργασίας και η ενίσχυση και ενεργοποίηση των δημόσιων ελεγκτικών μηχανισμών για την αυστηρή αντιμετώπιση των καταστρατηγήσεων της.
- Η υπεράσπιση και αναβάθμιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο χώρο εργασίας. Η διασφάλιση της συμμετοχής και του ελέγχου τους στα κέντρα των αποφάσεων και των ελέγχων.
- Η προώθηση μέτρων για τον περιορισμό των απολύσεων, όπως η εξομείωση των αποζημιώσεων απόλυσης των εργατών με αυτές των υπαλλήλων που είναι πολλαπλάσιες, η απαγόρευση των ομαδικών απολύσεων σε κερδοφόρες επιχειρήσεις, η θέσπιση υποχρέωσης των εργοδοτών ώστε οι καταγγελίες συμβάσεων αορίστου χρόνου να είναι αιτιολογημένες κλπ.
- Η τακτοποίηση όλων των συμβασιούχοι που καλύπτουν πάγιες και διαρκείς ανάγκες.
- Η κατάργηση όλων των νομοθετικών ρυθμίσεων για υποβαθμισμένες εργασιακές σχέσεις και για μειωμένες δυνατότητες συλλογικής διαπραγμάτευσης και προσφυγής στη διαιτησία του ΟΜΕΔ όχι μόνο για τους νεοπροσλαμβανόμενους σε όλες τις ΔΕΚΟ αλλά και για τους ήδη εργαζομένους σε όσες από αυτές είναι ζημιογόνες.
- Η νομιμοποίηση των μεταναστών και η απόδοση σ' αυτούς των θεσμοθετημένων μισθολογικών, εργασιακών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων.

Το μέλλον των εργασιακών σχέσεων δεν πρέπει να εγκλωβίζεται μεταξύ της διατήρησης της «εργασιακής ζούγκλας» που ισχύει σήμερα και των πολιτικών εργασιακής απορύθμισης, στις οποίες άνοιξαν το δρόμο οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ και συνεχίζει ακάθεκτη η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας. Υπάρχει και ο εναλλακτικός δρόμος της διεκδίκησης ενός συστήματος αναβαθμισμένων, ανθρώπινων, αξιοπρεπών, δημοκρατικών και σύγχρονων εργασιακών σχέσεων, τον οποίο εμείς προτείνουμε.

Κατάργηση των μέτρων απορρύθμισης των εργασιακών σχέσεων στον δημόσιο τομέα

Κατά την τελευταία 15ετία ο δημόσιος τομέας πλήττεται σοβαρά από τις πολιτικές ιδιωτικοποιήσεων, μετοχοποιήσεων και την παρεπόμενη ενίσχυση των ιδιωτικοοικονομικών κριτηρίων λειτουργίας του σε βάρος του δημόσιου συμφέροντος. Οι εργασιακές σχέσεις και το περιεχόμενό τους επηρεάζονται σημαντικά υπό το βάρος των εξελίξεων αυτών σε συνδυασμό με το μέγεθος της απασχόλησης που συνεχώς περιορίζεται στις επιχειρήσεις και στους οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

Κύριες εκδηλώσεις αυτού του φαινομένου αποτελούν η ανάπτυξη μιας ποικιλίας μορφών ευέλικτης εργασίας στο στενό και ευρύτερο δημόσιο τομέα, το διαφορετικό εργασιακό καθεστώς για το νεοπροσλαμβανόμενο προσωπικό με όρους αρνητικής απόκλισης από το ήδη απασχολούμενο με τη δημιουργία εργαζομένων πολλαπλών ταχυτήτων στους ίδιους εργασιακούς χώρους, από την δυνατότητα αλλαγής των γενικών κανονισμών προσωπικού και για τους ήδη εργαζόμενους με την ουσιαστική κατάργηση των συλλογικών συμβάσεων και τον περιορισμό των όρων προσφυγής της πλευράς των εργαζομένων στον ΟΜΕΔ. Παράλληλα στη δημόσια διοίκηση ενισχύεται η απασχόληση με όρους ιδιωτικού δικαίου επηρεάζοντας αρνητικά τον θεσμό των δημοσίων υπαλλήλων, και τη μονιμότητα σε συνδυασμό με τη γενικότερη άρση των προστατευτικών διατάξεων για τους εργαζόμενους στο σύνολο του δημόσιου τομέα και στην κατεύθυνση της σύγκλισης με τα ισχύοντα στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας.

Συνειδητά το Δημόσιο (το κράτος) παραχώρησε υπηρεσίες, για τις οποίες οι φορολογούμενοι πολίτες πληρώνουν για να έχουν ανταποδοτικότητα, σε υπεργολάβους. Κατά συνέπεια τα χρήματα των φορολογουμένων πολιτών «αξιοποιούνται» για αδικαιολόγητο πλουτισμό ημέτερων υπεργολάβων, κατά κύριο λόγο, και οι πολίτες δεν απολαμβάνουν υψηλού επιπέδου και ποιότητας υπηρεσίες.

Η υποβάθμιση των εργασιακών σχέσεων στο δημόσιο τομέα σε συνδυασμό με τη δημιουργία τεχνητών ανταγωνισμών ανάμεσα στους εργαζόμενους του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα και την επίκληση της ανάγκης για τη μεταξύ τους σύγκλιση, οδηγεί σε σύγκλιση με όρους υποβάθμισης αντί της ανάγκης σύγκλισης με όρους διεκδίκησης της αναβάθμισης του χαμηλού επιπέδου δικαιωμάτων του ιδιωτικού τομέα. Η συνολική αυτή υποβάθμιση της εργασίας ενισχύει την περαιτέρω απόκλιση του επιπέδου αμοιβών και δικαιωμάτων των εργαζομένων στην Ελλάδα από τους εργαζόμενους των χωρών της ζώνης του ευρώ σε αντίθεση με τις επικαλούμενες διακηρύξεις προς αυτή την κατεύθυνση. Τέλος η επιβουλή της μονιμότητας και της προστασίας του εργαζόμενου ενοχοποιεί τη σταθερότητα της απασχόλησης ως υπαίτια της χαμηλής παραγωγικότητας του δημόσιου τομέα, σε αντίθεση με τα αποτελέσματα ερευνών που αποδεικνύουν το αντίθετο για το ρόλο της σταθερής εργασίας, υποκρύπτοντας το αντιπαραγωγικό πελατειακό σύστημα δόμησης και λειτουργίας του δημόσιου τομέα.

Η ανάσχεση της αποδιάρθρωσης των εργασιακών σχέσεων στον δημόσιο τομέα προϋποθέτει καταρχήν την επανάκτηση από το δημόσιο όσων επιχειρήσεων στρατηγικής ή κοινωνικής σημασίας έχουν ιδιωτικοποιηθεί από τις κυβερνήσεις του δικομματισμού, την αλλαγή πλεύσης του πλαισίου λειτουργίας των επιχειρήσεων από την προσήλωσή τους σε ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια και στο πέρασμά τους σε μια

ανάπτυξη με όρους δημόσιου συμφέροντος με αξιοκρατικό πλαίσιο λειτουργίας και κατάργηση του πελατειακού συστήματος.

Σε αυτό το πλαίσιο οι εργασιακές σχέσεις στο δημόσιο τομέα αποτελούν τον κινητήριο μοχλό για τη συνολική αναβάθμιση της εργασίας στη χώρα μας. Παράλληλα ενισχύεται η πλήρης και σταθερή απασχόληση και η αναβάθμιση των εργασιακών σχέσεων ως κριτήριο καθοριστικό για την αύξηση της παραγωγικότητας στο δημόσιο τομέα ενώ καταργείται το φαινόμενο των πολλαπλών ταχυτήτων σε επίπεδο δικαιωμάτων ώστε η αντιμετώπιση του προσωπικού να γίνεται με ενιαίους κανόνες και με σεβασμό στη νομοθεσία ώστε το Κράτος εργοδότης να αποτελεί το θετικό παράδειγμα προς μίμηση αντί του αντιθέτου που ισχύει σε πολλές περιπτώσεις σήμερα.

Σε αυτό το πλαίσιο προτείνουμε:

- Την κατάργηση του ΠΔ 164/04 και μονιμοποίηση των εργαζομένων που καλύπτουν πάγιες και διαρκείς ανάγκες στον δημόσιο τομέα.
- Η πρόσληψη στο Δημόσιο θα γίνεται μόνο με την διαδικασία του ΑΣΕΠ ο οποίος πρέπει να ενισχυθεί και να εκσυγχρονιστεί για να καλύπτει άμεσα τις ανάγκες σε προσλήψεις.
- Την κατάργηση του φαινομένου συνύπαρξης προσωπικού με σχέσεις δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου στον ίδιο εργασιακό χώρο με την μόνη απόδοση του καθεστώτος του δημόσιου υπαλλήλου.
- Κατάργηση του ν. 3429/85 και των αλλαγών που αφορούν στη διαφοροποίηση ανάμεσα στο νεοπροσλαμβανόμενο, και το υφιστάμενο προσωπικό, στη μονομερή αλλαγή του εργασιακού καθεστώτος του «μόνιμου» προσωπικού με υπουργική απόφαση και τις τροπολογίες που αίρει τη δυνατότητα μονομερούς προσφυγής των εργαζομένων στον ΟΜΕΔ.
- Καθιέρωση αξιοκρατικού πλαισίου λειτουργίας στον δημόσιο τομέα και καταπολέμηση της αναπαραγωγής και διαιώνισης των πελατειακών σχέσεων σε όλο το φάσμα της ιεραρχικής δομής και λειτουργίας τους.
- Σταματά οριστικά το φαινόμενο της πρόσληψης εκτάκτων και συμβασιούχων και τη χρήση ανασφάλιστης εργασίας μέσω των STAGE.

Ενίσχυση των συλλογικών δικαιωμάτων των εργαζομένων

Σήμερα παρουσιάζεται σημαντικό έλλειμμα στη θεσμική κατοχύρωσή των συλλογικών εργασιακών δικαιωμάτων (θεσμοί συλλογικής εκπροσώπησης, συνδικαλισμός, συλλογική διαπραγμάτευση, απεργία) με αποτέλεσμα αυτά να μην ανταποκρίνονται στα σύγχρονα δεδομένα και κυρίως στις ιδιαιτερότητες της ελληνικής αγοράς εργασίας.

Είναι χαρακτηριστικό ότι σήμερα μόνο στο 2% των επιχειρήσεων του ιδιωτικού τομέα υπάρχει οποιαδήποτε μορφή εκπροσώπησης των εργαζομένων τη στιγμή που η κυριαρχία των μικρών επιχειρήσεων (98% μέχρι 20 εργαζόμενους) απαιτεί ειδικές ρυθμίσεις ώστε η ανάγκη συλλογικής εκπροσώπησης των εργαζομένων να καλύπτεται στο ευρύτερο φάσμα των ΜΜΕ που απασχολούν και τη συντριπτική πλειοψηφία των μισθωτών.

Η απουσία εκπροσώπησης των εργαζομένων στις μικρές επιχειρήσεις που χαρακτηρίζουν την ελληνική αγορά εργασίας έχει πολλαπλές αρνητικές επιδράσεις

για τις εργασιακές σχέσεις. Πρώτον, στερεί από τη μεγάλη πλειοψηφία των εργαζομένων τη φωνή εκπροσώπησης στον εργασιακό χώρο και τη δυνατότητα παρέμβασης υπέρ των συμφερόντων τους. Δεύτερον, ενθαρρύνει την ασυδοσία των εργοδοτών και τις συχνότερες παραβιάσεις της νομοθεσίας. Τέλος, ευνοεί τη διατήρηση της συνδικαλιστικής πυκνότητας στην Ελλάδα σε χαμηλά επίπεδα σε συνδυασμό με τις χρόνιες παθογένειες των ελληνικών συνδικάτων όπως η οργανωτική πολυδιάσπαση των 3700 πρωτοβάθμιων και των 200 δευτεροβάθμιων οργανώσεων, η έντονη παραταξιοποίηση και η έλλειψη οικονομικής αυτοδυναμίας.

Επιπλέον, το στενό θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των συνδικάτων δεν είναι δυνατόν να περιλάβει ενιαία συνδικαλιστική εκπροσώπηση σε ενιαίους χώρους όπου καταγράφεται ευρύτατο φάσμα απασχόλησης εργαζομένων από διαφορετικούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας (π.χ. Αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος, The Mall κλπ). Η ίδια στενή λογική του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου των συλλογικών εργασιακών σχέσεων που αδυνατεί να προσαρμοσθεί στα σύγχρονα οικονομικά δεδομένα εκδηλώνεται και με τη μη αναγνώριση θεσμών συλλογικής εκπροσώπησης των εργαζομένων στο επίπεδο ομίλων επιχειρήσεων όπως συνδικαλιστικές οργανώσεις ή συμβούλια εργαζομένων καθώς και το δικαίωμα στις συλλογικές διαπραγματεύσεις και στις συλλογικές συμβάσεις στο επίπεδο αυτό.

Η απουσία θεσμών συλλογικής εκπροσώπησης της εργασίας απέναντι σε φαινόμενα γεωγραφικής συγκέντρωσης ή και κεντρικού σχεδιασμού οικονομικών δραστηριοτήτων (πχ. όμιλοι επιχειρήσεων, κεντρική διεύθυνση χώρων όπως το Ελ. Βενιζέλος) ευνοούν τη δυνατότητα ελέγχων των εργοδοτικών κέντρων σε βάρος της εργασίας και την αδυναμία των εργαζομένων να εκπροσωπηθούν ενιαία και να παρέμβουν αποτελεσματικά απέναντι σε κεντρικούς σχεδιασμούς που διαμορφώνουν την απασχόληση και πολλές πτυχές των εργασιακών σχέσεων.

Τέλος, καταγράφεται η έλλειψη ουσιαστικού συντονισμού των δυνάμεων της εργασίας σε διεθνοποιημένο επίπεδο και η ιδιαίτερα περιορισμένη συμμετοχή του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος σε συντονισμένες θεσμικές παρεμβάσεις διεθνοποιημένου χαρακτήρα με στόχο την ενίσχυση της συλλογικής παρέμβασης της εργασίας σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο για την ενίσχυση των ατομικών εργασιακών δικαιωμάτων και την καθιέρωση και ανάπτυξη των αντίστοιχων συλλογικών όπως οι ευρωπαϊκές συλλογικές διαπραγματεύσεις και συμβάσεις, η ευρωπαϊκή, η ενίσχυση του ρόλου των ευρωπαϊκών συμβουλίων στις πολυεθνικές επιχειρήσεις.

Βάσει των παραπάνω, υποστηρίζουμε ότι σε εθνικό επίπεδο θα πρέπει να υπάρξει προσαρμογή των κανόνων λειτουργίας της θεσμικής παρέμβασης των εργαζομένων στη βάση της πραγματικότητας που διέπει την ελληνική αγορά εργασίας. Παράλληλα, απαιτείται η προσαρμογή του τρόπου συλλογικής εκπροσώπησης της εργασίας στα σύγχρονα οικονομικά δεδομένα με στόχο την αποτελεσματικότερη παρέμβασή απέναντι σε φαινόμενα συγκέντρωσης και συγκεντροποίησης του κεφαλαίου (εξαγορές, συγχωνεύσεις, επιχειρηματικοί όμιλοι κλαδικού, πολυκλαδικού και πολυεθνικού χαρακτήρα). Τέλος, η προσαρμογή στα νέα δεδομένα απαιτεί και την «εθνική» συμβολή στην ανάπτυξη μορφών παρεμβάσεων, συντονισμού και θεσμικών κατακτήσεων σχετικά με τη συλλογική εκπροσώπηση των δυνάμεων της εργασίας σε ευρωπαϊκό και ευρύτερα διεθνοποιημένο επίπεδο.

Το συνδικαλιστικό κίνημα πρέπει να διαμορφώσει τους όρους για την προσέλκυση των νέων κοιτασμάτων της μισθωτής απασχόλησης (γυναίκες, νέοι, ευέλικτα εργαζόμενοι, μετανάστες) και την αντιμετώπιση των προβλημάτων της οργανωτικής

του πολυδιάσπασης και κατακερματισμού, των διαλυτικών εκδηλώσεων της παραταξιοποίησης, των προβλεπόμενων εξαρτήσεων που συνεπάγεται η έλλειψη της οικονομικής αυτοδυναμίας και πόρων, του περιορισμένου διεθνοποιημένου προσανατολισμού στη δράση του.

Για την επίτευξη αυτών των στόχων θεωρούμε ότι το συνδικαλιστικό κίνημα, μεταξύ άλλων πρέπει προτάζει και τα εξής αιτήματα για την ενίσχυση των συλλογικών εργασιακών δικαιωμάτων.

- Καθιέρωση της εκπροσώπησης των εργαζομένων στις επιχειρήσεις που στερούνται συλλογικής εκπροσώπησης και που απασχολούν περισσότερους από 5 εργαζόμενους.
- Καθιέρωση του θεσμού του εκπροσώπου των εργαζομένων με καθολική ψηφοφορία στις επιχειρήσεις άνω των 5 εργαζομένων όταν δεν υπάρχει άλλη συλλογική εκπροσώπηση.
- Καθιέρωση του συνδικαλιστικού εκπροσώπου από συνδικαλιστική οργάνωση (πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια) που καλύπτει τον εργασιακό χώρο για τις επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερους από 10 εργαζόμενους.
- Καθιέρωση συλλογικών εργασιακών δικαιωμάτων σε σύνθετες δομές οικονομικής δραστηριότητας.
- Αναγνώριση των θεσμών των συμβουλίων των εργαζομένων και της συνδικαλιστικής εκπροσώπησης σε επίπεδο ομίλου επιχειρήσεων.
- Αναγνώριση της συλλογικής εκπροσώπησης εργαζομένων (συμβούλιο εργαζομένων, συνδικαλιστική εκπροσώπηση) σε ενιαίους γεωγραφικούς χώρους σύνθετης, πολυκλαδικής, οικονομικής δραστηριότητας (αεροδρόμια, πολυχώροι εμπορικών δραστηριοτήτων).
- Αναγνώριση του δικαιώματος στη συλλογική διαπραγμάτευση στους ομίλους επιχειρήσεων.
- Διασφάλιση της αναλογικής συμμετοχής γυναικών και ανδρών στις συνδικαλιστικές αντιπροσωπείες για τις συλλογικές συμβάσεις

ΣΤΟΧΟΣ 6

Για τη δημοκρατική μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος

Η παρούσα κατάσταση – Οι τάσεις

Η αποδόμηση, ιδιωτικοποίηση και συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους είναι η τραγική συνέπεια της πολιτικής του νεοφιλελευθερισμού στην Ελλάδα και διεθνώς: μια εξέλιξη που συναρτάται απολύτως με τη διαδικασία απορρύθμισης της αγοράς εργασίας.

Το κοινωνικό κράτος, που αναπτύχθηκε μεταπολεμικά στην Ευρώπη με την πίεση των εργατικών αγώνων, με την πρόοδο του χρόνου και την κυριαρχία των νεοφιλελεύθερων απόψεων θεωρήθηκε μια «ακριβή λύση» αλλά και ένα μοντέλο που στεκόταν εμπόδιο στην ανάγκη του συστήματος για μεγαλύτερη συσσώρευση του κεφαλαίου.

Η πολιτική που απορρέει από τη συνθήκη του Μάαστριχτ και του Συμφώνου Σταθερότητας απαιτεί τη μείωση τόσο των κρατικών δαπανών όσο και της εργοδοτικής συνεισφοράς. Η μεγάλη αύξηση της ανεργίας και η απορρύθμιση της εργασίας δημιουργούν επίσης ισχυρότατες πιέσεις στα ασφαλιστικά συστήματα.

Η συρρίκνωση των ασφαλιστικών δικαιωμάτων και των συντάξεων, η αύξηση της εισφοράς των εργαζομένων είτε άμεσα είτε με την αύξηση του χρόνου καταβολής των εισφορών, η ιδιωτικοποίηση των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης και η εμπλοκή των χρημάτων της κοινωνικής ασφάλισης στις φούσκες της πλασματικής οικονομίας αποτέλεσαν εργαλεία για την αλλαγή του χαρακτήρα των ασφαλιστικών συστημάτων.

Στην Ελλάδα, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, επιλέχθηκε η ίδια διαδικασία, με τη διαφορά ότι οι αρνητικές αλλαγές πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο ενός εξαιρετικά αναιμικού κοινωνικού κράτους, κατακερματισμένου, με έντονο το ρόλο των πελατειακών σχέσεων. Τη μεγαλύτερη αρνητική επίπτωση δέχθηκε ο τομέας της κοινωνικής ασφάλισης και της υγείας, ενώ το σύστημα πρόνοιας παραμένει κατακερματισμένο και εντελώς αδύναμο να καλύψει τις σοβαρές ανάγκες που υπάρχουν και διαρκώς διογκώνονται, ιδίως με τη διεύρυνση της φτώχειας.

Όλοι οι νόμοι της ΝΔ (ν.1902/90, 2084/92, 3655/08) αλλά και του ΠΑΣΟΚ (ν.3029/2002) κινήθηκαν στην ίδια νεοφιλελεύθερη λογική της υποβάθμισης και ιδιωτικοποίησης τμήματος της κοινωνικής ασφάλισης, της δρομολόγησης μιας βίαιης ενοποίησης των ταμείων, της αύξησης των εισφορών, της μείωσης των συντάξεων και της διεύρυνσης του χρόνου ασφάλισης. Σοβαρά πλήγματα δέχτηκαν οι νέοι εργαζόμενοι και οι γυναίκες. Οι διατάξεις αυτών των νόμων πρέπει να καταργηθούν.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση για το ασφαλιστικό σύστημα

Ο ΣΥΡΙΖΑ αγωνίζεται για τη δημιουργία ενός ισχυρού, βιώσιμου και κοινωνικά αποτελεσματικού δημόσιου συστήματος κοινωνικής ασφάλισης στη χώρα μας, το

οποίο πρέπει να εξαιρεθεί από τη λειτουργία της αγοράς. Η σύνταξη, η υγεία, ο ανθρώπινος πόνος και οι ανάγκες των πιο ευάλωτων τμημάτων της κοινωνίας δεν μπορεί να αποτελούν αντικείμενα εμπορευματοποίησης ούτε πεδίο μιας διευρυνόμενης κερδοσκοπικής λογικής.

Ένα ισχυρό κοινωνικό κράτος έχει και την παραγωγική του πλευρά, αφού, μεταξύ άλλων, συνδέεται με τη διαδικασία αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης. Ταυτόχρονα, αποτελεί κριτήριο ανάπτυξης και πολιτισμού, εφόσον συμβάλλει στη συνολική ευημερία του πληθυσμού, στην κοινωνική συνοχή και στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Για να αντιμετωπιστεί η κρίση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, επιβάλλεται:

- να προωθηθούν δημοσιονομικές και φορολογικές μεταρρυθμίσεις μακράς πνοής που θα οδηγούν σε δικαιότερη κατανομή του πλούτου στην κοινωνία,
- να προωθηθούν ολοκληρωμένες πολιτικές απασχόλησης, στο πλαίσιο των οποίων θα στηρίζονται οι μακροχρόνια άνεργοι και οι ευάλωτες στον κοινωνικό αποκλεισμό ομάδες, ενώ θα δημιουργούνται και νέες θέσεις εργασίας, ώστε να αυξάνεται ο όγκος απασχόλησης και συνεπώς να τροφοδοτείται με υγιείς πόρους το σύστημα ασφάλισης.

Με βάση τις παραπάνω παραμέτρους, ο ΣΥΡΙΖΑ καταθέτει ένα ολοκληρωμένο και συνεκτικό σχέδιο αντιμετώπισης των προβλημάτων του ασφαλιστικού συστήματος της χώρας μας το οποίο περιλαμβάνει διαρθρωτικές παρεμβάσεις στο επίπεδο:

- της οργάνωσης και λειτουργίας του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης,
- της χρηματοδότησης,
- της βελτίωσης της ποιότητας και της διεύρυνσης των παροχών.

Βασικός στόχος αυτών των αλλαγών είναι η συγκέντρωση των αναγκαίων πόρων, ώστε να εξασφαλιστούν οι συντάξεις του μέλλοντος και να βελτιωθεί το επίπεδο της παρεχόμενης κοινωνικής προστασίας και των κοινωνικών-ασφαλιστικών παροχών. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος δεν μπορεί να ιδωθεί αποκομμένη από τη συνολική προσπάθεια για την ενίσχυση του κοινωνικού κράτους, την καταπολέμηση των κοινωνικών ανισοτήτων και την εξάλειψη της φτώχειας στη χώρα μας. Αντίθετα, συνδέεται στενά με τις υπόλοιπες προτάσεις του ΣΥΡΙΖΑ για τη θεσμοθέτηση του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, την προάσπιση των εργασιακών δικαιωμάτων, το 35ωρο, τη στήριξη των μακροχρόνια ανέργων, τη στήριξη των γυναικών στην εργασία και στην οικογένεια κ.λπ.

Η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού αποτελεί τμήμα μιας συνολικότερης θεώρησης και ενός ολοκληρωμένου προγράμματος, με στόχο την ενίσχυση του κοινωνικού κράτους τόσο ως προς το εύρος των καλυπτόμενων αναγκών όσο και ως προς την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών, τη διεύρυνση της δημοκρατίας και του δημοκρατικού ελέγχου, την ενίσχυση της συμμετοχής των εργαζομένων, την καταπολέμηση των κοινωνικών ανισοτήτων και την εξάλειψη της φτώχειας στη χώρα μας.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Η υπέρβαση των σημερινών τεράστιων προβλημάτων του ασφαλιστικού συστήματος απαιτεί ένα νέο οργανωτικό και λειτουργικό πρότυπο με δύο πόλους. Ο πρώτος πόλος θα έχει δημόσιο και ο δεύτερος κοινωνικό χαρακτήρα:

Δημόσια ασφάλιση: θα περιλαμβάνει την κύρια ασφάλιση (σύνταξη) και την ασφάλιση υγείας. Τα ασφαλιστικά ταμεία του πρώτου πόλου διοικούνται ισομερώς (με συμμετοχή στη διοίκηση του κράτους, των εργαζομένων, των συνταξιούχων και των εργοδοτών) και ισότιμα. Η χρηματοδότηση της δημόσιας ασφάλισης γίνεται με το σύστημα της τριμερούς χρηματοδότησης.

Κοινωνική σύνταξη: θα περιλαμβάνει την επικουρική ασφάλιση, θα έχει την εγγύηση του κράτους και θα διαθέτει συμπληρωματικό χαρακτήρα. Στους ασφαλιστικούς φορείς της επικουρικής ασφάλισης θα αναγνωρίζεται διοικητική, λειτουργική και διαχειριστική αυτοτέλεια, προκειμένου να επιτευχθεί η ανάπτυξη νέων υπηρεσιών και η βελτίωση των παροχών τους. Η διοίκησή τους και η πλειοψηφία τους πρέπει να ανήκει στους εργαζομένους, με έλεγχο νομιμότητας από την πλευρά της πολιτείας.

Ενοποιήσεις ταμείων

Η κυβέρνηση προχώρησε σε βίαιη ενοποίηση των ασφαλιστικών ταμείων, δημιουργώντας μια αδιέξοδη και εκρηκτική κατάσταση. Ταυτόχρονα, η ως τώρα εμπειρία των ενοποιήσεων δυστυχώς επιβεβαιώνει αυτό που από την πρώτη στιγμή είχαμε τονίσει, ότι δηλαδή μεγάλο μέρος του κόστους των ενοποιήσεων το αναλαμβάνει το ίδιο το ασφαλιστικό σύστημα και όχι το κράτος, όπως έχει νομοθετηθεί. Απαιτείται λοιπόν το πάγωμα της διαδικασίας των ενοποιήσεων που επέβαλε ο ν. 3655/08.

Η Αριστερά ιστορικά ήταν και παραμένει υπέρ της ορθολογικής ενοποίησης ταμείων, με στόχο την οριστική κατάληξη σε τρία ισχυρά και ποιοτικά ταμεία: μισθωτών, αγροτών, αυτοαπασχολούμενων. Όμως η όποια ενοποίηση πρέπει να προωθείται υπό τέσσερις σαφείς προϋποθέσεις:

- Τη διενέργεια πριν από οποιαδήποτε συγχώνευση αξιόπιστων αναλογιστικών μελετών για το σύνολο των ταμείων, που θα αναδεικνύουν την οικονομική προοπτική τους και θα στηρίζονται σε πρωτογενή στοιχεία.
- Την κάλυψη των ελλειμμάτων, όπου υπάρχουν, πριν την όποια συγχώνευση, προκειμένου να μην επαναληφθεί το «σενάριο ΟΑΕΕ», όπου πρώτα έγινε η συγχώνευση και τώρα οι ασφαλισμένοι ζητούν από το κράτος τα υπεσχημένα που δεν δόθηκαν. Οι ενοποιήσεις των ειδικών ταμείων των τραπεζών και των ΔΕΚΟ με το ΙΚΑ δεν μπορεί και δεν πρέπει να χρηματοδοτηθούν από τους ασφαλισμένους του ΙΚΑ και των ειδικών ταμείων, ούτε να γίνουν σε βάρος του ΙΚΑ. Γι' αυτόν το σκοπό πρέπει να προβλέπεται συγκεκριμένη εφάπαξ χρηματοδότηση από το κράτος και από τις αντίστοιχες επιχειρήσεις. Οι δημόσιοι υπάλληλοι παραμένουν στο ισχύον οργανωτικό πλαίσιο κοινωνικής ασφάλισής τους όσον αφορά την κύρια, την επικουρική σύνταξη και τα εφάπαξ τους.
- Η εξίσωση των ασφαλιστικών δικαιωμάτων των ασφαλισμένων των ενοποιημένων ταμείων θα πρέπει να γίνεται με κριτήριο τον υψηλότερο παρανομαστή, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ότι οι ενοποιήσεις δεν θα

προκαλούν επιδείνωση των ασφαλιστικών δικαιωμάτων κάποιων κατηγοριών εργαζομένων.

- Οι όποιες ενοποιήσεις θα γίνονται με τη συμμετοχή και συναίνεση των εργαζομένων.

Χρηματοδότηση των λειτουργικών αναγκών του συστήματος

- Υποχρεωτική τριμερής χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης (κλάδου κύριας σύνταξης και κλάδου υγείας) για το σύνολο των ασφαλισμένων.
  - Για τη μισθωτή εργασία η αναλογία διαμορφώνεται σε 2/9 από τον εργαζόμενο, 3/9 από τον κρατικό προϋπολογισμό και 4/9 από τον εργοδότη.
  - Για την επικουρική και την εφάπαξ ασφάλιση θα ισχύει διμερής χρηματοδότηση από εργοδότες και εργαζομένους.
  - Οι εισφορές και στις δύο περιπτώσεις θα υπολογίζονται επί του συνόλου των καταβαλλόμενων αποδοχών.
  - Για τους αυτοαπασχολούμενους οι πόροι της κοινωνικής ασφάλισης θα προέρχονται κατά 6/9 από τους ασφαλισμένους και κατά 3/9 από το κράτος.
- Ριζική καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής και της αδήλωτης εργασίας με:
  - διασταύρωση και αξιοποίηση στοιχείων από τις επιθεωρήσεις εργασίας, τις εφορίες, τις τράπεζες, τη ΔΕΗ,
  - πλήρη μηχανοργάνωση των ασφαλιστικών ταμείων για την άμεση βεβαίωση και είσπραξη των εισφορών,
  - ενίσχυση των αρμόδιων ελεγκτικών οργάνων με προσωπικό, μέσα και πόρους, προκειμένου να γίνονται ουσιαστικοί έλεγχοι,
  - θεσμοθέτηση του δικαιώματος των εκπροσώπων των εργαζομένων για παρέμβαση και έλεγχο μέσα στις επιχειρήσεις και στα εργοτάξια,
  - κατάργηση των χαριστικών ρυθμίσεων για τους κακοπληρωτές εργοδότες,
  - αύξηση των προβλεπόμενων ποινών για όσους χρησιμοποιούν ανασφάλιστη εργασία,
  - υποχρεωτική αναδρομική ασφάλιση με δαπάνη του εργοδότη για όσο διάστημα ο/η εργαζόμενος/η είναι ανασφάλιστος/στη,
  - δημοσιοποίηση των ονομάτων των μεγάλων οφειλετών προς το ΙΚΑ,
  - απλούστευση και κωδικοποίηση του νομικού και διοικητικού ασφαλιστικού πλαισίου και απλοποίηση των γραφειοκρατικών διαδικασιών,
  - θεσμοθέτηση ασφαλιστικού μητρώου για όλους τους πολίτες.
- Προώθηση μιας πολιτικής για τη μετανάστευση που θα συμβάλλει στη νομιμοποίηση και ενσωμάτωση των μεταναστών στο κοινωνικό και ασφαλιστικό σύστημα.

- Σημαντικά έσοδα μπορούν να προκύψουν επίσης από την πλήρη ασφάλιση ανασφάλιστων ή μερικώς ασφαλισμένων εργαζομένων (αλλοδαποί, άτυπες μορφές απασχόλησης, προγράμματα απασχόλησης και κατάρτισης ανέργων κ.λπ.). Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται:
  - ασφάλιση όχι μόνο για περίθαλψη αλλά και για σύνταξη όλου του χρόνου συμμετοχής σε προγράμματα STAGE ή σε προγράμματα εξειδίκευσης σε θέματα ειδικής υποστήριξης υπηρεσιών,
  - κατάργηση όλων των διατάξεων που προβλέπουν μειωμένες ή μηδενικές εργοδοτικές εισφορές (εισφοροαπαλλαγές) προς τα ασφαλιστικά ταμεία για ανάπτυξη επιχειρήσεων και αύξηση της απασχόλησης,
  - θεσμοθέτηση των ίδιων ασφαλιστικών δικαιωμάτων με αυτά των πλήρως εργαζομένων στους ελαστικά και μερικά εργαζόμενους και σε όσους δουλεύουν με συμβάσεις παροχής υπηρεσιών που υποκρύπτουν συμβάσεις εξαρτημένης εργασίας.
- Πλήρης ασφάλιση και για κύρια σύνταξη για τους άνεργους, για όλο το διάστημα της ανεργίας τους, με κάλυψη των ασφαλιστικών εισφορών από τον ΟΑΕΔ.
- Αναγνώριση του χρόνου ασθενείας ως συντάξιμου, με τις εισφορές να βαρύνουν τους εργοδότες.
- Κάλυψη από τον κρατικό προϋπολογισμό των δαπανών για άσκηση κοινωνικής πολιτικής που επιβαρύνουν τα ταμεία.

Χρηματοδότηση των αποθεματικών πόρων

Βασικός στόχος της ασφαλιστικής μεταρρύθμισης πρέπει να είναι η αποκατάσταση της αποθεματικής δυνατότητας των ταμείων. Η δημόσια κοινωνική ασφάλιση θα πρέπει να στηριχτεί και με νέους πόρους, αφενός για να καλυφθούν σταδιακά οι απώλειες των αποθεματικών από τη διαχρονική λεηλασία τους και αφετέρου για να αυξηθούν οι συντάξεις –κυρίως οι κατώτερες– και να αναβαθμιστούν οι παροχές των κλάδων υγείας. Προς αυτή την κατεύθυνση απαιτείται η διενέργεια αξιόπιστων μελετών για το ύψος των πόρων που απαιτούνται και για το χρόνο που απαιτείται. Ως βάση συζήτησης θεωρούμε τη μελέτη του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ, η οποία προβλέπει ότι απαιτείται ένας επιπλέον αποθεματικός πόρος της τάξης του 1,4% του ΑΕΠ (δηλαδή τρία δις ευρώ το χρόνο) μόνο για το ΙΚΑ.

Πέραν της συνολικότερης πρότασης του ΣΥΡΙΖΑ για τη φορολογική μεταρρύθμιση (βλ. Στόχο 19), ειδικά για το Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης προτείνουμε:

- Αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας σε όφελος των πολιτών. Οι δημόσιες επιχειρήσεις, η δημόσια περιουσία, κινητή και ακίνητη, αποτελεί μορφή συλλογικής αποταμίευσης του ελληνικού λαού. Να σταματήσουν άμεσα οι ιδιωτικοποιήσεις και να δεσμεύεται σημαντικό μέρος της απόδοσης των δημόσιων επιχειρήσεων υπέρ των ασφαλιστικών ταμείων.
- Αξιοποίηση των διαθεσίμων και της ακίνητης περιουσίας των ασφαλιστικών οργανισμών με βάση κριτήρια ασφαλούς και εγγυημένης απόδοσης.
- Το 50% των προστίμων που επιβάλλονται για φοροδιαφυγή κατά τους φορολογικούς ελέγχους των επιχειρήσεων να κατευθύνεται στην ενίσχυση του Ειδικού Ταμείου Κοινωνικής Ασφάλισης

- Το 50% των προστίμων που επιβάλλονται από το Υπουργείο Εμπορίου ή από την Αρχή Ανταγωνισμού σε επιχειρήσεις για περιπτώσεις αισχροκέρδειας ή δημιουργία καρτέλ σε βάρος των εργαζομένων να κατευθύνεται στην ενίσχυση του Ειδικού Ταμείου Κοινωνικής Ασφάλισης.
- Τα «χωρίς ιδιοκτήτη» ακίνητα –όσα δηλαδή δεν υπάρχει κάποιος να τα κληρονομήσει– να αποδίδονται στη δημόσια κοινωνική ασφάλιση.
- Πρόσθετη ειδική φορολόγηση επί των κερδών των ασφαλιστικών εταιρειών, τα έσοδα της οποίας θα κατευθύνονται στην ενίσχυση του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης.
- Ειδική φορολόγηση της ποντοπόρου ναυτιλίας για ενίσχυση του ΝΑΤ.
- Δημιουργία τράπεζας χρόνου ασφάλισης για τις πραγματοποιηθείσες υπερωρίες, ώστε να σπάσει ο φραγμός των 300 ημερών ασφάλισης ετησίως, εφόσον πραγματοποιείται εργασία για περισσότερες.
- Τμήμα των αναγκαίων πόρων θα εξοικονομηθεί από τη μείωση των στρατιωτικών εξοπλισμών.

Προϋποθέσεις σύνταξης, ύψος και δομή των συντάξεων

Τα όρια συνταξιοδότησης πρέπει να αλλάξουν, με την ακύρωση των διατάξεων των νόμων της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ. Τα γενικά όρια ηλικίας μπορεί να είναι τα 65 έτη για τους άνδρες και τα 60 για τις γυναίκες, με επαναφορά του καθεστώτος πρόωρης συνταξιοδότησης και στήριξη του ενιαίου καθεστώτος βαρέων και ανθυγιεινών. Πλήρης σύνταξη θα πρέπει να χορηγείται με τη συμπλήρωση 35ετίας, χωρίς όρια ηλικίας. Παράλληλα, για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος θα πρέπει συνυπολογίζεται η επιπλέον εργασία μέσω υπερωριών (δημιουργία τράπεζας χρόνου για κάθε εργαζόμενο). Σε αυτή την κατεύθυνση προτείνουμε:

- Κύρια σύνταξη ίση με το 80% των συντάξιμων αποδοχών του τελευταίου χρόνου ασφάλισης.
  - Οι αναπροσαρμογές της κύριας σύνταξης υπολογίζονται με βάση τις αυξήσεις των εν ενεργεία εργαζομένων, όπως αυτές καθορίζονται από τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας τους.
  - Η συνολική κατώτερη σύνταξη των αγροτών και των αυτοαπασχολούμενων δεν θα υπολείπεται της κατώτερης σύνταξης του ΙΚΑ.
- Επικουρική σύνταξη, ως κάτω βάση, στο 20% του συντάξιμου μισθού, αναπροσαρμοζόμενη σύμφωνα με τις ετήσιες αυξήσεις των μισθών. Γι' αυτήν εισφέρουν οι εργοδότες και οι εργαζόμενοι σε αναλογία 1 προς 1.
- Το άθροισμα της πλήρους κύριας και της επικουρικής σύνταξης δεν μπορεί να υπολείπεται του 100% των συντάξιμων αποδοχών του τελευταίου χρόνου ασφάλισης και θα αναπροσαρμόζεται ετησίως σύμφωνα με τις αντίστοιχες αυξήσεις των συλλογικών συμβάσεων εργασίας των εν ενεργεία εργαζομένων.
- Η κατώτερη σύνταξη θα ισούται με 20 ημερομίσθια του ανειδίκευτου εργάτη.
- Τα ασφαλιστικά δικαιώματα όσων φτάνουν στα όρια ηλικίας για συνταξιοδότηση και δεν έχουν συμπληρώσει τις απαραίτητες προϋποθέσεις

(τον αναγκαίο αριθμό ενσήμων) διασφαλίζονται είτε με την επιστροφή των ασφαλιστικών εισφορών είτε με τη χορήγηση των ποσοστών των συντάξεων που αναλογούν στις πραγματοποιηθείσες ημέρες ασφάλισής τους.

- Η ιδιωτική και η επαγγελματική ασφάλιση βρίσκονται σε αντίθεση με τη λογική του ΣΥΡΙΖΑ, δεν ανήκουν στο θεσμικό πλαίσιο που διέπει το δημόσιο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και κατά συνέπεια δεν αποτελούν πυλώνα της κοινωνικής ασφάλισης. Δεν λαμβάνονται υπόψη στον υπολογισμό της συνολικής σύνταξης των ασφαλισμένων ή του χορηγούμενου εφάπαξ ποσού. Δεν υποκαθιστούν καθ' οιονδήποτε τρόπο την επικουρική σύνταξη και τις αντίστοιχες εισφορές.
- Για όσους εργαζομένους δεν έχουν ταμείο εφάπαξ θα δημιουργηθεί ένα ενιαίο ταμείο παροχής εφάπαξ με όρους καθορισμένων εισφορών και παροχών.
- Όσον αφορά τις αναπηρικές συντάξεις, θα πρέπει να δημιουργηθεί ειδικός ασφαλιστικός κλάδος επαγγελματικού κινδύνου, που θα αναπτύσσει πολιτικές πρόληψης του επαγγελματικού κινδύνου, αποζημιώσεων των προσωρινά και οριστικά αναπήρων και εργασιακής επανένταξης των παθόντων.
- Κατάργηση των απαράδεκτων ρυθμίσεων που προβλέπουν πολύ χαμηλότερη κύρια σύνταξη (60% του συντάξιμου μισθού) και υψηλότερα όρια ηλικίας για όσους μπήκαν στην αγορά εργασίας μετά το 1993. Υπαγωγή τους στο ίδιο καθεστώς με τους παλαιότερους ασφαλισμένους.
- Τροποποίηση του καθεστώτος διαδοχικής ασφάλισης, ώστε να μην οδηγεί σε μείωση των συντάξεων.
- Υπολογισμός των υπερωριών στο χρόνο ασφάλισης.

Προνοιακή πολιτική και κοινωνική ασφάλιση

- Καταγραφή όλων των προνοιακών πολιτικών που επιβαρύνουν το ασφαλιστικό σύστημα.
- Κάλυψη των αντίστοιχων δαπανών από τον κρατικό προϋπολογισμό, όχι μόνο όσον αφορά την ίδια την δαπάνη αλλά και όσον αφορά τις δαπάνες διαχείρισης
- Δημιουργία ειδικών λογαριασμών εντός των ταμείων βάσει ειδικών ετήσιων προϋπολογισμών και απολογισμών, στους οποίους θα αποτυπώνονται οι σχετικοί με προνοιακές πολιτικές πόροι.

Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη – Στρατηγική κατεύθυνση το δημόσιο σύστημα υγείας

Η ιδέα ενός ενιαίου φορέα υγείας ήταν πάντα στους στόχους της Αριστεράς και εξακολουθεί να αποτελεί τη μακροπρόθεσμη επιδίωξή μας (βλ. Στόχο 3). Σε αυτή ακριβώς τη λογική, υποστηρίζουμε ότι απώτερος μακροπρόθεσμος στόχος θα πρέπει να είναι ο πλήρης διαχωρισμός του κλάδου ασφάλειας από τον κλάδο υγείας του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Σ' αυτή την περίπτωση, ο κλάδος ασφάλισης θα χρηματοδοτείται από τις εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών, με υποχρεωτική συνεισφορά του κράτους, ενώ ο κλάδος υγείας θα ενοποιηθεί με το ΕΣΥ και θα χρηματοδοτείται απευθείας από τον κρατικό προϋπολογισμό. Βέβαια, μια τέτοια προοπτική έχει ορισμένα προαπαιτούμενα, τα σημαντικότερα εκ των οποίων είναι:

- Ο διαχωρισμός των κλάδων υγείας – ασφάλισης πρέπει να εντάσσεται σε ένα ευρύτερο σχέδιο αναβάθμισης του δημόσιου συστήματος υγείας και πρόνοιας. Απαιτεί, επομένως, τη συνολικότερη μεταρρύθμιση του συστήματος υγείας (βλ. αναλυτικά τις προτάσεις του ΣΥΝ για τη δημόσια υγεία και πρόνοια). Σε διαφορετική περίπτωση, μπορεί να έχει τα ακριβώς αντίθετα αποτελέσματα, να οδηγήσει δηλαδή στην υποβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας για μεγάλα τμήματα του πληθυσμού.
- Πριν από τη λήψη της όποιας απόφασης, πρέπει να προηγηθεί εξαντλητικός διάλογος με τους εργαζομένους (τόσο με τους εκπροσώπους των ασφαλισμένων όσο και με τους εκπροσώπους των εργαζομένων στους κλάδους υγείας των ταμείων), προκειμένου να προσδιοριστεί ο ακριβής τρόπος και το χρονοδιάγραμμα του διαχωρισμού,
- Τέλος, ο διαχωρισμός του κλάδου υγείας από αυτόν της ασφάλισης πρέπει να ενταχθεί σε μια πολιτική «εξίσωσης προς τα πάνω» των παροχών και των υπηρεσιών. Αυτή η πολιτική πρέπει να αποτυπώνεται εκ των προτέρων και στην όποια πρόταση και στον ίδιο το νόμο.

Σήμερα όμως προέχει η αναβάθμιση των υπηρεσιών υγείας του ΙΚΑ, η αναβάθμιση του ΕΣΥ και η ουσιαστική διασύνδεση των δημόσιων δομών υγείας. Τα παραπάνω μπορούν να αποτελέσουν και ένα πρώτο βήμα για την επίτευξη του απώτερου στόχου, που είναι η δημιουργία ενός δημόσιου συστήματος υγείας που θα παρέχει ισότιμη και δωρεάν πρόσβαση σε υπηρεσίες υψηλής ποιότητας σε όλους και θα στηρίζεται σε ένα ολοκληρωμένο δημόσιο δίκτυο υπηρεσιών πρόληψης και πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας. Στο πλαίσιο αυτό οι δαπάνες υγείας-πρόνοιας θα καλύπτονται από τον προϋπολογισμό.

Σε κάθε περίπτωση, η ποιοτική αναβάθμιση των υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας, που είναι σήμερα αναγκαία, πρέπει να ενισχυθεί και με τους απαιτούμενους πόρους από τον προϋπολογισμό. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνουμε:

- Ουσιαστική αύξηση των δημόσιων δαπανών για την υγεία.
- Αυστηρή εφαρμογή της νομοθεσίας για τις συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας στους χώρους εργασίας.
- Σύσταση ασφαλιστικού κλάδου πρόληψης και αντιμετώπισης του επαγγελματικού κινδύνου και των συνεπειών του.
- Επαναλειτουργία των υγειονομικών επιτροπών επαγγελματικών νόσων του ΙΚΑ για χαρακτηρισμό και απόδοση αναπηρικών συντάξεων. Αντιμετώπιση των πελατειακών πρακτικών που κυριαρχούν σήμερα στην έκδοση των αναπηρικών συντάξεων.
- Διατύπωση εθνικών στόχων για την πρόληψη των νοσημάτων και των ασθενειών και την προαγωγή της υγείας, της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, της νοσοκομειακής περίθαλψης. Άσκηση τακτικού ελέγχου στους ιδιωτικούς φορείς παροχής υπηρεσιών υγείας (ιδιωτικές κλινικές, θεραπευτήρια, ιδιωτικά διαγνωστικά κέντρα κ.λπ.).
- Ανάπτυξη δημόσιου δικτύου δομών και υπηρεσιών πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας.
- Κατάργηση της συμμετοχής στα φάρμακα των ανέργων, των ατόμων με αναπηρία, όσων αμείβονται με τον κατώτατο μισθό ή την κατώτατη σύνταξη,

καθώς και όλων όσοι πάσχουν από χρόνια νοσήματα και μείωση της συμμετοχής στη δαπάνη αγοράς φαρμάκων για όλους τους ασφαλισμένους.

- Αύξηση του ύψους της ασφαλιστικής κάλυψης για ιατρικές επισκέψεις, εργαστηριακές και νοσοκομειακές εξετάσεις, νοσήλια και άλλες ιατρικές πράξεις.
- Λήψη ειδικών μέτρων προστασίας των ατόμων με αναπηρία. Να μετατραπεί το βοήθημα σε κοινωνική σύνταξη. Να δικαιούνται το επίδομα αναπηρίας και οι συνταξιούχοι γήρατος εφόσον μετά τη συνταξιοδότησή τους γίνουν ανάπηροι (σήμερα το επίδομα απόλυτης αναπηρίας το δικαιούνται οι ανάπηροι συνταξιούχοι αναπηρίας και συνταξιούχοι θανάτου). Να δημιουργηθεί μητρώο αναπήρων και να δοθεί κάρτα αναπήρων. Να χορηγούνται τα απαραίτητα για τη διαβίωση, την κοινωνική ένταξη και την επαγγελματική τους αποκατάσταση τεχνικά βοηθήματα στο πραγματικό τους κόστος.
- Επέκταση της άδειας των 6 μηνών σε όλες τις εργαζόμενες μητέρες, με προοπτική τα δύο έτη με αποδοχές. Η παροχή αυτή να μετατραπεί σε γονική άδεια και να δίνεται σε όποιον από τους δύο γονείς επιλέγει να ασχοληθεί με τη φροντίδα των παιδιών.
- Γονικές άδειες (για άνδρες και γυναίκες) δύο ετών για ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. Μετά τη γονική άδεια η επιστροφή να γίνεται στο ίδιο επίπεδο εργασίας (θέση ευθύνης), χωρίς μείωση αποδοχών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων.
- Ειδική μέριμνα, υποδομές και κονδύλια για τις μονογονεϊκές οικογένειες.

ΣΤΟΧΟΣ 7

Για την αναζωογόνηση και ενίσχυση της πνευματικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας – Για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις

Το πολιτιστικό περιβάλλον ενός τόπου διαμορφώνεται από την πολιτιστική κληρονομιά και τη ζώσα πνευματική δημιουργία στους τομείς των γραμμάτων και των τεχνών. Οι δύο αυτές αλληλοσυμπληρούμενες συνιστώσες επηρεάζουν καθοριστικά όλους τους τομείς και τις εκφάνσεις της κοινωνικής πραγματικότητας, ανάμεσά τους και την πολιτική, την καθημερινή ζωή και τις συμπεριφορές των ανθρώπων.

Η κυριαρχία του νόμου της αγοράς και της ισοπεδωτικής καταναλωτικής κουλτούρας στο πολιτιστικό γίγνεσθαι οδηγεί σήμερα στην προϊούσα εμπορευματοποίηση των πολιτιστικών αγαθών και στην τυποποίηση της πολιτιστικής δημιουργίας με βάση τα πρότυπα της μαζικής παραγωγής. Η επικράτηση της λογικής της κέρδους, σε συνδυασμό με την ισοπεδωτική κυριαρχία της νεοφιλελεύθερης εκδοχής της πολιτιστικής διαχείρισης, έχει ως αποτέλεσμα την σταδιακή απόσυρση της πολιτείας από όλους τους τομείς της πολιτισμικής παραγωγής και την εκχώρηση σε ιδιώτες της ευθύνης και του προνομίου σχεδιασμού και υλοποίησης μιας πολιτιστικής πολιτικής η οποία έχει το βλέμμα της στραμμένο στην αγορά.

Στην Ελλάδα, οι εξευτελιστικές παροχές από τον δημόσιο προϋπολογισμό για τις τέχνες, τα γράμματα και την πολιτιστική κληρονομιά είναι στοιχείο που διακρίνει όλες τις μεταπολιτευτικές κυβερνήσεις, την ίδια ώρα μάλιστα που επιμένουν να προβάλλουν τον πολιτισμό ως συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας. Δυστυχώς, η πραγματικότητα είναι ότι ο τομέας του πολιτισμού έρχεται πάντα τελευταίος στην αξιολόγηση και συνεπώς στη στήριξη από την πλευρά της ελληνικής πολιτείας.

Κορυφαίο ζήτημα σήμερα είναι η ανυπαρξία συντεταγμένης και πολυεπίπεδης πολιτιστικής πολιτικής εκ μέρους της κυβέρνησης της ΝΔ (αλλά και παλιότερα του ΠΑΣΟΚ).

Οι αποδείξεις γι' αυτό είναι πολλές, σε όλους τους τομείς και σε όλα τα επίπεδα: αδιαφάνεια και κακοδιαχείριση ως προς τις δαπάνες, επιδοτήσεις βασισμένες σε μικροκομματικές σκοπιμότητες και «προσωπικές φιλίες», χαριστική παραχώρηση δημόσιων και προστατευόμενων χώρων σε ιδιώτες ή και στην εκκλησία (π.χ. στη Μονή Βατοπεδίου), «πολιτιστικές πρωτεύουσες» που έρχονται και φεύγουν χωρίς να αφήνουν καμιά παρακαταθήκη, όπως έγινε και με την Πολιτιστική Ολυμπιάδα, μια επαρχία αφημένη στο έλεος της τηλεοπτικής υποκουλτούρας, του σκυλάδικου, των υποβαθμισμένων δημοτικών πολιτιστικών θεσμών ή των πολιτιστικών γεγονότων βιτρίνας, όχι βέβαια μόνο με ευθύνη της κεντρικής εξουσίας αλλά, σε μεγάλο βαθμό, και των ίδιων των τοπικών αρχόντων.

Τα τελευταία χρόνια παρακολουθούμε τη συστηματική υποβάθμιση (διοικητική, οικονομική) και υπολειτουργία όλων των σημαντικών και καθιερωμένων πολιτιστικών θεσμών (Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου, Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος, Κρατική Ορχήστρα, ΔΗΠΕΘΕ κ.λπ.), οι οποίοι αδυνατούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν μια ολοκληρωμένη παρέμβαση στους τομείς ευθύνης τους.

Πέραν αυτών, σήμερα είναι κυρίαρχη η τάση επιβολής μονοπωλιακών καταστάσεων στην παραγωγή, διακίνηση και προβολή της καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας στη μουσική, τον κινηματογράφο, το θέατρο, το εκπαιδευτικό βιβλίο κ.λπ. Δύο τηλεοπτικοί σταθμοί ελέγχουν μεγάλο μέρος της παραγωγής και προβολής της μουσικής μέσω των δισκογραφικών εταιριών τους και των τηλεοπτικών, ραδιοφωνικών και έντυπων μέσων επικοινωνίας που διαθέτουν, ενώ δημιουργείται ένα ιδιότυπο μονοπώλιο στον έλεγχο των κεντρικότερων θεατρικών-συναυλιακών αιθουσών. Επιπλέον, έξι ιδρύματα κυριαρχούν στο χώρο του πολιτισμού και ορίζουν τις συντεταγμένες του, απορροφώντας τεράστια κονδύλια (ευρωπαϊκά και κρατικά). Αυτά τα ιδρύματα λειτουργούν χωρίς δημοκρατικές δομές και διαδικασίες κοινωνικού ελέγχου, με ηγεμονική προσέγγιση των καλλιτεχνών και των πνευματικών ανθρώπων.

Ταυτόχρονα, η συγκέντρωση της εγχώριας δισκογραφικής παραγωγής συμπλέει με τον περιορισμό εμφάνισης νέων καλλιτεχνών, αλλά και με το περιεχόμενο και τη μορφή του «καλλιτεχνικού προϊόντος». Οι νέες τεχνολογίες και το διαδίκτυο αναπληρώνουν ένα μέρος του «κενού», αλλά με τεράστιο οικονομικό, ψυχολογικό και δημιουργικό κόστος για τον καλλιτέχνη, που δυσκολεύεται να επιβιώσει, αφού δεν ανταμείβεται για το έργο του που διατίθεται δωρεάν.

Τα προβλήματα χρονίζονται σε όλους τους τομείς του πολιτισμού, καθιστώντας περισσότερο από προφανή την έλλειψη πολιτικής βούλησης από την πλευρά των κυβερνήσεων να δοθούν λύσεις αλλά και προοπτική στην πολιτιστική πραγματικότητα της χώρας.

Η κατάσταση αυτή μπορεί να αλλάξει. Χρειάζεται να αλλάξει, γιατί στη χώρα μας υπάρχουν λογοτέχνες, ποιητές, δοκιμιογράφοι, ζωγράφοι και γλύπτες, άνθρωποι της μουσικής και του θεάτρου, αρχαιολόγοι, αρχιτέκτονες, άνθρωποι του πολιτισμού εν γένει που μοχθούν και παράγουν έργα υψηλής ποιότητας και μεγάλης παιδαγωγικής και πολιτισμικής αξίας. Και είναι επίσης βέβαιο ότι υπάρχουν και άνθρωποι που παρακολουθούν και απολαμβάνουν τα έργα αυτά, αναγνωρίζοντας τις αξίες που εκφράζουν, αλλά και συντηρώντας παράλληλα το ηθικό εκείνων που τα δημιουργούν και τα διδάσκουν. Υπάρχουν επίσης θεσμοί και φορείς που, παρά τις επιμέρους ενστάσεις που μπορεί να έχει κανείς κατά καιρούς αναφορικά με τη λειτουργία και το περιεχόμενό τους, συμβάλλουν θετικά στην πολιτιστική πραγματικότητα της χώρας μας (Φεστιβάλ Βιβλίου, Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας, Εθνική Πινακοθήκη κ.ά.).

Ο ΣΥΡΙΖΑ επιδιώκει τον ζωντανό και διαρκή διάλογο, τη συστηματική επικοινωνία με τους δημιουργούς για μια από κοινού αναζήτηση και προώθηση σύγχρονων απαντήσεων στα σημερινά πολιτιστικά δεδομένα της Ελλάδας και της Ευρώπης. Αναγνωρίζει άλλωστε ότι η προοπτική της ανασυγκρότησης της σύγχρονης Αριστεράς εξαρτάται και από τις σχέσεις που αναπτύσσει με τους ανθρώπους του πολιτισμού.

Βασικές αρχές και στόχοι μιας αριστερής πολιτικής για τον πολιτισμό

Επιδιώξή μας είναι η διαμόρφωση ενός νέου πολιτικού ήθους και πολιτιστικού περιβάλλοντος, ο επαναπροσδιορισμός των κοινωνικών αξιών και η διαμόρφωση νέων, στον πυρήνα των οποίων θα βρίσκονται οι έννοιες της ελευθερίας, της κοινωνικής ισότητας, της προστασίας της φύσης, της χειραφέτησης του ανθρώπου, της αλληλεγγύης, η ποιότητα ζωής, η βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντός μας.

Η νεοφιλελεύθερη ιδέα ότι ο πολιτισμός μπορεί και πρέπει να είναι αυτοχρηματοδοτούμενος μας βρίσκει ριζικά αντίθετους. Η πολιτιστική πολιτική δεν μπορεί να εξαρτάται αποκλειστικά από τις προτεραιότητες που θέτουν οι ιδιωτικοί και επιχειρηματικοί φορείς. Αυτό δεν σημαίνει ότι απορρίπτουμε τις χορηγίες από ιδιωτικά κεφάλαια ή τις ιδιωτικές πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη των γραμμάτων και των τεχνών. Αντίθετα, η συμβολή στο πολιτιστικό γίγνεσθαι μη δημόσιων φορέων αλλά και μεμονωμένων ατόμων θα πρέπει να ενισχύεται με κίνητρα –ενίοτε και να επιβάλλεται (π.χ. απόδοση του φόρου 1,5% επί των τηλεοπτικών διαφημίσεων υπέρ του πολιτισμού από τα ιδιωτικά κανάλια), γιατί αναγνωρίζουμε ότι μπορεί να αποτελέσει φορέα όχι μόνο ανανέωσης αλλά και αμφισβήτησης της δεδομένης πολιτιστικής πραγματικότητας.

Σε κάθε περίπτωση, ο ρόλος του κράτους στο σχεδιασμό και την υλοποίηση μιας πολιτικής για τον πολιτισμό είναι και αναντικατάστατος και αναγκαίος. Η πολιτεία οφείλει να δημιουργεί και να υποστηρίζει τις απαραίτητες υποδομές ενός ευρύτατου δικτύου λειτουργίας και παραγωγής στοιχείων πολιτισμού, που περιλαμβάνει σχολεία πάσης φύσεως, βιβλιοθήκες, μουσεία, θεατρικούς-συναυλιακούς χώρους, αρχαία, αρχαιολογικούς χώρους κ.λπ. Οφείλει να διασφαλίσει ένα οργανωμένο πλαίσιο μέσα από το οποίο τόσο οι καθιερωμένες μορφές τέχνης, όσο και οι πειραματικές, αλλά και οι ερασιτεχνικές, θα μπορέσουν να αναπτυχθούν ελεύθερα.

Το κυριότερο, όμως, και πιο ουσιαστικό πεδίο δράσης και αναμόρφωσης του πολιτισμού είναι η ίδια η κοινωνία. Όλα όσα παρέχει το κράτος πρέπει να υπηρετούν τον πολίτη-δημιουργό. Να του παρέχουν μόρφωση, τεχνογνωσία και υλικά μέσα, χωρίς να καθορίζουν το περιεχόμενο της δημιουργίας του, που πηγάζει από το έμφυτο προσωπικό ταλέντο του καθενός, τις ανάγκες του, τις κοινωνικές του σχέσεις, την παράδοση, τα σύγχρονα ρεύματα κ.λπ. Σε αυτή τη λογική αντιμαχόμαστε τόσο την κρατική όσο και την ιδιωτική δραστηριότητα που αποσκοπεί στον έλεγχο του πολιτιστικού γίγνεσθαι μέσα από πολύμορφες παρεμβάσεις (λογοκρισία, αποκλεισμούς, διαστρέβλωση, αναξιοκρατία κ.λπ.) και την υπαγωγή του στους όρους της ανεξέλεγκτης οικονομίας της αγοράς.

Η αριστερά πρέπει να ενθαρρύνει τη δημιουργία ανεξάρτητων από το κράτος και τα μονοπώλια, φορέων πολιτισμού, με άμεση συμμετοχή των πολιτών, ως δημιουργών και ως πυρήνων ενίσχυσης και στήριξης της δημιουργίας. Η πολιτισμική παραγωγή που δεν έχει αποκλειστικό γνώμονα την εμπορικότητα φαίνεται να κινδυνεύει περισσότερο. Καλούμαστε λοιπόν να ενισχύσουμε αυτήν ακριβώς την πολιτιστική δημιουργία. Καλούμαστε να εξασφαλίσουμε τους απαραίτητους όρους ώστε να δημιουργηθούν πρωτοποριακά έργα αλλά και το αντίστοιχο κοινό που θα τα υποδεχτεί.

Για εμάς στον ΣΥΡΙΖΑ, ζητήματα πρώτης προτεραιότητας, που δεσμευόμαστε να αναδείξουμε και να διεκδικήσουμε, αποτελούν:

- ο πλουραλισμός στην πολιτιστική δημιουργία,

- η ισότιμη πρόσβαση όλων των πολιτών στη δημιουργία και την απόλαυση των πολιτιστικών αγαθών,
- η οργανική ένταξη του πολιτισμού στη ζώσα καθημερινότητα των πολιτών (έργα τέχνης, μνημεία, αρχιτεκτονική κ.λπ.),
- η ελευθερία έκφρασης των ανθρώπων της τέχνης και η απόκρουση κάθε μορφής λογοκρισίας,
- η προβολή και διάδοση της πολιτιστικής παραγωγής της χώρας μας στο εξωτερικό, αλλά και η συνεχής και συστηματική επαφή με τις πολιτιστικές πραγματικότητες στην Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο.

Τέλος, αναγνωρίζουμε τη δυνατότητα της πολιτιστικής πολιτικής να αποτελέσει σημαντικό πεδίο δημιουργίας νέων και ποιοτικών θέσεων εργασίας και να συνεισφέρει σημαντικά στη διαμόρφωση και υλοποίηση ενός εναλλακτικού μοντέλου οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης των πόλεων και της περιφέρειας. Υπ' αυτή την έννοια θεωρούμε ότι ο πολιτισμός πρέπει να αποτελέσει στρατηγικό άξονα ανάπτυξης της χώρας, με τρόπο που δεν θα ακυρώνει τον κοινωνικό του χαρακτήρα, που δεν θα ενισχύει την εμπορευματοποίηση-τυποποίηση της πολιτιστικής παραγωγής (βλ. Στόχο 13).

Βασικές προϋποθέσεις για την υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης πολιτιστικής πολιτικής

Οργανική σύνδεση της εκπαίδευσης με το πολιτιστικό γίνεσθαι

Ιδιαίτερο βάρος πρέπει να δοθεί στην πολιτιστική αναζωογόνηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων που συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο κομμάτι της νεολαίας. Ο πολιτισμός και η παιδεία αποτελούν συγκοινωνούντα δοχεία. Και τα δύο συμβάλλουν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της συνείδησης του πολίτη. Αυτή τη στιγμή η διδασκαλία στη Μέση Εκπαίδευση των μαθημάτων «ανθρωπιστικής κατεύθυνσης» καθώς και της καλλιτεχνικής αγωγής υποβαθμίζεται ολοένα και περισσότερο. Μαθήματα ιστορίας των πολιτισμών ή μαθήματα ιστορίας της τέχνης δεν διδάσκονται. Αντ' αυτών βλέπουμε να διδάσκονται μαθήματα ιδεολογικής προπαγάνδας, χωρίς επιστημονική και εκπαιδευτική αξία, όπως τα μαθήματα επιχειρηματικότητας. Δημιουργείται έτσι μια πραγματική έλλειψη στην καλλιέργεια των παιδιών και των νέων ανθρώπων, ενώ ταυτόχρονα υποθηκεύεται το ίδιο το μέλλον του πολιτισμού στον τόπο μας, διότι η δημιουργία και η ανάπτυξη πνευματικού και πολιτιστικού κεφαλαίου προϋποθέτει και ένα εκπαιδευτικό σύστημα που θα βασίζεται στην ολόπλευρη καλλιέργεια του πνεύματος και θα προωθεί την ανεξάρτητη σκέψη.

Τα σχολεία και τα πανεπιστήμια πρέπει να γίνουν εστίες πολιτισμού. Σ' αυτό, εκτός από την πολιτεία, καλούνται να συμβάλουν και οι ίδιοι οι μαθητές, οι φοιτητές και οι φορείς της εκπαίδευσης (σύλλογοι διδασκόντων, γονέων, μαθητών, φοιτητών κ.λπ.). Ιδίως οι δυνάμεις της αριστεράς πρέπει να αναλάβουν πρωτοβουλίες σε κάθε χώρο για να αναπτυχθούν πολιτιστικές δράσεις πάσης φύσεως (καλλιτεχνικά εργαστήρια, εκθέσεις ζωγραφικής και φωτογραφίας, θεατρικές παραστάσεις, κινηματογραφικά εργαστήρια, αθλητικές ομάδες κ.λπ.) που θα ανατρέψουν την σημερινή κατάσταση, όπου ο πολιτισμός ταυτίζεται με μια επίσκεψη σε ένα μουσείο για τους μαθητές και με προεκλογικές συναυλίες για τους φοιτητές.

Επαρκής δημόσια χρηματοδότηση

Ειδικά στη χώρα μας, η πολιτιστική πολιτική αντιμετωπίζει έντονα το πρόβλημα της χρόνιας υποχρηματοδότησης, σε συνδυασμό με την πλήρη αδιαφάνεια στη διαχείριση των διαθέσιμων πόρων. Κατά συνέπεια, απαιτείται τόσο η εξασφάλιση επαρκούς δημόσιας χρηματοδότησης όσο και ο εξορθολογισμός και δημόσιος έλεγχος των δαπανών, έτσι ώστε να μην ευνοούνται ούτε σύλλογοι-«φαντάσματα» που δεν παράγουν κανένα έργο ούτε ομάδες που διατηρούν προνομιακές σχέσεις με τον εκάστοτε υπουργό. Η πολιτική επιδοτήσεων και οικονομικής στήριξης πρέπει να στοχεύει στην εξασφάλιση του πολιτιστικού πλουραλισμού, ενώ κάθε δαπάνη, κάθε απόφαση χρηματοδότησης, πρέπει να δημοσιεύεται στο διαδίκτυο, για να είναι γνωστή σε όλους.

Εξασφάλιση των απαραίτητων υποδομών για την πολιτιστική δημιουργία

Η έλλειψη των απαραίτητων υποδομών, αλλά και πιο ειδικά χώρων προβολής των έργων των καλλιτεχνών, και κυρίως των νέων καλλιτεχνών, στα μεγάλα και μικρά αστικά κέντρα, είναι προφανής. Την ίδια στιγμή, εγκαταλελειμμένοι χώροι, οι οποίοι θα μπορούσαν να αναπλαστούν προκειμένου να φιλοξενήσουν πολιτιστικές δραστηριότητες, εκχωρούνται προς αξιοποίηση σε εργολάβους (π.χ. Κολούμπια), ενώ ακόμα και πολλές «μικρές» υποδομές (π.χ. δημοτικές και σχολικές βιβλιοθήκες) φυτοζωούν.

Πλουραλισμός και ελευθερία έκφρασης

Εξασφάλιση των αναγκαίων μέσων, συνθηκών και εχεγγύων που θα επιτρέπουν στους καλλιτέχνες να δημιουργούν ελεύθερα και αδέσμευτα, και να επικοινωνεί το έργο τους με το ευρύ κοινό χωρίς εξαρτήσεις, καταναγκασμούς και λογοκρισία. Σε αυτή την κατεύθυνση, άμεση προτεραιότητα είναι και η κατάθεση νομοσχεδίου για το ασφαλιστικό των καλλιτεχνών.

Περιφερειακή πολιτιστική πολιτική. Αποκέντρωση των πολιτιστικών υπηρεσιών, μείωση των ανισοτήτων πρόσβασης σε αυτές, στήριξη της τοπικής καλλιτεχνικής δημιουργίας

Στην Ελλάδα παρατηρούνται τεράστιες ανισότητες όσον αφορά τη δυνατότητα πρόσβασης των πολιτών στα πολιτιστικά αγαθά τόσο μεταξύ των διαφόρων Περιφερειών της χώρας όσο και μεταξύ διαφορετικών περιοχών εντός των αστικών κέντρων. Η συγκέντρωση των πολιτιστικών υποδομών κατά κύριο λόγο στο κέντρο της Αθήνας και η ελλειμματική στήριξη των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης έχει ως αποτέλεσμα τον πολιτιστικό μαρασμό της περιφέρειας αλλά και τη δημιουργία έντονων ενδοαστικών ανισοτήτων.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση, από την άλλη συχνά περιορίζει την αντίληψή της για τον πολιτισμό σε μικρής εμβέλειας καλλιτεχνικά μαθήματα για τους δημότες και σε «φεστιβάλ», που στην πραγματικότητα αποτελούν απλώς συρραφή ακριβοπληρωμένων συναυλιών «μεγάλων» καλλιτεχνών. Παράλληλα, με την ανοχή ή/και τις ευλογίες της ΤΑ κατεδαφίζονται νεοκλασικά ή άλλα κτίρια αρχιτεκτονικής αξίας, αφαιρώντας από τις πόλεις όχι μόνο έργα τέχνης και υψηλής αισθητικής διακεκριμένων δημιουργών αλλά και σημαντικά στοιχεία της ιστορίας των πόλεων.

Στην περιφέρεια υπάρχουν ισχυρές ρίζες πολιτισμού που εγκαταλείπονται ή ξεριζώνονται από έλλειψη παιδείας, αδιαφορία, οικονομικά συμφέροντα ή τάσεις

χοντροκομμένου εκσυγχρονισμού. Προκειμένου να ανατραπεί αυτή η κατάσταση, χρειάζεται μια μεγάλη και διαρκής καμπάνια που θα αναδεικνύει και θα προβάλλει τις ιδιαίτερες πολιτιστικές παραδόσεις κάθε τόπου και θα προάγει την κριτική αφομοίωση νεωτερικών πολιτιστικών στοιχείων από τον εντόπιο πολιτισμό. Πρέπει να τεθεί σε εφαρμογή μια ολοκληρωμένη περιφερειακή πολιτιστική πολιτική, που δεν θα συνίσταται μόνο στην ουσιαστική οικονομική στήριξη των υφιστάμενων πολιτιστικών θεσμών της περιφέρειας (π.χ. ΔΗΠΕΘΕ), αλλά θα προσφέρει γνώση στους ΟΤΑ, θέτοντας και σχετικές ποιοτικές προδιαγραφές, για τη δημιουργία νέων, παρέχοντάς τους επιτέλους και την αναγκαία πολιτική αυτονομία.

Παράλληλα, εξίσου σημαντικός άξονας της πολιτιστικής πολιτικής σε επίπεδο Τοπικής Αυτοδιοίκησης πρέπει να είναι η στήριξη της τοπικής καλλιτεχνικής δημιουργίας και η ευρεία συμμετοχή των πολιτών σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες (καλλιτεχνικά τμήματα, παραστάσεις τοπικών ομάδων, χώροι για πρόβα και δημιουργία κ.λπ.).

Άξονες της πολιτικής μας για τον πολιτισμό

Πολιτιστική κληρονομιά

Η Ελλάδα έχει το προνόμιο να διαθέτει πλούσια πολιτιστική κληρονομιά. Η διάσωση, διατήρηση και ανάδειξη όλων των στοιχείων που τη συναποτελούν (μνημεία, ήθη και έθιμα, φυσικό, αρχιτεκτονικό τοπίο, κ.ά.), με νομοθετικά και άλλα μέσα, χωρίς προνομιακές εύνοιες, πρέπει να αποτελεί τον πρώτο άξονα ανάπτυξης μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για τον πολιτισμό.

Στο κέντρο της παρέμβασής μας πρέπει να βρίσκεται ο πολίτης-κάτοικος του τόπου. Η πολιτιστική κληρονομιά πρέπει, συνεπώς, να αναδειχθεί με τρόπο που να επιδιώκεται η παρουσία της στον καθημερινό βίο του πολίτη, ως οργανικό στοιχείο της καθημερινότητάς του.

Η ανάδειξη όλων των όψεων της πολιτιστικής μας κληρονομιάς (αρχαία μνημεία, βυζαντινά, βενετικά, οθωμανικά, εβραϊκά, νεότερα, σύγχρονα) και η εισαγωγή της στην καθημερινότητα του πολίτη, εκτός των προφανών συνεπειών στην ποιότητα ζωής στην πόλη και στην ύπαιθρο, θα επιτρέψει και την καλλιέργεια μιας υγιούς σχέσης με το παρελθόν, μακριά από απλοϊκές, εθνικιστικές, διαστρεβλωμένες από το αίτημα περί «εθνικής καθαρότητας» αντιλήψεις. Τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι δεν μπορεί να είναι «αποστειρωμένοι» τόποι, αλλά χώροι γνώσης και ψυχαγωγίας.

Ταυτόχρονα, η ανάδειξη της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε τόπου μπορεί να λειτουργήσει και ως εργαλείο ανάπτυξης, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας, προωθώντας, στο βαθμό που της αναλογεί, ένα ήπιο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης, το οποίο, σε συνδυασμό με μέτρα πολιτικής σε άλλα πεδία, μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο στη συγκράτηση του πληθυσμού της υπαίθρου και να αποτρέψει είτε τον οικονομικό και δημογραφικό μαρασμό της περιφέρειας, είτε την πολιτισμική του ισοπέδωση στο όνομα μιας αδιαφοροποίητης ανάπτυξης μαζικού χαρακτήρα.

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση μιας τέτοιας πολιτικής οφείλει να αποτελεί κυρίαρχη ευθύνη του δημοσίου, αφού τα μνημεία του παρελθόντος συνιστούν (και πρέπει να συνεχίσουν να συνιστούν) στην πλειονότητά τους δημόσια, δηλαδή κοινή, περιουσία.

Είναι απαραίτητο το Υπουργείο Πολιτισμού να καλύψει τις ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό, όλων των ειδικοτήτων (αρχαιολόγους, μηχανικούς, τεχνίτες, συντηρητές

αρχαιοτήτων, φύλακες, λαογράφους, μουσειολόγους κ.ά.), αλλά και να στηρίζει διοικητικά και οικονομικά το υπάρχον, προκειμένου να ανταποκριθεί στις ειδικές απαιτήσεις του έργου του.

Σύγχρονη πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία και πειραματισμός

Επιδίωξη πρέπει να είναι η δημιουργία ενός περιβάλλοντος που θα προάγει τη δημιουργία και την καινοτομία στις τέχνες, που δεν θα περιορίζεται στην αποστειρωμένη προστασία των παραλαμβανόμενων από το παρελθόν παραδόσεων. Η αντίσταση στην πολιτιστική και πολιτισμική ομοιομορφία και ισοπέδωση, εάν περιοριστεί αποκλειστικά στην προστασία του παρελθόντος, είτε θα αποτύχει είτε θα καταλήξει σε νεοσυντηρητικά πολιτισμικά σχήματα, τα οποία αφενός θα εξιδανικεύουν το παρελθόν και αφετέρου, όσον αφορά τη ζώσα πραγματικότητα, θα καθορίζονται πλήρως από τον πολιτισμό (ασχέτως ποιότητας) άλλων κοινωνιών.

Η πολιτιστική πολιτική, μαζί με την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, πρέπει να ευνοεί τη συνομιλία με τα διεθνή ρεύματα της τέχνης, τις παραδόσεις, τις ιδέες, τα σύγχρονα δημιουργήματα των άλλων πολιτισμών. Ταυτόχρονα, οφείλει να στηρίζει το άνοιγμα της πνευματικής παραγωγής στον κόσμο. Αντίστοιχα, η πολιτιστική πολιτική πρέπει να στηρίζει την πνευματική παραγωγή όλων των ομάδων και κοινοτήτων που ζουν στη χώρα μας, και κυρίως των μεταναστών, προσβλέποντας σε ειρηνική και δημιουργική συνύπαρξη και ουσιαστική ένταξη των ανθρώπων αυτών στη νέα πατρίδα τους.

Σε μια Ευρώπη που επικαλείται την ιδιαίτερη πολιτιστική της ταυτότητα, η χώρα μας πρέπει να έχει ανοιχτά και καλά οργανωμένα κανάλια πληροφόρησης και να αξιοποιήσει τα δίκτυα και τις υποδομές που προσφέρονται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να προβάλει την εγχώρια πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργία, αλλά και να συνομιλήσει με τις πολιτιστικές πραγματικότητες των άλλων ευρωπαϊκών κρατών.

Ιδιαίτερα η αριστερά οφείλει να δραστηριοποιηθεί εντατικά για την καλλιέργεια της συνεργασίας και των ανταλλαγών με τις γειτονικές χώρες στον τομέα του πολιτισμού.

Τέλος, είναι αναγκαία και η υποστήριξη των σύγχρονων ρευμάτων της τέχνης, αλλά και του πειραματισμού. Οι νέες τεχνολογίες, τα σύγχρονα μέσα επικοινωνίας και η χρήση τους για την προβολή και την παραγωγή τέχνης, οι νέες μορφές έκφρασης, πρέπει να αποτελούν και αυτές υποκείμενα μελέτης, στήριξης και ανάπτυξης.

Τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης

Η διάδραση των τεχνολογιών επικοινωνίας με τον πολιτισμό είναι κομβικό ζήτημα σήμερα. Τα σύγχρονα μέσα ενημέρωσης και επικοινωνίας διαδραματίζουν και έντονο πολιτιστικό ρόλο, αλλά, όπως όλοι ομολογούν, όχι πάντα με θετικό πρόσημο (π.χ. τηλεόραση), ενώ απουσιάζει παντελώς από τις ρυθμίσεις και τους θεσμούς κάθε αντίληψη περί προβολής της σύγχρονης ελληνικής καλλιτεχνικής και λογοτεχνικής δημιουργίας. Πάνω απ' όλα, η αριστερά δεν μπορεί να κλείσει τα μάτια απέναντι στο φαινόμενο του «πολιτισμικού λαϊκισμού» από παλιά και νέα πολιτισμικά μέσα.

Έχει λεχθεί πως ο σύγχρονος πολιτισμός είναι ο πολιτισμός της εικόνας. Όσο και αν η ρήση είναι υπερβολική, δεν μπορούμε να αρνηθούμε ότι στο επίκεντρο εκείνου που σήμερα νοείται ως πολιτισμός βρίσκεται όντως η τηλεόραση, και κυρίως η ιδιωτική. Όσο εμείς αποξενωμένοι στο σπίτι μας καθόμαστε αναπαυτικά στην πολυθρόνα για να «ενημερωθούμε» και να «διασκεδάσουμε», νομίζοντας πως έτσι μετέχουμε άκοπα

στο πολιτικό και πολιτιστικό γίνεσθαι, εκείνη, με αποκλειστικό γνώμονα το κέρδος, επιλέγει, κατασκευάζει ή εξαφανίζει θέματα, πριμοδοτεί ή απαξιώνει απόψεις και στάσεις ζωής, δημιουργεί, συχνά εκ του μηδενός, τους λογής «επωνύμους» και αναδεικνύει τις «προσωπικότητες» του πολιτικού και πολιτιστικού βίου.

Με την καθοριστική συνδρομή των διαπλεκόμενων πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων, η τηλεόραση έχει αναχθεί στον κατεξοχήν ιδεολογικό μηχανισμό του σύγχρονου κόσμου που όχι μόνο παράγει και προάγει τα πολιτιστικά πρότυπα της εποχής, αλλά και διαμορφώνει την κοινή γνώμη σε όλες τις διαστάσεις της.

Παρόλα αυτά, οι νέες τεχνολογίες επικοινωνίας και οι εικονικές (virtual) τεχνολογίες έχουν δημιουργήσει ένα νέο και δυναμικό χώρο τέχνης και γνώσης. Η αριστερά παρακολουθεί με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τα διαδραματιζόμενα στον νέο τεχνικό πολιτισμό και τη δυναμική του και παλεύει για το δικαίωμα πρόσβασης όλων των πολιτών στο χώρο αυτό.

Ενδεικτικές προτάσεις για τον πολιτισμό

- Αύξηση των δαπανών για τον πολιτισμό στο 2% του ΑΕΠ.
- Ετήσια δημόσια έκθεση από το ΥΠΠΟ, όπου θα καταγράφεται το σύνολο των επιδοτήσεων που έλαβε κάθε ομάδα, οργανισμός κ.λπ.
- Ουσιαστική και στοχευμένη οικονομική στήριξη των ΟΤΑ, με κατάλληλες ποιοτικές προδιαγραφές, προκειμένου να αναπτύξουν τις αναγκαίες τοπικές πολιτιστικές υποδομές και να υλοποιήσουν μια ολοκληρωμένη περιφερειακή πολιτιστική πολιτική (που θα στοχεύει τόσο στην προστασία και ανάδειξη της τοπικής κληρονομιάς και των τοπικών παραδόσεων, όσο και στην ενίσχυση της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας).
- Οικονομική στήριξη, αλλά και ουσιαστική αναβάθμιση του θεσμού των ΔΗΠΕΘΕ. Πραγματοποίηση παραστάσεων σε απομακρυσμένες περιοχές.
- Ίδρυση δημοτικών κινηματογράφων σε όλες τις πόλεις με περισσότερους από 10.000 κατοίκους, επιδότηση καλλιτεχνικών ομάδων για παραστάσεις σε απομακρυσμένες περιοχές και για την οργάνωση εκθέσεων στην περιφέρεια, δημιουργία στους Δήμους σύγχρονων πολιτιστικών κέντρων διαθέσιμων για ερασιτεχνικές παραστάσεις, μουσικές πρόβες, καλλιτεχνικές ομάδες κλπ.
- Δημιουργία «Εθνικού Προγράμματος» για την κάλυψη σε βάθος δεκαετίας των κτιριακών αναγκών των υφιστάμενων πολιτιστικών υποδομών (μουσεία, βιβλιοθήκες, ηλεκτρονικά αρχεία, χώροι εκθέσεων και φεστιβαλικών δραστηριοτήτων, πολιτιστικά κέντρα, σχολές τεχνών κ.λπ.).
- Κάλυψη των οργανικών κενών και των επιπλέον αναγκών σε προσωπικό (όλων των ειδικοτήτων) στις κεντρικές και περιφερειακές υπηρεσίες του ΥΠΠΟ.
- Άμεση κατάθεση νομοσχεδίου για το ασφαλιστικό των καλλιτεχνών.
- Προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών.
- Εισαγωγή μαθημάτων για την ιστορία του πολιτισμού και των τεχνών στη Μέση Εκπαίδευση.

- Εισαγωγή της καλλιτεχνικής, μουσικής και θεατρικής αγωγής σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, με επαρκές και εξειδικευμένο προσωπικό. Στήριξη των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων μαθητών (καλλιτεχνικά εργαστήρια, χώροι παραστάσεων, κινηματογραφικές ομάδες κ.λπ.) και λειτουργία των σχετικών εγκαταστάσεων και μετά το πέρας του ωραρίου.
- Δημιουργία οργανωμένων και επαρκώς στελεχωμένων σχολικών βιβλιοθηκών, ανοιχτών στην τοπική κοινωνία, με προτεραιότητα στις υποβαθμισμένες εκπαιδευτικά και κοινωνικά περιοχές.
- Ανάδειξη και «άνοιγμα» των αρχαιολογικών χώρων, με εξασφάλιση επαρκών πόρων για εργασίες ανάδειξης και συντήρησης, αλλά και κάλυψη των αναγκών σε προσωπικό. Επέκταση του προγράμματος ενοποίησης αρχαιολογικών χώρων και οργανικής ένταξής τους στον αστικό ιστό και σε άλλες πόλεις εκτός της Αθήνας (Θεσσαλονίκη, Βόλος κ.α.).
- Οικονομική ενίσχυση των μουσείων για τη στελέχωσή τους με εξειδικευμένο προσωπικό, τη διοικητική τους αναβάθμιση, την επέκταση του ωραρίου λειτουργίας τους. Υιοθέτηση των νέων μουσειολογικών αντιλήψεων, ώστε τα μουσεία να μην αντιμετωπίζονται ως «αποστειρωμένες ζώνες».
- Προστασία και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς (και του μοντέρνου κινήματος, της βιομηχανικής αρχιτεκτονική, κ.λπ.).
- Ειδικό νομικό πλαίσιο για την αξιοποίηση εγκαταλελειμμένων κτιρίων (σε κεντρικό, αλλά κυρίως σε τοπικό επίπεδο) ως χώρων κοινωνικής δραστηριότητας (π.χ. πολιτιστικά κέντρα, στέγαση συλλόγων, κοινωνική στέγη, νοσοκομειακοί ξενώνες κ.λπ.).
- Θεσμικό πλαίσιο και εξασφάλιση των προϋποθέσεων που θα διασφαλίζουν τον αντιμονοπωλιακό λαϊκό χαρακτήρα των νέων μέσων επικοινωνίας (π.χ. ίντερνετ) και ενίσχυση της παραγωγής σύγχρονων ελληνικών δημιουργιών στον τομέα αυτό.
- Θεσμοθέτηση της συμμετοχής εκπροσώπων του πολιτισμού σε όλα τα ρυθμιστικά όργανα της λειτουργίας των ΜΜΕ (αδειοδοτήσεις, άδειες λειτουργίας, ΕΣΡ).
- Παροχή μειωμένων εισιτηρίων για θέατρα, κινηματογράφους, συναυλίες κ.λπ. στα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα.
- Ενίσχυση της συνεργασίας και των ανταλλαγών με τις γειτονικές χώρες στον τομέα του πολιτισμού και της ιστορίας, ως τρόπου ανοίγματος της χώρας μας στη γειτονιά της, γνωριμίας με τους γειτονικούς λαούς και αντιμετώπισης φοβικών, εθνικιστικών και μισαλλόδοξων αντιλήψεων.

Ειδικές ενδεικτικές προτάσεις ανά τομέα

Θέατρο

- Ανωτατοποίηση της θεατρικής εκπαίδευσης με αυστηρά εκπαιδευτικά κριτήρια.
- Κρατικά θέατρα ανοιχτά σε όλες τις εκφράσεις της θεατρικής τέχνης.

- Θεατρική αποκέντρωση, με αναβαθμισμένα δημοτικά θέατρα, επιδοτούμενα για παραστάσεις στις δυσπρόσιτες και απομονωμένες περιοχές της χώρας.
- Αναβάθμιση του θεσμού των επιχορηγήσεων και επέκτασή του σε νεανικά σχήματα και σχήματα της περιφέρειας.
- Υποστήριξη των πρωτοβουλιών των νέων καλλιτεχνών.

Κινηματογράφος

- Οικονομική στήριξη των νέων δημιουργών στο χώρο αυτόν, π.χ. μέσω της ενίσχυσης του θεσμού των κρατικών βραβείων ή της δημιουργίας φεστιβάλ νέων δημιουργών.
- Θεσμοθέτηση οικονομικών και φορολογικών ελαφρύνσεων για την παραγωγή ελληνικών ταινιών.
- Δημιουργία αποτελεσματικού μηχανισμού καταβολής του 1,5% των εσόδων από διαφημίσεις των τηλεοπτικών καναλιών για την ενίσχυση του ελληνικού κινηματογράφου.
- Ουσιαστική οικονομική στήριξη του Εθνικού Κέντρου Κινηματογράφου.
- Δημιουργία δικτύου δημοτικών κινηματογράφων.

Μουσική – Όπερα

- Ίδρυση Μουσικής Ακαδημίας και Εθνικού Κέντρου Μουσικής.
- Εξασφάλιση μόνιμης στέγης για την Κρατική Ορχήστρα Αθηνών.
- Ενίσχυση των μουσικών φεστιβάλ, με ιδιαίτερη έμφαση στη στήριξη της ανεξάρτητης δημιουργίας και παραγωγής.
- Επίλυση του ασφαλιστικού και συνταξιοδοτικού προβλήματος των μουσικών δημιουργών. Τιμητικές συντάξεις για μουσικούς, δημιουργούς, τραγουδιστές που έχουν προσφέρει στη χώρα.
- Φρένο στην πρακτική των μεγάλων δισκογραφικών εταιριών, οι οποίες επιβάλλουν σε ραδιοφωνικούς παραγωγούς να παίζουν με λίστες τραγούδια που οι ίδιες θέλουν να προωθήσουν.

Βιβλίο – Εκδόσεις

- Να ανταποκριθεί το ΥΠΠΟ στα χρόνια αιτήματα της Εταιρείας Ελλήνων Συγγραφέων για την επίλυση του συνταξιοδοτικού τους προβλήματος.
- Να συνεχίσει και να διευρύνει την αγορά και διανομή σε σχολικές και άλλες βιβλιοθήκες λογοτεχνικών βιβλίων, δοκιμίων και μελετών.
- Να ορίσει με αξιοκρατικά κριτήρια Επιτροπή(ες) για τη μετάφραση και προώθηση του ελληνικού βιβλίου στις ευρωπαϊκές και σε άλλες χώρες του εξωτερικού, δημιουργώντας και χρηματοδοτώντας τα κατάλληλα δίκτυα προώθησης και διανομής εγχώριων τίτλων.
- Να φροντίσει για την προβολή της σύγχρονης λογοτεχνικής παραγωγής μέσα από την προώθηση και χρηματοδότηση εκπομπών στους κρατικούς τηλεοπτικούς σταθμούς, εξασφαλίζοντας ότι δεν θα ευνοούνται «οι ημέτεροι».

Εικαστικά – Πλαστικές τέχνες

- Οικονομική στήριξη του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος. Η υποχρηματοδότησή του, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία λειτουργίας του προς όφελος της καλλιτεχνικής και επιστημονικής κοινότητας αλλά και του ευρύτερου κοινού.
- Να λυθεί το συνταξιοδοτικό πρόβλημα των εικαστικών καλλιτεχνών που εκκρεμεί για δεκαετίες.
- Να τεθεί σε εφαρμογή ο νόμος που προβλέπει ότι το 1% του προϋπολογισμού των δημόσιων κτιρίων θα διατίθεται για την διακόσμηση τους.

Φωτογραφία

- Μέριμνα για τη διάσωση των διαφόρων φωτογραφικών αρχείων.
- Ενίσχυση των υφιστάμενων φωτογραφικών λεσχών.

Χορός

- Ενίσχυση της Εθνικής Λυρικής Σκηνής με νέες σκηνές, άνοιγμα του ρεπερτορίου της σε διαφορετικά είδη και στιλ χορού, προώθηση των διεθνών συνεργασιών και επαρκής στελέχωσή της με μουσικούς, χορογράφους, χορευτές, σκηνοθέτες και δασκάλους χορού και κινησιολογίας.
- Σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων καλλιτεχνικής έκφρασης μέσα από το χορό και την κίνηση σε επίπεδο δήμων.
- Ενθάρρυνση πρωτοβουλιών για τη δημιουργία ερασιτεχνικών ομάδων χορού σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών.
- Προγράμματα διδασκαλίας παραδοσιακών χορών στα σχολεία.

ΣΤΟΧΟΣ 8

Για τη φυσική αγωγή και τον αθλητισμό

Η παρούσα κατάσταση – Το αθλητικό μοντέλο σε κρίση

Ο αθλητισμός είναι ένα πολυλειτουργικό κοινωνικό φαινόμενο. Αφορά ένα πολυπληθές κομμάτι της κοινωνίας που ασχολείται με τις διάφορες πλευρές του, ενώ ταυτόχρονα βρίσκεται σε άμεση αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση με τις κοινωνικές εξελίξεις και τα πρότυπα που διαμορφώνονται σε κάθε εποχή. Έτσι, και στον τομέα του αθλητισμού η νεοφιλεύθερη ηγεμονία έχει αφήσει τα ίχνη της, όχι μόνο ενισχύοντας την εμπορευματοποίηση και υποβαθμίζοντας την αξία του ερασιτεχνικού και του μαζικού αθλητισμού, αλλά και προωθώντας μια σειρά από ρυθμίσεις που θα μπορούσε κανείς να αποκαλέσει ακόμη και προπομπό των ευρύτερων αλλαγών που επιφυλάσσουν οι σημερινές κυρίαρχες δυνάμεις στην κοινωνία συνολικότερα:

- Άνοιξαν με προκλητικό τρόπο τα ταμεία του κράτους και κατασπαταλήθηκε δημόσιο χρήμα για την σωτηρία των αθλητικών ιδιωτικών εταιρειών,
- Εντάθηκαν τα φαινόμενα, δημιουργίας ιδιωτικών στρατών επιχειρηματιών και κοινωνικής βίας,
- Δοκιμάστηκαν και εφαρμόζονται μέθοδοι άμεσου ελέγχου και επιβολής, ιδιωτικοί αστυνομικοί με αρμοδιότητες που δεν προβλέπονται από το σύνταγμα, ηλεκτρονικά μέσα παρακολούθησης, ηλεκτρονικά εισιτήρια, απαγορεύσεις μετακίνησης, χρήση σκύλων, και εν γένει μέτρα που αντίκεινται στα ατομικά δικαιώματα και ελευθερίες, με σκοπό μεταξύ άλλων να καλλιεργήσουν την ευρύτερη κοινωνική τους αποδοχή
- Εφαρμόστηκε η ιδιωτικοποίηση δημόσιων αθλητικών χώρων, η εκχώρηση αρμοδιοτήτων σε ιδιωτικά συμφέροντα και πρωτοεμφανίστηκαν μορφές σύμπραξης του δημόσιου με τον ιδιωτικό τομέα (ΣΔΙΤ),
- Καταλήφθηκαν ελεύθεροι χώροι για επιχειρηματικές δραστηριότητες και εμπορικές χρήσεις. Με πρόσχημα τον αθλητισμό καταστρατηγήθηκαν ρυθμιστικά σχέδια, πολεοδομικά πλαίσια και κανόνες και υποβαθμίστηκαν οι περιβαλλοντικές συνθήκες σε μεγάλα αστικά κέντρα καθώς και οι πραγματικές ανάγκες των πολιτών
- Αυξήθηκε ο επίσημος κρατικός κι ο παράνομος αθλητικός τζόγος, δημιουργώντας επιπλέον κοινωνικές παθογένειες
- Δημιουργήθηκαν συνθήκες ενσωμάτωσης του αθλητισμού στο σύστημα της πολιτικοοικονομικής διαπλοκής και ενισχύθηκε ένα σκληρό σύστημα πελατειακών σχέσεων

- Καθιερώθηκαν ευέλικτες σχέσεις ανασφάλιστης εργασίας και υποαπασχόλησης στους εργαζόμενους στον χώρο του αθλητισμού, με μεγάλο αριθμό ημιαπασχολούμενων, με την ώρα, με συμβάσεις ορισμένου χρόνου, αλλά και μεγάλο πρόβλημα ανεργίας.

Το σημερινό αθλητικό μοντέλο, όπως διαμορφώθηκε από την μεταπολίτευση μέχρι σήμερα, έχει στρεβλό χαρακτήρα. Η ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ, μέσα από μια ιδιότυπη συναντίληψη για το ρόλο του κράτους και των ιδιωτικών επενδύσεων, καθόρισαν τους όρους, τη δυναμική της ανάπτυξης και επέβαλαν τη σημερινή κατάσταση στον αθλητισμό.

Το σημερινό αθλητικό οικοδόμημα αποτελεί την έμπρακτη εφαρμογή των προγραμματικών θέσεων της Νέας Δημοκρατίας «για το αθλητικό προϊόν», «τη συμμετοχή της ιδιωτικής πρωτοβουλίας σύμφωνα με τις επιταγές του σύγχρονου αθλητικού marketing», «τις προϋποθέσεις για την ακμή της βιομηχανικής παραγωγής αθλητικού θεάματος, πάντοτε μέσα στα πλαίσια της ελεύθερης οικονομίας της αγοράς», «τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος».

Ταυτόχρονα, όμως, αποτελεί και εφαρμογή των αντιλήψεων του ΠΑΣΟΚ, όπως αυτές εκφράζονται στις διακηρύξεις του για «σχήματα διαχείρισης, που θα επιτρέπουν τη συνέργεια του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα», για «μακροπρόθεσμο πρόγραμμα διεκδίκησης μεγάλων αθλητικών γεγονότων» και για «στήριξη της οικονομικής του επαγγελματικού αθλητισμού, που δεν πρέπει να μας οδηγήσει στην αποβολή του από τον αθλητισμό και την αποκλειστική του ένταξη στις οικονομικές δραστηριότητες της κοινωνίας». Ταυτόχρονα το ΠΑΣΟΚ φέρει και την κύρια ευθύνη για τον κομματικό εναγκαλισμό των φορέων του αθλητισμού και για τη δυνατότητα ανάπτυξης σχέσεων οικονομικής και πολιτικής διαπλοκής τους με την εκάστοτε κυβέρνηση.

Ο αθλητισμός στη χώρα μας περνά σοβαρή κρίση. Πρόκειται για κρίση αξιών, κοινωνικού προσανατολισμού και πολιτικών επιλογών, για την οποία οι ευθύνες των δυνάμεων του δικομματισμού είναι τεράστιες.

Είναι το πολιτικό προσωπικό των δυο κομμάτων που εξελίχθηκε σε μηχανισμό επαγγελματιών παραγόντων του αθλητισμού και δημιούργησε τη βιομηχανία ανάληψης διεθνών αθλητικών διοργανώσεων ως μέσο πλουτισμού. Οι ίδιοι αθλητικοί παράγοντες που εν συνεχεία δραστηριοποιήθηκαν, κάτω από την ομπρέλα των διεθνών αθλητικών ομοσπονδιών και αυτονομήθηκαν από τους ελεγκτικούς θεσμούς, κοινωνικούς και κρατικούς. Επαγγελματίες παράγοντες που είναι πλήρως ενσωματωμένοι στην παγκόσμια αθλητική «βιομηχανία» και οι οποίοι προσπαθούν να επιβάλουν σε ολόκληρο το πολιτικό σύστημα τις δικές τους αντιλήψεις για τον τρόπο λειτουργίας των αθλητικών θεσμών. Είναι αυτός ακριβώς ο μηχανισμός που στο όνομα κάποιων εθνικών μεγαλοϊδεατισμών, για χάρη των κερδών, στήριξε την εμπορευματοποίηση του αθλητισμού, το κυνήγι των ρεκόρ και της τηλεθέασης, υπέθαλψε τη μάστιγα του ντόπινγκ, που τόσο υποκριτικά καταγγέλλει.

Είναι ο μηχανισμός της σημερινής κυβέρνησης και πολύ περισσότερο του ΠΑΣΟΚ, που, επιδιώκοντας να συντηρήσει το τέλμα και τις καθεστωτικές λογικές στις αθλητικές ομοσπονδίες, αγωνίστηκε στη Βουλή με νύχια και με δόντια ώστε να αποσυρθεί η τροπολογία για την απλή αναλογική στον αθλητικό νόμο. Για να αποδειχθεί ότι στη λογική αυτών των κομμάτων η κρατική παρέμβαση είναι αποδεκτή μόνο για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων. Όπως συνέβη για παράδειγμα στο παρελθόν με την βίαιη

εμπορευματοποίηση του ποδοσφαίρου και τον ν. 879/79, με την παραχώρηση των σταδίων στην τοπική αυτοδιοίκηση χωρίς τους απαραίτητους πόρους και τον ν. 423/76, με την ιδιωτικοποίηση του ΟΠΑΠ και τη μεταφορά των εσόδων του από το υπουργείο Πολιτισμού στο υπουργείο Οικονομικών, με τις διαχρονικές παρεμβάσεις των υπουργών αθλητισμού στο εκλογικό σύστημα της Ελληνικής Ολυμπιακής Επιτροπής, με την ψήφιση εν όψει του 2004 ακόμη και «Ολυμπιακών» νόμων, που μετέτρεψαν την Βουλή σε πολεοδομικό γραφείο. Αυτά τα κόμματα, ωστόσο, αποδεικνύεται ότι όταν επιχειρείται ένα βήμα εκδημοκρατισμού, όπως η καθιέρωση ανόθευτης και αναλογικής εκπροσώπησης στις αθλητικές ομοσπονδίες, δηλώνουν «αναρμόδια» και επικαλούνται το λεγόμενο «αυτοδιοίκητο» των αθλητικών ομοσπονδιών.

Το πολιτικό προσωπικό του δικομματισμού στον αθλητισμό, που εδώ και τριάντα χρόνια κατασπαταλά το δημόσιο χρήμα με την επίκληση του λεγόμενου «αυτοδιοίκητου», επιδιώκει με σαφήνεια την διατήρηση της αυθαιρεσίας, του προνομίου να εξακολουθούν να διαχειρίζονται ανεξέλεγκτα και αδιαφανώς το δημόσιο χρήμα, να εκμεταλλεύονται με καταχρηστικό τρόπο δημόσιες αθλητικές εγκαταστάσεις, να διοργανώνουν σε συνεργασία με την εκάστοτε κυβέρνηση διεθνείς διοργανώσεις με υπερβάσεις προϋπολογισμών και υπερκοστολογήσεις, ακόμα και να λειτουργούν τμήματα αθλητικών σπουδών, υποκαθιστώντας τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας που δίνουν τους επίσημους τίτλους σπουδών.

Οι συνολικές δαπάνες για τον αθλητισμό, διαχρονικά, δεν ξεπερνούν ετησίως το 0,4% του ΑΕΠ και μάλιστα δεν πρόκειται για αναπτυξιακές αλλά στην πλειοψηφία τους για ανελαστικές δαπάνες. Πρόκειται κυρίως για παροχές στον υψηλό αθλητισμό, που δεν αντιστοιχούν σε αναπτυξιακές ανάγκες. Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν τα κονδύλια του υπουργείου Παιδείας (ο περιβόητος κωδικός 5272 για τον σχολικό αθλητισμό και την τριτοβάθμια εκπαίδευση), οι δαπάνες για τον «Αθλητισμό για όλους», που για το 2009 ανέρχονται στο «ιλιγγιώδες» ποσό των 300.000 ευρώ και φυσικά το αντισταθμιστικό πρόγραμμα για την περιφέρεια «Ελλάδα 2004», το οποίο δεν υλοποιήθηκε ποτέ. Η συρρίκνωση των δαπανών είναι ακόμα εντονότερη στην περιφέρεια, όπου δεν καλύπτονται ακόμα και οι πιο βασικές ανάγκες, όπως η συντήρηση των σχολικών αθλητικών εγκαταστάσεων, η διενέργεια σχολικών αγώνων, η προμήθεια υλικού για τα σχολεία, η ανάπτυξη στοιχειωδών προγραμμάτων από την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Από την άλλη πλευρά, τη στιγμή που οι κοινωνικές δαπάνες για τον αθλητισμό συνεχώς συρρικνώνονται και ο αθλητισμός αποκλείεται από τις πολιτικές της κοινωνικής πρόνοιας, η ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ χρησιμοποιούν το μοντέλο πρωταθλητισμού και υψηλού αθλητισμού ως μέσο κερδοφορίας και μάλιστα μέσα από την αύξηση του αθλητικού τζόγου, που αποφέρει τεράστια έσοδα στο υπουργείο Οικονομικών. Υπερκέρδη που δεν μπορούσε παρά να αποτελέσουν αντικείμενο αντιθέσεων εγχώριων και διεθνών οικονομικών συμφερόντων και τα οποία έφεραν ως επακόλουθο την ιδιωτικοποίηση του ΟΠΑΠ, με συναίνεση των δύο κομμάτων.

Παράλληλα, ο αθλητισμός χρησιμοποιείται σαν εργαλείο για την ανάπτυξη άλλων κλάδων της οικονομίας –ΜΜΕ, κατασκευές, εμπόριο, τουριστική βιομηχανία κ.λπ.– χωρίς, επί της ουσίας, να εισπράττει ανταποδοτικά κοινωνικά οφέλη. Αυτή η λογική εμπορευματοποίησης του αθλητισμού έφτασε στο απόγειό της με την ανάληψη και διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, που είχε τα γνωστά καταστρεπτικά για την ορθολογική και ισόρροπη ανάπτυξη της χώρας αποτελέσματα. Πέντε χρόνια μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας δικαιώνεται απολύτως η θέση του

Συνασπισμού, που από την πρώτη στιγμή τάχθηκε αντίθετος με την ανάληψή τους, προβλέποντας την κατασπατάληση των δημόσιων πόρων για χάρη ενός μοντέλου ανάπτυξης ενάντια στους πολίτες, ενάντια στις περιβαλλοντικές ανάγκες και την ποιότητα ζωής και υπέρ της ασύδοτης κερδοφορίας. Είναι χαρακτηριστική η τύχη των ολυμπιακών εγκαταστάσεων μέχρι σήμερα, τις οποίες η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας σπεύδει άρον άρον να παραχωρήσει σε ιδιωτικά συμφέροντα, για εμπορικές και όχι για δημόσιες, κοινωνικές και αθλητικές χρήσεις.

Ανάμεσα λοιπόν στον «κοινωνικό» αθλητισμό και τον επαγγελματικό αθλητισμό - πρωταθλητισμό υπάρχει ένα τεράστιο χάσμα, το οποίο είναι αποτέλεσμα πολιτικής επιλογής. Δεν αφορά μόνο το επίπεδο των οικονομικών μεγεθών, αλλά και τη διοικητική οργάνωση και επιστημονικο-τεχνική στήριξη από την πολιτεία. Στο σύνολό της, η σημερινή γραφειοκρατική δομή και λειτουργία του εμπορευματοποιημένου αθλητισμού, του αθλητισμού-θέαμα για τα κέρδη, επιβάλλει τους όρους της, πνίγει τον αθλητισμό των πολλών και δημιουργεί τεράστιες συγχύσεις. Αυτός ο αθλητισμός είναι γίγαντας με ξύλινα πόδια, ένας αθλητισμός βιτρίνα. Ένα μοντέλο το οποίο η ριζοσπαστική αριστερά θέλει να ανατρέψει.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση: Αθλητισμός για τον άνθρωπο και όχι για τα κέρδη

Το πρόταγμα της Αριστεράς «αθλητισμός για τον άνθρωπο και όχι για τα κέρδη» απορρίπτει και ξεπερνά το σημερινό νεοφιλελεύθερο μοντέλο του εμπορευματοποιημένου αθλητισμού. Σε αντίθεση με αυτό, τοποθετεί στο κέντρο της προσοχής τον αθλούμενο και τον αθλητή, στοχεύει στην ανάδειξη των κοινωνικά θετικών λειτουργιών του αθλητισμού και ορίζει ως διακυβεύματα τον εκδημοκρατισμό στη λειτουργία, την ενδυνάμωση του κοινωνικού ελέγχου, την επικράτηση της διαφάνειας και την αναδιανομή των πόρων με ριζικά διαφορετικό σκεπτικό και κοινωνικούς όρους.

Πρόκειται για τη σύγχρονη πρόταση της Ριζοσπαστικής Αριστεράς, η οποία διατυπώνει τους κανόνες μιας διαφορετικής κρατικής πολιτικής στον ελληνικό αθλητισμό και επιδιώκει να διαμορφώσει τις συνθήκες ώστε να γίνει πράξη η συνταγματική επιταγή για τον αθλητισμό ως κοινωνικό δικαίωμα.

Αθλούμενοι – αθλητές – θεατές

Στην αντίληψή μας, ο αθλητισμός διακρίνεται σε δύο κατηγορίες προσωπικών και κοινωνικών εμπειριών.

Από τη μια πλευρά είναι ο αθλητισμός, η φυσική άσκηση των πολλών, η ενεργητική ενασχόληση με αγωνίσματα και αθλήματα. Αυτό το θεωρούμε κοινωνικό δικαίωμα. Δικαίωμα όλου του λαού, κάθε πολίτη, να έχει ίσες ευκαιρίες για συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες και μάλιστα χωρίς διακρίσεις με βάση το φύλο, το χρώμα, την εθνική καταγωγή, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις, την οικονομική κατάσταση κλπ. Αυτός ο αθλητισμός πρέπει να αναπτύσσεται εκεί που βρίσκονται οι άνθρωποι και ιδίως οι νέοι. Δηλαδή, στην εκπαίδευση, στη γειτονιά, στο στρατό και στον τόπο εργασίας. Επομένως, κεντρικό στοιχείο μιας αριστερής στρατηγικής για την ανάπτυξη αυτού του αθλητισμού είναι η στήριξη των τριών πυλώνων του αθλητισμού για όλους ή ερασιτεχνικού αθλητισμού: φυσική αγωγή και αθλητισμός στην εκπαίδευση, δράσεις των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης για αθλούμενους πολίτες και σωματειακός αγωνιστικός αθλητισμός.

Από την άλλη μεριά, υπάρχει και εκείνος ο αθλητισμός που οι πολίτες προσλαμβάνουν ως θέαμα. Ως θεατές είτε από το σπίτι είτε από τις εξέδρες ενός γηπέδου. Ο αθλητισμός-θέαμα ενσωματώνει σημαντικές, διαχρονικές δραματικές κοινωνικές λειτουργίες και σε ορισμένες περιπτώσεις είναι το πιο χαρακτηριστικό, «ζωντανό» λαϊκό δρώμενο. Παράλληλα, όμως, ο αθλητισμός-θέαμα λειτουργεί σύμφωνα με τα πρότυπα της παγκόσμιας βιομηχανίας θεάματος, έχει σκοπό του το κέρδος, παράγει και αναπαράγει ηγεμονικά καπιταλιστικά, εθνικιστικά και σεξιστικά πρότυπα και συντηρεί ένα σύστημα εργασιακών σχέσεων που ορίζεται από την παραγωγή μιας ιδιότυπης «αθλητικής υπεραξίας» στην οποία μετέχει ένα διεθνώς διαρθρωμένο κρατικό και ιδιωτικό σύστημα ανάδειξης και εκμετάλλευσης αθλητικού ταλέντου.

Για τη ριζική αναδιάρθρωση και τη δημιουργία ενός ενιαίου, κοινωνικού και δημοκρατικού συστήματος φυσικής αγωγής και αθλητισμού

Ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει τη δημιουργία ενός «Ενιαίου, Κοινωνικού και Δημοκρατικού συστήματος Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού». Δεν πρόκειται για τεχνοκρατικό σχέδιο, αλλά για τη διαμόρφωση μιας στρατηγικής ανάπτυξης του αθλητισμού με σαφή πολιτικά, κοινωνικά και ανθρωποκεντρικά χαρακτηριστικά.

Ενιαίο σύστημα διότι πρέπει να εξυπηρετεί στο σύνολό του τη φιλοσοφία ενός αθλητισμού για τον άνθρωπο και μια αντίστοιχη στρατηγική ανάπτυξης ολόκληρης αυτής της κοινωνικής δραστηριότητας, η οποία χωρίς να παραγνωρίζει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε τομέα αθλητισμού (π.χ. αθλητισμός στην εκπαίδευση, αθλητισμός για όλους, αγωνιστικός αθλητισμός, ανάδειξη αθλητικών ταλέντων και στελέχωση των εθνικών ομάδων της χώρας), τους συνδέει θεσμικά και οργανικά σε μια οργανωμένη και συστηματική λειτουργία και συντονισμό.

Κοινωνικό σύστημα, διότι πρέπει να έχει στόχο τη δημιουργία αντικειμενικών συνθηκών άθλησης και υποδομών σε όλη την επικράτεια της χώρας, αστικά κέντρα, περιφέρεια, αγροτικές περιοχές και ειδικές προβλέψεις για τις ακριτικές περιοχές της χώρας. Μια ανθρωποκεντρική κρατική πολιτική στον αθλητισμό οφείλει να αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της γενικότερης κοινωνικής πολιτικής της πρόνοιας. Τέμνει και συνδέεται με τις επιμέρους πολιτικές στον χώρο της παιδείας, της υγείας και του πολιτισμού. Πρέπει να στοχεύει στην υγεία των πολιτών, στη διαμόρφωση συνηθειών υγιούς τρόπου ζωής, στη φυσική και πνευματική ανάπτυξη της νέας γενιάς, στη διαμόρφωση κοινωνικά ενεργών πολιτών, αλλά και στην ορθολογική ανάπτυξη των αθλημάτων,

Δημοκρατικό σύστημα, διότι πρέπει να προσφέρει ίσες ευκαιρίες σε όλους, να υπερασπίζεται και να κατοχυρώνει στην πράξη το δικαίωμα κάθε πολίτη και κάθε κοινωνικής ομάδας στην ισότιμη σωματική άσκηση και ενασχόληση με τον αθλητισμό. Όλων, ανεξαρτήτως κοινωνικής θέσης, οικονομικών δυνατοτήτων, μορφωτικού επιπέδου, χωρίς διάκριση φύλου, εθνικότητας, θρησκευτικών πεποιθήσεων και άλλων προσωπικών χαρακτηριστικών. Διότι πρέπει να εγγυάται το σεβασμό στα δικαιώματα των αθλουμένων και των αθλητών, στα εργασιακά δικαιώματα των εργαζομένων στον κλάδο, και να ρυθμίζει δημοκρατικά τις σχέσεις των εμπλεκόμενων φορέων με το κράτος και μεταξύ τους. Διότι πρέπει να είναι κοινωνικά ευαίσθητο, δίνοντας προτεραιότητα στην ανάπτυξη της φυσικής αγωγής και του αθλητισμού ανάμεσα στις πιο αδύναμες και μη προνομιούχες ομάδες του πληθυσμού (παιδιά πολύτεκνων οικογενειών, νέες μητέρες, πολίτες με αναπηρία, μετανάστες, άνεργοι κ.λπ.).

Βασικοί άξονες για τη συνολική αλλαγή της αθλητικής πολιτικής

Πρεσβεύουμε και επιδιώκουμε ένα αθλητικό σύστημα η αποτελεσματικότητα του οποίου κρίνεται κυρίως από την αύξηση του αριθμού των αθλούμενων στο σύνολο της κοινωνίας και όχι μόνο των αθλητών που λαμβάνουν μέρος σε αγωνιστικές δραστηριότητες ή των κερδισμένων μεταλλίων. Ένα αθλητικό σύστημα συμβατό με τον ελεύθερο χρόνο των πολιτών, με μια άλλη οικολογική πολιτική, μέρος ενός διαφορετικού μοντέλου οικιστικής ανάπτυξης κι εξυπηρέτησης των άμεσων αναγκών της κοινωνίας.

Με θέσπιση αυτοτελούς κονδυλίου για τον αθλητισμό από τον κρατικό προϋπολογισμό, σταθερή ετήσια χρηματοδότηση των αθλητικών δραστηριοτήτων βάσει αναπτυξιακής λογικής, κατάργηση των έκτακτων επιχορηγήσεων, των ειδικών αδιαφανών λογαριασμών και των πελατειακών σχέσεων. Η επιχορήγηση του αθλητισμού ως κοινωνικού δικαιώματος είναι υπόθεση της πολιτείας και όχι του τζόγου.

Ένα σύστημα με προνομιακή στήριξη από την πολιτεία του αθλητισμού στα σχολεία και τα πανεπιστήμια, με σύγχρονες, ασφαλείς και προσβάσιμες σε όλους υποδομές. Με αθλητικές δράσεις από την τοπική αυτοδιοίκηση για κάθε κοινωνική ομάδα. Με αναδιανομή των «αθλητικών πόρων» υπέρ του «αθλητισμού για όλους» και του ερασιτεχνικού αθλητισμού και σαφή προσδιορισμό του ποιοι πόροι μοιράζονται, σε ποιους φορείς, με ποιον τρόπο και με ποια αντικειμενικά και μετρήσιμα κριτήρια. Έτσι ώστε οι αθλητικές υπηρεσίες και δραστηριότητες από το δημόσιο σχολείο, την τοπική αυτοδιοίκηση και τους ερασιτεχνικούς συλλόγους να παρέχονται δωρεάν και χωρίς επιβάρυνση των νέων και των οικογενειών τους.

Με ριζική αλλαγή του σημερινού σαθρού θεσμικού πλαισίου για τον αθλητισμό, που στοχεύει στην ποδηγέτηση των ανθρώπων του αθλητισμού. Με αποτελεσματική λειτουργία των ελεγκτικών μηχανισμών για την τήρηση της νομοθεσίας και διακομματικό έλεγχο. Με σαφές ξεκαθάρισμα και διαχωρισμό του μαζικού αθλητισμού από τον επαγγελματικό αθλητισμό, ο οποίος εμπίπτει στις αρμοδιότητες των οικονομικών και άλλων ελεγκτικών μηχανισμών της πολιτείας και στους μηχανισμούς ελέγχου υπηρεσιών θεάματος. Καμιά άμεση, ούτε έμμεση μέσω των ερασιτεχνικών αθλητικών σωματείων, επιχορήγηση των αθλητικών ανωνύμων εταιρειών δεν είναι αποδεκτή. Απόλυτη τήρηση των φορολογικών και ασφαλιστικών υποχρεώσεων των ΠΑΕ και καμιά προνομιακή διευκόλυνση ή χάρισμα χρεών. Τροποποίηση του ν. 879/79 και άλλων νομοθετημάτων για το επαγγελματικό ποδόσφαιρο και θεσμική ενθάρρυνση άλλων συλλογικών μορφών διοίκησης ποδοσφαιρικών ομάδων. Αδειοδότηση αθλητικών εκδηλώσεων με αυστηρούς όρους και τήρηση των όρων ασφαλείας για αθλητές και φιλάθλους.

Με στήριξη του δικαιώματος των φιλάθλων να παρακολουθούν το αθλητικό θέαμα της αρεσκείας τους σε οποιοδήποτε αθλητικό στάδιο της χώρας επιθυμούν με διαδικασίες εισόδου που δεν προσβάλλουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, δεν διαχωρίζουν τους ανθρώπους σε εισοδηματικές κατηγορίες με απομονωμένες μεταξύ τους ζώνες γηπέδου, με κοινό, προσιτό στα λαϊκά στρώματα εισιτήριο, χωρίς αστυνόμευση.

Με ανάδειξη του δημόσιου αθλητικού χώρου, οικονομική στήριξη των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης στη συντήρηση των αθλητικών εγκαταστάσεων και ταυτόχρονη απαγόρευση σύμπραξης των δήμων με αθλητικές ανώνυμες εταιρείες ή αποκλειστική μακρόχρονη παραχώρηση δημοτικών αθλητικών εγκαταστάσεων σε

ανώνυμες αθλητικές εταιρείες εις βάρος της άθλησης των πολιτών. Αξιοποίηση για αθλητικούς και πολιτιστικούς σκοπούς και όχι ιδιωτικοποίηση των πληρωμένων από τον ελληνικό λαό ολυμπιακών εγκαταστάσεων.

Με εκδημοκρατισμό, άνοιγμα και μαζικοποίηση των αθλητικών σωματείων και στήριξη του ερασιτεχνικού αθλητισμού. Όστε να εκλείψουν φαινόμενα ιδιοτελείας και αντιθέτως να ευαισθητοποιηθούν οι πολίτες για συμμετοχή στην ζωή των αθλητικών συλλόγων, κάτι που θα δώσει νέο αέρα. Με λειτουργία θεσμών όπως η αθλητική συνέλευση σε επίπεδο πόλεων, το εθνικό συμβούλιο αθλητικής πολιτικής, και άλλοι θεσμοί τακτικού απολογισμού και ελέγχου που σήμερα υπολειτουργούν.

Παράλληλα, πιστεύουμε στην αυτοτέλεια των αθλητικών φορέων και υποστηρίζουμε το δικαίωμα κάθε εθνικής αθλητικής ομοσπονδίας να ορίζει τα της λειτουργίας και διαχείρισης του αθλήματός της (αθλητική δικαιοσύνη για οικονομικές διαφορές και παραβίαση αθλητικών κανόνων, κανονισμούς διαιτησίας, αναπτυξιακά προγράμματα κ.λπ.).

Αναδιοργάνωση, αναδιάρθρωση και επαναπροσδιορισμός του ρόλου της Γενικής Γραμματείας Αθλητισμού, ως επιτελικού οργάνου σχεδιασμού και ελέγχου μιας διαφορετικής αθλητικής πολιτικής, με συγκεκριμένα, μετρήσιμα και αξιοκρατικά κριτήρια. Επέκταση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων στον αθλητισμό και δημιουργία των απαιτούμενων υποδομών. Αναβάθμιση των διευθύνσεων μαζικού αθλητισμού και της ΕΥΔΕ, καθώς και των γραφείων φυσικής αγωγής και των νομαρχιακών διευθύνσεων, που σήμερα αποτελούν απλώς διαχειριστικούς μηχανισμούς χωρίς αναπτυξιακό ρόλο.

Αναβάθμιση και στήριξη της αθλητικής έρευνας και τεχνολογίας, όχι κατ' αποκλειστικότητα για τον υψηλό αθλητισμό, αλλά στη λογική της ανάπτυξης του αθλητισμού για όλους και της φυσικής αγωγής στην εκπαίδευση. Αναβάθμιση του Εθνικού Κέντρου Αθλητικών Ερευνών για όλες τις αθλητικές επιστήμες και εφαρμογές, με ταυτόχρονη λειτουργία του ως κέντρου αθλητικής τεκμηρίωσης. Αναβάθμιση συνολικά της αθλητικής επιστήμης, δημιουργία σοβαρών υποδομών για την εκπαίδευση στελεχών του αθλητισμού από τα ΤΕΦΑΑ. Αναβάθμιση της ιδιότητας του αθλητικού επιστήμονα, περιορισμός των εμπειρικών προπονητών μέσα από πολύ συγκεκριμένα κριτήρια και πολύ αυστηρούς όρους εκπαίδευσης και λειτουργίας σχολών προπονητών, με αρμοδιότητα των ΤΕΦΑΑ σε συνεργασία με το ΕΚΑΕ.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Μαζικός αθλητισμός, αθλητισμός για όλους

- Στήριξη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε οικονομικό και οργανωτικό επίπεδο και υπέρβαση της σημερινής δυσλειτουργίας και των γραφειοκρατικών αγκυλώσεων των Δημοτικών Αθλητικών Οργανισμών (ΔΑΟ).
- Εκχώρηση ουσιαστικών αρμοδιοτήτων, με τους αντίστοιχους πόρους, ενίσχυση των προγραμμάτων αθλητισμού για όλους, δημιουργία και συντήρηση μικρών δημοτικών αθλητικών υποδομών κατάλληλων για τον αθλητισμό στην γειτονιά.
- Προστασία και ενδυνάμωση της υγείας των πολιτών με δράσεις φυσικής άσκησης και αναψυχής, με αξιοποίηση κάθε ελεύθερου χώρου, σε σύνδεση με το σύστημα Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας.

- Ενίσχυση αθλητισμού για τις γυναίκες, τις εργαζόμενες μητέρες, για πολίτες με αναπηρίες μέσα από συστηματικές κι οργανωμένες αθλητικές δράσεις.
- Ενθάρρυνση της συμμετοχής γυναικών στα όργανα διοίκησης όλου του αθλητικού οικοδομήματος.
- Ανάπτυξη σταθερών πολιτικών για την κοινωνική ένταξη μέσω του αθλητισμού των μεταναστών, των μειονοτήτων, των εξαρτημένων και φυλακισμένων πολιτών.
- Συγκεκριμένες πολιτικές ενίσχυσης του εργασιακού αθλητισμού, μακριά από λογικές αντιγραφής των όρων του πρωταθλητισμού. Ενίσχυση του αθλητισμού στις Ένοπλες Δυνάμεις.

Η φυσική αγωγή στην εκπαίδευση

Η φυσική αγωγή πρέπει να αποτελεί βασικό συστατικό στοιχείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, καθώς παίζει (ή μπορεί να παίζει) σημαντικό παιδαγωγικό, αλλά και βιολογικό ρόλο. Γι' αυτό το λόγο δεν μπορεί να «προωθείται» ευκαιριακά, μέσω αμφιλεγόμενων και υποχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων, αλλά πρέπει ν' αποτελεί κύριο στοιχείο της σχολικής δραστηριότητας, διότι συνδέεται:

- Με τις παιδαγωγικές πλευρές του εκπαιδευτικού συστήματος
- Με τις κρίσιμες ηλικιακές περιόδους διαμόρφωσης των όρων και συνθηκών υγείας των νέων, αυριανών ενηλίκων πολιτών
- Με τον υγιεινό τρόπο ζωής και την ελεύθερη ώρα των νέων
- Με την ανάδειξη της βιολογικής αξίας της φυσικής άσκησης
- Με το μηχανισμό κοινωνικοποίησης, ψυχολογικής και ηθικής ολοκλήρωσης του ατόμου, αλλά και κοινωνικών ομάδων.

Μιλώντας για φυσική αγωγή δεν αναφερόμαστε απλώς σε ένα ακόμη μάθημα στο ωρολόγιο πρόγραμμα, αλλά σε μια μακρόχρονη διαδικασία που ξεκινά από την προσχολική-νηπιακή ηλικία, φτάνει μέχρι την τριτοβάθμια εκπαίδευση και κατόπιν συνδέεται με τις άλλες μορφές αθλητικής δραστηριότητας. Είναι αναγκαία λοιπόν μια σειρά από παρεμβάσεις:

- εκσυγχρονισμός των αναλυτικών προγραμμάτων φυσικής αγωγής, με έμφαση στη βελτίωση της φυσικής και κινητικής κατάστασης των νέων και την επιστημονική παρακολούθηση της ανάπτυξης τους.
- επανένταξη της φυσικής αγωγής στη ζωή του σχολείου, με ικανό χρόνο στο ωρολόγιο πρόγραμμα, κάλυψη των κενών σε καθηγητές φυσικής αγωγής, ιατροφαρμακευτική κάλυψη, παρακολούθηση από αθλητίατρο και προληπτικό έλεγχο της υγείας των μαθητών.
- θεσμοθέτηση εναλλακτικών μορφών φυσικής αγωγής, σύνδεση με τα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, θεσμοθέτηση απογευματινών ωρών φυσικής αγωγής μέσα στη σχολική μονάδα ή σε εγκαταστάσεις της τοπικής αυτοδιοίκησης και συγκεκριμένο σχέδιο σύνδεσης με τον σωματειακό αθλητισμό.
- επιστημονικό σύστημα ανάδειξης των αθλητικών ταλέντων και δημιουργία δικτύου αυτοτελών και αναβαθμισμένων αθλητικών σχολείων

- σύνδεση του σχολείου με τους αθλητικούς χώρους και ρητή απαγόρευση δημιουργίας νέων σχολικών μονάδων χωρίς αθλητικές εγκαταστάσεις

Αθλητικές ομοσπονδίες

- Αλλαγή φιλοσοφίας και αποκοπή από τον ομφάλιο λώρο της εμπορευματοποίησης, την εντατικοποίηση για το κυνήγι των μεταλλίων στις μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις.
- Ουσιαστική οικονομική, οργανωτική και επιστημονική υποστήριξη του επιτελικού τους ρόλου στην ανάπτυξη των αθλημάτων και μέσω αυτών στήριξη του πρωτοβάθμιου αθλητικού σωματείου, μακριά από μικροκομματικές, πελατειακές σχέσεις και εισπρακτικές λογικές.
- Οργανωμένη αθλητιατρική κάλυψη, πρόληψη υγείας και υποστήριξη των αθλητών των εθνικών ομάδων.
- Προληπτικές πολιτικές και μέτρα αντιντόπινγκ (π.χ. δημιουργία ανεξάρτητου φορέα αντι-ντόπινγκ, έλεγχοι σε όλες τις εθνικές αθλητικές διοργανώσεις και για όλους τους αθλητές που αναδεικνύονται πρωταθλητές στους πανελλήνιους αγώνες όλων των ατομικών αθλημάτων, συστηματική ενημέρωση των αθλητών σχετικά με τις επιπτώσεις του ντόπινγκ στην υγεία τους, υποχρεωτικός αιματολογικός έλεγχος αντιντόπινγκ στα μέλη των εθνικών ομάδων 2 φορές το χρόνο, πέραν των ελέγχων των διεθνών ομοσπονδιών κ.ά.) [Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. τις πλήρεις προτάσεις του ΣΥΡΙΖΑ για το θέμα στο [www.syriza.gr](http://www.syn.gr/Downloads/athl20011108.pdf) και στο <http://www.syn.gr/Downloads/athl20011108.pdf>]
- Ανεξάρτητη αρχή διαιτησίας. Εκδημοκρατισμός και εκπροσώπηση στα Δ.Σ. των αθλητών, των προπονητών και των διαιτητών.

Για το ντόπινγκ

Το ντόπινγκ στον αθλητισμό είναι αποτέλεσμα της διαπλοκής της παγκόσμιας βιομηχανίας του αθλητικού θεάματος, της διαφήμισης, της παραγωγής αθλητικών ειδών, της παραγωγής και διακίνησης φαρμάκων, των αθλητικών «συμβούλων» που συμπιέτουν σε ένα κοινό στόχο: το κέρδος χωρίς να υπολογίζουν την υγεία του αθλητή, μέσα από το κυνήγι των μεταλλίων και των προνομίων που τα συνοδεύουν.

Για την αντιμετώπιση του προβλήματος ο ΣΥΡΙΖΑ υποστηρίζει: εναρμόνιση της αθλητικής νομοθεσίας με το δίκαιο που αφορά την δημόσια υγεία, τον ιατρικό κώδικα, την εισαγωγή, το εμπόριο και την διακίνηση φαρμακευτικών ουσιών. Δημιουργία ανεξάρτητου μη κυβερνητικού φορέα, ιατρικής επιστημονικής ομάδας ελέγχου των φαρμακευτικών σκευασμάτων που χορηγούνται στους αθλητές όλων των αθλημάτων. Θεσμοθέτηση ποσοστού από τα τηλεοπτικά δικαιώματα των επαγγελματιών πρωταθλημάτων υπέρ της έρευνας για την καταπολέμηση του ντόπινγκ. Στήριξη του Παγκόσμιου Οργανισμού Αντιντόπινγκ (W.A.D.A.) και ενεργός συμμετοχή στις δράσεις του. Μέτρα για την πλατιά επιμόρφωση των αθλητών και ανάπτυξη προγραμμάτων πρόληψης κι ενημέρωσης στην εκπαίδευση. Λήψη μέτρων για τις εθνικές ομοσπονδίες, όταν αθλητές τους κατόπιν εξετάσεων βρίσκονται να έχουν κάνει χρήση απαγορευμένων ουσιών, Ειδικά για τον επαγγελματικό αθλητισμό, θεωρούμε αναγκαίο να υπάρχουν πειθαρχικές κυρώσεις (αφαίρεση βαθμών) για τους συλλόγους των οποίων οι αθλητές συλλαμβάνονται

ντοπαρισμένοι. Εξορθολογισμός των προνομίων, αφαίρεσή τους σε περιπτώσεις ντόπινγκ και αυστηρή εφαρμογή της νομοθεσίας για κάθε εμπλεκόμενο.

Πρωτοβάθμια αθλητικά σωματεία

- Ανάδειξη του ρόλου του αθλητικού σωματείου σε ερασιτεχνική βάση, χωρίς αντιγραφή των όρων λειτουργίας των αθλητικών εταιρειών, ως ζωντανό κύτταρο άθλησης και σύνδεσης με τις υπόλοιπες κοινωνικές δραστηριότητες (π.χ. σύνδεση της αθλητικής δραστηριότητας με τη διεκδίκηση για προστασία των ελεύθερων χώρων και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής).
- Δωρεάν παροχή υπηρεσιών στους αθλούμενους και στους αθλητές και απαλλαγή του ερασιτεχνικού αθλητικού σωματείου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα από φορολογικές επιβαρύνσεις και πληρωμή για τη χρήση δημόσιων και δημοτικών εγκαταστάσεων.

Δικαιώματα των αθλητών

- Συμμετοχή των ερασιτεχνών αθλητών στα όργανα των σωματείων και ισχυροποίηση του νομικού πλαισίου για την προστασία τους από αυθαιρεσίες και καταχρηστικές συμπεριφορές.
- Προστασία της υγείας των ερασιτεχνών αθλητών και δωρεάν κάλυψη των προληπτικών ελέγχων από το δημόσιο σύστημα υγείας και εξειδικευμένα αθλητιατρικά κέντρα.
- Δημιουργία σύγχρονου συστήματος προστασίας και κινήτρων σε πρωταθλητές-μέλη των εθνικών ομάδων που διακρίνονται, με οικονομικές επιβραβεύσεις μόνο των ερασιτεχνών αθλητών, πλήρη κάλυψη των εξόδων προετοιμασίας των αθλητών, μέτρα για την ομαλή φοίτηση και ένταξη στην παραγωγική διαδικασία μετά τη λήξη της αθλητικής σταδιοδρομίας και επαγγελματική αξιοποίηση σε φορείς σχετικούς με τον αθλητισμό.
- Πλήρης ασφάλιση όλων των εν ενεργεία ερασιτεχνών αθλητών.

Δικαιώματα των φιλάθλων

Ο ΣΥΡΙΖΑ έχει κατ' επανάληψη εκφράσει δημόσια τις απόψεις του για το θέμα της βίας και για τους συνδέσμους φιλάθλων. Θεωρούμε σημαντικό πρόβλημα τη μη συμμετοχής των φιλάθλων στα όργανα των ομάδων, γεγονός που προέκυψε από την αποκοπή των ΠΑΕ από τα μητρικά τους σωματεία. Πιστεύουμε στη χρησιμότητα νέων ενώσεων φιλάθλων, πιο συνειδητοποιημένων, που δεν θα αποτελούν ιδιωτικούς στρατούς και χειροκροτητές «επενδυτών-φωστήρων» και θα έχουν σκοπό τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους: το σεβασμό τους από τις ΠΑΕ, τον περιορισμό της εκμετάλλευσής τους από την ακρίβεια των εισιτηρίων, τη διαμόρφωση ανθρώπινων συνθηκών παρακολούθησης ενός αθλητικού γεγονότος, τον περιορισμό στην εκμετάλλευση των τηλεοπτικών δικαιωμάτων από συνδρομητικές εταιρείες που στερούν τη δυνατότητα παρακολούθησής ενός αθλητικού γεγονότος από όλους, την προστασία από αστυνομικά μέτρα που θίγουν τα ατομικά δικαιώματα και προσωπικά δεδομένα. Ενώσεις φιλάθλων που θα αναλάβουν αντιρατσιστικές, φιλειρηνικές πρωτοβουλίες και θα αποτελέσουν αντίβαρο στην τυφλή βία.

Πιστεύουμε στη χρησιμότητα νέων συλλογικοτήτων φιλάθλων, που θα αντιληφθούν και θα αγγίξουν τον πυρήνα του προβλήματος του επαγγελματικού ποδοσφαίρου και

μπάσκει, μη αποδεχόμενες το ρόλο του πελάτη. Που θα διεκδικήσουν το δικαίωμα στην δημιουργία ομάδων με άλλες συλλογικές, δημοκρατικές μορφές διοίκησης και ιδιοκτησίας, όπως ήδη επιτυχημένα εφαρμόζεται στο πιο υψηλό αγωνιστικό επίπεδο σε άλλες χώρες της Ευρώπης (Ισπανία, Αγγλία).

Στο πλαίσιο αυτό θετικά θα μπορούσε να συνεισφέρει η πρόταση για τη θέσπιση του «Συνηγόρου του Φιλάθλου», στα πρότυπα του αγγλικού μοντέλου.

Η ριζοσπαστική αριστερά, ο ΣΥΡΙΖΑ, με τις προτάσεις του στέκεται δίπλα στους ανθρώπους του αθλητισμού ώστε να ξαναβρούν την χαμένη τους αυτοπεποίθηση. Για να ιδρώνουν την φανέλα με όρους κοινωνικών αγώνων και όχι τους όρους των χορηγών, της ενσωμάτωσης και της αλλοτρίωσης των συνειδήσεων. Για τη διάλυση των ρουσφετολογικών μηχανισμών και την ενίσχυση της αξιοπρέπειας.

Δίπλα στους αθλούμενους, τους αθλητές, τους εθελοντές του ερασιτεχνικού αθλητισμού, τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς της φυσικής αγωγής, για το όραμα και τη διεκδίκηση ενός άλλου αθλητισμού σε μια απελευθερωμένη κοινωνία.

ΣΤΟΧΟΣ 9

Ζητήματα φύλου

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις

Το πολιτικό πρόγραμμα της Αριστεράς δεν μπορεί παρά να τοποθετεί τον αγώνα των γυναικών για κοινωνική απελευθέρωση στην καρδιά του πολιτικού πεδίου. Θεωρούμε την ισότητα των φύλων οικουμενική αξία, κατανοούμε τον ριζοσπαστικό χαρακτήρα των φεμινιστικών διεκδικήσεων και το δυνάμει απελευθερωτικό μήνυμα του φεμινιστικού προτάγματος.

Η εξουσία του ενός φύλου πάνω στο άλλο έχει πολιτική διάσταση και η ανατροπή της είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το όραμα ριζικών κοινωνικών αλλαγών, με το σοσιαλισμό του 21ου αιώνα.

Σε αυτή τη βάση, ο φεμινισμός αναπροσδιορίζει και εμπλουτίζει την πολιτική. Η φεμινιστική ανάλυση για την πατριαρχική δομή της κοινωνίας, την ανακατανομή της εξουσίας, τον ανακαθορισμό των ρόλων των φύλων, τον κοσμικό χαρακτήρα του κράτους, τον πολιτισμό της ειρήνης έχει προσδώσει ποιοτικό εύρος και βάθος στην αριστερή σκέψη. Η φεμινιστική ανάγνωση των οικονομικών και κοινωνικών διαδικασιών συμβάλλει στη διαμόρφωση της πολιτικής της Αριστεράς για την εργασία, την εκπαίδευση, το κοινωνικό κράτος.

Είναι επίσης προφανές ότι όλες οι διακρίσεις με βάση το φύλο είναι απολύτως απαράδεκτες, συνιστούν εμφανές έλλειμμα δημοκρατίας και άρα ένδειξη ενός σημαντικού πολιτικού προβλήματος. Αντίθετα, η ισότιμη συμμετοχή των γυναικών σε όλες τις όψεις και διαστάσεις της οικονομικής και κοινωνικής ζωής και σε όλες τις βαθμίδες της πολιτικής διακυβέρνησης αποτελεί εφελκυστήρα για την κατάργηση του υπάρχοντος εξουσιαστικού συστήματος σχέσεων των φύλων, που θα είναι συστατικό στοιχείο μιας κοινωνίας όπου θα επικρατεί ουσιαστική δημοκρατία και δικαιοσύνη.

Η ισότητα των φύλων έχει αναγνωριστεί ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα, ως οικουμενική αρχή. Η επίτευξή της συμπεριλαμβάνεται στους οκτώ Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας (ΟΗΕ). Η διεθνής σύμβαση του ΟΗΕ για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης σε βάρος των γυναικών έχει υπογραφεί και επικυρωθεί από 185 κράτη, και αποτελεί μία ισχυρή διεθνή βάση. Η πολιτική της ΕΕ για την ισότητα των φύλων στα 50 και πλέον χρόνια της ύπαρξής της είχε, επίσης, ορισμένα θετικά αποτελέσματα, ιδίως για τις γυναίκες των χωρών της Νότιας Ευρώπης. Επιτάχυνε την επικύρωση και τη θεσμοθέτηση χρόνιων αιτημάτων του γυναικείου και φεμινιστικού κινήματος, ως επιστέγασμα των μακρόχρονων αγώνων του.

Ένα χαρακτηριστικό της εποχής μας είναι ότι ποτέ άλλοτε στην ιστορία δεν υπήρχε τόσο σοβαρή ενασχόληση με τη θέση των γυναικών, διερεύνηση τόσων τομέων που άπτονται των δικαιωμάτων τους, επιστημονική τεκμηρίωση των αναγκών και προβλημάτων τους. Αλλά και ποτέ άλλοτε η λαίλαπα που λέγεται

νεοφιλελευθερισμός και οι «αξίες» που προάγει δεν σήμαιναν μεγαλύτερο κίνδυνο για την κοινωνική χειραφέτηση των γυναικών. Υπό την ηγεμονία του έμειναν στα χαρτιά συμβάσεις, οδηγίες, προγράμματα δράσης. Η πολιτική ισότητας της ΕΕ και της Ελλάδας υποτάχθηκε πλήρως στη νεοφιλελεύθερη πολιτική. Μεταξύ των πληγμάτων που έχουν δεχτεί οι γυναίκες συγκαταλέγονται τα εξής:

- Ιδιωτικοποίηση σημαντικών τομέων του κράτους που αποτελούν τη βάση για την ουσιαστική ισότητα: σύστημα υγείας, παιδείας, κοινωνικής ασφάλισης, παιδική φροντίδα, φροντίδα ηλικιωμένων.
- Αναγόρευση της εμπορευματοποίησης σε ύπατη αξία και αρχή, δυνάμει της οποίας ακόμα και το σώμα και τα όργανά του είναι προϊόν συναλλαγής (trafficking, αύξηση της πορνείας κλπ.).
- Αποθέωση του ατομισμού και του άκρατου ανταγωνισμού, αύξηση της βίας, συρρίκνωση του δημόσιου χώρου.
- Απαξίωση και υποβάθμιση της γυναικείας εργασίας ως μέσο βιοπορισμού, κοινωνικοποίησης και οικονομικής αυτοδυναμίας των γυναικών, που αποτελεί θεμέλιο της κοινωνικής απελευθέρωσης και χειραφέτησής τους.
- Απορρύθμιση της ήδη προβληματικής αγοράς εργασίας, που πάντοτε αγνοούσε τις ανάγκες των γυναικών.
- Η οικονομική και κοινωνική κρίση ακύρωσε ακόμη και τα δήθεν υπέρ των γυναικών νεοφιλελεύθερης έμπνευσης προγράμματα. Είναι περισσότερο από βέβαιο ότι οι συνέπειές της θα πλήξουν τις γυναίκες ιδιαίτερα, γιατί σήμερα, για να προωθηθούν μέτρα ισότητας στην πράξη, απαιτείται ισχυρή πολιτική βούληση και διάθεση οικονομικών πόρων. Ήδη, για την αναχαίτιση των ώριμων διεκδικήσεων του κινήματος προσφέρεται από καιρό το ανάλογο ιδεολογικό περιτύλιγμα που εκθειάζει το ρόλο της γυναίκας ως μητέρας και συζύγου. Εντείνεται η ιδεολογική και πολιτική επίθεση στα κεκτημένα δικαιώματα των γυναικών. Η επίθεση της κυβέρνησης για την αλλαγή υπαρχόντων νόμων σε συντηρητική κατεύθυνση έχει πάρει σκοταδιστικό χαρακτήρα. Έχει γίνει σαφής η πρόθεσή της να στείλει τις γυναίκες στο σπίτι: για να καλύψει την ανεργία, για να τους φορτώσει τις συνέπειες από την κατάργηση του κοινωνικού κράτους και να τις μετατρέψει σε «παιδοποιητικές» μηχανές, θεωρώντας ότι έτσι θα λύσει το δημογραφικό πρόβλημα. Οδεύουμε δηλαδή στην επαναφορά του αλήστου μνήμης «πατρίς, θρησκεία, οικογένεια».

Όμως, ποτέ άλλοτε ο φεμινισμός δεν ήταν τόσο συνυφασμένος με τον γενικότερο αγώνα για την κοινωνική πρόοδο. Αλλά και ποτέ άλλοτε δεν ήταν τόσο αναγκαία η συμμαχία του φεμινιστικού κινήματος με το αντινεοφιλελεύθερο μέτωπο –πολιτικό και κοινωνικό– υπό τον όρο της διαφύλαξης των προγραμματικών αρχών και στόχων της κοινωνικής απελευθέρωσης των γυναικών.

Εργασία των γυναικών

Η εργασία των γυναικών υπήρξε πάντα επισφαλής. Οι γυναίκες υπήρξαν και είναι ο «εφεδρικός στρατός» στον τομέα της εργασίας. Όταν η αγορά τις χρειάζεται βρίσκουν δουλειά, όταν δεν τις χρειάζεται τις στέλνει πίσω στο σπίτι.

Όταν εργάζονται αμείβονται λιγότερο από τους άνδρες για την ίδια δουλειά: η ίση αμοιβή για ίση εργασία, παρά τη διεθνή, ευρωπαϊκή και ελληνική νομοθεσία δεν εφαρμόζεται στην πράξη. Επικρατούν οι άγραφοι νόμοι της αγοράς. Σύμφωνα με

πανεπιστημιακές έρευνες το χάσμα των αμοιβών κυμαίνεται στο 28%. Από αυτό, το 13% οφείλεται σε διαρθρωτικές διαφορές, όπως η κατάρτιση, το επάγγελμα, η σταδιοδρομία. Το υπόλοιπο 15% οφείλεται αποκλειστικά και μόνο στη διαφορά λόγω φύλου. Δηλαδή, οι μηχανισμοί που αξιολογούν την εργασία κοστολογούν λιγότερο την εργασία μιας γυναίκας σε σχέση με την ίδια εργασία ενός άνδρα μόνο και μόνο γιατί είναι γυναίκα.

Σήμερα, στις νέες μεσαιωνικές συνθήκες στην αγορά εργασίας είναι κυρίως οι γυναίκες που εργάζονται στις χειρότερες θέσεις εργασίας: επισφαλείς θέσεις, με ιδιαίτερα χαμηλές αμοιβές, από 100 έως 500 ευρώ στη μερική απασχόληση και έως 700 ευρώ στην πλήρη. Απλήρωτες υπερωρίες, διευρυμένα ωράρια, χωρίς ασφάλιση, χωρίς επαγγελματική εξέλιξη και με περιορισμένη την προοπτική να πάρουν κάποτε μία στοιχειώδη σύνταξη.

Στη χειρίστη όμως θέση βρίσκονται οι μετανάστριες και οι γυναίκες πρόσφυγες. Παίρνουν τις πιο «βρώμικες» δουλειές, υφίστανται τη χειρότερη εκμετάλλευση χωρίς κανένα εργασιακό δικαίωμα, εργάζονται με απάνθρωπα ωράρια, υφίστανται βία και σεξουαλική παρενόχληση χωρίς να μπορούν να την καταγγείλουν πουθενά και έχουν μια μίζερη ή καμιά κοινωνική ασφάλιση και καμιά προοπτική σύνταξης.

Επαγγελματική εξέλιξη

Εάν σήμερα μία γυναίκα θελήσει να κάνει καριέρα, αντιμετωπίζει το σκληρό και απάνθρωπο δίλημμα: ή καριέρα ή οικογένεια. Η αγορά εργασίας απαιτεί απόλυτη ευελιξία, χρονική και τοπική. Με άλλα λόγια, η γυναίκα που θέλει να εξελιχθεί επαγγελματικά πρέπει να είναι διαθέσιμη κάθε ώρα της ημέρας και της νύχτας, έτοιμη να ταξιδέψει στο εσωτερικό και το εξωτερικό όποτε το απαιτεί η επιχείρηση.

Με δεδομένο ότι τα οικογενειακά βάρη εξακολουθούν και πέφτουν κυρίως στις πλάτες των γυναικών, κάτι τέτοιο σημαίνει ότι δεν έχει προσωπική ζωή, δεν μπορεί να παντρευτεί και να κάνει παιδιά. Το πρότυπο, λοιπόν, της επιτυχημένης γυναίκας είναι: μόνη, ανά πάσα στιγμή διαθέσιμη, ανά πάσα στιγμή έτοιμη να μετακινηθεί.

Πέραν τούτου, όμως, έχει ισχυροποιηθεί και η προκατάληψη ότι οι γυναίκες δεν είναι ικανές να αναλάβουν διευθυντικές και υπεύθυνες θέσεις. Γι' αυτό και οι γυναίκες δεν εξελίσσονται, ακόμη κι αν έχουν συγκριτικά καλύτερα προσόντα από τους άνδρες.

Ο διαχωρισμός «ανδρικών και γυναικείων επαγγελμάτων» αναπαράγεται. Παρά τις νομοθετικές ρυθμίσεις και τις επιδιώξεις για κοινωνική δικαιοσύνη εκ μέρους των Διεθνών Οργανισμών δεν έχει γίνει ουσιαστική πρόοδος στην αγορά εργασίας όσον αφορά τη μείωση του επαγγελματικού διαχωρισμού. Μάλιστα, σήμερα παρατηρείται και αύξηση, δημιουργούνται δηλαδή και νέα τέτοια επαγγέλματα. Σε αυτά, οι αμοιβές είναι πολύ χαμηλές, συχνά κάτω του ελάχιστου ορίου.

Συνδυασμός επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής

Η πατριαρχική αντίληψη ότι η οικιακή φροντίδα και η φροντίδα των παιδιών είναι αρμοδιότητα των γυναικών παραμένει σε ισχύ σήμερα. Επιπλέον, εξακολουθεί να υπάρχει η εσφαλμένη αντίληψη ότι ο άνδρας είναι αυτός που κυρίως συντηρεί την οικογένεια, ενώ το εισόδημα από την εργασία της γυναίκας είναι συμπληρωματικό. Σε αυτό το πλαίσιο προπαγανδίζεται η μερική απασχόληση ως κατάλληλη για τις γυναίκες, γιατί τάχα βοηθάει στην εναρμόνιση των επαγγελματικών και οικογενειακών υποχρεώσεων. Όμως η εργασία αποτελεί για τις γυναίκες στοιχείο ανεξαρτησίας και κοινωνικής απελευθέρωσης, ενώ η εναρμόνιση των εργασιακών

και οικογενειακών υποχρεώσεων μπορεί να επιτευχθεί μέσω μείωσης του χρόνου εργασίας.

Σήμερα, ο περιορισμός, σε σημείο κατάργησης, του κράτους πρόνοιας καθιστούν σχεδόν αδύνατη την ένταξη των γυναικών στην αγορά εργασίας με ίσους όρους. Παράλληλα, το μοίρασμα της οικιακής εργασίας, της φροντίδας και της διαπαιδαγώγησης ανάμεσα στα ζευγάρια δεν προωθείται κοινωνικά, ούτε στην εκπαίδευση ούτε γενικότερα.

Κοινωνική ασφάλιση

Η κατάργηση του κοινωνικού κράτους έχει και θα έχει πολλές επιπτώσεις στην εργασία και τη ζωή των γυναικών. Λόγω της μεγάλης ανεργίας, της προσωρινής και ανασφάλιστης εργασίας και του συνωστισμού των γυναικών σε χαμηλόβαθμες θέσεις εργασίας, οι γυναίκες θα έχουν λιγότερα συντάξιμα χρόνια, άρα και μικρότερες συντάξεις. Αυτό άλλωστε δείχνουν και οι τελευταίες εξελίξεις: εξίσωση ορίων ηλικίας προς τα πάνω και μάλιστα στο όνομα της ισότητας, κατάργηση κάθε θετικού μέτρου υπέρ των γυναικών και μείωση των συντάξεων.

Στην Ελλάδα δεν υπήρξαν ποτέ επαρκείς δημόσιες κοινωνικές υπηρεσίες που να στηρίζουν τις γυναίκες προκειμένου να βγουν στην αγορά εργασίας. Γι' αυτό το ποσοστό εργαζομένων γυναικών είναι πιο χαμηλό σε σχέση με τις άλλες χώρες της ΕΕ.

Το πλέγμα ολοήμερα σχολεία – δημόσιοι βρεφικοί και παιδικοί σταθμοί – φύλαξη παιδιών – βοήθεια στο σπίτι για ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρία – βοηθοί-μητέρες δεν έχει συνολικά εφαρμοστεί και τα τμήματά του παραδίδονται σε ιδιώτες.

Η κοινωνική πολιτική των κυβερνήσεων της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ στηρίχτηκε και στηρίζεται στα κονδύλια των κοινοτικών πλαισίων, που έτσι κι αλλιώς δεν επαρκούν, ενώ έχουν και ορίζοντα λήξης. Οι πραγματικές κοινωνικές υποδομές είναι ανεπαρκέστατες. Στη σημερινή Ελλάδα, η φύλαξη των παιδιών εξακολουθεί να γίνεται κατά κύριο λόγο από τις γιαγιάδες (ΕΣΥΕ 2007).

Βία κατά των γυναικών

Σύμφωνα με την 4η Διάσκεψη του ΟΗΕ για τις γυναίκες (Πεκίνο, 1995), η βία κατά των γυναικών είναι μία εκδήλωση των ιστορικά ανισότιμων σχέσεων εξουσίας ανάμεσα στα φύλα. Το φαινόμενο υπάρχει σε όλες τις κοινωνίες, διαπερνά τις γραμμές του εισοδήματος, της κοινωνικής τάξης και του πολιτισμού. Η βία αποτελεί παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των γυναικών επειδή μετατρέπεται σε μοχλό κοινωνικού ελέγχου των γυναικών και εμποδίζει τη συμμετοχή τους στην κοινωνία και στην αγορά εργασίας, με αποτέλεσμα τη φτώχεια και την περιθωριοποίηση.

Η βία ασκείται στην οικογένεια, στην κοινωνία, στον πόλεμο και από το κράτος.

Μορφές της οικογενειακής βίας είναι: η ενδοοικογενειακή βία, η σεξουαλική κακοποίηση των κοριτσιών, ο βιασμός μέσα στο γάμο και η κλειτοριδεκτομή των κοριτσιών (στη χώρα μας αφορά τις μετανάστριες μουσουλμάνες).

Μορφές της βίας στην κοινωνία είναι: η σεξουαλική κακοποίηση, ο βιασμός, η σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο της εργασίας, η δομική βία (ως αποτέλεσμα της ανεργίας), η εμπορία των γυναικών (trafficking) και ο εξαναγκασμός στην πορνεία, που αποφέρει εκατομμύρια κέρδη στο οργανωμένο έγκλημα.

Η βία στον πόλεμο περιλαμβάνει τη δολοφονία, τους βιασμούς, τη σεξουαλική δουλεία και την εξαναγκαστική εγκυμοσύνη.

Υγεία και φύλο

Υπάρχουν μια σειρά από ασθένειες και παθήσεις που πλήττουν αποκλειστικά ή ιδίως τις γυναίκες, και επομένως απαιτούν την ανάπτυξη στοχευμένων υπηρεσιών υγείας (πρόληψης και θεραπείας) που να απευθύνονται στο γυναικείο φύλο και ιδίως σε εκείνες τις γυναίκες που για διάφορους λόγους έχουν περιορισμένη πρόσβαση στο σύστημα υγείας: παθήσεις του αναπαραγωγικού συστήματος, καρκίνος του μαστού και του τραχήλου, οστεοπόρωση, κατάθλιψη, μυοσκελετικά προβλήματα κ.ά. Επίσης, ένα σοβαρό πρόβλημα στην Ελλάδα είναι οι αμβλώσεις, που χρησιμοποιούνται συχνά ως μορφή αντισύλληψης, αλλά και ο μεγάλος αριθμός των καισαρικών αντί του φυσιολογικού τοκετού. Επιδημιολογικές μελέτες (ΕΣΔΥ) που πραγματοποιήθηκαν το 2006 και το 2008 (Πανεπιστήμιο Αθηνών) δείχνουν ότι οι Ελληνίδες δεν υιοθετούν συμπεριφορές πρόληψης, και αυτό έχει ως αποτέλεσμα το 30,8% να μην έχει κάνει ποτέ καρδιογράφημα, το 30,5% να μην έχει κάνει ποτέ Τεστ Παπανικολάου, το 55% να μην έχει κάνει ποτέ μαστογραφία και το 42,5% να μην έχει κάνει αυτοψηλάφηση μαστού.

Η προστασία της μητρότητας πρέπει να είναι από τους πρωταρχικούς στόχους του κοινωνικού κράτους, διότι η μητρότητα έχει κοινωνικό χαρακτήρα. Το νομικό πλαίσιο που αφορά τη μητρότητα δεν επαρκεί, όμως είναι αναγκαία η υπεράσπιση του διότι παραβιάζεται κατάφορα στον ιδιωτικό τομέα. Επί πλέον σήμερα υπάρχουν χιλιάδες ανασφάλιστες μητέρες, άνεργες μητέρες, ανασφάλιστες η άνεργες μετανάστριες.

Σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα των γυναικών

Η επίθεση του νεοφιλελευθερισμού στα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα των γυναικών έχει τις εκφράσεις της και στην ιδεολογική σφαίρα. Συντηρητικοί πολιτικοί και εκκλησιαστικοί κύκλοι βάλλουν έντεχνα, αλλά και οργανωμένα, εναντίον κατακτημένων δικαιωμάτων των γυναικών. Η σεξουαλικότητά τους, η αυτορρύθμιση της αναπαραγωγικής τους λειτουργίας και η σεξουαλική επιλογή δέχονται συστηματική επίθεση. Βάλλεται το δικαίωμα στην έκτρωση ακόμη και όταν συντελούν λόγοι υγείας. Υπονομεύεται η τεχνικώς υποβοηθούμενη αναπαραγωγή. Προπαγανδίζεται, μέσω των ΜΜΕ, η αντίληψη ότι η έκτρωση αποτελεί φόνο, ότι οι προγαμιαίες σχέσεις αποτελούν ανωριμότητα, ότι η διάλυση του γάμου συνιστά καταστροφή. Η Εκκλησία στέλνει στο πυρ το εξώτερον τους ομοφυλόφιλους και τις λεσβίες.

Συμμετοχή των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων

Η χαμηλή συμμετοχή των γυναικών στην πολιτική, και ιδιαίτερα στα κέντρα λήψης αποφάσεων, συνδέεται με τις δυσκολίες συνδυασμού οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής, τον άνισο καταμερισμό των οικογενειακών ευθυνών, καθώς και τις διακρίσεις στην εργασία.

Ωστόσο, το ζήτημα της συμμετοχής των γυναικών στην πολιτική σκοντάφτει και σε προκαταλήψεις περί της ικανότητας να αναλάβουν θέσεις ευθύνης, αλλά και στην κυριαρχία του ανδρικού φύλου.

Στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές του 2006, ο νόμος 2910/2001, δυνάμει του οποίου κανένα φύλο δεν μπορεί να εκπροσωπείται στους συνδυασμούς με λιγότερο από το 1/3, δέχθηκε σοβαρό πλήγμα. Ο αριθμός των γυναικείων υποψηφιοτήτων υπολογίστηκε με βάση τον αριθμό των εκλεγόμενων ατόμων και όχι στο σύνολο των υποψηφίων. Στον εκλογικό νόμο για το εθνικό κοινοβούλιο ισχύει επίσης το 1/3 αλλά στο σύνολο της επικράτειας και όχι ανά εκλογική περιφέρεια (αξίζει να σημειωθεί πάντως ότι η ΕΕ προτείνει ως ελάχιστη ποσόστωση το 40%).

Δεν θεωρούμε, βέβαια, ότι με την εφαρμογή της ποσόστωσης λύνεται το ζήτημα της ισότητας, πρόκειται όμως για μία μεταβατική ρύθμιση άμεσης καταπολέμησης συγκεκριμένων διακρίσεων λόγω φύλου, μια πρώτη προσπάθεια αποκατάστασης του δημοκρατικού ελλείμματος, η οποία θα πρέπει να συνοδεύεται και από άλλα μέτρα.

Δημοκρατικά δικαιώματα

Οι συντηρητικές ιδεολογικές αξίες που προάγει ο νεοφιλελευθερισμός, σε αगाστή συνεργασία με την πατριαρχία και με την ενίσχυση του θρησκευτικού φονταμενταλισμού, είναι ιδιαίτερα εχθρικές προς τις γυναίκες. Στην Ελλάδα, η κυβέρνηση της ΝΔ όχι μόνο τις ασπάστηκε πλήρως, αλλά πρωτοπορεί και στην εφαρμογή τους. Επιτίθεται σε νομικά κατοχυρωμένα δικαιώματα των γυναικών και επιχειρεί να ανατρέψει κάθε θεσμικό μέτρο για τη χειραφέτηση των γυναικών. Θέλει να αφαιρέσει από τις γυναίκες και τη νομική τους ισότητα, σε μια προσπάθεια πλήρους υποταγής τους, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο χώρο.

Με την εμπειρία της εφαρμογής του οικογενειακού δικαίου του 1983, σήμερα πρέπει να αντιμετωπισθούν, σε προοδευτική κατεύθυνση, ζητήματα που προέκυψαν από τις κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις, όπως η υποχρεωτικότητα του πολιτικού γάμου, η ρύθμιση της ελεύθερης συμβίωσης, η ρύθμιση του πολιτικού γάμου και της συμβίωσης ατόμων του ίδιου φύλου, αλλά και ζητήματα που συνδέονται με την οικογένεια.

MME και γυναίκες

Γνωρίζουμε καλά πως τα MME είναι ένα προϊόν που αντιπροσωπεύει τεράστια οικονομικά συμφέροντα, τα οποία με τη σειρά τους παράγουν συντηρητική ιδεολογία παρά το μοντέρνο περιτύλιγμά της.

Πόση προσπάθεια γίνεται να πεισθούν οι γυναίκες να αντιμετωπίσουν στωικά την κρίση, την ύφεση, την ανεργία, τη συρρίκνωση των δικαιωμάτων, την περικοπή των κοινωνικών δαπανών, την εξαθλίωση του συστήματος υγείας. Βέβαια, δεν είναι απλό να γυρίσουν οι γυναίκες πίσω. Οι κατακτήσεις από τους αγώνες είναι υπαρκτές, ενώ επιπλέον είναι πια δύσκολο, αν όχι αδύνατο, μια οικογένεια να ζήσει με έναν μισθό. Αντί τα επιτελεία των media να προβάλλουν έστω μέρος αυτής της πραγματικότητας και των μέτρων που χρειάζονται για την περαιτέρω χειραφέτηση των γυναικών –έστω και για «πλουραλιστικούς» λόγους–, επιβάλλουν απόλυτη σιωπή, άφθονη χρυσόσκονη, ψεύτικα χαμόγελα, την ευτυχία μιας εικονικής πραγματικότητας.

Σε πείσμα και κόντρα στην πραγματικότητα τα MME επιμένουν να προβάλλουν τη νέα ιδεολογία των παλιών καθιερωμένων ρόλων, που έρχονται μεν από τα κατάλοιπα της πατριαρχικής κοινωνίας, αλλά βολεύουν μια χαρά τον καπιταλισμό και σήμερα. Ο άνδρας κυρίαρχος στον δημόσιο χώρο, η γυναίκα στον ιδιωτικό. Ο άνδρας στην παραγωγή, η γυναίκα στην κατανάλωση. Δεν αναπαράγονται όμως μόνο τα παλιά

παραδοσιακά πρότυπα, αλλά λανσάρονται και καινούρια, φροντίζοντας επίμονα για τη σύγχρονη προσαρμογή τους. Διάφορες επιστημονικοφανείς έρευνες και άρθρα μας βεβαιώνουν πως ο φεμινισμός πέθανε και πως η εξέγερση των γυναικών αποτελεί πια ιστορία.

Και όμως, σωματεία γυναικών, αυτόνομες κινήσεις, επιτροπές πρωτοβουλίας και γυναίκες στα συνδικάτα δίνουν συνέχεια στους αγώνες για την ισότητα. Χιλιάδες νέες γυναίκες συμμετέχουν δυναμικά στους αγώνες για την παιδεία, την υγεία, το περιβάλλον, την εργασία, τα δικαιώματα. Για τα ΜΜΕ, αυτά τα γεγονότα είναι άνευ σημασίας, είτε γιατί δεν φέρνουν διαφημίσεις είτε γιατί η ικανοποίηση αυτών των αιτημάτων θα κοστίζει ακριβά και στους ιδιοκτήτες τους. Το πολιτικό και οικονομικό κατεστημένο στη χώρα μας διαπλέκεται και αλληλοσυμπληρώνεται με τα ΜΜΕ σε μια σειρά στόχους. Κι ανάμεσα τους ένας σημαντικός: να διασκεδαστεί με κάθε τρόπο η απογοήτευση, ο φόβος, η ανασφάλεια και η αναζήτηση ρόλων. Ζητήματα που απασχολούν χιλιάδες νέες γυναίκες. Στόχος τους ένας «καταναλωτικός φεμινισμός» σε νεοφιλελεύθερη γραμμή, «έξω από την πολιτική και την ιδεολογία».

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Ο ΣΥΡΙΖΑ υποστηρίζει τους αγώνες των γυναικών, θεωρώντας την ισότητα των φύλων οικουμενική αξία και κατανοώντας τον ριζοσπαστικό χαρακτήρα των φεμινιστικών διεκδικήσεων.

Συμπαρίσταται στην απαίτηση του φεμινιστικού και γυναικείου κινήματος για αξιοπρεπή εργασία και αξιοπρεπή ζωή ενάντια στη φτώχεια, τον κοινωνικό αποκλεισμό, τη βία και την εμπορία, την υποδούλωση και την υποταγή, για την ένταξη της ισότητας στο σύνολο της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Για τη διατήρηση των ειδικών θετικών μέτρων προώθησής της, για τον ουσιαστικό έλεγχο εφαρμογής της κείμενης νομοθεσίας και την κάλυψη των νομικών κενών σε προοδευτική κατεύθυνση. Συμπαρίσταται στον αγώνα τους ενάντια στην προσπάθεια γενικής εκθεμελίωσης των αποτελεσμάτων που επέφεραν οι σκληροί και μακρόχρονοι αγώνες τους και των αρχών πάνω στις οποίες οι στηρίχτηκαν οι κατακτήσεις τους.

Σε αυτό το πλαίσιο, προτείνουμε τα εξής:

Εργασία και προσωπική/οικογενειακή ζωή

- Όχι στη λεγόμενη «ευελιξία με ασφάλεια» (flexicurity), που οδηγεί στην απορρύθμιση όχι μόνο των εργασιακών σχέσεων, αλλά και της ζωής των εργαζομένων ανδρών και γυναικών.
- Εφαρμογή στην πράξη του νόμου για την «ίση αμοιβή για ίσης αξίας εργασία» με ενίσχυση και ενεργοποίηση των ελεγκτικών μηχανισμών.
- Απρόσκοπτη και ίση συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, χωρίς διακρίσεις στην ποιότητα της εργασίας με αλλαγή του τρόπου καθορισμού των αμοιβών, δηλαδή στα κριτήρια που παίρνονται υπόψη να μην υπεισέρχονται διακρίσεις με βάση το φύλο.
- Ίδρυση δημόσιων και ποιοτικών δομών κοινωνικής φροντίδας και μέριμνας, στις οποίες θα μπορούν να στηριχθούν οι γυναίκες προκειμένου να βγουν στην αγορά εργασίας (ποιοτικοί δημόσιοι βρεφονηπιακοί σταθμοί, ολοήμερα νηπιαγωγεία και δημοτικά σχολεία, κέντρα δημιουργικής απασχόλησης

παιδιών, αθλητικοί χώροι, προγράμματα «βοηθών μητέρων», ενίσχυση της «βοήθειας στο σπίτι» για ηλικιωμένους και άτομα με αναπηρία κλπ.).

- Ανάπτυξη μέτρων υγιεινής και ασφάλειας στους χώρους εργασίας στοχευμένων στις γυναίκες.
- Ουσιαστική εφαρμογή της αρχής για την ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών στο χώρο εργασίας 3488/2006 (στον οποίο περιλαμβάνεται και η σεξουαλική παρενόχληση). Δημιουργία μηχανισμού που θα προστατεύει τις γυναίκες, και ιδίως τις μετανάστριες, που κάνουν την καταγγελία από την απόλυση και κάθε είδους συνέπειες.
- Ειδική μέριμνα για τη διασφάλιση των εργασιακών δικαιωμάτων και της ισοτιμίας των μεταναστριών.

Κοινωνική ασφάλιση

- Επαναφορά του δικαιώματος πρόωρης συνταξιοδότησης για τις μητέρες, καθώς και η αύξηση των πρόωρων συντάξεων.
- Επέκταση της άδειας των 6 μηνών σε όλες τις εργαζόμενες μητέρες, με προοπτική τα δύο έτη με αποδοχές. Η παροχή αυτή να μετατραπεί σε γονική άδεια, να αφορά τόσο τον δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό τομέα και να δίνεται σε όποιον από τους δύο γονείς επιλέγει να ασχοληθεί με τη φροντίδα των παιδιών. Μετά τη γονική άδεια η επιστροφή να γίνεται στο ίδιο επίπεδο εργασίας (θέση ευθύνης), χωρίς μείωση αποδοχών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων.
- Διατήρηση της πενταετίας στη συνταξιοδότηση μεταξύ ανδρών και γυναικών στον ιδιωτικό τομέα, λόγω του όγκου απλήρωτης εργασίας των γυναικών στο σπίτι, καθώς και της «άτυπης φροντίδας» που αναλαμβάνουν στο πλαίσιο της οικογένειας, καλύπτοντας τα κενά της κοινωνικής πολιτικής.

Βία κατά των γυναικών

- Θέσπιση ειδικού νόμου για την ενιαία αντιμετώπιση της βίας λόγω φύλου.
- Δημιουργία και χρηματοδότηση κέντρων υποδοχής για κακοποιημένες γυναίκες, σε όλη τη χώρα (κατ' εφαρμογή του ν. 3500/2006 για την ενδοοικογενειακή βία).
- Δημιουργία δομών αρωγής για τα θύματα καταναγκαστικής πορνείας (συνήθως μετανάστριες) και φροντίδα για την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Στήριξη των δομών που ήδη υπάρχουν. Τιμωρία των μαστροπών και των συνεργατών τους στον κρατικό μηχανισμό.
- στα πρόσωπα που θα αναγνωρίζονται ως θύματα, να διασφαλίζεται ειδική ποινική μεταχείριση και πρόβλεψη για την περαιτέρω παραμονή τους στην Ελλάδα
- διασφάλιση ότι τα θύματα σε καμία περίπτωση δεν θα τελούν υπό κράτηση.
- σε συνεργασία με τους τοπικούς δικηγορικούς συλλόγους, εξασφάλιση νομικής αρωγής στα θύματα (χρησιμοποίηση νέου υπό έκδοση νόμου για σύστημα νομικής αρωγής).
- εξασφάλιση άμεσης πρόσβασης των θυμάτων στη δημόσια υγεία

- Ανάπτυξη εκστρατειών ευαισθητοποίησης και διαπαιδαγώγησης των πολιτών στην ισότητα και στην αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών μέσα από το εκπαιδευτικό σύστημα και τα ΜΜΕ.

Υγεία και φύλο

- Ένταξη (για Ελληνίδες και μετανάστριες) στο δημόσιο σύστημα πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας όλων των προληπτικών ιατρικών εξετάσεων που αφορούν τα ιδιαίτερα προβλήματα υγείας των γυναικών. Καμπάνιες ενημέρωσης των γυναικών για τη σημασία τους.
- Δωρεάν τακτική μαστογραφία και Τεστ Παπ για όλο τον γυναικείο πληθυσμό της χώρας, μέχρι και τις πιο απομακρυσμένες περιοχές της Ελλάδας.
- Το εμβόλιο κατά του καρκίνου του τραχήλου της μήτρας να γίνεται δωρεάν σε πανελλαδικό επίπεδο ως εθνική πολιτική υγείας για τις γυναίκες.
- Δωρεάν προγράμματα για μέτρηση της οστεοπόρωσης στις γυναίκες ηλικίας άνω των 50 ετών.
- Πανελλαδική και συνεχής ενημέρωση αντισύλληψης και εισαγωγή του θέματος στα σχολεία.
- Όλες οι γυναίκες να έχουν ασφάλιση μόνο με την ιδιότητα της κύησης.
- Να επιδοτούνται για 1 χρόνο άγαμες, άνεργες, μετανάστριες.
- Αύξηση των δημοσίων μαιευτικών κρεβατιών σύμφωνα με τα μέσα ευρωπαϊκά πρότυπα.
- Ενίσχυση των δημοσίων νοσοκομείων για τους τοκετούς αστέγων, ανέργων μεταναστριών χωρίς οικονομική επιβάρυνση.
- Να απαγορευτεί η νυχτερινή εργασία στις έγκυες και μητέρες μικρών παιδιών

Σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα των γυναικών

- Υποστηρίζουμε το δικαίωμα των γυναικών στην αναπαραγωγή και στον ελεύθερο σεξουαλικό προσανατολισμό.
- Οι γυναίκες πρέπει οι ίδιες να αποφασίζουν για το αν, πότε και πόσα παιδιά θα κάνουν.
- Υποστηρίζουμε την ελεύθερη, ισότιμη και νομικά κατοχυρωμένη επιλογή τρόπου συμβίωσης, ανεξαρτήτως σεξουαλικού προσανατολισμού.
- Απορρίπτουμε τον φονταμενταλισμό, θρησκευτικό και πολιτικό.

Πολιτικά και δημοκρατικά δικαιώματα

- Εφαρμογή των νόμων περί ποσόστωσης στις εκλογές χωρίς καμιά καταστρατήγηση και περιορισμό. Εν προκειμένω, άμεσο αίτημα αποτελεί η εφαρμογή του «νόμου για το 1/3» στα ψηφοδέλτια των εθνικών εκλογών και κατά περιφέρεια.
- Θεωρούμε το μέτρο της ποσόστωσης θετικό γιατί σήμερα ενισχύει τη συμμετοχή γυναικών στο κοινοβούλιο, στα κόμματα και στους θεσμούς.

- Θεσμοθέτηση της ισάριθμης εκπροσώπησης των δύο φύλων στα κέντρα λήψης αποφάσεων, στις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές διαδικασίες, στις πολιτικές θέσεις του κρατικού μηχανισμού (ΔΣ οργανισμών κλπ.).
- Ακύρωση των νόμων της ΝΔ που αλλάζουν το οικογενειακό δίκαιο σε συντηρητική κατεύθυνση.

MME και γυναίκες

- Δημιουργία Κώδικα για την αντιμετώπιση των διακρίσεων στα MME.
- Θέσπιση νόμου κατά της σεξιστικής παρουσίας και εμπορευματοποίησης των γυναικών στα MME και σε άλλους χώρους (π.χ. κέντρα διασκέδασης).
- Ενεργοποίηση των αρμόδιων πολιτικών και κοινωνικών φορέων (συνδικάτα, γυναικείες οργανώσεις, κινήματα, επιτροπές ισότητας στις δημόσιες υπηρεσίες, Επιτροπή Ισότητας της Βουλής κλπ.), ώστε με παρεμβάσεις τους να υποχρεωθούν τα MME να εντάξουν στο πρόγραμμά τους θέματα ισότητας, συζητήσεις και ρεπορτάζ για τις διεκδικήσεις του φεμινιστικού κινήματος, ενημερωτικά προγράμματα για τα δικαιώματα των γυναικών κλπ.

ΣΤΟΧΟΣ 10

Για μια νέα πολιτική για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες

Η παρούσα κατάσταση – Οι τάσεις

Το φαινόμενο της μετανάστευσης στη σύγχρονη μορφή του και στις σημερινές του διαστάσεις, διεθνώς και στη χώρα μας, είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τη νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση, δηλαδή με τις διαδικασίες παγκοσμιοποίησης όπως αυτές διαμορφώνονται κάτω από την επικυριαρχία των νεοφιλελεύθερων πολιτικών.

Στις χώρες του Τρίτου Κόσμου, μετά από αιώνες ιμπεριαλιστικής εκμετάλλευσης και με τη σημερινή ανεξέλεγκτη λειτουργία των αγορών και τις χωρίς φραγμούς κινήσεις των κεφαλαίων, διαμορφώνονται συνθήκες πολέμου, οικολογικής υποβάθμισης, διατροφικής κρίσης και τεράστιας φτώχειας, με αποτέλεσμα σημαντικά τμήματα του πληθυσμού τους να κατευθύνονται προς τις χώρες του Πρώτου Κόσμου σε αναζήτηση καλύτερης τύχης. Το φαινόμενο αυτό, που διευκολύνεται από τις παγκοσμιοποιημένες μεταφορές, επικοινωνίες, πληροφορίες, έχει ως αποτέλεσμα εκατομμύρια άνθρωποι να ζουν σήμερα σε χώρες άλλες από αυτές όπου γεννήθηκαν. Είτε από επιλογή για καλύτερη ζωή είτε από το φόβο της δίωξης, μετανάστες και πρόσφυγες διανύουν τεράστιες αποστάσεις αναζητώντας το δικαίωμα στη ζωή και στην αξιοπρεπή διαβίωση.

Παράλληλα, με τα 225 δισεκατομμύρια δολάρια των εμβασμάτων αυτών των μεταναστών, που προέρχονται κυρίως από την Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική, ανακουφίζονται εκατοντάδες εκατομμύρια κυρίως Αφρικανών και Ασιατών, που ζουν σε συνθήκες πείνας, ασθενειών, εξαθλίωσης και υπανάπτυξης, σε χώρες του Τρίτου Κόσμου με άνιση κατανομή του πλούτου και τεράστιο δημόσιο χρέος.

Η μεταναστευτική πολιτική που διαμορφώνεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο επηρεάζεται άμεσα από το νεοφιλελεύθερο δόγμα που κυριαρχεί. Πλήρης ελευθερία κεφαλαίων, αλλά το θεμελιώδες δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας προσώπων περιορίζεται μόνο τους ευρωπαίους πολίτες, και αυτό την ίδια στιγμή που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά ότι, μεταξύ 2010 και 2030, 20 εκατομμύρια μεταναστών θα «χρειαστούν» για να καλύψουν το κενό που δημιουργεί η γήρανση της Ευρώπης.

Μπροστά στα κύματα των μεταναστών και των προσφύγων που εισρέουν στην Ευρώπη, οι κυβερνήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο σύνολό τους σχεδόν, περνάνε σταδιακά από την αμηχανία και τη διστακτικότητα στη διαμόρφωση και εφαρμογή αυστηρά περιοριστικών ή και επιθετικών μέτρων και πολιτικών. Ενισχύουν το κοινό ευρωπαϊκό συνοριακό σώμα FRONTEX με περιπολίες και δημιουργία παραρτημάτων σε χώρες της Μεσογείου και στην Ελλάδα, ενθαρρύνουν τη δημιουργία στρατοπέδων συγκέντρωσης σε χώρες της Βόρειας Αφρικής, τις άτυπες επαναπροωθήσεις και τις απελάσεις, προωθούν το ηλεκτρονικό φακέλωμα και την πολύπλευρη ενίσχυση της Συνθήκης Σέγκεν.

Η υιοθέτηση του Ευρωπαϊκού Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο οδηγεί στην περαιτέρω σκλήρυνση της στάσης της Ευρώπης, στην απαγόρευση γενικευμένων νομιμοποιήσεων και στη συνεχιζόμενη ομηρία των μεταναστών, καθώς και στην επιλεκτική μετανάστευση, που αφορά μικρό μόνο αριθμό μεταναστών με επαγγελματικές δεξιότητες και ειδικευση. Είναι ένα Σύμφωνο που εξυπηρετεί τα συμφέροντα των κυρίαρχων ελίτ της ΕΕ.

Η Ελλάδα, όπως άλλωστε και άλλες νοτιοευρωπαϊκές χώρες, μεταβλήθηκε την τελευταία εικοσαετία από χώρα εξαγωγής σε χώρα υποδοχής μεταναστών, με αποτέλεσμα στην τελευταία απογραφή του πληθυσμού, το 2001, οι αλλοδαποί να αποτελούν το 7% του πληθυσμού, με πραγματικό μεταναστευτικό πληθυσμό γύρω στο 10%. Από αυτούς, το 80% αποτελείται από δυνάμει οικονομικώς ενεργά άτομα. Οι μετανάστες –εργαζόμενοι στη συντριπτική τους πλειονότητα– καταλαμβάνουν τις επισφαλείς, υψηλής εκμετάλλευσης και χαμηλών αμοιβών θέσεις εργασίας (κατασκευές, τουρισμός, εμπόριο), ενώ συνεισφέρουν σχεδόν αποκλειστικά τη μισθωτή εργασία που είναι απαραίτητη στην ελληνική γεωργία. Το κράτος, διαχειριζόμενο το καθεστώς παράνομης διαμονής των μεταναστών στη χώρα, επιχείρησε να αντλήσει πόρους (π.χ. από τα παράβολα και τις κοινωνικοασφαλιστικές εισφορές) και να χρηματοδοτήσει την ανάπτυξη με χαμηλό κόστος εργασίας (ολυμπιακά και αναπτυξιακά έργα).

Οι όροι αυτοί της άτυπης εργασίας αυξάνουν τον κίνδυνο εργατικών ατυχημάτων με θύματα μετανάστες. Η συχνότητα ατυχημάτων των εργαζόμενων μεταναστών είναι περίπου δύο φορές μεγαλύτερη απ' ό,τι η συχνότητα για τους Έλληνες, όπως προκύπτει από τα στοιχεία των Δελτίων Ατυχημάτων του ΙΚΑ. Η μαύρη εργασία, οι άθλιες συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών στους καταυλισμούς στην ύπαιθρο και τα εξευτελιστικά μεροκάματα στις αγροτικές εργασίες (Μανωλάδα κ.α.) καταδεικνύουν ότι η ξеноφοβία και ο ρατσισμός ενυπάρχουν ακόμη σε κοινωνικό επίπεδο.

Βασικό χαρακτηριστικό της μετανάστευσης στην Ελλάδα αποτελεί και η σημαντική παρουσία των γυναικών (45,5% της μετανάστευσης), που εργάζονται σε κλάδους κυρίως υπηρεσιών στήριξης της οικογένειας (οικιακές βοηθοί, καθαρίστριες, φύλαξη τέκνων), υγείας-πρόνοιας (αποκλειστικές σε νοσοκομεία ή κατ' οίκον) αλλά και αγροτικής παραγωγής. Η θέση των μεταναστριών χαρακτηρίζεται από τριπλή εκμετάλλευση:

- ταξική, λόγω της εκμετάλλευσης που υφίστανται στην εργασία και την παραγωγή (αδήλωτη εργασία, αδυναμία εξασφάλισης ενσήμων και κατ' επέκταση νόμιμης διανομής, καθεστώς παρατεταμένης επισφάλειας, ανεργίας και φτώχειας)
- φυλετική: κρούσματα ρατσισμού, ξеноφοβίας και κοινωνικής προκατάληψης
- εξαιτίας των πατριαρχικών δομών, που καθορίζουν καίρια την κατανομή των ρόλων και τη μειονεκτική θέση της μετανάστριας γυναίκας στην οικογένεια και την κοινωνική ζωή (στερεότυπα, διευρυμένα οικογενειακά βάρη, μικρή έως ανύπαρκτη αυτονομία, κακοποίηση κ.ά.). Μέρος εξάλλου της γυναικείας εκμετάλλευσης αποτελούν και τα θύματα του trafficking, που χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας και κάλυψης.

Από την άλλη, αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς η δεύτερη γενιά μεταναστών (πλησιάζει τα 200.000 άτομα), που περιλαμβάνει παιδιά που γεννιούνται στην Ελλάδα (ή έρχονται εδώ σε πολύ μικρή ηλικία) και φοιτούν στα ελληνικά σχολεία,

στα οποία όμως το ελληνικό κράτος αρνείται όχι μόνο να αναγνωρίσει το δικαίωμα στην αυτοδίκαιη κτήση της ελληνικής ιθαγένειας αλλά ακόμη και το δικαίωμα νόμιμης παραμονής στη χώρα όπου γεννήθηκαν και μεγάλωσαν.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '90, που το ελληνικό κράτος, ελλείπει νομοθετικού πλαισίου, προσέγγισε στρεβλά, αποσπασματικά και φοβικά το φαινόμενο της μετανάστευσης, συνδέοντάς το με την αύξηση της εγκληματικότητας, ως τις μέρες μας, που η ελληνική μεταναστευτική πολιτική τελεί υπό ένα περισσότερο συνεκτικό νομοθετικό πλαίσιο, η κατάσταση των ανθρώπων χωρίς χαρτιά, που περιμένουν μια νέα νομιμοποίηση, εξακολουθεί να αποτελεί εκρηκτικό ζήτημα.

Ο φαύλος κύκλος της νομιμότητας και της παρανομίας είναι ο ορίζοντας για την πλειονότητα των μεταναστών και των μεταναστριών που ζουν και εργάζονται στη χώρα μας. Ένας φαύλος κύκλος που επιτρέπει να ανθεί η εκμετάλλευση, τα διαμεσολαβητικά κυκλώματα, η καταναγκαστική πορνεία, η αστυνομική βία, ο παραλογισμός και η άγνοια από την πλευρά της δημόσιας διοίκησης. Ο μετανάστης και η μετανάστρια υποχρεώνονται να προσκομίσουν δυσεύρετα δικαιολογητικά που θα αδυνατούσε σε πολλές περιπτώσεις να προσκομίσει ακόμη και ο Έλληνας πολίτης, όπως ένσημα, σύμβαση, πιστοποιητικά, βιβλιάρια κ.ά. Μια εξωφρενική γραφειοκρατική διαδικασία εξελίσσεται εδώ και χρόνια, με διάφορα συναρμόδια υπουργεία, ενώ οι φάκελοι των μεταναστών πηγαionoέρχονται μεταξύ δήμων, υπουργείου Εσωτερικών, Δημοσίας Τάξης, νομαρχιών, με αποτέλεσμα δεκάδες χιλιάδες άδειες να εκκρεμούν. Παράλληλα, η έλλειψη πολιτικής βούλησης προκειμένου να λυθεί το ζήτημα των μεταναστών δεύτερης γενιάς συνεχίζεται, με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται ποικιλοτρόπως η πρόσβασή τους στην εκπαίδευση και την εργασία.

Το ίδιο ισχύει και για το δικαίωμα των μεταναστών στην κτήση της ελληνικής ιθαγένειας. Η δύσκαμπτη διαδικασία πολιτογράφησης συμβάλλει σε έναν ιδιότυπο κοινωνικό αποκλεισμό. Δικαίωμα υποβολής της σχετικής αίτησης έχει μόνο όποιος έχει συμπληρώσει δέκα χρόνια νόμιμης παραμονής στην Ελλάδα, και η πολιτεία διατηρεί την απόλυτη διακριτική ευχέρεια να απορρίψει την αίτηση χωρίς αιτιολόγηση. Στην πράξη μάλιστα η συντριπτική πλειονότητα των αιτήσεων απορρίπτεται χωρίς επαρκή αιτιολόγηση. Σε κάθε περίπτωση, η αρμοδιότητα της πολιτείας να ορίζει ποιος δικαιούται και ποιος όχι την ιθαγένεια δεν μπορεί να μην συναντά ορισμένους εύλογους περιορισμούς, ιδίως από την αρχή της αναλογικότητας, που είναι πλέον συνταγματικά κατοχυρωμένη. Για παράδειγμα, μετανάστες με πολλές δεκαετίες διαμονής στην Ελλάδα έχουν δικαιολογημένη και θεμιτή προσδοκία για κτήση της ιθαγένειας, και άρα ο απόλυτος χαρακτήρας του «κρατικού προνομίου» πρέπει να κάμπτεται.

Αντίστοιχη πολιτική ακολουθεί το ελληνικό κράτος και για τους πρόσφυγες. Χωρίς αιτιολογία και με απόλυτα αυθαίρετο τρόπο οι διαδικασίες ασύλου στην Ελλάδα έχουν γίνει μέσο αποκλεισμού και όχι προστασίας. Άτυπες επαναπροωθήσεις πραγματοποιούνται σε ξηρά και θάλασσα. Αιτήσεις ασύλου απορρίπτονται σωρηδόν χωρίς επαρκή αιτιολόγηση. Τα ποσοστά αναγνώρισης προσφύγων έχουν μειωθεί δραματικά τα τελευταία χρόνια, παρόλο που οι λόγοι για αναζήτηση ασύλου –βία και διωγμός– παραμένουν έντονοι όσο ποτέ (λιγότερες από 2 στις 100 αιτήσεις γίνονται σήμερα δεκτές, όταν το 1999 το ποσοστό αυτό ήταν 32%). Αιτούντες άσυλο κρατούνται χωρίς να έχουν διαπράξει κάποιο αδίκημα, ενώ εμφανίζονται συχνά περιστατικά κακομεταχείρισής τους εντός και εκτός χώρων κράτησης.

Συνολικά, τα προβλήματα των μεταναστών, που είναι προβλήματα δύσκολα και σύνθετα και προϋποθέτουν πολιτική βούληση για την επίλυσή τους, διαιώνίζονται με καθοριστικές τις ευθύνες των κυβερνήσεων των τελευταίων δεκαετιών.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση

Οι διαφαινόμενες τάσεις γύρω από το φαινόμενο της μετανάστευσης και την αντιμετώπισή του δεν είναι ενθαρρυντικές. Οι επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης θα επηρεάσουν ιδιαίτερα τις ευάλωτες οικονομίες των χωρών του Τρίτου Κόσμου, με αποτέλεσμα να αυξηθεί το χάσμα Βορρά-Νότου, και αυτό παρά τα πολύ σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν και οι χώρες του Πρώτου Κόσμου.

Επομένως, τα μεταναστευτικά ρεύματα δεν αναμένεται να περιοριστούν, παρά τα σκληρά μέτρα των χωρών υποδοχής. Ταυτόχρονα, είναι λογικό να αναμένεται επιδείνωση της αντιμετώπισης των οικονομικών μεταναστών και της θέσης τους ως προς τα εργασιακά τους δικαιώματα, τις διαδικασίες νομιμοποίησης, την υγειονομική τους περίθαλψη, τη ρατσιστική σύνδεσή τους με την εγκληματικότητα κλπ., αφού εξακολουθούν να αποτελούν τα πιο ευάλωτα τμήματα των εργαζομένων ή όσων αναζητούν εργασία. Ένας υπαρκτός κίνδυνος είναι ακόμα η ενίσχυση της τάσης για σύνδεση των μεταναστών και της μετανάστευσης με την πάταξη της τρομοκρατίας.

Η σύγχρονη Αριστερά δεν αντιμετωπίζει μοιρολατρικά ούτε τις αρνητικές σημερινές καταστάσεις ούτε τις διαφαινόμενες τάσεις. Παρεμβαίνει οργανωμένα. Συμπαρίσταται ή συμπαρατάσσεται με τους μετανάστες εντός και εκτός κοινοβουλίου, συμβάλλοντας στην αυτοοργάνωσή τους, στην προστασία τους και στην αποτελεσματικότητα των αγώνων τους για μια καλύτερη ζωή, χωρίς φόβο και άγρια εκμετάλλευση.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, η θέση της Αριστεράς για τη μετανάστευση οφείλει να είναι η άρση των αιτίων που δημιουργούν και γιγαντώνουν τα μεταναστευτικά ρεύματα στη φάση αυτή. Αυτό παραπέμπει ευθέως σε συνεχή μείωση των ανισοτήτων Βορρά-Νότου, δηλαδή σε μια αντίθεση την οποία ο νεοφιλελευθερισμός ούτε θέλει ούτε μπορεί να αντιμετωπίσει.

- Επικεντρώνουμε την προσοχή μας στη διαμόρφωση μιας μεταναστευτικής πολιτικής που θεωρεί ζήτημα ζωτικής σημασίας και προτεραιότητας την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των μεταναστών και προσφύγων.

Και αυτό όχι μόνο γιατί οι μετανάστες αποτελούν τμήμα του σύγχρονου προλεταριάτου των μητροπολιτικών κέντρων ή γιατί ο βαθμός της εκμετάλλευσης που υφίστανται τους καθιστά το πιο ευάλωτο τμήμα της εργατικής τάξης. Αλλά πρωτίστως γιατί ο αγώνας ενάντια στον ρατσισμό και την ξενοφοβία, τον εθνικισμό και τους πολέμους, συνδέεται με τον αγώνα για την εμβάθυνση της δημοκρατίας στη σοσιαλιστική προοπτική, που θα βασίζεται σε αξίες οικουμενικές: την ελευθερία του ατόμου για την πραγμάτωση της προσωπικότητάς του και τη δυνατότητά του να απολαμβάνει από κοινού και ισότιμα τα αγαθά του παραχθέντος κοινωνικού πλούτου. Με βάση αυτές τις αρχές, που, εκτός των άλλων, αποτελούν και την πεμπτουσία του ευρωπαϊκού νομικού –και όχι μόνο– πολιτισμού, όλοι οι άνθρωποι είναι φορείς δικαιωμάτων που δεν πρέπει να υπόκεινται σε περιορισμό εξαιτίας της εθνικότητας, της γλώσσας, των θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων, του φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού κλπ.

- Υπερασπιζόμαστε το θεμελιώδες δικαίωμα των μεταναστών και των προσφύγων στη ζωή και την αξιοπρεπή διαβίωση. Γι' αυτό βρισκόμαστε στον αντίποδα μιας λογικής που ορθώνει την Ελλάδα-φρούριο, την Ευρώπη-φρούριο, και υποστηρίζουμε το δικαίωμα στην ελεύθερη και ασφαλή είσοδο και το άσυλο.

Θεωρούμε πρακτικά ανεφάρμοστο το σύστημα «μετάκλησης μεταναστών», που δυστυχώς ισχύει απαρέγκλιτα από το 1991, αφού, κατά κανόνα, ένας εργοδότης δεν δέχεται να προσλαμβάνει προσωπικό εξ αποστάσεως, ιδίως όταν οι ανάγκες της παραγωγής δεν βασίζονται στα βιομηχανικά πρότυπα των δεκαετιών του '50 και '60 με τον αυστηρά καθορισμένο «κλειστό αριθμό» θέσεων στα εργοστάσια της εποχής εκείνης.

- Υποστηρίζουμε ένα σύστημα διαρκούς νομιμοποίησης υπό προϋποθέσεις, μια ανοιχτή και διαρκή διαδικασία νομιμοποίησης.
- Υποστηρίζουμε τα κοινωνικά δικαιώματα των μεταναστών, όπως το δικαίωμα στην εργασία, την εκπαίδευση, την υγεία, την κατοικία.
- Υποστηρίζουμε την παροχή πολιτικών δικαιωμάτων στους μετανάστες, όπως ιθαγένεια, δυνατότητα ενεργού συμμετοχής στην πολιτική ζωή κλπ.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Μετανάστες

Είσοδος μεταναστών

- Κατάργηση των σημερινών κέντρων κράτησης αλλοδαπών (προσφύγων και μεταναστών) και δημιουργία χώρων με αξιοπρεπείς όρους διαβίωσης για όσο διάστημα χρειάζεται να παραμείνουν σε αυτούς οι πρόσφυγες και οι μετανάστες.
- Κατάργηση των άτυπων επαναπροωθήσεων από τον Έβρο και το Αιγαίο.
- Απαγόρευση της απέλασης και της διοικητικής κράτησης κάθε ανηλίκου, και ειδικό ενδιαφέρον για τη διαμονή τους στη χώρα μας.
- Αποποινικοποίηση (μόνο σε ό,τι αφορά τους εργαζόμενους) του αδικήματος της παράνομης εισόδου, διαμονής και εργασίας όταν συντρέχουν λόγοι οικονομικής επιβίωσης, με σαφή αναφορά της ρήτρας αυτής σε νομοθετικό κείμενο.
- Ριζική αναδιοργάνωση του Τμήματος Φύλαξης Συνόρων, αλλά και της ίδιας της διοικητικής απέλασης, που γίνεται χωρίς δικαστικές εγγυήσεις.
- Ανάλυση πρωτοβουλίας της χώρας μας για κατάργηση του νέου ευρωπαϊκού Συμφώνου για τη Μετανάστευση και το Άσυλο, καθώς και της λεγόμενης «Οδηγίας της Ντροπής» («Οδηγία για την εναρμόνιση των διαδικασιών επιστροφής υπηκόων τρίτων χωρών»).

Νομιμοποίηση μεταναστών

- Εφαρμογή ενός συστήματος ανοιχτής και διαρκούς νομιμοποίησης, υπό προϋποθέσεις

- Θέσπιση ενός πρόσθετου τύπου άδειας, που θα λέγεται «άδεια προς αναζήτηση εργασίας», με την οποία θα εφοδιάζεται αυτομάτως κάθε ενδιαφερόμενος (είτε με αίτηση προς τις αρμόδιες ελληνικές αρχές είτε με αίτηση στο ελληνικό προξενείο της χώρας προέλευσης) και θα αποκτά αυτοδικαίως το δικαίωμα παραμονής στην ελληνική επικράτεια για ένα χρόνο, με στόχο να αναζητήσει δουλειά.
- Αποσύνδεση της ανανέωσης της άδειας παραμονής από την ύπαρξη ορισμένου αριθμού ενσήμων, για να μην μεταπίπτουν εργαζόμενοι μετανάστες, μαζικά και άδικα, από το καθεστώς της νομιμότητας στο καθεστώς της παρανομίας, εξαιτίας της απροθυμίας των εργοδοτών τους να καταβάλουν τις προβλεπόμενες από τη νομοθεσία ασφαλιστικές εισφορές.

Εργασιακά δικαιώματα

- Απόλυτη ευχέρεια μεταβολής του σκοπού της άδειας διαμονής (με ανεμπόδιστη εναλλαγή του καθεστώτος εξαρτημένης και μη εξαρτημένης εργασίας) και αποσύνδεση της άδειας διαμονής για ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα από απόδειξη ύπαρξης πόρων 60.000 €.
- Διασφάλιση των εργασιακών, ασφαλιστικών, συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων των μεταναστών, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος της ασφάλειας στην εργασία.
- Ένταξη των μεταναστών σε προγράμματα γεωργικής κατάρτισης που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ για την κατανόηση νέων γεωργικών πρακτικών.
- Στήριξη μεταναστών για τη συμμετοχή τους στο συνδικαλιστικό κίνημα και τα εκλεγμένα όργανα.

Εκπαίδευση

- Δομές προαιρετικής εκμάθησης ελληνικής γλώσσας σε όλους τους ενήλικους μετανάστες πρώτης γενιάς από επαρκώς στελεχωμένα Κέντρα Εκμάθησης Ελληνικής Γλώσσας που θα λειτουργούν σε δημοτικό επίπεδο.
- Μαθήματα μητρικής γλώσσας και πολιτισμού για μαθητές μετανάστες στα δημόσια σχολεία, όταν ο αριθμός των μεταναστών μιας ομάδας υπερβαίνει το 8%.
- Καθιέρωση της αντιρατσιστικής εκπαίδευσης, παρεμβάσεις στα σχολικά βιβλία ώστε να προάγουν την πολυπολιτισμικότητα και το σεβασμό στη διαφορετικότητα, οργάνωση ειδικών διαπολιτισμικών δραστηριοτήτων.

Πολιτικά δικαιώματα – Ιθαγένεια – Μετανάστες δεύτερης γενιάς

- Απόδοση ελληνικής ιθαγένειας στα παιδιά των μεταναστών που γεννιούνται στην Ελλάδα, καθώς και σε όλα τα παιδιά που συμπληρώνουν τρία χρόνια παραμονής στη χώρα μας.
- Αναγνώριση στα παιδιά που αποφοιτούν από σχολεία μέσης εκπαίδευσης στην Ελλάδα (και δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για κτήση ιθαγένειας ή δεν επιθυμούν να πάρουν την ελληνική ιθαγένεια) του καθεστώτος του επί μακρόν

διαμένοντος με την ενηλικίωσή τους, ανεξάρτητα από τη νόμιμη ή μη διαμονή των γονέων τους στη χώρα.

- Παροχή άδειας αόριστης διάρκειας στους αλλοδαπούς μαθητές που φοιτούν στην ελληνική εκπαίδευση.
- Καθιέρωση της αρχής της κατοικίας προκειμένου για την κτήση της ιθαγένειας (residence citizenship), που θα στηρίζεται όχι στον τόπο γέννησης ή στην καταγωγή βάσει αίματος, αλλά στον τόπο που βρίσκεται η κατοικία και η εργασία του μετανάστη, δημιουργώντας ειδικό δεσμό με τη χώρα.
- Παροχή δικαιώματος εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές εκλογές για όσους τεκμηριώνουν 5ετή νόμιμη παραμονή στην Ελλάδα.

Υγειονομική περίθαλψη

- Διεύρυνση της πρόσβαση των μεταναστών στις υπηρεσίες υγείας, όπως ακριβώς ισχύει και για τους Έλληνες. Τροποποίηση του άρθρου 84 του ν. 3386/05, που προβλέπει υγειονομική περίθαλψη μόνο για έκτακτα περιστατικά, εφόσον οι συγκεκριμένοι αλλοδαποί δεν βρίσκονται νομίμως στη χώρα μας.
- Κατοχύρωση ιατρικής παρακολούθησης και πρόσβασης στην περίθαλψη για τις εγκύους (κατά την εγκυμοσύνη, τον τοκετό και την περίοδο της λοχείας).
- Παροχή άδειας διαμονής για λόγους ανθρωπιστικής φύσεως σε πρόσωπα που πάσχουν από σοβαρά προβλήματα υγείας (άρθρο 44, παράγραφος 1, εδάφιο ε') χωρίς να απαιτείται προηγούμενη άδεια διαμονής.

Κρατικές υπηρεσίες

- Αύξηση του μόνιμου υπαλληλικού προσωπικού που ασχολείται με τη χορήγηση και την ανανέωση αδειών διαμονής.
- Ειδική αντιρατσιστική εκπαίδευση στους δημόσιους λειτουργούς και αναβάθμιση των υπηρεσιών που ασχολούνται με τη μετανάστευση ώστε να μην αποτελούν χώρους δυσμενούς μετάθεσης.
- Ουσιαστική οικονομική στήριξη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ως προϋπόθεση για εκχώρηση αρμοδιοτήτων που αφορούν την υποδοχή και ομαλή ένταξη μεταναστών και προσφύγων στην τοπική κοινωνία.

Πρόσφυγες – Αιτούντες άσυλο

Είναι ανάγκη η Ελλάδα να κάνει στροφή στο θέμα των προσφύγων και να παίζει ενεργό ρόλο για μια αντίστοιχη αλλαγή της πολιτικής της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να γίνουν τα εξής:

- Διακοπή κάθε προσπάθειας τεχνητού περιορισμού του αριθμού των αιτήσεων ασύλου που εγκρίνονται. Κάθε άνθρωπος που διώκεται και κινδυνεύει στη χώρα του δικαιούται και πρέπει να λαμβάνει άσυλο.
- Παροχή σε όλους τους πρόσφυγες γρήγορης και ξεκάθαρης πρόσβασης σε όλη τη διαδικασία ασύλου, με εξασφάλιση διερμηνέων και με έγκαιρη, γραπτή ενημέρωση για την εξέλιξη της υπόθεσής τους σε γλώσσα που

κατανοούν, με δωρεάν παροχή νομικών υπηρεσιών σε όλη τη διοικητική διαδικασία ασύλου.

- Στις αποφάσεις για τη χορήγηση ασύλου να καταγράφονται οι ισχυρισμοί του αιτούντος, η έρευνα των κρατικών υπηρεσιών σχετικά με την υπόθεση, τα πρακτικά της Επιτροπής και βέβαια η πλήρης αιτιολόγηση της τελικής απόφασης.
- Ρητή και απόλυτη απαγόρευση των άτυπων επαναπροωθήσεων. Παροχή στον Συνήγορο του Πολίτη δικαιώματος εξέτασης καταγγελιών για άτυπες επαναπροωθήσεις και για άρνηση αποδοχής από τις αστυνομικές αρχές υποβαλλόμενων αιτημάτων ασύλου.
- Απαγόρευση της κράτησης των αιτούντων άσυλο χωρίς να έχουν διαπράξει κάποιο αδίκημα, και ιδίως των ασυνόδευτων ανηλίκων, των εγκύων γυναικών, των θυμάτων βασανιστηρίων και των ατόμων με αναπηρία. Να υπάρχει ταχύτατη δικαστική διερεύνηση της νομιμότητας της κράτησης αυτής στις περιπτώσεις που κατ' εξαίρεση επιβάλλεται.
- Απάλειψη από την ελληνική νομοθεσία (και ανάλογες πρωτοβουλίες για τις κοινοτικές οδηγίες) της δυνατότητας να απορρίπτονται αιτήματα ασύλου με την άμεση ή έμμεση χρήση των ρητρών της «ασφαλούς χώρας καταγωγής», της «ασφαλούς τρίτης χώρας» και της «επικουρικής προστασίας».

ΕΝΟΤΗΤΑ Β΄
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ – ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΣΤΟΧΟΣ 11

Φορείς και οικονομικά υποκείμενα της στρατηγικής μας

Τις τελευταίες δεκαετίες, η ελληνική κοινωνία, όπως και ο όλος ο κόσμος, υπήρξε θύμα μιας πρωτοφανούς ιδεολογικής επίθεσης και παραπληροφόρησης. Στόχος της επιχείρησης αυτής ήταν να επιβληθεί ένα απόλυτο μονοπώλιο του μεγάλου ιδιωτικού κεφαλαίου, στον έλεγχο του οποίου έπρεπε να περάσουν τα πάντα, από την παραγωγή των κοινών εμπορευμάτων μέχρι τα δημόσια αγαθά, την ενέργεια, το πόσιμο νερό, τις τηλεπικοινωνίες, τα λιμάνια, τα αεροδρόμια, ακόμη και η υγεία και οι λειτουργίες της δημόσιας διοίκησης.

Με την επέκταση του μεγάλου ιδιωτικού κεφαλαίου σ' αυτούς τους τομείς, που μέχρι τότε τελούσαν υπό δημόσιο ή κοινωνικό έλεγχο, οι εμπνευστές της νεοφιλελεύθερης στρατηγικής πίστεψαν πως ο καπιταλισμός μπορούσε να υπερβεί την κρίση που τον έπληξε τη δεκαετία του '70 και να ανυψώσει την κερδοφορία του κεφαλαίου σε μια διαρκή βάση.

Για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός, έπρεπε, όπως και έγινε, να κατασυκοφαντηθεί και να διαλυθεί καθετί το δημόσιο και το συλλογικό. Έτσι, οι δημόσιες επιχειρήσεις είτε ιδιωτικοποιήθηκαν είτε απαξιώθηκαν στη συνείδηση της κοινωνίας. Οι συνεταιρισμοί και άλλες μορφές συλλογικής οικονομικής οργάνωσης εξαρθρώθηκαν και περιθωριοποιήθηκαν.

Όλο αυτό το εγχείρημα όμως έχει οδηγηθεί σήμερα σε μια πρωτοφανή κρίση, οικονομική και κοινωνική.

Η αδιαφάνεια, η γραφειοκρατία, τα σκάνδαλα, η σπατάλη, η διαφθορά, η χαμηλή κοινωνική αποτελεσματικότητα και ό,τι άλλο οι οπαδοί του νεοφιλελευθερισμού καταλόγιζαν στη δημόσια επιχείρηση αποδείχθηκαν ιδιότητες και της ιδιωτικής επιχείρησης, και μάλιστα της θεωρούμενης ως πιο σύγχρονης και καινοτόμου μορφής της.

Επομένως, δεν είναι η δημόσια ιδιοκτησία και ο δημόσιος έλεγχος η αιτία της χαμηλής κοινωνικής αποτελεσματικότητας, αλλά η απουσία ενός αποτελεσματικού δημόσιου και κοινωνικού ελέγχου, που επιτρέπει στο ιδιοτελές συμφέρον να επικυριαρχεί και να επιβάλλεται επί του δημόσιου συμφέροντος.

Τα αποτελέσματα, ιδίως σε χώρες όπως η δική μας, είναι δραματικά, καθώς υπάρχουν κοινωνικές ανάγκες που, αν δεν καλυφθούν από το δημόσιο, δεν θα καλυφθούν από κανέναν, αφού η προσδοκώμενη απόδοση κέρδους καθιστά τις αναγκαίες επενδύσεις μη ελκυστικές για το ιδιωτικό κεφάλαιο. Επομένως, οι αναγκαίες επενδύσεις είτε δεν γίνονται είτε, προκειμένου να καταστεί ελκυστική η πραγματοποίησή τους, επιχειρείται να διαμορφωθούν τεχνητά συνθήκες υψηλής κερδοφορίας σε βάρος του δημόσιου συμφέροντος, όπως ήδη συμβαίνει στην περίπτωση της ενέργειας.

Από την άλλη πλευρά, η ιδιωτικοποίηση των δημόσιων επιχειρήσεων και η περιθωριοποίηση των συνεταιρισμών και άλλων μορφών συλλογικής οικονομικής δράσης επιτείνει τις κοινωνικές συνέπειες της κρίσης, αφού, μέσω των φορέων αυτών, ασκούσαν έμμεσα αλλά και άμεσα μια αναδιανεμητική πολιτική υπέρ της κοινωνικής συνοχής και των οικονομικά ασθενέστερων.

Για να στηριχθεί επομένως η κοινωνία, να κινηθεί η οικονομία και, κυρίως, για να διαμορφωθεί μια νέα οικονομία κοινωνικών αναγκών και συλλογικών αγαθών, είναι αναγκαία η ενεργοποίηση όλων των μορφών οικονομικής δράσης, δημόσιων, συλλογικών και ιδιωτικών. Είναι, επομένως, αναγκαίο να σπάσει το μονοπώλιο της μίας και μοναδικής μορφής επιχειρηματικότητας, να δημιουργηθούν συνθήκες που θα ευνοούν τον πλουραλισμό οικονομικών υποκειμένων και μορφών οικονομικής οργάνωσης, αφού μόνο έτσι μπορεί να απαντηθεί ο πλουραλισμός των αναγκών που υπάρχουν στην κοινωνία και την οικονομία, και να αναπτυχθούν σχέσεις ανταγωνισμού αλλά και συνεργασίας μεταξύ τους. Αιχμή του δόρατος μιας τέτοιας στρατηγικής για το ΣΥΡΙΖΑ είναι η διαμόρφωση ενός νέου μοντέλου δημόσιας επιχείρησης υπό κοινωνικό έλεγχο, η αναγέννηση του συνεταιριστικού κινήματος όχι μόνο στον αγροτικό χώρο αλλά σε όλη την οικονομία και η θεμελίωσή του σε νέες βάσεις, η ενθάρρυνση μορφών συλλογικής οικονομικής δράσης και η διαμόρφωση ενός νέου θεσμικού πλαισίου για την ανάπτυξη της ιδιωτικής επιχειρηματικότητας, με σεβασμό στο περιβάλλον και την αξιοπρέπεια των εργαζομένων.

Δημόσια οικονομία - Η παρούσα κατάσταση

Η ιστορική εμπειρία έδειξε ότι ο ρόλος των δημόσιων επιχειρήσεων στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Ελλάδας υπήρξε γενικά θετικός. Η δημιουργία, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, της ΔΕΗ, του ΟΤΕ, της ΕΥΔΑΠ και άλλων δημόσιων επιχειρήσεων επέτρεψε την ικανοποίηση βασικών αναγκών σε κρίσιμους τομείς που δεν θα μπορούσαν να καλυφθούν εάν αυτές οι υπηρεσίες είχαν ανατεθεί στο ιδιωτικό κεφάλαιο. Αυτές οι επιχειρήσεις υλοποίησαν ένα ευρύ σχέδιο δημιουργίας υποδομών, εισήγαγαν νέες τεχνολογίες και τεχνικές και ανταποκρίθηκαν με καθολικό τρόπο, παρά τις αργοπορίες και τις ελλείψεις, στις ανάγκες του πληθυσμού για ύδρευση, ηλεκτροδότηση, επικοινωνία.

Ταυτόχρονα όμως, οι επιχειρήσεις αυτές ήταν τυπικά μόνο δημόσιες. Στην πράξη, σε πολλές περιπτώσεις, λειτούργησαν ως το κέλυφος ιδιοτελών ιδιωτικών συμφερόντων. Με ευθύνη των κυβερνήσεων, έγιναν πεδίο διαπλοκής, ακόμη και διαφθοράς, όπως και το σκάνδαλο της Ζίμενς πιστοποίησε. Σ' αυτό συνέβαλε και το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις αυτές έγιναν πεδίο έντονης κομματικοποίησης και μηχανισμός εξυπηρέτησης πελατειακών σχέσεων και μικροκομματικών συμφερόντων. Όλα αυτά περιόρισαν, ιδίως τα τελευταία χρόνια, δραματικά την κοινωνική τους αποτελεσματικότητα και έπληξαν την κοινωνική νομιμοποίησή τους.

Χρησιμοποιώντας τα προβλήματα αυτά ως άλλοθι, οι κυβερνήσεις της τελευταίας εικοσαετίας έθεσαν σε εφαρμογή μια πολιτική με την οποία κατέστησαν τις δημόσιες επιχειρήσεις κομματική τους λεία και πεδίο επέκτασης της δράσης του ιδιωτικού κεφαλαίου. Αυτό έγινε άμεσα μέσω των ιδιωτικοποιήσεων αλλά και έμμεσα με την απομύζηση των δημόσιων επιχειρήσεων από μέσα.

Η πολιτική αυτή, αν δεν ανατραπεί, θα οδηγήσει σε τεράστια προβλήματα. Ήδη ο κίνδυνος ενεργειακού μπλακ άουτ είναι ορατός.

Η καθυστέρηση της χώρας στη χρήση ευρυζωνικών υπηρεσιών γίνεται επικίνδυνη. Οι υποδομές σε πολλούς τομείς δεν εκσυγχρονίζονται.

Για το ΣΥΡΙΖΑ, βασική προτεραιότητα και συστατικό μιας στρατηγικής προοδευτικής εξόδου από την κρίση είναι η διαμόρφωση ενός νέου, σύγχρονου και κοινωνικά αποτελεσματικού συστήματος παραγωγής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας.

Πυρήνας ενός τέτοιου συστήματος είναι ένα νέο μοντέλο δημόσιας επιχείρησης που θα λειτουργεί με δημόσια λογοδοσία και κοινωνικό έλεγχο.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Ένα νέο μοντέλο δημόσιας επιχείρησης

Ο ΣΥΡΙΖΑ υποστηρίζει την παρουσία ισχυρών, βιώσιμων και κοινωνικά ελεγχόμενων δημόσιων επιχειρήσεων σε τομείς που σχετίζονται με βασικές κοινωνικές ανάγκες, όπως είναι η ενέργεια, οι επικοινωνίες, η ύδρευση, η τραπεζική πίστη, οι υποδομές. Διότι μόνο στη βάση της δημόσιας ιδιοκτησίας και του κοινωνικού ελέγχου μπορούν να ικανοποιηθούν οι ανάγκες αυτές με τρόπο οικονομικά και οικολογικά βιώσιμο, με ασφάλεια και επάρκεια, με ελεγχόμενο κόστος, με μακροχρόνιο σχεδιασμό και με τρόπο καθολικό, χωρίς τους αποκλεισμούς και τις κοινωνικές και γεωγραφικές διακρίσεις στις οποίες αναπόφευκτα οδηγεί το κυνήγι του κέρδους και η λογική των αγορών.

Ωστόσο, η κρατική ιδιοκτησία μιας επιχείρησης δεν συνεπάγεται αυτομάτως την αξιοποίηση των παραπάνω συγκριτικών πλεονεκτημάτων της έναντι της ιδιωτικής κερδοσκοπικής επιχείρησης. Ούτε συνεπάγεται αυτομάτως μεγαλύτερο σεβασμό στους εργαζομένους, στους πολίτες ή στο περιβάλλον. Αυτό μπορεί να εξασφαλιστεί μόνο στο βαθμό που η τυπικά δημόσια επιχείρηση επιτελεί μια πραγματικά δημόσια λειτουργία, υπηρετεί το δημόσιο συμφέρον και την κοινωνία, εντάσσεται σε μια στρατηγική ουσιαστικής κοινωνικοποίησης της όλης λειτουργίας της. Ακριβώς γι' αυτό, η πολιτική του ΣΥΡΙΖΑ δεν περιορίζεται στο αίτημα της ανάκτησης του ελέγχου των δημόσιων επιχειρήσεων αλλά αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση στη διαμόρφωση ενός νέου μοντέλου δημόσιας επιχείρησης, με επανακαθορισμό και αποσαφήνιση του ρόλου και του σκοπού κάθε δημόσιας επιχείρησης, διαμόρφωση θεσμών και διαδικασιών δημόσιας λογοδοσίας και κοινωνικού ελέγχου της λειτουργίας των δημόσιων επιχειρήσεων και ενίσχυση του ρόλου των χρηστών των υπηρεσιών που αυτές παρέχουν και των εργαζομένων σ' αυτές.

Άνοιγμα των δημόσιων επιχειρήσεων στην κοινωνία. Κοινωνικός έλεγχος και δημόσια λογοδοσία

Για να ξεπεραστεί η παθογένεια των δημόσιων επιχειρήσεων και οι εξαρτήσεις τους από ιδιοτελή συμφέροντα –κομματικά και οικονομικά– είναι αναγκαίο το άνοιγμα των επιχειρήσεων αυτών στην κοινωνία και ο έλεγχός τους από αυτή. Το γεγονός ότι η κοινωνία είναι ο χρήστης των υπηρεσιών τους αλλά και ο χρηματοδότης των όποιων ελλειμμάτων τους δημιουργεί τη θεωρητική κατ' αρχάς δυνατότητα για την εφαρμογή συστημάτων αποτελεσματικού κοινωνικού ελέγχου.

Στην κατεύθυνση αυτή, ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει:

- Τη διαμόρφωση μέσα από διάλογο ενός θεσμικού οργάνου κοινωνικού ελέγχου, μέσω του οποίου τόσο οι εργαζόμενοι όσο και οι χρήστες των υπηρεσιών κάθε επιχείρησης θα έχουν βαρύνοντα λόγο.
- Τη θεσμοθέτηση της δημόσιας λογοδοσίας των διοικήσεων των δημόσιων επιχειρήσεων, με ετήσιες απολογιστικές εκθέσεις τους τόσο στο παραπάνω όργανο κοινωνικού ελέγχου όσο και στο Κοινοβούλιο και, μέσω αυτών, ευρύτερα στην κοινωνία.

Επανακαθορισμός του σκοπού και της αποστολής των δημόσιων επιχειρήσεων

Ο σκοπός, η αποστολή και τα κριτήρια αποτελεσματικότητας και αξιολόγησης κάθε δημόσιας επιχείρησης (επανα)καθορίζονται με τους ιδρυτικούς νόμους και τα καταστατικά των επιχειρήσεων αυτών.

- Οι ιδρυτικοί νόμοι και το καταστατικό κάθε δημόσιας επιχείρησης πρέπει να ορίζουν με σαφήνεια τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα και γενικά τη σχέση της με το κράτος και την κοινωνία, στη βάση της λειτουργικής, διοικητικής και διαχειριστικής της αυτοτέλειας, που επίσης κατοχυρώνεται.
- Τα κριτήρια αποτελεσματικότητας και αξιολόγησης, ειδικότερα, οφείλουν να είναι σύνθετα. Δεν θα περιορίζονται στα οικονομικά αποτελέσματα με όρους πλεονάσματος (κέρδος) αλλά θα περιλαμβάνουν και δείκτες κοινωνικής αποτελεσματικότητας που θα αναφέρονται στην τιμολογιακή πολιτική και την εν γένει λειτουργία της επιχείρησης.

Η επίτευξη ευρύτερων κοινωνικών στόχων μέσω μιας δημόσιας επιχείρησης πρέπει να γίνεται με διαφάνεια και η συναφής δαπάνη να καταγράφεται σε ειδικούς λογαριασμούς. Οι ιδρυτικοί νόμοι και τα καταστατικά των δημόσιων επιχειρήσεων θα ορίζουν τον τρόπο κάλυψης αυτών των δαπανών.

Επιχειρησιακά σχέδια και τομεακά σχέδια

Κάθε δημόσια επιχείρηση είναι υποχρεωμένη να διαθέτει συγκεκριμένο επιχειρησιακό σχέδιο, τουλάχιστον πενταετούς ορίζοντα. Τα σχέδια αυτά πρέπει να εντάσσονται ευρύτερα τομεακά προγράμματα (π.χ. για τον ενεργειακό σχεδιασμό, τις επικοινωνίες, την ύδρευση κ.λπ.) και να προωθούν την υλοποίησή τους. Τόσο τα τομεακά όσο και τα επιχειρησιακά προγράμματα θα προκύπτουν μέσα από θεσμοθετημένες διαδικασίες κοινωνικού και κοινοβουλευτικού διαλόγου.

Διεθνείς συνεργασίες και συμπράξεις

Σε πολλές περιπτώσεις –αερομεταφορές, τηλεπικοινωνίες, ενέργεια κ.λπ.– οι διεθνείς συνεργασίες και συμπράξεις αποτελούν όρο για τη βιωσιμότητα των δημόσιων επιχειρήσεων και για τη διεκδίκηση κάποιας θέσης στον διεθνή καταμερισμό της εργασίας.

Ο ΣΥΡΙΖΑ τάσσεται υπέρ της επιδίωξης τέτοιων διεθνών συνεργασιών ή συμπράξεων, κατά προτίμηση με ισοδύναμους εταίρους, με τη μορφή διεθνών ή περιφερειακών δικτύων ή άλλων μορφών συνεργασίας που διασφαλίζουν την αμοιβαιότητα των συμφερόντων και την αυτοδυναμία των στρατηγικών επιλογών των ελληνικών δημόσιων επιχειρήσεων.

Τέτοιες συνεργασίες ή συμπράξεις, καθώς και οι επιδιωκόμενοι σκοποί τους, θα πρέπει να αποτυπώνονται στα επιχειρησιακά σχέδια και στους απολογισμούς των δημόσιων επιχειρήσεων.

Ανταγωνισμός και συνεργασία

Υπό τις παρούσες αρχές συγκρότησης της ΕΕ και στο πλαίσιο της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, οι δημόσιες επιχειρήσεις στους «απελευθερωμένους» τομείς, αλλά και γενικότερα, υπόκεινται σε πιέσεις του διεθνούς ανταγωνισμού.

Η αντιμετώπιση των πιέσεων αυτών επιβάλλει όχι τον κατακερματισμό των δημόσιων επιχειρήσεων και τον μεταξύ τους εξουθενωτικό ανταγωνισμό αλλά τη μεταξύ τους συνεργασία στη βάση κοινών προγραμμάτων. Τέτοιες συνεργασίες μεταξύ δημόσιων επιχειρήσεων –ιδιαίτερα εκείνων που διαχειρίζονται δίκτυα και υποδομές– μπορούν, εκτός των άλλων, να αποτελέσουν βασικό μέσο για την περιστολή της σπατάλης, για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών αλλά και για την αντιμετώπιση πλευρών του διεθνούς ανταγωνισμού.

Αναγκαία είναι η ανάδειξη ενός σύγχρονου και αποτελεσματικού μάνατζμεντ, το οποίο πρέπει να χαρακτηρίζεται από πίστη στην αναγκαιότητα και τις δυνατότητες της δημόσιας επιχειρηματικότητας και επιστημονική επάρκεια, επαγγελματική ακεραιότητα, ανεξαρτησία γνώμης και δυνατότητα επικοινωνίας με τους εργαζομένους και τους πολίτες.

Η επιλογή των διοικήσεων πρέπει να γίνεται στη βάση συγκεκριμένων επιχειρηματικών σχεδίων και στόχων. Αν κατά τη φάση του διορισμού τους δεν υφίστανται τέτοια σχέδια, αυτά πρέπει να καταρτίζονται και να κατατίθενται στα αρμόδια όργανα μέσα σε έξι μήνες. Ο διορισμός των διοικήσεων επικυρώνεται από την αρμόδια επιτροπή της Βουλής με πλειοψηφία των 2/3.

Οικονομική δημοκρατία και εργατικός έλεγχος

Οι εργασιακές σχέσεις και η κατανομή ρόλων μεταξύ εργασίας και διεύθυνσης θα πρέπει να ανασυγκροτηθούν στην κατεύθυνση της εμπέδωσης αρχών οικονομικής δημοκρατίας.

Ο σχεδιασμός της οργάνωσης της εργασίας, οι μέθοδοι εργασίας και βελτίωσης της ποιότητας και της απόδοσης δεν αποτελούν αποκλειστική αρμοδιότητα της διεύθυνσης αλλά εμπλέκουν και τους λειτουργικούς εργαζομένους, εκείνους δηλαδή που έχουν την πρακτική γνώση της λειτουργίας του παραγωγικού συστήματος. Στην κατεύθυνση αυτή, ο ΣΥΡΙΖΑ τάσσεται υπέρ της άμεσης κατάργησης όλων εκείνων των νόμων και των διατάξεων (ν. 3691/2008, άρθρο 56, ν. 3429/2005 κ.λπ.) που περιορίζουν το δικαίωμα των συλλογικών διαπραγματεύσεων και δημιουργούν διαφορετικά μισθολογικά και ασφαλιστικά καθεστώτα για εργαζομένους της ίδιας ειδικότητας.

Συνεταιριστική οικονομία - Η παρούσα κατάσταση

Η υφιστάμενη κατάσταση στο χώρο των συνεταιρισμών είναι αντιφατική. Από τη μια πλευρά, οι συνεταιρισμοί, ιδίως στον αγροτικό χώρο, έχουν σε μεγάλο βαθμό απαξιωθεί, κυρίως λόγω της κομματικοποίησής τους. Ιδίως από τη δεκαετία του '80, το συνεταιριστικό κίνημα έπεσε θύμα της δικομματικής διαμάχης. Η στήριξη των συνεταιρισμών έπαιρνε τη μορφή όχι της αναβάθμισης του συνεταιριστικού θεσμού αλλά πελατειακών διευκολύνσεων σε ημέτερους, γεγονός που συνέβαλε στην κακοδιαχείριση, τη συσσώρευση χρεών, τη διάβρωση και την απαξίωση της ίδιας της συνεταιριστικής ιδέας. Επίσης, το ευρύτερο πολιτικό πλαίσιο, η πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων, των λεγόμενων «απελευθερώσεων», μεταφράστηκε σε μια ασυδοσία του τραπεζικού και του εμποροβιομηχανικού κεφαλαίου, γεγονός που ολοκλήρωσε το μαρασμό και την περιθωριοποίηση των συνεταιρισμών.

Όμως, από την άλλη πλευρά, μέσα σ' αυτό το αρνητικό πολιτικό και οικονομικό πλαίσιο, υπάρχουν σποραδικά αξιοπρόσεκτα επιτυχή παραδείγματα, που όχι μόνο επιβιώνουν αλλά και αναπτύσσονται δυναμικά (ενδεικτικά: οι συνεταιρισμοί των

φαρμακοποιών συγκεντρώνουν πάνω από 5.000 μέλη και διακινούν περίπου το 50% των φαρμάκων. Οι συνεταιριστικές τράπεζες καλύπτουν το 20% της λιανικής τραπεζικής στην Κρήτη. Ορισμένοι συνεταιρισμοί γυναικών έχουν πλούσια και επιτυχή δράση). Το γεγονός αυτό δείχνει τόσο την εσωτερική δύναμη της συνεταιριστικής μορφής οικονομικής οργάνωσης και της συνεταιριστικής ιδέας όσο και τη μεγάλη ανάγκη της ελληνικής οικονομίας για συλλογικές μορφές οικονομικής οργάνωσης και δράσης.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση

Το πρώτο που πρέπει να αλλάξει είναι η αντίληψή μας για τους συνεταιρισμούς. Δεν αποτελούν υπόλειμμα του παρελθόντος αλλά μορφή κοινωνικο-οικονομικής οργάνωσης του μέλλοντος. Ενός μέλλοντος που και πρέπει και μπορούμε να οικοδομούμε από σήμερα, ενάντια στο εχθρικό πλαίσιο που θέτει η κυρίαρχη πολιτική. Αυτό απαιτεί και ολοκληρωμένο σχέδιο που θα εντοπίζει τους πιο πρόσφορους για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών τομείς, θα επαναπροσδιορίζει το ρόλο και την αποστολή των συνεταιρισμών και θα διαμορφώνει έναν νέο καταστατικό χάρτη και μια αντίστοιχη πολιτική που να ευνοεί την αναγέννηση του συνεταιριστικού κινήματος, την ανάπτυξη των συνεταιρισμών και τη διαμόρφωση μιας συνεταιριστικής οικονομίας ως διακριτής οικονομικής δομής που θα αποτελεί τμήμα μιας ευρύτερης κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Ο ΣΥΡΙΖΑ στηρίζει την ανάπτυξη των συνεταιρισμών όχι μόνο στον αγροτικό αλλά και σε όλους τους τομείς της οικονομίας, τόσο στη σφαίρα του εμπορίου όσο και σε εκείνη της παραγωγής.

Οι συνεταιρισμοί κατέχουν κεντρική θέση και είναι βασικός άξονας της στρατηγικής μας για την προοδευτική διέξοδο από την κρίση και τη διαμόρφωση μιας νέας οικονομίας των αναγκών και των συλλογικών αγαθών. Και τούτο γιατί μέσω των συνεταιρισμών δεν αποσκοπούμε μόνο στην εξυπηρέτηση των μελών τους αλλά και στην επίτευξη ευρύτερων κοινωνικών σκοπών και στην ικανοποίηση ευρύτερων αναγκών.

Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της δικής μας στρατηγικής, οι συνεταιρισμοί μπορούν να παίξουν έναν ευρύτερο ρόλο:

- στην πάταξη της φοροδιαφυγής και της εισφοροδιαφυγής
- στον περιορισμό της παραοικονομίας
- στην αναβάθμιση της ποιότητας και της ασφάλειας των προϊόντων
- στην εξομάλυνση της σχέσης παραγωγού – καταναλωτή και στη μείωση του κόστους για τον καταναλωτή
- στη αύξηση της απασχόλησης και στη διαμόρφωση σχέσεων που αναβαθμίζουν την εργασία και σέβονται την αξιοπρέπεια των μισθωτών

Η υπηρετηση των στόχων αυτών δικαιολογεί αλλά και επιβάλλει ένα ειδικό φορολογικό καθεστώς και ένα σύστημα κινήτρων για τους συνεταιρισμούς, καθώς και ένα καθεστώς που να διευκολύνει την πρόσβασή τους στην τραπεζική χρηματοδότηση με ευνοϊκούς όρους.

Ειδικά για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί επείγουσα ανάγκη την εξασφάλιση της δημοκρατικής συμμετοχικής λειτουργίας και την καθιέρωση της απλής αναλογικής σε όλες τις βαθμίδες της εκπροσώπησης.

Στην κατεύθυνση αυτή, ειδικότερα απαιτείται:

- Να κατοχυρωθεί πλήρως ο ανεξάρτητος και αυτόνομος ρόλος των συνεταιρισμών, ώστε να πάψουν να είναι θερμοκήπια πελατειακών σχέσεων και κομματικών εξαρτήσεων και να λειτουργούν ως μέσα υλοποίησης κυβερνητικών επιλογών.
- Στο πλαίσιο των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών, εφόσον η συμμετοχή σ' αυτούς αποτελεί ελεύθερη επιλογή, να καθίσταται υποχρεωτική η παράδοση της παραγωγής στο συνεταιρισμό, με σκοπό την εμπορία ή την κατεργασία των προϊόντων.
- Να εξασφαλιστεί η καθετοποίηση της δραστηριότητάς τους, ιδίως σε προϊόντα στρατηγικής σημασίας για τη χώρα, όπως οπωροκηπευτικά, καπνός, βαμβάκι, ελαιόλαδο, αιγοπροβατοτροφία κ.ά.
- Να εξασφαλιστούν οι αναγκαίες πιστώσεις, με ευνοϊκούς όρους.
- Να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στον πρωτοβάθμιο συνεταιρισμό, ο οποίος πρέπει να ελέγχεται και να διοικείται άμεσα από τους συμμετέχοντες σε αυτόν. Ειδικά για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, η υποδομή τόσο στην εμπορία όσο και στη μεταποίηση να ανήκει στις πρωτοβάθμιες οργανώσεις. Οι δευτεροβάθμιες οργανώσεις συνεταιρισμών θα αναλαμβάνουν την περαιτέρω καθετοποίηση και επεξεργασία των προϊόντων ως τον τελικό καταναλωτή, με στρατηγικό στόχο η απαιτούμενη βιομηχανική υποδομή και εμπορία να περάσει στα χέρια των συνεταιριστικών οργανώσεων κατά το μεγαλύτερο δυνατό ποσοστό.
- Να εξασφαλιστεί η αναγκαία στελέχωση, με ικανό προσωπικό, με επιστημονικά και επαγγελματικά κριτήρια, με πλήρη εργασιακά δικαιώματα.
- Η οργανωτική δομή τους να ακολουθεί την αντίστοιχη διοικητική διάρθρωση της χώρας, μέχρι το δευτεροβάθμιο επίπεδο. Βασική αρχή είναι η εθελοντική με κίνητρα συνένωση των οργανώσεων, ώστε να καταλήξουμε σε ένα συνεταιρισμό σε κάθε δήμο, μία ένωση συνεταιρισμών στο νομό και μία πανελλαδική οργάνωση. Εξαιρέσεις αυτού του κανόνα μπορούν να αποτελούν οι ειδικού σκοπού συνεταιρισμοί.
- Να διαμορφωθεί δημοκρατικό πλαίσιο λειτουργίας και ανάδειξης των διοικήσεών τους. Σε όλα τα επίπεδα η εκλογή διοικητικών συμβουλίων και αντιπροσώπων στις ανώτερου βαθμού οργανώσεις θα γίνεται με το σύστημα της απλής αναλογικής.

Στους κόλπους του ενιαίου συνεταιρισμού μπορούν να αναπτύσσονται κλαδικές άτυπες οργανώσεις, όπως ομάδες παραγωγών κοινής εκμετάλλευσης και καλλιέργειας και άλλες μορφές δραστηριοτήτων.

Κοινωνική ή αλληλέγγυα οικονομία και οικονομικές μονάδες ειδικού κοινωνικού σκοπού - Η παρούσα κατάσταση

Πέρα από τις ιδιωτικές, τις δημόσιες επιχειρήσεις και τους συνεταιρισμούς, υπήρξαν κατά καιρούς και άλλες μορφές οικονομικής οργάνωσης και δράσης με χαρακτηριστικά που υπερβαίνουν την παραδοσιακή διάκριση δημόσιου – ιδιωτικού ή κράτους – αγοράς.

Πρόκειται για μορφές οικονομικής οργάνωσης και δράσης που περιγράφονται διεθνώς με ποικίλους όρους, όπως «συνεργατική οικονομία» (Κύπρος), «αλληλέγγυα οικονομία» (Γαλλία), «κοινωνική οικονομία», «τρίτος τομέας» (διάφορες χώρες).

Στη χώρα μας στην παρούσα φάση, δεν μπορούμε να μιλήσουμε για την ύπαρξη ενός τέτοιου διακριτού τομέα. Υπάρχουν όμως σποραδικά παραδείγματα οικονομικών μονάδων που υπηρετούν ειδικούς κοινωνικούς σκοπούς και όχι κερδοσκοπικές καπιταλιστικές λογικές. Επίσης, υπάρχουν περιπτώσεις οικονομικών μονάδων που, αν και εποπτεύονται ασφυκτικά από το κράτος, δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν κρατικές, λόγω της ευρείας συμμετοχής και του δημοκρατικού τρόπου εκλογής των διοικήσεών τους.

Αξιοσημείωτη ήταν, από την άποψη αυτή, η δράση των μεγάλων ναυτιλιακών εταιρειών «λαϊκής βάσης» της Κρήτης κατά το αρχικό τους στάδιο, πριν τεθούν υπό τον έλεγχο κεφαλαιοκρατικών ομάδων και εισαχθούν στο χρηματιστήριο. Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει η δράση ορισμένων φορέων διαχείρισης φυσικών πόρων που χαρακτηρίζονται από ευρεία κοινωνική συμμετοχή. Κατά καιρούς, επίσης, έχουν εμφανισθεί διάφορες μορφές «ταμείων αλληλεγγύης», «ταμείων αλληλοβοήθειας» κ.λπ.

Συνολικά πάντως δεν υπάρχει κάποιο ειδικό θεσμικό πλαίσιο που να διέπει τη δημιουργία και τη δράση τέτοιων οικονομικών μονάδων ειδικού κοινωνικού σκοπού. Αντιθέτως, οι όποιες μονάδες υπάρχουν συναντούν ποικίλα εμπόδια στη δράση τους – και όχι μόνο από το κράτος.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί ότι υπάρχει ένα ευρύ πεδίο αναγκών που μπορούν να ικανοποιηθούν καλύτερα με τη δημιουργία οικονομικών μονάδων (δηλαδή οργάνωσεων με οικονομικό-εμπορικό ή και παραγωγικό αντικείμενο) ειδικού σκοπού. Οι μονάδες αυτές μπορούν να έχουν τη μορφή και την οργάνωση «επιχείρησης», χωρίς να έχουν όμως τον κερδοσκοπικό χαρακτήρα των ιδιωτικών επιχειρήσεων. Αν και τα όρια δεν μπορούν να τεθούν αυθαίρετα από πριν, οι τομείς παροχής κοινωνικών υπηρεσιών και διαχείρισης φυσικών πόρων, η προστασία του περιβάλλοντος, ο πολιτισμός, η τοπική ανάπτυξη, τομείς της λεγόμενης πράσινης οικονομίας είναι μεταξύ αυτών.

Όμως, θεωρητικά, κάθε τομέας της οικονομικής και της κοινωνικής ζωής μπορεί να υπαχθεί στη λογική μιας λειτουργίας που να υπηρετεί «ειδικούς κοινωνικούς σκοπούς».

Ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί ότι, όπως και με τους συνεταιρισμούς, έτσι και με τις οικονομικές μονάδες ειδικού κοινωνικού σκοπού, μπορούν να υπηρετηθούν ευρύτεροι κοινωνικοί σκοποί, πέρα από τη εξυπηρέτηση των θεμιτών συμφερόντων εκείνων που τις συγκροτούν.

Πέρα από όσα αναφέρθηκαν ήδη (πάταξη φοροδιαφυγής, εισφοροδιαφυγής, παραοικονομίας κ.λπ.), η ανάπτυξη τέτοιων μονάδων μπορεί να συμβάλει στην απασχόληση και στην κινητοποίηση ανενεργών παραγωγικών δυνάμεων τις οποίες δεν μπορεί να ενεργοποιήσει ούτε το ιδιωτικό κεφάλαιο, λόγω των απαιτήσεών του για υψηλή κερδοφορία, ούτε το κράτος, λόγω της δυσκινησίας του.

Οι μονάδες ειδικού κοινωνικού σκοπού, υπό ένα πολιτικό καθεστώς που θα ήθελε να ευνοήσει τη δράση τους, μπορούν να λειτουργήσουν ως κρίκοι ευρύτερων συνεργασιών με την αυτοδιοίκηση, τους συνεταιρισμούς, τις δημόσιες επιχειρήσεις και να αποτελέσουν έναν σημαντικό παράγοντα ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής και της ενδογενούς ανάπτυξης.

Για να γίνει όμως αυτό, πρέπει να υπάρξει ένα ειδικό θεσμικό καθεστώς που να ορίζει, να οριοθετεί και να διασφαλίζει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα αυτών των οικονομικών μονάδων.

Ένα τέτοιο θεσμικό πλαίσιο πρέπει ειδικότερα να διασφαλίζει:

- Τη διαφάνεια, τον συλλογικό και δημοκρατικό χαρακτήρα των μονάδων αυτών σε ό,τι αφορά τη συγκρότηση, τη λειτουργία και τον έλεγχο τους, είτε συγκροτούνται από φυσικά πρόσωπα είτε από τοπικούς φορείς, όπως η αυτοδιοίκηση, συνδικάτα, μη κυβερνητικές οργανώσεις κ.λπ.
- Τον μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα τους, ανεξάρτητα από τη μορφή οργάνωσης ή το μέγεθός τους. Πρέπει να διασφαλίζεται, ειδικότερα, ότι τα όποια πλεονάσματα (κέρδη) δημιουργούνται δεν είναι πηγή πλουτισμού για τους εμπλεκόμενους αλλά μέσο για τη βελτίωση και την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς την κοινωνία.
- Την επιλεξιμότητα των μονάδων από ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις και εθνικούς πόρους. Θα πρέπει, επίσης, να ορίζονται οι σχετικές προϋποθέσεις και όροι για τις όποιες χρηματοδοτήσεις.
- Ένα ειδικό φορολογικό καθεστώς για τις μονάδες αυτές, σε αντιστοιχία με τον μη κερδοσκοπικό τους χαρακτήρα.
- Ένα ειδικό πλαίσιο για την τραπεζική χρηματοδότησή τους.

ΣΤΟΧΟΣ 12

Για την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις

Σήμερα στην Ελλάδα, αλλά και σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο, βιώνουμε μια πρωτοφανή σε μέγεθος και διάρκεια περιβαλλοντική κρίση. Η εξάντληση των φυσικών πόρων, ο περιορισμός της βιοποικιλότητας, οι κλιματικές αλλαγές, με όλες τις κοινωνικές και οικονομικές τους συνέπειες, είναι ήδη πραγματικότητα.

Οι ακραίες περιπτώσεις και τα περιστατικά ρύπανσης των υδάτινων πόρων, της ατμόσφαιρας των πόλεων και των εδαφών που βλέπουν το φως της δημοσιότητας, αλλά και γενικότερα η απειλή της κλιματικής αλλαγής, που θα προκαλέσει την υποβάθμιση τεράστιων εκτάσεων καλλιεργήσιμης γης, φαινόμενα λειψυδρίας, διάβρωση των εδαφών, καταστροφή δασών κ.λπ., αποτελούν εκφάνσεις αυτής της πρωτοφανούς ιστορικά περιβαλλοντικής κρίσης – μιας κρίσης που είναι συνάμα πρόκληση για τις κοινωνίες, την οικονομία και την πολιτική.

Ο χαρακτήρας και το μέγεθος της οικολογικής κρίσης οφείλεται κύρια στο καπιταλιστικό μοντέλο ανάπτυξης που βασίζεται στην οικονομική μεγέθυνση και επικράτησε, τις τελευταίες δεκαετίες της «μονόδρομης» νεοφιλελεύθερης πολιτικής, σε παγκόσμιο επίπεδο. Είναι πλέον φανερό ότι τα «σύγχρονα» μοντέλα ανάπτυξης, που βασίστηκαν στην υπερεκμετάλλευση των διαθέσιμων πόρων και την υπερκατανάλωση, έχουν δημιουργήσει τρομακτικά αδιέξοδα, εξαφανίζουν οριστικά μορφές ζωής από τον πλανήτη και απειλούν, στο ορατό μέλλον, την ίδια την επιβίωση των ανθρώπων πάνω στη Γη.

Σήμερα, τα περιβαλλοντικά ζητήματα έχουν αγγίξει μεγάλα στρώματα των κοινωνιών στην Ευρώπη και την Ελλάδα. Η συνειδητοποίηση της κρισιμότητας του οικολογικού ζητήματος έχει οδηγήσει στον πολλαπλασιασμό των κινήσεων πολιτών και των περιβαλλοντικών οργανώσεων και στην ανάδειξη των περιβαλλοντικών ζητημάτων. Οι δυνάμεις της Αριστεράς έχουν συμμετάσχει σ' αυτά τα κινήματα, στην προβληματική και τους νέους τρόπους δράσης τους.

Η ενεργοποίηση των πολιτών είναι για την Αριστερά αναγκαίος όρος για την αντιμετώπιση της πολυδιάστατης περιβαλλοντικής κρίσης: Οι ενεργοί πολίτες, με τους συλλογικούς αγώνες και τις εναλλακτικές επεξεργασίες που καταθέτουν, έχουν αναδείξει μια σειρά από οικολογικά ζητήματα (λ.χ. ελεύθεροι χώροι, ενέργεια, δάση, εκτροφή Αχελώου, ρύπανση από βιομηχανικές και εξορυκτικές δραστηριότητες) και συμβάλλουν στο να αποκρούονται ορισμένοι κρατικοί σχεδιασμοί και ρυθμίσεις προς όφελος μεγάλων ή μικρών ιδιωτικών συμφερόντων και σε βάρος του περιβάλλοντος.

Σπάταλο και ρυπογόνο μοντέλο ανάπτυξης

Τα τελευταία χρόνια το μοντέλο ανάπτυξης που ακολούθησαν η ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ έχει συμβάλει δραματικά στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος στην Ελλάδα. Οι κυρίαρχες αναπτυξιακές επιλογές εντάσσονται σε μια νεοφιλελεύθερη πολιτική που

ιδιωτικοποιεί τα κέρδη από τη ληστρική εκμετάλλευση των πόρων και την υπερκατανάλωση, ενώ κοινωνικοποιεί τις περιβαλλοντικές ζημιές, το κόστος των οποίων επωμίζονται όλοι.

Κυρίαρχες σήμερα αναπτυξιακές επιλογές, όπως τα «μεγάλα έργα» και η πριμοδότηση του τομέα του real estate και των κατασκευών, ο μαζικός τουρισμός «εκτός σχεδίου», οι άναρχες επεκτάσεις των αστικών κέντρων, η εντατική αγροτική παραγωγή, συνδυάστηκαν από τις κυβερνήσεις με την «πατροπαράδοτη» χαλαρότητα, την ανοχή και επιβράβευση κάθε μορφής αυθαιρεσίας και την περαιτέρω απορρύθμιση της νομοθεσίας, του θεσμικού πλαισίου και των ελεγκτικών μηχανισμών.

Η Ελλάδα πρωτοπορεί σε αρνητικούς περιβαλλοντικούς δείκτες και βρίσκεται συχνά υπόλογη για τη μη εφαρμογή διεθνών κανονισμών και συμβάσεων.

Μια εικόνα της πολιτικής ΝΔ και ΠΑΣΟΚ για το περιβάλλον περιλαμβάνει:

- Η ενεργοβόρα ελληνική οικονομία έχει έναν από τους χειρότερους δείκτες ενεργειακής απόδοσης στην Ευρώπη. Η παραγωγή ενέργειας βασίζεται στο λιγνίτη, το φυσικό αέριο και το πετρέλαιο, ενώ η ανάπτυξη των ΑΠΕ καθυστερεί, με λαθεμένους σχεδιασμούς που έρχονται σε σύγκρουση με τα τοπικά οικοσυστήματα και τους πολίτες. Η κυβερνητική πολιτική προωθεί τη δημιουργία τεράστιων ενεργειακών κέντρων με λιθάνθρακα και φυσικό αέριο και κόμβων μεταφοράς καυσίμων, επιλογές με σοβαρές περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις σε κάθε επίπεδο.
- Στον τομέα της διατήρησης και διαχείρισης του φυσικού περιβάλλοντος επικρατεί ηθελημένη αδράνεια: οι θεσμοί διαχείρισης για τις προστατευόμενες περιοχές είτε δεν υπάρχουν είτε υποχρηματοδοτούνται τραγικά, γεγονός που βάζει σε κίνδυνο και υποβαθμίζει περαιτέρω τη βιοπικουιότητα. Ο δασικός πλούτος απειλείται από την απουσία δασολογίου και την ενθάρρυνση των καταπατήσεων και της αυθαίρετης δόμησης. Η γεωργική γη, οι παράκτιες περιοχές και τα θαλάσσια οικοσυστήματα δέχονται μεγαλύτερες πιέσεις από τις οικιστικές επεκτάσεις, την παραθεριστική κατοικία, τον τουρισμό και τη ναυσιπλοΐα μεγάλης κλίμακας. Τα μεταλλαγμένα δεν ελέγχονται επαρκώς.
- Η διαχείριση των υδάτων δεν ακολουθεί τις σύγχρονες αρχές και διαδικασίες της εξοικονόμησης νερού και των ήπιων παρεμβάσεων ύδρευσης και άρδευσης. Υπάρχει επιμονή στην επιλογή των μεγάλων τεχνικών έργων και των φραγμάτων. Στη χώρα μας κυριάρχησαν τις τελευταίες δεκαετίες ακραία σπάταλες πρακτικές στην αστική, βιομηχανική και γεωργική ζήτηση, η οποία έχει τουλάχιστον διπλασιαστεί τα τελευταία χρόνια, ενώ οι ακολουθούμενες μέθοδοι άρδευσης οδηγούν σε απώλειες νερού έως και 80%.
- Στον τομέα της διαχείρισης απορριμμάτων, η κύρια μέθοδος διαχείρισης των αστικών στερεών αποβλήτων παραμένει η διάθεση σε ΧΥΤΑ, καθώς και σε παράνομες χωματερές. Το ποσοστό ανεξέλεγκτης απόρριψης ή ελλιπούς εφαρμογής της υγειονομικής ταφής παραμένει υψηλό και η ολοκληρωμένη διαχείριση (με πρόληψη, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση) των αποβλήτων βρίσκεται στα πρώτα στάδια. Σε επίπεδο χώρας, υπάρχουν χιλιάδες ενεργοί Χώροι Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων που δημιουργούν προβλήματα ρύπανσης των υδάτων, ενώ η αυτανάφλεξη των απορριμμάτων στους χώρους αυτούς ευθύνεται για την επιβάρυνση της ατμόσφαιρας με τοξικά αέρια και την πρόκληση πυρκαγιών. Υπάρχει πλέον η βεβαιότητα πως η

χώρα μας θα κληθεί σύντομα να πληρώνει υπέρογκα πρόστιμα για αυτούς τους ενεργούς ΧΑΔΑ. Επιπλέον, δεν εφαρμόζεται η νομοθεσία για τα επικίνδυνα απόβλητα και γίνεται ανεξέλεγκτη απόρριψή τους σε ευαίσθητα οικοσυστήματα.

- Στον τομέα του θεσμικού-διοικητικού πλαισίου για το περιβάλλον: Ελεγκτικοί θεσμοί, όπως οι επιθεωρητές περιβάλλοντος, αδυνατούν να φέρουν επαρκώς σε πέρας το έργο τους, λόγω της εξάρτησης από την πολιτική ηγεσία και των σοβαρών ελλείψεων προσωπικού και μέσων, με αποτέλεσμα να μην ελέγχεται η τήρηση των αποφάσεων περιβαλλοντικών όρων και γενικά να μην πατάσσεται επαρκώς το περιβαλλοντικό έγκλημα. Οι δημόσιες υπηρεσίες και φορείς με περιβαλλοντικό αντικείμενο είναι αποδυναμωμένες και υφίστανται συστηματική απογύμνωση από μέσα, αρμοδιότητες και προσωπικό, ενώ συχνό φαινόμενο είναι η άσκηση πιέσεων στα στελέχη τους. Η ίδρυση ανεξάρτητου Υπουργείου Περιβάλλοντος διαρκώς εξαγγέλλεται, αλλά σκοπίμως δεν υλοποιείται.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση

Απέναντι στη νεοφιλελεύθερη προσέγγιση που διαπνέεται από την αντίληψη «το κέρδος πάνω απ' όλα, η ανάπτυξη είναι μονόδρομος, με όποιο κόστος», θεωρούμε ανάγκη να αμφισβητήσουμε τις θεμελιώδεις αρχές του καπιταλιστικού μοντέλου και να προβάλουμε εναλλακτικά πρότυπα και τρόπους οργάνωσης της παραγωγής και της κατανάλωσης. Να ενστερνιστούμε μια νέα ηθική στις σχέσεις μας με τα φυσικά συστήματα της Γης, με τα άλλα είδη αλλά και μεταξύ μας.

Η ριζοσπαστική και οικολογική Αριστερά αγωνίζεται για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, την επέκταση της εξοικονόμησης και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την ανακύκλωση, την αξιοποίηση και ασφαλή διάθεση των αποβλήτων, την εφαρμογή της πράσινης χημείας, την επέκταση των «καθαρών» δημόσιων μεταφορών, τον περιορισμό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την αποτελεσματική διαχείριση των υδάτων, την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, την απόρριψη των γενετικά τροποποιημένων προϊόντων, την καλή μεταχείριση των ζώων.

Η περιβαλλοντική πολιτική που προτείνει η ριζοσπαστική Αριστερά και οικολογία:

- Αντιλαμβάνεται πως για την ουσιαστική αντιμετώπιση των οικολογικών ζητημάτων χρειάζονται βαθιές τομές σε πολιτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό επίπεδο, τομές που θα προέλθουν μέσα από συγκρούσεις και τη ριζική αμφισβήτηση των ακολουθούμενων σήμερα νεοφιλελεύθερων αναπτυξιακών προτύπων.
- Προτάσσει ένα μοντέλο ανάπτυξης που διαπνέεται από θεμελιώδεις κοινωνικές και περιβαλλοντικές αρχές, όπως το δικαίωμα όλων, ανεξαρτήτως οικονομικών δυνατοτήτων, και των μελλοντικών γενεών σε ένα υγιεινό και βιώσιμο περιβάλλον, την αρχή της προφύλαξης από κάθε πιθανή περιβαλλοντική ζημιά και επιβάρυνση, το σεβασμό στα φυσικά και ανθρωπογενή οικοσυστήματα, την ορθολογική διαχείριση των πεπερασμένων φυσικών πόρων, που αποτελούν συλλογική κληρονομιά της ανθρωπότητας.
- Θεωρεί αλληλένδετα το οικολογικό και το κοινωνικό ζήτημα, καθώς οι πιο αδύναμοι στο εσωτερικό κάθε κοινωνικού σχηματισμού, όπως και οι πιο αδύναμες χώρες στο διεθνές επίπεδο, αν και ιστορικά ευθύνονται αναλογικά

λιγότερο, αντιμετωπίζουν τις χειρότερες συνέπειες της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και των «φυσικών» καταστροφών.

- Αντιμετωπίζει τους φυσικούς πόρους ως συλλογικά, κοινωνικά αγαθά που η διαχείρισή τους από την πολιτεία πρέπει να υπόκειται στη δημοκρατική λογοδοσία μέσα από ανεξάρτητους θεσμούς που αποτυπώνουν τις πολύπλοκες κοινωνικές σχέσεις και εμπεριέχουν τις αντιθέσεις που χρειάζονται επίλυση. Οι ανεξάρτητοι θεσμοί εξασφαλίζουν τους όρους άσκησης ελέγχου και αντιστοιχούν τόσο στο δημόσιο χαρακτήρα του περιβάλλοντος όσο και στην ανάγκη προστασίας του από αυθαίρετες κυβερνητικές επιλογές και ιδιωτικά συμφέροντα.
- Προτάσσει μια συνολική τοπική-περιφερειακή αναπτυξιακή στρατηγική που βάζει ως προϋπόθεση την προστασία του περιβάλλοντος και έχει στόχο την ουσιαστική αποκέντρωση και την ενίσχυση των τοπικών κοινωνιών ώστε να χαράξουν δημοκρατικά μια πολιτική για την οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική εξέλιξη της περιοχής τους.
- Ενισχύει την αυξανόμενη εθελοντική ενεργοποίηση των πολιτών (περιβαλλοντικές οργανώσεις, σύλλογοι και πρωτοβουλίες), η οποία θα μπορούσε να συμβάλει ουσιαστικά στην αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής κρίσης. Ωστόσο, για να γίνει αυτό, χρειάζεται να συνοδεύεται από δημόσιο σχεδιασμό και σαφείς προϋποθέσεις που θα ορίζουν το πλαίσιο της, χωρίς να υποκαθιστά τις ουσιαστικές ευθύνες της πολιτείας.
- Διεκδικεί τη διοχέτευση δημόσιων πόρων στην περιβαλλοντική προστασία, καθώς μπορεί να έχει θετικές μακροχρόνιες επιδράσεις στην οικονομία και να αποτελέσει εργαλείο υπέρβασης της κρίσης του σημερινού μοντέλου. Η ανάπτυξη με επίκεντρο το περιβάλλον δημιουργεί σταθερές και ποιοτικές θέσεις εργασίας και συμβάλλει ταυτόχρονα στην αναζωογόνηση των τοπικών οικονομιών αλλά και στον κοινωνικό έλεγχο της ανάπτυξης.
- Διεκδικεί την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλες τις τομεακές πολιτικές για την ενέργεια, τη βιομηχανία, την αγροτική παραγωγή, τον τουρισμό, τα αστικά κέντρα, τις μετακινήσεις κ.λπ. αλλά και στην κρατική οικονομική και φορολογική πολιτική και την πολιτική αναπτυξιακών κινήτρων.
- Υποστηρίζει τη θεμελιώδη αρχή της εσωτερίκευσης του εξωτερικού περιβαλλοντικού κόστους (πράσινη φορολογία), χωρίς τη μετακύλισή του αδιακρίτως στους πολίτες. Η εφαρμογή της πράσινης φορολογίας πρέπει να συνδυάζεται με μηδενική αύξηση του συνολικού φορολογικού βάρους και ισόποση μείωση άλλων άμεσων –και κυρίως εμμέσων– φόρων.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Αειφόρος ενεργειακός σχεδιασμός

Το ενεργειακό ζήτημα αγγίζει τον πυρήνα του κυρίαρχου αναπτυξιακού μοντέλου, το οποίο βασίστηκε σε ένα εξαιρετικά ενεργοβόρο πρότυπο παραγωγής και (υπερ)κατανάλωσης. Στην Ελλάδα σήμερα η παραγωγή ενέργειας βασίζεται κυρίως στο λιγνίτη, το φυσικό αέριο και το πετρέλαιο, που προκαλούν υψηλές εκπομπές αερίων και άλλων επικίνδυνων ρύπων. Η ανάπτυξη των ΑΠΕ έχει καθυστερήσει υπερβολικά, λόγω της απουσίας πολιτικής βούλησης, επαρκούς θεσμικού πλαισίου

και αξιόπιστων μηχανισμών χωροθέτησης, αδειοδότσεων και ελέγχου. Απουσία δημόσιου ενεργειακού σχεδιασμού, ο τομέας της ηλεκτροπαραγωγής αφέθηκε στις «αυτορρυθμιστικές» ικανότητες της αγοράς, τελικά στο κέρδος και την αυθαιρέσια.

Σήμερα, η ενεργειακή στρατηγική της Ελλάδας θα πρέπει να εναρμονιστεί ουσιαστικά με τους στόχους των διεθνών συμφωνιών και δεσμεύσεων για τη μείωση των ρύπων που ευθύνονται για το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Η αξιοποίηση των «ευέλικτων μηχανισμών» του Πρωτοκόλλου του Κιότο, π.χ. η αγορά-διάθεση «δικαιωμάτων εκπομπής άνθρακα» για την παραγωγή ενέργειας και τη βιομηχανία, εκτός του ότι είναι περιβαλλοντικά επιζήμια, επιβαρύνει μακροχρόνια τους καταναλωτές και την οικονομία.

- Νέος δημόσιος και μακροχρόνιος, αειφορικός ενεργειακός σχεδιασμός, που θα βασίζεται στην ασφάλεια του εφοδιασμού, στην οικονομικότητα των επενδύσεων και την περιβαλλοντική προστασία. Έμφαση πρέπει να δοθεί στην ορθολογική διαχείριση της ενέργειας, την ενεργειακή αποδοτικότητα και την αποκεντρωμένη βάση της ηλεκτροπαραγωγής.
- Αναγόρευση της εξοικονόμησης ενέργειας, της απεξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα και της προώθησης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας σε κεντρικούς στόχους της ενεργειακής πολιτικής. Σε μεταβατικό στάδιο, μεγαλύτερη αξιοποίηση του φυσικού αερίου στην ηλεκτροπαραγωγή.
- Ριζική μεταστροφή στις ΑΠΕ (κύρια αιολική, ηλιακή και γεωθερμική), που αποτελούν την πλέον αειφορική πρόταση του ενεργειακού μείγματος και συγκεντρώνουν πολλαπλά οφέλη: περιβαλλοντικά, ασφάλεια εφοδιασμού, σταθερότητα τιμών ενέργειας, δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας σε αποκεντρωμένη βάση και παραγωγή εγχώριας τεχνογνωσίας.
- Απόρριψη της προοπτικής δημιουργίας θερμοηλεκτρικών εργοστασίων λιθάνθρακα. Προώθηση νέων τεχνολογιών καύσης για μεγαλύτερη ενεργειακή απόδοση και εκσυγχρονισμός των υπαρχουσών εγκαταστάσεων καύσης, με στόχο την αύξηση της απόδοσης και τη μείωση των εκπομπών ρύπων.
- Διατήρηση της ΔΕΗ υπό δημόσιο έλεγχο και προσανατολισμός της στην εξοικονόμηση ενέργειας, την ανάπτυξη των ΑΠΕ και την παραγωγική ανασυγκρότηση των περιοχών που έχουν πληγεί από το λιγνίτη.
- Ενσωμάτωση του εξωτερικού περιβαλλοντικού και κοινωνικού κόστους στην παραγωγή ενέργειας ώστε να αντανακλάται το πραγματικό κόστος της, με το οποίο μέχρι σήμερα επιβαρύνονται αδιακρίτως –αλλά άνισα– όλοι οι πολίτες.
- Η χωροθέτηση εγκαταστάσεων παραγωγής ενέργειας να γίνεται οργανωμένα, με σεβασμό στα τοπικά οικοσυστήματα, με αξιόπιστες μελέτες και μηχανισμούς έγκαιρης ενημέρωσης, διαβούλευσης και συναπόφασης με τις τοπικές κοινωνίες.
- Απόρριψη κάθε σκέψης για ανάπτυξη πυρηνικών εργοστασίων: είναι μια επικίνδυνη τεχνολογία που παράγει μη διαχειρίσιμα ραδιενεργά απόβλητα, θέτει σοβαρά ζητήματα ασφάλειας και δημιουργεί γεωπολιτικές εξαρτήσεις, στρατιωτικοποιώντας περαιτέρω τη χώρα υπό την κηδεμονία του ΝΑΤΟ.

Προστατευόμενες περιοχές και βιοποικιλότητα

Παρά την ίδρυση ορισμένων Φορέων Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, η κατάσταση των φυσικών οικοτόπων της χώρας επιδεινώνεται εξαιτίας των πυρκαγιών, της υπερβόσκησης, του κυνηγιού, της οικιστικής επέκτασης, της απόρριψης στερεών και υγρών αποβλήτων, περιλαμβανομένων και τοξικών, της παράνομης αποψίλωσης, της υλοποίησης αλόγιστων επεμβάσεων, όπως η εκτροπή μεγάλων ποταμών, της προώθησης μη αειφορικών επενδύσεων, όπως τα γήπεδα γκολφ, της επιβάρυνσης από τη χρήση αγροχημικών.

Πέρα από την ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο της Οδηγίας NATURA 92/43 και ελάχιστων συνοδευτικών επικαιροποιήσεων υφιστάμενων νόμων, δεν υπάρχει ουσιαστικό νομικό πλαίσιο που να προστατεύει τις περιοχές αυτές. Υπάρχει και διατηρείται εκουσίως ένα απίστευτα χαώδες θεσμικό πλαίσιο, και έτσι σχεδόν οποιαδήποτε κρατική, πολιτική, μικροκομματική ή οικονομική «εξυπηρέτηση» μπορεί να χωρέσει εις βάρος του περιβάλλοντος των προστατευόμενων περιοχών.

Η σύσταση των πρώτων Φορέων Διαχείρισης φορτώθηκε γρήγορα όλη την παθογένεια ή την αδιαφορία του ελληνικού κράτους. Το κράτος δεν ενδιαφέρεται για την επαρκή στελέχωση και θεσμική θωράκιση των φορέων. Έτσι, τεράστιες εκτάσεις προστατευόμενης γης φυλάσσονται από μετρημένους στα δάχτυλα ανθρώπους, σπάνια είδη πανίδας και χλωρίδας κινδυνεύουν, ενώ κανένας αντιπυρικός σχεδιασμός δεν έχει ποτέ αναληφθεί. Ο ρόλος των περισσότερων Φορέων Διαχείρισης της χώρας είναι συνήθως περιορισμένος και οι δυνατότητες παρέμβασής τους εντός των προστατευόμενων περιοχών είναι σχεδόν μηδαμινές.

- Άμεση έκδοση Προεδρικών Διαταγμάτων για τις προστατευόμενες περιοχές και ίδρυση Φορέων Διαχείρισης με διαφανή κριτήρια για τη σύνθεση των ΔΣ.
- Στελέχωση όλων των Φορέων Διαχείρισης με το απαραίτητο μόνιμο επιστημονικό, διοικητικό και τεχνικό προσωπικό και παροχή κεντρικής επιτελικής υποστήριξης των δράσεών τους.
- Τήρηση ουσιαστικών διαδικασιών ενημέρωσης και διαβούλευσης για τις προστατευόμενες περιοχές, με τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, των κοινωνικών και περιβαλλοντικών φορέων και πολιτών.

Μεταλλαγμένα τρόφιμα

Τα γενετικά μεταλλαγμένα προϊόντα καλλιεργούνται και καταναλώνονται χωρίς να γνωρίζουμε σχεδόν τίποτα για τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις τους. Υπάρχουν συνεχείς προσπάθειες των πολυεθνικών της βιοτεχνολογίας, των ΗΠΑ και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου για τη διοικητική και νομοθετική επιβολή των συμφερόντων των εταιρειών, που κερδοσκοπούν από το εμπόριο των ΓΤΟ αλλά και των άλλων προϊόντων της βιοτεχνολογίας σε βάρος των καταναλωτών και των αγροτών.

Το σημερινό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αξιολόγηση των κινδύνων από τα μεταλλαγμένα δεν μας προστατεύει: Η Αρχή Ασφάλειας Τροφίμων (EFSA) της Ευρωπαϊκής Ένωσης κάνει ανεπαρκείς ελέγχους και συχνά απλώς συμφωνεί με αυτά που λένε οι βιομηχανίες αγροχημικών που πουλάνε τα μεταλλαγμένα.

- Να μην επιτραπεί η παραγωγή, εισαγωγή και χρήση μεταλλαγμένων προϊόντων. Να υπάρξει σθεναρή και συνεπής στάση της ελληνικής κυβέρνησης προς τα ευρωπαϊκά όργανα για τον έλεγχο των ΓΤΟ.

- Πλήρης ανίχνευση και σήμανση των μεταλλαγμένων και των προϊόντων στα οποία αυτά χρησιμοποιούνται, καθώς και στα τρόφιμα και στις ζωοτροφές, για να διασφαλισθεί το δικαίωμα στην ενημέρωση και την προστασία των παραγωγών και των καταναλωτών από τους γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς.

Δασική πολιτική

Το Σύνταγμα του 1975 με τα άρθρα 24 και 117 καθιέρωσε την υποχρέωση του κράτους να λαμβάνει μέτρα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Έκτοτε, έχουν υπάρξει δεκάδες νομοθετικές –και δυο πρόσφατες αποτυχημένες συνταγματικές– πρωτοβουλίες της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ με στόχο τη μείωση των εδαφών δασικού χαρακτήρα. Τις τελευταίες δεκαετίες, εκατομμύρια στρέμματα δασών και δασικών εκτάσεων και υψηλής παραγωγικότητας εκτάσεις γης έχουν αλλάξει μορφή τόσο με παράνομες όσο και με νομιμοφανείς διαδικασίες, που εξασφαλίζουν και την ανοχή έως προτροπή των κυβερνήσεων και συχνά την κάλυψη της Αυτοδιοίκησης.

Σήμερα υπάρχει ανάγκη όσο ποτέ να αναθεωρηθεί η δασική πολιτική της χώρας για τις επόμενες δεκαετίες και να εναρμονιστεί με την πραγματικότητα. Η σταδιακή εγκατάλειψη της υπαίθρου και η συρρίκνωση του πληθυσμού στις ορεινές περιοχές άλλαξε τις οικονομικές σχέσεις στα δασοπονικά εκμεταλλευόμενα δάση, άλλαξε προοπτική και αποτελεσματικότητα. Από την άλλη, τα δάση και οι δασικές εκτάσεις της χώρας έχουν υποβαθμιστεί λόγω οικιστικών-τουριστικών πιέσεων και από πυρκαγιές.

- Απλούστευση και κωδικοποίηση της δασικής νομοθεσίας. Κατάργηση του «δασοκτόνου» ν.3208/03, που, όταν ψηφιζόταν από το ΠΑΣΟΚ, η ΝΔ τον κατήγγειλε ως αντισυνταγματικό, αλλά σήμερα τον εφαρμόζει. Σθεναρή αντίσταση σε κάθε μελλοντική προσπάθεια αναθεώρησης των άρθρων 24 και 117 του Συντάγματος.
- Σαφής οριοθέτηση και απόλυτη προστασία των εδαφών δασικού χαρακτήρα με την ολοκλήρωση των διαδικασιών κατάρτισης των δασικών χαρτών και του δασολογίου. Να ισχύσουν οι αυστηροί περιορισμοί στην οικοδόμηση από συνεταιρισμούς ή ιδιώτες σε δασικές εκτάσεις.
- Κατοχύρωση της ψιλής κυριότητας του δημοσίου στα δασικού χαρακτήρα εδάφη και υποχρεωτική αειφορική διαχείριση των δασικών οικοσυστημάτων, ανεξαρτήτως του προσδοκώμενου οικονομικού αποτελέσματος.
- Νέα ιεράρχηση του σκοπού της δασικής διαχείρισης ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες δημογραφικές και αναπτυξιακές μεταλλαγές της υπαίθρου, ιδιαίτερα των ορεινών περιοχών. Έμφαση στην ανάπτυξη και προστασία των αισθητικών δασών, των δασικών μονοπατιών αναψυχής, στην υδρονομική προστασία των δασικών οικοσυστημάτων, στη σήμανση του δασικού οδικού δικτύου, στην προστασία της πανίδας και χλωρίδας.
- Χωροταξικός σχεδιασμός της πυροπροστασίας, εγκατάσταση συστημάτων εντοπισμού των πυρκαγιών, ουσιαστική συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και εθελοντικών δυνάμεων και στενή συνεργασία μεταξύ της πυροσβεστικής και δασικής υπηρεσίας.

- Αναδιοργάνωση των υπηρεσιών πρόληψης, αντιμετώπισης και αποκατάστασης των ζημιών στα δάση, με βάση την καταγραφή του δασικού χώρου που θα προκύψει από την κατάρτιση των δασικών χαρτών και του δασολογίου.

Διαχείριση υδάτων

Στην Ελλάδα ένα μεγάλο μέρος του νερού που κάθε χρόνο ξοδεύεται σε διάφορες χρήσεις δεν πρόκειται να αναπληρωθεί ποτέ. Οι κυβερνήσεις των τελευταίων δεκαετιών προσπάθησαν να ικανοποιήσουν την ακόρεστη ζήτηση νερού, επεκτείνοντας διαρκώς την εκμετάλλευση πεπερασμένων αποθεμάτων. Έφτιαξαν μηχανισμούς διαχείρισης του νερού που δεν είναι άλλο από τοπικοί μηχανισμοί εξουσίας και πολιτικής εκμετάλλευσης. Αν και το υδατικό πρόβλημα συνδέεται με το προωθούμενο παραγωγικό μοντέλο ανάπτυξης, τραγικές ελλείψεις παρατηρούνται και στο θεσμικό πλαίσιο, ενώ υπάρχει μακροχρόνια ανυπαρξία ενιαίας πολιτικής σε θέματα νερού. Επιπλέον, η ρύπανση ποταμών (π.χ. Αλιάκμονας, Ασωπός κ.ά.) και η υποβάθμιση λιμνών (π.χ. Κορώνεια) παραμένει πραγματικό στίγμα στον πολιτισμό μας.

Παρά την ψήφιση της ευρωπαϊκής Οδηγίας–Πλαίσιο για το Νερό, η Ελλάδα δεν έχει αλλάξει την ουσία της υδατικής πολιτικής της. Το Εθνικό Πρόγραμμα Διαχείρισης και Προστασίας των Υδατικών Πόρων του ΥΠΕΧΩΔΕ προβλέπει ένα σύνολο από τεχνικές παρεμβάσεις που μας ξαναγυρνούν στις αλήστου μνήμης εποχές όπου τα υδατικά προβλήματα αντιμετωπίζονταν με την κατασκευή φραγμάτων και μεγάλων έργων. Οι παρεμβάσεις αυτής της κλίμακας έχει αποδειχτεί παγκοσμίως ότι, εκτός από περιβαλλοντικά επιζήμιες, είναι οικονομικά αλλά και κοινωνικά ασύμφορες.

- Σχεδιασμός υδατικής πολιτικής με κεντρικό στόχο τη διευθέτηση των ισοζυγίων προσφοράς και ζήτησης του νερού σε επίπεδο λεκάνης υδατικού διαμερίσματος, ώστε να διασφαλίζεται διαχρονικά η κοινωνική και οικονομική ζωή, η ικανοποίηση των αναγκών σε νερό και η περιβαλλοντική προστασία
- Εξοικονόμηση υδατικών πόρων με ήπιες παρεμβάσεις διαχείρισης της ζήτησης του νερού σε όλους τους τομείς. Καταγραφή υδάτινου ισοζυγίου και χρήσεων και διαφορική τιμολόγηση. Βιώσιμη αξιοποίηση των αποθεμάτων, αύξηση της αποδοτικότητας των υδραυλικών έργων, συμβατά έργα μικρής κλίμακας σε επιλεγμένες περιοχές στην ορεινή κυρίως ζώνη.
- Έργα σταδιακής επιδιόρθωσης της περιβαλλοντικής ζημιάς που έχει υποστεί το υδατικό σύστημα, ιδιαίτερα σε περιοχές εντατικής γεωργίας ή και σε περιοχές όπου έχει διαπιστωθεί υψηλή ρύπανση επιφανειακών-υπογείων υδάτων, όπως η περιοχή Ασωπού-Οινοφύτων, Κορωπίου Αττικής κ.ά.
- Απόρριψη της εκτροπής του Αχελώου, που ακόμη προωθείται. Ακύρωση όλων των σχετικών έργων και στροφή σε ήπια υδραυλικά έργα και άλλα διαχειριστικά μέτρα για τη γεωργία και την ύδρευση της Θεσσαλίας.
- Καμία ιδιωτικοποίηση των επιχειρήσεων ύδρευσης. Το νερό πρέπει να συνεχίσει να αποτελεί δημόσιο και κοινωνικό αγαθό.

Προστασία των ακτών και του θαλάσσιου περιβάλλοντος

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ακτές και το θαλάσσιο περιβάλλον της Μεσογείου είναι και στην Ελλάδα έντονα: ρύπανση και μόλυνση των νερών, κίνδυνοι εξαφάνισης ειδών πανίδας και χλωρίδας, καταστροφή των βιοτόπων για οικονομική

αξιοποίηση, τουριστικές πιέσεις και οχλήσεις, υπεραλίευση, αύξηση και ανεπαρκής έλεγχος της ναυσιπλοΐας. Μεγάλο πρόβλημα αποτελούν οι αυθαίρετες κατασκευές πάνω στη θάλασσα, από τουριστικά/κατοικίες μέχρι υποδομές κοινής ωφέλειας (λιμάνια, εκροές βιολογικών), που γίνονται χωρίς μελέτες, με αποτέλεσμα τη διάβρωση και υποβάθμιση των ακτών. Σε πολλές πόλεις το θαλάσσιο μέτωπο έχει φορτωθεί με χρήσεις εντελώς ασύμβατες, οι παραλίες αντιμετωπίζονται ως εμπόρευμα και η ελεύθερη πρόσβαση των πολιτών σε αυτές είναι περίπου αδύνατη.

Στο θαλάσσιο περιβάλλον, προβλήματα προέρχονται και από δραστηριότητες στην αλιεία και τη ναυσιπλοΐα. Στο ζήτημα της αλιείας, κυβερνητική πολιτική αποτελεί η πριμοδότηση της εντατικής αλιείας (μηχανότρατες με συρόμενα εργαλεία), με καταστροφικές επιπτώσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον. Όπως και η μη δημιουργία «θαλάσσιων καταφυγίων», είναι μια πολιτική που μακροχρόνια υποσκάπτει την ευημερία της αλιείας και καταστρέφει τους παράκτιους αλιείς. Επιπλέον, η αυξημένη κυκλοφορία πλοίων στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, μεγαλώνει την περιβαλλοντική επιβάρυνση και τους κινδύνους ατυχημάτων και περιστατικών ρύπανσης.

Επιπλέον, η ανεξέλεγκτη εξάπλωση παραθεριστικής κατοικίας που προωθείται από την κυβέρνηση θα υποβαθμίσει βίαια το περιβάλλον, το τοπίο, και την πολιτιστική κληρονομιά των παράκτιων και νησιωτικών περιοχών. Η ενίσχυση του μαζικού τουρισμού σε βάρος άλλων τομέων της τουριστικής οικονομίας είναι καταστροφική για το περιβάλλον και, μακροπρόθεσμα, και για τον ίδιο τον τουρισμό. Η εμπειρία άλλων χωρών (π.χ. Ισπανία) μας διδάσκει ότι αυτές οι πρακτικές ωφελούν μόνο λίγες μεγάλες κατασκευαστικές-κτηματομεσιτικές εταιρείες και τους «ενδιάμεσους», ενώ είναι επιβλαβείς συνολικά για την κοινωνία και την οικονομία.

- Προστασία του αιγιαλού και κατοχύρωση της ελεύθερης πρόσβασης όλων των πολιτών σ' αυτόν.
- Απόρριψη του μοντέλου της «ολοκληρωμένης» τουριστικής ανάπτυξης των γηπέδων γκολφ και της μαζικής παραθεριστικής κατοικίας και αποκατάσταση του περιβάλλοντος σε περιοχές μαζικού τουρισμού
- Σύνδεση του τουρισμού με τη διαχείριση φυσικών περιοχών και ενθάρρυνση του βιώσιμου, περιβαλλοντικά υπεύθυνου, τουρισμού. Προσεκτική εφαρμογή προγραμμάτων οικο-τουρισμού και αγροτουρισμού για την αναζωογόνηση της υπαίθρου και των απομονωμένων ή εγκαταλειμμένων οικισμών.
- Θέσπιση θαλάσσιων περιοχών απόλυτης προστασίας από την αλιεία, με σκοπό το φυσικό εμπλουτισμό των ιχθυοαποθεμάτων και προστασία οικοτόπων, όπως τα υποθαλάσσια λιβάδια Ποσειδωνίας. Χαρτογράφηση της οικολογικής κατάστασης των ακτών και έλεγχος της ποιότητας των θαλάσσιων υδάτων.
- Ουσιαστική εφαρμογή του Ευρωπαϊκού κανονισμού 1967/2006 που καθορίζει την ελάχιστη απόσταση από την ακτή για τα μεγάλα αλιευτικά σκάφη. Μέτρα προστασίας της ήπιας παράκτιας αλιείας που υποστηρίζει τις τοπικές οικονομίες.
- Αυξημένα μέτρα για την αποφυγή ατυχημάτων στη ναυσιπλοΐα και την αντιμετώπιση της ρύπανσης, ιδιαίτερα από τάνκερ και κρουαζιερόπλοια. Σε περίπτωση ατυχήματος να απαιτείται πλήρης αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις για την «περιβαλλοντική ευθύνη» (αντίθετα με ό,τι συνέβη π.χ. στην περίπτωση του Sea Diamond).

Δικαιώματα ζώων

Ο δημόσιος προβληματισμός και οι πολιτικές που αφορούν τα ζώα -τόσο τα οικόσιτα, όσο και τα άγρια- στην Ελλάδα δεν έχουν αναπτυχθεί αρκετά. Θέματα σχετικά με τα δικαιώματα των ζώων όπως το κυνήγι, η χρήση ζώων στο τσίρκο, ο εγκλεισμός σε ζωολογικούς κήπους, τα πειράματα σε ζώα, οι συνθήκες εκτροφής και σφαγής στις κτηνοτροφικές μονάδες, κλπ. δεν αντιμετωπίζονται σοβαρά από το κράτος, ενώ ακόμη και η ισχύουσα ευρωπαϊκή και ελληνική νομοθεσία δεν εφαρμόζεται

Οι περιβαλλοντικές και φιλοζωικές οργανώσεις έχουν καταθέσει σειρά προτάσεων για μέτρα που πρέπει να ληφθούν, στην κατεύθυνση του σεβασμού των δικαιωμάτων των ζώων, που αποτελεί και μέτρο του ανθρωπίνου καθημερινού πολιτισμού.

- Προστασία αδέσποτων: να περιοριστούν και να ελέγχονται αυστηρά οι αθρόες εξαγωγές οικόσιτων ζώων, ώστε να αποκλείεται η χρησιμοποίησή τους για πειράματα ή άλλη εμπορική δραστηριότητα
- Η τοπική Αυτοδιοίκηση ως ο αρμόδιος εκ του νόμου φορέας να δραστηριοποιηθεί ουσιαστικά στην προστασία των αδέσποτων.
- Απαγόρευση λειτουργίας τσίρκων με ζώα - η Ελλάδα να ανακηρυχθεί χώρα ελεύθερη από θεάματα με ζώα, όπως έχει υιοθετήσει και η ΚΕΔΚΕ
- Διατήρηση και σεβασμός της Άγριας Ζωής: επανασχεδιασμός των καταφυγίων άγριας ζωής και επιβολή δραστικών περιορισμών στο κυνήγι. Εφαρμογή ελέγχων που προβλέπει η Σύμβαση Ενόπλια στο Εμπόριο Απειλούμενων Ειδών (CITES, Σύμβαση της Βέρνης).
- Εφαρμογή αυστηρών προδιαγραφών για τη βελτίωση των συνθηκών στις κτηνοτροφικές μονάδες και έλεγχος της σκοπιμότητας και των μεθόδων των πειραμάτων στα ζώα

Διαχείριση απορριμμάτων και αποβλήτων

Στη χώρα μας, η οικονομική ανάπτυξη, η αστικοποίηση και η αλλαγή καταναλωτικών προτύπων οδήγησαν τα τελευταία χρόνια σε σημαντική αύξηση της ποσότητας των παραγόμενων αστικών στερεών αποβλήτων. Το ποσοστό ανακύκλωσης παραμένει ακόμη σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα, ενώ οι περιφερειακοί σχεδιασμοί για τη διαχείριση των αστικών αποβλήτων τείνουν να περιοριστούν σε «βιομηχανία» κατασκευής ΧΥΤΑ, συχνά σε περιοχές όπου κάτοικοι και αυτοδιοικήσεις αντιδρούν έντονα. Η έλλειψη κοινωνικής αποδοχής οφείλεται στο ότι η επιστημονική τεκμηρίωση είναι συχνά διάτρητη και η νομοθεσία παραβιάζεται, ενώ λείπουν οι διαδικασίες συμμετοχής στις αποφάσεις.

Η χρόνια αναποτελεσματικότητα στην αντιμετώπιση του προβλήματος, ή μάλλον, η συνειδητή επιλογή της μη-διαχείρισης του προβλήματος της διαχείρισης των αστικών στερεών αποβλήτων, έστω και με συμβατικούς τρόπους, έχει οδηγήσει σε προφανή αδιέξοδα. Αδιέξοδα που για κάποιους, συνιστούν «ευκαιρία» για την προώθηση της «μαγικής λύσης» της αποτέφρωσης των απορριμμάτων, χωρίς να έχει προηγηθεί σχετικός διάλογος για τις επιπτώσεις των εναλλακτικών μεθόδων διαχείρισης ΑΣΑ.

- Περιβαλλοντικά ορθή, οικονομική και χωρικά δίκαιη διαχείριση απορριμμάτων. Ορθολογικός επιμερισμός των οχλήσεων που προκύπτουν από τη διαχείριση των αποβλήτων ώστε να μην συσσωρεύονται σε κάποιες περιοχές, εφαρμογή κοινωνικά δίκαιης τιμολογιακής πολιτικής, διατήρηση

του κοινωφελούς και ανταποδοτικού χαρακτήρα των συστημάτων (εναλλακτικής) διαχείρισης των στερεών αποβλήτων.

- Ενίσχυση της πρόληψης και της ανακύκλωσης με διαλογή στην πηγή, πολιτική που ελαχιστοποιεί την ποσότητα και αλλάζει ριζικά την ποιότητα των αποβλήτων, δημιουργεί ένα εναλλακτικό μοντέλο χρήσης των πόρων ενώ συμβάλλει ουσιαστικά στην αναδιοργάνωση των κοινωνικών σχέσεων και είναι τεχνικοοικονομικά πιο εφαρμόσιμη.
- Απόρριψη της καύσης των απορριμμάτων, καθώς δημιουργεί πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα (εκπομπές αέριων ρύπων, διαχείριση τοξικού υπολείμματος), ενώ ανεβάζει υπέρογκα το κόστος της διαχείρισης και τα δημοτικά τέλη και ιδιωτικοποιεί περαιτέρω τον τομέα της καθαριότητας των Δήμων. Επιπλέον, μια τέτοια επιλογή πρακτικά ακυρώνει τις προοπτικές της ανακύκλωσης χαρτιού και πλαστικού και την κομποστοποίηση για δεκαετίες.
- Υιοθέτηση διαφανών και αξιόπιστων διαδικασιών για τη χωροθέτηση νέων μονάδων επεξεργασίας και τελικής διάθεσης αποβλήτων, με στόχο τη διεύρυνση της κοινωνικής αποδοχής. Οι ήδη βεβαρημένες από ανθρωπογενείς δραστηριότητες περιοχές δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται ως χώροι περαιτέρω συγκέντρωσης οχλουσών δραστηριοτήτων, αντίθετα το στοιχείο αυτό θα πρέπει να αποτελεί δυσμενή ή και απαγορευτικό για τη χωροθέτηση παράγοντα.
- Ολοκλήρωση του περιφερειακού σχεδιασμού εναλλακτικής διαχείρισης απορριμμάτων και διαφανής αξιοποίηση των σχετικών ευρωπαϊκών κονδυλίων.

Πολεοδομικός σχεδιασμός και ποιότητα ζωής στα αστικά κέντρα

Οι ελληνικές πόλεις έχουν ορισμένους από τους χειρότερους δείκτες στην ποιότητα ζωής στην ΕΕ και εξαιρετικά χαμηλή αναλογία ελεύθερων χώρων πρασίνου ανά κάτοικο, ιδίως στις λαϊκές συνοικίες. Φαινόμενα επικίνδυνης ατμοσφαιρικής ρύπανσης απαντώνται πλέον και σε πολλές μεγάλες και μεσαίες πόλεις της χώρας.

Το κόστος της απώλειας ελεύθερων χώρων ζωτικής σημασίας που έχουν καταβάλει οι ελληνικές πόλεις, υπό την πίεση συμφερόντων και πελατειακών ρυθμίσεων δεκαετιών, είναι υψηλότατο. Οι προσπάθειες πολεοδομικού σχεδιασμού της δεκαετίας του 80, εξαντλήθηκαν στη νομιμοποίηση των αυθαιρέτων, έφεραν περιορισμένα αποτελέσματα και επέτειναν τη δυσπιστία του πολίτη στις διαδικασίες δημόσιου σχεδιασμού. Τα πολλαπλά επίπεδα σχεδιασμού αναβάλουν την εφαρμογή «δυσμενών» μέτρων (όπως η μείωση των συντελεστών δόμησης), ενώ πλήθος δεσμευμένων κοινόχρηστων χώρων χάνεται από την αδράνεια και αδυναμία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης να καταβάλλει αναγκαίες αποζημιώσεις.

Ο κρατικός συγκεντρωτισμός επιτείνεται και δεν προωθείται η αποκέντρωση αρμοδιοτήτων, με αποτέλεσμα να μην αναπτύσσεται στους αυτοδιοικητικούς θεσμούς «παιδεία σχεδιασμού» του χώρου και αντίστροφα να συσσωρεύεται έργο τοπικής σημασίας στις υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ, εις βάρος ενός επιτελικού ρόλου χάραξης και παρακολούθησης της πολιτικής.

Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αλματώδης ανάπτυξη των εταιρειών κατασκευών και real estate ακινήτων, που στοχεύουν στην εμπορευματοποίηση των ελάχιστων εφεδρειών για πράσινο στις πόλεις.

- Καμία προσθήκη οικοδομικού όγκου σε ελεύθερους χώρους δημόσιου ενδιαφέροντος (μητροπολιτικά-αστικά πάρκα, μεγάλες αδόμητες εκτάσεις, στρατόπεδα, εκτάσεις ολυμπιακών εγκαταστάσεων κ.λπ.). Προώθηση αναπλάσεων με γνώμονα τη διεύρυνση του πρασίνου σε οικόπεδα όπου ήταν εγκατεστημένα παλιά εργοστάσια ή άλλες δραστηριότητες.
- Άμεση εφαρμογή συστηματικών και ολοκληρωμένων προγραμμάτων πολεοδομικού σχεδιασμού στις ελληνικές πόλεις, με ενσωμάτωση των αρχών τις βιοκλιματικής και σκοπό τη βελτίωση του αστικού μικροκλίματος και της ενεργειακής απόδοσης σε πολεοδομικό επίπεδο.
- Σχεδιασμός σε μητροπολιτικό επίπεδο για την αναβάθμιση και αύξηση του πρασίνου στα αστικά κέντρα, με σαφές χρονοδιάγραμμα και δέσμευση πόρων. Αντιμετώπιση του «χάους» που χαρακτηρίζει την πολεοδομική διοικητική λειτουργία, το ιδιοκτησιακό καθεστώς και τη διαχείριση των ελεύθερων χώρων.
- Επιτελική επεξεργασία και παρακολούθηση της πολεοδομικής πολιτικής και παροχή κεντρικής υποστήριξης των διοικητικών δομών εφαρμογής των πολεοδομικών Σχεδίων από τις Νομαρχίες και τους Δήμους.
- Εφαρμογή των προβλεπόμενων νομικών εργαλείων για αγορά, απαλλοτρίωση, ανταλλαγή και εν γένει εξασφάλιση εκτάσεων, προκειμένου να μετατραπούν σε χώρους πρασίνου, ήπιας αναψυχής και ερασιτεχνικής άθλησης. Προτεραιότητα στην διαφανή κατανομή πόρων του ΕΤΕΡΠΣ (Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων) για απαλλοτριώσεις και αναπλάσεις.
- Προώθηση κατασκευής αειφόρων κτιριακών έργων και θέσπιση προδιαγραφών και συνεκτικής πολιτικής κινήτρων για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης (αναβάθμιση μονώσεων, θέρμανσης-ψύξης) του υφιστάμενου κτιριακού αποθέματος, με έμφαση στα μεγάλα δημόσια κτίρια. Ενθάρρυνση της αποκεντρωμένης εφαρμογή ΑΠΕ σε οικιακό και τοπικό επίπεδο.
- Εκπόνηση εκτεταμένων προγραμμάτων ενοποίησης και φύτευσης ακαλύπτων χώρων και ταρατσών πολυκατοικιών.
- Ενίσχυση της μετακίνησης με τα πόδια, με ποδήλατο και με «πράσινα» μέσα μαζικής μεταφοράς. Θέσπιση αντικινήτρων αγοράς ενεργοβόρων ΙΧ μεγάλου κυβισμού.
- Δημιουργία αξιόπιστων μηχανισμών ελέγχου των επιβαρυντικών δραστηριοτήτων όπως οι βιομηχανικές/βιοτεχνικές, η λειτουργία κεραιών ηλεκτρομαγνητικής ακτινοβολίας, οι ψεκασμοί του πρασίνου στις πόλεις, η κατασκευή δρόμων ταχείας κυκλοφορίας και άλλων υποδομών, οι πυλώνες μεταφοράς ρεύματος κ.λπ.

Θεσμοί προστασίας του περιβάλλοντος

Στη βάση όλων των παραπάνω περιβαλλοντικών ζητημάτων βρίσκονται οι διαδικασίες με τις οποίες λαμβάνονται και επιβάλλονται οι όποιες αναπτυξιακές αποφάσεις και πολιτικές. Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, η κρατική παράδοση πελατειακού συγκεντρωτισμού έχει συνδυαστεί με ισχυρές πιέσεις για την απορύθμιση των ελεγκτικών μηχανισμών. Οι δημόσιοι θεσμοί προστασίας του

περιβάλλοντος σκόπιμα υποβαθμίζονται, ενώ κράτος και τοπική αυτοδιοίκηση έχουν εμπεδώσει «ευέλικτες» διαδικασίες στη λειτουργία τους, σε συμπράξεις με τον ιδιωτικό τομέα και συγκεκριμένα συμφέροντα, αγνοώντας τα δημοκρατικά αιτήματα για λαϊκή συμμετοχή στον καθορισμό των αναπτυξιακών επιλογών.

- Ίδρυση ανεξάρτητου Υπουργείου με αντικείμενο το περιβάλλον, τη χωροταξία - πολεοδομία και τη δασική πολιτική. Το νέο Υπουργείο θα πρέπει να αποτελέσει κεντρικό όργανο και να έχει αποκλειστική αρμοδιότητα για τη διαμόρφωση πολιτικής για το περιβάλλον. Για να αποφευχθεί η προοπτική ίδρυσης ενός κατ' όνομα «υπουργείου περιβάλλοντος» που θα βρίσκεται ουσιαστικά «στη γωνία» των εκάστοτε κυρίαρχων προτεραιοτήτων, χρειάζεται να διασφαλιστεί εξ αρχής η επαρκής πολιτική και οργανωτική υποστήριξη, η διάθεση επαρκών δημόσιων πιστώσεων και ο ουσιαστικός ενδοκυβερνητικός συντονισμός.
- Ανασυγκρότηση των μηχανισμών χάραξης πολιτικής και διαχείρισης των δημόσιων πόρων και χρηματοδοτήσεων, στην κατεύθυνση της διαφάνειας και της λογοδοσίας.
- Επικαιροποίηση του θεσμικού πλαισίου και αντιμετώπιση της πολυδιάσπασης του περιβαλλοντικού αντικειμένου. Κωδικοποίηση και εφαρμογή της νομοθεσίας αδειοδότησης επενδύσεων και παρακολούθηση της οικονομικής δραστηριότητας σύμφωνα με περιβαλλοντικά κριτήρια.
- Αναδιοργάνωση και επαρκής στελέχωση της Δασικής-Πυροσβεστικής υπηρεσίας, θεσμική θωράκιση της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος ως Ανεξάρτητης Αρχής, αναβάθμιση του ρόλου των κεντρικών, Περιφερειακών και Νομαρχιακών υπηρεσιών ελέγχου του περιβάλλοντος.
- Άμεση εφαρμογή της νομοθεσίας περί περιβαλλοντικής ευθύνης για την πρόληψη και πλήρη αποκατάσταση κάθε ζημιάς, επιβολή κυρώσεων αποτρεπτικού χαρακτήρα για το περιβαλλοντικό έγκλημα, με χρήση των προστίμων για περιβαλλοντικούς σκοπούς.
- Αναβάθμιση των μηχανισμών δικαστικού ελέγχου και αποτροπή της προωθούμενης αποδυνάμωσης του ρόλου του Συμβουλίου της Επικρατείας.
- Υποχρεωτική τήρηση διαδικασιών ενημέρωσης και διαβούλευσης με τους πολίτες και ουσιαστική συμμετοχή των αυτοδιοικητικών, παραγωγικών και κοινωνικών φορέων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, σε κάθε επίπεδο, από το τοπικό έως το εθνικό και το Ευρωπαϊκό.
- Εκπόνηση προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και στη διάρκεια του ενεργού βίου κάθε πολίτη. Στήριξη της δημόσιας επιστημονικής έρευνας για ανάπτυξη πρωτογενούς γνώσης, εφαρμογών και καινοτομίας για την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφορία.

Πολιτική προστασία

Η αντιμετώπιση των κάθε είδους φυσικών καταστροφών (πυρκαγιές, πλημμύρες, κατολισθήσεις, καύσωνες, σεισμοί, παράκτιες καταστροφές, τσουνάμι) απαιτεί ολοκληρωμένα και αποτελεσματικά συστήματα πολιτικής προστασίας που περιλαμβάνουν την πρόληψη, την επιχειρησιακή οργάνωση της επέμβασης και την

αντιμετώπιση των συνεπειών. Στις επόμενες δεκαετίες, «φυσικές καταστροφές» θα προκαλούνται με μεγαλύτερη συχνότητα και ένταση, λόγω της κλιματικής αλλαγής και της ανθρωπογενούς επιβάρυνσης του περιβάλλοντος.

Σήμερα στον τομέα της πολιτικής προστασίας επικρατεί διάχυση αρμοδιοτήτων, έλλειψη μέσων και προσωπικού και ελλιπής συμμετοχή της αυτοδιοίκησης. Από την άλλη, πολλές εθελοντικές ομάδες πολιτών δραστηριοποιούνται κύρια στη δασοπροστασία, με σημαντική συνεισφορά.

- Κεντρικός συντονισμός της πολιτικής προστασίας ανά γεωγραφική περιοχή, με καθοριστικό και θεσμοθετημένο το ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης, με μεταφορά πόρων από τον κρατικό προϋπολογισμό και παράλληλη ένταξη στο σχεδιασμό των εθελοντικών οργανώσεων .
- Προμήθεια του κατάλληλου εξοπλισμού και χρήση όλων των σύγχρονων μέσων και υποδομών άμεσης αντιμετώπισης των κρίσεων. Χρηματοδότηση της έρευνας για εξεύρεση μεθόδων αντιμετώπισης των φυσικών καταστροφών και εκπόνηση σχεδίων από επιστημονικούς φορείς
- Οργάνωση των φορέων και υπηρεσιών που εμπλέκονται στην πολιτική προστασία, ουσιαστική κινητοποίηση των πολιτών και προώθηση του εθελοντισμού, με παροχή αναγκαίων προϋποθέσεων και ουσιαστικών ηθικών κινήτρων στους πολίτες (ασφαλιστική κάλυψη, επαρκής εκπαίδευση και μέσα προστασίας).

Διεθνής, ευρωπαϊκή και περιφερειακή διάσταση

Παρά τη νεοφιλελεύθερη κατεύθυνση, το κοινωνικό έλλειμμα και τις εγγενείς αντιφάσεις της θεσμών της ΕΕ, η περιβαλλοντική της πολιτική συνέβαλε ώστε να εισαχθούν σταδιακά, σε χώρες που υπολείπονται σε σχετικούς θεσμούς και διοικητικές δομές, όπως η Ελλάδα, αρχές περιβαλλοντικής διαχείρισης σε πλείστα θέματα. Ωστόσο, η «προωθημένη» περιβαλλοντική πολιτική της ΕΕ μπορεί να δεχθεί κριτική σε πολλά σημεία, καθώς τείνει να ισορροπεί με τις πιέσεις ποικίλων οικονομικών λόμπι, ενώ βασίζεται σε μια φιλελεύθερη, προσανατολισμένη στους μηχανισμούς της αγοράς, προσέγγιση για τη φύση και την ανάπτυξη.

Στη χώρα μας, η ενσωμάτωση ακόμη και των θετικών στοιχείων της περιβαλλοντικής πολιτικής της ΕΕ είναι αργή και στρεβλή, συνηθέστερα υπό την απειλή καταδικών από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, με πρόχειρο και αναποτελεσματικό τρόπο και ελλειμματική εφαρμογή. Η ανυπαρξία εγχώριας ενημέρωσης για τη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών περιβαλλοντικών πολιτικών και των αντίστοιχων διεθνώς επιδίκων ζητημάτων εξυπηρετεί κύρια την αναπαραγωγή των εξουσιαστικών μηχανισμών κατανομής των φυσικών πόρων και λήψης των αναπτυξιακών αποφάσεων. Επιπλέον, αποτρέπει και μια ουσιαστική συζήτηση για το χαρακτήρα και τα όρια των περιβαλλοντικών πολιτικών της ΕΕ και διαιωνίζει την απουσία της Ελλάδας από τις διαδικασίες διαμόρφωσής τους.

Στην εγγύτερη γειτονιά μας, την περιφέρεια της νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου, τα περιβαλλοντικά προβλήματα είναι ιδιαίτερα οξυμένα. Αν και τα κράτη μοιράζονται μεγάλης σημασίας φυσικούς πόρους για τους οποίους υπάρχει κοινή ευθύνη, δεν υπάρχουν εγκαθιδρυμένοι μηχανισμοί διεθνούς συνεργασίας και διακρατικές συμφωνίες για ζητήματα όπως η διασυνοριακή ρύπανση υδάτων και η μεταφορά επικινδύνων αποβλήτων.

Επιπλέον, σε ευρωπαϊκό/ παγκόσμιο επίπεδο, η Ελλάδα, ως ανεπτυγμένη χώρα, έχει την ευθύνη να υποστηρίξει δίκαιες ρυθμίσεις στο διακρατικό διάλογο για την κλιματική αλλαγή, την ανάπτυξη, το διεθνές εμπόριο, ρυθμίσεις που θα λαμβάνουν υπόψη την ιστορικά άνιση συνεισφορά κάθε λαού στα σημερινά προβλήματα και θα επιμερίζουν αναλογικά τις ευθύνες για την αναστροφή της κατάστασης. Σήμερα, το αντίστοιχο διεθνές πλαίσιο συμβάλλει στην αναπαραγωγή εκμεταλλευτικών σχέσεων μεταξύ ανεπτυγμένων χωρών και του παγκόσμιου Νότου.

- Όχι στην «εξαγωγή ρύπανσης» προς λιγότερο ανεπτυγμένα κράτη της περιφέρειας, που ευνοείται από την «απελευθέρωση» των τοπικών αγορών, το χαμηλότερο εργατικό κόστος, τα «ευέλικτα» θεσμικά πλαίσια και τους ασθενείς μηχανισμούς περιβαλλοντικού ελέγχου.
- Υπογραφή διεθνών συμφωνιών και σύναψη σχέσεων συνεργασίας με τις χώρες της Βαλκανικής και της Μεσογείου, ώστε να αποτρέπεται η χρησιμοποίησή τους ως χώρων περιβαλλοντικού ντάμπινγκ, ως υποδοχείς ρυπογόνων και ανθυγιεινών δραστηριοτήτων ή αποθήκες επικίνδυνων αποβλήτων. Από κοινού προστασία και διαχείριση των διακρατικών φυσικών πόρων και συνεργασία σε θέματα χωρικού σχεδιασμού, διασυνοριακής ρύπανσης, υδάτινων πόρων, διαχείρισης αποβλήτων, γενετικά τροποποιημένων οργανισμών, πυρηνικών εγκαταστάσεων κ.ά.
- Στήριξη στους διεθνείς οργανισμούς προτάσεων για θεσμοθέτηση ισότιμων διαπεριφερειακών θεσμών με περιβαλλοντικό αντικείμενο, ώστε να διασφαλίζεται η ειρηνική συνεργασία και η κοινή προσπάθεια των λαών για την αντιμετώπιση των οικολογικών προκλήσεων
- Ανάπτυξη της συνεργασίας και κοινών πρωτοβουλιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο των δυνάμεων της ριζοσπαστικής αριστεράς και οικολογίας για τη διαμόρφωση, ισχυρών και δίκαιων, διεθνών περιβαλλοντικών πολιτικών.

ΣΤΟΧΟΣ 13

Για την ανασυγκρότηση της παραγωγικής βάσης – Για μια Ελλάδα που παράγει και δημιουργεί

Η παρούσα κατάσταση – Οι τάσεις

Η διεθνής οικονομική κρίση έρχεται στη χειρότερη δυνατή συγκυρία για τη χώρα μας, καθώς συμπίπτει τόσο με την εξάντληση της δυναμικής του μοντέλου ανάπτυξης που εφαρμόστηκε τις τελευταίες δεκαετίες όσο και με τον υψηλό βαθμό δανεισμού νοικοκυριών, επιχειρήσεων αλλά και του ίδιου του κράτους. Αυτός ο «εκρηκτικός» συνδυασμός κάνει πολύ πιθανό το ενδεχόμενο η κρίση στην ελληνική οικονομία να αποκτήσει μεγαλύτερο βάθος και, κυρίως, μεγαλύτερη διάρκεια σε σύγκριση με άλλες χώρες της ευρωζώνης.

Ο υπερδανεισμός, η εισροή κερδοσκοπικών κεφαλαίων, η επιβάρυνση του περιβάλλοντος, η εκτεταμένη φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή και η χαμηλή συνεισφορά σε δημόσια έσοδα, ό,τι δηλαδή αρχικά λειτούργησε ως προωθητικός παράγοντας του ελληνικού μοντέλου ανάπτυξης, μετεξελίσσεται στη συνέχεια στο αντίθετό του, δηλαδή σε παράγοντα κρίσης, γεγονός που δείχνει τη βαθύτατη χρεοκοπία της νεοφιλελεύθερης πολιτικής τόσο στο πεδίο της κοινωνικής δικαιοσύνης, όσο και σε εκείνο της οικονομικής αποτελεσματικότητας από τη σκοπιά του γενικότερου δημόσιου και κοινωνικού συμφέροντος.

Άρα, η κρίση στην Ελλάδα είναι σύνθετη, είναι κρίση που οφείλεται σε συγκεκριμένες πολιτικές, αναπτυξιακές στρατηγικές και επιλογές που έγιναν τόσο από τη Νέα Δημοκρατία όσο και από το ΠΑΣΟΚ. Οι πολιτικές αυτές είχαν ως βασικά χαρακτηριστικά:

- Την εγκατάλειψη κάθε ιδέας σχεδιασμού-προγραμματισμού στην οικονομία, τουλάχιστον στο βαθμό που υπήρχε, και την πλήρη επικράτηση της ιδεολογίας της «ελεύθερης αγοράς» και της απορρύθμισης των πάντων.
- Τις ιδιωτικοποιήσεις και την υποβάθμιση βασικών κοινωνικών αγαθών και υπηρεσιών. Τη στήριξη της ανάπτυξης σε κλάδους εκτεθειμένους στις δυσμενείς μεταβολές του οικονομικού κλίματος, όπως είναι ο τουρισμός, η ναυτιλία και η οικοδομή, αλλά και στην επέκταση υπηρεσιών με πολύ χαμηλή προστιθέμενη αξία. Παράλληλα σπαταλήθηκαν τεράστια ποσά σε εξοπλιστικά προγράμματα και Ολυμπιακά έργα. Και όλα αυτά στηρίχθηκαν, σε μεγάλο βαθμό, στον υπερδανεισμό δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.
- Τη χρήση των κοινοτικών πόρων περισσότερο ως επιδοματικό μέσο για την αύξηση της εσωτερικής ζήτησης παρά ως μέσο και διαδικασία για την ενίσχυση της παραγωγικής ικανότητας της χώρας.

Οι συνέπειες αυτού του μοντέλου ανάπτυξης στην κοινωνική και οικονομική δομή αλλά και στο περιβάλλον ήταν ιδιαίτερα σημαντικές.

Διευρύνθηκαν οι κοινωνικές ανισότητες και η φτώχεια, καθώς αποδείχτηκε πως το μέγαλωμα της «πίτας» δεν οδηγεί αναγκαστικά και σε δικαιότερη διανομή του παραγόμενου πλούτου. Το μοντέλο που εφαρμόζεται δεν δημιουργεί αξιοπρεπή εισοδήματα, συνεπώς οδηγεί τα νοικοκυριά στο δανεισμό, άρα στην υποθήκευση του μελλοντικού τους εισοδήματος και στην περαιτέρω εξάρτηση από τις τράπεζες. Είναι χαρακτηριστικό ότι η χώρα μας εξακολουθεί να παρουσιάζει έναν από τους μεγαλύτερους δείκτες ανισότητας στην κατανομή του εισοδήματος, μεταξύ των χωρών της ΕΕ, καθώς σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat για το 2007 το πλουσιότερο 20% του πληθυσμού είχε εισοδήματα 6 φορές υψηλότερα σε σύγκριση με το φτωχότερο 20%. Επίσης το ποσοστό φτώχειας, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, παρέμεινε σταθερό στα επίπεδα του 20-21% του συνολικού πληθυσμού από το 1996 έως το 2007, την περίοδο δηλαδή που οι ρυθμοί ανάπτυξης κινούνταν σε υψηλά επίπεδα (περί το 4% ετησίως).

Η ανεργία παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα, στο 8,3% το 2007 σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, παρά την ισχυρή οικονομική μεγέθυνση. Παράλληλα ενισχύθηκε η ανασφάλεια των εργαζομένων με την προώθηση της ελαστικοποίησης των εργασιακών σχέσεων, τη συνεχή καταπάτηση της εργατικής νομοθεσίας, την αναπαραγωγή και διαιώνιση ενός οικονομικού συστήματος το οποίο στηρίζεται στις χαμηλές αμοιβές και την εκμετάλλευση των εργαζομένων. Επίσης ευνοήθηκε η δημιουργία θέσεων εργασίας χαμηλής ειδίκευσης, με αποτέλεσμα να έχει αυξηθεί σημαντικά η ανεργία των νέων επιστημόνων, οι οποίοι διαθέτουν γνώσεις και δεξιότητες τις οποίες η παραγωγική δομή δεν μπορεί να αξιοποιήσει.

Σημειώθηκε παραγωγική υποβάθμιση σε τομείς όπως η βιομηχανία και η γεωργία και η ελληνική οικονομία εξακολούθησε να στηρίζεται σε κλάδους που είναι εξαιρετικά ευαίσθητοι στις διεθνείς οικονομικές διακυμάνσεις. Ταυτόχρονα, αναπτύσσονται δυσανάλογα κάποιοι κλάδοι σε βάρος άλλων, δημιουργούνται μονοπωλιακές καταστάσεις στην παραγωγή και διακίνηση των προϊόντων, ενώ επίσης ευνοείται η διαπλοκή, τα σκάνδαλα και η κατασπατάληση των δημόσιων πόρων. Δεν είναι τυχαίο ότι το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών σημείωσε ραγδαία άνοδο τα τελευταία χρόνια και από 0,1% το 1994 ξεπέρασε το 14% του ΑΕΠ το 2008.

Τέλος, αυξήθηκαν σημαντικά οι ενεργειακές απαιτήσεις της οικονομίας, με αποτέλεσμα να προκαλούνται ποικίλα προβλήματα τόσο από τη διογκούμενη ενεργειακή εξάρτηση της χώρας όσο και στο ίδιο το περιβάλλον, αλλά και στην ποιότητα ζωής των πολιτών. Η «ανάπτυξη» πέρασε μέσα από την καταστροφή του περιβάλλοντος και την κατασπατάληση των φυσικών πόρων.

Επομένως, το μοντέλο ανάπτυξης που ακολούθησε η χώρα μας όλα τα προηγούμενα χρόνια βρίσκεται αντιμέτωπο με μια διπλή κρίση: από τη μία δεν μπορεί να σταθεί σε διεθνές επίπεδο και από την άλλη καθίσταται μη βιώσιμο οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά. Για να αλλάξει αυτή η κατάσταση χρειάζονται βαθιές αλλαγές στην οικονομία, στον τρόπο που αναπτυσσόμαστε, δηλαδή χρειαζόμαστε ένα νέο μοντέλο παραγωγής, κατανάλωσης, διανομής και ανάπτυξης.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση

Ο αναπροσανατολισμός του μοντέλου ανάπτυξης απαιτεί αλλαγή πολιτικής και προτεραιοτήτων. Απαιτεί ύπαρξη σχεδίου που θα οδηγεί στην παραγωγική ανασυγκρότηση με όρους αειφορίας όλων των τομέων, στην πλήρη απασχόληση, στην ουσιαστική αναδιανομή του εισοδήματος, στη βελτίωση της ποιότητας ζωής στην πόλη και την ύπαιθρο, στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, στη

διασφάλιση της χρηματοδότησης ενός πολύπλευρου κοινωνικού κράτους που θα καλύπτει ουσιαστικά το σύνολο του πληθυσμού. Χρειάζεται ένα σχέδιο που θα προσαρμόζει την οικονομική βάση της χώρας στις απαιτήσεις που προκύπτουν από τον νέο ρόλο της γνώσης στην οικονομία και τη διεθνοποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα τη μεγιστοποίηση της κοινωνικής και της συλλογικής ευημερίας έναντι του ιδιωτικού κεφαλαίου.

Ένα σχέδιο που θα στηρίζεται στην υλοποίηση κλαδικών πολιτικών, οι οποίες θα λαμβάνουν υπόψη τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των διαφόρων τομέων της οικονομίας, και βέβαια σε ένα νέο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Ένα μοντέλο ανάπτυξης που θα στηρίζεται πρωτίστως σε ενδογενείς πηγές και δυνατότητες, θα αποσκοπεί στην ικανοποίηση των αναγκών και όχι στη μεγιστοποίηση του κέρδους

Για εμάς η διεύρυνση της παραγωγικής βάσης δεν αποτελεί μόνο έναν ποσοτικό στόχο αλλά πρέπει να συνδεθεί και με ποιοτικούς μετασχηματισμούς. Με άλλα λόγια δεν αρκεί να διευρύνουμε το τι παράγεται και να αυξήσουμε απλώς το ΑΕΠ. Η δική μας αναπτυξιακή λογική έχει στο επίκεντρο τους δείκτες πραγματικής ανθρώπινης ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας. Ο στόχος αυτός πρέπει να συνδυαστεί με ποιοτική αναβάθμιση της παραγωγικής βάσης, κάτι που απαιτεί μεταξύ άλλων και νέα ενεργειακή βάση, βασισμένη στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Χρειάζεται επίσης νέα παραγωγική εξειδίκευση, μια στρατηγική δηλαδή μέσα από την οποία θα απαντηθεί το ερώτημα τι θα παράγουμε ως κοινωνία. Η πολιτική ριζικής ανασυγκρότησης οφείλει να εντοπίσει τους τομείς παραγωγικής δραστηριότητας που είναι σε θέση να αποτελέσουν πόλους ανάπτυξης για τη χώρα ή εστίες συγκριτικού πλεονεκτήματος. Οφείλει, παραπέρα, να προβεί σε γενναίες επενδύσεις στην παιδεία, στην επιστημονική έρευνα, στην αναζήτηση της καινοτομίας και στον πολιτισμό, προκειμένου αυτοί οι τομείς να καταστούν πραγματικός άξονας ανάπτυξης. Οφείλει, επίσης, να προχωρήσει σε γενναία μέτρα για την αναζωογόνηση της υπαίθρου σε όλα τα επίπεδα και να συνδέσει τον ποιοτικά αναβαθμισμένο και περιβαλλοντικά φιλικό τουρισμό με τις παραγωγικές δραστηριότητες.

Ο αναγκαίος μετασχηματισμός θα πρέπει να στηρίζεται ακόμη στη δημιουργία μιας παραγωγικής βάσης προσαρμοσμένης στις νέες ανάγκες, στα νέα πρότυπα που ελπίζουμε και θέλουμε να διαμορφώσει ο κόσμος, διότι η οικολογική διάσταση της πολιτικής δεν είναι μόνο η αλλαγή της ενεργειακής βάσης αλλά είναι κι ένας νέος τρόπος παραγωγής συνολικότερα: νέα πρότυπα κατανάλωσης, νέα σχέση με το περιβάλλον, νέος τρόπος ζωής.

Η παραγωγική ανασυγκρότηση της ελληνικής οικονομίας απαιτεί να εγκαταλειφθεί το παραδοσιακό (και αποτυχημένο) πρότυπο της ενίσχυσης της «επιχειρηματικότητας» που βασιζόταν στη φτηνή εργασία και στην επιδότηση των επιχειρήσεων από εθνικούς ή ευρωπαϊκούς δημόσιους πόρους, που απέφευγε τη δημιουργία μηχανισμών που θα επιφέρουν εσωτερικό απόθεμα γνώσης, που υποβίβαζε το ρόλο της εργασίας. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να στραφούμε από τους μύθους της αγοράς σε μια άλλη προσέγγιση, βασισμένη σε δημόσιες στρατηγικές και δημόσιες πολιτικές που αποφασίζονται μέσω διαδικασιών δημοκρατικού σχεδιασμού σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.

Συνδέουμε την πορεία ανάπτυξης της χώρας με την προώθηση ενός πλέγματος παρεμβάσεων σε όλα τα κομβικά σημεία της αναπτυξιακής διαδικασίας. Συγκεκριμένα με:

- Τη βαθιά τομή στο χώρο του δημόσιου τομέα που θα αντιμετωπίσει το έλλειμμα κοινωνικής αποτελεσματικότητας, θα καθιερώσει τη διαφανή οργάνωση και λειτουργία του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα, την ανάπτυξη μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου, την ανάδειξη της δημόσιας διοίκησης σε αποφασιστικό αρωγό της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης.
- Την ενίσχυση του αναπτυξιακού ρόλου του κράτους, του Κρατικού Προϋπολογισμού και του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.
- Την αξιοποίηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων του ευρύτερου δημόσιου τομέα και έναν νέο ρόλο των δημόσιων επιχειρήσεων (ΟΤΕ, ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ, ΟΣΕ, ΔΕΠΑ, Λιμάνια κλπ.), που θα τεθούν υπό δημόσιο, κοινωνικό και δημοκρατικό έλεγχο, την ανάπτυξη ενός κοινωνικού τομέα που δεν θα είναι ούτε ιδιωτικός, ούτε κρατικός και ο οποίος δεν θα αποσκοπεί στο κέρδος. Που θα οργανώνεται υπό συλλογικές μορφές οικονομικής δραστηριότητας στον τομέα της παραγωγής αλλά και της κατανάλωσης (συνεταιρισμοί, ενώσεις, ταμεία αλληλοβοήθειας, αυτοδιαχειριζόμενες οικονομικές μονάδες, κοινοπραξίες, εταιρείες λαϊκής βάσης, επιχειρήσεις ειδικού κοινωνικού σκοπού κλπ.).
- Την κοινωνικά δίκαιη και περιβαλλοντικά ισορροπημένη περιφερειακή ανάπτυξη, την περιφερειακή αποκέντρωση και ανασυγκρότηση της Αυτοδιοίκησης σε όλους τους βαθμούς, τη διεύρυνση του ρυθμιστικού και οικονομικού της ρόλου, την ενίσχυση της συμβολής της στην ανάπτυξη της «κοινωνικής οικονομίας».
- Την ολοκληρωμένη δημοκρατική προσέγγιση στο ζήτημα της γνώσης (παραγωγή έρευνας, διαχείριση, χρήση και διάδοση της γνώσης), τη δημιουργία συνθηκών ολόπλευρης πρόσβασης στη γνώση, ιδιαίτερα για τις νεότερες γενιές, με την αναβάθμιση της παιδείας και της επαγγελματικής κατάρτισης.
- Την υιοθέτηση μιας μακροπρόθεσμης δημοσιονομικής πολιτικής που θα ενισχύσει τον αναδιανεμητικό της ρόλο, που θα στηρίζει την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη και ευημερία, που θα αποκαταστήσει την ισότητα και τη δικαιοσύνη μέσω της παρέμβασης στη φοροδιαφυγή και στην εισφοροδιαφυγή, μέσω της φορολογικής προοδευτικότητας, μέσω του περιορισμού των φοροαπαλλαγών των εισοδηματικά ανώτερων στρωμάτων, μέσω της εξάλειψης των κομματικών προσλήψεων και της εγκαθίδρυσης διαφανών συστημάτων προμηθειών του δημόσιου τομέα κλπ.

Οι αναγκαίες αλλαγές θα έχουν νόημα και προοπτική μόνο όταν επιχειρούνται με τη συμμετοχή, την πάλη και τον έλεγχο των εργαζομένων. Ο προσανατολισμός των κινημάτων προς διεκδικήσεις και παρεμβάσεις που αφορούν τα μεγάλα θέματα όπως η επιστημονική και εφαρμοσμένη έρευνα, η εκπαίδευση και κατάρτιση, η αποδοτική υποστήριξη της καινοτομικής δραστηριότητας σε μικρές επιχειρήσεις, η ρυθμιστική παρέμβαση του κράτους σε ολιγοπωλιακές αγορές, η δημιουργία των κατάλληλων υποδομών σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, η υλοποίηση των πολιτικών αντιμετώπισης των κλιματικών αλλαγών, είναι σήμερα προϋπόθεση (όπως και στον τομέα των κοινωνικών πολιτικών) για την οικοδόμηση μιας συλλογικής προσέγγισης των αναπτυξιακών πολιτικών, μετά τις διαλυτικές επιπτώσεις του νεοφιλελευθερισμού.

Η αντιπρότασή μας προσπαθεί να λάβει υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας και ταυτόχρονα να απαντήσει στις ιδιαίτερες ιστορικές ανάγκες και προκλήσεις που διαμορφώνονται (π.χ. νησιωτικός και ορεινός χαρακτήρας πολλών περιοχών, σχετικά βαρύνουσα σημασία του αγροτικού τομέα, ύπαρξη πολλών μικρών επιχειρήσεων, ανάγκη πολύπλευρης στήριξης της περιφέρειας κλπ.).

Η αντιπρότασή μας διαθέτει ουκουμενική οπτική και διεθνική προσέγγιση που ευθυγραμμίζεται με αντικειμενικές παραμέτρους της οικονομικής δραστηριότητας και εμπεριέχει τη λογική της οικονομικής συνανάπτυξης με τους γειτονικούς λαούς με στόχο τη σύγκλιση προς προωθημένα κοινωνικά και περιβαλλοντικά μοντέλα ανάπτυξης.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Για το ΣΥΡΙΖΑ αποτελεί ζήτημα πρώτης προτεραιότητας η ανάσχεση της τάσης παραγωγικής αποδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτό είναι αναγκαίο να βρεθούν νέες παραγωγικές εξειδικεύσεις και παράλληλα να σχεδιαστεί και να υλοποιηθεί μια πολιτική που θα στοχεύει στη διατήρηση και ενίσχυση κάποιων σημαντικών παραδοσιακών κλάδων της οικονομίας.

Έτσι, η πολιτική μας για την παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας αναπτύσσεται βάσει δύο αξόνων:

- Ανάπτυξη και στήριξη νέων παραγωγικών συμπλεγμάτων, τα οποία θα παίξουν το ρόλο της «ατμομηχανής της ανάπτυξης».
- Αξιοποίηση του υφιστάμενου παραγωγικού δυναμικού, ενίσχυση και εκσυγχρονισμός των παραγωγικών διαδικασιών που έχουν τη δυνατότητα να καταστούν μακροπρόθεσμα οικονομικά και περιβαλλοντικά βιώσιμες ή που πρέπει να διατηρηθούν για κοινωνικούς λόγους.

Σε αυτή τη λογική θεωρούμε ότι πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στους τομείς της αγροτικής ανάπτυξης, της πράσινης οικονομίας, του πολιτιστικού-τουριστικού συμπλέγματος και της ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών.

Αυτά τα παραγωγικά συμπλέγματα εμφανίζουν μια σειρά από πλεονεκτήματα:

- Δίνουν τη δυνατότητα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης.
- Παρουσιάζουν υψηλή αλληλεξάρτηση με όλους του τομείς (πρωτογενή – δευτερογενή – τριτογενή). Αποτελούν, δηλαδή, ολοκληρωμένα συστήματα, που εμπλέκουν πολλά διαφορετικά παραγωγικά πεδία/επαγγέλματα/πρακτικές, και έτσι έχουν τη δυνατότητα να διαχέουν σε ευρύτερα στρώματα της κοινωνίας τα θετικά οικονομικά τους αποτελέσματα.
- Μπορούν να εξειδικευτούν σε τοπικό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε τόπου, συνεπώς ενισχύουν την ποικιλότητα, σε αντίθεση με την ομοιομορφία που χαρακτηρίζει άλλες παραγωγικές διαδικασίες.
- Παράγουν προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής υπεραξίας, στοιχείο που τα καθιστά ανταγωνιστικά και ταυτόχρονα δίνει τη δυνατότητα σημαντικών μειώσεων του χρόνου εργασίας.

Πράσινη οικονομία

Το τελευταίο διάστημα πολύς λόγος έχει γίνει για την «πράσινη οικονομία». Η ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ όμως την αντιλαμβάνονται ως έναν κλάδο αποκομμένο από τους υπόλοιπους. Αντίθετα, για το ΣΥΡΙΖΑ, η παραγωγική ανασυγκρότηση της οικονομίας πρέπει να συνδέεται άρρηκτα με μια στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη και αναπτύσσεται βάσει τριών αλληλένδετων προϋποθέσεων:

- Ο πρώτος αφορά την ενίσχυση της παραγωγής πράσινων τεχνολογιών, συστημάτων, προϊόντων.
- Ο δεύτερος αφορά τον πράσινο μετασχηματισμό του συνόλου των παραγωγικών διαδικασιών. Δεν φτάνει να παράγεις ανεμογεννήτριες, εάν δεν το κάνεις με περιβαλλοντικά φιλικό τρόπο. Δεν φτάνει να παράγεις υβριδικά αυτοκίνητα, εάν η διπλανή παραγωγική μονάδα συνεχίζει να ρυπαίνει όπως και πριν ή πόσο μάλλον εάν οι πόλεις συνεχίσουν να πνίγονται από τα ΙΧ, να μην έχουν μέσα μαζικής μεταφοράς.
- Ο τρίτος αφορά την κοινωνική διάσταση. Προκειμένου η πράσινη οικονομία να μην αποτελέσει το νέο «Ελ Ντοράντο» του νεοφιλελευθερισμού, πρέπει να αναπτυχθεί με κοινωνικές προϋποθέσεις και ρήτρες, που θα διασφαλίζουν τα δικαιώματα των εργαζομένων και την ποιότητα των θέσεων εργασίας, που θα ενσωματώνουν μηχανισμούς διάχυσης στην τοπική και ευρύτερη κοινωνία των θετικών αποτελεσμάτων που θα παράγουν. Η πράσινη οικονομία μπορεί να αποτελέσει ένα όχημα ριζικού μετασχηματισμού της οικονομίας, μπορεί όμως να αποτελέσει και τη νέα μεγάλη φούσκα ενός «περιβαλλοντικά ευαίσθητου» καπιταλισμού. Για εμάς είναι στοίχημα της κοινωνίας, των πολιτών και των κινημάτων ποιος από τους δύο δρόμους τελικά θα ακολουθηθεί.

Η πράσινη οικονομία, όπως την αντιλαμβάνεται ο ΣΥΡΙΖΑ, δεν σχετίζεται απλώς με την υιοθέτηση φιλικών προς το περιβάλλον παραγωγικών πρακτικών ή με την «αειφόρο εκμετάλλευση» των φυσικών πόρων. Δεν αφορά την ανάπτυξη ενός απομονωμένου από την υπόλοιπη οικονομία κλάδου αλλά τον ριζικό μετασχηματισμό του συνόλου της οικονομίας.

Για εμάς στο ΣΥΡΙΖΑ, ο οικολογικός μετασχηματισμός της ελληνικής οικονομίας αφορά τόσο τους παραδοσιακούς κλάδους όσο και τους νέους κλάδους που έχουν ήδη αναδειχθεί ή μπορούν να αναπτύξουν δραστηριότητες. Η πράσινη οικονομία έχει νόημα μόνο εάν την αντιληφθούμε ως μια οδό για τον ριζικό οικολογικό μετασχηματισμό του συνόλου της οικονομίας (παραγωγή, διανομή, κατανάλωση). Η πράσινη διάσταση της οικονομίας επεκτείνεται στο σύνολο σχεδόν των παραγωγικών δραστηριοτήτων, αφορά το σύνολο των παραγωγικών κλάδων, δημιουργώντας στο εσωτερικό τους νέες εξειδικεύσεις και νέες θέσεις εργασίας. Επιπλέον, η πράσινη οικονομία ενισχύει την τοπική διάσταση. Δίνει έμφαση στα τοπικά προϊόντα και εξειδικεύσεις και έτσι δημιουργεί συνθήκες ανάπτυξης στην περιφέρεια, που σήμερα δοκιμάζεται.

Βάσει των παραπάνω στόχος του ΣΥΡΙΖΑ είναι η δημιουργία ενός ευρύτερου συμπλέγματος παραγωγής και κατανάλωσης, το οποίο θα ενσωματώνει οργανικά τις αρχές της αειφορικής και της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλα τα στάδια και τις εκδοχές του (βλ. και Στόχο 12). Με τον όρο πράσινη οικονομία εννοούμε μια στρατηγική που θα δώσει έμφαση:

- στην έρευνα και στην παραγωγική εξειδίκευση σχετικά με την παραγωγή πράσινων παραγωγικών συστημάτων (μηχανήματα, τεχνολογίες παραγωγής, τεχνολογίες ανακύκλωσης κλπ.),
- στην ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων με αντικείμενο την προστασία και την αποκατάσταση του περιβάλλοντος,
- στη σταδιακή, πλην όμως υποχρεωτική, εφαρμογή παραγωγικών τεχνικών και καταναλωτικών πρακτικών φιλικών προς το περιβάλλον στο σύνολο των παραγωγικών διαδικασιών.

Η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να αναδείξει τον οικολογικό προσανατολισμό σε συγκριτικό οικονομικό πλεονέκτημα. Το πλούσιο οικοσύστημα που διαθέτει και τα κλιματολογικά της χαρακτηριστικά της δίνουν τη δυνατότητα να αναπτύξει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα και να δημιουργήσει νέες ποιοτικές θέσεις εργασίας.

Η ανάπτυξη της πράσινης οικονομίας μπορεί να βοηθήσει στην ανάκαμψη και του βιομηχανικού-μεταποιητικού τομέα, δεδομένου ότι αυτό το μοντέλο ανάπτυξης στην Ελλάδα είναι νέο και συνεπώς δεν έχει κορεστεί. Είναι, βέβαια, προφανές ότι η στροφή προς την ανάπτυξη πράσινων τεχνολογιών και η σταδιακή επιβολή της υιοθέτησής τους σε όλο το φάσμα παραγωγής και κατανάλωσης, προϋποθέτει ένα ολοκληρωμένο πλέγμα δημόσιων κέντρων έρευνας, έτσι ώστε τα οφέλη της έρευνας να μην ευνοούν συγκεκριμένες επιχειρήσεις.

Βάσει των παραπάνω (και πέραν των ειδικών ζητημάτων που σχετίζονται με την αγροτική παραγωγή και τους επιμέρους βιομηχανικούς κλάδους), προτείνουμε:

- Ανάπτυξη βιομηχανικής παραγωγής πράσινων συστημάτων παραγωγής.
- Υιοθέτηση ενός συστήματος ισχυρών κινήτρων, αλλά και επιτήρησης - αυστηρών κυρώσεων στις περιπτώσεις μη εφαρμογής του νομοθετικού πλαισίου, για την υιοθέτηση φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών και παραγωγικών δραστηριοτήτων σε όλους τους κλάδους παραγωγής (αγροτική και βιομηχανική παραγωγή, υπηρεσίες).
- Υιοθέτηση μεσοπρόθεσμου σχεδίου στρατηγικής ανάπτυξης για τη ΔΕΗ, με έμφαση στη μείωση των δραστηριοτήτων που επιβαρύνουν το περιβάλλον και αντίστοιχη ενίσχυση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. Ενίσχυση των αντίστοιχων ερευνητικών κέντρων για την ανάπτυξη των ΑΠΕ.
- Υιοθέτηση μεσοπρόθεσμου σχεδίου στρατηγικής ανάπτυξης για το δίκτυο μεταφορών και συγκοινωνιών (σιδηροδρομικές, αεροπορικές, οδικές, θαλάσσιες μεταφορές), το οποίο θα ειδικευτεί ανάλογα για κάθε κλάδο μεταφορών. Δημιουργία εξειδικευμένου κέντρου έρευνας για κάθε κλάδο.
- Δεκαπλασιασμό εντός 2 ετών του αριθμού των εργαζομένων που απασχολούνται σε έργα αποκατάστασης του περιβάλλοντος και διενέργεια σχετικών μελετών για την περαιτέρω επέκταση αυτών των θέσεων εργασίας.
- Ενίσχυση του κλάδου της ολοκληρωμένης ανακύκλωσης απορριμμάτων.
- Ενίσχυση της πρωτογενούς και εφαρμοσμένης έρευνας των πανεπιστημίων σχετικά με τις πράσινες τεχνολογίες.
- Δημιουργία ενός δικτύου εξειδικευμένων (ανά κλάδο ή παραγωγική δραστηριότητα) κέντρων ανάπτυξης οικολογικών τεχνολογιών με στόχο την πρωτογενή και την εφαρμοσμένη έρευνα στις πράσινες τεχνολογίες.

- Δημιουργία των σχετικών μηχανισμών διάχυσης των αποτελεσμάτων της έρευνας στο σύνολο των επιχειρήσεων, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι ο οικολογικός μετασχηματισμός δεν θα λειτουργήσει ως άλλοθι συγκέντρωσης του κεφαλαίου. Σε αυτή τη διαδικασία κεντρικό ρόλο έχουν να παίξουν οι οργανώσεις εκπροσώπησης των μικρών επιχειρήσεων, τα επιμελητήρια, και οι τοπικοί φορείς.
- Προώθηση μιας νέας αντίληψης για την κατανάλωση που θα υπερβαίνει τα καταστροφικά σημερινά πρότυπα και θα επηρεάζει τα χαρακτηριστικά της οικονομικής δραστηριότητας.

Αξιοποίηση του πολιτιστικού συμπλέγματος και οργανική σύνδεσή του με τον τουρισμό

Αν και δεν είναι ευρύτερα γνωστό, ο τομέας του πολιτισμού αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους τομείς ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας τα τελευταία χρόνια. Για παράδειγμα, ο κλάδος των εκδόσεων την τελευταία 10ετία αποτελεί σταθερά τον τρίτο ταχύτερα αναπτυσσόμενο κλάδο (μετά τις κατασκευές και τον τουρισμό) από την άποψη της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας. Παρά ταύτα, οι πραγματικές αναπτυξιακές δυνατότητες του κλάδου δεν έχουν επαρκώς διερευνηθεί από την ελληνική πολιτεία, ενώ το κύριο χαρακτηριστικό της πολιτικής των τελευταίων χρόνων είναι η απουσία οποιασδήποτε συνεκτικής και ολοκληρωμένης πολιτικής σε σχέση με τον πολιτισμό. Η πολιτιστική πολιτική έχει όλες τις δυνατότητες να αποτελέσει σημαντικό πεδίο δημιουργίας νέων και ποιοτικών θέσεων εργασίας και να συνεισφέρει σημαντικά στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των πόλεων και της περιφέρειας.

Τα έργα και οι υποδομές πολιτισμού εμπλέκουν έναν μεγάλο αριθμό κλάδων οικονομικής δραστηριότητας. Για παράδειγμα, μια πολιτική ανάδειξης του αρχιτεκτονικού χαρακτήρα ενός τόπου εμπλέκει το σύνολο του κατασκευαστικού τομέα μικρής κλίμακας για την αποκατάσταση των οικημάτων, έργα βελτίωσης του περιβάλλοντος, ειδικευμένο προσωπικό για την ανάδειξη των τοπικών και ιστορικών στοιχείων κλπ. Αντίστοιχα οι εργασίες για την ανάδειξη ενός αρχαιολογικού χώρου (ανασκαφή και παρουσίαση του υλικού) εμπλέκουν από ειδικευμένους εργάτες, μέχρι και εξειδικευμένους επιστήμονες σε ένα μεγάλο εύρος αντικειμένων (κατασκευές, εκδόσεις, έρευνα, διαχείριση, συντήρηση κλπ). Με άλλα λόγια η πολιτιστική πολιτική μπορεί να αποτελέσει ένα εργαλείο οριζόντιας ενεργοποίησης μεγάλου τμήματος κλάδων παραγωγής, άρα και δημιουργίας εισοδημάτων. Για την ακρίβεια η οριζόντια διάσταση (δηλαδή η εμπλοκή διαφορετικών κλάδων και επαγγελμάτων) του πολιτιστικού συμπλέγματος μπορεί να συγκριθεί μόνο με αυτή των κατασκευών και της αγροτικής παραγωγής.

Η υποχρέωση της πολιτιστικής πολιτικής να λαμβάνει υπόψη και να αξιοποιεί τα τοπικά χαρακτηριστικά κάθε περιοχής δίνει τη δυνατότητα ενεργοποίησης του ενδογενούς δυναμικού των πόλεων και των οικισμών και άρα μπορεί να εφαρμοστεί σε ποίκιλες περιπτώσεις και ταυτόχρονα να υπηρετήσει το στόχο της ισόρροπης περιφερειακής ανάπτυξης.

Οι υπηρεσίες και τα αγαθά που παράγονται χαρακτηρίζονται από υψηλή υπεραξία και χαμηλή περιβαλλοντική επιβάρυνση, αφού στοιχείο του πολιτισμού είναι και η προστασία και ανάδειξη του περιβάλλοντος. Ακριβώς εξαιτίας της υψηλής υπεραξίας του παραγόμενου αγαθού, οι θέσεις εργασίας που δημιουργούνται είναι υψηλής παραγωγικότητας, γεγονός που επιτρέπει την εφαρμογή 35ώρου.

Τέλος, κάποια από τα αγαθά του πολιτιστικού συμπλέγματος μπορούν να αποκτήσουν έντονη διεθνή διάσταση (διεθνή φεστιβάλ, ανάδειξη χώρων της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς κλπ.), δηλαδή έχουν την ικανότητα να βοηθήσουν στην βελτίωση του ισοζυγίου πληρωμών.

Σε κάθε περίπτωση η αντιμετώπιση του πολιτισμού ως στρατηγικού άξονα ανάπτυξης δεν θα πρέπει να ακυρώνει τον κοινωνικό του χαρακτήρα, ούτε να ενισχύει την εμπορευματοποίηση-τυποποίηση της πολιτιστικής δημιουργίας.

Στην αιχμή του δόρατος της πολιτικής μας πρότασης για την ανάδειξη του πολιτιστικού χώρου σε πόλο ανάπτυξης εκ των πραγμάτων βρίσκεται η προστασία, η αξιοποίηση και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η Ελλάδα έχει, άλλωστε, το προνόμιο να διαθέτει πλούσια πολιτιστική κληρονομιά. Η διάσωση, διατήρηση, ανάδειξη και αξιοποίησή της με την ανάδειξη όλων των στοιχείων που τη συναποτελούν, με νομοθετικά και άλλα μέσα, χωρίς προνομιακές εύνοιες, πρέπει να αποτελέσει τον πρώτο άξονα ανάπτυξης μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για τον πολιτισμό.

Όμως, η προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς δεν είναι ο μοναδικός άξονας παρεμβάσεων. Η πρότασή μας δεν είναι να μετατραπεί η Ελλάδα σε ένα απέραντο μουσείο. Δίπλα στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς πρέπει να ενισχυθούν και οι σύγχρονες μορφές καλλιτεχνικής δημιουργίας και πειραματισμού (βιβλίο/εκδόσεις, θέατρο-κινηματογράφος, πλαστικές τέχνες κλπ). Η πρότασή μας για ανάδειξη του πολιτισμού σε πόλο ανάπτυξης εντάσσει όλα αυτά τα στοιχεία σε ένα ενιαίο και αδιαχώριστο οργανικό σύνολο, τμήμα του οποίου είναι και η ενίσχυση της σύγχρονης καλλιτεχνικής δημιουργίας και του πειραματισμού (βλ. και Στόχο 7).

Τουρισμός

Το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον αποτελεί τη βάση της τουριστικής ανάπτυξης, την αιτία της τουριστικής μετακίνησης. Στο βαθμό που το περιβάλλον επιβαρύνεται ή αλλοιώνεται, ο τουρισμός απαξιώνεται σταδιακά και τελικά φθίνει. Από όλα τα σχετικά στοιχεία φαίνεται ότι το μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης που έχει ακολουθηθεί μέχρι σήμερα αρχίζει να μπαίνει σε κρίση που οφείλεται στις σοβαρές υστερήσεις σε τμήματα της ελληνικής τουριστικής βιομηχανίας και ιδίως στις βασικές υποδομές.

Σήμερα, τα κύρια προβλήματα του ελληνικού τουρισμού αφορούν:

- Προβλήματα περιβάλλοντος και ποιότητας ζωής, που εντοπίζονται κυρίως στις αναπτυγμένες και υπεραναπτυγμένες τουριστικές περιοχές. Τα έργα υποδομής προωθούνται με χρονική υστέρηση ή δεν προωθούνται καθόλου, η τουριστική δόμηση γίνεται πυκνή, οι συγκεντρώσεις προσώπων και οχημάτων υπερβαίνουν την αντοχή των υποδομών, ενώ όλα όσα συνιστούν την ποιότητα ζωής είναι σε ανεπάρκεια (επεξεργασία απορριμμάτων, οδικό δίκτυο, χώροι για πεζούς, χώροι πάρκινγκ, νερό, ηλεκτρικό ρεύμα με συχνές διακοπές κλπ.).
- Συγκέντρωση της τουριστικής δραστηριότητας στο χώρο. Από τις αρχές του 2005 ο νέος αναπτυξιακός νόμος (ν.3299/04) έδωσε έμφαση στην ίδρυση νέων ξενοδοχειακών μονάδων, με παροχή ιδιαίτερα υψηλών κινήτρων για μονάδες τριών, τεσσάρων και πέντε αστέρων. Τα αποτελέσματα αυτής της πολιτικής ήταν η περιβαλλοντική επιβάρυνση και η εσωτερίκευση των θετικών οικονομικών αποτελεσμάτων (τρώνε, πίνουν, αγοράζουν και κοιμούνται μέσα στα ξενοδοχεία), συνεπώς ο περιορισμός της διάχυσης των

εισοδημάτων σε ευρύτερα τμήματα του πληθυσμού και η ενίσχυση της εισοδηματικής πόλωσης.

- **Εποχικότητα:** Οι παραθεριστικές τουριστικές περιοχές εμφανίζουν σοβαρό πρόβλημα εποχικότητας της ζήτησης με εξίσου σοβαρά αρνητικά αποτελέσματα στη χρήση και απόδοση των τουριστικών εγκαταστάσεων και στην απασχόληση. Από πολλές πλευρές έχει προβληθεί ως λύση του προβλήματος της εποχικότητας η προσέλκυση ειδικών μορφών τουρισμού. Πράγματι, ορισμένες ειδικές μορφές (π.χ. συνεδριακός τουρισμός, τουρισμός υγείας και ευεξίας, διάφορες μορφές τουρισμού της φύσης κλπ.) συνεχίζονται εκτός της περιόδου αιχμής και ήδη σημειώνουν κάποια ανάπτυξη και στη χώρα μας. Ωστόσο, δεν πρέπει αυτή η λύση να θεωρείται πανάκεια, καθώς αρκετές από τις εν λόγω μορφές δεν μπορούν να αναπτυχθούν χωρίς εγκαταστάσεις που επιβαρύνουν δυσανάλογα το περιβάλλον (π.χ. ο τουρισμός γκολφ απαιτεί υδατικούς πόρους, που είναι ήδη ανεπαρκείς στη χώρα μας).
- **Τουριστική προβολή.** Η τουριστική προβολή της χώρας πάσχει από εμπειρισμό και μικροπολιτική. Το ποσοστό των κονδυλίων που απορροφά η εσωτερική αγορά είναι υπερβολικό και στοχεύει στην ενίσχυση της εικόνας του εκάστοτε υπουργού και όχι των προορισμών. Τα τελευταία χρόνια τα κονδύλια που διατίθενται έχουν αυξηθεί σημαντικά, χωρίς, όμως, ανάλογο αποτέλεσμα και κυρίως χωρίς σοβαρή επίπτωση στη διάρθρωση της ζήτησης. Είναι χαρακτηριστικό ότι το πρόσφατο Σχέδιο Μάρκετινγκ, αν και στοίχισε περίπου 2 εκ. ευρώ, δεν βασίστηκε σε έρευνα αγοράς, διότι δεν την προέβλεπε η σχετική προκήρυξη!

Οι προτάσεις μας μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

- Άμεση και καθοριστική σύνδεση του τουρισμού με τις ανάγκες προστασίας του περιβάλλοντος (φυσικού, πολιτιστικού, κοινωνικού), οι οποίες θα προτάσσονται σε όλες τις επιλογές της τουριστικής πολιτικής. Οι περιβαλλοντικά αξιολογες περιοχές και τα τμήματα της επικράτειας πρώτα προστατεύονται και μετά αξιοποιούνται τουριστικά.
- Προώθηση των ειδικών μορφών τουρισμού με προτεραιότητα στις μορφές ήπιας ανάπτυξης. Η δημιουργία μορφών τουριστικών εγκαταστάσεων ιδιαίτερα επιβαρυντικών στο περιβάλλον, όπως π.χ. γήπεδα γκολφ, θα γίνεται με φειδώ και με την τήρηση ισχυρών περιοριστικών περιβαλλοντικών όρων. Θα δίνεται προτεραιότητα σε μικρές υποδομές με περιορισμένες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, περισσότερο συμβατές με το χαρακτήρα των περιοχών της χώρας (π.χ. σε αγκυροβόλια σε παραθαλάσσιους οικισμούς, αντί για μεγάλες μαρίνες κ.ο.κ.).
- Ανάσχεση της επιβάρυνσης των ήδη ανεπτυγμένων τουριστικών περιοχών. Η επιλογή των περιοχών και των μέτρων θα βασιστεί σε μελέτη της φέρουσας ικανότητάς τους, η οποία θα επαναλαμβάνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα, ενώ θα καταρτιστούν και θα τεθούν σε εφαρμογή σχέδια διαχείρισης επισκεπτών στα πιο ευαίσθητα περιβαλλοντικά σημεία των εν λόγω περιοχών.
- Μέτρα ανακούφισης των τουριστικών περιοχών όλης της χώρας, με επίσπευση της δημιουργίας των αναγκαίων υποδομών και εφαρμογή προγραμμάτων ανάπλασης των φορτισμένων τμημάτων τους. Στα φορτισμένα με τουριστική δραστηριότητα τμήματα των τουριστικών περιοχών θα εφαρμοστούν ειδικά προγράμματα αναπλάσεων, ώστε να εξασφαλιστεί η

ελεύθερη πρόσβαση και απόλαυση των ακτών, ελεύθεροι κοινόχρηστοι χώροι, χώροι για περπάτημα, τρέξιμο, ποδήλατο, υπαίθριοι χώροι συγκέντρωσης ανθρώπων, χώροι πολιτιστικών χρήσεων, πράσινο κλπ.

- Αποτελεσματική σύνδεση της παραγωγής των άλλων παραγωγικών τομέων, ιδιαίτερα των προϊόντων του πρωτογενούς τομέα, με τον τουρισμό. Ενίσχυση προγραμμάτων που θα προωθούν την ενσωμάτωση αυθεντικών παραδοσιακών προϊόντων στο τουριστικό προϊόν, ώστε να υποστηριχθεί έτσι η επιβίωση των παραδοσιακών τρόπων παραγωγής τους. Στόχος θα είναι η αυξημένη διάχυση των ωφελειών της τουριστικής ανάπτυξης και στους άλλους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας.
- Αντιμετώπιση (σε κεντρικό και αποκεντρωμένο επίπεδο) των ιδιαίτερων προβλημάτων των νησιών: ικανοποιητική αεροπορική και ακτοπολική σύνδεση όλο το χρόνο, μονάδες περίθαλψης, παροχές, δίκτυα, επεξεργασία απορριμμάτων, χώροι πάρκινγκ κλπ.
- Προσαρμογή της διαφημιστικής παρουσίας της χώρας στο εξωτερικό και το εσωτερικό στα πορίσματα των σχετικών μελετών.
- Ανασχεδιασμός της τουριστικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, ενοποίηση φορέων όπου απαιτείται, ορθολογική κατανομή των εκπαιδευτικών μονάδων στο χώρο, αναβάθμιση των προγραμμάτων σπουδών, ορθολογικός ανασχεδιασμός της επαγγελματικής κατάρτισης ώστε να μπορεί να φθάσει στους εργαζόμενους και τους αυτοαπασχολούμενους επιχειρηματίες όλης της χώρας, συμπεριλαμβανομένων των μικρών νησιών.
- Προσαρμογή του αναπτυξιακού νόμου και των δράσεων του ΕΣΠΑ όλων των τομέων (συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων του υπ. Γεωργικής Ανάπτυξης, των ΠΕΠ και των κοινοτικών πρωτοβουλιών) ώστε να στηρίζουν τις παραπάνω κατευθύνσεις.

Βιομηχανία – Βιοτεχνία – Κατασκευές

Η παραγωγή του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα στην Ελλάδα έχει συρρικνωθεί. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά την αδυναμία των κλάδων και των επιχειρήσεων σε αυτούς του τομείς να αξιοποιήσουν τεχνολογικές και άλλες καινοτομίες, ισορροπώντας τη θέση της ελληνικής οικονομίας στον ευρωπαϊκό και τον διεθνή χώρο, και να συμβάλουν στη βιώσιμη βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας. Η επιδείνωση της διεθνούς θέσης των παραγωγικών τομέων της ελληνικής οικονομίας είναι το άμεσο αποτέλεσμα πολιτικών που στήριξαν την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας στη διατήρηση με κάθε μέσο μιας αγοράς φτηνής εργατικής δύναμης, στη συντήρηση παρωχημένων τεχνολογιών και παραγωγικών μεθόδων στον επιχειρηματικό τομέα και στην εφαρμογή πολιτικών που συνοψίστηκαν στη μεταφορά πόρων προς τις επιχειρήσεις, σε συνδυασμό με την καλλιέργεια του μύθου της «επιχειρηματικότητας», της εξ ορισμού δηλαδή δυνατότητας του επιχειρηματία να αξιοποιεί τη νέα τεχνολογία, να υιοθετεί νέες παραγωγικές μεθόδους και να εισάγει καινοτομίες.

Κλάδοι που σήμερα πλήττονται, όπως η κλωστοϋφαντουργία, το ένδυμα, η παραγωγή μηχανημάτων, τα ναυπηγεία, έχουν τη δυνατότητα εξέλιξης και μετάβασης σε προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας, τα οποία παράγονται με ειδικευμένη και υψηλόμισθη εργασία. Νέοι κλάδοι, όπως η παραγωγή λογισμικού και η παραγωγή ιατρικών μηχανημάτων, έχουν δείξει ότι διαθέτουν δυνατότητες ανάπτυξης, αλλά δεν

στηρίχθηκαν επαρκώς τα προηγούμενα χρόνια, τόσο από την πλευρά της προσφοράς όσο και από την πλευρά της ζήτησης.

Στην παραγωγή τροφίμων έχει υπάρξει ένας δυναμισμός ως προς την παραγωγή και την απασχόληση, αλλά υπάρχουν πολύ μεγαλύτερες δυνατότητες, αν πραγματοποιηθεί μια γενικευμένη μετάβαση στην αξιοποίηση του συνόλου των παραγωγικών δυνατοτήτων του αγροτικού τομέα, στην αναβάθμιση της ποιότητας των προϊόντων και στην αξιοποίηση νέων τεχνολογιών, νέων μεθόδων παραγωγής και των κατάλληλων επαγγελμάτων και ειδικοτήτων. Σε έναν τέτοιο προσανατολισμό, όπως έχει αποδειχθεί από μεμονωμένες περιπτώσεις, μπορούν να αναλάβουν σημαντικό ρόλο οι συνεταιριστικές οργανώσεις του αγροτικού τομέα.

Στον κατασκευαστικό κλάδο, όπου η παραγωγικότητα βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, η κερδοφορία στηρίζεται καθοριστικά στην υποβάθμιση της εργασίας (ειδικότητες των εργαζομένων, αμοιβές, συνθήκες εργασίας και ασφάλειας) αλλά και στην αύξηση των τιμών των οικοδομών. Η ανασυγκρότηση του κλάδου αυτού με την εισαγωγή νέων παραγωγικών μεθόδων και νέων τεχνολογιών, καθώς και με την αναβάθμιση των γνώσεων των εργαζομένων και των συνθηκών εργασίας, μπορεί να επιτευχθεί με κινητήρια δύναμη μια πολιτική κατοικίας για τους μισθωτούς και τα χαμηλότερα εισοδήματα, όπως και με μια γενικευμένη στρατηγική ανακατασκευών και νέου εξοπλισμού των κατοικιών, με στόχο τη δραστική εξοικονόμηση ενέργειας και τη μετάβαση στη χρήση ανανεώσιμων πηγών.

Αγροτική παραγωγή και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου

Η αγροτική οικονομία εμπερικλείει, εκτός από τις οικονομικές της παραμέτρους, και πλήθος κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων. Η διατήρηση και ανάδειξη της αγροτικής οικονομίας και παραγωγής θα πρέπει να συμβεί με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζει τη βιοποικιλότητα, το εισόδημα των παραγωγών, τις κοινωνικές σχέσεις της υπαίθρου, την ολοκληρωμένη προστασία του περιβάλλοντος.

Η κρίση του κλάδου κάνει εμφανή την ανάγκη παρέμβασης και αναδιάρθρωσης. Το ζητούμενο είναι αυτή η αναδιάρθρωση να γίνει σε όφελος των παραγωγών, των καταναλωτών και του περιβάλλοντος. Διαφωνούμε όμως με όσους αντιλαμβάνονται την αγροτική παραγωγή ως έναν καταδικασμένο τομέα, ο οποίος πρέπει να αναδιαμορφωθεί αποκλειστικά στη βάση της εξασφάλισης της ανταγωνιστικότητας του αγροτικού προϊόντος. Αυτή η αντίληψη, η οποία συστηματικά προωθήθηκε από τις κυβερνήσεις της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ διαλύει τις κοινωνικές σχέσεις στην ύπαιθρο, σημαίνει κέρδη για λίγους και αγροτική έξοδο για την πλειονότητα των αγροτών.

Διαφωνούμε, επίσης, με την αντίληψη ότι η αγροτική οικονομία εξ ορισμού θα αποτελεί μια «μαύρη τρύπα» η οποία θα καταναλώνει δημόσιους πόρους και θα συντηρείται αποκλειστικά για λόγους κοινωνικής πολιτικής. Για το ΣΥΡΙΖΑ το δίλημμα δεν είναι εάν η πολιτική για τη γεωργική οικονομία θα είναι επιθετική ή αμυντική. Γι' αυτόν το λόγο, για εμάς, η ολοκληρωμένη ανάπτυξη της υπαίθρου και της αγροτικής παραγωγής δεν αποτελεί ένα στόχο μεταξύ των άλλων, αλλά κεντρικό πυλώνα ανάπτυξης, πεδίο στο οποίο η ελληνική οικονομία πρέπει να αναζητήσει συγκριτικά πλεονεκτήματα.

Στο ΣΥΡΙΖΑ επιδιώκουμε μια γεωργική παραγωγή ορθολογικά οργανωμένη, που θα σέβεται τους φυσικούς πόρους, θα προστατεύει τη βιοποικιλότητα, θα παράγει ποιοτικά προϊόντα που θα αλλάζουν τα πρότυπα κατανάλωσης και διατροφής, ενώ θα

ενθαρρύνει τις ελεύθερες συλλογικές μορφές παραγωγής (συνεταιρισμοί), θα συνδέει την αγροτική παραγωγή με την έρευνα και παράλληλα θα συγκρατεί τον κόσμιο, ιδίως τους νέους, στον τόπο τους, προωθώντας μια νέα ποιότητα ζωής στην ύπαιθρο και στην περιφέρεια. Προτείνουμε ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης κατά περιοχές, αύξηση των δημοσίων επενδύσεων για την πρωτογενή παραγωγή, τη μεταποίηση, την εμπορία, την υποδομή της διάθεσης των αγροτικών προϊόντων, ουσιαστική στήριξη των νέων αγροτών (βλ. αναλυτικά στο Στόχο 16).

Εμπόριο

Το εμπόριο λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος μεταξύ της παραγωγής και της διάθεσης των προϊόντων, αλλά παράλληλα συμβάλλει στη διαμόρφωση πολιτισμικών προτύπων. Οι εμπορικές επιχειρήσεις διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη λειτουργία των σύγχρονων πόλεων, συμβάλλουν στη διατήρηση του κοινωνικού ιστού και, σε μεγάλο βαθμό, στην απορρόφηση της τοπικής ανεργίας. Βεβαίως, στην Ελλάδα ο κλάδος του εμπορίου εμφανίζει μια σειρά από ιδιαιτερότητες, από το μεγάλο πλήθος των πολύ μικρών εμπορικών επιχειρήσεων μέχρι τον τρόπο με τον οποίο ασκείται η εμπορική δραστηριότητα.

Τα αριθμητικά στοιχεία επιβεβαιώνουν ότι ο κλάδος του εμπορίου είναι ένας κρίσιμος τομέας της ελληνικής οικονομίας με συμβολή 16% στο ΑΕΠ το 2008. Στον τομέα αυτόν δραστηριοποιούνται περίπου 350.000 επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν περίπου 832.000 άτομα, ποσοστό 18,2% της συνολικής απασχόλησης στην ελληνική οικονομία και 23,1% των εργαζόμενων στον ιδιωτικό τομέα. Επίσης, ο εμπορικός κλάδος αποτελεί προνομιακό χώρο των επιχειρηματιών γυναικών της χώρας, καθώς του αναλογούν τα 2/3 περίπου των γυναικών που δραστηριοποιούνται ως διευθύνουσες επιχειρηματίες και προϊστάμενες σε μικρές επιχειρήσεις (στοιχεία 2004).

Επειδή ο κλάδος του εμπορίου παρουσιάζει σημαντικές εσωτερικές αντιφάσεις, θα πρέπει οποιεσδήποτε προτάσεις πολιτικής να λαμβάνουν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του. Ενδεικτικό είναι ότι από το σύνολο των 350.000 επιχειρήσεων, μόνο οι 15.000 έχουν νομική μορφή ΑΕ και ΕΠΕ, ενώ η αυτοαπασχόληση, παρά το γεγονός ότι μειώνεται, παραμένει σημαντική.

Ταυτόχρονα, ο κλάδος αποτελεί το χώρο πρώτης εμφάνισης και εφαρμογής μιας σειράς αναδιαρθρώσεων και μετασχηματισμών, οι οποίες επιδρούν στο σύνολο της ελληνικής παραγωγικής δομής σε πολλαπλά επίπεδα, όπως: οι εργασιακές σχέσεις – ωράριο, η ραγδαία επέκταση της μισθωτής εργασίας (ιδιαίτερα στις νέες ηλικίες), η συγκέντρωση κεφαλαίου με έντονη την παρουσία ξένων κεφαλαίων, οι χωροταξικές παρεμβάσεις – αλλαγή μορφής των πόλεων, η προώθηση «νέων» καταναλωτικών προτύπων.

Σε αυτή την κατεύθυνση οι βασικοί άξονες της πολιτικής του ΣΥΡΙΖΑ αφορούν:

- την ολοκλήρωση της εμπορικής πολεοδομίας με στόχο την αποθάρρυνση ίδρυσης μεγάλων υπερκαταστημάτων στα κέντρα των αστικών πόλεων για λόγους τόσο περιβαλλοντικούς (π.χ. συντελεστές δόμησης) όσο και οικονομικούς (ενίσχυση των μικρών και μεσαίων εμπορικών καταστημάτων),
- την ενίσχυση κάθε μορφής συνεργασίας (συνεταιρισμοί) των εμπορικών καταστημάτων,

- την αντιμετώπιση των προβλημάτων χρηματοδότησης αυτών των επιχειρήσεων (βλ. αναλυτικά Στόχο 15)
- την εξασφάλιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων,
- την εξασφάλιση ανθρώπινων ωρών εργασίας και λειτουργίας των καταστημάτων,
- την ενίσχυση των δικτύων παραγωγής και διανομής προκειμένου να εξασφαλιστεί η εγχώρια παραγωγή και η πρόσβασή της στις αγορές.

Ανάπτυξη νέων τεχνολογιών

Νέοι κλάδοι, όπως η παραγωγή λογισμικού, η παραγωγή ιατρικών μηχανημάτων, η παραγωγή τεχνολογικά προηγμένων προϊόντων είτε για την παραγωγή, είτε για την κατανάλωση, έχουν δείξει ότι διαθέτουν δυνατότητες ανάπτυξης, αλλά δεν υποστηρίχθηκαν επαρκώς. Η ελληνική πραγματικότητα βρίσκεται από περιπτώσεις μικρών ή μεσαίων εταιρειών οι οποίες, αν και κατάφεραν να παραγάγουν εξαιρετικής ποιότητας προϊόντα, έκλεισαν λόγω προβλημάτων χρηματοδότησης. Για παράδειγμα, υπάρχουν στη χώρα μας εταιρείες πρωτοπόρες στην κατασκευή ηλεκτρικών μουσικών ειδών (ηχεία, ενισχυτές, ηλεκτρικά όργανα), οι οποίες όμως με δυσκολία καταφέρνουν να βρουν πρόσβαση στην αγορά. Ταυτόχρονα, στα ελληνικά πανεπιστήμια αναπτύσσεται προωθημένη έρευνα αιχμής σε πολλά ζητήματα (π.χ. αντισεισμική τεχνολογία).

Η ανάπτυξη επομένως των νέων τεχνολογιών μπορεί και πρέπει να αποτελέσει ένα πεδίο πρώτης προτεραιότητας για μια πολιτική που στοχεύει στην παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας. Οι βασικές προϋποθέσεις-προτεραιότητες για μια τέτοια πολιτική είναι:

- Δημιουργία καταρχάς επαρκούς ζήτησης για τέτοιες τεχνολογίες. Δεδομένων των χαρακτηριστικών της ελληνικής οικονομίας, ο κύριος μοχλός οφείλει να είναι οι δημόσιες επιχειρήσεις και οργανισμοί. Ένα πρόγραμμα τεχνολογικού εκσυγχρονισμού τους και στήριξης της ελληνικής παραγωγής μπορεί να δημιουργήσει την πρώτη αναγκαία ζήτηση για προϊόντα υψηλής τεχνολογίας.
- Στροφή του δημόσιου τομέα στο ελεύθερο λογισμικό.
- Αξιοποίηση των αναγκαίων επενδύσεων σε ΑΠΕ, έργα εξοικονόμησης ενέργειας και διαχείρισης απορριμμάτων για την ανάπτυξη και τη στήριξη ελληνικής βιομηχανίας αιχμής στους τομείς αυτούς.
- Ουσιαστική ενίσχυση της έρευνας, σε υποδομές και ανθρώπινο δυναμικό.
- Ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου δικτύου διάχυσης των αποτελεσμάτων της έρευνας και των νέων τεχνολογιών στο σύνολο της οικονομίας. Η κυριαρχία των πολύ μικρών επιχειρήσεων στην παραγωγική δομή δημιουργεί δυσκολία στην πρόσβασή τους στα αποτελέσματα της έρευνας. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος πρέπει να αναπτυχθούν οι αναγκαίες δομές-διασυνδέσεις, έτσι ώστε το σύνολο των επιχειρήσεων να μπορέσει να επωφεληθεί από τις νέες τεχνολογίες. Σε αυτή την κατεύθυνση αναντικατάστατο ρόλο μπορούν να παίξουν οι οργανώσεις εκπροσώπησης των μικρών επιχειρήσεων, τα επιμελητήρια, οι συνεταιρισμοί και γενικά

οποιοσδήποτε φορέας εκπροσωπεί ευρύτερα συμφέροντα και όχι αποκλειστικά εταιρικά.

- Εξασφάλιση της αυτονομίας της πρωτογενούς έρευνας των πανεπιστημίων, η οποία πρέπει να αναπτύσσεται βάσει των δικών της εσωτερικών προτεραιοτήτων.
- Ειδική μέριμνα στη δημιουργία υποδομών, όπως τα δίκτυα υψηλών ταχυτήτων, τα τεχνολογικά πάρκα κ.λπ.
- Οργανική ενσωμάτωση σε όλους τους αναπτυξιακούς νόμους κινήτρων και κριτηρίων σχετικά με τη χρήση νέων και φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών.

ΣΤΟΧΟΣ 14

Για μια νέα περιφερειακή πολιτική – Για την άρση των περιφερειακών ανισοτήτων

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις

Η περιφερειακή ανάπτυξη, η εδαφική και κοινωνική συνοχή και η προστασία του περιβάλλοντος αντιμετωπίζονται από τις κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις ως δευτερεύοντες τομείς άσκησης πολιτικής, χωρίς στρατηγικό σχεδιασμό, δημοκρατικό προγραμματισμό, όραμα και μακροπρόθεσμους στόχους.

Για την Αριστερά, το θέμα της περιφερειακής – ισόρροπης ανάπτυξης, με βάση τις αρχές της αειφορίας και της κοινωνικής συνοχής, αποτέλεσε και θα αποτελεί όχι μόνο ζήτημα θεμελιώδους σημασίας, καθώς αφορά το μεγαλύτερο κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας, αλλά και μία από τις βασικές συνιστώσες της πολιτικής και της δράσης της.

Είναι το πεδίο όπου καλούνται να γίνουν πράξη οι διακηρύξεις της Αριστεράς για μία αειφόρο ανάπτυξη με επίκεντρο τον άνθρωπο και τις ανάγκες του, που βελτιώνει τη ζωή των εργαζόμενων, μειώνει τις ανισότητες και θεμελιώνει τη μακροχρόνια βάση της ανάπτυξης.

Δυστυχώς, η Ελλάδα ολοκληρώνει την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα με ένα πλήρως αποτυχημένο μοντέλο ανάπτυξης και διοίκησης. Εκτός των συνεχών κρουσμάτων διαφθοράς και διαπλοκής, οι ανάγκες και τα προβλήματα της καθημερινότητας συσσωρεύονται αντί να επιλύονται, ενώ λείπει η στρατηγική για την ανάπτυξη και οι διαδικασίες του δημοκρατικού προγραμματισμού για τη διαμόρφωση των κατευθύνσεων και των αναπτυξιακών επιλογών, όπως και ο έλεγχος της υλοποίησής τους.

Οι κυβερνήσεις της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, με τις λεγόμενες «μεταρρυθμίσεις» που έχουν θεσπίσει, όπως την προώθηση των ιδιωτικοποιήσεων, την απορρύθμιση των Δημόσιων Οργανισμών και των εργασιακών σχέσεων, την απελευθέρωση της αγοράς από τον δημόσιο και τον κοινωνικό έλεγχο, τις συμβάσεις παραχώρησης έργων κοινωνικού εξοπλισμού και υποδομής στους ιδιώτες, έχουν οδηγήσει τον παραγωγικό ιστό της χώρας σε απορρύθμιση. Έχουν αποτύχει να συμβάλουν στην τόνωση της απασχόλησης –ιδίως όσον αφορά θέσεις με αξιοπρεπείς όρους εργασίας–, στην αύξηση της παραγωγής και των εξαγωγών, στην άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων, όπως και στην προστασία του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της χώρας. Στο πλαίσιο της πολιτικής που ασκήθηκε για την ανάπτυξη, η διαφθορά και η διαπλοκή γιγαντώθηκαν, οι κοινωνικές ανάγκες παραμερίστηκαν και το κοινωνικό αλλά και οικονομικό αποτέλεσμα των δημόσιων επενδύσεων –εθνικών και κοινοτικών προγραμμάτων– παρέμεινε πενιχρό.

Αντίθετα, δημιουργήθηκαν υπερκέρδη στις τράπεζες και σε μεγάλες επιχειρήσεις, που συνήθως ελέγχουν τους κλάδους ως καρτέλ και τελικά, μαζί με τις τράπεζες, προσδιορίζουν το περιεχόμενο της ανάπτυξης.

Σήμερα κοινή είναι η διαπίστωση ότι:

- Το έλλειμμα του περιφερειακού προγραμματισμού και της υλοποίησης έργων ανάπτυξης διογκώνεται, όπως και της ορθολογικής και χρηστής διαχείρισης πόρων, αρμοδιοτήτων και αποτελεσματικότητας των ισχνών περιφερειακών δομών. Το γεγονός αυτό αυξάνει την εξάρτηση της περιφέρειας από το κέντρο, εμποδίζει την ανάπτυξη των δημιουργικών δυνάμεων των τοπικών κοινωνιών και μετατρέπει την κατανομή των δημόσιων πόρων σε ρουσφετολογική διαδικασία.
- Οι περιφερειακές ανισότητες δεν αίρονται, ενώ ο δυϊσμός στην αναπτυξιακή κατάσταση των περισσότερων περιφερειών εξακολουθεί να υφίσταται. Παρά τις εκάστοτε πρωθυπουργικές δεσμεύσεις ότι στις περιφέρειες της χώρας θα διατεθεί το 70% ή και 80% των πόρων από τις δημόσιες επενδύσεις ή από τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, καμία δεν έχει υλοποιηθεί και το αποτέλεσμα εξακολουθεί να παραμένει πενιχρό. Μεταξύ των πολλών στοιχείων που συνηγορούν σε αυτό είναι και ο Προϋπολογισμός του 2009 και η περαιτέρω μείωση του εθνικού σκέλους του ΠΔΕ, το οποίο είναι και το χαμηλότερο της τελευταίας δωδεκαετίας, γεγονός που δημιουργεί μεγάλες ανησυχίες για τη χρηματοδότηση της περιφερειακής ανάπτυξης και την απαραίτητη διοικητική ενίσχυση των περιφερειών.
- Η παραγωγική βάση της περιφέρειας διαλύεται και η ανεργία διευρύνεται.

Χαρακτηριστικά είναι, την τελευταία δεκαετία, τα στοιχεία πολλών φορέων, και ιδιαίτερα τα στοιχεία του Εργατικού Κέντρου Θεσσαλονίκης και των αντίστοιχων της Βόρειας Ελλάδας. Η οικονομική δραστηριότητα συγκεντρώνεται κατά κύριο λόγο στην Αττική και δευτερευόντως στη Θεσσαλονίκη, με αποτέλεσμα να πλήττεται περαιτέρω η εδαφική συνοχή της χώρας.

- Η εγκατάλειψη της υπαίθρου συνεχίζεται, τα εισοδήματα πολύ περισσότερο των αγροτών μειώνονται. Είναι συνεχής, τα τελευταία δέκα τουλάχιστον χρόνια, η συρρίκνωση του εισοδήματός τους, σε αντίθεση με τους αγρότες των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών. Πολύ χαμηλές τιμές στα προϊόντα τους, υψηλές τιμές των εισροών και άλλων προϊόντων που αγοράζουν, τεράστια πίεση από τους μεσάζοντες, τους εμπόρους και τα καρτέλ, ενώ παράλληλα έμειναν απροστάτευτοι από το κράτος, που μεταξύ των άλλων ιδιωτικοποίησε τους περισσότερους αγροτικούς οργανισμούς και οδήγησε το συνεταιριστικό και επαγγελματικό κίνημα των αγροτών σε εκφυλισμό και απαξίωση. Η χαριστική βολή ήρθε με την πλήρη αποδοχή από τον δικομματισμό της νέας ΚΑΠ, και παράλληλα από την πλήρη αδυναμία των κυβερνήσεων ΝΔ και ΠΑΣΟΚ να αντιμετωπίσουν τα χρόνια προβλήματα στη διάρθρωση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, στη σύνθεση της παραγωγής, στη γεωργική παιδεία και χρήση της τεχνολογίας κλπ., και να σχεδιάσουν μέτρα για την αντιμετώπιση της κατάστασης.
- Η υποβάθμιση του αστικού χώρου και οι ενδοαστικές ανισότητες εντείνονται με τη μεταφορά του προτύπου της Αθήνας στις μεσαίες πόλεις, την ανυπαρξία πολιτικής τόνωσης της αστικής παραγωγικής βάσης και της κοινωνικής συνοχής και την αναποτελεσματικότητα των πολιτικών πολεοδομικού σχεδιασμού.

Η βασική αιτία για το μεγάλο αυτό αναπτυξιακό έλλειμμα είναι η συγκεντρωτική μέθοδος διακυβέρνησης, η έλλειψη αποκεντρωμένων δομών και υπηρεσιών. Η κρίση

στον περιφερειακό προγραμματισμό και στις διαδικασίες εκτέλεσης των έργων τροφοδοτεί τον φαύλο κύκλο της αποδυνάμωσης και της μη αποκεντρωμένης λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης και της μειωμένης, συνεπώς, παραγωγικότητας και ικανότητάς της.

Μέσα στο γενικό κλίμα στήριξης της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και στο πλαίσιο της πολιτικής της «δήθεν» επανίδρυσης του κράτους (οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ βάπτιζαν την αντίστοιχη, επίσης αδιέξοδη πολιτική, «εκσυγχρονισμό»), η κυβέρνηση της ΝΔ συνεχίζει σταθερά και πολύμορφα την πολιτική της υποβάθμισης και της διάλυσης του Δημόσιου Τομέα:

- Αποδυναμώνοντας –όταν δεν καταργεί– κάθε επιτελικό και ελεγκτικό ρόλο του κράτους.
- Περιορίζοντας και απονευρώνοντας κάθε δυναμική και παραγωγική δραστηριότητά του.
- Μετατρέποντας σημαντικά τμήματα της κρατικής μηχανής, μέσα από αδιαφανείς διαδικασίες, σε Ανώνυμες Εταιρείες, στις οποίες κυριαρχούν η ανατροπή των εργασιακών σχέσεων, ο άκρατος κομματισμός, οι πελατειακές σχέσεις και η κατάργηση κάθε έννοιας αξιοκρατίας.
- Μη προωθώντας τη μεταφορά εξουσιών σε περιφερειακό επίπεδο, σε μία ισχυρή δηλαδή περιφέρεια, που θα επιλύει τα τοπικά προβλήματα. Για παράδειγμα, ο σχετικός νόμος για το νέο πλαίσιο διαχείρισης του ΕΣΠΑ και του ΕΠΑ καθορίζει μια δαιδαλώδη διαδικασία και δημιουργεί δεκατρείς Ανώνυμες Εταιρείες στις Περιφέρειες, την ΔΗΜΟΣ Α.Ε. για τους ΟΤΑ Α΄ βαθμού, δύο Ανώνυμες Εταιρείες για διαχείριση δράσεων και υποστήριξη των φορέων.
- Χαρακτηριστικός είναι και ο συγκεντρωτικός και πελατειακός τρόπος σχεδιασμού και οι συνεχώς μειούμενοι πόροι του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων καθώς επίσης και οι προγραμματικές και διαχειριστικές αδυναμίες στην υλοποίηση των Εθνικών και κυρίως των Κοινοτικών Προγραμμάτων, αλλά και η μειωμένη απορρόφηση των πόρων.

Επίσης, πολύ βασικές αιτίες για αυτό το μοντέλο ανάπτυξης και τη μη ορθή διαχείριση και αξιοποίηση των εθνικών πόρων είναι:

- Η έλλειψη Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου, Εθνικού Κτηματολογίου και Δασολογίου, που θα έπρεπε προ πολλού να αποτελούν τα βασικά εργαλεία για την ανάπτυξη της χώρας με κυρίαρχους στόχους την προστασία του περιβάλλοντος, την εδαφική συνοχή, την ισόρροπη κατανομή των ωφελειών και τη διαφύλαξη της δημόσιας περιουσίας. Το Γενικό Χωροταξικό Πλαίσιο, που θεσπίσθηκε πρόσφατα, και τα ειδικά χωροταξικά σχέδια, που θεσπίζονται αυτή την περίοδο, δεν προωθούν κατευθύνσεις, στερούνται ουσιαστικών προτάσεων για να αρθούν οι αδυναμίες του παρελθόντος. Κύριος κορμός τους παραμένει το στρεβλό πρότυπο της μέχρι σήμερα αναπτυξιακής διαδικασίας στην περιβαλλοντική και οικιστική πολιτική, στην περιφερειακή δομή με τις ελληνικές περιφέρειες μικρές, χωρίς αιρετά όργανα και χωρίς δυνατότητα να παράξουν αναπτυξιακή πολιτική για την περιοχή τους.
- Το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων (ΠΔΕ) τείνει πλέον να χρησιμοποιείται αποκλειστικά για την απαιτούμενη συγχρηματοδότηση των μεγάλων κυρίως έργων, όπως και για μεγάλο μέρος των κοινοτικών χρηματοδοτήσεων, και όχι για τη χάραξη αυτόνομης πολιτικής επενδύσεων και υποδομών κοινής ωφέλειας, σε

μια περίοδο μάλιστα που κάτι τέτοιο είναι απαραίτητο για την τόνωση της οικονομίας και της τοπικής ανάπτυξης.

- Ορισμένα πραγματικά καινοτόμα ευρωπαϊκά προγράμματα ενίσχυσης προβληματικών περιοχών του αστικού και αγροτικού χώρου και νέων αγροτών / γυναικών υποτιμούνται και προσκρούουν σε δαιδαλώδεις γραφειοκρατικές διαδικασίες, με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατό να αξιοποιηθούν από το υγιές παραγωγικό δυναμικό της περιφέρειας ώστε να συμβάλουν στην ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και στην τόνωση της κοινωνικής συνοχής.
- Η συνεχιζόμενη προσπάθεια ιδιωτικοποίησης κάθε δημόσιας υποδομής που μπορεί να φέρει κέρδος στους ιδιώτες, παραβλέποντας ότι αυξάνεται το κόστος ζωής για τους κατοίκους και ότι το Δημόσιο στερείται από πολύτιμα για τη χρηματοδότηση άλλων τομέων έσοδα. Στο πλαίσιο αυτών των επιλογών: Έχουν υπογραφεί έξι μεγάλες Συμβάσεις Παραχώρησης έργων συνολικού προϋπολογισμού μεγαλύτερου των 12 δις € (τις έχουν εγκρίνει ΝΔ και ΠΑΣΟΚ από κοινού) με κοινοπραξίες μεγάλων ξένων και ελληνικών τεχνικών εταιρειών, οι οποίες με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους έχουν αναλάβει την κατασκευή βασικών οδικών αξόνων, με την εκμετάλλευσή τους για τριάντα χρόνια, η οποία άρχισε ήδη πριν την κατασκευή και με σημαντική αύξηση των διοδίων. Προωθείται μία σειρά σημαντικών έργων (προϋπολογισμού άνω των 200 εκατ. €) με τη μέθοδο των Συμβάσεων Παραχώρησης Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ), χωρίς μάλιστα τον παραμικρό σχεδιασμό, με διαβλητές διαδικασίες και σημαντική αύξηση του κόστους των έργων. Σε αυτά συμπεριλαμβάνονται και έργα στοιχειώδους κοινωνικού εξοπλισμού, όπως πυροσβεστικοί σταθμοί, νοσοκομεία, σχολεία, δίκτυα κοινής ωφέλειας, φυλακές.

Η κατάσταση αυτή έχει τεράστιες συνέπειες στην περιφερειακή ανάπτυξη, στην εδαφική και κοινωνική συνοχή, στην προστασία του περιβάλλοντος και του δημόσιου πλούτου της χώρας, καθώς δεν κατανέμει ισόρροπα και δίκαια τα οφέλη, διευρύνει τις ανισότητες, αποδιαρθρώνει τον κοινωνικό ιστό και δημιουργεί ευνοϊκό περιβάλλον για αυθαιρέσεις και ανεξέλεγκτη δράση των οργανωμένων αλλά και των μεμονωμένων ιδιωτικών και πελατειακών συμφερόντων.

Χαρακτηρίζεται από την έλλειψη ενεργών πολιτικών και μέτρων για τη ρύθμιση του αστικού και του αγροτικού χώρου και της υπαίθρου, για την προστασία του δημόσιου πλούτου, του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση των επιπτώσεων από την κλιματική αλλαγή και άλλες καταστροφές.

Αυτό που έχουν καταλάβει πολύ καλά οι πολίτες, και πολύ περισσότερο σήμερα με την οικονομική κρίση και ύφεση, είναι ότι η πολιτική για την ανάπτυξη που εφαρμόστηκε στη χώρα:

- Δημιούργησε υπερκέρδη στις τράπεζες, κυρίως, και σε πολλές επιχειρήσεις, οι οποίες εν τέλει προσδιορίζουν το περιεχόμενο της ανάπτυξης. Στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό στο δανεισμό των νοικοκυριών – «δανειακή ανάπτυξη», όπως λέμε. Συρρίκνωσε μέχρι εξαφάνισης (ιδιαίτερα στην περιφέρεια) τις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις. Τρέφεται από τις εισαγωγές και δημιουργεί τεράστια ελλείμματα στο εμπορικό ισοζύγιο, και βέβαια δεν δημιουργήσε ούτε πολλές ούτε σταθερές θέσεις απασχόλησης.
- Επιπλέον, και σημαντικότερο, δεν προάγεται η κοινωνική ευημερία, δεν βελτιώνεται η ζωή των ανθρώπων. Δεν μειώνονται οι ανισότητες και δεν περιορίζεται, πολλώ μάλλον δεν εξαλείφεται, η φτώχεια. Στην Ελλάδα, εδώ και

δεκαπέντε χρόνια, παραμένει σταθερός ο κίνδυνος της φτώχειας και απειλεί το 20%-25% του πληθυσμού, δηλαδή πάνω από δύο εκατομμύρια πολίτες. Οι βασικοί δείκτες φτώχειας και ανισότητας υπερβαίνουν τους μέσους όρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ η κατάσταση αναμένεται να επιδεινωθεί ραγδαία.

- Οι περιφέρειες της χώρας, παρά τις θυσίες του ελληνικού λαού, εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν πολύ μεγάλα προβλήματα όχι μόνο για το μεγάλο θέμα της ανάπτυξής τους και της τόνωσης της απασχόλησης, αλλά και για την καθημερινότητά τους, για μία αξιοπρεπή διαβίωση και αναβάθμιση της ποιότητας ζωής. Προβλήματα που προκύπτουν από την έλλειψη ενεργών πολιτικών, δράσεων και έργων για έναν βιώσιμο χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, για τον κοινωνικό εξοπλισμό (στην υγεία, την παιδεία, τον πολιτισμό), για τις βασικές υποδομές (στις συγκοινωνίες, τα δίκτυα κοινής ωφέλειας, τη διαχείριση των αποβλήτων), για την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Το αποτέλεσμα είναι ότι, παρά το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια οι δείκτες ανάπτυξης είναι υψηλοί (φέτος βέβαια τείνουν στο μηδέν), εντούτοις καταγράφεται μείωση της απασχόλησης στις περισσότερες περιφέρειες της χώρας, όπως και υψηλά ποσοστά ανεργίας, διπλάσια (Θεσσαλονίκη) ή και πολλαπλάσια (Δυτική και Ανατολική Μακεδονία, Βόρειο Αιγαίο κ.α.) των ποσοστών του κέντρου, γεγονός που δείχνει τον στρεβλό χαρακτήρα που είχε αυτή η αναπτυξιακή διαδικασία και το μεγάλο έλλειμμα εδαφικής συνοχής που δημιουργεί.

- Τα μικρά και μεσαία έργα στην περιφέρεια, που αφορούν κυρίως υποδομές στην παιδεία, στην υγεία, στην ύδρευση-αποχέτευση και γενικότερα στη βελτίωση της καθημερινότητας, συνεχίζουν να είναι οι μεγάλοι χαμένοι, καθώς δεν είναι επιλέξιμα για ευρωπαϊκή χρηματοδότηση και καθώς το εθνικό σκέλος του ΠΔΕ έχει πρακτικά μηδενιστεί, με αποτέλεσμα τα έργα αυτά να αναζητούν ιδιώτη για την κατασκευή και εκμετάλλευσή τους. Ήδη έχει αποφασιστεί η εκτέλεση πάνω από 100 πακέτων έργων με σημαντικά αυξημένο κόστος για το Δημόσιο, διαβλητές διαδικασίες, καμία μέριμνα για τους όρους εργασίας των εργαζομένων σ' αυτά (πριν και μετά την αποπεράτωσή τους) και χωρίς δυνατότητα ελέγχου του τρόπου λειτουργίας τους από την πολιτεία για όσα χρόνια «ανήκουν» στον ιδιώτη.
- Όσον αφορά τα μεγάλα έργα και τις συμβάσεις παραχώρησής τους στους ιδιώτες, πρακτικά όλοι οι μεγάλοι οδικοί άξονες της χώρας έχουν παραχωρηθεί σε ιδιωτικές κοινοπραξίες για τα επόμενα τριάντα χρόνια, με ιδιαίτερα ευνοϊκούς όρους και σε πολύ μικρό αριθμό κατασκευαστικών εταιρειών, γεγονός που δημιουργεί παρενέργειες στον υγιή ανταγωνισμό, στην επιβίωση του εργοληπτικού και επιστημονικού δυναμικού της χώρας, ενώ ενισχύει και τις oligοπωλιακές καταστάσεις. Αυτό είχε ως πρώτο αποτέλεσμα τις μεγάλες αυξήσεις –διπλασιασμός περίπου– των διοδίων στις Εθνικές Οδούς, καθώς οι εταιρείες που έχουν αναλάβει τα έργα έχουν αρχίσει να εισπράττουν διόδια προκαταβολικά, για υπηρεσίες που δεν είναι ακόμη διαθέσιμες!
- Παραμένει η αδιαφάνεια, η γραφειοκρατία και η διαφθορά στη διαχείριση των Κοινοτικών Προγραμμάτων, με αποτέλεσμα τη μειωμένη απορρόφησή τους αλλά και τη σπατάλη πολύτιμων δημόσιων πόρων. Η χαοτική κατάσταση δεν διορθώνεται, παρότι βρισκόμαστε στον τρίτο χρόνο του Δ' ΚΠΣ (ΕΣΠΑ) και έχουν περάσει πολλά εθνικά και κοινοτικά προγράμματα. Αντιθέτως, ο σχετικός νόμος για το νέο πλαίσιο διαχείρισης του ΕΣΠΑ και του ΕΠΑ καθορίζει μια

δαιδαλώδη διαδικασία και δημιουργεί δεκατρείς (13) Ανώνυμες Εταιρείες στις Περιφέρειες, την ΔΗΜΟΣ Α.Ε. για τους ΟΤΑ Α΄ βαθμού, δύο (2) Ανώνυμες Εταιρείες για διαχείριση δράσεων και υποστήριξη φορέων για τη βελτίωση της διοικητικής ικανότητας της Δημόσιας Διοίκησης. Πρόκειται για ένα πλαίσιο διαχείρισης που παραγκωνίζει ακόμη περισσότερο και αποδομεί τις κλασικές δομές της δημόσιας διοίκησης, της τοπικής και περιφερειακής εξουσίας. Ο συγκεντρωτισμός γίνεται κυρίαρχος, η δε Αυτοδιοίκηση, οι περιφέρειες, τα πολιτικά όργανα και οι φορείς προγραμματισμού περιθωριοποιούνται και στερούνται της δυνατότητας να σχεδιάσουν, να προγραμματίσουν, να υλοποιήσουν και να ελέγξουν.

- Η κρίση αυτή στον προγραμματισμό και τις διαδικασίες εκτέλεσης των έργων υποδομής θα βαθιάίνει ακόμη περισσότερο και θα τροφοδοτεί τον φαύλο κύκλο της αποδυνάμωσης και της μη αποκεντρωμένης λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης και της μειωμένης, συνεπώς, παραγωγικότητας και ικανότητάς της, που καταλήγει στον παραμερισμό της και στην ανάδειξη των ιδιωτικών συμφερόντων ως κυρίαρχων.

Χρόνια, και δυστυχώς επιδεινούμενα, θα είναι τα προβλήματα στο πεδίο του σχεδιασμού των πόλεων και της περιφέρειας-υπαίθρου, παρά τη θέσπιση του Γενικού Χωροταξικού Πλαισίου. Προβλήματα όπως η δυσλειτουργία και η αναποτελεσματικότητα του συστήματος λόγω συγκεντρωτισμού, αντιφάσεων της πολιτικής και παλινωδιών, ατολμίας για μια ολοκληρωμένη θεώρηση που θα πλήττει και τα οργανωμένα αλλά και τα μεμονωμένα πελατειακά συμφέροντα, η διαιώνιση της εκτός σχεδίου δόμησης, που ανατρέπει κάθε προσπάθεια ρύθμισης του αγροτικού χώρου και της υπαίθρου, καθώς και η έλλειψη ενεργών πολιτικών και μέτρων για την προστασία του δημόσιου πλούτου (Κτηματολόγιο-Δασολόγιο) και του περιβάλλοντος.

Το Γενικό Χωροταξικό Πλαίσιο και τα ειδικά χωροταξικά σχέδια που θεσπίζονται αυτή την περίοδο δεν προωθούν κατευθύνσεις, στερούνται ουσιαστικών προτάσεων για να αρθούν οι παραπάνω αδυναμίες. Συντηρείται το στρεβλό πρότυπο της μέχρι σήμερα αναπτυξιακής διαδικασίας στην περιφερειακή δομή, στην περιβαλλοντική και οικιστική πολιτική. Έτσι η Ελλάδα θα εξακολουθεί να παραμένει μία περιφέρεια, αφού η ουσιαστική αποκέντρωση θα εξακολουθεί να απουσιάζει και οι αποφάσεις θα συνεχίσουν να λαμβάνονται από την κεντρική κυβέρνηση-διοίκηση. Διαμορφώνεται τελικά ένα χωρικό πρότυπο ανάπτυξης που προτάσσει το στόχο της ανταγωνιστικότητας έναντι όλων των άλλων, αντί –όπως επιβάλλεται– να αντιμετωπίζεται και να προτάσσεται η ανάγκη της προστασίας του περιβάλλοντος και της εδαφικής συνοχής και να υποδεικνύονται ως βασικές συνιστώσες στην αναπτυξιακή πολιτική. Εντελώς συγκεχυμένη, επίσης, είναι η πολιτική για την αγροτική ανάπτυξη, την ύπαιθρο και τη γεωργική γη, όταν για τη χώρα μας αυτοί είναι οι βασικοί οικονομικοί και ταυτόχρονα περιβαλλοντικοί πόροι, που η συνύπαρξή τους θα έπρεπε να αντιμετωπίζεται και να κατευθύνεται από ένα Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο που θα υπηρετεί την αειφορία.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση

Για τον ΣΥΡΙΖΑ, η περιφερειακή πολιτική πρέπει να αποτελεί ένα μέσο-εργαλείο εδαφικής και κοινωνικής συνοχής και οικονομικής αλληλεγγύης, με στόχο να μειώνει τη διαφορά εισοδήματος και πλούτου μεταξύ των φτωχότερων και των πλουσιότερων περιφερειών και να εξασφαλίζει στους πολίτες τις απαραίτητες υποδομές και τον

κοινωνικό εξοπλισμό για την αναβάθμιση της ποιότητας της ζωής τους. Μία ανάπτυξη που θα διασφαλίζει τους πόρους και την κοινωνική συνοχή, θα αμβλύνει τα χάσματα κέντρου-περιφέρειας/περιφερειών και παράλληλα θα δημιουργεί τις προϋποθέσεις για περαιτέρω αναπτυξιακή δραστηριότητα και οικονομική ολοκλήρωση των περιοχών της χώρας. Επανειλημμένα έχουμε τονίσει ότι για να ανατραπεί η σημερινή κατάσταση, είναι αναγκαίο να γίνουν σημαντικές διαρθρωτικές παρεμβάσεις και να ασκηθεί μία ριζοσπαστική πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης, στο πλαίσιο ενός Εθνικού Στρατηγικού Σχεδιασμού.

Αυτό για μας προϋποθέτει, και εργαζόμαστε σε αυτή την κατεύθυνση, τη διαμόρφωση ενός «Στρατηγικού Σχεδίου για την Περιφερειακή Πολιτική και Ανάπτυξη», το οποίο θα προσδιορίζει τους άξονες και τις κατευθύνσεις της ανάπτυξης στους φορείς, στους παραγωγικούς και κοινωνικούς τόπους και τα μέσα της πολιτικής, θα προωθεί σημαντικές αλλαγές στους θεσμούς, στην κοινωνία και στην οικονομία και θα υπηρετεί το στόχο της οικονομικά, κοινωνικά και οικολογικά βιώσιμης ανάπτυξης.

Το πλαίσιο του θα πρέπει να έχει τις παρακάτω αρχές και προϋποθέσεις:

- Την πραγματική και χωρίς ωραιοποιήσεις καταγραφή των μεγάλων προβλημάτων, αλλά και των αναπτυξιακών δυνατοτήτων των περιφερειών της χώρας, όπως και την ενίσχυση της συμμετοχής στον προγραμματισμό και της ικανότητας υλοποίησης προγραμμάτων των τοπικών φορέων, της Περιφέρειας και της Αυτοδιοίκησης.
- Την ανασυγκρότηση των διαδικασιών του δημοκρατικού προγραμματισμού ως συμμετοχική πλουραλιστική διαδικασία και μεθοδολογία. Αναπτυξιακό Περιφερειακό Προγραμματισμό σε κάθε Περιφέρεια.
- Την αλλαγή στον τρόπο σχεδιασμού του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Πρέπει να βασίζεται στον δημοκρατικό προγραμματισμό και να είναι ο κυρίαρχος και όχι, όπως συμβαίνει μέχρι σήμερα, να δρα συμπληρωματικά στα κοινοτικά προγράμματα. Θα πρέπει βέβαια να αυξηθούν και οι πόροι του για τις υποδομές και τα έργα κοινής ωφέλειας και κοινωνικού εξοπλισμού.
- Τη διατήρηση υπό δημόσιο έλεγχο των δημόσιων οργανισμών, των υποδομών και των συλλογικών αγαθών, και την αξιοποίησή τους για την ευρεία κάλυψη κοινωνικών αναγκών, τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και την τόνωση της οικονομίας. Τα στοιχεία αυτά άλλωστε, από κοινού, αποτελούν βασική προϋπόθεση για να μπορούμε να μιλάμε για αειφόρο ανάπτυξη.
- Τη δημιουργία αμερόληπτου και αποτελεσματικού συστήματος διαχείρισης των εθνικών και κοινοτικών πόρων, ώστε να αξιοποιούνται σε όφελος της κοινωνίας, να κατανέμονται ισόρροπα τα οφέλη στη χώρα, να θεμελιώνεται η κοινωνική συνοχή και η μακροχρόνια βάση της ανάπτυξης και να περιοριστεί η σπατάλη.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Η στρατηγική του δημοκρατικού δρόμου για τον σοσιαλισμό μας παραπέμπει σε παρεμβάσεις εκεί που σχεδιάζονται και ασκούνται οι πολιτικές, που σημαίνει ότι εργαζόμαστε για αλλαγές στους θεσμούς, στην κοινωνία και στην οικονομία. Στο πλαίσιο αυτό, η περιφερειακή ανάπτυξη, για τον ΣΥΡΙΖΑ, είναι άρρηκτα δεμένη με την αποκέντρωση, την ενίσχυση των αυτοδιοικητικών θεσμών και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τα όργανα της λαϊκής βούλησης σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Απαιτείται, για τους λόγους αυτούς, μια στρατηγική ενδυνάμωσης της αναπτυξιακής διαδικασίας, πράγμα που προϋποθέτει την κινητοποίηση και αξιοποίηση όλων των φορέων, όπως και έναν στρατηγικό σχεδιασμό μέσω του οποίου θα εντοπίσουμε τους κοινωνικούς στόχους, τους τομείς ανάπτυξης και εξειδίκευσης.

Απαιτείται μία διαδικασία διαλόγου σε «τοπικό» και «περιφερειακό» επίπεδο. Στο κέντρο αυτής της διαδικασίας, η Αριστερά, ο ΣΥΡΙΖΑ, θέτει τα θέματα δομικών αλλαγών στην περιφέρεια, τα θέματα της παραγωγικής απασχόλησης και της διάρθρωσής της, ενώ με τη διαλεκτική της διασφαλίζει τη δημοκρατικότητα ολόκληρης της διαδικασίας.

Απαιτείται αξιοποίηση των εθνικών και κοινοτικών πόρων, δημοκρατικός προγραμματισμός και σχεδιασμός, όπως και σύστημα διαχείρισης αμερόληπτο και αποτελεσματικό, ώστε να κατανέμονται ισόρροπα τα οφέλη, να θεμελιώνεται η κοινωνική συνοχή και η μακροχρόνια βάση της ανάπτυξης.

Πιο αναλυτικά, οι στόχοι μας είναι:

Θεσμοί και διαδικασίες εθνικού σχεδιασμού και δημοκρατικού προγραμματισμού

Για να ανατραπεί η άνιση σχέση κέντρου-περιφέρειας και να αλλάξει ο συγκεντρωτικός τρόπος διακυβέρνησης, είναι αναγκαίες ριζικές μεταβολές στη λειτουργία του κράτους, με τη δημιουργία πλήρως στελεχωμένων αποκεντρωμένων υπηρεσιών και τη μεταφορά εξουσιών και των αντίστοιχων πόρων στο τοπικό επίπεδο. Στο πλαίσιο αυτό, η περιφερειακή ανάπτυξη, για τον ΣΥΡΙΖΑ, είναι συνδεδεμένη με την εμβάθυνση της δημοκρατίας, με ρυθμίσεις και μεταβολές στο πεδίο του κράτους, με την αλλαγή στον συγκεντρωτικό τρόπο διακυβέρνησης για μία πραγματική αποκέντρωση του κράτους, με την ενίσχυση των περιφερειακών οργάνων με μεταφορά εξουσιών, με τη δημιουργία αποκεντρωμένων θεσμών που να την υπηρετούν.

Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκουμε:

- Αποκέντρωση εξουσιών με αιρετή Περιφέρεια – Μητροπολιτική Αυτοδιοίκηση και ισχυρούς ΟΤΑ, όπως και ενίσχυση των πόρων, κρίνοντας αναγκαία τη φορολογική μεταρρύθμιση.
- Ανασυγκρότηση των διαδικασιών του δημοκρατικού προγραμματισμού ως συμμετοχική πλουραλιστική διαδικασία και μεθοδολογία. Αναπτυξιακό Περιφερειακό Προγραμματισμό σε κάθε Περιφέρεια.
- Επανασχεδιασμός των Περιφερειών της χώρας με κριτήρια χωροταξίας, κοινών αναπτυξιακών, κοινωνικών, πολιτιστικών χαρακτηριστικών, όπως και των ΟΤΑ Α΄ Βαθμού.
- Θεσμική κατοχύρωση της συμμετοχής των εκπροσώπων της τοπικής κοινωνίας, με ρόλο στο σχεδιασμό, την παρακολούθηση και τη στήριξη της περιφερειακής πολιτικής και ανάπτυξης.
- Να φέρουμε στο προσκήνιο τον κόσμο της εργασίας, της επιστήμης, της πνευματικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας, τις πραγματικές δυνάμεις της τοπικής κοινωνίας, την Ελλάδα που παράγει και δημιουργεί.
- Ριζική αλλαγή στον τρόπο κατάρτισης, έγκρισης και υλοποίησης του κρατικού προϋπολογισμού καθώς και των προϋπολογισμών των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης με στόχο την κοινωνική συμμετοχή και τη διαφάνεια.

Αναμόρφωση και αύξηση του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων

Για να καλυφθούν οι αναπτυξιακές απαιτήσεις, αλλά και οι δαπάνες στις υποδομές, ιδιαίτερα στο σκέλος των μικρών και μεσαίων έργων της Περιφέρειας, των Νομαρχιακών και Τοπικών Αυτοδιοικήσεων, που επιλύουν χρόνια προβλήματα καθημερινότητας, κοινωνικού εξοπλισμού, προστασίας του περιβάλλοντος και χωροταξικού σχεδιασμού, οι δαπάνες για την κοινωνική πρόνοια, τη λαϊκή κατοικία, την αντιμετώπιση της ανεργίας κλπ., αποτελεί προϋπόθεση η ενίσχυση και η αναμόρφωση του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων (ΠΔΕ), που αποτελεί βασικό εργαλείο άσκησης ενεργού πολιτικής. Το ΠΔΕ θα πρέπει να αποκτήσει αυτόνομο χαρακτήρα και μακροπρόθεσμο σχεδιασμό, για την κάλυψη των αναγκών της χώρας.

Ως βασικές αρχές για το σχεδιασμό και την ορθή διαχείρισή του θεωρούμε:

- Τον δημοκρατικό προγραμματισμό και την υλοποίηση χωρίς καθυστερήσεις, με άρτιες μελέτες, συγκεκριμένους προϋπολογισμούς, διαφανείς και συνεχώς ελεγχόμενες διαδικασίες εκτέλεσης, με υψηλές προδιαγραφές και ποιότητα, για τα υπολειπόμενα έργα του Γ΄ ΚΠΣ και κυρίως του ΕΣΠΑ και ΕΠΑ ώστε να υπάρξουν τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα για το κοινωνικό σύνολο.
- Οι ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις δεν θα πρέπει να υποκαθιστούν τις εθνικές δημόσιες επενδύσεις, αλλά να λειτουργούν προσθετικά σε αυτές.
- Να σταματήσει η προώθηση σημαντικών μικρών και μεγάλων έργων με τη μέθοδο των Συμβάσεων Παραχώρησης Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ), χωρίς μάλιστα τον παραμικρό σχεδιασμό και την ένταξή τους στις διαδικασίες του δημοκρατικού προγραμματισμού, και την παράδοση τελικά άνευ όρων βασικών τομέων του Δημοσίου στην ανεξέλεγκτη επιχειρηματική δραστηριότητα του ιδιωτικού τομέα. Δεν θεμελιώνεται ανάπτυξη με την απορρύθμιση και εκποίηση των δημόσιων οργανισμών και των συλλογικών αγαθών.
- Ολοκληρωμένο χωροταξικό σχεδιασμό του αστικού και αγροτικού χώρου, που θα αποτελεί τη βάση για τον προσανατολισμό των δημόσιων επενδύσεων, ώστε αυτές να συμβάλλουν στην αειφόρο ανάπτυξη και όχι να εξυπηρετούν πελατειακά συμφέροντα.
- Αξιοποίηση του ΠΔΕ για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, μέσω της εκτέλεσης έργων και επενδύσεων στην περιφέρεια που θα προσφέρουν άμεσα νέες θέσεις εργασίας και θα τονώσουν την πραγματική, ενώ ταυτόχρονα θα καλύψουν ελλείψεις σε βασικές υποδομές.

Προγραμματισμός και διαδικασίες εκτέλεσης των δημόσιων έργων υποδομής και κοινωνικού εξοπλισμού

Ο ΣΥΡΙΖΑ έχει έγκαιρα επισημάνει τα αίτια της κακοδαιμονίας στο χώρο των δημόσιων έργων, που αποτελούν κοινή διαπίστωση όλων των συναρμόδιων φορέων, στην αντιμετώπιση των οποίων θα έπρεπε να στραφούν οι προσπάθειες και οι διατάξεις μιας σύγχρονης νομοθετικής παρέμβασης, στην κατεύθυνση της διαφύλαξης του δημόσιου συμφέροντος και της δημόσιας περιουσίας, της προστασίας του περιβάλλοντος, της βελτίωσης των υποδομών της περιφέρειας και των αστικών κέντρων, της ενίσχυσης των υπηρεσιών προγραμματισμού και διοίκησης των έργων.

Οι βασικές αρχές και τα μέτρα στα οποία πρέπει να κατευθυνθούν οι προσπάθειες για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων συνίστανται στα εξής:

- Ριζική αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός των Δημόσιων Τεχνικών Υπηρεσιών και κύρια της ποιότητας επίβλεψης των έργων. Να σταματήσει η απαξίωσή τους και η εκχώρηση των αρμοδιοτήτων τους σε Ανώνυμες Εταιρείες, και σε καμία περίπτωση να μη συνεχιστεί η απαράδεκτη πολιτική της εισαγωγής των εταιρειών αυτών –που στην ουσία επιτελούν έργο κρατικού χαρακτήρα– στο χρηματιστήριο.
- Να μπει τέλος στις κομματικές και άλλες παρεμβάσεις στη λειτουργία τους, ώστε οι Δημόσιες Τεχνικές Υπηρεσίες να μπορέσουν να επιτελέσουν το έργο τους.
- Εξυγίανση του χώρου των κατασκευαστικών εταιρειών με αυστηρή και αντικειμενική κατάρτιση και χρήση του μητρώου των κατασκευαστών, σε αντίθεση με τη σημερινή πρακτική.
- Δημιουργία ενός ολοκληρωμένου εθνικού συστήματος προδιαγραφών και ελέγχου της ποιότητας των έργων και των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- Κατάργηση των αντιφατικών νομοθετικών ρυθμίσεων και απλούστευση του δαιδαλώδους πλέγματος της νομοθεσίας για την εκτέλεση των δημοσίων έργων που έχουν δημιουργήσει νοσηρά φαινόμενα στην παραγωγή τους και μεγάλες δυσχέρειες στην ολοκλήρωσή τους.
- Ενίσχυση των πόρων του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων και του Ταμείου Συνοχής, δημοκρατικός προγραμματισμός για τα έργα υποδομών που καθορίζουν και τον προγραμματισμό των μικρών και μεγάλων έργων και υποδομών που έχει ανάγκη η ελληνική περιφέρεια για την ένταξή της σε διαπεριφερειακά δίκτυα, για την άρση της απομόνωσης των λιγότερο ανεπτυγμένων και απομονωμένων περιφερειών, για επικοινωνία μεταξύ των περιοχών.
- Να σταματήσει η προώθηση σημαντικών μικρών και μεγάλων έργων με τη μέθοδο των Συμβάσεων Παραχώρησης Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ), χωρίς μάλιστα τον παραμικρό σχεδιασμό και την ένταξή τους στις διαδικασίες του δημοκρατικού προγραμματισμού, και την παράδοση τελικά άνευ όρων βασικών τομέων του Δημοσίου στην ανεξέλεγκτη επιχειρηματική δραστηριότητα του ιδιωτικού τομέα.

Χωροταξικός Σχεδιασμός

Για τον ΣΥΡΙΖΑ, το Εθνικό Χωροταξικό Πλαίσιο θα έπρεπε προ πολλού να αποτελεί το βασικό εργαλείο για την ανάπτυξη της χώρας, με κυρίαρχους στόχους την προστασία του περιβάλλοντος – αειφορία, την κοινωνική συνοχή και την ισόρροπη κατανομή των ωφελειών.

- Επιδιώκουμε ένα άλλο Εθνικό Χωροταξικό Πλαίσιο που θα προωθεί κατευθύνσεις και ριζοσπαστικές ρυθμίσεις για να αρθούν οι αδυναμίες του παρελθόντος, να αλλάξει ριζικά το στρεβλό πρότυπο της μέχρι σήμερα αναπτυξιακής διαδικασίας στην περιβαλλοντική και οικιστική πολιτική, στα μεγάλα δίκτυα (κυρίως τα οδικά) και στις υποδομές, στην περιφερειακή δομή με τις ελληνικές περιφέρειες, για να μην παραμένουν μικρές, χωρίς αιρετά όργανα και χωρίς δυνατότητα να παράξουν αναπτυξιακή πολιτική για την περιοχή τους.
- Ένα τέτοιο Πλαίσιο θα προκύψει ως προϊόν ουσιαστικής διαβούλευσης των φορέων, των περιφερειακών και αυτοδιοικητικών μονάδων και γενικά της κοινωνίας των πολιτών.

- Έχοντας υπόψη τα χρόνια και δυστυχώς επιδεινούμενα προβλήματα στο πεδίο του σχεδιασμού των πόλεων, όπως τη δυσλειτουργία και αναποτελεσματικότητα του συστήματος λόγω συγκεντρωτισμού, αντιφάσεων της πολιτικής και παλινωδιών, αποσπασματικότητας και ατολμίας για μια ολοκληρωμένη θεώρηση που θα πλήττει και τα οργανωμένα αλλά και τα μεμονωμένα πελατειακά συμφέροντα, ελλειπούς σύνδεσης σχεδιασμού/εφαρμογής μέσω συστηματικής παρακολούθησης, τη διαιώνιση της εκτός σχεδίου δόμησης που ανατρέπει κάθε προσπάθεια ρύθμισης του αγροτικού χώρου και της υπαίθρου κ.ά., θα προσπαθήσουμε μέσα και από τη συνεργασία με τις τοπικές οργανώσεις και δημοτικές κινήσεις να αναδείξουμε τη σημασία του χωροταξικού σχεδιασμού, και ιδιαίτερα των επί μέρους πολεοδομικών ρυθμίσεων (ΓΠΣ/ΣΧΟΑΠ), στην οικολογική και κοινωνική θεώρηση της τοπικής ανάπτυξης.
- Το Πλαίσιο αυτό θα προτάσσει την ανάγκη της προστασίας του περιβάλλοντος και θα την υποδεκνύει ως βασική συνιστώσα στην αναπτυξιακή πολιτική.
- Θα αναζητεί τα στοιχεία και τους δείκτες που δίδουν την ποσοτική διάσταση των κρίσιμων προβλημάτων, για να διαμορφώνει την πολιτική και τα μέτρα για τη διαχείριση και προστασία των υδάτινων πόρων και του παράκτιου και θαλάσσιου περιβάλλοντος, για τη στρατηγική αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, για τη διατήρηση, προστασία και αποκατάσταση των φυσικών οικοσυστημάτων – ιδιαίτερα μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές των δασικών οικοσυστημάτων–, για τη διαχείριση των απορριμμάτων, για τη διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων και για τις μονάδες επεξεργασίας τους, για την ανάδειξη και διαφύλαξη του πολιτιστικού πλούτου της χώρας.
- Θα δίνει σαφή προτεραιότητα στα μέσα σταθερής τροχιάς (προαστιακός, σιδηρόδρομος), στη δυνατότητα συνδυασμένων μεταφορών, καθώς και δεν υπάρχουν θαλάσσιοι άξονες που να συνεχίζουν τους χερσαίους άξονες ή που να αξιοποιούν κάποιους κόμβους (λιμάνια κλπ.) προς κάποια κατεύθυνση.
- Θα έχει συγκεκριμένη πολιτική για την αγροτική ανάπτυξη, την ύπαιθρο και τη γεωργική γη, τη στιγμή που για τη χώρα μας αυτοί είναι οι βασικοί οικονομικοί και ταυτόχρονα περιβαλλοντικοί πόροι, που η συνύπαρξή τους θα έπρεπε να αντιμετωπίζεται και να κατευθύνεται από ένα Εθνικό Χωροταξικό Σχέδιο που να υπηρετεί την αειφορία.
- Θα έχει σαφείς επιλογές και χρονοδιάγραμμα για την οριστική κατάργηση της εκτός σχεδίου δόμησης, που στην Ελλάδα είναι η μεγαλύτερη αιτία προβλημάτων σε όλα τα επιμέρους πεδία χωροταξικής οργάνωσης και περιβάλλοντος που το Εθνικό Χωροταξικό δεν περιλαμβάνει.
- Θα προωθεί την άμεση εφαρμογή συστηματικών και ολοκληρωμένων προγραμμάτων πολεοδομικού σχεδιασμού στις ελληνικές πόλεις (Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια και Πολεοδομικές Μελέτες Αναθεώρησης και Εφαρμογής του σχεδίου), με παράλληλη ενεργοποίηση και κεντρική υποστήριξη των διοικητικών δομών «παρακολούθησης της εφαρμογής» από τις Νομαρχίες και τους Δήμους.
- Θα προωθεί το διαχωρισμός του υπουργείου Περιβάλλοντος-Χωροταξίας από το υπουργείο των Δημοσίων Έργων. Η δημιουργία αυτόνομου υπουργείου Περιβάλλοντος αποτελεί προ πολλού για μας επιτακτικό αίτημα, που πρέπει να διεκδικήσουμε την άμεση προώθησή του. Το νέο υπουργείο θα πρέπει να αποτελέσει κεντρικό όργανο για τη διαμόρφωση πολιτικής για τη χωροταξία και

το περιβάλλον, όχι ένα αποδυναμωμένο υπουργείο χωρίς χρηματοδότηση και υποστήριξη, «στη γωνία» των εκάστοτε κυβερνητικών προτεραιοτήτων.

Ολοκλήρωση του Εθνικού Κτηματολογίου – Σύνταξη δασικών χαρτών

Επισημαίνουμε τη μεγάλη αναγκαιότητα του Κτηματολογίου, και μάλιστα της περιφέρειας πολύ περισσότερο και όχι μόνο των αστικών κέντρων όπως υλοποιείται μέχρι τώρα. Επισημαίνουμε επίσης την αναγκαιότητα σύνταξης των δασικών χαρτών, με την ορθή διαδικασία και όχι με την «οριοθέτηση» που επίσης προωθείται σήμερα. Δυστυχώς για τη χώρα, αυτή η ανάγκη έγινε προφανέστατη με τραγικό τρόπο ύστερα από τις καταστροφικές φωτιές του περασμένου καλοκαιριού αλλά και σήμερα και κάθε μέρα, με τα σκάνδαλα της Μονής Βατοπεδίου και την τραγική ανεπάρκεια της Διοίκησης –πολλές φορές και της Δικαιοσύνης– να προασπίσει τη δημόσια κτήση.

ΣΤΟΧΟΣ 15

Για μια ολοκληρωμένη πολιτική υπέρ των μικρών επιχειρήσεων

Η παρούσα κατάσταση – Οι τάσεις

Οι μικρές επιχειρήσεις, δηλαδή όσες απασχολούν μέχρι 10 εργαζομένους, αποτελούν τη συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Αυτό, σε συνδυασμό με τα ιδιαίτερα οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους αλλά και τις κοινωνικές επιπτώσεις που θα υπάρξουν στην περίπτωση που συνεχίσει να διατηρείται το υψηλό «ποσοστό θνησιμότητάς» τους, επιβάλλει την διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για αυτές.

Στην Ελλάδα, ο συνολικός αριθμός των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων (Μ&ΠΜΕ) που απασχολούν έως 50 εργαζομένους φθάνει τις 900.000 και αποτελεί το 99% των επιχειρήσεων της χώρας. Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ (2007), οι Μ&ΠΜΕ συνολικά απασχολούν πάνω από 2.340.000 εργαζομένους. Το 93% των επιχειρήσεων αυτών απασχολούν 0 έως 10 εργαζομένους. Στις πολύ μικρές επιχειρήσεις συγκεντρώνεται το 60% σχεδόν της απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα, γεγονός που κατατάσσει την Ελλάδα στην πρώτη θέση της ΕΕ των 27 αναφορικά με το μερίδιο των ΠΜΕ στη συνολική απασχόληση.

Οι Μ&ΠΜΕ στην Ελλάδα χαρακτηρίζονται από εσωστρέφεια, καθώς μόνο ένα πολύ μικρό ποσοστό από αυτές έχει εξαγωγική δραστηριότητα. Ο προσανατολισμός τους στην εσωτερική αγορά και η στενή τους σύνδεση με τις τοπικές κοινωνίες καθιστά την επιβίωσή τους συνάρτηση του εισοδήματος των εγχώριων καταναλωτών. Οι πολιτικές λιτότητας των τελευταίων ετών και η αποδόμηση του κοινωνικού κράτους συμπίεσαν το διαθέσιμο προς κατανάλωση εισόδημα. Η στήριξη της κατανάλωσης μέσω του τραπεζικού δανεισμού, που λειτούργησε ως αντίρροπη δύναμη, δείχνει να φτάνει στα όριά της, λόγω της υπερχρέωσης των νοικοκυριών.

Η ένταση του ανταγωνισμού, με την απελευθέρωση των αγορών και την είσοδο νέων μεγάλων «παικτών» στην αγορά (π.χ. πολυκαταστήματα), έχει οξύνει τις πιέσεις προς τις Μ&ΠΜΕ. Λόγω του μικρού τους μεγέθους, οι Μ&ΠΜΕ χαρακτηρίζονται από τεχνολογική υστέρηση, ενώ δεν έχουν τους αναγκαίους πόρους για να υιοθετήσουν τεχνολογικές καινοτομίες στην παραγωγή, πράγμα που θα τους επέτρεπε την παραγωγή διαφοροποιημένων προϊόντων. Συνεπώς, το άνοιγμα των αγορών και η ένταση του ανταγωνισμού οδηγούν στην πράξη σε επιτάχυνση της τάσης ολιγοπώλησης των επιμέρους αγορών.

Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο είναι, επίσης, το γεγονός ότι μεγάλο ποσοστό των Μ&ΠΜΕ είναι οικογενειακού χαρακτήρα. Η στήριξή τους, επομένως, ειδικά σε μια περίοδο οικονομικής κρίσης, επιβάλλεται και για λόγους κοινωνικής συνοχής.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση

Η οικοδόμηση μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για τις πολύ μικρές και τις μικρές επιχειρήσεις αποτελεί μια πρόκληση για την Αριστερά σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό επίπεδο. Αποτελεί πρόκληση γιατί:

- η μικρή επιχείρηση αναδεικνύεται σε ουσιαστικό μηχανισμό πρόσβασης στην αγορά εργασίας για κάποιες ομάδες του πληθυσμού που αντιμετωπίζουν έντονα προβλήματα. Πρέπει, επομένως, να στηριχθεί και να ενισχυθεί. Ταυτόχρονα, η μικρή επιχείρηση μπορεί να συμβάλει αποφασιστικά στην πρόταση ενός διαφορετικού μοντέλου ανάπτυξης,
- η μικρή επιχείρηση μπορεί να συνεισφέρει στην ανάπτυξη εναλλακτικών προϊόντων τα οποία δεν θα εντάσσονται στη μαζική παραγωγή και τα οποία θα συμβάλλουν παράλληλα στη διασφάλιση σημαντικών ποιοτικών παραμέτρων της ζωής μας,
- η δυνατότητα ανάπτυξης μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων αποτελεί ουσιαστική παράμετρο της τοπικής-ενδογενούς ανάπτυξης, της ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής και των ανθρώπινων σχέσεων,
- γνωρίζουμε ότι συχνά η μικρή επιχείρηση παραβιάζει τα δικαιώματα των εργαζομένων, πράγμα που προφανώς δεν μπορεί να είναι αποδεκτό, υπό οποιοσδήποτε συνθήκες και αν συμβαίνει.

Βάσει των παραπάνω, αναγνωρίζουμε ότι, προκειμένου η μικρή επιχείρηση να παίζει το ρόλο που της αναλογεί στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, προκειμένου να μην ισοπεδωθεί από την τυποποίηση αλλά να μπορέσει να στραφεί σε ποιοτικά και διαφοροποιημένα προϊόντα, πρέπει να υποστηριχτεί από μια συνολικότερη πολιτική η οποία θα αφορά τόσο τα άμεσα ζητήματα που αντιμετωπίζει (πρόσβαση σε χρηματοδότηση, επαγγελματική στέγη, ασφαλιστικό των αυτοαπασχολούμενων και των μικρών επιχειρηματιών κ.λπ.) όσο και τους εξωτερικούς «παράγοντες» (δίκτυα παραγωγής και διανομής, υποδομές κ.λπ.). Συνεπώς, η πολιτική μας για τις πολύ μικρές και τις μικρές επιχειρήσεις αναπτύσσεται γύρω από τρεις αλληλένδετους άξονες:

Οι μικρές επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται σε όλους σχεδόν τους κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Οι σχετικές πολιτικές πρέπει, επομένως, να αποτελούν οργανική συνιστώσα του συνόλου των κλαδικών πολιτικών (τουρισμός, εμπόριο, βιομηχανία-βιοτεχνία, υπηρεσίες, νέες τεχνολογίες). Αυτό σημαίνει ότι απαιτούνται κάποιες εξειδικεύσεις ανά περίπτωση. Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, οι μικρές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν μια σειρά κοινών προβλημάτων (πρόσβαση στη χρηματοδότηση, επαγγελματική στέγη κ.λπ.), ενώ συχνά εντάσσονται ομαδόν στα διάφορα προγράμματα και αναπτυξιακούς νόμους. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, πρέπει να εξεταστεί η δυνατότητα δημιουργίας Ειδικής Γραμματείας για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις στο Υπουργείο Ανάπτυξης, με ευθύνη τη διαμόρφωση και το συντονισμό των πολιτικών για τις μικρές επιχειρήσεις.

Η πολιτική για τις μικρές επιχειρήσεις δεν μπορεί παρά να αποτελεί τμήμα μιας συνολικότερης οικονομικής και βιομηχανικής πολιτικής με στόχο την παραγωγή φιλικών προς το περιβάλλον προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής ποιότητας.

Η πολιτική για τις πολύ μικρές και τις μικρές επιχειρήσεις οφείλει να στηρίζει κάθε προσπάθεια τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και ποιοτικής αναβάθμισης της παραγωγικής διαδικασίας, υπό την προϋπόθεση ότι η επιχείρηση συμμορφώνεται πλήρως με την εργατική, περιβαλλοντική και λοιπή νομοθεσία και δεν επιδιώκει τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς της μέσω της συμπίεσης του κόστους εργασίας, της υποβάθμισης της ποιότητας του παραγόμενου προϊόντος ή της παρεχόμενης υπηρεσίας, της παράκαμψης των περιβαλλοντικών, φορολογικών, ασφαλιστικών ή άλλων υποχρεώσεών της.

Υπ' αυτή την έννοια, ο ΣΥΡΙΖΑ υποστηρίζει τη σύνδεση των πάσης φύσης ενισχύσεων και κινήτρων με κοινωνικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους, τις οποίες οι επιχειρήσεις οφείλουν να ενσωματώσουν τόσο στα αναπτυξιακά τους προγράμματα όσο και στον καθημερινό τρόπο λειτουργίας τους.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Ανάπτυξη εναλλακτικών μεθόδων χρηματοδότησης

Το πρόβλημα της πρόσβασης στη χρηματοδότηση είναι το σημαντικότερο από όσα αντιμετωπίζουν οι μικρές και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις, αφού το κόστος διαχείρισης των τραπεζικών δανείων είναι πολύ υψηλότερο γι' αυτές, ενώ οι όροι δανεισμού είναι περισσότερο επαχθείς απ' ό,τι στην περίπτωση των μεγαλύτερων επιχειρήσεων. Συνεπώς, για τη στήριξη των μικρών επιχειρήσεων πρέπει να αναζητηθούν τρόποι οι οποίοι αφενός θα ευνοούν την εσωτερική δημιουργία κεφαλαίου από την ίδια την επιχείρηση, με στόχο την εγχώρια επανεπένδυση, και αφετέρου θα εξασφαλίζουν ουσιαστική πρόσβαση στην εξωτερική χρηματοδότηση. Προτείνουμε – διεκδικούμε:

Την επαναφορά του αφορολόγητου αποθεματικού για τις πολύ μικρές και τις μικρές επιχειρήσεις. Το αφορολόγητο αποθεματικό αποτελεί ένα αναντικατάστατο εργαλείο αυτοχρηματοδότησης των επιχειρήσεων, το οποίο άλλωστε ανταποκρίνεται και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των ελληνικών μικρών επιχειρήσεων (σύμφωνα με σχετικές μελέτες, περίπου το 85% των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων πραγματοποίησε τις όποιες επενδύσεις με ίδια κεφάλαια, τα οποία δεν προήλθαν από τραπεζικό δανεισμό). Η λογική του αφορολόγητου αποθεματικού είναι ότι δίνεται η δυνατότητα στη μικρή επιχείρηση να εξαιρέσει για ένα διάστημα (π.χ. 2-3 χρόνια) τμήμα των κερδών από την φορολογία της, αναλαμβάνοντας την υποχρέωση να πραγματοποιήσει, μετά το πέρας της περιόδου εξαίρεσης, αντίστοιχου ύψους επένδυση. Στην αντίθετη περίπτωση, το σχετικό ποσό φορολογείται με υψηλότερο συντελεστή. Το ύψος του ποσού μπορεί και πρέπει να ποικίλλει ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης. Σε αυτή την κατεύθυνση, ο ΣΥΡΙΖΑ υποστηρίζει ως βάση συζήτησης της πρόταση της ΓΣΕΒΕΕ.

- Την επαναδιαπραγμάτευση του συνόλου των ενισχύσεων και των κινήτρων, προκειμένου να διαπιστωθεί η συμβολή τους στην ποιοτική ανάπτυξη της ίδιας της επιχείρησης αλλά και στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.
- Την ίδρυση μιας νέας δημόσιας τράπεζας ειδικού σκοπού για τις μικρές επιχειρήσεις, με στόχο να συνδράμει στη χορήγηση δανείων με ευνοϊκότερους όρους και από τις άλλες τράπεζες.
- Την κατάργηση της εισφοράς στις τράπεζες του 0,6% (περιθώριο τράπεζας), της εισφοράς του ν. 128/78 (χρηματοδότηση για προεξόφληση των απαιτήσεων) και της εισφοράς του 3/οοο (προεξόφληση επιταγών στις τράπεζες).
- Την αναμόρφωση πτωχευτικού δικαίου (ΤΕΙΠΕΣΙΑΣ).
- Την προώθηση ειδικών προγραμμάτων χρηματοδότησης για επενδύσεις σε τεχνολογικό εκσυγχρονισμό των πολύ μικρών επιχειρήσεων και των αυτοαπασχολουμένων.
- Την ενίσχυση των μηχανισμών εγγυήσεων των δανείων (π.χ. ΤΕΜΠΙΜΕ κ.ά.).

- Την προώθηση νέων χρηματοδοτικών εργαλείων, όπως κεφάλαια σποράς, μικροδάνεια, κουπόνια καινοτομίας.
- Την εφαρμογή εναλλακτικών μεθόδων χρηματοδότησης για την ενίσχυση της ανάπτυξης των μικρών επιχειρήσεων «ειδικού σκοπού», δηλαδή μικρών επιχειρήσεων που δεν έχουν ως κυρίαρχο στόχο την κερδοφορία αλλά την ένταξη στην αγορά εργασίας ομάδων που αντιμετωπίζουν εξαιρετικά σοβαρά προβλήματα, την κάλυψη κοινωνικών αναγκών, την ανάπτυξη της οικονομίας της αλληλεγγύης.

Φορολογία

Τα άδικα φορολογικά μέτρα των τελευταίων χρόνων έχουν πλήξει όχι μόνο τα εισοδήματα των μισθωτών και των συνταξιούχων αλλά και τις μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες είναι ο εύκολος φοροεισπρακτικός στόχος στον επιχειρηματικό τομέα. Αντίθετα, οι μεγάλες επιχειρήσεις, πολυεθνικές και εγχώριες, αντιμετωπίζονται ιδιαίτερα ευνοϊκά, με χαριστικές νομοθετικές ρυθμίσεις, μεγάλες μειώσεις των φορολογικών συντελεστών και με ποικίλες φοροαπαλλαγές και φοροελαφρύνσεις. Λόγω αυτή της κατάστασης, είναι απαραίτητη η ριζική μεταρρύθμιση του υπάρχοντος φορολογικού συστήματος, ώστε να γίνει επιτέλους κοινωνικά δίκαιο και αποτελεσματικό. Πρέπει η φορολόγηση των μικρών επιχειρήσεων να γίνεται με βάση την πραγματική φοροδοτική τους ικανότητα και όχι με βάση την αυθαίρετα καθοριζόμενη από κριτήρια ανεδαφικά και άδικα (βλ. Στόχο 19). Επιγραμματικά αναφέρουμε μερικά σημεία-μέτρα, τα οποία θεωρούμε ιδιαίτερα σημαντικά για τον κλάδο των μικρών επιχειρήσεων:

- Επαναφορά και αύξηση του αφορολόγητου ορίου για τις ατομικές επιχειρήσεις-αυτοαπασχολούμενους και αντίστοιχη προσαρμογή των φορολογικών κλιμακίων, ώστε να μειωθεί ουσιαστικά ο φορολογικός συντελεστής.
- Ετήσια τιμαριθμοποίηση της φορολογικής κλίμακας.
- Μείωση του φορολογικού συντελεστή κατά τη μεταβίβαση των Μ&ΠΜΕ επιχειρήσεων και κατά την πώληση – μέρους ή του συνόλου– της επιχείρησης στους υπαλλήλους της.
- Κωδικοποίηση και απλοποίηση της φορολογικής νομοθεσίας (λόγω του κόστους συμμόρφωσης και με το σκεπτικό ότι, όπως είναι σήμερα, το σύστημα ευνοεί τη φοροδιαφυγή).
- Ενίσχυση των δικτυώσεων των επιχειρήσεων.
- Η κουλτούρα συνεργασίας μεταξύ των μικρών επιχειρήσεων του ίδιου ή διαφορετικού κλάδου απουσιάζει ιδιαίτερα μεταξύ των ελληνικών μικρών επιχειρήσεων, ενώ πρέπει να αναζητηθούν τρόποι αλλαγής αυτής της κουλτούρας τόσο μέσω της εκπαίδευσης και της επιμόρφωσης όσο και με ειδικά κίνητρα. Ωστόσο, η δημιουργία είτε οριζόντιων είτε κάθετων δικτυώσεων μεταξύ των μικρών επιχειρήσεων μπορεί να επιφέρει σημαντικές μειώσεις στα κόστη παραγωγής και διανομής και να εξασφαλίσει το απαραίτητο ελάχιστο μέγεθος που καθιστά συμφέρουσα την επένδυση σε τεχνολογία και καινοτομία. Στην αποτελεσματική επίτευξη του στόχου, θα μπορούσαν να συμβάλουν οι ελεύθερες επαγγελματικές οργανώσεις των μικρών επιχειρήσεων (Εμπορικοί Σύλλογοι, Σωματεία).

Ενάντια στον έλεγχο της αγοράς από τα μονοπώλια

Η αναποτελεσματική αντιμονοπωλιακή νομοθεσία και η πολιτική απροθυμία των κυβερνήσεων της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ είχε ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση μονοπωλιακών καταστάσεων σε αρκετά τμήματα της αγοράς. Για παράδειγμα, κατά την τελευταία εικοσαετία, η συγκέντρωση του κεφαλαίου και των αγορών όχι μόνο δεν ανακόπηκε αλλά πήρε πρωτόγνωρες διαστάσεις.

Για εμάς, η απάντηση στα φαινόμενα των ολιγοπωλίων και των μονοπωλίων στην αγορά δεν βρίσκεται στην αγιοποίηση του ελεύθερου ανταγωνισμού. Η απάντηση στα μονοπώλια δεν είναι ο ελεύθερος ανταγωνισμός αλλά μια πολιτική που θα τιθασεύει τη δύναμη των μονοπωλίων. Η απελευθέρωση των αγορών δεν θα λύσει το πρόβλημα της ανταγωνιστικότητας. Η ελεύθερη αγορά χωρίς ισχυρά εργαλεία εποπτείας, ελέγχου και ρύθμισης δημιουργεί μια κατάσταση ασυδοσίας, την οποία εκμεταλλεύονται όσοι έχουν τη δυνατότητα να το κάνουν. Προτείνουμε να δημιουργηθούν υποδομές μελέτης και παρακολούθησης, ώστε να ενισχυθούν όλοι οι σχετικοί ελεγκτικοί μηχανισμοί και να υπάρξει συντονισμός μεταξύ τους (Επιτροπή Ανταγωνισμού, ΕΦΕΤ, ΣΔΟΕ, Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς). Θεωρούμε αναγκαία τη λήψη μέτρων για την καταπολέμηση του αθέμιτου ανταγωνισμού στον τομέα του εμπορίου, όπως:

- Εξασφάλιση θέσης – ράφι στα σουπερμάρκετ σε μικρούς παραγωγούς.
- Εξασφάλιση της δυνατότητας προβολής των προϊόντων μικρών παραγωγών στα μέσα ενημέρωσης.
- Ύπαρξη φορέων υποστήριξης, όπως ο ΕΟΜΜΕΧ, που θα ασκούν μακροχρόνιες πολιτικές στήριξης των Μ&ΠΜΕ οι οποίες δεν θα εξαρτώνται από τα εκάστοτε πακέτα χρηματοδότης της ΕΕ.
- Ενδυνάμωση των φορέων εκπροσώπησης (ΓΣΕΒΕΕ, ΕΣΕΕ κ.λπ.).
- Αναθεώρηση της εμπορικής χωροταξίας, ειδικά των διαδικασιών αδειοδότησης- εγκατάστασης των μεγάλων επιχειρήσεων που «πνίγουν» τους μικρούς, ενώ παράλληλα διαμορφώνουν όρους ενίσχυσης και συγκέντρωσης των μονοπωλίων (π.χ. πολυκαταστήματα, εμπορικά κέντρα, πολυχώροι).
- Είναι απαραίτητη η εφαρμογή των αγορανομικών διατάξεων για τον έλεγχο της αγοράς και την προστασία των καταναλωτών από προϊόντα αμφιβόλου ποιότητας χωρίς ταυτότητα και από άγνωστη χώρα προέλευσης.

Τεχνολογικός εκσυγχρονισμός – επιμόρφωση

Ο χαμηλός βαθμός τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των ελληνικών επιχειρήσεων αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, κυρίως λόγω της αδυναμίας πρόσβασης στη χρηματοδότηση. Από την άλλη πλευρά, δεν υπάρχει κανένα οργανωμένο αναπτυξιακό σχέδιο για την ενίσχυση μικρών μονάδων που θα ασχολούνται με την τεχνολογία αιχμής. Το επιχείρημα ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχουν αρκετοί επιστήμονες καταρρίπτεται από το σύνολο των ερευνών. Οι νέες θέσεις εργασίας δημιουργούνται κατά κανόνα σε κλάδους χαμηλής ειδίκευσης, ενώ τα μεγάλα ποσοστά ανεργίας παρατηρούνται σε ομάδες υψηλότερων ακαδημαϊκών προσόντων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα να διαθέτει συχνά περισσότερη και καλύτερη κατάρτιση από αυτή που απαιτείται από την επιχείρηση.

Ο ΣΥΡΙΖΑ στηρίζει τις προσπάθειες τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, τονίζοντας ωστόσο την ανάγκη το πρόγραμμα ενίσχυσης να περιλαμβάνει συγκεκριμένες πρόνοιες για το επίπεδο της απασχόλησης και την εξασφάλιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων.

- Εκσυγχρονισμός της επιχείρησης και επιμόρφωση του προσωπικού.
- Εξειδικευμένη πληροφόρηση και καθιέρωση διαδικασιών συμβουλευτικής υποστήριξης με συμμετοχή του κράτους και των Μ&ΠΜΕ.
- Ενίσχυση και εξειδίκευση των οργανισμών και των κλαδικών ιδρυμάτων ανάπτυξης χωρίς αλληλοεπικαλύψεις.
- Μακροπρόθεσμη πολιτική στη βιοτεχνία, στο εμπόριο και στις υπηρεσίες, με στόχο τον εκσυγχρονισμό, την αναδιάρθρωση και τη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων, χωρίς πρόχειρα μέτρα που ενισχύουν την παραοικονομία και τον άνισο εξοντωτικό ανταγωνισμό.
- Διασύνδεση των παραγωγικών Μ&ΠΜΕ με ερευνητικούς φορείς, με στόχο την αξιοποίηση της επιστημονικής γνώσης για την παραγωγή καινοτόμων προϊόντων.
- Δημιουργία μόνιμων ερευνητικών μηχανισμών οι οποίοι θα καταγράφουν τις ανάγκες της αγοράς και τις εξελίξεις της οικονομίας, ώστε να γνωρίζει η πολιτεία και να υποβοηθούνται οι μικρές επιχειρήσεις στη λήψη μέτρων και αντίστοιχων πρωτοβουλιών.

Ενίσχυση της ποιότητας και της περιβαλλοντικής διάστασης

Η αναβάθμιση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων και των παρεχόμενων υπηρεσιών και η ενσωμάτωση φιλικών προς το περιβάλλον μεθόδων παραγωγής αποτελούν συγχρόνως οικονομική επιλογή για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της επιχείρησης και υποχρέωση της επιχείρησης απέναντι στην κοινωνία. Υπό αυτή την έννοια, προτείνουμε τη σύνδεση των ενισχύσεων και των αναπτυξιακών κινήτρων που παρέχονται από το νόμο με ρήτρες περιβαλλοντικής συμμόρφωσης και ποιοτικής αναβάθμισης της παραγωγής.

- Κίνητρα για επενδύσεις Μ&ΠΜΕ με αντικείμενο την προστασία του περιβάλλοντος και την εκμετάλλευση ενεργειακών πηγών φιλικών προς το περιβάλλον.
- Δημιουργία συλλογικών υποδομών για τις Μ&ΠΜΕ, με βιοτεχνικά πάρκα, εκθεσιακά κέντρα με ζώνες ελεύθερων δραστηριοτήτων κ.λπ., που ταυτόχρονα θα δίνουν ανάσα στην πρωτεύουσα και τις μεγάλες πόλεις.
- Εξασφάλιση ενός σταθερού πλαισίου λειτουργίας μέσω της ολοκλήρωσης της εμπορικής και βιομηχανικής πολεοδομίας.
- Στήριξη των Μ&ΠΜΕ για την εφαρμογή των συστημάτων ολικής ποιότητας και την πιστοποίηση ποιότητας CE και στις πολύ μικρές επιχειρήσεις.
- Μέτρα οικονομικής ενίσχυσης για μετεγκατάσταση εκτός των αστικών κέντρων μέσα σε βιομηχανικά πάρκα.
- Προώθηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων που θα στοχεύουν στον εκσυγχρονισμό της επιχείρησης και την επιμόρφωση του προσωπικού της.

Μείωση της γραφειοκρατίας

Για τη στήριξη των Μ&ΠΜΕ είναι απαραίτητο να λυθούν θέματα γραφειοκρατίας και να απλοποιηθούν οι διαδικασίες. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνουμε:

- Την ανάπτυξη ολοκληρωμένων επιχειρηματικών δομών κατά το πρότυπο των ΚΕΠ, με στόχο τη δραστική μείωση του γραφειοκρατικού κόστους λειτουργίας για τις Μ&ΠΜΕ.
- Την ενθάρρυνση των συναλλαγών δημοσίου – επιχειρήσεων μέσω διαδικτύου.
- Την απλοποίηση του θεσμικού πλαισίου για την έκδοση της άδειας λειτουργίας και την απλοποίηση της φορολογικής νομοθεσίας.
- Την απλοποίηση των διαδικασιών ένταξης σε χρηματοδοτικά προγράμματα και αναπτυξιακούς νόμους.
- Την ανάπτυξη υποδομών εξειδικευμένης πληροφόρησης και εξυπηρέτησης (κατά το πρότυπο των ΚΕΠ) και την καθιέρωση διαδικασιών συμβουλευτικής υποστήριξης με συμμετοχή του κράτους και των Μ&ΠΜΕ.
- Τη λήψη μέτρων για τη διευκόλυνση της μεταβίβασης των Μ&ΠΜΕ, όπως:
  - Οι εν λειτουργία επιχειρήσεις που μεταβιβάζονται να μπορούν να λειτουργήσουν για ένα εύλογο χρονικό διάστημα με την υπάρχουσα άδεια λειτουργίας και να μειωθεί η γραφειοκρατία που απαιτείται για την έκδοση της νέας άδειας.
  - Να προβλεφθούν μέτρα ενίσχυσης της επιχείρησης για τη νομιμοποίηση της λειτουργίας της, με παροχή κινήτρων διαφόρων μορφών, όπως μέτρα χρηματοδοτικής ενίσχυσης για εγχώρια μετεγκατάσταση, αν αυτή είναι επιβεβλημένη.

Στήριξη του ΟΑΕΕ

Ο ΟΑΕΕ είναι ο δεύτερος σε μέγεθος και σημασία ασφαλιστικός φορέας. Σήμερα αφορά 861.300 κύρια ασφαλισμένους, 304.000 συνταξιούχους και 1.211.000 μέλη οικογένειας (ιατρική περίθαλψη). Ωστόσο, παρά το μέγεθός του, ο ΟΑΕΕ αντιμετωπίζει σήμερα σημαντικά οικονομικά προβλήματα, τα οποία συχνά τον αναγκάζουν να πουλά ιδιοκτησιακά στοιχεία προκειμένου να πληρώσει τις αναγκαίες συντάξεις. Την ίδια στιγμή, το επίπεδο των παροχών του οργανισμού είναι εξαιρετικά χαμηλό (το 65% των συνταξιούχων του ΟΑΕΕ λαμβάνει σύνταξη μικρότερη από 400 ευρώ).

Είναι φανερό ότι, πέραν των άμεσων μέτρων για την στήριξη του οργανισμού, πρέπει να εγκαινιαστεί ένας ουσιαστικός διάλογος με τους ενδιαφερόμενους φορείς για τη μεταρρύθμισή του, με στόχο τη βελτίωση των παροχών και την εξασφάλιση της βιωσιμότητάς του.

Σε αυτή την κατεύθυνση, ο ΣΥΡΙΖΑ θέτει προς συζήτηση την πρόταση σύνδεσης των ασφαλιστικών εισφορών με τα κέρδη της επιχείρησης. Σήμερα οι ασφαλιστικές εισφορές των ασφαλισμένων επαγγελματιών κλιμακώνονται με αποκλειστικό κριτήριο το χρόνο ασφάλισης. Αυτό το σύστημα ενέχει την άρρητη παραδοχή ότι τα κέρδη μιας επιχείρησης αυξάνονται με την πάροδο του χρόνου, πράγμα που δεν ισχύει σε όλες τις περιπτώσεις. Ακόμη περισσότερο, αυτή η ρύθμιση αποτυγχάνει να ενσωματώσει τις περιόδους οικονομικής ύφεσης ή πτώσης των εργασιών μιας

επιχείρησης, δημιουργώντας έτσι ένα δυσβάστακτο επιπλέον βάρος για τον επαγγελματία, τη στιγμή που αυτός χρειάζεται στήριξη. Επίσης, με το ισχύον σύστημα, ένας επιχειρηματίας με 20 χρόνια στο επάγγελμα και εισόδημα 300.000 ευρώ το χρόνο πληρώνει ακριβώς τις ίδιες εισφορές με έναν επιχειρηματία με 20 χρόνια στο επάγγελμα και εισόδημα 20.000 ευρώ το χρόνο!

Βάσει των παραπάνω, η πρόταση που θέτει προς συζήτηση ο ΣΥΡΙΖΑ προβλέπει:

- Τη σύνδεση των ασφαλιστικών εισφορών του επαγγελματία με τα κέρδη της επιχείρησης.
- Τη διαμόρφωση της σύνταξης στη βάση των 10 καλύτερων ετών ασφάλισης.
- Την εξασφάλιση ενός κατώτατου ορίου σύνταξης για όλους τους ασφαλισμένους του οργανισμού (η κατώτατη σύνταξη πρέπει να αυξηθεί άμεσα κατά 30%, με την προοπτική να φτάσει στα 1.300 ευρώ ανά ασφαλισμένο).

Σε κάθε περίπτωση, ο ΣΥΡΙΖΑ τονίζει ότι τα παραπάνω αφορούν μια πρόταση προς συζήτηση με τους αρμόδιους φορείς, ενώ τον κύριο λόγο για το σύστημα που τελικά θα επιλεγεί πρέπει να τον έχουν οι ίδιοι οι απασχολούμενοι και οι ασφαλισμένοι, μέσω των οργανώσεων εκπροσώπησής τους.

Εκτός από τα παραπάνω, για την άμεση στήριξη του ΟΑΕΕ προτείνουμε:

- Χρηματοδότηση του ΟΑΕΕ στο 0,62% του ΑΕΠ.
- Η κατώτατη σύνταξη σταδιακά να φτάσει τα 1.300 ευρώ.
- Πλήρης ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.
- Οριστική επίλυση του ζητήματος της διαδοχικής ασφάλισης.
- Διεύρυνση της ασφαλιστικής βάσης μέσω της ένταξης στον ΟΑΕΕ ασφαλισμένων επαγγελματιών που κατοικούν σε πόλεις κάτω των 2000 κατοίκων και σήμερα ασφαλίζονται στον ΟΓΑ.
- Δημιουργία Ταμείου Κοινωνικής Αλληλεγγύης Επαγγελματιών. Η χρηματοδότηση του ταμείου μπορεί να είναι τριμερής (επαγγελματίες, κράτος, ευρωπαϊκά κονδύλια). Αντικείμενό του θα είναι η προστασία του επαγγελματία από την ανεργία ή η εξασφάλιση τμήματος του εισοδήματός του σε εξαιρετικές περιπτώσεις (καταστροφές, αρρώστια, έκτατα γεγονότα κ.λπ.). Η δημιουργία του Ταμείου Κοινωνικής Αλληλεγγύης Επαγγελματιών επιβάλλεται από το γεγονός ότι, σε αντίθεση με τους μισθωτούς, οι μηχανισμοί κοινωνικής υποστήριξης και προστασίας των οποίων είναι υποτυπώδεις, για τους μικρούς επαγγελματίες και τους αυτοαπασχολούμενους οι μηχανισμοί κοινωνικής προστασίας είναι ανύπαρκτοι.
- Δεδομένου ότι τα ζητήματα επαγγελματικής στέγης είναι από τα σημαντικότερα που αντιμετωπίζει η πολύ μικρή και η μικρή επιχείρηση σήμερα, προτείνουμε τη δημιουργία Ειδικού Ταμείου Επαγγελματικής Στέγης, το οποίο θα λειτουργεί στα πρότυπα του Ταμείου Κοινωνικής Αλληλεγγύης Επαγγελματιών.

Χρόνος εργασίας - ωράριο

Η απελευθέρωση του ωραρίου και η επιμήκυνση του χρόνου εργασίας προβάλλονται από τις μεγάλες αλυσίδες και τις πολυεθνικές επιχειρήσεις ως αναγκαία μέτρα για την τόνωση της κίνησης στην αγορά και τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων λόγω της κρίσης. Στην πράξη, ωστόσο, η απελευθέρωση του ωραρίου δεν αυξάνει τον κύκλο εργασιών μιας επιχείρησης. Η καταναλωτική δαπάνη δεν μειώνεται λόγω έλλειψης χρόνου των καταναλωτών αλλά εξαιτίας της έλλειψης διαθέσιμου εισοδήματος. Επιπλέον, τα επιχειρήματα περί αύξησης της απασχόλησης είναι έωλα, καθώς, στις περισσότερες περιπτώσεις, είτε αυτή η αύξηση αφορά θέσεις μερικής απασχόλησης είτε πρόκειται για υπερωριακή απασχόληση. Η απελευθέρωση του ωραρίου, επομένως, οδηγεί αφενός σε περαιτέρω ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων και αφετέρου σε βιολογική εξουθένωση των μικρών ελεύθερων επαγγελματιών. Στο πλαίσιο αυτό, προτείνουμε:

- Τον καθορισμό ανώτατου ορίου 48 ωρών την εβδομάδα για επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου.
- Είμαστε αντίθετοι στην προσπάθεια κατάργησης της αργίας της Κυριακής με οποιοδήποτε πρόσχημα.
- Τη δυνατότητα καθορισμού μικρότερου ωραρίου (σε σχέση με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο) σε νομαρχιακό επίπεδο, έπειτα από σύμφωνη γνώμη όλων των ενδιαφερόμενων φορέων.

ΣΤΟΧΟΣ 16

Η αγροτική ανάπτυξη ως βασικός πυλώνας της ανασυγκρότησης της υπαίθρου

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις

Το μοντέλο «εντατικής» γεωργίας βρίσκεται σε αδιέξοδο

Το μοντέλο της «εντατικής γεωργίας», προσηλωμένης στη μεγιστοποίηση της παραγωγής προϊόντων, που εφαρμόστηκε από τα μέσα του 20ού αιώνα, αποτέλεσε μορφή αλόγιστης ανάπτυξης με σοβαρές επιπτώσεις στο περιβάλλον και στην υγεία των ανθρώπων. Οδήγησε σε ανεξέλεγκτη κατάχρηση φυσικών πόρων. Έδρασε προσθετικά στη ρύπανση του περιβάλλοντος. Δημιούργησε τριγμούς στο ίδιο το παγκόσμιο σύστημα γεωργικής παραγωγής, με αποτέλεσμα στις μέρες μας να αμφισβητείται η ίδια η δυνατότητα ύπαρξης γεωργικής παραγωγής στο μέλλον. Οι σοβαρότερες επιπτώσεις του, οι οποίες εκτός από άμεσο έχουν και μη μετρήσιμο κοινωνικό κόστος, είναι:

- Εξάντληση και καταστροφή των υδάτινων πόρων, σε συνδυασμό με τα φαινόμενα ρύπανσης και μόλυνσης (λιπάσματα, φυτοφάρμακα, αστικά – γεωργικά – κτηνοτροφικά απόβλητα)
- Συμβολή στην ατμοσφαιρική ρύπανση (βρωμιούχο μεθύλιο, που βλάπτει το όζον, εκτεταμένη χρήση πλαστικών, παραγωγή μεθανίου από γεωργία – κτηνοτροφία, που επιτείνει το φαινόμενο του θερμοκηπίου, εξάτμιση με εφαρμογή ψεκασμού φυτοφαρμάκων)
- Υπερκατανάλωση ενέργειας (μηχανική εργασία στη γεωργία, παραγωγή συνθετικών λιπασμάτων, ζωοτροφών και φυτοφαρμάκων)
- Επέκταση της διάβρωσης του εδάφους (χρησιμοποίηση οριακών εδαφών με μη βιώσιμες πρακτικές, κακή κατεργασία, έλλειψη φυτοκάλυψης τις βροχερές περιόδους και απώλεια οργανικής ουσίας)
- Απώλεια της βιοποικιλότητας (καταστροφή φυσικών ενδιαιτημάτων και διατήρηση ελάχιστων νησίδων φυσικής ζωής, που ασφυκτιούν από την πίεση των χημικών, χρήση «βελτιωμένων» ποικιλιών)
- Κίνδυνοι από τη διάχυτη μη αντιστρέψιμη γενετική ρύπανση που επιφυλάσσει η γενικευμένη είσοδος γενετικά τροποποιημένων οργανισμών
- Επιπτώσεις στην υγεία (παραγωγοί – χρήστες χημικών ουσιών, καταναλωτές τροφίμων, εργαζόμενοι σε βιομηχανίες παραγωγής φυτοφαρμάκων, διατροφικά σκάνδαλα, σπογγώδης εγκεφαλοπάθεια, διοξίνες, υπολείμματα DDT σε λιπώδεις ιστούς στην Ανταρκτική μέχρι και πενήντα χρόνια μετά την κατάργησή του)
- Αυξημένο οικονομικό κόστος αντι-ρύπανσης

Παρ' όλα αυτά, στη σημερινή κοινωνία των εκρηκτικών παγκόσμιων αντιθέσεων, στις χώρες του Τρίτου Κόσμου το τρόφιμο είναι είδος πρώτης ανάγκης σε έλλειψη. Σύμφωνα με τις στατιστικές της Παγκόσμιας Τράπεζας:

- το 2007 η πείνα σκότωσε 6 εκατομμύρια παιδιά κάτω των δέκα ετών
- 2,2 δις άνθρωποι στον κόσμο ζουν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας
- το κόστος διατροφής απορροφά το 85% του οικογενειακού τους εισοδήματος (ενώ στην Ευρώπη το ποσοστό αυτό ανέρχεται μόλις στο 12,5%)

Οι ελάχιστες πολυεθνικές που ελέγχουν το σύνολο των εισροών στο όλο κύκλωμα της διατροφικής αλυσίδας αποσταθεροποιούν συνολικά τον κοινωνικό ιστό στον αγροτικό χώρο και προωθούν ένα ενιαίο παγκόσμιο διατροφικό πρότυπο, υποβαθμισμένο ποιοτικά, καταλύοντας τις ιδιαίτερες διατροφικές παραδόσεις των λαών. Είναι χαρακτηριστικό ότι 8 πολυεθνικές ελέγχουν όλα τα είδη πρώτης ανάγκης. Μόνο η Κάργκιλ ελέγχει το 25% των παραγόμενων δημητριακών παγκοσμίως, με κέρδη πρώτου τριμήνου 2008 1,3 δις δολάρια.

Οι διεθνείς οργανισμοί, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), η Παγκόσμια Τράπεζα (ΠΤ) και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ), που προωθούν τη νεοφιλελεύθερη πολιτική, εξυπηρετούν τα συμφέροντα των μεγάλων πολυεθνικών εταιρειών. Αντί να διασφαλίζουν το δικαίωμα των λαών στα τρόφιμα, θέτουν ως προτεραιότητα τον εξαγωγικό προσανατολισμό της αγροτικής παραγωγής και την κερδοσκοπία.

Υπό αυτές τις συνθήκες, επείγει η αναγόρευση της γεωργίας σε βασικό πυλώνα αριστερής πολιτικής και η ένταξή της στον πυρήνα της αναπτυξιακής οικονομικής πολιτικής που επεξεργάζεται προγραμματικά η ριζοσπαστική Αριστερά σήμερα. Επείγει η αποκάλυψη των κοινωνικών-πολιτικών πτυχών της διατροφικής κρίσης, γιατί οι υπεύθυνοι για την κρίση και αυτοί που κερδίζουν από αυτήν έχουν ονοματεπώνυμο.

Η κατάσταση του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα

Το κύριο χαρακτηριστικό του αγροτικού και κτηνοτροφικού τομέα της χώρας μας την τελευταία διετία είναι η εξαιρετικά μεγάλη μείωση της αγροτικής παραγωγής στο σύνολο σχεδόν των αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων. Πρόκειται για γεγονός που οδηγεί σε πτώση των επενδύσεων, μείωση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της αγροτικής παραγωγής, σημαντική επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου στα αγροτικά προϊόντα και καθοδική πορεία της απασχόλησης.

Κατά τη διετία 2006-2007, σύμφωνα με στοιχεία της ΠΑΣΕΓΕΣ, σημειώθηκε σημαντική κάμψη στην παραγωγή των περισσότερων αγροτικών προϊόντων. Η δυσμενέστερη εικόνα αποτυπώνεται στην καλλιέργεια δύο παραδοσιακών δυναμικών προϊόντων, που έχουν σχεδόν εξαφανιστεί, ως αποτέλεσμα της νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) και των απαράδεκτων κυβερνητικών διαπραγματεύσεων στις Βρυξέλλες: του καπνού (-88,7%) και των τεύτλων (-86%). Η μείωση της παραγωγής είναι δραματική και σε μια σειρά άλλων προϊόντων, όπως η σταφίδα (-46%), το βαμβάκι (-30%), τα σιτηρά (-25%), το ελαιόλαδο (22%) και το κρασί (-14%).

Την καλλιεργητική περίοδο 2007-2008 σημειώθηκε ανάκαμψη της καλλιέργειας σιτηρών (λόγω της ραγδαίας διεθνούς αύξησης των τιμών) και βαμβακιού (λόγω της διατήρησης των κοινοτικών ενισχύσεων). Ιδιαίτερα σημαντική είναι η αύξηση της

καλλιεργούμενης έκτασης καλαμποκιού κατά 600.000 στρέμματα (σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης) .

Ο τομέας των οπωροκηπευτικών παρουσιάζει μια ιδιαιτερότητα. Ενώ διαφαίνεται μια τάση αύξησης του όγκου της παραγωγής, αυτή μένει αδιάθετη, ως αποτέλεσμα της επέκτασης προς Βορρά των ζωνών παραγωγής (λόγω της κλιματικής αλλαγής), της εισόδου στον κλάδο μεγάλου αριθμού γεωργών που εγκαταλείπουν τις εκτατικές καλλιέργειες, του υψηλού κόστους παραγωγής και των αθρόων εισαγωγών από τρίτες χώρες.

Οι αυξομειώσεις που παρουσιάζονται στους επιμέρους κλάδους λαμβάνουν ανεξέλεγκτες διαστάσεις, εξαιτίας της ανυπαρξίας σχεδιασμού σε εθνικό επίπεδο. Ταυτόχρονα, η πτώση της αξίας της αγροτικής παραγωγής είναι συνεχής και διαρκής, όπως φαίνεται από την εξέλιξη της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του αγροτικού τομέα. Στο διάστημα μάλιστα της τετραετίας 2004-2007 συρρικνώθηκε, σε σταθερές τιμές, κατά 24%. Έτσι, αν εκτιμήσουμε σήμερα τη συμβολή του αγροτικού τομέα στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, θα δούμε ότι μετά βίας υπερβαίνει το 3%, όταν το 2004 ήταν στο 4,93%.

Σημαντική, εξάλλου, επιδείνωση παρουσίασε το εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων το 2007 σε σχέση με το 2006, εξέλιξη που αποτελεί πρόσθετο πλήγμα στη μειούμενη ανταγωνιστικότητα των αγροτικών προϊόντων. Είναι χαρακτηριστικό ότι το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο του τομέα από 2 δις ευρώ το 2006 έφθασε τα 2,6 δις ευρώ το 2007, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 24%, που οφείλεται στη μείωση των εξαγωγών –κυρίως του ελαιόλαδου (-27,8%)–, σε συνδυασμό με τη σημαντική αύξηση των εισαγωγών (+12%). Επιτείνεται, έτσι, μακροπρόθεσμα το σοβαρότατο πρόβλημα διατροφικής εξάρτησης της χώρας.

Οι δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις εμφανίζουν μακροχρόνια πτωτική τάση, με χαμηλή αξιοποίηση κεφαλαιακών δομών σύγχρονης τεχνολογίας, με ασύνδετο και διάσπαρτο σύστημα μεταποίησης και εμπορίας αγροτικών προϊόντων και με παντελή έλλειψη στρατηγικής για τις μεταφορές και την οργάνωση των εσωτερικών αγορών.

Ιδιαίτερα στη μεταποίηση αγροτικών προϊόντων, η δημόσια δαπάνη η οποία διατίθεται στο νέο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης ανέρχεται σε 350 εκατομμύρια ευρώ και είναι μειωμένη κατά περισσότερο από 50% εκείνης που διατέθηκε στη διάρκεια της εφαρμογής του Γ΄ ΚΠΣ και ανήλθε σε 722 εκατομμύρια ευρώ.

Η αξιοσημείωτη μείωση του όγκου και της αξίας της αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής στην Ελλάδα κατά το χρονικό διάστημα της διετίας 2006-2007 οφείλεται στην εφαρμογή της νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), με αιχμή την αποσύνδεση της παραγωγής από την ενιαία οικονομική ενίσχυση.

Παράλληλα, η αλματώδης αύξηση των τιμών βασικών αγροτικών εφοδίων (λιπάσματα, ζωοτροφές, φυτοφάρμακα), η οποία ανήλθε έως και σε 100% το 2008 και σε μικρότερο βαθμό στο πολλαπλασιαστικό υλικό, αποτελεί μία ακόμη σημαντική αιτία για τη μείωση της αγροτικής παραγωγής. Οι παραγωγοί αδυνατούν πλέον να αντεπεξέλθουν στις οικονομικές τους υποχρεώσεις, καθώς το κόστος καλλιέργειας και παραγωγής έχει αυξηθεί δραματικά. Οι τιμές λιανικής αναλογικά δεν ακολούθησαν την αύξηση του κόστους και, το κυριότερο, οι αυξήσεις δεν έφτασαν στους παραγωγούς.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat, το μέσο αποπληθωρισμένο αγροτικό εισόδημα το 2007 στην Ελλάδα παρουσίασε μείωση κατά 0,3%, με εκτιμώμενη αύξηση στο σύνολο της ΕΕ των 27 κατά 5,4%. Μεταξύ 1996 και 2007, το γεωργικό εισόδημα

στην Ελλάδα μειώθηκε κατά 24%, ενώ αντίθετα ο αντίστοιχος μέσος όρος για την ΕΕ των 27 παρουσιάζει σταθερή αυξητική τάση και την περίοδο 2001-2007 αυξήθηκε κατά 5%.

Κρίσιμη παράμετρος στη μείωση της αγροτικής παραγωγής είναι πλέον και η αλλαγή των κλιματολογικών συνθηκών που βιώνουμε ήδη τα τελευταία χρόνια. Η παρατεταμένη ανομβρία, η λειψυδρία και η ξηρασία, οι επιπτώσεις των καταστροφικών πυρκαγιών καθιστούν πλέον ευάλωτες τις καλλιέργειες.

Η δραστική μείωση του αγροτικού εισοδήματος οδηγεί σε αδυναμία επιβίωσης τα μικρά και μεσαία αγροτικά νοικοκυριά, επιταχύνοντας τις διαδικασίες ερήμωσης της υπαίθρου. Οι αγρότες εγκαταλείπουν κατά χιλιάδες την παραγωγή. Μόνο τη διετία 2006-2007, οι απασχολούμενοι στην αγροτική παραγωγή μειώθηκαν κατά 40.000. Στο διάστημα 2000-2007, το ποσοστό αγροτικής απασχόλησης επί του συνόλου του ενεργού πληθυσμού μειώθηκε σχεδόν στο μισό, από 17% σε περίπου 9,5%.

Το ύψος δανεισμού είναι εκρηκτικό, με τη δραστηριοποίηση πλέον στον αγροτικό τομέα του συνόλου των ελληνικών τραπεζών, ενώ οι στρεβλώσεις της αγοράς, η ανεξέλεγκτη κερδοσκοπία, οι εναρμονισμένες πρακτικές (καρτέλ) και η πλήρης αδράνεια των μηχανισμών ελέγχου αποτελούν επίσης κρίσιμες συνιστώσες της κρίσης.

Ο τρόπος διαχείρισης των κοινοτικών ενισχύσεων, που εκτός από σημαντικό στήριγμα του γεωργικού οικογενειακού εισοδήματος θα έπρεπε να αποτελούν και εργαλείο ανάπτυξης του αγροτικού τομέα, αποδεικνύει τη δικομματική ευθύνη και συνενοχή στη διασπάθιση του δημόσιου χρήματος, με μοναδικό σκοπό την εξυπηρέτηση πελατειακών σχέσεων και την τροφοδοσία των μηχανισμών διαιώνισης της πολιτικής τους εξουσίας.

Οι τάσεις της νεοφιλελεύθερης αγροτικής πολιτικής στην Ευρώπη και τον κόσμο

Η εφαρμογή της νέας ΚΑΠ σε όλες τις χώρες της ΕΕ δημιούργησε τα τελευταία χρόνια πρόσθετες δυσκολίες στη βιωσιμότητα της οικογενειακής γεωργίας. Η εμπειρία από τη εφαρμογή της νέας ΚΑΠ έδειξε ότι το σύστημα της «αποσύνδεσης» των επιδοτήσεων από την παραγωγή, η περικοπή των επιδοτήσεων μέσω της «ενιαίας ενίσχυσης» και των διαφόρων «κρατήσεων», τα κριτήρια της «πολλαπλής συμμόρφωσης» κ.λπ. δεν ευνοούν τους μικρούς και μεσαίους παραγωγούς και την οικογενειακή γεωργία. Κυρίως εξυπηρετούν τις μεγάλες αγροτοεπιχειρήσεις, τις βιομηχανίες μεταποίησης και τους μεγάλους εξαγωγείς προϊόντων, που λαμβάνουν και τον κύριο όγκο των επιδοτήσεων, αναπαράγοντας το πρότυπο της «εντατικής γεωργίας», με αρνητικές συνέπειες στην ποιότητα των τροφίμων, στην αγροτική εργασία και στο περιβάλλον.

Η νέα ΚΑΠ επηρεάζει έντονα κυρίως την «ποιοτική» και «μεσογειακή» γεωργία και τους μικρούς παραγωγούς του ευρωπαϊκού Νότου. Η αναθεώρηση της «Κοινής Οργάνωσης Αγοράς» σε διάφορα προϊόντα (λάδι, καπνό, βαμβάκι, κρασί, ζάχαρη, οπωροκηπευτικά κ.ά.) προκαλεί σοβαρό πλήγμα στην παραγωγή και στο εισόδημα των οικογενειακών εκμεταλλεύσεων. Από την άλλη, οι επιδοτήσεις από τον δεύτερο πυλώνα για την ενίσχυση της αγροτικής ανάπτυξης είναι πολύ χαμηλές.

Οι μικρομεσαίοι αγρότες, και ιδιαίτερα οι νέοι, δεν έχουν ουσιαστικά περιθώρια επιβίωσης στις νέες συνθήκες. Με το σύστημα της «αποσύνδεσης», ο άνισος τρόπος κατανομής των επιδοτήσεων υπέρ των μεγάλων αγροτικών εκμεταλλεύσεων (το 25% παίρνει 75% των επιδοτήσεων) διαιωνίζεται. Από την άλλη, η τελευταία ετήσια

έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις προοπτικές των αγροτικών προϊόντων περιορίζεται σχεδόν αποκλειστικά στα δημητριακά, στο κρέας και στα γαλακτοκομικά. Προφανώς, από τους κυρίαρχους κύκλους της ΕΕ υπάρχει μια καθαρή επιλογή για κάλυψη του κύριου όγκου των αναγκών σε φρούτα οπωροκηπευτικά, κρασί, πουλερικά κ.λπ. από χώρες με χαμηλό κόστος παραγωγής, με χαμηλότερα κοινωνικά και περιβαλλοντικά πρότυπα, με αντάλλαγμα το άνοιγμα των αγορών τους στη βιομηχανία και στις υπηρεσίες, σε όφελος των πολυεθνικών της Ευρώπης και των αλυσίδων σουπερμάρκετ. Αυτή η πολιτική θα προκαλέσει μια «έκρηξη» στις μεταφορές μεγάλων αποστάσεων, με υψηλό οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό κόστος.

Επιπλέον, με δεδομένο ότι η κοινοτική χρηματοδότηση του δεύτερου πυλώνα για την ανάπτυξη λειτούργησε στη χώρα μας κυρίως σε αντίθετη κατεύθυνση από αυτήν της εξυπηρέτησης των συμφερόντων των αγροτών, η μεταφορά των ενισχύσεων από τον πρώτο στον δεύτερο πυλώνα, με αύξηση του ποσοστού της διαφοροποίησης από 5% που είναι σήμερα στο 13% το 2013, θα οδηγήσει σε περαιτέρω μείωση του αγροτικού εισοδήματος.

Η ορθή αναγνώριση από την ΕΕ της ανάγκης ορθολογικής διαχείρισης των υδάτινων πόρων και της προστασίας της βιοποικιλότητας χρησιμοποιείται ως άλλοθι για τη λήψη των παραπάνω μέτρων, τη στιγμή που η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση επιτρέπει την παραγωγή και διακίνηση μεταλλαγμένων.

Τη δραματική εικόνα ολοκληρώνει η εκρηκτική αύξηση της τιμής των αγροτικών προϊόντων, καθώς τα τρόφιμα έχουν καταστεί εμπορεύματα με δεσπόζουσα θέση στα παγκόσμια οικονομικά χρηματιστήρια. Η παγκόσμια κατάρρευση της χρηματιστηριακής αγοράς (τέλος 2007) οδήγησε τους κερδοσκόπους των διεθνών χρηματιστηρίων σε επενδύσεις στα ακατέργαστα γεωργικά προϊόντα και σε είδη πρώτης ανάγκης. Εκμεταλλεύτηκαν έτσι κατά τον καλύτερο και αποδοτικότερο οικονομικά τρόπο το φαινόμενο της έκρηξης της κατανάλωσης τροφίμων σε περιοχές του κόσμου με ισχυρή οικονομική ανάπτυξη (Κίνα, Ινδία), εκτινάσσοντας την επενδεδυμένη χρηματιστηριακή εμπορική αξία των γεωργικών προϊόντων από 10 δις δολάρια το 2000 στα 175 δις δολάρια το 2008. Σε ένα χρόνο (Φεβρουάριος 2007 έως 2008) οι τιμές σε είδη πρώτης ανάγκης αυξήθηκαν κατά μέσο όρο 40% (σιτάρι 130%, ρύζι 74%, σόγια 87%, καλαμπόκι 31%).

Μετά την εφαρμογή της συμφωνίας για τις εξαγωγές στον ΠΟΕ, αναμένεται περαιτέρω ραγδαία αύξηση των τιμών τους, καθώς το 90% των προϊόντων πρώτης ανάγκης θα πωλούνται πια σε καθεστώς «free on board» (δηλαδή με το κόστος μεταφοράς να βαραίνει τον αγοραστή).

Ταυτόχρονα, οι υπεύθυνοι του σημερινού, ακραία αντιοικολογικού μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης μετατρέπουν το τρόφιμο σε βιομηχανικό προϊόν και πρώτη ύλη για παραγωγή ενέργειας. Το 2007 το 1/3 της ετήσιας παραγωγής των ΗΠΑ σε καλαμπόκι (138 εκ. τόνοι) αποτεφρώθηκε για παραγωγή βιοκαυσίμων.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση

Η διαχείριση των φυσικών πόρων για την εξασφάλιση οικονομικής ανάπτυξης με τρόπο που να διασφαλίζει την ποσοτικά επαρκή και ποιοτικά αναλλοίωτη παράδοση τους στις επόμενες γενιές, με δυο λόγια η «αιφόρος ανάπτυξη με επίκεντρο τον άνθρωπο», είναι το μέγα ζητούμενο σήμερα, το οποίο προσδίδει και συγκεκριμένο

επίπεδο κοινωνικής αναφοράς για να κρίνονται οι πολιτικές δυνάμεις που καλούνται κάθε φορά να τοποθετηθούν απέναντι στην εφαρμογή τέτοιων πολιτικών.

Η εναλλακτική λύση στα αδιέξοδα του σήμερα, όσον αφορά τον πρωτογενή τομέα και την παραγωγή τροφίμων, είναι μια μορφή γεωργίας πιο ήπια, που σέβεται το περιβάλλον, τον παραγωγό και τον καταναλωτή, χωρίς να θυσιάζει τη διατροφική επάρκεια.

- Μια γεωργία που θα εξασφαλίζει απασχόληση και ικανοποιητικό εισόδημα στην οικογενειακή αγροτική εκμετάλλευση και θα προωθεί την ανάπτυξη των συνεταιρισμών, των ομάδων παραγωγών και άλλων συλλογικών μορφών αγροτικής δραστηριότητας.
- Μια γεωργία που χρησιμοποιεί ορθολογικά ήπια μέσα φυτοπροστασίας και λίπανσης, που στηρίζεται πιο πολύ στην εργασία και την πληροφόρηση.
- Μια γεωργία που σέβεται τους φυσικούς πόρους, που συμβάλλει στον περιορισμό της διάβρωσης, που περιορίζει την κατανάλωση και τη ρύπανση των υδάτινων πόρων, που προσπαθεί να παράγει περισσότερη ενέργεια από όση καταναλώνει αξιοποιώντας στο έπακρο την ηλιακή ενέργεια, που προστατεύει τη βιοποικιλότητα και δεν χρησιμοποιεί γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς.
- Μια γεωργία που παράγει ποιοτικά προϊόντα, κατά τεκμήριο πιο πλούσια σε θρεπτικά στοιχεία, με αυστηρές προδιαγραφές και υπό τακτικό και διαρκή έλεγχο από ανεξάρτητους φορείς για την ασφαλή κατανάλωσή τους.

Φυσικά, για την Αριστερά η έννοια της ποιότητας δεν έχει μόνο έναν «στεγνό» τεχνικό ορισμό, που περιλαμβάνει μόνο την αυστηρή τήρηση επιστημονικών προτύπων.

- Θέλουμε τα ποιοτικά τρόφιμα να είναι άφθονα και προσιτά σε όλες τις κοινωνικές ομάδες, ιδίως στα χαμηλότερα οικονομικά στρώματα, και όχι προνόμιο μιας οικονομικής και κοινωνικής ελίτ.
- Ποιοτική γεωργία δεν μπορεί να ασκείται με τη στυγνή εκμετάλλευση του εργατικού δυναμικού και ιδίως των αλλοδαπών εργατών γης. Πρέπει να τους αναγνωριστεί η ουσιαστική συμβολή τους στη σημερινή αγροτική οικονομία, με πλήρη διασφάλιση ίσων εργασιακών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

Η πάλι σήμερα για την προώθηση ενός τέτοιου εναλλακτικού, πραγματικά κοινωνικού και ποιοτικού μοντέλου γεωργίας είναι όπλο αποτελεσματικής διεκδίκησης των δικαιωμάτων των αγροτών. Ταυτόχρονα όμως, ανοίγει το δρόμο και για ευρύτερες αλλαγές στο μέλλον, καθώς:

- αμφισβητεί τις οικονομικές δομές του σημερινού συστήματος,
- ανοίγει δρόμους για κοινωνικές και πολιτικές συμμαχίες
- και τελικά αποτελεί ένα πεδίο όπου μπορεί να διεκδικηθεί η πολιτική ηγεμονία των ιδεών και των αξιών της Αριστεράς.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Με δεδομένη την πολλαπλότητα και πολυμορφία της ελληνικής γεωργίας (ορεινές, νησιωτικές και μειονεκτούσες περιοχές, πεδινή γεωργία, βιολογική γεωργία), οι πολιτικές στήριξης, για να έχουν αποτελέσματα, πρέπει να συνδυάζονται με διαφοροποιημένα προγράμματα και παρεμβάσεις.

Το αγροτικό πρόβλημα στη χώρα μας σήμερα είναι σύνθετο, γιατί υπάρχουν εθνικές πολιτικές που εκπορεύονται από την εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση και τα θεσμοθετημένα όργανα των αγροτών, ενώ επίσης υπάρχει και η πολιτική που εκπορεύεται από την ΕΕ, δηλαδή η ΚΑΠ. Είναι αναγκαίο λοιπόν να υπάρξουν παρεμβάσεις και στα δυο αυτά επίπεδα, προκειμένου να αλλάξει η σημερινή κατάσταση.

Κοινή Αγροτική Πολιτική

Είναι αναγκαία η ριζική αναθεώρησή της γύρω από τρεις άξονες:

- Μεγάλη ανακατανομή πόρων από τις μεγάλες εκμεταλλεύσεις της βιομηχανοποιημένης γεωργίας προς τους μικρομεσαίους αγρότες και τη χωρική γεωργία.
- Αναδιάρθρωση της κοινοτικής αγροτικής παραγωγής, από τα πλεονασματικά προϊόντα, κυρίως των χωρών του Βορρά, στα ελλειμματικά προϊόντα, κυρίως των χωρών του Νότου (π.χ. οπωροκηπευτικά, ελαιόλαδο, ζάχαρη).
- Αλλαγή στα παραγωγικά πρότυπα και στην ποιότητα των προϊόντων, από τα μεταλλαγμένα και επικίνδυνα για την υγεία προϊόντα στα παραγόμενα με περιορισμένη χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων, στα βιολογικά και στα προϊόντα ελεγχμένης ποιότητας.

Επίσης, πρέπει να διατηρηθούν οι επιδοτήσεις που δεν προωθούν την παραγωγή πλεονασματικών αγροτικών προϊόντων και να υπάρξουν ειδικές δεσμεύσεις κατοχύρωσης της εμπορικής ταυτότητας των προϊόντων (πιστοποιημένης ονομασίας προέλευσης, γεωγραφικής ένδειξης προέλευσης κ.ά.).

Τέλος, οι παρεμβάσεις της Ελλάδας και της ΕΕ στους διεθνείς οργανισμούς (π.χ. ΠΟΕ) θα πρέπει να είναι σε αντιστοιχία με τις απαιτήσεις μιας δημοκρατικής ρύθμισης των διεθνών οικονομικών σχέσεων, ελέγχου της δράσης των πολυεθνικών, προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης, ισότιμης οικονομικής συνεργασίας μεταξύ χωρών και στήριξης της ανάπτυξης των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών. Το διεθνές εμπόριο αγροτικών προϊόντων πρέπει να μπει σε νέες βάσεις υπό την εποπτεία του ΟΗΕ και να έχει ως προτεραιότητα την τοπική και περιφερειακή παραγωγή αντί για τις εξαγωγές.

Είναι προφανές ότι για τη ριζοσπαστική μεταρρύθμιση της ΚΑΠ χρειάζεται να αλλάξει η κατεύθυνση της ευρωπαϊκής ενοποίησης από το νεοφιλελευθερισμό στο δρόμο της κοινωνικής δικαιοσύνης. Και βέβαια η αλλαγή πορείας προϋποθέτει ποιοτική ανάπτυξη του ευρωπαϊκού αγροτικού κινήματος αλλά και μεγάλες αλλαγές στους συσχετισμούς δύναμης υπέρ της Αριστεράς και των δυνάμεων που αγωνίζονται για αυτή την αλλαγή.

Κρίσιμη προϋπόθεση για την προώθηση της εναλλακτικής πολιτικής στον αγροτικό τομέα είναι η ανάπτυξη ενός ριζοσπαστικού κινήματος μικρομεσαίων αγροτών, μακριά από τις πρακτικές των γραφειοκρατικών κορυφών του

αγροτοσυνδικαλιστικού και αγροτοσυνεταιριστικού κινήματος. Ταυτόχρονα, χρειάζεται η προώθηση της κοινής δράσης με το κίνημα των μικρομεσαίων αγροτών σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο και η συμπαράταξη με τα κοινωνικά κινήματα κατά της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης.

Παρ' όλα αυτά, ακόμα και σήμερα, με την ουσιαστική παρέμβαση του αγροτικού κινήματος σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο και τη συντονισμένη δράση των πολιτικών δυνάμεων που επιδιώκουν προοδευτικές αλλαγές, είναι εφικτό να προωθηθούν άμεσοι στόχοι και να ικανοποιηθούν αιτήματα όπως:

- Να μην αποσυνδεθούν οι επιδοτήσεις από το παραγόμενο προϊόν, γιατί η αποσύνδεση αυτή θα οδηγήσει σε κατάρρευση όλων των εθνικών προϊόντων και σε κρίση βιομηχανικών κλάδων που στηρίζονται σ' αυτά.
- Να κατοχυρωθεί πλαφόν παραγωγής για όλα τα εθνικά μας προϊόντα στα επίπεδα που έχουν προτείνει τα θεσμοθετημένα όργανα των αγροτών.
- Να αυξηθούν οι δαπάνες της ΚΑΠ και βέβαια να αυξηθούν συνολικά οι πόροι που διαθέτει η ΕΕ τουλάχιστον στο 5% του ΑΕΠ.
- Να συνεχιστούν τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης για μειονεκτικές περιφέρειες, όπως είναι οι περισσότερες ελληνικές περιφέρειες.
- Να ληφθούν ειδικά μέτρα στήριξης των μικρομεσαίων αγροτών (κατάργηση της συνυπευθυνότητας, χρηματοδοτικές διευκολύνσεις κ.λπ.).
- Να σταματήσει η άλωση του γενετικού υλικού από τις πολυεθνικές. Να τροποποιηθεί ο Κανονισμός Πιστοποίησης, προκειμένου να διασφαλιστεί το δικαίωμα της αναπαραγωγής σπόρων από τους αγρότες, να διασωθούν και να προωθηθούν οι ντόπιες ποικιλίες σπόρων και φυλές ζώων.
- Να εξασφαλιστεί το δικαίωμα των αγροτών και των καταναλωτών να μην χρησιμοποιούν τα μεταλλαγμένα, με την απαγόρευση των μεταλλαγμένων σπόρων, την καθιέρωση μηδενικού συντελεστή επιμόλυνσης, την υποχρεωτική σήμανση και ιχνηλασιμότητα των μεταλλαγμένων οργανισμών και των προϊόντων στα οποία χρησιμοποιούνται, στα τρόφιμα και στις ζωοτροφές.

Εθνικό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης

Ο ΣΥΡΙΖΑ αρνείται τη θέση ότι η τροφή είναι ένα ακόμα «εμπόρευμα» για κερδοσκοπία των αγροτοβιομηχανικών επιχειρήσεων. Συνδυάζει την πάλη για κυριαρχία των λαών στα τρόφιμα, για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ και την αλλαγή προσανατολισμών του ΠΟΕ με τις εθνικές διεκδικήσεις και τον αγώνα για βαθιές διαρθρωτικές και θεσμικές αλλαγές σε υποδομές και δράσεις εθνικού επιπέδου, ώστε να αναστραφεί η διατροφική εξάρτηση της χώρας, να συμπίεστεί το κόστος παραγωγής και να αυξηθεί η προστιθέμενη αξία των αγροτικών προϊόντων. Αναγνωρίζουμε την ανάγκη σημαντικών διαρθρωτικών αλλαγών, διαφωνούμε όμως με την οπτική που αντιλαμβάνεται την αγροτική παραγωγή ως έναν καταδικασμένο τομέα ο οποίος πρέπει να αναδιαμορφωθεί αποκλειστικά στη βάση της εξασφάλισης της ανταγωνιστικότητας του αγροτικού προϊόντος.

Αγωνιζόμαστε για ανάπτυξη και αναδιάρθρωση της αγροτικής παραγωγής, με κύριες κατευθύνσεις:

- Σταδιακή αντιστροφή της σχέσης φυτικής – ζωικής παραγωγής. Η αλλαγή της σχέσης φυτικής – ζωικής παραγωγής αποτελεί εθνική προτεραιότητα για τον περιορισμό του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο και της διατροφικής εξάρτησης της χώρας, αφού για τις εισαγωγές κρεάτων διαθέτουμε 741 εκατ. δολάρια και για γαλακτοκομικά 402 εκατ. δολάρια, δηλαδή σύνολο 1,143 δις δολάρια, χωρίς να υπολογίζουμε τις εισαγωγές ζωοτροφών.
- Ανάπτυξη της κτηνοτροφίας ως απαραίτητης προϋπόθεσης για την ισόρροπη ανάπτυξη, τη διατήρηση του πληθυσμού και τη συμπληρωματική απασχόληση των κατοίκων της υπαίθρου, ιδίως των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας.
- Σύνδεση και συμβολή της γεωργικής παραγωγής στην ανάπτυξη της κτηνοτροφίας, με την ενίσχυση της καλλιέργειας σιτοεργασιών και ψυχανθών.
- Σταδιακή εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης στο σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.
- Αύξηση της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας.
- Παραγωγή πιστοποιημένων προϊόντων ποιότητας με αυστηρές προδιαγραφές. Καθιέρωση ενιαίων προτύπων και σημάτων ποιότητας και ενιαίου αξιόπιστου συστήματος ελέγχων.
- Ανάπτυξη της αλιείας με άμεσα μέτρα που θα εξασφαλίσουν τη δυνατότητα αναγέννησης των ιχθυοαποθεμάτων και την προστασία των παραγωγικών οικοτόπων. Θεσμοθέτηση ενός ολοκληρωμένου πλαισίου για την αειφορική διαχείριση της αλιείας με τη συμμετοχή των φορέων των αλιείων και ενεργοποίηση των μηχανισμών και φορέων εφαρμογής του.
- Ανάπτυξη της δασοπονίας, με αυστηρή τήρηση των περιβαλλοντικών κανόνων. Εκπόνηση και εφαρμογή συγκεκριμένων προγραμμάτων αναδάσωσης και πυροπροστασίας, καθώς και δράσεων προστασίας της βιοποικιλότητας (φυτών και ζώων) και αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος όπου αυτό έχει υποβαθμιστεί.

Η αναδιάρθρωση της παραγωγής βέβαια δεν μπορεί να γίνει δίχως εθνικό σχεδιασμό, περιφερειακό και τοπικό προγραμματισμό, δεν μπορεί να γίνει χωρίς ζώνες παραγωγής, κίνητρα κ.λπ., σε συνδυασμό με σχέδια αγροτικής ανάπτυξης ορεινών, νησιωτικών και μειονεκτικών περιοχών, που να προωθούν εναλλακτικές μορφές τουρισμού και αγροτουρισμού.

Παράλληλα, οι εξελίξεις στο διεθνές περιβάλλον καθιστούν εξαιρετικά επείγουσες και επιτακτικές ορισμένες διαρθρωτικές αλλαγές και δράσεις, όπως:

- Ανάπτυξη των υποδομών παραγωγής και διάθεσης προϊόντων (έρευνα, γεωτεχνικές υπηρεσίες, τυποποίηση, δίκτυα εμπορίας, προώθηση εξαγωγών, μάρκετινγκ κ.λπ.).
- Ανασυγκρότηση των συνεταιρισμών (κυρίως των παραγωγικών) και των ομάδων παραγωγών προς όφελος των αγροτών (παραγωγή, δημιουργία υποδομών, διαχείριση εισροών (ζωοτροφές, φάρμακα), τεχνική και επιστημονική στήριξη, τυποποίηση, μεταποίηση, εμπορία, πληροφόρηση).

- Αναδασμός για συγκέντρωση του κλήρου. Δημιουργία συνεταιριστικής τράπεζας γης. Να μην υπάρχει αλλαγή χρήσης και κτηματομεσιτική κερδοσκοπία στην αγροτική γη. Φορολογικές απαλλαγές και πιστωτικές διευκολύνσεις για μεγέθυνση του κλήρου, ιδίως στους νέους αγρότες. Μέτρα αποθάρρυνσης για όσους έχουν γη και δεν την καλλιεργούν.
- Συμπίεση του κόστους παραγωγής, με βελτίωση υποδομών (αρδευτικά, ηλεκτροδότηση, οδοποιία κ.λπ.) και μείωση συντελεστών ΦΠΑ.
- Προώθηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ιδίως στις θερμοκηπιακές και κτηνοτροφικές μονάδες.
- Εξοικονόμηση του αρδευτικού νερού με αλλαγή των συστημάτων άρδευσης, περιορισμό των απωλειών στα δίκτυα, στροφή σε λιγότερο υδροβόρες καλλιέργειες, νέα υδραυλικά έργα μικρών ταμιευτήρων και επιλεγμένες χωροθετήσεις μικροφραγμάτων.
- Στήριξη των μικροπαραγωγών αγροτών και ενίσχυση του αναπτυξιακού ρόλου της Αγροτικής Τράπεζας.
- Προγράμματα ανάπτυξης μικρομεσαίων επιχειρήσεων για μεταποίηση αγροτικών προϊόντων, αξιοποίηση τοπικών πόρων και ανάπτυξη αγροτουριστικών και οικοτουριστικών δραστηριοτήτων, για αύξηση της απασχόλησης, εξασφάλιση συμπληρωματικού εισοδήματος και παραμονή των νέων στην ύπαιθρο.
- Στήριξη της διάθεσης των αγροτικών προϊόντων από τους παραγωγούς απευθείας στους καταναλωτές. Ίδρυση τοπικών αγορών αγροτών.
- Ασφαλιστική κάλυψη όλων των επαγγελματικών δραστηριοτήτων (παραγωγή, μεταποίηση, διακίνηση και εμπορία) των αγροτών από έναν ασφαλιστικό φορέα, τον ΟΓΑ.
- Εκπαίδευση και διαρκής επιμόρφωση ιδίως των νέων αγροτών και ενίσχυση της επιχειρηματικής προσπάθειάς τους με γενναία κίνητρα.
- Ενίσχυση της γυναικείας απασχόλησης και επιχειρηματικότητας στον αγροτικό τομέα, με επαγγελματική εκπαίδευση στις νέες τεχνολογίες και στις φιλικές προς το περιβάλλον καλλιέργειες, με τη δημιουργία ή επέκταση των δραστηριοτήτων των γυναικείων συνεταιρισμών, με δημόσιες υποδομές για τα παιδιά, για τη φροντίδα των ηλικιωμένων, την υγεία και την πρόσβαση σε νοσοκομεία, σχολεία, παιδικούς σταθμούς.
- Περιορισμός της ψαλίδας τιμών αγροτικών προϊόντων μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή (έλεγχος της αισχροκέρδειας των μεσαζόντων και των καρτέλ, ουσιαστικοί έλεγχοι για την αποτροπή των ελληνοποιήσεων αγροτικών προϊόντων).
- Στήριξη οικογενειακών μονάδων παραγωγής παραδοσιακών και ποιοτικών προϊόντων.
- Θεσμικό πλαίσιο για δημιουργία κτηνοτροφικών ζωνών, απλούστευση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των βοσκοτόπων, δημιουργία υποδομών, βελτίωση της παραγωγικής τους ικανότητας και διαχείρισή τους με συμμετοχή των κτηνοτρόφων.

- Ριζική αναδιάρθρωση του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, με επιστημονική στελέχωση και αλλαγή προσανατολισμού των υπηρεσιών και των οργανισμών του, ώστε να εξασφαλίζει την επιστημονική και τεχνική στήριξη των αγροτών.
- Ανάπτυξη της αγροτικής έρευνας στις γεωτεχνικές σχολές και τα ερευνητικά ιδρύματα, με επαρκείς πόρους και ερευνητικό προσωπικό, για την ανάπτυξη καινοτομιών, τη βελτίωση της ασφάλειας τροφίμων, τη μείωση του κόστους παραγωγής, την προστασία του περιβάλλοντος.

Η εξασφάλιση μόνο της αγροτικής παραγωγής δεν αρκεί

Το πρόβλημα της γεωργίας και των κατοίκων της υπαίθρου σήμερα δεν είναι μόνο πρόβλημα παραγωγής προϊόντων. Αποτελεί κοινή παραδοχή πλέον ότι το χάσμα μεταξύ κέντρου και περιφέρειας διαρκώς διευρύνεται.

Η απόκλιση αυτή αντικατοπτρίζεται όχι μόνο στο εισόδημα (π.χ. της Αττικής είναι τετραπλάσιο από εκείνο της Ευρυτανίας) αλλά και στις συνθήκες διαβίωσης, στοιχεία που οδηγούν τους κατοίκους της επαρχίας προς την Αθήνα και τα μεγάλα αστικά κέντρα.

Η σημερινή κατάσταση δεν μπορεί να ικανοποιήσει ούτε καν τα βασικά θέματα που απασχολούν τους κατοίκους της περιφέρειας, την υγεία, την κοινωνική μέριμνα και ασφάλεια και το εισόδημα. Το αγροτικό οικογενειακό εισόδημα ανέρχεται στο 50% του μέσου ελληνικού εισοδήματος, και μάλιστα με αβέβαιο επαγγελματικό μέλλον. Οι υποδομές υγείας και κοινωνικής πρόνοιας είναι υποβαθμισμένες. Προσθέτοντας σε αυτά τον διαρκώς εντεινόμενο αποκλεισμό των χαμηλότερων οικονομικά στρωμάτων από την εκπαιδευτική διαδικασία και τον πολιτιστικό μααρασμό, ολοκληρώνεται η εικόνα του κοινωνικού αδιεξόδου και της ασφυξίας που βιώνουν ιδιαίτερα οι νέοι στην περιφέρεια σήμερα.

Οι νέοι, για να μείνουν στον τόπο τους, χρειάζονται στήριξη, και στήριξη δεν σημαίνει μόνο επιδοτήσεις. Σημαίνει και δημιουργία συνθηκών απασχόλησης, επενδυτικών διαρθρώσεων και κυρίως άρση των ανισοτήτων κέντρου – περιφέρειας.

Η ελάττωση του χάσματος κέντρου – περιφέρειας απαιτεί δικαιότερη κατανομή των πόρων (εθνικών και κοινοτικών), δηλαδή μεγαλύτερη ενίσχυση της επαρχίας και ένα μακρόπνοο εναλλακτικό σχέδιο ανασυγκρότησης της υπαίθρου που θα εμπεριέχει ως βασικό πυλώνα την ανόρθωση της αγροτικής οικονομίας.

ΣΤΟΧΟΣ 17

Για την ενίσχυση του εισοδήματος – Για την καταπολέμηση της ακρίβειας – Για την εξάλειψη της φτώχειας

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις

Ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής, θέτοντας ως μοναδικό κριτήριο αποτελεσματικότητας την κερδοφορία, αποτυγχάνει να ικανοποιήσει το αίτημα για κοινωνική ευημερία και δικαιοσύνη, ενώ αντίθετα διευρύνει τις κοινωνικές ανισότητες και εντείνει τα φαινόμενα φτώχειας και αποκλεισμού. Αυτός ο εγγενής χαρακτήρας του συστήματος υπηρετείται και από συγκεκριμένες πολιτικές, οι οποίες στη χώρα μας εφαρμόστηκαν από τις κυβερνήσεις της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ.

Ο πλούτος που παράχθηκε στη χώρα και τα κέρδη από την οικονομική ανάπτυξη δεν μοιράστηκαν σε όλους, αφού οι εργαζόμενοι ήρθαν αντιμέτωποι με την πραγματική στασιμότητα του εισοδήματός τους, μέσα σε συνθήκες επισφάλειας και κακοπληρωμένης εργασίας. Όπως προκύπτει από το σύνολο σχεδόν των σχετικών μελετών, οι μισθοί των εργαζομένων επί χρόνια αυξάνονται με χαμηλότερο ρυθμό απ' ό,τι η παραγωγικότητα της εργασίας, με αποτέλεσμα στους εργαζόμενους να καταλήγει ολοένα και μικρότερο μέρος του παραγόμενου πλούτου.

- Το μερίδιο της εργασίας στο ΑΕΠ, από 58% την περίοδο 1981-1985, έφτασε το 44% την περίοδο 2004-2006.
- Την ίδια περίοδο αυξήθηκε σημαντικά η απόδοση του κεφαλαίου, εμφανίζοντας πλέον τιμές που συγκρίνονται με τη «χρυσή εποχή» της δεκαετίας του '60.

Με άλλα λόγια, οικονομική ανάπτυξη είχαμε, επιπλέον πλούτος παράχθηκε, αλλά τα κέρδη της ανάπτυξης δεν μοιράστηκαν σε όλους. Οι εργαζόμενοι έχασαν και οι μέτοχοι των επιχειρήσεων κέρδισαν.

- Το 40% των μισθωτών στην Ελλάδα έχουν ακαθάριστες μηνιαίες αποδοχές μικρότερες των 1.080 ευρώ και το 22% μικρότερες των 830 ευρώ (από τις αποδοχές αυτές θα πρέπει να αφαιρέσουμε τις εισφορές στα ασφαλιστικά ταμεία και το φόρο εισοδήματος). [Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 2007]
- Η αγοραστική δύναμη του μέσου μισθού στην Ελλάδα υστερεί κατά 17% του μέσου όρου της ΕΕ των 15. [Eurostat 2007]
- Ο κατώτατος μισθός στην Ελλάδα παραμένει ο μικρότερος μεταξύ των χωρών της Ευρώπης των 15. Στην ΕΕ ο μέσος κατώτατος μισθός ανέρχεται σε 1.184€ το μήνα και στην Ελλάδα σε μόλις 701 €, ενώ στην Ιρλανδία (την οποία η κυβέρνηση δηλώνει ότι έχει ως πρότυπο σε ό,τι αφορά την απελευθέρωση των αγορών και τις ιδιωτικοποιήσεις) ο κατώτατος μισθός είναι 1.570 € το μήνα. [στοιχεία Eurostat]

Ταυτόχρονα, παρά τη μεγάλη παραγωγή πλούτου, τα τελευταία χρόνια εντείνεται και το φαινόμενο της φτώχειας στη χώρα μας. Το πλέον ανησυχητικό είναι ότι αρχίζει να εμφανίζεται και το φαινόμενο του «εργαζόμενου-φτωχού».

- Στη χώρα μας, το ποσοστό του πληθυσμού που βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας ανέρχεται σήμερα στο 20,1% και είναι το δεύτερο υψηλότερο στην ΕΕ των 27, μετά τη Λετονία, ενώ αυξημένο είναι και το ποσοστό αυτών που ζουν σε συνθήκες ακραίας ανέχειας (σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, το 7,24% των Ελλήνων ζει με λιγότερο από 10,5 ευρώ την ημέρα).² [ΕΣΥΕ 2007]
- Η φτώχεια πλήττει ιδιαίτερα τους μακροχρόνια άνεργους αλλά και νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας, εργαζόμενους με ελαστικές εργασιακές σχέσεις, συνταξιούχους, ηλικιωμένους, γυναίκες και άτομα που ανήκουν σε «μειονεκτούσες» κοινωνικές ομάδες, όπως τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρίες, οι χρήστες ουσιών, τα οροθετικά άτομα, οι πάσχοντες από ψυχικές ασθένειες, οι άστεγοι, οι φυλακισμένοι, οι αποφυλακισμένοι και οι ανήλικοι παραβάτες, όσοι ανήκουν σε εθνοτικές ή θρησκευτικές μειονότητες, οι παλιννοστούντες, οι πρόσφυγες και οι μετανάστες, ενώ σκληρά δοκιμάζεται και ο αγροτικός πληθυσμός της υπαίθρου.
- Σε συνθήκες φτώχειας ζει το 34,4% των ανέργων και το 14,2% των εργαζομένων, γεγονός που πιστοποιεί την ύπαρξη στη χώρα μας μιας μεγάλης κατηγορίας «εργαζόμενων φτωχών». [INE-ΓΣΕΕ, 2003]
- Οι χαμηλόμισθοι, οι νέοι, οι γυναίκες και οι εργαζόμενοι υπό καθεστώς μερικής ή προσωρινής απασχόλησης εμφανίζουν παρόμοια ποσοστά φτώχειας με αυτά των ανέργων, γεγονός που δείχνει πού έχει οδηγήσει η πολιτική των ευέλικτων εργασιακών σχέσεων και της μερικής απασχόλησης. [INE-ΓΣΕΕ, 2003]
- Αυξημένα ποσοστά φτώχειας εμφανίζονται επίσης στους ηλικιωμένους, τους ανασφάλιστους και τους χαμηλοσυνταξιούχους: 26,5% των συνταξιούχων ζει σε συνθήκες φτώχειας. [INE-ΓΣΕΕ, 2003]
- Αν και τα κονδύλια για την κοινωνική πρόνοια στην Ελλάδα είναι συγκρίσιμα με αυτά άλλων μεσογειακών χωρών της ΕΕ, παρουσιάζουν τη μικρότερη αποτελεσματικότητα στη μείωση της φτώχειας στην Ευρώπη. Συγκεκριμένα, η μείωση που επιτυγχάνεται είναι μόλις 6,5%, όταν το αντίστοιχο μέσο ποσοστό μείωσης στην ΕΕ των 15 είναι 24,9%.

Ο περιορισμός του κοινωνικού κράτους και η συνεχιζόμενη σήμερα επιθετική στρατηγική ιδιωτικοποιήσεων είχε ως αποτέλεσμα την πραγματική διεύρυνση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων. Η απόσυρση του κράτους και του δημόσιου ελέγχου από τομείς στρατηγικής σημασίας, η εμπορευματοποίηση βασικών δημόσιων αγαθών (ενέργεια, υγεία, εκπαίδευση, μεταφορές, τηλεπικοινωνίες κλπ.),

---

² Το ποσοστό της φτώχειας είναι ένα συμβατικό στατιστικό μέγεθος. Σύμφωνα με τον ευρωπαϊκό ορισμό της Eurostat ορίζεται ως το ποσοστό των εργαζόμενων-συνταξιούχων που αμείβονται με λιγότερο από το 60% του διάμεσου εισοδήματος. Το ύψος του διάμεσου εισοδήματος είναι το εισόδημα με το οποίο αμείβεται τουλάχιστον το 50% του πληθυσμού. Δηλαδή εάν το διάμεσο εισόδημα είναι 1000 ευρώ, αυτό σημαίνει ότι το 50% του ενεργού πληθυσμού έχει εισοδήματα έως 1000 ευρώ και το υπόλοιπο 50% του πληθυσμού θα έχει εισοδήματα άνω των 1.000€. Βάσει των παραπάνω, στην Ελλάδα το ατομικό όριο της φτώχειας για το 2008 είναι 4.800€ το χρόνο.

είχε συνέπεια την πλήρη εγκατάλειψη κάθε κοινωνικής διάστασης και λειτουργίας των αντίστοιχων φορέων.

Η ανάγκη για ρεύμα προσιτό σε όλους υποχώρησε μπροστά στο αίτημα υψηλής κερδοφορίας της ΔΕΗ, η ανάγκη για φτηνές και αξιόπιστες μεταφορές υποχώρησε μπροστά στα αιτήματα των εφοπλιστών, η πρόσβαση σε ολοκληρωμένες υπηρεσίες υγείας υποχώρησε μπροστά στα συμφέροντα των ιδιωτικών θεραπευτηρίων ενώ η ισότιμη πρόσβαση στην παιδεία υπονομεύθηκε από την υποχρηματοδότηση του εκπαιδευτικού συστήματος.

Οι αυξήσεις των δαπανών σε μια σειρά υπηρεσίες καθοριστικές για την καθημερινή ζωή των πολιτών, μαζί με την εκτόξευση της ακρίβειας σε βασικές ανάγκες (διατροφή, στέγαση), οδηγούν σε μια έξαρση της φτώχειας, με σχετικούς αλλά και απόλυτους όρους. Ιδίως ένα πλήθος κοινωνικών κατηγοριών (μακροχρόνια άνεργοι, νέοι, γυναίκες, ηλικιωμένοι, μετανάστες κλπ.) πλήττεται όχι μόνο από τις διευρυνόμενες ανισότητες αλλά και από τη στέρηση βασικών αγαθών, πράγμα που προκαλεί ποικίλους κοινωνικούς αποκλεισμούς.

Με άλλα λόγια, πέρα από την υστέρηση του χρηματικού εισοδήματος (μισθός) σε σχέση με την μεγέθυνση του ΑΕΠ και την αύξηση της παραγωγικότητας, εξίσου σημαντικός παράγοντας για τη διεύρυνση των ανισοτήτων ήταν η συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους, η ιδιωτικοποίηση των δημοσίων επιχειρήσεων, η εμπορευματοποίηση κοινωνικών αγαθών, η μείωση δηλαδή του «κοινωνικού μισθού».

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Η πλήρης άρση των ανισοτήτων είναι βέβαια, εξ ορισμού, ένας στόχος ασύμβατος με τον καπιταλιστικό τρόπο οργάνωσης της παραγωγής, της διανομής, της κατανάλωσης, της ζωής των ανθρώπων. Απαιτεί βαθιά αλλαγή στους σκοπούς και τα κίνητρα του οικονομικού συστήματος, στις κοινωνικές σχέσεις, στην παιδεία και στον πολιτισμό. Ταυτόχρονα, όμως, ο βαθμός και η ένταση των ανισοτήτων δεν προκύπτουν αυτόματα από τη φύση μόνο του καπιταλιστικού συστήματος. Εξαρτώνται από τους κοινωνικούς συσχετισμούς δυνάμεων, ενώ μπορεί να ποικίλλουν ανάλογα με το βαθμό κινητοποίησης των κοινωνικών δυνάμεων και τις πολιτικές ρυθμίσεις που αυτές επιβάλλουν με τη δράση τους.

Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο, η διεκδίκηση αιτημάτων και οι μικρές ή μεγαλύτερες νίκες που επιτυγχάνουν οι κοινωνικές διεκδικήσεις αποτελούν βήματα προς την οικοδόμηση μιας κοινωνίας αλληλεγγύης, κοινωνικής δικαιοσύνης και ισότητας. Πρόκειται για κατακτήσεις που πρέπει να τύχουν υπεράσπισης από τους εργαζόμενους όταν απαιτείται, κατακτήσεις που πρέπει να διευρυνθούν και να βαθύνουν προκειμένου να μην αποτελούν απλές «δικλείδες ασφαλείας» ενός δομικά άδικου και άνισου συστήματος, αλλά κινητήρια δύναμη για τον σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας.

Με όλα αυτά κατά νου –αλλά και για να στηριχθούν άμεσα τα θύματα της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού– ο ΣΥΡΙΖΑ θέτει τους παρακάτω στόχους, που είναι άμεσα διεκδικήσιμοι και με ρεαλιστικούς όρους άμεσα υλοποιήσιμοι.

- Αύξηση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των μισθωτών, με δίκαιη κατανομή του παραγόμενου πλούτου

- Περιορισμός του χρηματικού κόστους ζωής και των δαπανών των νοικοκυριών μέσω της ενίσχυσης του κοινωνικού μισθού, δηλαδή μέσω της απο-εμπορευματοποίησης στρατηγικών τομέων της οικονομίας και της αναβαθμισμένης παροχής βασικών κοινωνικών αγαθών
- Καταπολέμηση της ακρίβειας
- Εξάλειψη της φτώχειας, όχι με μέτρα «φιλανθρωπίας» αλλά με την κατοχύρωση θεμελιωδών δικαιωμάτων για τα ευάλωτα και αποκλεισμένα μέλη της κοινωνίας μας

Αύξηση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των μισθωτών

Η αύξηση του πραγματικού εισοδήματος των πολιτών μπορεί και πρέπει να προέλθει από δύο αλληλοσυμπληρούμενες διαδικασίες. Η πρώτη αφορά την ενίσχυση των εισοδημάτων τους και η δεύτερη τη μείωση του κόστους διαβίωσης, η οποία όμως δεν σημαίνει και μείωση της κατανάλωσης αγαθών, προϊόντων και υπηρεσιών.

Αύξηση των μισθών

Για πολλά χρόνια οι αυξήσεις στους πραγματικούς μισθούς, εάν δεν ήταν αρνητικές, ήταν οριακά θετικές και τις περισσότερες φορές υπολείπονταν της αύξησης του συνολικού εθνικού εισοδήματος. Σήμερα ο κατώτατος μισθός ανέρχεται στα 701 € το μήνα και παραμένει ο χαμηλότερος μεταξύ των χωρών της ΕΕ των 15. Είναι προφανές ότι το ποσό αυτό, όπως άλλωστε και τα 330 € της σύνταξης του ΟΓΑ ή τα 230 € του ΕΚΑΣ, δεν αρκούν για να εξασφαλίσουν αποδεκτή ποιότητα ζωής.

Αποτελεί επίσης απαράδεκτο φαινόμενο ότι σήμερα στη χώρα μας υπάρχουν μισθοί και συντάξεις που βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας. Δεν υπάρχει καμία δικαιολογία για αυτή την κατάσταση. Εμείς στον ΣΥΡΙΖΑ προτείνουμε ότι η αύξηση των μισθών και των συντάξεων θα πρέπει να ανταποκρίνεται σε τρεις βασικές αρχές:

- Κανένας μισθός και καμία σύνταξη δεν μπορεί να είναι κάτω από το όριο της φτώχειας. Οι όποιες συλλογικές διαπραγματεύσεις θα πρέπει να ξεκινούν από αυτό το δεδομένο.
- Θα πρέπει να προσδιοριστεί ένα ελάχιστο εισοδηματικό όριο αξιοπρεπούς διαβίωσης. Κανένας μισθός και καμία σύνταξη δεν πρέπει να βρίσκεται κάτω από αυτό το όριο.
- Ως μεσοπρόθεσμος στόχος πρέπει να τεθεί η σύγκλιση της αγοραστικής δύναμης των Ελλήνων εργαζομένων και συνταξιούχων με τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνεπώς και η σχετική αύξηση μισθών και συντάξεων.

Σε κάθε περίπτωση, η κύρια σύνταξη θα πρέπει να είναι ίση με το 80% των συντάξιμων αποδοχών του τελευταίου χρόνου ασφάλισης και η επικουρική ίση με το 20% του συντάξιμου μισθού, αναπροσαρμοζόμενες και οι δύο σύμφωνα με τις ετήσιες αυξήσεις των μισθών.

Μείωση του κόστους διαβίωσης

Η αποκατάσταση ενός ισχυρού κράτους πρόνοιας θα έχει ως άμεση συνέπεια την ενίσχυση του εισοδήματος των εργαζομένων. Η μείωση της ιδιωτικής δαπάνης για υγεία, ως αποτέλεσμα ενός ποιοτικά αναβαθμισμένου δημόσιου συστήματος υγειονομικής πρόνοιας και περίθαλψης, η μείωση των ιδιωτικών δαπανών για

εκπαίδευση ως αποτέλεσμα της ελεύθερης πρόσβασης και της εξασφάλισης των απαραίτητων δομών υποστήριξης των σπουδών, η μείωση της δαπάνης στέγασης και θέρμανσης ως αποτέλεσμα των πολιτικών στήριξης της κοινωνικής κατοικίας κλπ. θα έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των εργαζομένων.

Προκειμένου να περιοριστεί το κόστος ζωής για τους εργαζόμενους είναι αναγκαία η απο-εμπορευματοποίηση των συλλογικών αγαθών, συνεπώς η άμεση ανάσχεση των ιδιωτικοποιήσεων. Στο βαθμό που μία δημόσια επιχείρηση ιδιωτικοποιείται ή λειτουργεί πλέον με κερδοσκοπικά κριτήρια, είναι φανερό ότι σε κλάδους που οι τιμές ήταν χαμηλές για λόγους κοινωνικής πολιτικής, αλλά και επειδή δεν επιδιωκόταν οικονομικό κέρδος από τη λειτουργία της επιχείρησης, οδηγούμαστε σε αυξήσεις τιμών. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε βασικές επιχειρήσεις που οι τιμές εξαρτώνται από αποφάσεις της κυβέρνησης παρατηρούμε αυξήσεις τιμών πάνω από το γενικό επίπεδο του πληθωρισμού, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τη ΔΕΗ. Επιπρόσθετα, στο βαθμό που υποχρηματοδοτούνται τομείς του Δημοσίου, όπως για παράδειγμα η υγεία και η παιδεία, οδηγούνται όσοι μπορούν να ανταπεξέλθουν (ακόμη και με δάνεια) στον ιδιωτικό τομέα. Αυτή η τάση μειώνει το διαθέσιμο εισόδημά τους για άλλα αγαθά, και συνεπακόλουθα διογκώνει την ακρίβεια.

Ενδεικτικά, σ' αυτό το πλαίσιο, ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει:

- Επαναφορά του δημόσιου ελέγχου σε στρατηγικούς τομείς της οικονομίας (ενέργεια, μεταφορές, τηλεπικοινωνίες κλπ.).
- Υποστήριξη της δημόσιας δωρεάν παιδείας σε όλες τις βαθμίδες.
- Υποστήριξη και διεύρυνση του δημόσιου δωρεάν συστήματος υγείας-πρόνοιας.
- Εξασφάλιση επαρκών και ποιοτικών κοινωνικών υπηρεσιών για τη φροντίδα και τη μέριμνα.

Κοινωνική πολιτική στέγασης: Ειδικά σε σχέση με την πολιτική στέγασης, ο ΣΥΡΙΖΑ έχει από καιρό διατυπώσει τους βασικούς άξονες της πολιτικής του. Υπάρχει ανάγκη ο ΟΕΚ να μετεξελιχθεί σε ένα ενεργητικό εργαλείο παραγωγής κοινωνικής στέγης, προνομιακής δανειοδότησης στοχευμένων ομάδων του πληθυσμού προκειμένου να αποκτήσουν δική τους στέγη, ενεργητικής και πολύπλευρης στήριξης της νέας γενιάς. Αυτή η στήριξη οφείλει να αναπτύσσεται σε όλο το φάσμα της στεγαστικής πολιτικής (από την παραγωγή κατοικίας έως τη δανειοδότηση και την εγγύηση για αγορά στέγης και την επιδότηση ενοικίου).

Διεύρυνση και εμφάθυση του πεδίου της κοινωνικής πολιτικής, έτσι ώστε να καλύπτει και περιοχές που σήμερα είτε δεν καλύπτονται καθόλου είτε καλύπτονται υποτυπωδώς. Το χαρακτηριστικότερο, ίσως, παράδειγμα είναι η φροντίδα ηλικιωμένων, χρόνια πασχόντων αλλά και η οικογενειακή πολιτική. Η ανάπτυξη ολοκληρωμένων πολιτικών σε αυτούς τους τομείς, εκτός από τις προφανείς θετικές συνέπειες που θα έχει για τους ίδιους τους πολίτες που τις έχουν ανάγκη, θα σημαίνει και σημαντική μείωση των σχετικών ιδιωτικών δαπανών των νοικοκυριών, οι οποίες υποκαθιστούν την ανυπαρξία δημόσιας πολιτικής.

Καταπολέμηση της ακρίβειας

Είναι διαπιστωμένο ότι τα φτωχότερα νοικοκυριά δαπανούν πολύ μεγαλύτερο ποσοστό του εισοδήματός τους σε είδη διατροφής από τα πλουσιότερα. Από το 2005

και μετά ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (συνεπώς και ο πληθωρισμός) των φτωχών νοικοκυριών είναι σταθερά υψηλότερος από τον μέσο όρο. Κατά τα έτη 2006 και 2008, μάλιστα, ο πληθωρισμός των φτωχών ήταν αυξημένος κατά μισή μονάδα. Το 2008, για την υπέρβαση αυτή ευθύνονταν σχεδόν αποκλειστικά οι δαπάνες για διατροφή και στέγαση.

Ο πληθωρισμός των τροφίμων αποτελεί το 1,6% του συνολικού πληθωρισμού των φτωχών, έναντι 1,2% του μέσου όρου, και ο πληθωρισμός της δαπάνης για στέγαση (ως αποτέλεσμα της αύξησης κατά 22,2% των δαπανών θέρμανσης) αποτελεί το 1,7% του πληθωρισμού των φτωχών έναντι 1,1% του μέσου όρου.

Η κυβέρνηση εξήγγειλε 41 μέτρα καταπολέμησης της ακρίβειας, που κανένα δεν βάζει φραγμό στην αισχροκέρδεια, ούτε ανακουφίζει το λαϊκό εισόδημα. Οι επιλεκτικές μειώσεις τιμών ορισμένων εταιρειών σε συγκεκριμένα είδη αποτελούν μικρό κλάσμα των μεγάλων ανατιμήσεων που είχαν προηγηθεί. Οι «συμφωνίες κυρίων» δεν είναι καινούριες. Έγιναν και στο παρελθόν, από τις κυβερνήσεις Σημίτη, χωρίς κανένα αποτέλεσμα. Δεν κατηγορούμε, όμως, την κυβέρνηση μόνο επειδή δεν παίρνει μέτρα κατά της ακρίβειας. Την κατηγορούμε ότι τροφοδοτεί την ακρίβεια με συγκεκριμένους τρόπους. Τα τελευταία χρόνια είχαμε αυξήσεις:

- 17% στη ΔΕΗ (από τον Αύγουστο του 2006 μέχρι σήμερα, ενώ αναμένεται νέα αύξηση 7%)
- 45% στην εισφορά στην ΕΡΤ
- 80% στις συνήθειες καταναλώσεις.

Η κυβέρνηση όχι απλώς δεν αντιμετωπίζει την ακρίβεια αλλά η πολιτική της, όπως και των προηγούμενων κυβερνήσεων, την τροφοδοτούν.

Το πρόβλημα των καρτέλ είναι υπαρκτό και λόγω της κρίσης μπορεί να πάρει ακόμη μεγαλύτερες διαστάσεις. Οι κρίσεις συχνά οδηγούν σε συγχωνεύσεις και εξαγορές και γενικώς αυξάνουν τη συγκέντρωση του κεφαλαίου. Άρα τα καρτέλ και τα μονοπώλια μπορεί να ενισχυθούν.

Απέναντι στο πρόβλημα αυτό δεν αρκούν κάποια επιμέρους θεσμικά μέτρα, όπως η αναγκαία κατά τα άλλα ενίσχυση της Επιτροπής Ανταγωνισμού. Τα μονοπώλια, τα καρτέλ, τα ολιγοπώλια, δεν συνιστούν απλώς ατέλειες ή στρεβλώσεις των αγορών, αλλά είναι οργανικό αποτέλεσμα του καπιταλιστικού ανταγωνισμού. Τα μονοπώλια και τα ολιγοπώλια δεν είναι μόνο άρνηση του ελεύθερου ανταγωνισμού αλλά και «παιδιά» του. Είναι εκδηλώσεις της εγγενούς στον καπιταλισμό τάσης για συγκέντρωση και συγκεντροποίηση του κεφαλαίου. Η τάση αυτή κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες ενισχύθηκε, απελευθερώθηκε από παλιούς περιορισμούς, έγινε αχαλίνωτη. Στην Ελλάδα δυνάμωσε επί των τελευταίων κυβερνήσεων ΠΑΣΟΚ, ενώ επί ΝΔ έγινε αληθινό τσουνάμι ασυδοσίας και κερδοσκοπίας.

Ως απάντηση στο πρόβλημα αυτό δεν μπορεί να θεωρείται ο λεγόμενος «ελεύθερος» ή «υγιής» ανταγωνισμός, αλλά ένα εναλλακτικό μοντέλο ανάπτυξης, το οποίο θα στηριχθεί σε μια στρατηγική αποεμπορευματοποίησης των δημόσιων αγαθών, ανάκτησης του δημόσιου ελέγχου σε επιχειρήσεις στρατηγικής σημασίας, διεύρυνσης της δημόσιας σφαίρας, θέσπισης νέων πολιτικών πλαισίων στη λειτουργία των αγορών και στη σχέση επιχειρήσεων και κοινωνίας.

Στον τραπεζικό τομέα, για παράδειγμα, έχει καταστεί πλέον προφανές ότι δεν μπορούμε να περιμένουμε μείωση των επιτοκίων από την ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών, όταν αυτός ακριβώς ο ανταγωνισμός για τη μεγιστοποίηση των

κερδών ευθύνεται για τη σημερινή κρίση. Τη μείωση των επιτοκίων θα τη διεκδικήσουμε μέσα από την επιβολή νέων κριτηρίων λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος, με επανακαθορισμό του ρόλου του και των κριτηρίων αποτελεσματικότητάς του. Με επανεθνικοποίηση της Εθνικής Τράπεζας και γενικότερα ισχυρή δημόσια παρουσία και κοινωνικό έλεγχο στον χρηματοπιστωτικό τομέα.

Στους τομείς της παιδείας, της υγείας, της φροντίδας και της μέριμνας και άλλων δημόσιων αγαθών, η λύση δεν βρίσκεται στον ανταγωνισμό των φορέων παροχής αυτών των υπηρεσιών, αλλά αντίθετα στη συνεργασία τους για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών, στην αποεμπορευματοποίηση, την αποκατάσταση της λειτουργίας τους ως δημόσιων, μη ανταλλάξιμων, μη εμπορεύσιμων αγαθών, η αξιολόγηση και η αποτελεσματικότητα των οποίων πρέπει να γίνεται με όρους κοινωνικής αποτελεσματικότητας και όχι με όρους κέρδους και αγοράς.

Στους τομείς της ύδρευσης, του ηλεκτρισμού, των αερομεταφορών, των ακτοπολικών συγκοινωνιών, όπου η ασφάλεια και η δυνατότητα πρόσβασης έχουν καθοριστική σημασία, η λύση δεν βρίσκεται στον τυφλό κερδοσκοπικό ανταγωνισμό, αλλά στη δημόσια παρουσία και τον κοινωνικό έλεγχο.

Τέλος, στις αγορές των εμπορευμάτων, η συμπεριφορά των επιχειρήσεων σε σχέση με τις τιμές δεν είναι ανεξάρτητη από τη συμπεριφορά τους απέναντι στις φορολογικές αρχές, τους ασφαλιστικούς οργανισμούς, την περιβαλλοντική νομοθεσία, τις επιθεωρήσεις εργασίας και την τήρηση της εργασιακής νομοθεσίας. Αν μια κυβέρνηση όπως η σημερινή ανέχεται ή και ενθαρρύνει τη φοροδιαφυγή και την εισφοροδιαφυγή, αν αδιαφορεί για την τήρηση της περιβαλλοντικής και της εργατικής νομοθεσίας, είναι παράδοξο να περιμένουμε ότι θα βάλει χαλινάρι στην κερδοσκοπία και την κερδοσκοπική άνοδο των τιμών. Χρειάζεται, επομένως, και εδώ, ένα νέο πολιτικό πλαίσιο που θα στηρίζει τη συλλογική οργάνωση των εργαζομένων, θα διεκδικεί το ρόλο των συνδικάτων και θα προωθεί τον κοινωνικό έλεγχο στην οικονομία, μέσα από διαφανείς, αποτελεσματικούς και συμμετοχικούς θεσμούς.

Βασικό στοιχείο για την παρακολούθηση της ακρίβειας είναι η δημιουργία των απαραίτητων στατιστικών δεικτών. Εμείς έχουμε εδώ και καιρό προτείνει ότι η ΕΣΥΕ πρέπει να καταρτίσει και να δημοσιεύει μαζί με τον Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (δείκτης πληθωρισμού) και έναν ειδικό δείκτη πληθωρισμού που θα αφορά τα χαμηλότερα νοικοκυριά και θα υπολογίζει τις αυξήσεις των τιμών βάσει των ιδιαίτερων καταναλωτικών προτύπων-αναγκών. Αυτός ο δείκτης (πληθωρισμός των φτωχών) θα αποτελεί το πραγματικό κριτήριο της αύξησης του κόστους διαβίωσης των φτωχότερων νοικοκυριών και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε όλες τις διαπραγματεύσεις για μισθούς ή συντάξεις, σε όλα τα μέτρα παρέμβασης στην αγορά. Πέραν των παραπάνω, ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει:

- Παροχή επιδόματος θέρμανσης.
- Παροχή έκτακτων βοηθημάτων σε περιόδους αύξησης της ακρίβειας, ιδιαίτερα για τους μακροχρόνια ανέργους, τους χαμηλοσυνταξιούχους και τους χαμηλόμισθους.
- Δημιουργία ειδικού «δείκτη τιμών καταναλωτή», ο οποίος θα παρακολουθεί την εξέλιξη του κόστους διαβίωσης των φτωχότερων νοικοκυριών («δείκτης πληθωρισμού των φτωχών»). Στη βάση αυτού του δείκτη θα προσδιορίζονται οι ελάχιστες αυξήσεις των κατώτατων μισθών και συντάξεων.

- Συντονισμό των ελεγκτικών μηχανισμών του κράτους (ΕΦΕΤ, Γενικό Χημείο του Κράτους, υπουργείο Γεωργίας, φοροεισπρακτικοί-φοροελεγκτικοί-εισφοροελεγκτικοί μηχανισμοί κλπ.). Όλοι αυτοί οι θεσμοί μπορούν να βοηθήσουν, αν υπάρχει πολιτική βούληση.
- Αυστηρό κοστολογικό έλεγχο σε όλα τα στάδια διύλισης και εμπορίας των πετρελαιοειδών. Να τεθεί οροφή στις τιμές τους από τη διύλιση και το εμπόριο μέχρι τον καταναλωτή.
- Πάγωμα των τιμολογίων των ΔΕΚΟ. Να ανακληθεί η απόφαση για νέα αύξηση των τιμολογίων της ΔΕΗ και να ματαιωθούν οι σχεδιασμοί για ρήτρα καυσίμου και ρύπων στα τιμολόγια της ΔΕΗ.
- Παροχή ουσιαστικού διορθωτικού ποσού στους μισθωτούς και συνταξιούχους, οι οποίοι υφίστανται τη σκληρή πολιτική λιτότητας.
- Δραστική μείωση της ψαλίδας τιμών μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή.
- Είσοδο των συνεταιρισμών σε όλο το κύκλωμα παραγωγής, επεξεργασίας και εμπορίας αγροτικών προϊόντων.

Εξάλειψη της φτώχειας

Η φτώχεια, όμως, δεν έχει ως αποτέλεσμα μόνο την έλλειψη βασικών αγαθών (τροφή, στέγη, περίθαλψη κλπ.), αλλά δημιουργεί μια γενικότερη κατάσταση ανελευθερίας και αδυναμίας συμμετοχής στις βασικές κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές και εργασιακές λειτουργίες του κοινωνικού βίου. Οδηγεί έτσι στην περιθωριοποίηση και στον κοινωνικό αποκλεισμό, πλήττοντας την αξιοπρέπεια, την αυτοεκτίμηση και την ψυχική ηρεμία των ατόμων που την υφίστανται.

Τα φτωχότερα στρώματα του πληθυσμού, επίσης, αποκόπτονται από την παραγωγική διαδικασία και από τον κοινωνικό κορμό της χώρας, περιορίζεται η δυνατότητα διεκδίκησης και πολιτικής παρέμβασής τους και σταδιακά στερούνται βασικών κατακτήσεων της σύγχρονης ζωής (παιδεία, υγεία, ψυχαγωγία, άθληση κλπ.). Η περιθωριοποίηση και η απομόνωση μεγάλης μερίδας του πληθυσμού διαρρηγνύει τον κοινωνικό ιστό και υπονομεύει την ισότιμη και δημοκρατική πρόσβαση και συμμετοχή όλων στους κοινωνικοπολιτικούς θεσμούς, διευρύνοντας έτσι το δημοκρατικό κοινωνικό έλλειμμα.

Για την αντιμετώπιση της φτώχειας είναι αναγκαίο να ξεφύγουμε από τη λογική της «φιланθρωπίας» και των «στατιστικών μεγεθών» και να τη δούμε ως πρόβλημα παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων ενός μέρους της κοινωνίας μας, γεγονός που προσβάλλει συνολικά τον πολιτισμό μας.

Πρέπει επίσης να αντιληφθούμε ότι σήμερα έχουμε τα μέσα να την αντιμετωπίσουμε, αρκεί φυσικά να επιθυμούμε να αξιοποιήσουμε τον παραγόμενο πλούτο για αυτό το σκοπό. Με αυτή την έννοια, πυροσβεστικά μέτρα όπως το Ταμείο Καταπολέμησης της Φτώχειας, που εξαγγέλλει κατά καιρούς η κυβέρνηση, δεν συμβάλλουν ουσιαστικά στην αντιμετώπιση του φαινομένου, αλλά μόνο στον περιορισμό του σε «ανεκτά» από το σύστημα όρια.

Είναι χαρακτηριστικό άλλωστε ότι την ίδια ώρα περιορίζεται η χρηματοδότηση επιστημονικών ερευνών για το ζήτημα της φτώχειας (ΕΚΚΕ, ΙΝΕ), με αποτέλεσμα να μειώνεται η γνώση μας γύρω από τους μηχανισμούς που την προκαλούν και να

περιορίζονται οι δυνατότητες του κράτους να ασκήσει ορθολογική, επιστημονικά ορθή και αποτελεσματική πολιτική.

Ο Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς διακηρύττει σε όλους τους τόνους ότι δεν υπάρχει κανένα «ανεκτό» επίπεδο φτώχειας, ιδίως σε μια κοινωνία τέτοιων κραυγαλέων ανισοτήτων όπως η ελληνική.

Γι' αυτό το λόγο, επιβάλλεται ο σχεδιασμός μιας ολοκληρωμένης πολιτικής που θα αναγνωρίζει τόσο τις εισοδηματικές όσο και τις ποιοτικές διαστάσεις του φαινομένου και θα αντιμετωπίζει τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό που αυτή συνεπάγεται ως ενιαίο και αδιαίρετο δίπτυχο. Μια πολιτική που θα αρθρώνεται γύρω από τους τομείς της απασχόλησης, της παιδείας, της υγείας και της κοινωνικής πρόνοιας και ασφάλισης και θα λαμβάνει ιδιαίτερη μέριμνα για τις περισσότερο ευάλωτες στη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό ομάδες. Στο πλαίσió της, εκτός από τη γενική μέριμνα που θα πρέπει να ληφθεί π.χ. για την αντιμετώπιση της ανεργίας, την ενίσχυση της πλήρους απασχόλησης και την αναβάθμιση του συστήματος υγείας, είναι αναγκαίο να υπάρξουν και στοχευμένα μέτρα, σε κάθε τομέα, για την αντιμετώπιση της φτώχειας.

Θεσμοθέτηση του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος

Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα αποτελεί ένα σύνολο μέτρων –μεταβατικού και επείγοντα χαρακτήρα– με στόχο τον άμεσο μετριασμό ακραίων καταστάσεων στέρησης. Ταυτόχρονα, όμως, αποτελεί και βασικό εργαλείο στο ευρύτερο πλαίσιο μιας πολιτικής που επιδιώκει να εξασφαλίσει το δικαίωμα στην ασφάλιση, στην υγεία, στην εκπαίδευση, στην προστασία της οικογένειας, στη στέγαση, στην απασχόληση, στην οικονομική και κοινωνική στήριξη των ασθενέστερων οικονομικά πολιτών. Συνεπώς η λογική του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος δεν εξαντλείται στη διάσταση του χρηματικού εισοδήματος αλλά επεκτείνεται σε αυτό που έχουμε αποκαλέσει «κοινωνικό μισθό». Η χρηματική όψη του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος δεν αποτελεί παρά μία μόνο όψη του «κοινωνικού μισθού», οι άλλες όψεις του μπορούν να αναγνωστούν μέσα από τα μέτρα πολιτικής για την εκπαίδευση, την υγεία, τη φορολογική πολιτική κλπ.

Επιπλέον, το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα αποτελεί μια έμπρακτη αναγνώριση από την πλευρά του κράτους ότι είναι υποχρεωμένο, μέσα από τον τρόπο που οργανώνει την οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας, να διασφαλίζει επαρκές εισόδημα σε όλους τους πολίτες. Γι' αυτό και πρόκειται για ένα μέσο καθολικής εφαρμογής, χωρίς εξαιρέσεις ή διακρίσεις, ως ένα κοινωνικό δικαίωμα χωρίς το οποίο για κάποιους δεν είναι δυνατή η απόλαυση και η ακώλυτη ενάσκηση των θεμελιωδών ατομικών και κοινωνικών τους δικαιωμάτων.

Το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα δεν υποκαθιστά το πάγιο αίτημα για σταθερή και πλήρη απασχόληση για όλους. Ούτε έρχεται σε αντίθεση με τη θέση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των μακροχρόνια ανέργων, για το ύψος του επιδόματος ανεργίας και την επιμήκυνση του χρόνου χορήγησής του. Η θεσμοθέτησή του δεν αναιρεί την ανάγκη σχεδιασμού και υλοποίησης επιμέρους ειδικών πολιτικών για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού που πλήττουν συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού, όπως τα άτομα με αναπηρίες, οι πολύτεκνες και μονογονεϊκές οικογένειες κλπ., ούτε έρχεται να μειώσει άλλα επιδόματα. Μπορεί, όμως, να λειτουργήσει ως δίκτυο προστασίας, και κυρίως με έναν τρόπο που αφήνει περισσότερους βαθμούς ελευθερίας και αξιοπρέπειας στα άτομα που το λαμβάνουν, σε σχέση με τα μέχρι σήμερα επιδόματα και παροχές.

Διασφάλιση της ελεύθερης πρόσβασης όλων στους εκπαιδευτικούς μηχανισμούς

Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο μεγιστοποιεί τον κίνδυνο της φτώχειας, ενώ, από την άλλη μεριά, η φτώχεια αποτελεί έναν από τους κυριότερους μηχανισμούς συντήρησης και αναπαραγωγής των εκπαιδευτικών ανισοτήτων και μία από τις βασικότερες γενεσιουργές αιτίες των φαινομένων του αναλφαριθμητισμού και της σχολικής εγκατάλειψης. Εκτός από μια γενική πολιτική προάσπισης του δημόσιου, δωρεάν, δημοκρατικού και κοινωνικού χαρακτήρα της εκπαίδευσης, για την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού απαιτείται και μια σειρά από στοχευμένα μέτρα, όπως η οικονομική ενίσχυση των ασθενέστερων οικονομικά μαθητών και φοιτητών, η σημαντική αύξηση του αριθμού των φοιτητικών εστιών, η δημιουργία σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης υποστηρικτικών δομών και υπηρεσιών ψυχοπαιδαγωγικής και συμβουλευτικής στήριξης των ατόμων που ανήκουν σε μειονεκτούσες ομάδες (μαθητές με αναπηρία, παιδιά μεταναστών, άτομα με ψυχικές παθήσεις κλπ.).

Φορολογική πολιτική

Η φορολογική πολιτική της κυβέρνησης διευρύνει τις φορολογικές ανισότητες, ενισχύει την ανισοκατανομή των φορολογικών βαρών και περιορίζει τους διαθέσιμους δημόσιους πόρους και τη δυνατότητα χρηματοδότησης των δημόσιων λειτουργιών και υποδομών του κοινωνικού κράτους. Ο ΣΥΡΙΖΑ σχεδιάζει μια δημοκρατική και δίκαιη μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος, βασική διάσταση της οποίας είναι η ουσιαστική αντιμετώπιση της φτώχειας (βλ. αναλυτικά Στόχο 19).

Μείωση των δαπανών στέγασης, θέρμανσης και μόνωσης

Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, μισό εκατομμύριο νοικοκυριά (το 12% του πληθυσμού) αδυνατούν να εξασφαλίσουν επαρκή θέρμανση και μόνωση της κατοικίας τους, ενώ χιλιάδες άλλοι συμπολίτες μας, κυρίως ηλικιωμένοι, ζουν κάτω από δύσκολες συνθήκες. Για την αντιμετώπιση του φαινομένου της «ενεργειακής φτώχειας», ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει τη χορήγηση επιδόματος θέρμανσης στα φτωχότερα νοικοκυριά. Παράλληλα, με ένα πολιτικό σκεπτικό που συνδυάζει την κοινωνική ευαισθησία με τη μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος, εισηγείται τη χορήγηση επιδόματος μόνωσης στους ασθενέστερους οικονομικά πολίτες, με σκοπό την ενεργειακή αναβάθμιση των κατοικιών τους και την οριστική επίλυση των προβλημάτων θέρμανσης των χώρων κατοικίας τους. Για την κάλυψη, τέλος, των επειγουσών στεγαστικών αναγκών του πληθυσμού είναι αναγκαία η στήριξη του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας, η αύξηση του αριθμού των δικαιούχων και η επίσπευση των σχετικών διαδικασιών.

Δωρεάν διάθεση στα φτωχότερα στρώματα των βασικών αγαθών διαβίωσης

Σήμερα, λόγω της γενικότερης ακρίβειας και της ιδιωτικοποίησης στρατηγικών τομέων της οικονομίας, χιλιάδες άνθρωποι αδυνατούν να καλύψουν στοιχειώδεις βιοτικές τους ανάγκες και δεν έχουν πρόσβαση σε μια σειρά από κοινωνικές υπηρεσίες και υποδομές. Προκειμένου να διασφαλιστεί η δυνατότητα ισότιμης πρόσβασης όλων στα βασικά κοινωνικά αγαθά και η λειτουργία των μεγάλων δημόσιων επιχειρήσεων υπέρ των κοινωνικών αναγκών και συμφερόντων, ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει την εξασφάλιση πρόσβασης όλων των πολιτών, ανεξάρτητα από την

οικονομική τους κατάσταση σε μια ελάχιστη ποσότητα αγαθών και υπηρεσιών (ενέργεια, νερό, επικοινωνίες, συγκοινωνίες).

Δωρεάν φάρμακα

Η αποδιάρθρωση του ΕΣΥ και η μονοπώληση ευρύτατων τομέων του κλάδου υγείας από το ιδιωτικό κεφάλαιο είχαν ως αποτέλεσμα την υπέρογκη αύξηση των ιδιωτικών δαπανών για την υγεία και την αδυναμία μεγάλης μερίδας των πολιτών να εξασφαλίσει την απαραίτητη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Για την αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης, ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει την κατάργηση της συμμετοχής στα φάρμακα για τους χαμηλοσυνταξιούχους, τους άνεργους, τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τους πάσχοντες από χρόνια νοσήματα, καθώς και για όσους αμείβονται με τον κατώτατο μισθό.

ΣΤΟΧΟΣ 18

Για ένα νέο χρηματοπιστωτικό σύστημα στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξης

Η σημασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος για την οικονομία και την κοινωνία και τα αποτελέσματα της νεοφιλελεύθερης πολιτικής

Τις τελευταίες δεκαετίες, ο τραπεζικός κλάδος αποτελεί πεδίο μεγάλων αλλαγών. Οι τράπεζες έχουν εξελιχθεί σε γιγάντιους φορείς παροχής ποικίλων χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, από υπηρεσίες αποταμίευσης, δανειοδοτήσεων, επενδύσεων, ασφαλίσεων, μέχρι την πληρωμή ποικίλων καθημερινών λογαριασμών. Οι τράπεζες διαμεσολαβούν και επηρεάζουν πλέον ολόκληρη την οικονομική ζωή και τις συναλλαγές της κοινωνίας και των νοικοκυριών.

Ο πυρήνας, όμως, της λειτουργίας τους παραμένει η διαχείριση των αποταμιεύσεων της κοινωνίας και η κάλυψη των αναγκών χρηματοδότησής της. Σε αντίθεση με τις κοινές επιχειρήσεις, οι τράπεζες δεν αξιοποιούν μόνο τα κεφάλαια των μετόχων τους αλλά και τις αποταμιεύσεις των πολιτών και συνολικά της κοινωνίας. Επίσης, από τη λειτουργία των τραπεζών επηρεάζονται οι όροι λειτουργίας της οικονομίας. Οι τράπεζες λειτουργούν ως μια «υποδομή» για την υπόλοιπη οικονομία, γι' αυτό δεν μπορούν ακόμη και στις σημερινές συνθήκες να αντιμετωπίζονται ως κοινές κερδοσκοπικές επιχειρήσεις. Οι τράπεζες, επομένως, ασκούν μια κοινωνικά αναγκαία λειτουργία κατά παραχώρηση, καθώς η λειτουργία της πίστης δεν μπορεί να ασκηθεί από τον καθένα αλλά χρειάζονται ειδικές προδιαγραφές και κριτήρια γι' αυτό. Αυτό σημαίνει ότι η κοινωνία θα έπρεπε να ορίζει πώς θα λειτουργούν οι τράπεζες και όχι οι τράπεζες πώς πρέπει να λειτουργεί η κοινωνία.

Όμως, υπό το σημερινό νεοφιλελεύθερο καθεστώς, η τεράστια δύναμη των τραπεζών βρίσκεται πάνω από τον έλεγχο των κοινωνιών και, συχνά, απέναντι από τις ανάγκες τους, με τις κυβερνήσεις να λειτουργούν ως «τροχονόμος» στην υπηρεσία των τραπεζών.

Δεν θα ήταν υπερβολή αν λέγαμε ότι οι τράπεζες, σε πολλές περιπτώσεις, λειτουργούν αλλά και αντιμετωπίζονται από τις κυβερνήσεις ως κράτος εν κράτει, όπως δείχνει εξάλλου και η απροθυμία τους να συμμορφωθούν ακόμη και δικαστικές αποφάσεις. Η αυτονόμηση των τραπεζών ενισχύθηκε μέσω:

- της διαδικασίας απελευθέρωσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος από ποικίλες μορφές δημόσιου και κοινωνικού ελέγχου που έλαβε χώρα μετά το 1986. Η προστασία των συναλλασσόμενων αφέθηκε ουσιαστικά στην αυτορρύθμιση των τραπεζών, ενώ παράλληλα τέθηκαν εκτός δημόσιας πολιτικής οι επιπτώσεις από την πολιτική των τραπεζών στην απασχόληση, στην ανάπτυξη και στις επενδύσεις
- της διαδικασίας ιδιωτικοποίησης που τροποποίησε σημαντικά τη μορφή που διατηρούσε το εγχώριο τραπεζικό σύστημα για δεκαετίες.

Οι παραπάνω κομβικής σημασίας εξελίξεις, σε συνδυασμό με τη ραγδαία μείωση των επιτοκίων και την κατάργηση των περιορισμών στις χορηγήσεις δανείων, εκτόξευσαν το δανεισμό νοικοκυριών και επιχειρήσεων, οδηγώντας στα ύψη την κερδοφορία των τραπεζών.

Εξέλιξη που υποβοηθήθηκε από την εμπορευματοποίηση ή υποβάθμιση πολλών δημοσίων αγαθών, καθώς ο δανεισμός χρησιμοποιήθηκε και για την κάλυψη του κενού που άφησε η υποχώρηση του κοινωνικού κράτους, όσο βέβαια και από τις «ευκαιρίες» που παρουσιάστηκαν στην ευρύτερη περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Μόνο για την περίοδο 2000-2008 (Οκτώβριος), τα δάνεια προς επιχειρήσεις και νοικοκυριά υπερτετραπλασιάστηκαν και από 59,3 δις ευρώ εκτοξεύθηκαν στα 248 δις ευρώ, υπερβαίνοντας για πρώτη φορά το επίπεδο του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Ειδικά τα δάνεια προς τα νοικοκυριά, από 16,97 δις ευρώ που ήταν στο τέλος του 2000, τον Οκτώβριο του 2008 ανήλθαν σε 116,2 δις ευρώ, ενώ τα δάνεια προς επιχειρήσεις από 42,37 δις ευρώ εκτινάχθηκαν στα 131,8 δις ευρώ.

Δεν είναι καθόλου τυχαίο, λοιπόν, που τα συνολικά καθαρά κέρδη των έξι μεγαλύτερων τραπεζών, οι οποίες συγκεντρώνουν πάνω από το 75% της αγοράς, υπερτετραπλασιάστηκαν την τελευταία δετία, καθώς από 930 εκατ. ευρώ το 2002, υπερέβησαν πέρυσι τα 4 δις ευρώ.

Αυτή η ανεξέλεγκτη δραστηριοποίηση και κερδοσκοπική λειτουργία των τραπεζών έχει οδηγήσει στη σημερινή κρίση τόσο τον χρηματοπιστωτικό τομέα όσο και το μοντέλο ανάπτυξης που διαμορφώθηκε κατά τη τελευταία 20ετία.

Όμως η εποχή των «παχιών αγελάδων» αποτελεί παρελθόν εξαιτίας της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης και των επιπτώσεών της στην πραγματική οικονομία. Δεν αποκλείεται μάλιστα το ενδεχόμενο η κρίση να εξαπλωθεί περαιτέρω, καθώς όλο και περισσότερα δάνεια δεν θα εξυπηρετούνται, πλήττοντας ιδιαίτερα τις τράπεζες που στήριζαν την ανάπτυξή τους όχι στις καταθέσεις αλλά στα δανεικά κεφάλαια που άντλησαν από τις διεθνείς χρηματαγορές.

Το βέβαιο είναι ότι στην παρούσα φάση έχει διαμορφωθεί ένας φαύλος κύκλος: από τη μία πλευρά οι τράπεζες περιορίζουν τις πιστώσεις τους, με αποτέλεσμα να εντείνουν την ύφεση της πραγματικής οικονομίας, και από την άλλη η ύφεση αυτή, η αύξηση της ανεργίας και η καθήλωση των μισθών και του λαϊκού εισοδήματος δυσκολεύει την εξυπηρέτηση των δανείων.

Νέο πλαίσιο λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Η οικοδόμηση του εναλλακτικού μοντέλου οργάνωσης και λειτουργίας της οικονομίας που προτείνουμε καθιστά αναγκαία μια νέα αρχιτεκτονική του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με ισχυρή την παρουσία και το ρόλο του Δημοσίου και με αυξημένο κοινωνικό έλεγχο.

Θέτουμε ως κεντρικό στόχο ένα νέο χρηματοπιστωτικό σύστημα που θα είναι στην υπηρεσία της κοινωνίας και της πραγματικής οικονομίας και όχι στην υπηρεσία πυραμίδων, ακριβοπληρωμένων μάντζερ ή αυτόνομων κερδοσκοπικών συμφερόντων του χρηματιστικού κεφαλαίου.

Οι τράπεζες επιτελούν κοινωνική λειτουργία διότι μέσω της χρηματοδότησης καθορίζουν αποφασιστικά το μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης της κοινωνίας. Ειδικά σε περιόδους κρίσης, οι τράπεζες πρέπει να λειτουργούν αντικυκλικά και όχι

προκυκλικά, δηλαδή να απαλύνουν τις συνέπειες της κρίσης και όχι να την εντείνουν περαιτέρω. Όμως για να το κάνουν αυτό οι τράπεζες πρέπει να λειτουργούν ως κοινωφελείς και όχι ως κερδοσκοπικοί οργανισμοί, δηλαδή να έχουν ως βασικό κριτήριο της πιστοδοτικής τους πολιτικής τις πραγματικές ανάγκες της κοινωνίας και της οικονομίας και όχι το «κέρδος για τον μέτοχο» όπως συμβαίνει σήμερα.

Για το λόγο αυτό αγωνιζόμαστε ενάντια στην ιδιωτικοποίηση των τραπεζών, ενώ παράλληλα ζητούμε οι τράπεζες δημόσιου συμφέροντος να εκσυγχρονιστούν, να ενισχυθούν και να διαδραματίσουν έναν ρόλο ρυθμιστικό και σταθεροποιητικό για ολόκληρο το τραπεζικό σύστημα – ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσεων όπως η σημερινή.

Επίσης υποστηρίζουμε τις διεκδικήσεις των εργαζομένων για ανθρώπινες συνθήκες εργασίας και ωράρια και για αμοιβές που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της ζωής τους, στην αύξηση του κόστους ζωής και στη βελτίωση της παραγωγικότητας.

Στο νέο πολιτικό πλαίσιο για τη λειτουργία της πίστης και του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει και διεκδικεί:

- Νέους κανόνες πλήρους και αποτελεσματικής εποπτείας και ρύθμισης από ενιαία αρχή, δημοκρατικά νομιμοποιημένη και ελεγχόμενη. Τα προβλήματα που δημιουργεί το απελευθερωμένο από κάθε δημόσιο ή κοινωνικό έλεγχο καθεστώς λειτουργίας των τραπεζών δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν με όρους αυτορρύθμισης ή τραπεζικού ανταγωνισμού. Αντίθετα, απαιτούνται νομοθετικές και πολιτικές πρωτοβουλίες που να προστατεύουν τους συναλλασσόμενους από την υπερδύναμη των τραπεζών, να αποτρέπουν καταστάσεις υπερχρέωσης και στρέβλωσης της κατανομής των πιστώσεων, να αποτρέπουν ανεπιθύμητες εξαγορές και να επανασυνδέουν το τραπεζικό σύστημα με τις ανάγκες της κοινωνίας και την εξυπηρέτηση αυτών των αναγκών.
- Νέα κριτήρια αποδοτικότητας μακριά από κερδοσκοπικές λογικές που να βασίζονται στη μεγιστοποίηση της αναπτυξιακής και κοινωνικής αποτελεσματικότητας και όχι των κερδών των μεγαλομετόχων και των μόνον των μεγαλοστελεχών.
- Ισχυρό δημόσιο χρηματοπιστωτικό δίκτυο, με κεντρικό πυλώνα του την Εθνική Τράπεζα αλλά και τη λειτουργία άλλων δημόσιων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και τραπεζών καθώς και τραπεζών ειδικού σκοπού, οι οποίες θα καλύπτουν ειδικές ανάγκες και θα αντιμετωπίζουν ειδικά προβλήματα τμημάτων του πληθυσμού και περιφερειών.

Στο πλαίσιο αυτό:

- Είναι κεντρικής σημασίας ζήτημα να ανακτηθεί ο δημόσιος έλεγχος της Εθνικής Τράπεζας, να ενισχυθεί ουσιαστικά ο μετοχικός έλεγχος του Δημοσίου στο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο σε ποσοστό τουλάχιστον 51% και παράλληλα να ενισχυθεί η θέση και να διευρυνθεί ο ρόλος των τραπεζών δημοσίου συμφέροντος, συγκεκριμένα του Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου, της Αγροτικής τράπεζας, της Τράπεζας Αττικής και του Ταμείου Παρακαταθηκών & Δανείων. Πρέπει να μελετηθεί και το ενδεχόμενο το ΤΤ, η ΑΤΕ και η Αττικής να συγχωνευτούν ώστε να διαμορφωθεί ένας δεύτερος τραπεζικός πυλώνας δημοσίου συμφέροντος. Το Δημόσιο, με πυρήνα αυτούς τους δύο πυλώνες, μπορεί να ασκήσει μια νέα χρηματοπιστωτική πολιτική με

αποκλειστικά αναπτυξιακά και κοινωνικά κριτήρια σε όφελος της οικονομίας και των πολιτών, με χαμηλότοκα δάνεια και ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής.

- Η κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος απέδειξε με τον πλέον δραματικό τρόπο το γεγονός ότι όταν βασικές κοινωνικές ανάγκες (όπως αυτή της στέγασης) επιλέγεται να καλυφθούν μέσω της αγοράς τα αποτελέσματα μπορεί να είναι καταστροφικά. Το δικαίωμα στη στέγαση δεν μπορεί να αποτελεί αντικείμενο κερδοσκοπίας, αλλά υπόθεση μιας ολοκληρωμένης δημόσιας κοινωνικής πολιτικής, η οποία θα συνδυασθεί με προγράμματα οργανωμένης δόμησης και αναβάθμισης του περιβάλλοντος.

Στην κατεύθυνση αυτή μπορεί να συμβάλει η δημιουργία τράπεζας ειδικού σκοπού, μιας στεγαστικής τράπεζας των εργαζομένων με βάση τις δικές τους συνεισφορές στον ΟΕΚ – με τη συμμετοχή του ΟΕΚ, τη συμμετοχή ή τη συνεργασία του Ταμείου Παρακαταθηκών & Δανείων καθώς και άλλων κοινωνικών φορέων ή φορέων δημοσίου συμφέροντος.

- Προτείνουμε τη μετεξέλιξη του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (ΤΕΜΠΜΕ) σε τράπεζα ειδικού σκοπού δημοσίου συμφέροντος ή τη δημιουργία νέας με αντικείμενο τη χορήγηση δανείων σε μικρές, πολύ μικρές επιχειρήσεις και αυτοαπασχολούμενους. Οι όροι των προσφερόμενων δανείων πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα ειδικά χαρακτηριστικά κάθε επιχείρησης. Σε κάθε περίπτωση, βασικοί όροι οφείλουν να είναι η υιοθέτηση φιλικών προς το περιβάλλον πρακτικών, η δυνατότητα δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας πλήρους και σταθερής απασχόλησης ή η μετατροπή θέσεων μερικής ή ορισμένου χρόνου απασχόλησης σε θέσεις πλήρους και διαρκούς απασχόλησης.
- Η οικοδόμηση ενός εναλλακτικού μοντέλου οργάνωσης της οικονομικής δραστηριότητας, στον πυρήνα του οποίου θα βρίσκονται οι κοινωνικές ανάγκες, δεν αφορά μόνο τα οικονομικά υποκείμενα που εμπλέκονται στην παραγωγή και τη διανομή του προϊόντος αλλά και τη χρηματοοικονομική σφαίρα. Σε αυτή την κατεύθυνση, νέοι τύποι χρηματοπιστωτικών οργανισμών μπορούν να αναπτυχθούν και στην Ελλάδα, όπως ήδη συμβαίνει σε άλλες χώρες της Ευρώπης, όπως είναι οι συνεταιριστικές τράπεζες και οι τράπεζες ειδικού κοινωνικού σκοπού, μεταξύ των οποίων απαντώνται και μορφές «αλληλέγγυας τραπεζικής» (βλ. αναλυτικά Στόχο 11).

Ο εναλλακτικός χαρακτήρας τέτοιων μορφών τραπεζών συνίσταται στο διαφορετικό περιεχόμενο των στόχων που επιδιώκουν και τον διαφορετικό τρόπο διαχείρισής τους. Αυτό με άλλα λόγια σημαίνει:

- κατεύθυνση της επένδυσης σε τομείς όπως η πράσινη οικονομία και η βιώσιμη ανάπτυξη εν γένει (ανανεώσιμες μορφές ενέργειας, βιολογική γεωργία, «καθαρές» τεχνολογίες) μέσω μιας πολιτικής προνομιακών όρων χρηματοδότησης ή και επιλεκτικής χρηματοδότησης επενδύσεων τέτοιου τύπου
- χρηματοδότηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας μειονεκτούντων κοινωνικών ομάδων (π.χ. αναπήρων, πρώην φυλακισμένων, γυναικών, νέων ανέργων ή μακροχρόνια ανέργων), ορισμένες από τις οποίες αποκλείονται από το επίσημο τραπεζικό σύστημα

- συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη των κοινοτήτων και περιφερειών στις οποίες λειτουργούν
- κοινωνική διάχυση του παραγόμενου πλεονάσματος, αντί για συσσώρευση κερδών, στη βάση ενός μηχανισμού «δίκαιων τιμών» τόσο στην εμπορευματοποίηση των αγαθών και υπηρεσιών όσο και στην αμοιβή της αυτοδιαχειριζόμενης εργασίας
- δημοκρατική-συμμετοχική διαχείριση του κεφαλαίου (συλλογική λήψη αποφάσεων στη βάση της αρχής «μία ψήφος ανά συμμετέχοντα» και όχι στη βάση της αρχής της μερίδας, συλλογικές αποφάσεις για τον τρόπο επανεπένδυσης του πλεονάσματος)
- διαφάνεια και κοινωνικός έλεγχος των δραστηριοτήτων τους.

Εννοείται ότι η ανάπτυξη τέτοιων εναλλακτικών μορφών τραπεζικής εξαρτάται από το ευρύτερο πλαίσιο της πολιτικής.

Μέτρα στήριξης των δανειοληπτών και προστασίας των συναλλασσόμενων με τις τράπεζες

Η κυβέρνηση αντί να παρουσιάσει ένα συγκροτημένο πρόγραμμα υποστήριξης ενός μεγάλου αριθμού δανειοληπτών, οι οποίοι βρέθηκαν να πληρώνουν τους πειραματισμούς των «μάγων» του χρηματοπιστωτικού συστήματος, εφαρμόζει ένα σχέδιο που έχει ως κύριο μέλημα να στηρίξει το σύστημα και να του επιτρέψει να συνεχίσει την κερδοσκοπική του λειτουργία σε βάρος της πραγματικής οικονομίας και της κοινωνίας, διασώζοντας παράλληλα τους υπεύθυνους της κρίσης.

Όμως αυτό που απαιτείται προκειμένου να μην βαθύνει η κρίση είναι:

- Επιλεκτική σεισάχθεια, δηλαδή κατάργηση των τραπεζικών χρεών στις πιο αδύναμες κατηγορίες δανειοληπτών που αντικειμενικά δεν μπορούν να αποπληρώσουν το δάνειο ή τα δάνεια που έχουν λάβει.
- Ίδρυση του «Εγγυοδοτικού Ταμείου Στέγασης», το οποίο, με συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις, θα παρεμβαίνει ανάμεσα στη δανείστρια τράπεζα και τον δανειολήπτη με σκοπό να αποφεύγονται οι πλειστηριασμοί κατοικιών. Στο πλαίσιο αυτό θα μπορούν να λαμβάνονται και μέτρα όπως η επιμήκυνση του χρόνου αποπληρωμής των δανείων και η μείωση της ελάχιστης μηνιαίας δόσης καταβολής, χωρίς συνολική επιβάρυνση του δανειολήπτη όσον αφορά το ύψος των τόκων. Επίσης πρέπει να απαγορευτούν οι κατασχέσεις και οι πλειστηριασμοί της πρώτης κύριας κατοικίας για στεγαστικά δάνεια, που σήμερα κινδυνεύει για χρέη 1000 και 2000 ευρώ.
- Περιορισμός του ανατοκισμού (πανωτόκια) για όλους σε όριο όχι πάνω από το διπλάσιο του αρχικού κεφαλαίου, όπως γίνεται σήμερα με τους αγρότες.
- Νομοθετική κατάργηση των καταχρηστικών πρακτικών και χρεώσεων των τραπεζών, που επιβαρύνουν τους δανειολήπτες και που σε πολλές περιπτώσεις έχουν κριθεί παράνομες από τα δικαστήρια. Ο δανειολήπτης οφείλει να γνωρίζει και να δεσμεύεται μόνο από ένα απλό και εύληπτο επιτόκιο χωρίς καμία άλλη χρέωση και πολύπλοκους όρους.
- Άμεση απαγόρευση της λειτουργίας των λεγόμενων εισπρακτικών εταιρειών στις οποίες οι τράπεζες αναθέτουν καταχρηστικά την είσπραξη των

καθυστερούμενων δανείων με τις γνωστές οδυνηρές πρακτικές για τους δανειολήπτες.

- Να αναμορφωθεί ριζικά ο ΤΕΙΠΕΣΙΑΣ, καθώς με τον τρόπο που λειτουργεί σήμερα οδηγεί στο στιγματισμό χιλιάδων συναλλασσομένων που βρίσκονται εν μέσω οικονομικών δυσχερειών. Υπό την άμεση καθοδήγηση των τραπεζών, οι οποίες άλλωστε είναι και οι μοναδικοί μέτοχοί του, ο Τειρεσίας έρχεται να «τιμωρήσει» δικαίους και άδικους λειτουργώντας σε βάρος του κοινωνικού συνόλου και της οικονομίας γενικότερα. Απαιτείται να μετατραπεί άμεσα ο ΤΕΙΠΕΣΙΑΣ σε ανεξάρτητο, μη κερδοσκοπικό όργανο, που με τη λειτουργία του θα οδηγεί σε πραγματική εξυγίανση των οικονομικών συναλλαγών και όχι στην «εξόντωση» πολιτών και επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να διαφοροποιηθεί η αντιμετώπιση των περιπτώσεων εκείνων όπου η αδυναμία αποπληρωμής προέρχεται από σοβαρές οικονομικές δυσκολίες.

ΣΤΟΧΟΣ 19

Για ένα απλό, αποτελεσματικό και δίκαιο φορολογικό σύστημα

Η παρούσα κατάσταση – Οι τάσεις

Το ισχύον φορολογικό σύστημα, παρά τους εκατοντάδες νόμους και τα προεδρικά διατάγματα με τα οποία επιχειρήθηκε ο δήθεν «εκσυγχρονισμός» του από τις κυβερνήσεις της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, παραμένει κοινωνικά άδικο, εξαιρετικά πολύπλοκο και δημοσιονομικά αναποτελεσματικό. Το σημερινό φορολογικό σύστημα χαρακτηρίζεται από:

- Πολύ χαμηλό ποσοστό φορολογικών εσόδων (ως προς το ΑΕΠ), σε σχέση με τις άλλες χώρες της ΕΕ.
- Μεγάλη αναλογία των έμμεσων φόρων σε σχέση με τους άμεσους.
- Υπερφορολόγηση των μισθωτών και συνταξιούχων σε σχέση με τις άλλες κατηγορίες εισοδήματος.
- Πολύ μικρή επιβάρυνση των κερδών από επιχειρηματικές δραστηριότητες, λόγω της μεγάλης έκτασης φοροδιαφυγής και του (αδιαφανούς και ανορθολογικού) πλέγματος κινήτρων, προνομίων για μεγάλες επιχειρήσεις, ελαφρύνσεων κ.λπ.
- Μεγάλο διαχειριστικό κόστος.
- Μεγάλη ταλαιπωρία των πολιτών στις σχέσεις τους με τις φορολογικές αρχές.
- Εκτεταμένη ύπαρξη φαινομένων διαφθοράς και συναλλαγής.
- Ανικανότητα του Υπουργείου Οικονομικών να δημιουργήσει έναν αξιόπιστο και αποτελεσματικό μηχανισμό, να σχεδιάσει μέτρα, ακόμη και να αναλύσει τις επιπτώσεις από την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια δημοσιονομική εξέλιξη.

Η φορολογική «μεταρρύθμιση» των κυβερνήσεων της ΝΔ όχι μόνο δεν αντιμετωπίζει τα προβλήματα αυτά αλλά τα επιδεινώνει. Η πολιτική που εφαρμόστηκε και εφαρμόζεται στη χώρα μας έχει οδηγήσει σε υπερφορολόγηση των εισοδημάτων από μισθούς και συντάξεις και στην αλλαγή της σχέσης ανάμεσα στη φορολογία φυσικών και νομικών προσώπων. Μεταξύ 2004 και 2008:

- αυξήθηκαν κατά 42% οι φόροι φυσικών προσώπων (από 7,6 δις ευρώ ανήλθαν στα 10,8 δις ευρώ)
- έμειναν στάσιμοι οι φόροι νομικών προσώπων (4,860 δις ευρώ το 2004 έναντι 4,865 δις ευρώ το 2008)
- μειώθηκε κατά 25% η συμβολή των φορολογικών εσόδων νομικών προσώπων στα συνολικά φορολογικά έσοδα (από 12% σε 8,9%)
- μειώθηκε κατά 21% η συμβολή των φόρων νομικών προσώπων στο ΑΕΠ (από 2,5% σε 1,98%)

Έτσι, σήμερα ο πραγματικός φορολογικός συντελεστής των επιχειρηματικών κερδών στην Ελλάδα είναι ο τέταρτος χαμηλότερος στην Ευρώπη.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση

Στη δική μας αντίληψη, το ζήτημα των εσόδων του κράτους είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την κοινωνική ανταποδοτικότητά τους. Το θέμα δεν είναι απλώς πώς θα αυξήσουμε τα έσοδα αλλά πώς θα στηρίξουμε το κοινωνικό κράτος, πώς θα αυξήσουμε τη χρηματοδότηση της παιδείας και της υγείας, πώς θα βελτιώσουμε άμεσα τις χαμηλές συντάξεις, πώς θα ενισχύσουμε τα προκλητικά χαμηλά επιδόματα ανεργίας και την ασφαλιστική κάλυψη των ανέργων, πώς θα εξασφαλίσουμε τη βιωσιμότητα της κοινωνικής ασφάλισης. Τα δύο μεγάλα προβλήματα της εποχής μας, η κοινωνική δικαιοσύνη και η καταστροφή του περιβάλλοντος, αναδεικνύουν μια σειρά από ερωτήματα:

- μπορεί μια πολιτική αύξησης των εσόδων να λειτουργεί ταυτόχρονα υπέρ της αντιμετώπισης αυτών των κεντρικών προβλημάτων;
- μπορεί μια πολιτική αύξησης των εσόδων να καθιστά ταυτόχρονα και την κατανομή τους δικαιότερη;
- μπορεί μια πολιτική εσόδων να δρα οικολογικά; Μπορούμε δηλαδή να αυξήσουμε τα έσοδα με τρόπο που να παράγει μια οικολογική προστιθέμενη αξία;
- η κοινωνική δικαιοσύνη και η προστασία του περιβάλλοντος εναρμονίζονται αυτόματα ή μήπως η εναρμόνισή τους απαιτεί τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων;

Για το ΣΥΡΙΖΑ, τα διλήμματα αυτά μπορούν να επιλυθούν σε θετική κατεύθυνση.

- Οι δαπάνες για την παιδεία, την υγεία, τη στήριξη του κοινωνικού κράτους και την κοινωνική ασφάλιση μπορούν να αυξηθούν με τρόπο υγιή, χωρίς δηλαδή αυτό να οδηγεί σε αύξηση του δημόσιου χρέους, με μια νέα πολιτική εσόδων.
- Τα έσοδα μπορούν να αυξηθούν σημαντικά και ταυτόχρονα η κατανομή τους να γίνει δικαιότερη αν διευρυνθεί η φορολογική βάση προς περιοχές πλούτου και πηγές εισοδημάτων που σήμερα αποφεύγουν τη φορολόγηση ή νομότυπα απαλλάσσονται από αυτή.
- Η οικολογική διάσταση μπορεί και πρέπει να μπει μέσα στο φορολογικό σύστημα, με τρόπο όμως μελετημένο και διαφανή.

Η μεταρρύθμιση του φορολογικού συστήματος που προτείνει ο ΣΥΡΙΖΑ βασίζεται στις αρχές του κοινωνικά δίκαιου, οικονομικά αποδοτικού, και διοικητικά πλήρους και αποτελεσματικού φορολογικού συστήματος. Η ανάγνωση του κειμένου του σχεδίου της φορολογικής πρότασης του ΣΥΡΙΖΑ δεν μπορεί να γίνει αποσπασματικά. Χρειαζόμαστε ένα φορολογικό σύστημα που θα είναι δίκαιο, απλό και αποτελεσματικό. Κύριοι στόχοι της αντιπρότασης του ΣΥΡΙΖΑ είναι:

- Η δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών.
- Η αύξηση των εσόδων του δημοσίου.

- Η λειτουργία της φορολογικής διοίκησης με ολοκληρωμένο και μακρόπνοο σχεδιασμό που να εντάσσεται στον γενικότερο σχεδιασμό του φορολογικού θεσμικού πλαισίου.
- Η αναβάθμιση της διαδικασίας κατάρτισης, συζήτησης, ψήφισης και ελέγχου υλοποίησης του προϋπολογισμού. Εδώ πρέπει να επισημάνουμε την ανάγκη αναζήτησης παρεμβάσεων στις αναδυόμενες νέες φορολογικές μεταρρυθμίσεις της ευρωπαϊκής αγοράς και των επιβαλλόμενων πρωτοβουλιών προώθησης και προσαρμογής μιας κοινωνικά αποδεκτής κοινής ευρωπαϊκής φορολογικής πολιτικής, ικανής να αντιμετωπίσει το σοβαρό πρόβλημα του φορολογικού ανταγωνισμού, του αποτελεσματικού ελέγχου και της φορολόγησης των υπεράκτιων εταιρειών και της διάλυσης των περιβόητων φορολογικών παραδείσων που ανθούν και στην ΕΕ.
- Ένα φορολογικό σύστημα με αναπτυξιακό προσανατολισμό. Το φορολογικό σύστημα μπορεί να υποβοηθήσει, μέσω του αναδιανεμητικού του ρόλου, τον κύριο μηχανισμό που προσανατολίζει τις προτεραιότητες και το χαρακτήρα της ανάπτυξης.
- Η διεύρυνση της φορολογικής βάσης από πηγές που φοροδιαφεύγουν. Πέραν των όσων αναφέρθηκαν παραπάνω, είναι αναγκαία η λογιστική αποτύπωση κάθε οικονομικής δραστηριότητας, με βάση τους γενικά παραδεκτούς κανόνες της λογιστικής τυποποίησης, ώστε να υπάρχει ενιαία και αντικειμενική (και δυνάμενη να διασταυρωθεί) μέθοδος προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Φόροι εισοδήματος φυσικών προσώπων και φορολογική κλίμακα

Η διαχρονική μείωση των κλιμακίων φορολόγησης της φορολογικής κλίμακας είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή ακύρωση του προοδευτικού της χαρακτήρα. Η μείωση του αριθμού των φορολογικών κλιμάκων και η κατάργηση της κατώτερης φορολογικής κλίμακας είχε ως αποτέλεσμα να εξανεμιστεί το όποιο όφελος προέκυψε από τη μείωση των φορολογικών συντελεστών στη φορολογία φυσικών προσώπων. Αντίθετα, ευνοήθηκαν σημαντικά τα υψηλά και πολύ υψηλά εισοδήματα. Για την αλλαγή αυτής της άδικης κατάστασης προτείνουμε:

- Η φορολογική κλίμακα να είναι η ίδια για όλα τα φυσικά πρόσωπα (μισθωτοί, επαγγελματίες κ.λπ.), ανεξάρτητα από την πηγή του εισοδήματός τους (μισθοί, ενοίκια, κέρδη, μερίσματα, τόκοι κ.λπ.) και το είδος της εργασίας τους. Τυχόν ειδικά επιδόματα ή πρόσθετες αποζημιώσεις μισθωτών και συνταξιούχων πρέπει να ενσωματωθούν ως αυξήσεις στους μισθούς πριν τη φορολόγησή τους.
- Να ενισχυθεί ο προοδευτικός χαρακτήρας της φορολογίας. Θα πρέπει να ελαφρύνει τα χαμηλά και μεσαία κλιμάκια και να μεταφέρει το βάρος στα μεγάλα και πολύ μεγάλα εισοδήματα. Σε αυτή την κατεύθυνση, προτείνουμε:
  - (α) περισσότερα φορολογικά κλιμάκια,
  - (β) αύξηση φορολογικών συντελεστών για τα μεγάλα και τα πολύ μεγάλα εισοδήματα,
  - (γ) αύξηση αφορολόγητου ορίου και

(δ) ετήσια τιμαριθμοποίηση κλιμακίων και αφορολογήτου, με την κατάθεση του προϋπολογισμού.

- Βασικός στόχος του φορολογικού συστήματος είναι και η διασφάλιση ότι κανένας πολίτης δεν βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας. Σε αυτή την κατεύθυνση, επαναφέρουμε την πρότασή μας για ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα και προτείνουμε την εισαγωγή αρνητικών φορολογικών συντελεστών για τα φυσικά πρόσωπα των οποίων το ετήσιο εισόδημα βρίσκεται κάτω από όριο της φτώχειας.
- Δεν μπορεί να υπάρχει μόνο προσωπικό αφορολόγητο όριο. Προτείνουμε και την ύπαρξη οικογενειακού αφορολόγητου ορίου. Η πρόταση αυτή πρέπει να εφαρμοστεί με τέτοιον τρόπο ώστε να μην αποτελεί αντικίνητρο στην εργασία του/της συζύγου με το μικρότερο εισόδημα
- Εκπτώσεις από το εισόδημα και μειώσεις φόρου. Το όλο πλέγμα των εκπτώσεων εισοδήματος και των μειώσεων φόρου πρέπει να αναθεωρηθεί προς τρεις κατευθύνσεις:

(α) Πρέπει να αυξηθούν το όρια των δαπανών που αναγνωρίζονται προς έκπτωση. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι αυτή τη στιγμή:

Δεν αναγνωρίζονται οι δαπάνες για φάρμακα (κατά το μέρος που βαρύνουν τους ασφαλισμένους).

Αναγνώριση των δαπανών ιατρικής και νοσοκομειακής περίθαλψης μόνο σε ποσοστό 20% από αυτά που πραγματικά κατέβαλε ο εργαζόμενος, ανώτατο ποσό προς μείωση φόρου 6.000 ευρώ.

Το ανώτατο ετήσιο μίσθωμα κύριας κατοικίας που αναγνωρίζεται προς έκπτωση είναι μόλις τα 1.200 ευρώ (δηλαδή μηνιαίο μίσθωμα 100 ευρώ) και από αυτό γίνεται μείωση φόρου κατά 20%, δηλαδή τελική μείωση φόρου 240 ευρώ.

Αναγνωρίζεται μόνο το 20% από τα δίδακτρα για φροντιστήρια εκπαιδευτικών μαθημάτων ή ξένων γλωσσών, με ανώτατο όριο μείωσης φόρου 220 ευρώ ανά τέκνο.

(β) Οι εκπτώσεις φόρου και οι μειώσεις εισοδήματος δεν πρέπει να γίνονται με τη χρησιμοποίηση σταθερών συντελεστών. Είναι άδικο να αναγνωρίζεις την έκπτωση π.χ. του ενοικίου με σταθερό συντελεστή 20% και για εκείνον που έχει εισόδημα 15.000 ευρώ και για εκείνον που έχει εισόδημα 60.000 ευρώ. Η χρησιμοποίηση στον υπολογισμό των μειώσεων εισοδήματος και των εκπτώσεων φόρου προοδευτικών αντί για σταθερούς συντελεστές θα αυξήσει εν γένει την προοδευτικότητα της φορολογικής κλίμακας.

(γ) Πρέπει να αυξηθούν οι μειώσεις φόρου για κάθε παιδί. Ενδεικτικά προτείνουμε 1.500 ευρώ μείωση φόρου για το πρώτο παιδί, 2.000 ευρώ για το δεύτερο, 3.000 για το τρίτο. Ειδικά για τις οικογένειες με τρία και περισσότερα παιδιά, οι μειώσεις πρέπει να αυξηθούν δραστικά και να αποτελέσουν ουσιαστικό κίνητρο για το πρόβλημα της δημογραφικής γήρανσης. Επίσης, πρέπει να υπάρξουν ειδικά κίνητρα για τους φορολογούμενους που να αντιμετωπίζουν το θέμα του τόπου κατοικίας (πχ παραμεθόριες περιοχές), όσο και κίνητρα που

σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση-ανάδειξη περιοχών με ειδικά πολιτιστικά-τουριστικά χαρακτηριστικά.

Φορολογία νομικών προσώπων

Στο μεγάλο αυτό κεφάλαιο συμπεριλαμβάνονται τα εισοδήματα πολυεθνικών κολοσσών, μεγάλων επιχειρήσεων, ελεύθερων επαγγελματιών και μικρών οικογενειακών επιχειρήσεων. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, υπάρχει επιβάρυνση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, η οποία μαζί με την οικονομική κρίση έχει οδηγήσει σε απόγνωση χιλιάδες οικογένειες. Η μικρή επιχείρηση ήταν και είναι πιο ευάλωτη σε φορολογικούς ελέγχους και αποτελεί τον πιο εύκολο φοροεισπρακτικό στόχο μετά τους μισθωτούς και τους συνταξιούχους.

Πρέπει να αντιστραφεί η τάση μείωσης της φορολογίας των επιχειρήσεων, λαμβάνοντας βέβαια υπόψη τη φοροδοτική ικανότητα κάθε επιχείρησης, που σχετίζεται με το μέγεθος, τον κλάδο οικονομικής δραστηριοποίησης, τον τόπο. Σε αυτή την κατεύθυνση, προτείνουμε:

- Αντιστροφή της τάσης μείωσης των φορολογικών συντελεστών για τις ΑΕ και τις ΕΠΕ, με στόχο τη μεσοπρόθεσμη σύγκλιση με τον μέσο όρο της Ε.Ε. των 15. Επίσης, μετατόπιση του κέντρου βάρους της φορολόγησης από τα νομικά στα φυσικά (ή και νομικά) πρόσωπα που οικειοποιούνται τελικά τα κέρδη με τη μορφή μερισμάτων, stock options κ.λπ., με τη θέσπιση υψηλότερων συντελεστών στα διανεμόμενα κέρδη.
- Ο προσδιορισμός των κερδών των επιχειρήσεων με λογιστικό τρόπο (έσοδα – έξοδα = κέρδος) πρέπει να επεκταθεί σε όλες τις επιχειρήσεις. Ο λογιστικός προσδιορισμός πρέπει να συνδυαστεί και με τη δυνατότητα μεταφοράς της ζημιάς που πιθανώς προκύπτει σε επόμενη χρήση.
- Ο προσδιορισμός των κερδών για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις πρέπει να γίνεται με λογιστικό τρόπο, με ταυτόχρονη όμως απλοποίηση της διαδικασίας τήρησης των βιβλίων τους, έτσι ώστε να είναι εύχρηστα και λειτουργικά για τον επιχειρηματία και τις φορολογικές αρχές. Τα μέτρα αυτά θα μπορέσουν να απελευθερώσουν τον ελεγκτικό μηχανισμό, ο οποίος θα πρέπει επιτέλους να στραφεί στις μεγάλες και τις πολύ μεγάλες επιχειρήσεις. Μέτρα αντικειμενικοποίησης της φορολογίας των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων μπορούν να εφαρμοστούν μόνο υπό την προϋπόθεση ότι το πλαίσιό τους θα είναι αποτέλεσμα ουσιαστικού διαλόγου και συμφωνίας όλων των ενδιαφερόμενων πλευρών.

Ωστόσο, σε καμία περίπτωση η αντικειμενικοποίηση της φορολογίας των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων δεν μπορεί να έχει σχέση με τις γνωστές ισοπεδωτικές και εκβιαστικές λογικές που εφαρμόστηκαν με τα περιβόητα αντικειμενικά κριτήρια παλαιότερα ή με το μέτρο της «συνάφειας», το οποίο εξακολουθεί να ισχύει και σήμερα. Οι θεσμοί αυτοί χρησιμοποιήθηκαν ακριβώς για να υπονομεύσουν τη θεμελιακή και διεθνώς παραδεκτή αρχή της αντικειμενικοποίησης της φορολογίας και επιβάρυναν μονόπλευρα και δυσανάλογα τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν είτε τη φορολόγησή τους βάσει ενός αντικειμενικοποιημένου συστήματος προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης, στόχος του οποίου θα είναι, εκτός των άλλων, να μειώσει το διοικητικό τους κόστος, είτε τον προσδιορισμό της φορολογητέας ύλης με λογιστικό τρόπο.

Φόρος Ακίνητης Περιουσίας (ΦΑΠ) και Φόρος Μεταβίβασης Ακινήτων (ΦΜΑ)

Η επαναφορά του ΦΑΠ σε ισχύ ήταν ένα μακροχρόνιο αίτημα πολιτικών φορέων και συνδικαλιστικών οργανώσεων. Η ατελής εφαρμογή του στη δεκαετία του 1980, καθώς και η απουσία πολιτικής βούλησης για να λειτουργήσουν οι αναγκαίοι μηχανισμοί ελέγχου του φόρου αυτού, ήταν η αιτία για τα πολύ χαμηλά έσοδά του. Αυτό όμως δεν δικαιολογεί τη μετέπειτα κατάργηση του φόρου, που ακύρωσε στην πράξη ελέγχους που είχαν ξεκινήσει ή είχαν ολοκληρωθεί. Ωστόσο, ο αρχικός στόχος του ΦΑΠ, δηλαδή η μεγάλη και η πολύ μεγάλη περιουσία, δεν έχει ακόμη επιτευχθεί.

- Η κατάργηση του Φόρου Μεγάλης Ακίνητης Περιουσίας (ΦΜΑΠ) και η αντικατάστασή του από το Ενιαίο Τέλος Ακίνητης Περιουσίας (ΕΤΑΚ) αποτέλεσε μια προκλητική μετατόπιση του φορολογικού βάρους από τους ιδιοκτήτες μεγάλης ακίνητης περιουσίας στο σύνολο των πολιτών. Για την ανατροπή αυτής της πολιτικής, προτείνουμε την επαναφορά του Φόρου Ακίνητης Περιουσίας με την ύπαρξη πολλών κλιμακίων, όπου το χαμηλότερο θα είναι 6 τοις χιλίοις και θα αυξάνεται κατά μία μονάδα ανά 300.000 ευρώ αντικειμενικής αξίας. Ως αφορολόγητο όριο για τον ΦΑΠ προτείνουμε ατομικό όριο 250.000 ευρώ.
- Ο ΦΑΠ πρέπει να αποτελέσει αποκλειστικό έσοδο των ΟΤΑ και πρέπει να είναι το πρώτο βήμα για τη μεταφορά όλων των φορολογιών που σχετίζονται με τα ακίνητα (Φόρος Μεταβίβασης Ακινήτων κ.λπ.) στην τοπική αυτοδιοίκηση. Ο ΦΑΠ πρέπει να ελέγχεται και να εισπράττεται από τον φοροεισπρακτικό μηχανισμό του Υπουργείου Οικονομικών, για λόγους υποδομής, διασταυρώσεων και αποφυγής γραφειοκρατικών διατυπώσεων. Είναι αναγκαίο όμως ταυτόχρονα οι φορείς της αυτοδιοίκησης να αποκτήσουν τη δυνατότητα ελέγχου και συνεργασίας με το μηχανισμό αυτό.
- Για την βεβαίωση και είσπραξη του ΦΑΠ είναι αναγκαία:
  - Η αξιοποίηση και η ελεγκτική διασταύρωση μηχανογραφημένων αρχείων του δημοσίου, όπως της ΔΕΗ, του ΟΤΕ, της ΕΥΔΑΠ και όποιων άλλων τυχόν υπάρχουν (ΑΤΕ, υποθηκοφυλάκεια, Πολεοδομία κ.λπ.)
  - Ο σχεδιασμός για ελεγκτική αξιοποίηση του Κτηματολογίου.
  - Η θέσπιση τιμαριθμοποίησης σε τακτά χρονικά διαστήματα της φορολογικής κλίμακας και των αφορολόγητων, καθώς και η θέσπιση αυστηρών κυρώσεων (επιβολή προστίμων, ποινών κ.λπ.) στις περιπτώσεις φοροδιαφυγής.

Προτείνουμε την αύξηση των αφορολόγητων ορίων για τη μεταβίβαση, την κληρονομιά και τη δωρεά ακίνητης περιουσίας. Ο φόρος αυτός πρέπει να έχει στόχο τη μεταβίβαση μεγάλων και πολύ μεγάλων περιουσιακών στοιχείων.

Τεκμήρια διαβίωσης και απόκτησης περιουσιακών στοιχείων

Τα τεκμήρια διαβίωσης, στο μέτρο που εντάσσονταν σε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο πάταξης της φοροδιαφυγής, θα μπορούσαν να παίξουν ένα ρόλο στον κατ' αρχήν γενικό προσδιορισμό του φορολογικού εισοδήματος. Ωστόσο, ο προσδιορισμός του εισοδήματος δεν πρέπει να στηρίζεται κατά κύριο λόγο σε τεκμήρια διαβίωσης. Υπ' αυτή την έννοια, είναι πρώτιστης προτεραιότητας ζήτημα η δημιουργία ενός

αξιόπιστου, αντικειμενικού, δίκαιου και αποτελεσματικού μοντέλου λειτουργίας των υπηρεσιών που είναι αρμόδιες για τη διαπίστωση και είσπραξη των φόρων. Σε αυτό το πλαίσιο, τα τεκμήρια διαβίωσης θα μπορούσαν να δράσουν συμπληρωματικά προκειμένου να αντιμετωπιστούν κραυγαλέες περιπτώσεις φοροδιαφυγής ή φοροαποφυγής.

Ωστόσο, είναι απαράδεκτο να διατηρούνται σε ασυλία ως προς τα τεκμήρια περιπτώσεις όπως η αγορά ομολόγων, εντόκων γραμματίων κ.λπ., η αγορά εισηγμένων στο χρηματιστήριο μετοχών, οι καταβολές για ίδρυση ή και αύξηση κεφαλαίου Ανώνυμης Εταιρείας. Είναι προκλητικό να υπάρχει τεκμήριο για έναν μισθωτό για την αγορά αυτοκινήτου 6.000 ευρώ και να μην υπάρχει για τον κεφαλαιούχο όταν ιδρύει μια ΑΕ με κεφάλαιο 60.000.000 ευρώ!

Ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει να επεκταθούν τα τεκμήρια σε κάθε αλλαγή της περιουσιακής κατάστασης του φορολογουμένου, ώστε να σταματήσουν οι «νόμιμες» διαδικασίες ξεπλύματος χρήματος. Επίσης, οι φοροελεγκτικοί μηχανισμοί να αποκτήσουν τις δυνατότητες και να θεσμοθετηθούν ουσιαστικές διαδικασίες ελέγχου του τεκμηρίου, για τη σύλληψη των τεράστιων ποσών που σήμερα διαφεύγουν.

Φορολογικά κίνητρα, ειδικές φορολογίες, φοροαπαλλαγές

- Το σύνολο των φοροαπαλλαγών, των φορολογικών κινήτρων και των ειδικών φορολογικών καθεστώτων (π.χ. εκκλησιαστική περιουσία, εφοπλιστές, βουλευτές) πρέπει να επανεξεταστούν ως προς τη σκοπιμότητά τους από μηδενική βάση.
- Απαιτείται επαναξιολόγηση όλων των φορολογικών – αναπτυξιακών κινήτρων που ισχύουν σήμερα. Καθιέρωση φορολογικών κινήτρων με σαφείς, διαφανείς, ελέγξιμες διαδικασίες και σαφή στοχοθεσία (ανάπτυξη υποβαθμισμένων περιοχών της χώρας, αύξηση απασχόλησης, αειφόρος ανάπτυξη, ενίσχυση κλάδων και δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την παράδοση, τον πολιτισμό και την πολιτιστική μας ταυτότητα κ.λπ.).
- Πρέπει να υπάρξει πρόσθετη ειδική φορολόγηση όλων των επιχειρήσεων με δραστηριότητα γύρω από τα τυχερά παιχνίδια.

Φόρος Προστιθέμενης Αξίας

Στόχος της πολιτικής μας είναι η αλλαγή της σχέσης άμεσων – έμμεσων φόρων αφενός μέσω της ενίσχυσης των εσόδων από τους άμεσους φόρους και αφετέρου μέσω της μείωσης των έμμεσων φόρων. Αυτό μπορεί να γίνει με δραστικά μέτρα περιορισμού της άδικης έμμεσης φορολογίας, η οποία πλήττει κυρίως τα εισοδήματα που βρίσκονται κάτω από το αφορολόγητο όριο. Προς αυτή την κατεύθυνση, προτείνουμε την επαναξιολόγηση του ΦΠΑ με τρόπο ώστε να μειώνεται το κόστος για βασικά είδη (όπως είναι π.χ. οι παιδικές τροφές ή τα είδη προσωπικής ανάγκης των ατόμων με αναπηρία) και παράλληλα να παρέχονται κίνητρα για δράσεις ή προϊόντα που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος, τη βιολογική διατροφή, την επισκευή-συντήρηση διατηρητέων κτιρίων κ.ά.

Επίσης, κάθε αύξηση της έμμεσης ή άμεσης φορολογίας πρέπει υποχρεωτικά να συνοδεύεται από ειδική μελέτη η οποία θα αποτιμά με αξιόπιστο και αντικειμενικό τρόπο τα προσδοκώμενα έσοδα, τις συνέπειες του μέτρου για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και τις ομάδες του πληθυσμού που θα επιβαρυνθούν.

Πράσινοι φόροι

Οι λεγόμενοι πράσινοι φόροι, πέρα και ανεξάρτητα από το εισπρακτικό τους αποτέλεσμα, αποτελούν ένα μέσο πολιτικής που η οικολογική κρίση καθιστά αναγκαίο, στο πλαίσιο βεβαίως ολοκληρωμένων πολιτικών προστασίας του περιβάλλοντος. Αποδεκτοί πράσινοι φόροι είναι εκείνοι που παράγουν ένα ορατό οικολογικό αποτέλεσμα και ταυτόχρονα καθιστούν το φορολογικό σύστημα κοινωνικά δικαιότερο. Ο στόχος των πράσινων φόρων πρέπει να είναι διττός: από τη μια πρέπει να στοχεύουν στην κατανάλωση ρυπογόνων προϊόντων και από την άλλη στην παραγωγή τους (ρυπογόνες βιομηχανίες).

Βάσει των παραπάνω, προτείνουμε:

- Οι ρύποι, οι εκπομπές και οι πρώτες ύλες να φορολογούνται ανάλογα με την επιβάρυνση που προκαλούν στο περιβάλλον.
- Μειωμένος ΦΠΑ για τεχνολογίες εξοικονόμησης και ΑΠΕ.
- Φορολογικά μέτρα για τη διευκόλυνση των οικιακών εφαρμογών φωτοβολταϊκών. Ο οικιακός καταναλωτής που εγκαθιστά φωτοβολταϊκό σύστημα και διαθέτει την παραγόμενη ενέργεια στο δίκτυο να μη θεωρείται επιτηδευματίας. Ειδικά για τους οικιακούς μικροπαραγωγούς, απαλλαγή από τον ΦΠΑ και τη φορολογία εισοδήματος για τα συγκεκριμένα έσοδα που προέρχονται από τη διάθεση ηλιακού ηλεκτρισμού.

Λειτουργία της φορολογικής διοίκησης

Οποιοδήποτε φορολογικό σύστημα δεν είναι αποτελεσματικό χωρίς αξιόπιστο φορολογικό μηχανισμό και αξιόπιστες γενικά φορολογικές υπηρεσίες. Η λειτουργία γενικά της φορολογικής διοίκησης πρέπει να αντιμετωπισθεί με ολοκληρωμένο και μακρόπνοο σχεδιασμό και να εντάσσεται σαν τμήμα στον γενικότερο σχεδιασμό του φορολογικού θεσμικού πλαισίου. Πρέπει πρώτα να αποσαφηνιστεί τι φορολογικό σύστημα θέλουμε και μετά να καταλήξουμε στη μορφή της οργάνωσης των υπηρεσιών που θα το υλοποιήσουν. Η πρόταση αυτή, όσο απλή και να ακούγεται, δεν εφαρμόστηκε ποτέ στο Υπουργείο Οικονομικών! Σήμερα χιλιάδες πολίτες δαπανούν καθημερινά πολύτιμες εργατώρες σε τεράστιες ουρές, σε πολυδαίδαλες διαδικασίες, μέσα σε κτίρια χωρίς στοιχειώδεις συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας και χωρίς καμία πρόνοια για τα άτομα με αναπηρίες. Ταυτόχρονα, η μηχανοργάνωση των υπηρεσιών καρκινοβατεί, δεν έχει σαφή ημερομηνία λήξης και δεν μπορεί να αντιμετωπίσει ορισμένες φορές απλές ανάγκες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι ελεγκτές ολοκληρώνουν ελέγχους επιχειρήσεων χωρίς να διαθέτουν όλες τις φορολογικές διασταυρώσεις μηχανογραφικών στοιχείων για τα σχετικά έτη.

Προτείνουμε:

- Προγραμματισμό και λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων ώστε σε ένα ορατό βάθος χρόνου οι φορολογικές υπηρεσίες να λειτουργούν χωρίς να απαιτείται η παρουσία του πολίτη στις εφορίες, παρά μόνο για ειδικούς ή έκτακτους λόγους. Προτείνουμε τη συλλογή των στοιχείων που αφορούν τις φορολογικές δηλώσεις των μισθωτών και συνταξιούχων από το ίδιο το Υπουργείο Οικονομικών (από εργοδότες, τράπεζες, ταμεία κ.λπ.). Την αποστολή στον φορολογούμενο προεκτυπωμένης δήλωσης μαζί με τη σχετική εκκαθάριση. Ο φορολογούμενος είτε αποδέχεται τη δήλωση είτε απευθύνεται στην εφορία του για πιθανό λάθος.

- Καθιέρωση υποχρέωσης της εφορίας να συλλέγει κάθε δικαιολογητικό ή στοιχείο που της είναι απαραίτητο στην επαφή της με τον πολίτη από άλλες υπηρεσίες – φορείς του δημοσίου (τράπεζες, ταμεία κ.λπ.).
- Καθιέρωση ενός μόνο αριθμού που θα αντικαταστήσει τους αριθμούς ταυτότητας, φορολογικού μητρώου, μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης (ΑΜΚΑ) κ.λπ.
- Πλήρη μηχανοργάνωση όλων των υπηρεσιών και όλων των διαδικασιών του Υπουργείου Οικονομικών το αργότερο μέσα στο 2012. Ένταξη αυτής της μηχανοργάνωσης σε έναν γενικότερο σχεδιασμό μηχανοργάνωσης του δημόσιου τομέα και δυνατότητα διασύνδεσής του με τράπεζες, μεγάλους οργανισμούς κ.λπ.
- Καθιέρωση της λογιστικής τυποποίησης σε όλες τις μεγάλες επιχειρήσεις και εφαρμογή πολιτικών που θα εξυγιάνουν τις αδιαφανείς και νόθες λογιστικές πρακτικές.
- Διενέργεια κάθε διαδικασίας που αφορά παραλαβή, επεξεργασία, εκκαθάριση και έλεγχο φορολογικών δηλώσεων από δημόσιους υπαλλήλους και δημόσιες υπηρεσίες. Η πληρωμή των φορολογικών υποχρεώσεων θα πρέπει να μπορεί να γίνεται και από δημόσιες υπηρεσίες.

Αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής, της διαφθοράς και του κομματισμού

Το πρόβλημα της φοροδιαφυγής αποτελεί το σημαντικότερο ίσως πρόβλημα που αντιμετωπίζει το φορολογικό σύστημα. Για το ΣΥΡΙΖΑ, το πρόβλημα δεν σχετίζεται μόνο με την απώλεια εσόδων για το κράτος αλλά κυρίως με τη νοοτροπία που καλλιεργείται στους πολίτες. Χωρίς να παραβλέπουμε τις συνθήκες που τη γενούν, πρέπει να τονίσουμε ότι η φοροδιαφυγή είναι βαθύτατα αντικοινωνική συμπεριφορά και δεν δικαιολογείται, όποιος και αν την υιοθετεί. Κατανοούμε τις αιτίες που τη δημιουργούν, αλλά δεν τη δικαιολογούμε.

Οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ και της Νέας Δημοκρατίας έχουν τεράστια ευθύνη, γιατί επί δεκαετίες εκπαίδευσαν την κοινωνία στο να φοροδιαφεύγει, με αποτέλεσμα η πρακτική της φοροδιαφυγής να αφορά σήμερα εξαιρετικά διευρυμένα κοινωνικά στρώματα.

Η πάταξη της φοροδιαφυγής συνιστά πρωτίστως πολιτική απόφαση. Η ελληνική πολιτεία διαθέτει και τους μηχανισμούς και το προσωπικό προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα. Η δυνατότητα εκτεταμένης φοροδιαφυγής που δόθηκε από τις κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ και της Νέας Δημοκρατίας λειτούργησε ως βαλβίδα ασφαλείας για τον περιορισμό των συνεπειών ενός άδικου φορολογικού συστήματος.

Η ευθύνη για την κατάσταση αυτή ανήκει κυρίως στην εκάστοτε πολιτική και υπηρεσιακή ηγεσία, η οποία φυσικά συντονίζει, επωφελείται και χρησιμοποιεί τον φορολογικό μηχανισμό για συναλλαγές κάθε είδους.

Αναγνωρίζουμε ότι και ένα τμήμα των εργαζομένων στις ελεγκτικές υπηρεσίες έχει ευθύνη για αυτή την κατάσταση. Δεν υπάρχει καμία δικαιολογία για τον γιατρό που παίρνει φακελάκι, δεν υπάρχει καμία δικαιολογία για τον εφοριακό που λαδώνεται. Δεν είναι αριστερή η άποψη που επιλέγει να κρύψει κάτω από το χαλί τις ευθύνες των εργαζομένων. Δεν είναι αριστερή, διότι έτσι αναπαράγεται ένα ιδιότυπο καθεστώς τρομοκρατίας απέναντι σε όσους επιλέγουν να κάνουν με συνέπεια την δουλειά τους,

αφού δεν είναι λίγες οι φορές που βρέθηκαν στα δικαστήρια και τέθηκαν σε διαθεσιμότητα υπάλληλοι που επέλεξαν να αντισταθούν στο σύστημα καταγγέλλοντας αυτές τις πρακτικές. Δεν είναι αριστερή, γιατί αυτή η κατάσταση στοχοποιεί όλους τους εργαζομένους αδιακρίτως και χρησιμοποιείται ως άλλοθι προκειμένου να περάσουν οι πλέον αντεργατικές ρυθμίσεις, που επιδεινώνουν τη θέση τους, να ανοίξει ο δρόμος σε «αδιάφθορους ιδιώτες» και να συκοφαντηθεί καθετί δημόσιο.

Η αντιμετώπιση της διαφθοράς οφείλει να στηρίζεται σε σαφείς δομές και αξιόπιστες και διαφανείς διαδικασίες, όπως είναι:

- Η κατάργηση του φορολογικού απορρήτου για τους ελεγκτικούς μηχανισμούς της εφορίας και γνωστοποίηση όσων στοιχείων ζητούνται, εκτός από αυτά που αφορούν την ασφάλεια του πολίτη.
- Η παρακολούθηση και τεκμηρίωση των υποθέσεων που επιλέγονται για έλεγχο, των αποτελεσμάτων του ελέγχου, καθώς και της έκβασης της υπόθεσης μέχρι αυτή να οριστικοποιηθεί με συμβιβασμό ή με δικαστική απόφαση.
- Η δημιουργία μόνιμου ηλεκτρονικού μητρώου φορολογικών ελεγκτών, στο οποίο θα καταγράφονται και θα παρακολουθούνται διαρκώς η πορεία και το αποτέλεσμα των υποθέσεων που ελέγχθηκαν ή ελέγχονται, η σύνθεση της υπηρεσιακής δομής των υπηρεσιών στις οποίες υπηρέτησε και υπηρετεί ο ελεγκτής, η σύνθεση της ιδιοκτησίας των επιχειρήσεων που ελέγχθηκαν και ελέγχονται, καθώς και των οικονομικών υπευθύνων – λογιστών τους, ανά ελεγκτή.
- Η θέσπιση συγκεκριμένου πλαισίου με μετρήσιμα και διαφανή κριτήρια για την αξιοκρατική επιλογή, προαγωγή, μετακίνηση, επιμόρφωση κ.λπ. του προσωπικού των εφοριών. Διασφάλιση αξιοκρατικών διαδικασιών ανέλιξης του προσωπικού βάσει αυστηρών αντικειμενικών κριτηρίων (χρόνια προϋπηρεσίας, ειδικά σεμινάρια επιμόρφωσης, πιθανές εξετάσεις) χωρίς τη δυνατότητα παρέμβασης της πολιτικής ηγεσίας. Η αποκομματικοποίηση της διαδικασίας εξέλιξης του προσωπικού αποτελεί αναγκαίο συστατικό ενός αδιάφθορου συστήματος δημόσιας διοίκησης.
- Η αναβάθμιση και διοικητική ανεξαρτησία των οικονομικών επιθεωρητών. Καθορισμός πρότυπων διαδικασιών με στόχο την ουσιαστική τους λειτουργία.
- Η ουσιαστική εφαρμογή του πόθεν έσχες για όσους εμπλέκονται στον καταλογισμό και την είσπραξη της φορολογητέας ύλης
- Η καθιέρωση κινήτρων στην επιχείρηση για την αποκάλυψη διεφθαρμένων εφοριακών. Καθιέρωση κινήτρων στους ελεγκτές για την αποκάλυψη διεφθαρμένων επιχειρηματιών και λογιστών. Λήψη μέτρων για να μην κατηγορηθούν άδικα πολίτες και να προφυλαχθούν υπάλληλοι από σκηνοθετημένες πρακτικές.
- Η καθιέρωση βαθμού συνυπευθυνότητας των προϊσταμένων (επόπτη και διευθυντή) του ελεγκτή που παραπέμπεται για υπόθεση διαφθοράς.

Φορολογικός έλεγχος

Προτείνουμε ο τακτικός φορολογικός έλεγχος να είναι αποτέλεσμα τόσο τυχαίου δείγματος όσο και δείγματος που θα καθορίζεται με βάση το αντικείμενο, την πορεία των οικονομικών στοιχείων διαφόρων κλάδων και την ύπαρξη στοιχείων που τον καθιστούν απαραίτητο. Επιχειρήσεις Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και Εργοληπτών Δημόσιων Έργων, καθώς και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, θα περιλαμβάνονται υποχρεωτικά στο παραπάνω δείγμα. Προτείνουμε επίσης:

- Να διασφαλισθεί τόσο η ακεραιότητα της διαδικασίας επιλογής της επιχείρησης που θα ελεγχθεί όσο και όλου του ελέγχου.
- Να έχει ο ελεγκτής σε ηλεκτρονική μορφή όλα τα στοιχεία από τα αρχεία των φορολογικών υπηρεσιών και τα στατιστικά στοιχεία από ομοειδείς επιχειρήσεις για να μπορεί να οδηγηθεί σε σωστά συμπεράσματα.
- Παράλληλα με τον τακτικό φορολογικό έλεγχο, πρέπει να συνεχίσουν να υπάρχουν και τα άλλα είδη ελέγχου και οπωσδήποτε οι επανέλεγχοι κάθε μορφής.
- Να καθοριστεί πάγια διαδικασία καταγραφής, αξιολόγησης και τροποποίησης των εκπιπόμενων δαπανών των επιχειρήσεων, σύνηθες πεδίο αυθαίρετων ελεγκτικών διαπιστώσεων και κάθε μορφής συναλλαγών.
- Να καταργηθεί η θεώρηση των φορολογικών στοιχείων.
- Να καθιερωθούν διαδικασίες ελέγχου του ηλεκτρονικού εμπορίου.
- Η διαδικασία του ελέγχου πρέπει να αποτελεί μια τυποποιημένη διαδικασία βάσει εγγράφων και άλλων στοιχείων που ο ελεγκτής θα έχει στη διάθεσή του. Σε αυτή την κατεύθυνση, μπορεί και πρέπει να χρησιμοποιηθεί η μακροχρόνια εμπειρία άλλων ευρωπαϊκών κρατών που έχουν υιοθετήσει τέτοια συστήματα.
- Η χρήση των νέων τεχνολογιών μπορεί να προσφέρει τα μέγιστα στη διαδικασία της διασταύρωσης στοιχείων και στην αυτόματη καταγραφή των ασυνεπειών που εμφανίζονται, έτσι ώστε αφενός να καθίσταται δυσκολότερη η απόκρυψη εισοδημάτων και αφετέρου να μην είναι δυνατή η εκ των υστέρων παρέμβαση του «δαίμονα της εφορίας» για την αλλαγή των στοιχείων. Σε αυτή την κατεύθυνση, προτείνουμε, εκτός των «παραδοσιακών» στοιχείων που αποτελούν εισροή του συστήματος, να χρησιμοποιηθούν και άλλες πληροφορίες (π.χ. η κατανάλωση ρεύματος, οι καταθέσεις στους λογαριασμούς μισθοδοσίας του προσωπικού, η συσχέτιση με τους εθνικούς λογαριασμούς του κλάδου κ.λπ.).
- Προτείνουμε την αναμόρφωση της διαδικασίας ελέγχου, προκειμένου να περιοριστεί στο ελάχιστο η επαφή του φορολογουμένου με τον ελεγκτή. Σε αυτό το πλαίσιο, πρέπει να εξασφαλιστεί ότι κατά τα πρώτα στάδια του ελέγχου ο ελεγκτής δεν θα γνωρίζει τα στοιχεία (όνομα, διεύθυνση, υπεύθυνος κατά το νόμο) της επιχείρησης ή του φυσικού προσώπου που ελέγχει. Η διαδικασία του ελέγχου πρέπει να αποτελεί μια τυποποιημένη διαδικασία βάσει εγγράφων και άλλων στοιχείων που ο ελεγκτής θα έχει στη διάθεσή του. Σε αυτή την κατεύθυνση, μπορεί και πρέπει να χρησιμοποιηθεί η μακροχρόνια εμπειρία άλλων ευρωπαϊκών κρατών που έχουν υιοθετήσει τέτοια συστήματα.

- Σήμερα είναι υποχρεωτικό οποιαδήποτε συναλλαγή ξεπερνά τα 15.000 ευρώ να πραγματοποιείται υποχρεωτικά μέσω προσωπικής επιταγής ή τραπεζικού λογαριασμού. Η εμπειρία έχει δείξει ότι, μολονότι είναι αναγκαίες ορισμένες βελτιώσεις (κυρίως για την αντιμετώπιση του προβλήματος των πλαστών τιμολογίων), το μέτρο έχει αποδώσει ικανοποιητικά. Στη βάση αυτή, προτείνουμε να επεκταθεί η εφαρμογή του και σε όσες συναλλαγές υπερβαίνουν τις 5.000 ευρώ.
- Η υποχρεωτική καταβολή της μισθοδοσίας μέσω τραπεζικού λογαριασμού μπορεί να παίξει σημαντικό ρόλο στην αποτύπωση των εισοδημάτων και των δαπανών και να αποτελέσει εργαλείο αντιμετώπισης της εισφοροδιαφυγής. Σε αυτή τη βάση, προτείνουμε τη θεσμοθέτηση της υποχρέωσης των επιχειρήσεων να πληρώνουν τους υπαλλήλους τους αποκλειστικά μέσω τραπεζικών λογαριασμών. Τα στοιχεία αυτά θα αποτελούν εισροές του πληροφοριακού συστήματος της εφορίας.
- Αποτελεσματική εφαρμογή του πόθεν έσχες για όσους εμπλέκονται στον καταλογισμό και στην είσπραξη της φορολογητέας ύλης.

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ΄

ΚΡΑΤΟΣ – ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ – ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ

ΣΤΟΧΟΣ 20

Για ένα κράτος με δημοκρατικούς θεσμούς, για τη συμμετοχή των πολιτών

Η παρούσα κατάσταση – Οι τάσεις

Στη σημερινή συγκυρία της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης πρέπει να ξανασκεφτούμε την κοινότοπη αντίληψη ότι ο καπιταλισμός αφορά την αγορά και ο σοσιαλισμός αφορά το κράτος. Το κράτος –με τους θεσμούς του– έχει κεντρικό ρόλο στην καπιταλιστική συσσώρευση: οργανώνει την κοινωνία και την αναπαραγωγή των κοινωνικών σχέσεων, οργανώνει όχι μόνο τις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής αλλά και τις πολιτικές και κοινωνικές μορφές που επενδύουν τις σχέσεις αυτές. Το κράτος είναι λοιπόν ο κεντρικός μηχανισμός που συμπυκνώνει τον κυρίαρχο συσχετισμό δυνάμεων στην κοινωνία και ασκεί την εξουσία, κρατώντας πάντα έναν ρόλο-κλειδί στην ανάπτυξη του καπιταλισμού.

Το κράτος προήγαγε και τις βασικές πολιτικές του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού, του «λιγότερου κράτους», όχι μόνο στο οικονομικό επίπεδο (ιδιωτικοποίηση των δημόσιων υπηρεσιών), αλλά και στο πολιτικό: μεταφορά αρμοδιοτήτων σε υπερεθνικούς θεσμούς (εκτός κοινωνικού και πολιτικού ελέγχου), αλλά και ένα νέο μοντέλο δημοκρατίας που αντιλαμβάνεται την πολιτική ως τεχνοκρατική διαχείριση.

Το παραπάνω πλαίσιο εξειδικεύτηκε στο μοντέλο της «Διακυβέρνησης», που υιοθετήθηκε και σε παγκόσμιο επίπεδο (Συναίνεση της Ουάσινγκτον) και στο ευρωπαϊκό (Λευκή Βίβλος του 2001). Η στροφή στη «Διακυβέρνηση» σήμανε καταρχάς μια νέα σχέση δημόσιου-ιδιωτικού, σε βάρος βεβαίως του δημόσιου: ιδιωτικοποιήσεις και συρρίκνωση του δημόσιου τομέα, απορρύθμιση της αγοράς (αποδυνάμωση των μηχανισμών εποπτείας της), αλλά και μια νέα σχέση κράτους/δημόσιας διοίκησης και πολίτη, όπου ο πολίτης αντιμετωπίζεται απλώς ως πελάτης-χρήστης υπηρεσιών.

Παράλληλα, μεταφέρθηκαν αρμοδιότητες και ευθύνες από το κράτος και τη γραφειοκρατική διοίκηση προς νεοπαγείς φορείς δημόσιας εξουσίας. Οι κρατικές πολιτικές περιφερειοποιήθηκαν, μεταφέροντας προς τις αποκεντρωμένες αυτοδιοικητικές μονάδες αρμοδιότητες αλλά όχι και τους ανάλογους πόρους ή πραγματικές δυνατότητες άσκησης πολιτικής. Έγινε ευρύτατη χρήση του θεσμού των Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών που ενίοτε υποκατέστησαν τη διοίκηση σε θέματα ρύθμισης και εποπτείας. Ταυτόχρονα, επεκτάθηκαν θεσμοί κοινωνικού διαλόγου, αλλά και διαμορφώθηκαν δίκτυα πολιτικής θεματικά και επαγγελματικά (κάτι σαν ομάδες πίεσης), δημιουργώντας ένα νέο πλαίσιο συμμετοχής που ψευδεπίγραφα ονομάστηκε «κοινωνία των πολιτών», αλλά στην πραγματικότητα αποδυνάμωσε την ουσία της δημοκρατικής συμμετοχής, υπονόμει τις προϋποθέσεις για μια γνήσια κοινωνία ενεργών πολιτών.

Η πολιτική αποπολιτικοποιήθηκε, η δημοκρατική συμμετοχή μεταλλάχθηκε σε έναν απολίτικο «κοινωνικό διάλογο» –υπό τον μεγαλεπήβολο τίτλο «διαβούλευση»– που δεν δεσμεύει την εξουσία, και τα πρωτεία στην ουσιαστική χάραξη των πολιτικών κατευθύνσεων της κοινωνίας πήρε μια ελίτ τεχνοκρατών που δεν υπάγεται σε

κοινωνικό έλεγχο από τους πολίτες. Η άλλη όψη της εμπορευματοποίησης κάθε δημόσιου αγαθού, αλλά και της αναίρεσης της ουσιαστικής συμμετοχής των πολιτών στις πολιτικές επιλογές, ήταν η ένταση του αυταρχισμού, ο περιορισμός των κάθε είδους δικαιωμάτων, προκειμένου να διασφαλιστεί αυταρχικά ένα κλίμα κοινωνικής συναίνεσης και ειρήνης.

Η κατάσταση στην Ελλάδα: Από την πελατεία στον αμέτοχο πολίτη-πελάτη

Το μοντέλο εφαρμόστηκε και στη χώρα μας, αλλά σε μια κρατική και θεσμική δομή με ιδιαίτερες παθογένειες, που ούτε ο «εκσυγχρονισμός» ούτε και η «επανάδρυση του κράτους» κατάφερε ή επιχείρησε καν να θεραπεύσει.

Εφαρμόστηκε σε ένα κράτος αναποτελεσματικό, όπου οι κρατικές παρεμβάσεις στη διοίκηση, οι κομματικές παρεμβάσεις εν γένει και οι δεσμοί με άλλα κέντρα εξουσίας (ΜΜΕ, οικονομικά συμφέροντα) ήταν –και έγιναν ακόμη περισσότερο– ο κανόνας. Σε ένα κράτος που δημιουργεί μια ανорθολογική πολυνομία ενώ ταυτόχρονα ανέχεται μια γενικευμένη ανομία και επιδεικνύει πλήρη απουσία βούλησης να επιβάλει στοιχειωδώς τους νόμους (ας σκεφθούμε τις εφορίες, τις πολεοδομίες κλπ). Που οργανώθηκε και οργανώνεται με πλήρη αναξιοκρατία, με αυθαιρεσία, χωρίς να δίνει λόγο στην κοινωνία για τις πράξεις του, χωρίς καμία αξιολόγηση της κοινωνικής του αποτελεσματικότητας. Και αυτό το κράτος, τα τελευταία χρόνια, όχι μόνο συντήρησε τις «παραδοσιακές» δομές υποταγής των πολιτών και μετατροπής τους σε πελάτες του πολιτικού συστήματος, αλλά και αντιμετώπισε επιπλέον τον πολίτη ως πελάτη-χρήστη υπηρεσιών με κερδοσκοπικούς όρους αγοράς. Και επίσης, απολύτως προσαρμοσμένο στα δόγματα του ύστερου νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού, το κράτος έγινε δομικά επιθετικό απέναντι στην κοινωνία, περιστέλλοντας αντί να προασπίζει και να επεκτείνει τα ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα.

Αυτές οι αντιδημοκρατικές εξελίξεις τροφοδοτούν αλλά και τροφοδοτούνται από την ανεπάρκεια, τον αναχρονισμό και την υποβαθμισμένη λειτουργία των θεσμών του δημοκρατικού μας πολιτεύματος. Εκφράσεις του προβλήματος είναι η παντοδυναμία της εκτελεστικής εξουσίας και η έλλειψη θεσμών ουσιαστικού ελέγχου της, ο υπερσυγκεντρωτικός χαρακτήρας του κράτους και η απουσία περιφερειακής συγκρότησης, η ταύτιση κυβέρνησης και κράτους, το καθεστώς ασυδοσίας που χαρακτηρίζει τα ΜΜΕ, ιδιαίτερα τα ιδιωτικά.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση: Εκδημοκρατισμός του πολιτικού συστήματος και νέα πεδία δημοκρατίας - Για μια νέα ιδιότητα του πολίτη

Με τους προγραμματικούς μας στόχους προτείνουμε ένα διαφορετικό πλαίσιο δημοκρατικής οργάνωσης της συλλογικής ζωής, με δημόσια λογοδοσία, κοινωνικό και δημοκρατικό έλεγχο και προγραμματισμό, που θα διασφαλίζονται από τη συνολική αναδιάρθρωση των δημοκρατικών θεσμών. Μόνο έτσι μπορεί να ενθαρρύνεται η ενεργητική συμμετοχή των πολιτών σε κάθε τομέα της ζωής, της παραγωγής, της κοινωνίας. Μόνο έτσι μπορούμε να πετύχουμε μια αναβάθμιση της πολιτικής μέσα από μορφές και διαδικασίες έμμεσης και όπου είναι δυνατό άμεσης συμμετοχής, ώστε να οργανώνεται δημοκρατικά η κοινωνία, αλλά και μια νέα ιδιότητα του πολίτη, που μέσα από την πλήρη κατοχύρωση ουσιαστικών και όχι τυπικών δικαιωμάτων και ελευθεριών θα συμβάλει στην κοινωνική δικαιοσύνη και τη συλλογική ευημερία. Αυτές είναι οι προϋποθέσεις για την κατάκτηση του κεντρικού πολιτικού μας στόχου: την ανάκτηση του δημόσιου χώρου σε όλες του τις διαστάσεις, από την εργασία και την παραγωγή μέχρι την παιδεία, την πρόνοια, τη

διοίκηση και αυτοδιοίκηση, τον πολιτισμό και την καθημερινή ζωή. Γιατί το αξιακό μας πλαίσιο, ο σοσιαλισμός με δημοκρατία και ελευθερία, σημαίνει διαρκή εμπλουτισμό και εμπάθυνση της δημοκρατίας μέχρι τις ύστατες συνέπειές της.

Για τη μετάβαση λοιπόν σε μια πραγματικά δημοκρατική κοινωνία, σε ό,τι αφορά τους πολιτικούς και δημοκρατικούς θεσμούς, διεκδικούμε τον εκδημοκρατισμό του πολιτικού συστήματος, που για μας σημαίνει δημοκρατικότερο εκλογικό σύστημα (απλή αναλογική σε όλα τα αιρετά σώματα), κατοχύρωση της ανεξαρτησίας της πολιτικής από οικονομικά συμφέροντα (έλεγχος του πολιτικού χρήματος), αναβάθμιση της λειτουργίας της Βουλής και γενικά του κοινοβουλίου έναντι της αυτονόμησης της εκτελεστικής εξουσίας και του πρωθυπουργοκεντρικού μοντέλου. Ταυτόχρονα θεωρούμε κομβικό διακύβευμα την υπαγωγή της οικονομίας αλλά και κάθε κοινωνικής δραστηριότητας στην πολιτική, δηλαδή σε διαδικασίες συλλογικής, ισότιμης και δημοκρατικής απόφασης.

Στο πλαίσιο αυτό, διεκδικούμε τον δημοκρατικό έλεγχο του προϋπολογισμού και εν γένει της οικονομικής πολιτικής της εκάστοτε κυβέρνησης, ενώ επιδιώκουμε να επεκτείνουμε τα πεδία δημοκρατικής συμμετοχής των πολιτών στη λήψη αποφάσεων τόσο τοπικά και στοχευμένα (τοπική δημοκρατία, τοπικά δημοψηφίσματα, συμμετοχικός προϋπολογισμός) όσο και με τον εμπλουτισμό των εν γένει δημοκρατικών διαδικασιών, με νέες μορφές έμμεσης και άμεσης συμμετοχής ή με την οργανική ενσωμάτωση των κοινωνικών κινημάτων και οργανώσεων (ΜΚΟ κλπ) στις δομές δημοκρατικής συμμετοχής σε τοπικό και κεντρικό επίπεδο. Επιδιώκουμε τον ουσιαστικό διαχωρισμό των εξουσιών, την κατοχύρωση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης από την πολιτική εξουσία, την άμεση απονομή της και την απρόσκοπτη πρόσβαση σε αυτή όλων των πολιτών, τον εκδημοκρατισμό των σωμάτων ασφαλείας.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Η δημοκρατία στους θεσμούς

Για την αναβάθμιση της λειτουργίας του κοινοβουλίου

Η τάση προς ένα πρωθυπουργοκεντρικό μοντέλο και προς την αυτονόμηση της εκτελεστικής εξουσίας από τον πολιτικό έλεγχο που ασκείται στο κοινοβούλιο είναι θεμελιακό χαρακτηριστικό του σύγχρονου αυταρχικού κράτους. Ενάντια σε αυτή την αντιδημοκρατική προοπτική, διεκδικούμε την αναβάθμιση της νομοθετικής εξουσίας, της Βουλής, όπου αποτυπώνονται και εκπροσωπούνται οι κοινωνικοί συσχετισμοί και ελέγχεται η εξουσία, διατυπώνοντας μια σειρά προτάσεις όπως:

- Η σύσταση Εξεταστικής Επιτροπής να αποτελεί δικαίωμα της μειοψηφίας
- Η καταψήφιση του προϋπολογισμού να μη σημαίνει πτώση της κυβέρνησης αλλά η Βουλή να μπορεί να συμμετέχει στη διαμόρφωσή του
- Η Βουλή να έχει γνώμη για τις εξαγορές δημόσιων επιχειρήσεων μείζονος σημασίας
- Οι διοικήσεις των ΔΕΚΟ να ψηφίζονται με αυξημένη πλειοψηφία. Μετά από 6 μήνες, ο νέος διοικητής κάθε ΔΕΚΟ να είναι υποχρεωμένος να καταθέσει στη Βουλή το σχετικό επιχειρησιακό σχέδιο
- Να αναβαθμιστεί η διαδικασία νομοθετικής πρωτοβουλίας βουλευτών και κομμάτων: θα πρέπει να έρχονται υποχρεωτικά προς ψήφιση όλα τα

νομοσχέδια που κατατίθενται, συμπεριλαμβανομένων και όσων καταθέτουν τα κόμματα της αντιπολίτευσης ή μεμονωμένοι βουλευτές

- Να μην έρχεται σε συζήτηση κανένα νομοσχέδιο εάν δεν συνοδεύεται από τη γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
- Η Βουλή να ασκεί το δικαίωμα να διατυπώνει αποφασιστική γνώμη σχετικά με τις Κοινοτικές Οδηγίες και Κανονισμούς κατά τη διαπραγμάτευσή τους. Οι υπουργοί, πριν πάνε στις διεθνείς συναντήσεις, να εμφανίζονται στην αρμόδια επιτροπή της Βουλής, όπου και θα διεξάγεται δεσμευτική συζήτηση
- Τα Σώματα Ασφαλείας να υπάγονται στον έλεγχο ειδικής επιτροπής του κοινοβουλίου
- Όλες οι ψηφοφορίες στη Βουλή να γίνονται κανονικά, δηλαδή να απαιτείται η φυσική παρουσία των βουλευτών και να μην περιορίζεται η διαδικασία στις δηλώσεις των κομμάτων υπέρ ή κατά

Για τον δημοκρατικό έλεγχο του προϋπολογισμού και της οικονομικής πολιτικής

Η κατάρτιση, ψήφιση και υλοποίηση του προϋπολογισμού είναι η κεντρική πράξη άσκησης της οικονομικής πολιτικής της χώρας. Ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιείται είναι πια εμφανώς προβληματικός, κυρίως επειδή ελαχιστοποιεί τις δυνατότητες δημοκρατικού ελέγχου των βασικών οικονομικών πολιτικών, οι οποίες όσο πιο ανεξέλεγκτες είναι τόσο γίνονται πιο σκληρά ταξικές. Εμείς εντοπίζουμε τα προβλήματα που προκύπτουν και απαντάμε προτείνοντας συγκεκριμένες παρεμβάσεις.

- Στον προϋπολογισμό δεν περιλαμβάνεται ο προϋπολογισμός της περιουσίας του κράτους, όταν σε πολλές χώρες καταρτίζονται ειδικοί προϋπολογισμοί της δημόσιας περιουσίας. Προτείνουμε την πλήρη αποτύπωση της περιουσίας του Δημοσίου στον ετήσιο προϋπολογισμό και την κατάθεση ειδικού ισολογισμού για ό,τι αφορά την κινητή και ακίνητη περιουσία του Δημοσίου, διότι είναι περιουσία του ελληνικού λαού και όχι ιδιοκτησία της εκάστοτε κυβέρνησης.
- Στον Προϋπολογισμό δεν αποτυπώνονται οι υποχρεώσεις του κράτους (προς το ΙΚΑ ή άλλα ασφαλιστικά ταμεία, την Τοπική Αυτοδιοίκηση, εργολάβους που έχουν κατασκευάσει δημόσια έργα, σε φαρμακευτικές βιομηχανίες, σε προμηθευτές των νοσοκομείων κλπ). Εμείς έχουμε εδώ και χρόνια προτείνει να υπάρχει πλήρης λογαριασμός των υποχρεώσεων του κράτους στον Προϋπολογισμό, να καταγράφονται όλες οι υποχρεώσεις που απορρέουν από νόμους που ψηφίζει η Βουλή.
- Η εκτεταμένη χρήση των ειδικών λογαριασμών, πρακτική των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ που συνεχίζεται και διογκώνεται από τη Νέα Δημοκρατία, εγείρει ζητήματα δημοκρατικού ελέγχου αλλά και συνταγματικότητας, αφού το Σύνταγμα επιβάλλει όλα τα έσοδα και όλα τα έξοδα του κράτους να καταγράφονται στον προϋπολογισμό. Η ύπαρξη ειδικών λογαριασμών δίνει τη δυνατότητα σε κάθε υπουργό να μοιράζει το δημόσιο χρήμα όπως επιθυμεί, να ασκεί ανεμπόδιστα πελατειακές πολιτικές. Εμείς προτείνουμε να καταργηθούν οι ειδικοί λογαριασμοί, όχι να ενσωματωθούν απλώς στον προϋπολογισμό, και εάν αιτιολογημένα χρειάζεται κάπου να υπάρχει ειδικός λογαριασμός, να δημιουργείται με νόμο που θα δικαιολογεί την αναγκαιότητα του ειδικού λογαριασμού, θα καθορίζει τον τρόπο διαχείρισής του, θα

εξασφαλίζει τη διαφάνεια, θα προβλέπει τις διαδικασίες απολογισμού και ελέγχου.

- Προτείνουμε επίσης να κατατίθεται μαζί με τον Προϋπολογισμό το κόστος όλων των φοροαπαλλαγών που θεσμοθετούνται, να υπάρχει ειδική εκτίμηση του κόστους των φοροαπαλλαγών που θεσπίστηκαν προς την Εκκλησία από την τελευταία κυβέρνηση Σημίτη μέχρι σήμερα.
- Διεκδικούμε να υιοθετηθεί ένα μεσο-μακροχρόνιο πρόγραμμα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης, το οποίο θα έρχεται και θα ψηφίζεται από τη Βουλή όπως προβλέπει το Σύνταγμα, και στη βάση αυτή να υπάρξει και μακροχρόνιος, μεσοχρόνιος δημοσιονομικός ορίζοντας ή πολυετείς προϋπολογισμοί.
- Δεν υπάρχει αξιολόγηση της κοινωνικής αποτελεσματικότητας των δαπανών ή του αποτελέσματος των πολιτικών (όταν π.χ. αποφασίζεται να γίνει μια φοροαπαλλαγή προς τις επιχειρήσεις, διότι έτσι θα αυξηθούν οι επενδύσεις). Έχουμε εδώ και χρόνια προτείνει σε όλες τις πολιτικές, εφόσον πρόκειται για τη διάθεση δημόσιου χρήματος, να υπάρχει και προληπτική αξιολόγηση, πρόβλεψη και εκ των υστέρων αξιολόγηση.
- Αναβάθμιση του ρόλου της Βουλής στον έλεγχο του Προϋπολογισμού. Η Ελληνική Βουλή δεν μπορεί να ελέγξει τον Προϋπολογισμό και δεν έχει κανένα ρόλο στην κατάρτισή του. Διεκδικούμε την καθιέρωση διαδικασίας Συμμετοχικού Προϋπολογισμού και στην Αυτοδιοίκηση και στο κράτος.¹
- Ειδικότερα, ζητάμε να εξασφαλισθούν οι προϋποθέσεις για ουσιαστικό έλεγχο του Απολογισμού και του Γενικού Ισολογισμού του κράτους μέσω της Επιτροπής της Βουλής του αρ. 31 Α του Κανονισμού της Βουλής (δυνατότητα παρακολούθησης της πορείας εκτέλεσης του προϋπολογισμού, επιστημονικοτεχνική στήριξη), όπως και να συγκροτηθεί επιτροπή εκπροσώπων κοινωνικών φορέων (οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος, ΓΣΕΕ, ΣΕΒ) μέσω των ερευνητικών ιδρυμάτων τους (INE, IOBE κλπ), η οποία θα παρακολουθεί τα στοιχεία ως προς την εκτέλεση του προϋπολογισμού και θα υποβοηθά την επιτροπή στην διαμόρφωση γνώμης

Για την καταπολέμηση της διαφθοράς και τον έλεγχο του πολιτικού χρήματος

Μία από τις βασικές παθογένειες του δικομματισμού είναι η διαφθορά – με πιο πρόσφατα «κρούσματα» τα σκάνδαλα της SIEMENS και του Βατοπεδίου. Εμείς θεωρούμε ότι η Αριστερά δεν μπορεί να ασκεί κριτική με όρους σκανδαλογίας ή ηθικολογίας, αλλά με όρους αυστηρά πολιτικούς. Θεωρούμε ότι το κύριο είναι πως η πολιτική διαφθορά, οι αδιαφανείς συναλλαγές, υπονομεύουν και νοθεύουν το δημόσιο αγαθό εν γένει, καθώς το ιδιωτικό συμφέρον και η ιδιοτέλεια παρεισφρέουν στη δημόσια και πολιτική σφαίρα. Έτσι καλλιεργείται και μια ανάλογη κουλτούρα σε ολόκληρη την κοινωνία και στους πολίτες (σε εφορίες, νοσοκομεία κλπ.), που οφείλουμε επίσης να αναδεικνύουμε και να καταγγέλλουμε, μακριά βέβαια από ισοπεδωτικές λογικές. Η συνολική λογική της αγοραίας υπονόμευσης του δημόσιου χώρου δεν είναι παρά το δομικό αποτέλεσμα ενός συστήματος που χρησιμοποιεί το κράτος υπέρ της αγοράς και του ιδιοτελούς συμφέροντος των λίγων. Αυτό το σύστημα είναι αντίπαλός μας. Ταυτόχρονα, όμως, προτείνουμε μια σειρά άμεσα και συγκεκριμένα μέτρα θεσμικής θωράκισης της πολιτικής ζωής από παρόμοιες παρεμβάσεις και δοσοληψίες:

- Την αλλαγή του νόμου 3023/2002 περί χρηματοδότησης κομμάτων, ώστε να απαγορεύεται η χρηματοδότηση πολιτικών κομμάτων από πάσης φύσεως επιχείρηση, η καθιονδήποτε τρόπο συμμετοχή πολιτικών κομμάτων στο εταιρικό κεφάλαιο επιχειρήσεων (με εξαίρεση τη συμμετοχή σε επιχειρήσεις που σχετίζονται με τη διάδοση ιδεών και πολιτικών απόψεων και αμιγώς δραστηριοποιούνται στον κλάδο των εκδόσεων ή των ραδιοτηλεοπτικών μέσων υπό την προϋπόθεση ότι τα κόμματα κατέχουν την πλειοψηφία του εταιρικού κεφαλαίου), η οποιαδήποτε οικονομική συναλλαγή μεταξύ των πολιτικών κομμάτων και του ελληνικού δημοσίου, πλην των προβλεπομένων επιχορηγήσεων, η καθιονδήποτε τρόπο χρηματοδότηση από ξένες κυβερνήσεις.
- Σε ό,τι αφορά τις δαπάνες των κομμάτων: Να εφαρμοστεί πλήρως το εθνικό λογιστικό σχέδιο για λόγους διαφάνειας και πραγματικής απεικόνισης της οικονομικής κατάστασης των κομμάτων, να αναβαθμιστεί το έργο της Επιτροπής Ελέγχου του άρθρου 21 του Ν. 3023/2002 με την ενίσχυση και της υποδομής και των αρμοδιοτήτων (και με ανακριτικές αρμοδιότητες), να θεωρείται κακουργηματική πράξη ποινικά κολάσιμη η κατάθεση ψευδών στοιχείων των εισοδημάτων ή της περιουσίας του κόμματος. Τέλος, σε περίπτωση που διαπιστώνεται ότι εσκεμμένα και με την ανοχή του κόμματος έχουν εισρεύσει στα ταμεία του χρήματα κατά παράβαση της νομοθεσίας, να θεσπίζονται και να επιβάλλονται κυρώσεις σε όλα τα πρόσωπα των κομμάτων τα οποία ενέχονται στην παράνομη συναλλαγή καθώς και στο κόμμα, με τη στέρηση του συνόλου της κρατικής επιχορήγησης του έτους.
- Η κρατική επιχορήγηση, οι συνδρομές και οι ενισχύσεις προς τα κόμματα να γίνονται με ονομαστικά και θεωρημένα κουπόνια.
- Την αλλαγή του νόμου περί ευθύνης υπουργών (3126/2003) και την κατάργηση της ειδικής παραγραφής, διότι ο νόμος εισάγει ευνοϊκή μεταχείριση υπέρ των πολιτικών προσώπων εις βάρος των πολιτών που κατηγορούνται για τις ίδιες πράξεις.
- Εφαρμογή της Σύμβασης του ΟΗΕ (2003) για τα μέτρα ενάντια στη διαφθορά, στο σκέλος που αφορά την κατάργηση των εξαιρέσεων που έχουν σχέση με το πολιτικό προσωπικό (υπουργοί, βουλευτές, στελέχη ΟΤΑ) σε αδικήματα όπως η δωροδοκία των δημόσιων λειτουργών.
- Σε ό,τι αφορά τις προμήθειες του Δημοσίου προτείνουμε:
  - (α) Την πλήρη δημοσιοποίηση κάθε σύμβασης του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Την ανάθεση σε Ανεξάρτητη Αρχή της αρμοδιότητας ελέγχου των συμβάσεων του Δημοσίου, ενώ η Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας της Βουλής θα έχει τη δυνατότητα άσκησης του προβλεπόμενου κοινοβουλευτικού ελέγχου στην εν λόγω ΑΔΑ. Να απαγορεύεται η ανάληψη προμηθειών ή η συμμετοχή σε διαγωνισμούς του δημοσίου εταιρειών των οποίων η μητρική εταιρεία εδρεύει σε χώρα που δεν θεωρεί ποινικά κολάσιμη την πράξη της ενεργητικής δωροδοκίας στην αλλοδαπή.
  - (β) Να θεσμοθετηθεί υποχρεωτική ρήτρα σε όλες τις συμβάσεις του ελληνικού δημοσίου ή δημοσίων επιχειρήσεων στην οποία θα προβλέπεται ότι σε περίπτωση δωροδοκίας ή αθέμιτου επηρεασμού δημόσιου λειτουργού που έχει σημαντική θέση στην διαδικασία της

προμήθειας, το ελληνικό δημόσιο θα έχει δικαίωμα να αποκλείει κάθε μελλοντική συμμετοχή του προμηθευτή σε συμβάσεις του δημοσίου και να αναστέλλει κάθε πληρωμή ή άλλου είδους οικονομική απαίτηση του προμηθευτή.

- (γ) Να απαγορεύεται σε πρόσωπα που διετέλεσαν μέλη ελληνικής κυβέρνησης να συμμετέχουν σε διοικητικό συμβούλιο ή σε διευθυντική θέση επιχειρήσεων-προμηθευτών του ελληνικού δημοσίου, εκτός αν έχει παρέλθει μια πλήρης δεκαετία από την άσκηση των καθηκόντων τους.
- (δ) Να θεσπίζεται η υποχρέωση του δημοσίου ή των δημοσίων επιχειρήσεων να προβαίνουν στη δήμευση της περιουσίας του φυσικού προσώπου που έχει καταδικαστεί για το αδίκημα της παθητικής δωροδοκίας μέχρι του ποσού που αντιστοιχεί στα προϊόντα του εγκλήματος, σύμφωνα με την Σύμβαση του ΟΗΕ για την πάταξη της διαφθοράς.

Οι Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές

Οι Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές αποτελούν ιδιαίτερο θεσμό, που αναπτύχθηκε ακριβώς λόγω της αδυναμίας να δοθούν πολιτικές απαντήσεις στις μόνιμες παθογένειες του διοικητικού μηχανισμού, στη συγκεντρωτική και γραφειοκρατική του οργάνωση, αλλά και στο πλαίσιο της νεοφιλελεύθερης αντίληψης της «Διακυβέρνησης», που προώθησε συγκεκριμένους μετασχηματισμούς στο κράτος. Οι ΑΔΑ δημιουργήθηκαν καταρχήν για να προστατεύσουν τον ευαίσθητο τομέα των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των ελευθεριών εκεί που ο εντεινόμενος αυταρχισμός της εκτελεστικής εξουσίας δεν προστατεύει με ουδέτερο και αντικειμενικό τρόπο τις ελευθερίες και τα ατομικά δικαιώματα.

Με αυτή την έννοια, οι Ανεξάρτητες Αρχές αποτελούν στοιχείο εμπλουτισμού της δημοκρατίας και ενίσχυσης του συστήματος δημόσιας διοίκησης. Εμείς θεωρούμε ότι οι ΑΔΑ είναι σήμερα περίπου «αναγκαίο κακό», απέναντι στις τάσεις αυταρχικοποίησης του κρατικού μηχανισμού. Μπορούν όμως, με συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις, να λειτουργήσουν ως μορφές μεταβατικές προς μια κοινωνία που θα λειτουργεί με βάση και στόχο την κοινωνική δικαιοσύνη και ευημερία. Με αυτή την έννοια, υπερασπιζόμαστε τις Ανεξάρτητες Αρχές όταν για παράδειγμα δέχονται, ιδιαίτερα τον τελευταίο καιρό, επιθέσεις και αμφισβητήσεις, τόσο από κυβερνητικά στελέχη όσο και από δημόσιους φορείς, με χαρακτηριστική την περίπτωση τόσο της επίθεσης κατά της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, για την υπόθεση των φυγοστράτων και των μηχανισμών παρακολούθησης των πολιτών («κάμερες»), όσο και του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης. Αυτό φυσικά δεν σημαίνει ότι δεν ασκούμε κριτική σε αποφάσεις ή απόψεις τους με τις οποίες διαφωνούμε.

Ωστόσο, είμαστε εντελώς αντίθετοι στην ίδρυση ΑΔΑ όταν αυτό σημαίνει ότι μεταβιβάζονται σε αυτές, ενόψει της «απελευθέρωσης των αγορών», αρμοδιότητες ελέγχου και ρύθμισης της οικονομικής ζωής και της «ελεύθερης αγοράς» που θα πρέπει να βρίσκονται στα χέρια του κοινοβουλίου και να είναι ευρύτερες. Αυτό συνέβη πράγματι με ΑΔΑ όπως η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, η Επιτροπή Ανταγωνισμού, η Ρυθμιστική Αρχή Θαλάσσιων Ενδομεταφορών και η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων. Οι συγκεκριμένες ΑΔΑ δεν κατοχυρώνονται καν συνταγματικά (όπως το ΕΣΡ, ο ΑΣΕΠ, Ο Συνήγορος του

Πολίτη, η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, η Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών, με το Σύνταγμα του 2001 και τον ν. 3051/2002), με αποτέλεσμα ο έλεγχός τους να είναι ανεπαρκέστατος: δεν κατοχυρώνεται η προσωπική ανεξαρτησία των μελών τους, ενώ είναι χαρακτηριστικό ότι για αυτές δεν εφαρμόζεται ο νόμος 3051/2002 αλλά οι δικοί τους ιδρυτικοί νόμοι, οι οποίοι προβλέπουν τον διορισμό των μελών τους με υπουργική απόφαση ή προεδρικό διάταγμα, δηλαδή από την κυβέρνηση, χωρίς εγγυήσεις και έλεγχο από το κοινοβούλιο (εκτός από τη γνώμη της Επιτροπής Θεσμών της Βουλής).

Αντιθέτως, θεωρούμε ότι η εμπειρία από Αρχές όπως ο Συνήγορος του Πολίτη, το ΕΣΡ, ο ΑΣΕΠ, η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και η Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών είναι καταρχάς θετική, όσον αφορά την προστασία και κατοχύρωση δικαιωμάτων που αδυνατεί ή επιλέγει να μην προστατέψει η κεντρική εξουσία και η διοίκηση. Θεωρούμε όμως ότι η ίδρυση ΑΔΑ θα πρέπει να γίνεται με εξαιρετική φειδώ και προσοχή, μόνο όταν αυτό επιβάλλεται από ιδιαίτερους λόγους, και πάντοτε με ειδική μέριμνα να υπόκεινται στον ουσιαστικό και πραγματικό έλεγχο της Βουλής. Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος θα πρέπει να είναι άμεσος, με δυνατότητα επιβολής κυρώσεων (που μπορούν να φτάνουν μέχρι την παύση των μελών των ΑΔΑ), αλλά να είναι σαφής και ο δικαστικός έλεγχος των διοικητικών τους πράξεων.

Η δημοκρατία στην πράξη

Απλή αναλογική και διαδικασίες πολιτικής συμμετοχής για μια ουσιαστική δημοκρατική αντιπροσώπευση

Αναγκαίο βήμα (αλλά όχι αρκετό από μόνο του) για τον συνολικό εκδημοκρατισμό του πολιτικού συστήματος είναι η αλλαγή του εκλογικού συστήματος με την καθιέρωση της απλής αναλογικής, αίτημα κεντρικό και διαχρονικό από πλευράς ΣΥΡΙΖΑ. Ταυτόχρονα, διεκδικούμε την καθιέρωση της ποσόστωσης των δύο φύλων στα ψηφοδέλτια των κομμάτων, σε κάθε περιφέρεια και όχι απλώς στο σύνολο της Επικράτειας.

Πάγια θέση μας είναι η καθιέρωση ενός πάγιου εκλογικού συστήματος, με το οποίο θα επιτυγχάνεται η αντιστοιχία ψήφων του εκλογικού σώματος και βουλευτικών εδρών των κομμάτων και θα δίνεται η δυνατότητα εκπροσώπησης στη Βουλή όλων των υπαρκτών πολιτικών τάσεων και δυνάμεων που παίρνουν μέρος στις εκλογές. Τέτοιο εκλογικό σύστημα είναι η απλή αναλογική.

Ποτέ σχεδόν ο εκλογικός νόμος δεν απέβλεψε στην πιστή αποτύπωση της λαϊκής βούλησης. Και αυτό πάντοτε στο όνομα της εξασφάλισης αυτοδύναμης σταθερής και ισχυρής κυβέρνησης. Όμως κυβερνήσεις που στηρίζουν την αυτοδυναμία τους στην εκλογική τεχνική, ούτε αυτοδύναμες είναι ούτε ισχυρές.

Το σύστημα που προτείνουμε επιφέρει επί το αναλογικότερο αλλαγή στα ισχύοντα στις μονοεδρικές περιφέρειες, στους βουλευτές επικρατείας, αλλά και στις β' και γ' κατανομές, κατά τις οποίες ακολουθεί τη μέθοδο των μεγαλύτερων αχρησιμοποίητων υπολοίπων. Έτσι όλα τα κόμματα διεκδικούν έδρες στη δεύτερη και τρίτη κατανομή.

Εισηγούμαστε επίσης την κατάργηση της αποκλειστικής ρήτρας του 3%, που δεν συμβιβάζεται με το σύστημα της απλής αναλογικής. Ακόμη, τα έγκυρα ψηφοδέλτια που έλαβε κάθε κόμμα ή συνασπισμός κομμάτων σε ολόκληρη την επικράτεια, θεωρούνται ως ψήφοι που δόθηκαν και για το «ψηφοδέλτιο υποψηφίων επικρατείας» του αντίστοιχου κόμματος ή συνασπισμού κομμάτων. Οι βουλευτικές έδρες

κατανέμονται στα κόμματα ή στους συνασπισμούς κομμάτων που παίρνουν μέρος στις εκλογές σε συνάρτηση με την εκλογική τους δύναμη σε όλη την επικράτεια.

Ταυτόχρονα διεκδικούμε όχι μόνο την κατοχύρωση αλλά και την επέκταση της απλής αναλογικής σε όλες τις διαδικασίες εκλογής αιρετών σωμάτων, σε κάθε επίπεδο (τοπικό, περιφερειακό κλπ).

Η απλή αναλογική μπορεί βέβαια να υλοποιεί την πραγματική ισότητα της ψήφου, που είναι απαραίτητο στοιχείο μιας δημοκρατικής πολιτείας, ωστόσο δεν αρκεί από μόνη της. Εμείς πιστεύουμε ότι στο δρόμο για έναν δημοκρατικό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας πρέπει να διεκδικούμε και να δημιουργούμε τέτοιες δομές και διαδικασίες στις οποίες οι πολίτες θα συμμετέχουν ισότιμα και θα συναποφασίζουν δημοκρατικά (και δεσμευτικά για την εκάστοτε εξουσία) για τις πολιτικές επιλογές που τους αφορούν: στη γειτονιά, στον δήμο, την κοινότητα, στους χώρους εργασίας και παραγωγής, στο σχολείο, σε αναπτυξιακούς θεσμούς κοκ. Μόνο μια τέτοια ευρύτατη διαδικασία εισαγωγής στοιχείων δημοκρατίας σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής (όπως αποτυπώνονται και σε πολλά σημεία του προγράμματός μας) μπορεί να στηρίξει ουσιαστικά τομές όπως η απλή αναλογική, να δημιουργήσει τους όρους πραγματικής συμμετοχής –ενάντια στην αφηρημένη «διαβούλευση»– και να μετασχηματίσει ριζικά τους κοινωνικούς συσχετισμούς.

Ανάπτυξη θεσμών άμεσης και τοπικής δημοκρατίας

Κεντρικός στόχος της πολιτικής μας παρέμβασης, αλλά και της αντίληψής μας για τη δημοκρατική μετάβαση στον σοσιαλισμό, είναι όχι μόνο η εμβάθυνση των θεσμών αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας αλλά και η ανάδειξη, δίπλα και παράλληλα σε αυτούς, διαδικασιών άμεσης δημοκρατίας.

Προτείνουμε την ανάπτυξη διαδικασιών αμεσοδημοκρατικής κατάρτισης του προϋπολογισμού σε τοπικό επίπεδο, με αξιοποίηση των διεθνών παραδειγμάτων από δήμους της Λατινικής Αμερικής, της Ευρώπης και του Καναδά.

Οι διαδικασίες αυτές ξεκινούν από Γενικές Συνελεύσεις του Δήμου και θεματικές συνελεύσεις για ειδικά θέματα (π.χ. κυκλοφοριακό) στις οποίες οι κάτοικοι και οι τοπικοί φορείς καταθέτουν τις προτάσεις τους. Σε δεύτερη φάση, οι προτάσεις αυτές ψηφίζονται από τις συνελεύσεις και όσες εγκρίνονται εντάσσονται στον προγραμματισμό του Δήμου. Φυσικά η συγκεκριμένη διαδικασία θα προκύψει από τη συμμετοχή των ανθρώπων, αλλά θα έχει και ως προϋπόθεση να ανακατανεμηθούν οι κατάλληλοι πόροι (βλ. περισσότερες λεπτομέρειες για τη λειτουργία του «Προϋπολογισμού των πολιτών» και τη διεθνή εμπειρία στο Παράρτημα)

Προτείνουμε και διεκδικούμε ουσιαστικούς συμμετοχικούς θεσμούς προκειμένου να διασφαλίζεται η γνήσια έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας. Έτσι εισηγηθήκαμε και επιμένουμε να αναθεωρηθεί το άρθρο 44 του Συντάγματος και να κατοχυρωθεί το λεγόμενο λαϊκό δημοψήφισμα: να μπορούν δηλαδή οι Έλληνες πολίτες, με την πρωτοβουλία ενός συγκεκριμένου, όχι ευκαταφρόνητου, αριθμού πολιτών, να ζητούν την πρωτογενή έκφρασή τους στο πλαίσιο του λαϊκού δημοψηφίσματος για τα μεγάλα ζητήματα του τόπου – εκτός βέβαια από τα ζητήματα ατομικών δικαιωμάτων, που δεν μπορεί να τίθενται υπό διαπραγμάτευση σε δημοψήφισμα και να καθορίζονται από τις εκάστοτε κοινωνικές πλειοψηφίες. Διεκδικούμε επίσης την καθιέρωση της λεγόμενης λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας, δηλαδή να μπορεί να προτείνει ο ελληνικός λαός (λ.χ. με συλλογή υπογραφών) συγκεκριμένες νομοθετικές

παρεμβάσεις για ζητήματα τα οποία είναι μείζονος κοινωνικού και πολιτικού ενδιαφέροντος.

Η εισαγωγή στον Νέο Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, με επιμονή της ΚΕΔΚΕ (άρθρα 214-218), των τοπικών δημοψηφισμάτων, της χάρτας των δικαιωμάτων των δημοτών και, με δειλά έστω βήματα, διαδικασιών κοινωνικής διαβούλευσης, παρέχει τη δυνατότητα σε προοδευτικές τοπικές αρχές να προχωρήσουν σε διαδικασίες ενθάρρυνσης της συμμετοχής των πολιτών και των φορέων τους στον προγραμματισμό της τοπικής ανάπτυξης.

Η δημοκρατία θεμέλιο του Συντάγματος

Για τη συνταγματική υπεράσπιση, κατοχύρωση και εμφάθυνση της δημοκρατίας

Οι πολιτικές παρατάξεις που κυβέρνησαν τη χώρα τα τελευταία χρόνια επιχείρησαν να παρουσιάσουν μεγαλεπήβολες «μεταρρυθμίσεις» χρησιμοποιώντας ως όχημα διαδοχικές προτάσεις αναθεώρησης του Συντάγματος (το ΠΑΣΟΚ το 2001 και η ΝΔ το 2006). Πολιτική πρακτική ανεύθυνη, ωστόσο, διότι αφενός «εμπαίζει» τους θεσμούς και διαταράσσει τη σταθερότητα που οφείλει να διέπει τον συνταγματικό χάρτη της χώρας. Αφετέρου, και οι δύο αναθεωρήσεις έθιξαν ή επιχείρησαν να θίξουν βασικές δημοκρατικές κατακτήσεις του πολιτεύματος, κατοχυρωμένες στη συνείδηση της κοινωνίας μας, ήδη από τα πρώτα χρόνια της Μεταπολίτευσης. Ταυτόχρονα, απέκρουσαν αναγκαίες θεσμικές αλλαγές που θα αποτελούσαν βήμα για μια πιο δίκαιη και δημοκρατική πολιτεία.

Απέναντι στη θεσμική υποβάθμιση, ο ΣΥΡΙΖΑ προάσπισε πριν απ' όλα τη συνταγματική σταθερότητα των βασικών αρχών που διέπουν την ελληνική πολιτεία, ενάντια στις επιπόλαιες «μεταρρυθμίσεις». Επιπλέον, με την κρίσιμη συμμετοχή και παρέμβασή του σε ευρύτερους κοινωνικούς αγώνες, συνέβαλε ώστε να αποκρουστούν οπισθοδρομικές προτάσεις που έθιγαν τον ίδιο τον πυρήνα μιας δίκαιης και δημοκρατικής κοινωνίας, όπως συνέβη με το νικηφόρο κίνημα για τη μη αναθεώρηση του άρθρου 16 που κατοχυρώνει τον δημόσιο χαρακτήρα της παιδείας. Τέλος, πρότεινε επεξεργασμένες θέσεις και διεκδίκησε, εντός και εκτός Κοινοβουλίου, ορισμένες νέες συνταγματικές ρυθμίσεις που μπορούν να δημιουργήσουν τις θεσμικές προϋποθέσεις για μια πολιτεία αληθινά δημοκρατική, με γενική ελευθερία, κοινωνική ευημερία, ισότητα και αλληλεγγύη.

1. Παιδεία

Υπερασπιστήκαμε το άρθρο 16 του Συντάγματος και στη Βουλή και στο πλαίσιο της ευρύτερης κοινωνικής αντίδρασης που προκάλεσε η πρόταση αναθεώρησής του.

Υποστηρίζουμε τον δημόσιο χαρακτήρα της ανώτατης εκπαίδευσης και διεκδικούμε τη συνταγματική του αναβάθμιση, ενάντια σε κάθε απόπειρα να δοθεί η δυνατότητα σε ιδιωτικά συμφέροντα να ιδρύουν πανεπιστήμια χωρίς καν να διασφαλίζονται οι στοιχειώδεις ακαδημαϊκές προϋποθέσεις και ο δημόσιος έλεγχός τους.

2. Περιβάλλον

Υπερασπιστήκαμε την πρωτοποριακή και για τα ευρωπαϊκά δεδομένα προστασία του περιβάλλοντος που κατοχύρωνε το άρθρο 24 (ήδη από το Σύνταγμα του 1975), ενάντια σε προτάσεις αναθεώρησης που επιχειρούσαν τη διάκριση μεταξύ δάσους και δασικής έκτασης, όταν είναι επιστημονικά βεβαιωμένο ότι αυτός ο διαφορετικός χαρακτηρισμός είναι εξαιρετικά δυσχερής όσο και επικίνδυνος.

Στην προοπτική του οικολογικού μετασχηματισμού της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας, διεκδικούμε την ενίσχυση του άρθρου 24 ενάντια σε κάθε απόπειρα να ελαχιστοποιηθούν οι συνταγματικοί περιορισμοί και ο έλεγχος προκειμένου οι χωροταξικοί και πολεοδομικοί σχεδιασμοί να γίνονται ερήμην της αναγκαίας προστασίας του περιβάλλοντος.

3. Εθνική και λαϊκή κυριαρχία

Αποκρούσαμε την αναθεώρηση του άρθρου 28 του Συντάγματος, η οποία προέβλεπε ότι κρίσιμες αποφάσεις που αφορούν την εκχώρηση αρμοδιοτήτων της χώρας μας σε υπερεθνικά όργανα, και εν προκειμένω στην Ευρωπαϊκή Ένωση, θα λαμβάνονται με απλή πλειοψηφία.

Αντιπαραθέτουμε τη δική μας θέση, ότι γι' αυτά τα ζητήματα μόνο ο κυρίαρχος λαός πρέπει να αποφαινεται και μάλιστα στο πλαίσιο ενός δημοψηφίσματος. Σε καμία περίπτωση ο σαφής ευρωπαϊκός μας προσανατολισμός δεν μας εμποδίζει να διεκδικούμε ότι για όλα τα θέματα που έχουν σχέση με τη συμμετοχή της χώρας, όχι μόνο στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά σε κάθε υπερεθνικό όργανο, χρειάζεται η έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας και της λαϊκής βούλησης.

4. Ασυμβίβαστο

Υποστηρίζαμε προτάσεις που θεωρούμε ότι αναβαθμίζουν το δημοκρατικό πολίτευμα, ψηφίζοντας για παράδειγμα την αναθεώρηση του άρθρου 57 του Συντάγματος για την κατάργηση του απόλυτου ασυμβιβάστου.

Θεωρούμε ότι η καθιέρωση του απόλυτου ασυμβιβάστου τείνει να διαμορφώσει μια αντιδημοκρατική πολιτική «ελίτ», δηλαδή να ασχολούνται με τη συλλογική πολιτική δράση κυρίως οι ανεπάγγελτοι, οι γόνοι πλουσίων οικογενειών ή πολιτικών οικογενειών, αποκλείοντας τη συντριπτική πλειονότητα της κοινωνίας που δεν έχει τις ανάλογες προϋποθέσεις.

5. Βασικός μέτοχος

Δεν διστάσαμε να υποστηρίξουμε μαχητικά προτάσεις όπως η κατοχύρωση του άρθρου 14 παράγραφος 9 του Συντάγματος, για τη διαφάνεια στον χώρο των ΜΜΕ και με ιδιαίτερη αναφορά στον λεγόμενο «βασικό μέτοχο».

Διεκδικούμε την κατοχύρωση ανάλογων –και αυστηρότερων– ρυθμίσεων, διότι πιστεύουμε ότι θίγονται βασικές αρχές της δημοκρατίας όταν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης παρεμβαίνουν, διαμορφώνουν τη δική τους πολιτική, προφανώς όχι για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του ελληνικού λαού, αλλά για την εξυπηρέτηση των δικών τους συμφερόντων. Πολύ περισσότερο όταν το καταφέρνουν αξιοποιώντας ιδιοκτησιακά δικαιώματα σε εταιρίες που συνδέονται και με το Ελληνικό Δημόσιο αναφορικά με την εκτέλεση δημοσίων έργων, συμβάσεις προμηθειών και συμβάσεις προσφοράς υπηρεσιών προς το Δημόσιο.

6. Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα

Διεκδικούμε τη συνταγματική και θεσμική κατοχύρωση προτάσεων που μπορούν να δημιουργήσουν τους όρους μετάβασης σε μια κοινωνία ισότητας, αλληλεγγύης και ευημερίας. Τέτοια είναι η πρότασή μας για την καθιέρωση του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, η οποία, σε συνδυασμό και με το άρθρο 22 του Συντάγματος που αναφέρεται στο κοινωνικό κράτος, αφορά όχι μια γενικόλογη αναφορά αλλά τη συγκεκριμένη συνταγματική ρύθμιση για την καθιέρωση ενός ελάχιστου εγγυημένου

εισοδήματος σε αξιοπρεπή διαβίωση και μάλιστα με τρόπο που θα καθιστά το δικαίωμα αυτό αγωγίμο: δηλαδή να μπορεί ο πολίτης, αξιοποιώντας τη συνταγματική επιταγή, να αναζητεί με προσφυγή του στα δικαστήρια το αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης.

7. Αυτοδιοίκηση

Διατυπώνουμε και διεκδικούμε συγκεκριμένες συνταγματικές προβλέψεις για το βασικό κύτταρο της δημοκρατίας, αυτό που βρίσκεται πιο κοντά στον πολίτη: την Τοπική Αυτοδιοίκηση. Συγκεκριμένα, θεωρούμε ότι το Σύνταγμα πρέπει να κατοχυρώνει την αυτοδιοίκηση με διττό χαρακτήρα: και με την έννοια της τοπικής δημοκρατίας και με την έννοια της τοπικής αυτονομίας. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι ο μοχλός που μπορεί να προωθήσει την αναγκαία περιφερειακή συγκρότηση και αποκέντρωση του κράτους και να ενδυναμώσει δημοκρατικά τη λειτουργία του πολιτικού συστήματος.

Ο διαχωρισμός Κράτους-Εκκλησίας, προϋπόθεση μιας δημοκρατικής κοινωνίας

Η παρέμβαση της Εκκλησίας στα πράγματα της δημοκρατικής πολιτείας, καθώς και η στενή διαπλοκή της με το κράτος, συχνά στις χειρότερες στιγμές της ελληνικής ιστορίας, ανάγεται στην ίδρυση του ελληνικού κράτους. Οι παθογένειες αυτής της σύμφυσης ήταν πάντοτε εμφανείς, ωστόσο τα τελευταία χρόνια οξύνθηκαν ιδιαίτερα: με την εθνικιστική και οπισθοδρομική πολιτική παρέμβαση της προηγούμενης ηγεσίας της ελληνικής Εκκλησίας, με τη σκανδαλώδη οικονομική και παραοικονομική δραστηριότητα της Εκκλησίας και των μοναστηριών.

Σήμερα, λοιπόν, θεωρούμε ότι έχει δικαιωθεί απολύτως και έχει καταστεί ώριμο κοινωνικό αίτημα η πάγια θέση μας ότι για μια σύγχρονη και δημοκρατική πολιτεία είναι αναγκαίος ο διαχωρισμός Κράτους-Εκκλησίας, και σε συνταγματικό επίπεδο. Σε αυτό το πλαίσιο, αγωνιζόμαστε μαζί πλέον με τη συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων πολιτών και διεκδικούμε ορισμένα δημοκρατικά αυτονόητα:

- Τον συνταγματικό χωρισμό κράτους-εκκλησίας: Έχουμε επανειλημμένως προτείνει την αναθεώρηση του άρθρου 3.1 του Συντάγματος, προκειμένου να αναπροσδιοριστούν οι σχέσεις Πολιτείας και Εκκλησίας και να επέλθει ο χωρισμός τους υπό καθεστώς αμοιβαίου σεβασμού.
- Τη διασφάλιση της θρησκευτικής ουδετερότητας της χώρας, με παράλληλη εξίσωση όλων των θρησκευτικών δογμάτων, των δικαιωμάτων αλλά και των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτά. Αυτό σημαίνει την εξάλειψη κάθε είδους διακρίσεων ανάμεσα στους πολίτες με βάση τις θρησκευτικές τους δοξασίες (σε ζητήματα δημόσιας διοίκησης, δικαιοσύνης, εκπαίδευσης κλπ). Σημαίνει επίσης όμως και την παροχή όλων των προϋποθέσεων ελεύθερης άσκησης κάθε θρησκευτικής πίστης (λ.χ. δημιουργία λατρευτικών χώρων για τους πολίτες όλων των δογμάτων), ή την καθιέρωση του πολιτικού όρκου ή την αναγνώριση του δικαιώματος καύσης των νεκρών.
- Την κατάργηση της πλήρους φοροαπαλλαγής των εισοδημάτων της Εκκλησίας από ακίνητα. Θεωρούμε ότι η Εκκλησία θα πρέπει να υπάγεται κανονικά και χωρίς εξαιρέσεις ή χαριστικές ρυθμίσεις στο φορολογικό καθεστώς που ισχύει για όλους τους πολίτες της χώρας, για όσους διαθέτουν περιουσία και αναπτύσσουν οικονομική δραστηριότητα. Θα πρέπει επίσης να επανεξεταστούν τα χρυσόβουλα και όλοι οι συναφείς τίτλοι με τους οποίους δίνονται ιδιοκτησιακά δικαιώματα στην Εκκλησία και στις μονές.

- Την επέκταση των αποτελεσμάτων του χωρισμού Κράτους-Εκκλησίας και στο εκπαιδευτικό σύστημα. Αυτό, ενδεικτικά, σημαίνει:
  - (α) Κατάργηση του υποχρεωτικού εκκλησιασμού και της πρωινής προσευχής στο σχολείο
  - (β) Κατάργηση του μαθήματος των Θρησκευτικών και αντικατάστασή του από μάθημα επιστημονικού και όχι κατηχητικού προσανατολισμού, στο πλαίσιο του οποίου θα διδάσκεται η αναγκαία γνώση περί της ιστορίας και της φιλοσοφίας των θρησκειών του κόσμου.
  - (γ) Διαχωρισμό των θρησκευτικών υποθέσεων από το Υπουργείο Παιδείας και υπαγωγή τους σε άλλο υπουργείο (π.χ. στο υπουργείο Εσωτερικών).

Δημοκρατία και δικαιοσύνη

Η Δικαιοσύνη στην υπηρεσία της κοινωνικής δικαιοσύνης

Η δικαιοσύνη σε μια δημοκρατική πολιτεία είναι ανεξάρτητη. Οι δικαστικοί λειτουργοί κατά την άσκηση των καθηκόντων τους υπόκεινται μόνο στο Σύνταγμα και τους νόμους. Η δικαστική εξουσία συγκροτείται με διακριτή αυτονομία από τις άλλες εξουσίες. Αναγκαία προϋπόθεση κάθε δημοκρατίας που σέβεται τον εαυτό της είναι οι δικαστικοί της λειτουργοί να απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία ώστε να συμβάλλουν στην απονομή δικαιοσύνης με κοινωνική ευαισθησία. Δικαιοσύνη που δεν εκδικείται, που προασπίζεται τα ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών, που συμβάλλει στην προάσπιση του δημόσιου χώρου, του δημοσίου συμφέροντος και στην επέκταση των αξιών κοινωνικής δικαιοσύνης.

Το δικομματικό σύστημα έκανε τα πάντα για να καταστρατηγήσει ή να υπονομεύσει τις παραπάνω αρχές, με φαινόμενα και πρακτικές όπου:

- η επιλογή της ηγεσίας των δικαστηρίων ουσιαστικά γίνεται από την εκτελεστική εξουσία
- η δικαστική ιεραρχία στη συνέχεια ανταποδίδει την εύνοια της κυβερνητικής επιλογής με τη σύνταξη και αποστολή εγκυκλίων με συστάσεις σε σημαντικές υποθέσεις, οι οποίες επηρεάζουν τη δικαιοδοτική κρίση των δικαστηρίων
- ασκείται ασφυκτικός έλεγχος σε δικαστικούς λειτουργούς, που στην πράξη ακυρώνουν την ελεύθερη δικαστική κρίση τους και την έκφραση της γνώμης τους επί ζητημάτων που αφορούν τη λειτουργία της δικαιοσύνης
- συστηματικά επιχειρείται ο επηρεασμός και ο έλεγχος της δικαιοσύνης μέσα από παρα-πολιτικές, παρα-δικαστικές διαδικασίες
- η αναποτελεσματικότητα της λειτουργίας των δικαστηρίων αγγίζει τα όρια της αρνησιδικίας, δηλαδή της αδυναμίας διεξαγωγής της δίκης και απόδοσης δικαιοσύνης

Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας έχει οξύνει τα παραπάνω προβλήματα, καθώς επανάφερε το θεσμό του «Διορισμένου Προϊσταμένου» και κατάργησε τον Ν. 2171/1993, που θέσπιζε την αυτοδιοίκηση των μεγάλων Δικαστηρίων και Εισαγγελιών της χώρας και αποτέλεσε ένα σημαντικό, αν και ατελές, βήμα για τη διασφάλιση της ανεξαρτησίας των δικαστικών λειτουργών και της Δικαιοσύνης.

Ο ΣΥΡΙΖΑ, πάντα σε συνεννόηση με το σύνολο των φορέων των λειτουργιών της δικαιοσύνης, αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για:

- Να ξεπεραστεί το σοβαρό έλλειμμα δημοκρατίας που χαρακτηρίζει το δικαιοσύνη μας σύστημα.
- Να εξασφαλίσει τη λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών, από τις ιδέες και τις αντιλήψεις του εκάστοτε κυβερνώντος κόμματος και άλλων εξουσιαστικών και παρα-εξουσιαστικών κέντρων.
- Να επαναφέρει και να επεκτείνει τον θεσμό της εκλογής όλων των μελών του Τριμελούς Συμβουλίου Διοίκησης των δικαστηρίων από τις ολομέλειες των οικείων δικαστηρίων.
- Να αμβλύνει τις ιεραρχικές και γραφειοκρατικές και συγκεντρωτικές δομές της δικαιοσύνης.
- Να ενδυναμώσει το διάλογο μεταξύ δικαστών, δικηγόρων και δικαστικών υπαλλήλων, ο οποίος με την σειρά του θα συμβάλει στην αποτελεσματικότητα της δικαιοδοτικής διαδικασίας.
- Να βαθύνει και να διασφαλιστεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων και ελευθεριών των πολιτών.
- Να ελέγχονται πιο αποτελεσματικά οι κατασταλτικοί θεσμοί και μηχανισμοί του κράτους, οι οποίοι θα πρέπει να τεθούν υπό τον πλήρη έλεγχο της νομιμότητας.
- Να ενισχύσει το θεσμό των λαϊκών δικαστών (ενόρκων) στην απονομή δικαιοσύνης

Οι θέσεις μας πιο συγκεκριμένα:

- Όχι στο διορισμό της ηγεσίας των ανωτάτων δικαστηρίων από την εκάστοτε εκτελεστική εξουσία, αλλά εκλογή από ευρύ εκλεκτορικό σώμα, στο οποίο τον κύριο λόγο θα έχουν οι δικαστές.
- Για την επίτευξη της εκδίκασης υποθέσεων απαιτείται αύξηση του αριθμού των δικαστών για την κάλυψη κενών οργανικών θέσεων αλλά και αύξηση του προσωπικού των δικαστηρίων με προσλήψεις μέσω ΑΣΕΠ, με την καθιέρωση ειδικών διαδικασιών στο πλαίσιο του ΑΣΕΠ με συγκεκριμένη χρονική δέσμευση.
- Μείωση στα παράβολα που απαιτούνται για την εκδίκαση υποθέσεων, ιδίως στις υψηλότερες βαθμίδες (Άρειος Πάγος), διότι καθιστούν απαγορευτική την πρόσβαση στη δικαιοσύνη των πολιτών που δεν διαθέτουν τα επαρκή οικονομικά μέσα.
- Διασφάλιση της προσήκουσας μισθολογικής μεταχείρισης των δικαστών με τον καθορισμό ειδικής διαδικασίας για την εκδίκαση υποθέσεων που αφορούν τις αποδοχές τους.
- Δυνατότητα εξέλιξης ορισμένου αριθμού τακτικών διοικητικών δικαστών στο ΣτΕ
- Καθορισμός με σαφήνεια του τρόπου εισδοχής και εξέλιξης των λειτουργών του Ελεγκτικού Συνεδρίου.
- Απαγόρευση ανάθεσης διοικητικών καθηκόντων σε δικαστικούς λειτουργούς, με εξαίρεση τη συμμετοχή τους σε ΑΔΑ, στην παροχή εκπαίδευσης σε

δικαστικούς λειτουργούς και δημόσιους υπαλλήλους και την εκπροσώπηση της χώρας σε διεθνείς οργανισμούς.

- Η θητεία του Προέδρου του ΣτΕ, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθώς και η θητεία του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας να μην μπορεί να είναι μεγαλύτερη των τριών ετών.
- Διεύρυνση του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου με τη συμμετοχή δικαστών όλων των βαθμίδων. Το όργανο αυτό δεν πρέπει να είναι ενιαίο για όλους τους κλάδους της δικαιοσύνης.
- Το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους να κατοχυρωθεί ως ιδιαίτερο σώμα της διοίκησης, με κατοχύρωση της υπηρεσιακής κατάστασης των λειτουργών του, προστατευμένο από παρεμβάσεις της εκτελεστικής εξουσίας.

Για τον εκδημοκρατισμό των Σωμάτων Ασφαλείας

Τα δραματικά γεγονότα του περασμένου Δεκέμβρη, η δολοφονία ενός μαθητή από Ειδικό Φρουρό και η στάση της Αστυνομίας τις ημέρες που ακολούθησαν, έχουν προβληματίσει ολόκληρη την ελληνική κοινωνία, σχετικά με το πώς εκπαιδεύεται, οργανώνεται και λειτουργεί η Ελληνική Αστυνομία, και ιδίως ορισμένες «ειδικές» μονάδες της όπως τα ΜΑΤ και οι Ειδικοί Φρουροί. Πάντοτε υπό τις διαταγές μιας πολιτικής ηγεσίας που αντιλαμβάνεται τον ρόλο της Αστυνομίας βασικά ως όργανο βίαιης καταστολής σε βάρος των πολιτών που κινητοποιούνται και εκφράζουν συλλογικά τις διεκδικήσεις τους απέναντι στις αντι-κοινωνικές πολιτικές της κυβέρνησης.

Δεν είναι κολακευτικό για την ποιότητα της δημοκρατίας μας να διαπιστώνουμε ότι σήμερα, δεκαετίες μετά την πτώση της δικτατορίας, είναι κοινωνικά ώριμο το αίτημα για εκδημοκρατισμό των Σωμάτων Ασφαλείας, που εμφανώς δεν έχει ακόμη επιτευχθεί. Γνωρίζουμε βέβαια ότι τα Σώματα Ασφαλείας είναι οι κατασταλτικοί μηχανισμοί του καπιταλιστικού κράτους, το οποίο όλο και περισσότερο σήμερα καταφεύγει σε αυτούς για να περιφρουρεί αυταρχικά τις πολιτικές του επιλογές. Θεωρούμε, ωστόσο, ότι την ίδια στιγμή, είναι ανάγκη να επιδιώξουμε να επεκτείνουμε το πολιτικό και αξιακό μας πλαίσιο και σε αυτούς τους μηχανισμούς. Οφείλουμε δηλαδή σήμερα να διατυπώσουμε το αίτημα για μια Αστυνομία που θα υποτάσσεται στις δημοκρατικές αρχές και θα έχει τον κοινωνικό ρόλο που της αναλογεί, προστατεύοντας και όχι καταστέλλοντας τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών (βλ. και Στόχο 1). Το αίτημα, ταυτόχρονα, για μια Αστυνομία ορθολογικά διαρθρωμένη, κοινωνικά αποτελεσματική, που επιπλέον θα σέβεται τους ίδιους τους ανθρώπους που τη στελεχώνουν ως εργαζόμενους και ως πολίτες, με τα ανάλογα δικαιώματα.

Πρόκειται για διαδικασία σύνθετη και δύσκολη, για την οποία όμως καταθέτουμε σήμερα συγκεκριμένες πολιτικές προτάσεις και προϋποθέσεις.

- Καταρχάς απαιτείται συνολική αλλαγή πλεύσης, έτσι ώστε να απεγκλωβιστεί η Αστυνομία από τη λογική του «εχθρού λαού». Ο αστυνομικός χρειάζεται την κοινωνική αναγνώριση αλλά και τον κοινοβουλευτικό έλεγχο. Διεκδικούμε λοιπόν, πριν απ' όλα, να καταργηθεί ο αποκλειστικός έλεγχος της αστυνομίας από την κυβέρνηση και να ανατεθεί στη διακομματική επιτροπή της Βουλής για τα Σώματα Ασφαλείας. Έτσι ώστε να τεθεί η Αστυνομία υπό ουσιαστικό πολιτικό και δημοκρατικό έλεγχο, έξω από κάθε

λογική προέκτασης του κυβερνητικού μηχανισμού, όπως συμβαίνει μέχρι σήμερα.

- Απαιτούμε σύγχρονη, δημοκρατική και αποτελεσματική αστυνομία για τη δημόσια ασφάλεια των πολιτών. Αυτό σημαίνει μεταξύ άλλων αντιμετώπιση της γραφειοκρατίας και απεγκλωβισμό των αστυνομικών από εξωαστυνομικά καθήκοντα (σήμερα απασχολούνται τουλάχιστον 20.000 αστυνομικοί σε θέσεις εξωαστυνομικών καθηκόντων, όπως φυλάξεις παραγόντων της ιδιωτικής και δημόσιας ζωής, γραφειοκρατία, ειδικές δυνάμεις, ΜΑΤ, ΥΜΕΤ κλπ), την ίδια στιγμή που έχουν μείνει άδεια τα αστυνομικά τμήματα. Εμείς, ως ΣΥΡΙΖΑ, πιστεύουμε αντιθέτως στο «κύτταρο» της ΕΛ.ΑΣ. που λέγεται αστυνομικό τμήμα, με επαρκές αστυνομικό προσωπικό με επιστημονική εκπαίδευση και εξειδίκευση.
- Τα πρόσφατα γεγονότα κατέδειξαν με τραγικό τρόπο την ανεπαρκή εκπαίδευση των Σωμάτων Ασφαλείας αναφορικά με τη χρήση μη βίαιων μέτρων επιβολής του νόμου, το χειρισμό των όπλων και την εκτίμηση των κινδύνων. Μόνη απάντηση είναι η μέριμνα για τη σωστή εκπαίδευση των αστυνομικών και όλων των μελών των Σωμάτων Ασφαλείας: από τη σωστή εκπαίδευση στη χρήση των όπλων (σε ποια όρια και με ποιες –αυστηρές– προϋποθέσεις) μέχρι το πώς οφείλουν να εφαρμόζουν το εθνικό δίκαιο και τη διεθνή νομοθεσία για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τόσο στα καθημερινά τους καθήκοντα όσο και σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, με ιδιαίτερη έμφαση σε μη βίαια μέτρα επιβολής του νόμου, καθώς και γνώση των ποινών που το ποινικό και διοικητικό δίκαιο επισείουν για την παραβίασή τους.
- Απαιτούμε σύγχρονους τρόπους διαχείρισης του ανθρώπινου δυναμικού, αξιοποίηση της εμπειρίας και της γνώσης και μεταφορά της στις νεότερες γενιές με ενιαίο τρόπο λειτουργίας και δράσης. Απαιτούμε να σπάσει το σημερινό «ρουσφετολογικό» αναξιοκρατικό σύστημα κρίσεων των αξιωματικών και να αντικατασταθεί από ένα αντικειμενικό σύστημα που θα μετράει προσόντα, γνώσεις, ικανότητες, εμπειρία. Ειδικότερα:
  - (α) Προτείνουμε την κατάργηση του υπάρχοντος βαθμολογίου που γεμίζει την Ελλάδα στρατηγούς και αξιωματικούς τινάζοντας τα κοινωνικά ταμεία στον αέρα (πχ Μετοχικό Ταμείο Στρατού)
  - (β) Προτείνουμε επίσης τη δημιουργία Σχολής Στελεχών Διοίκησης της Αστυνομίας. Δηλαδή τη στελέχωση της Αστυνομίας με λιγότερα και ικανότερα στελέχη, μετά από χρόνια εμπειρίας που θα αναδεικνύονται από τη δουλειά τους, την εμπειρία τους και την επιστημονική τους κατάρτιση, την κοινωνική αποδοχή και όχι από την πλήρη κομματικοποίηση.
- Η Αστυνομία σήμερα αποτελείται από πολλά σώματα: ΕΛ.ΑΣ., συνοριοφύλακες, ειδικούς φρουρούς κλπ, πράγμα που σημαίνει πολυδιάσπαση και κατασπατάληση δυνάμεων. Είναι αναγκαία η πλήρης ένταξη όλων των ειδικών σωμάτων στην ΕΛ.ΑΣ., με την κατάλληλη εξομοίωση-εκπαίδευση και την κατάργηση του θεσμού του Ειδικού Φρουρού και της Συνοριοφυλακής.
- Δεν πρέπει να ξεχνάμε επίσης ότι ο αστυνομικός είναι και αυτός εργαζόμενος και πρέπει να διεκδικήσει τα εργασιακά του δικαιώματα, τη στιγμή που ο μισθός του δεν του φθάνει για να ζει αξιοπρεπώς. Ο ΣΥΡΙΖΑ διεκδικεί μία

Αστυνομία στην οποία οι εργαζόμενοι θα απολαμβάνουν πλήρη συνδικαλιστικά και πολιτικά δικαιώματα και δεν θα επιχειρείται η φήμωσή τους με αυταρχικούς πειθαρχικούς κώδικες (όπως αυτός που ισχύει σήμερα), ούτε θα απειλούνται με διώξεις όταν τολμούν να διατυπώσουν δημόσια την άποψή τους και την κριτική τους.

- Διεκδικούμε ειδικότερα την εφαρμογή του ν. 1264/82 (για τον εκδημοκρατισμό του συνδικαλιστικού κινήματος και τις συνδικαλιστικές ελευθερίες) και στην ΕΛΑΣ και αντίστοιχα τροποποίηση του ν. 2265/94.
- Διεκδικούμε να αναβαθμιστεί οικονομικά και μισθολογικά το προσωπικό της ΕΛ.ΑΣ. αλλά και των Σωμάτων Ασφαλείας εν γένει, να αναγνωριστεί η εργασία του ως επικίνδυνη και ανθυγιεινή (προεκλογική εξαγγελία της ίδιας της ΝΔ, που όμως έμεινε στα χαρτιά), να αυξηθούν οι αποζημιώσεις για την πέραν του πενθημέρου και για τη νυχτερινή απασχόληση.
- Ένα από τα βασικότερα λειτουργικά προβλήματα σε όλα τα Σώματα Ασφαλείας (Αστυνομία, Πυροσβεστικό Σώμα, Λιμενικό Σώμα) είναι η έλλειψη προσωπικού. Σε συνδυασμό με την έλλειψη προσωπικού υπάρχει μια σειρά συναφών με τα εργασιακά ζητημάτων, τα οποία απαιτούν άμεση επεξεργασία και λύση: υπεραπασχόληση, μετακινήσεις πέραν του αναγκαίου, περικοπή αδειών και αναπαύσεων, έλλειψη επαρκών μέσων ατομικής προστασίας για τις δασικές πυρκαγιές, μη εφαρμογή κανόνων υγιεινής και ασφάλειας για τις πυροσβεστικές εγκαταστάσεις. Τέλος, παρατηρούνται καθυστερήσεις πληρωμών δασικού επιδόματος, εκτός έδρας αποζημιώσεων, εξόδων μετάθεσης, πληρωμής ανταλλακτικών και εργασιών οχημάτων, συντήρησης, επισκευής, καθαριότητας πυροσβεστικών καταστημάτων.
- Απαιτούμε αυστηρό πλαίσιο ρύθμισης της λειτουργίας εταιριών φύλαξης (security κλπ.) και απορρίπτουμε κάθε σκέψη για οπλοφορία των υπαλλήλων τους ή για ανάθεση αστυνομικών αρμοδιοτήτων, διότι έτσι δημιουργούνται ιδιωτικές αστυνομίες. Απορρίπτουμε εξίσου την ανάθεση αρμοδιοτήτων στη Αστυνομία σε δημοτικούς αστυνομικούς και ζητάμε αυστηρό πλαίσιο για την εκπαίδευσή τους.
- Διεκδικούμε, τέλος, να σταματήσει επιτέλους η απαράδεκτη και απάνθρωπη κατάσταση που επικρατεί στους περισσότερους χώρους κράτησης. Να εφαρμοστούν με αυστηρή επιτήρηση οι όροι υγιεινής και ασφάλειας που θα πρέπει να ισχύουν τόσο για το αστυνομικό προσωπικό που υπηρετεί στις συγκεκριμένες υπηρεσίες όσο και για όσους «φιλοξενούνται» σε αυτούς τους χώρους.

ΣΤΟΧΟΣ 21

Για μια δημόσια διοίκηση στην υπηρεσία του πολίτη

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις

Αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι η δημόσια διοίκηση βρίσκεται από δεκαετίες σε βαθιά και γενικευμένη κρίση. Μια κρίση που αναπαράγεται και βαθαίνει παρά τις τυμπανοκρουσίες των εκάστοτε κυβερνήσεων για τον εκσυγχρονισμό της. Στην πραγματικότητα, η δημόσια διοίκηση απλώς αντανakλά το ξεπερασμένο πρότυπο οργάνωσης του κράτους, τις παθογένειες του ελληνικού πολιτικού συστήματος, τον στρεβλό τρόπο ανάπτυξης, καθώς και τις επιδιώξεις των κυβερνήσεων να εξυπηρετήσουν συμφέροντα ασυμβίβαστα με την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη του τόπου.

Τα κύρια χαρακτηριστικά της κρίσης στην οποία βρίσκεται η δημόσια διοίκηση είναι η συνεχής αποδιοργάνωση, η χαμηλή αποδοτικότητα και η κοινωνική αναποτελεσματικότητα και απορρέουν από φαινόμενα και πρακτικές, όπως η κομματικοποίηση και το ρουσφέτι (στον τρόπο επιλογής και εξέλιξης του προσωπικού, αλλά και στις συναλλαγές με του πολίτες), η υποκατάσταση των υπηρεσιών από τους φορείς της πολιτικής εξουσίας, η έλλειψη ουσιαστικής αποκέντρωσης, προγραμματισμού και οργάνωσης, οι πελατειακές σχέσεις, η αναξιοκρατία, η αδιαφάνεια, η σύγχυση αρμοδιοτήτων, η γραφειοκρατία, η πολυνομία, η έλλειψη λογοδοσίας στην κοινωνία, η ανυπαρξία αξιολόγησης της κοινωνικής της αποτελεσματικότητας κ.ά. Απουσιάζει, μάλιστα, παντελώς ο ουσιαστικός διάλογος με τους πολιτικούς και κοινωνικούς φορείς και ιδιαίτερα με τους εργαζόμενους, οι οποίοι αποτελούν το κλειδί για οποιαδήποτε προσπάθεια μεταρρύθμισης.

Σε αυτή τη δημόσια διοίκηση, εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια το μοντέλο της «διακυβέρνησης» με το οποίο πλέον ο πολίτης αντιμετωπίζεται απλώς ως πελάτης των δημοσίων υπηρεσιών.

Η ριζική μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης, όμως, δεν είναι απλώς υπόθεση διακηρύξεων, αλλά απαιτεί ρήξεις με τον κομματισμό, με τις πελατειακές σχέσεις και τα ρουσφέτια (και με τους εκπροσώπους αυτής της κουλτούρας στο εσωτερικό της δημόσιας διοίκησης), αλλά και με την ίδια την αντίληψη του τρόπου ανάπτυξης της χώρας και της λειτουργίας του κράτους. Απαιτεί, δηλαδή, ισχυρή πολιτική βούληση (καθώς και την ανάληψη του σχετικού «πολιτικού κόστους») που ποτέ δεν έδειξαν οι κυβερνήσεις της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ.

Οι ευθύνες των κυβερνήσεων

Οι κυβερνήσεις της ΝΔ και του ΠΑΣΟΚ, αντί να λάβουν ουσιαστικά μέτρα για τον εκδημοκρατισμό και τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης, λειτουργούν με βασικό πολιτικό στόχο:

- τον περιορισμό του κράτους και την εκχώρηση βασικών αρμοδιοτήτων του δημοσίου στον ιδιωτικό τομέα
- τη μεταφορά του κόστους βασικών κοινωνικών αγαθών (υγεία, παιδεία, ασφάλιση κλπ) από το κράτος στον πολίτη
- την εξυπηρέτηση μεγάλων οικονομικών συμφερόντων
- την απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων

Προκειμένου να υλοποιηθούν ευκολότερα και χωρίς αντιδράσεις οι στόχοι τους, οι κυβερνήσεις υποβαθμίζουν συστηματικά τις λειτουργίες του δημοσίου και παρουσιάζουν ως βασικούς υπευθύνους για την κακή κατάσταση που επικρατεί τους εργαζόμενους. Όχι μόνο δεν έρχονται σε σύγκρουση με τη διαφθορά και την αναξιοκρατία, αλλά αντίθετα την ενισχύουν: οι κάθε λογής σύμβουλοι, η παράκαμψη των υπηρεσιακών δομών, οι κομματικές «εξυπηρετήσεις», ο τρόπος διαχείρισης των κονδυλίων κ.λπ. αναπαράγουν τα νοσηρά φαινόμενα που χαρακτηρίζουν την κρίση που μαστίζει τη δημόσια διοίκηση και αποτελούν το κατάλληλο έδαφος για να αναπτυχθούν φαινόμενα διαφθοράς.

Ταυτόχρονα, ως αντίδοτο για τη θεραπεία της κακοδαιμονίας που μαστίζει τη δημόσια διοίκηση, προβάλλονται πομπώδεις και μεγαλεπήβολες εξαγγελίες και επιχειρείται εφαρμογή επιφανειακών μέτρων «εκσυγχρονισμού» (προγράμματα «Πολιτεία», Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Διοικητική Μεταρρύθμιση 2007-2013», διαδικασίες στοχοθεσίας και δεικτών μέτρησης αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας κ.λπ.), που δεν αντιμετωπίζουν όμως τα πραγματικά αίτια της κακοδαιμονίας της δημόσιας διοίκησης.

Η κυβέρνηση της ΝΔ, παρά τις μεγαλόστομες εξαγγελίες για επανίδρυση του κράτους, συνεχίζει την ίδια πολιτική:

- Καλύπτει τις θέσεις της υπηρεσιακής ιεραρχίας κατά κύριο λόγο με «ημετέρους», και πραγματοποιεί σειρά ρουσφετολογικών προσλήψεων, αντιμετωπίζοντας και αυτή με τη σειρά της τη δημόσια διοίκηση ως λάφυρο εξουσίας.
- Προχώρησε σε μια συντηρητική αναμόρφωση του Υπαλληλικού Κώδικα, ο οποίος όχι μόνο δεν απαντά στα υπαρκτά προβλήματα αδιαφάνειας, αναξιοκρατίας, συγκεντρωτισμού, αναποτελεσματικότητας και κυρίως κομματισμού που μαστίζουν τη δημόσια διοίκηση, αλλά διατηρεί και επιτείνει τη σημερινή κατάσταση.

Στο πολιτικό αυτό πλαίσιο, σε καμία περίπτωση δεν είναι δυνατόν να εξαλειφθούν τα παθογενή χαρακτηριστικά της σημερινής δομής και λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης, αλλά αντίθετα:

- ο κομματισμός και οι πελατειακές σχέσεις θα συνεχίσουν να δυναμώνουν
- οι πολίτες θα διαπιστώνουν καθημερινά ότι οι παρεχόμενες υπηρεσίες και αγαθά θα υποβαθμίζονται ακόμη περισσότερο, ενώ το κόστος τους θα αυξάνει
- η θέση των εργαζόμενων στο δημόσιο θα εξακολουθεί να επιδεινώνεται
- θα συνεχίσει να επιφέρεται ανεπανόρθωτη ζημιά στην εθνική οικονομία και στο κοινωνικό σύνολο.

Δομή και λειτουργία της δημόσιας διοίκησης

Η συνεχής υποβάθμιση και η απαξίωση του ρόλου του δημοσίου και των παρεχομένων από το κράτος κοινωνικών υπηρεσιών, καθώς και η εκχώρηση σημαντικών αρμοδιοτήτων του δημοσίου στον ιδιωτικό τομέα συντελείται με πολιτικές όπως:

- Ο περιορισμός των κοινωνικών δαπανών (παιδεία, υγεία, ασφάλιση, κοινωνικές παροχές κλπ), ενώ παράλληλα και αυτά τα λίγα χρήματα που δίνονται δεσμεύονται σε ένα σύστημα που λειτουργεί υπό δραματικές συνθήκες από άποψη δομής, οργάνωσης και αποτελεσματικότητας.
- Η αθρόα σύσταση Ανωνύμων Εταιρειών και η εθνικής σημασίας δημοσίων οργανισμών σε Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου, στο όνομα δήθεν του εκσυγχρονισμού και της ευελιξίας.
- Η συνέχιση των λεοντειών συμβάσεων παραχώρησης των μεγάλων έργων σε ιδιώτες και η προώθηση των ΣΔΙΤ.

Άλτο επίσης παραμένει το ζήτημα της ουσιαστικής αποκέντρωσης, με τεράστιες αρνητικές επιπτώσεις στην ισόρροπη ανάπτυξη της χώρας, στην ισοτιμία των κατοίκων της περιφέρειας, στη δίκαιη κατανομή του κοινωνικού προϊόντος. Οι Περιφέρειες εξακολουθούν να αποτελούν φορείς του κεντρικού κράτους και όχι αυτοδιοικητικές μονάδες, ενώ στους ΟΤΑ εκχωρούνται αρμοδιότητες χωρίς τους αντίστοιχους πόρους. Ο διορισμένος, κομματικός, Γενικός Γραμματέας εξακολουθεί να κηδεμονεύει την Τοπική και Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και να διαχειρίζεται αυθαίρετα τους πόρους των ευρωπαϊκών προγραμμάτων μαζί με το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

Παράλληλα, η διαχείριση των κοινοτικών κονδυλίων και η αξιοποίηση των διατιθέμενων πόρων εξακολουθεί να γίνεται με αδιαφάνεια, μέσα από Ανώνυμες Εταιρείες, χωρίς τη συμμετοχή της δημόσιας διοίκησης.

Το ανθρώπινο δυναμικό της δημόσιας διοίκησης

Στο πλαίσιο του τρόπου λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης είναι πολύ εύκολη, αλλά συνάμα και απλουστευτική, η απόδοση της ευθύνης στους ίδιους τους δημοσίους υπαλλήλους. Βέβαια φαινόμενα όπως η αδιαφορία, η τεμπελιά, το βόλεμα, η συνδιαλλαγή κ.λπ. δεν είναι ξένα στη δημόσια διοίκηση, η γενικευμένη μομφή όμως όχι μόνο αδικεί τους ευσυνείδητους εργαζόμενους, αλλά επίσης τους αφαιρεί την αναγκαία κοινωνική στήριξη και αναγνώριση που χρειάζονται κάθε φορά που και οι ίδιοι συγκρούονται με φαινόμενα διαφθοράς και αναποτελεσματικότητας στο χώρο εργασίας τους.

Για την ουσιαστική ανατροπή αυτής της κατάστασης πρέπει να καταπολεμηθούν οι βασικοί παράγοντες που καλλιεργούν την κουλτούρα της αδιαφορίας και της μειωμένης αποτελεσματικότητας, οι οποίοι κατά τη γνώμη μας πρέπει να αναζητηθούν:

- στην αναξιοκρατία και την κομματικοποίηση στις προσλήψεις και στην υπηρεσιακή εξέλιξη. Στην ισοπέδωση και την απαξίωση της γνώσης του προσωπικού.
- στην απουσία συγκεκριμένων ποιοτικών και ποσοτικών στόχων (που θα είναι δημοσιοποιημένοι και θα ελέγχονται) για κάθε δημόσια υπηρεσία

- στην αποτροπή ανάπτυξης πρωτοβουλίας και στην αποθάρρυνση διατύπωσης άποψης στο πλαίσιο της άσκησης των καθηκόντων του υπαλλήλου, στοιχειοθετημένης μάλιστα στο γνωστικό του αντικείμενο και ενισχυμένης με την εμπειρία του
- στην παράκαμψη των υπαλλήλων από κάθε διαδικασία χάραξης σχεδιασμού και στην υποκατάσταση του ουσιαστικού έργου των υπηρεσιών από κυβερνητικούς συμβούλους αμφίβολης επάρκειας και αποτελεσματικότητας
- στη μη αξιοποίηση ικανών υπαλλήλων, με εξειδικευμένες γνώσεις, στις κατάλληλες θέσεις
- στην αποκοπή των υπαλλήλων από οποιαδήποτε ροή πληροφοριών και συμμετοχή σε συνολικούς άξονες δράσης και στον περιορισμό τους σε ένα στενό και μικρής εμβέλειας πλαίσιο.

Παράλληλα, ο περιορισμός των προσλήψεων μόνιμου προσωπικού έχει συνοδευτεί με την πρόσληψη εργαζομένων με ελαστικές μορφές απασχόλησης, κάτι που έχει αρνητικές επιπτώσεις όχι μόνο στους ίδιους, αλλά και στη λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών. Έτσι, σήμερα η μόνιμη σχέση εργασίας έχει περιοριστεί και για την κάλυψη πάγιων αναγκών προσλαμβάνονται συμβασιούχοι ορισμένου χρόνου, συμβασιούχοι έργου, ωρομίσθιοι, εργαζόμενοι σε STAGE κ.λπ. Μέσω τέτοιων προσλήψεων οι κυβερνήσεις (ΝΔ και ΠΑΣΟΚ) κρατούν όμηρους χιλιάδες εργαζόμενους και ενισχύουν τα πελατειακά τους δίκτυα σε βάρος του δημόσιου συμφέροντος.

Η ανατροπή της μόνιμης, ενιαίας σχέσης εργασίας στο δημόσιο επιχειρήθηκε, μάλιστα, να πάρει και συνταγματικά χαρακτηριστικά, με την προώθηση της αναθεώρησης του άρθρου 103 του Συντάγματος, προσπάθεια η οποία, μετά τη ματαίωση της συνταγματικής αναθεώρησης, συνεχίζεται με άλλους τρόπους (π.χ. με νομοθετικές ρυθμίσεις).

Την ίδια ώρα, η οικονομική υποβάθμιση του προσωπικού συνεχίζεται και εντείνεται, καθώς οι πραγματικές «αυξήσεις» των τελευταίων τεσσάρων χρόνων υπολείπονται ακόμη και του επίσημου πληθωρισμού. Ταυτόχρονα, οι εξαγγελίες του ίδιου του πρωθυπουργού για νέο μισθολόγιο μεταφέρονται από χρόνο σε χρόνο, με αποτέλεσμα να συνεχίζεται η πολιτική των επιδομάτων και να φαλκιδεύονται οι βασικές και συντάξιμες αποδοχές.

Η αντιμετώπιση όλων αυτών των προβλημάτων (τα οποία δεν δικαιολογούν σε καμία περίπτωση την εμφάνιση νοσηρών φαινομένων, την καλλιεργούν όμως) αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για να επιτευχθεί το ποιοτικό άλμα που έχει ανάγκη ο δημόσιος τομέας.

Διαφάνεια και έλεγχοι στη δημόσια διοίκηση

Η δημόσια διοίκηση πλήττεται επίσης από χρόνια προβλήματα αδιαφάνειας, καθώς και πλημμελών και αναποτελεσματικών ελέγχων, με βασικά αίτια:

- τον κομματισμό και την υποκατάσταση της διοικητικής ιεραρχίας από εξωθεσμικά πρόσωπα
- τη απόκρυψη, από την εκτελεστική εξουσία, στόχων, πληροφοριών και κρίσιμων δραστηριοτήτων
- την επιβολή του απορρήτου σε αρκετές δραστηριότητες του κράτους (ιδίως στις προμήθειες, τις ένοπλες δυνάμεις, τη δημόσια τάξη, την εξωτερική πολιτική)

- στο συγκεντρωτισμό στη δομή και λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών και στις επικαλύψεις αρμοδιοτήτων
- στη μη συμμόρφωση της δημόσιας διοίκησης σε αποφάσεις θεσμών ελέγχου (Συνήγορος του Πολίτη, Διοικητικά Δικαστήρια, Επιθεωρητές Δημόσιας Διοίκησης κ.λπ.).

Υποδομές – νέες τεχνολογίες – εξυπηρέτηση του πολίτη

Βασικός στόχος της δημόσιας διοίκησης είναι η παροχή υπηρεσιών προς τους πολίτες, όμως συχνά αυτή στη σημερινή της μορφή (χαοτική νομοθεσία, αδιαφάνεια, γραφειοκρατία κ.λπ.) γίνεται απροσπέλαστη και ταλαιπωρεί τους πολίτες-χρήστες.

Δύο στοιχεία συνθέτουν την αιτία των τεταμένων σχέσεων ανάμεσα στη δημόσια διοίκηση και στον πολίτη:

- η ίδια η πολιτική που καλείται κάθε φορά να εφαρμόσει η διοίκηση και που καθορίζει τον τύπο των σχέσεών της με τον πολίτη
- οι ελλείψεις σε τεχνικούς εκσυγχρονισμούς που θα κάνουν πιο αποτελεσματική την παροχή υπηρεσιών.

Υπάρχουν, βεβαίως, αρκετά μέτρα που έχουν ληφθεί και εφαρμοστεί όσον αφορά τις υποδομές (κτίρια, εξοπλισμός) και την εξυπηρέτηση του πολίτη (Κ.Ε.Π., ηλεκτρονική εξυπηρέτηση, κωδικοποίηση νομοθεσίας, χρήση νέων τεχνολογιών κ.ά.), που είναι χρήσιμα και αναγκαία και θα έπρεπε να είναι αυτονόητη η εφαρμογή τους, χωρίς πολλές τυμπανοκρουσίες. Ταυτόχρονα όμως παραμένουν και πολλές αδυναμίες.

Είναι αναγκαία λοιπόν η περαιτέρω ενίσχυση αυτών των μέτρων και η εν γένει αξιοποίηση όσων προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία. Ας έχουμε πάντως υπόψη ότι η τεχνολογία δεν αρκεί για να μεταμορφώσει τη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης, δεδομένου ότι η εξυπηρέτηση των αναγκών του πολίτη πριν απ' όλα εξαρτάται από την ασκούμενη πολιτική και από τη διεύρυνση και όχι τη συρρίκνωση του κοινωνικού χαρακτήρα των δημοσίων υπηρεσιών, ώστε και οι νέες τεχνολογίες να έχουν πραγματικό και όχι εικονικό πεδίο εφαρμογής.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση

Είναι βέβαιο ότι η σημερινή κατάσταση της δημόσιας διοίκησης λειτουργεί ανασταλτικά σε κάθε απόπειρα ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας. Αντίθετα, το μόνο που εξυπηρετεί είναι η αναπαραγωγή της παραοικονομίας, των πελατειακών σχέσεων, των αθέμιτων συναλλαγών και της συνολικής υποβάθμισης της χώρας.

Ο ΣΥΡΙΖΑ δεν υπερασπίζεται τη σημερινή κατάσταση και πιστεύει ότι η αναβάθμιση και ριζική αλλαγή της δημόσιας διοίκησης αποτελεί αδήριτη ανάγκη. Η απάντηση όμως δεν είναι η διάλυση και ιδιωτικοποίηση του δημόσιου τομέα.

Χρειάζεται ένα νέο πρότυπο δημόσιας διοίκησης, που θα απευθύνεται σε πολίτες και όχι σε πελάτες. Γι' αυτό και αξιώνουμε ένα πλαίσιο πολιτικής που θα στοχεύει στην εξυπηρέτηση του πολίτη και στην καταπολέμηση της πολυεπίπεδης διαφθοράς, στην αξιοποίηση των υλικών πόρων και του ανθρώπινου δυναμικού της διοίκησης, σε ένα συνεκτικό σύστημα κεντρικής – περιφερειακής – τοπικής διοίκησης που θα δημιουργεί και τις προϋποθέσεις δημοκρατικού συλλογικού ελέγχου.

Πάνω απ' όλα όμως η πρότασή μας αποσκοπεί στην εξάλειψη των παθογενειών, στην οριστική απαλλαγή της δημόσιας διοίκησης από κάθε είδους κυβερνητική-κομματική εξάρτηση και στη θεσμοθέτηση αντικειμενικών και αξιοκρατικών διαδικασιών που θα τα διασφαλίζουν.

Η πρότασή μας βρίσκεται σε ευθεία αντιπαράθεση με το σημερινό μοντέλο της δημόσιας διοίκησης:

Στη διοίκηση των κλειστών κυκλωμάτων, των στεγανών, της απορρητομανίας, των κομματικών επιταγών και σκοπιμοτήτων, των υπουργικών εντολών, της απουσίας στοιχειώδους συντονισμού ανάμεσα στα υπουργεία, της τυπολατρίας και του νομικισμού αντιπαραθέτουμε:

- μια λειτουργία που να βασίζεται στη δημοσιοποίηση των επιδιωκόμενων στόχων, στη διαφάνεια, στη συμμετοχή και στον λαϊκό έλεγχο, στην αυτοτέλεια της δημόσιας διοίκησης από κομματικές παρεμβάσεις, ώστε να αποκλειστεί το ρουσφέτι και οι «εξυπηρετήσεις».

Στην υπερσυγκεντρωτική διοίκηση, την ανορθολογικά οργανωμένη και με αλληλοκαλύψεις αντικειμένων και αρμοδιοτήτων στα διάφορα υπουργεία, όπου οι στόχοι υποτάσσονται στην υφιστάμενη οργάνωση, αντιπαραθέτουμε:

- Διοίκηση ορθολογικά οργανωμένη με βάση τους επιδιωκόμενους στόχους, αξιοποιώντας τις σύγχρονες μεθόδους οργάνωσης
- Ένα νέο επιτελικό και ουσιαστικό ρόλο των κεντρικών υπουργείων
- Διοίκηση αποκεντρωμένη στο κατώτατο δυνατό επίπεδο, ώστε να βρίσκεται κοντά στις ανάγκες των πολιτών, με ουσιαστική μεταβίβαση αρμοδιοτήτων και των ανάλογων πόρων.

Στο μοντέλο των σημερινών δημοσίων υπαλλήλων αντιπαραθέτουμε:

- Ένα νέο ρόλο, με νέα δικαιώματα και ουσιαστικές ευθύνες, αλλά και με πραγματική λογοδοσία. Δικαιώματα συμμετοχής σε όλες τις διαδικασίες που αφορούν την οργάνωση και λειτουργία της υπηρεσίας τους και ελέγχου της πορείας των προγραμμάτων και της δουλειάς τους, ώστε να αξιοποιούνται οι γνώσεις, οι ικανότητες και οι πρωτοβουλίες τους.

Στη σημερινή, εχθρική προς τον πολίτη δημόσια διοίκηση, αντιπαραθέτουμε:

- μια δημόσια διοίκηση που θα απευθύνεται σε πολίτες και όχι σε πελάτες
- μια δημόσια διοίκηση προσανατολισμένη στην εξυπηρέτηση των πάσης φύσεως αναγκών των πολιτών

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Η μετάβαση σε μια δημόσια διοίκηση με στόχους και αποτελέσματα είναι όντως το δυσκολότερο εγχείρημα μιας δημοκρατικής μεταρρύθμισης που θα έχει ως κέντρο την εξυπηρέτηση των κοινωνικών αναγκών των πολιτών. Ο ανασχεδιασμός της διοίκησης, για να είναι ουσιαστικός και να έχει πραγματικά αποτελέσματα, προϋποθέτει τη ριζική εξάλειψη των ενδημικών προβλημάτων της. Για τη βελτίωση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας υπηρεσιών και υπαλλήλων, δεν αρκούν η θεσμοθέτηση δεικτών μέτρησης αποτελεσμάτων ή οι έρευνες αποδοτικότητας. Η αποδοτικότητα και η αποτελεσματικότητα εξαρτώνται πριν απ'

όλα από τη δομή και λειτουργία της ίδιας της δημόσιας διοίκησης. Σημαντικός βεβαίως είναι και ο ρόλος του ανθρώπινου δυναμικού, στην απόδοση του οποίου επιδρούν αρνητικά παράγοντες, όπως η αναξιοκρατία, η ετεροαπασχόληση, η μη συμμετοχή του υπαλλήλου στο συνολικά παραγόμενο έργο, οι ισοπεδωτικές αμοιβές κλπ.

Χαρακτηριστικό στοιχείο πάντως της προχειρότητας με την οποία αντιμετωπίζει το θέμα αυτό η κυβέρνηση, αλλά και του αποπροσανατολισμού που συνακόλουθα δημιουργεί, είναι το γεγονός ότι οι ίδιες οι δέσμες μέτρων που προσπαθεί να προωθήσει σχετικά με τη διαδικασία μέτρησης της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας προϋποθέτει τον καθορισμό στρατηγικών στόχων, τους οποίους η ίδια δεν παρουσιάζει. Είναι γνωστό εξάλλου ότι ελλείπει παντελώς η έννοια του προγραμματισμού-σχεδιασμού σε όλα τα επίπεδα της διοίκησης, πολύ περισσότερο τώρα που ο ουσιαστικός της ρόλος περιορίζεται συνεχώς. Συνεπώς το όλο θέμα θα εκφυλιστεί σε επιφανειακές και ανούσιες αναζητήσεις εύρεσης δεικτών μέτρησης, δευτερεύουσας προφανώς σημασίας, και ευκαιριακών στόχων που καμία σχέση δεν θα έχουν με το ουσιαστικό έργο των υπηρεσιών.

Δομή και λειτουργία της δημόσιας διοίκησης

- Εξασφάλιση, αναβάθμιση και ενίσχυση του δημόσιου και κοινωνικού χαρακτήρα των δημοσίων υπηρεσιών, ώστε να βελτιώσουν την ποιότητα των παρεχομένων κοινωνικών υπηρεσιών, προκειμένου να καλύπτουν τις διευρυμένες ανάγκες των πολιτών.
- Αύξηση των πόρων, για την αποτελεσματική λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών.
- Εεπανακαθορισμός των αρμοδιοτήτων της κεντρικής διοίκησης, άρση των αλληλοεπικαλύψεων μεταξύ των υπουργείων και συγχωνεύσεις όσων δεν χρειάζεται να είναι αυτόνομα.
- Περιορισμός της κεντρικής διοίκησης στον καθορισμό των βασικών αναπτυξιακών στόχων, στο συντονισμό του κοινωνικού και οικονομικού προγραμματισμού, στον εθνικό χωροταξικό σχεδιασμό, στην κατανομή επενδύσεων και πόρων κατά κλάδους και περιφέρειες, στη χάραξη κατευθυντήριων γραμμών, στα θέματα περιβαλλοντικής, κοινωνικής και εκπαιδευτικής πολιτικής.
- Ουσιαστική διοικητική αποκέντρωση, με σημαντική εκχώρηση αρμοδιοτήτων και πόρων στους ΟΤΑ και θεσμοθέτηση αιρετής Περιφερειακής Αυτοδιοίκησης.
- Κατάρτιση βραχυπρόθεσμου και μεσοπρόθεσμου αναπτυξιακού προγράμματος οικονομικής και περιφερειακής πολιτικής με αιχμή τα θέματα περιβάλλοντος, λειψυδρίας, ενεργειακής πολιτικής, προστασίας και ανάπτυξης του δασικού και ορυκτού πλούτου της χώρας.

Προγραμματισμός, αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα

- Σαφής καθορισμός των πολιτικών στόχων που καλείται να υλοποιήσει κάθε τομέας της δημόσιας διοίκησης και ορισμός ποιοτικών και ποσοτικών κριτηρίων για την αποτίμηση του αποτελέσματος.

- Επαναξιολόγηση του ρόλου, της δομής και της λειτουργίας κάθε υπηρεσίας, ώστε να καταρτιστεί εκ νέου προγραμματισμός με βάση τους στόχους της υπηρεσίας, με τη συμμετοχή των ίδιων των υπηρεσιών, των σωματείων των εργαζομένων, των επαγγελματικών και επιστημονικών ενώσεων που σχετίζονται με το αντικείμενο της υπηρεσίας, με ειδικούς επιστήμονες κ.λπ.
- Ολοκληρωμένη αξιοποίηση της πληροφορικής σε όλους τους τομείς της δημόσιας διοίκησης.
- Ανάπτυξη των τομέων έρευνας και προγραμματισμού του δημοσίου, με την αξιοποίηση κατάλληλου επιστημονικού δυναμικού και της διεθνούς εμπειρίας

Το ανθρώπινο δυναμικό της δημόσιας διοίκησης

- Σαφής διάκριση της κυβερνητικής λειτουργίας από τη διοικητική, εξασφάλιση της αυτοτέλειας της δημόσιας διοίκησης από κομματικές παρεμβάσεις, ως συμβολή στον εξοστρακισμό των κομματικών μηχανισμών, του ρουσφετιού και των πελατειακών σχέσεων.
- Αποκατάσταση πλήρους αξιοκρατίας στις προσλήψεις και καθιέρωση ενός διαφανούς, αντικειμενικού και αξιοκρατικού συστήματος προσλήψεων στο δημόσιο, ενιαίου για όλες τις δημόσιες υπηρεσίες, οι βασικές αρχές του οποίου πρέπει να είναι: θεσμοθέτηση επιτροπών προσλήψεων ανά φορέα για τον έλεγχο και την καταγραφή των αναγκών του κάθε φορέα σε προσωπικό, με συμμετοχή εκπροσώπων της διοίκησης, του συνδικαλιστικού κινήματος, κοινωνικών φορέων των πολιτών - χρηστών
- Κάλυψη των πραγματικών αναγκών των δημόσιων υπηρεσιών
- Υπαγωγή όλων των εργαζομένων σε σταθερή, ενιαία, μόνιμη σχέση εργασίας. Κατάργηση των καταχρηστικών συμβάσεων έργου και χρόνου, που χρησιμοποιούν οι κυβερνήσεις για να κρατούν όμηρους τους εργαζόμενους.
- Αναβάθμιση και εκδημοκρατισμός της σύνθεσης και λειτουργίας των υπηρεσιακών συμβουλίων – εξασφάλιση αντικειμενικότητας στις υπηρεσιακές μεταβολές και στην επιλογή των θέσεων της διοικητικής ιεραρχίας.
- Αναβάθμιση και αποτελεσματική λειτουργία του θεσμού «ολομελειών» ανά οργανική μονάδα (διεύθυνση και τμήμα), για την ενίσχυση της συμμετοχής των εργαζομένων στον προγραμματισμό και τη βελτίωση της υπηρεσίας.
- Ορθολογική οργάνωση με βάση συγκεκριμένο και μακρόπνοο σχεδιασμό, αξιοποιώντας τις σύγχρονες μεθόδους οργάνωσης.
- Εκπαίδευση, συνεχής ενημέρωση, επιμόρφωση και δημιουργική αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού.
- Ουσιαστική αναβάθμιση του Εθνικού Κέντρου Δημόσιας Διοίκησης, με γενναία αύξηση πόρων για την επιμόρφωση, τον ανασχεδιασμό των τμημάτων του, τη στενότερη επαφή με τα ΑΕΙ και τα ΤΕΙ, τη δυνατότητα πρόσβασης στην επιμόρφωση όλων των υπαλλήλων, την πρόβλεψη πλήρους και αξιοκρατικής αξιοποίησης των αποφοίτων των σχολών του.
- Προώθηση νέου μισθολογίου που θα αίρει τις σημερινές ανισότητες – απόρροια της άναρχης επιδοματικής πολιτικής– αλλά και θα παίρνει υπόψη τα

ουσιαστικά προσόντα και το παραγόμενο έργο. Ουσιαστική εφαρμογή του θεσμού των συλλογικών διαπραγματεύσεων στο δημόσιο.

Διαφάνεια και έλεγχοι στη δημόσια διοίκηση

- Ανεμπόδιστη πληροφόρηση των πολιτών για τις αποφάσεις της διοίκησης και περιορισμός του απορρήτου μόνο σε θέματα που σχετίζονται στενά με την ασφάλεια και την άμυνα της χώρας.
- Θεσμοθέτηση Επιτροπών Κοινωνικού Ελέγχου ανά φορέα (με τη συμμετοχή υπηρεσιακών παραγόντων, αιρετών εκπροσώπων των εργαζομένων, ενός Συμβούλου ή Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και εκπρόσωπων των επαγγελματικών και επιστημονικών οργανώσεων που σχετίζονται με την αντίστοιχη δημόσια υπηρεσία), με αρμοδιότητες:
  - (α) το χειρισμό των διοικητικών προσφυγών (έλεγχος νομιμότητας, αλλά και ουσιαστικής ορθότητας οποιασδήποτε εκτελεστής πράξης της διοίκησης)
  - (β) τον έλεγχο της απόδοσης των δημοσίων υπηρεσιών και της προώθησης του έργου τους
  - (γ) τον έλεγχο και την καταγραφή των αναγκών κάθε φορέα σε προσωπικό
  - (δ) τη σύνταξη εκθέσεων προς την Επιτροπή Κοινωνικού Ελέγχου Δημόσιας Διοίκησης, που προβλέπεται από το Ν. 1735/87, αλλά έχει παραμείνει ανενεργή.
- Ανασύνθεση και ενεργοποίηση της Επιτροπής Κοινωνικού Ελέγχου Δημόσιας Διοίκησης, με μέτρα εκσυγχρονισμού της λειτουργίας της και με υποχρέωση να συνθέτει σε κεντρικό επίπεδο τα πορίσματα των τοπικών επιτροπών Κοινωνικού Ελέγχου, καθώς και να συντάσσει Έκθεση που θα συζητείται στην Ολομέλεια της Βουλής.
- Ενδυνάμωση του Συνηγόρου του Πολίτη.
- Υποχρέωση συμμόρφωσης της δημόσιας διοίκησης προς τις αποφάσεις θεσμών ελέγχου (Συνήγορος του Πολίτη, διοικητικά δικαστήρια, επιθεωρητές δημόσιας διοίκησης κλπ.).
- Ενδυνάμωση του κοινοβουλευτικού ελέγχου και ακρόαση από την αρμόδια κοινοβουλευτική επιτροπή όχι μόνο όσων προβλέπεται να καταλάβουν θέσεις προέδρου, διευθύνοντος συμβούλου κ.λπ. σε ΔΕΚΟ και τράπεζες, αλλά και των γενικών διευθυντών και συντονιστών της δημόσιας διοίκησης.
- Συζήτηση στην ολομέλεια της Βουλής, σε ετήσια βάση, των εκθέσεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, του Συμβουλίου της Επικρατείας και της Επιτροπής Κοινωνικού Ελέγχου Δημόσιας Διοίκησης (με βάση τα πορίσματα των τοπικών Επιτροπών Κοινωνικού Ελέγχου).

Βελτίωση υποδομών – νέες τεχνολογίες – εξυπηρέτηση του πολίτη

- Αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών για την αναβάθμιση του κοινωνικού χαρακτήρα των δημοσίων υπηρεσιών, τον έλεγχο των αποτελεσμάτων της

ασκούμενης πολιτικής, την αύξηση της ταχύτητας και την απλούστευση των συναλλαγών των πολιτών.

- Κωδικοποίηση της νομοθεσίας και άρση των επικαλύψεων των αρμοδιοτήτων των διαφόρων φορέων και απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών ώστε να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της πολυνομίας, που δημιουργεί σύγχυση όχι μόνο στο χρήστη, αλλά πολλές φορές και στον χειριστή δημόσιο υπάλληλο.
- Ενίσχυση της έγκαιρης και σωστής πληροφόρησης των πολιτών (γραφεία πληροφοριών ανά υπηρεσία, έκδοση ενημερωτικών φυλλαδίων, ολοκληρωμένη ηλεκτρονική τεκμηρίωση των πληροφοριών, παροχή πληροφόρησης στο διαδίκτυο, δυνατότητα ηλεκτρονικών/τηλεφωνικών συναλλαγών κλπ.).
- Ουσιαστική ενίσχυση του πλαισίου έγκαιρης και σωστής πληροφόρησης των πολιτών (συγκρότηση ανά υπηρεσία γραφείων πληροφοριών και ενημέρωσης του πολίτη για τις αναγκαίες ενέργειες που απαιτούνται για τη διεκπεραίωση μιας υπόθεσης, έκδοση από κάθε υπηρεσία ενημερωτικών φυλλαδίων με τις απαιτούμενες διαδικασίες για την προώθηση μιας υπόθεσης, ολοκληρωμένη ηλεκτρονική τεκμηρίωση των πληροφοριών που ενδιαφέρουν τους πολίτες κλπ.).

Ειδικότερα για τους τομείς των Πολεοδομιών και Οικονομικών Εφοριών, όπου παρατηρούνται ο μεγαλύτερος όγκος συναλλαγών με τους πολίτες και τα περισσότερα προβλήματα ως προς την εξυπηρέτησή τους, προτείνονται τα εξής:

Για τις Πολεοδομίες

- Απλοποίηση-κωδικοποίηση της πολεοδομικής νομοθεσίας, ώστε να εξασφαλίζεται ένας ενιαίος τρόπος εφαρμογής της χωρίς υποκειμενικές κρίσεις και ερμηνείες
- Νομική υποστήριξη των υπηρεσιών
- Ανάληψη από την κεντρική διοίκηση του ΥΠΕΧΩΔΕ επιτελικών αρμοδιοτήτων στην κατεύθυνση της αποτελεσματικής υποστήριξης του έργου των αποκεντρωμένων πολεοδομικών υπηρεσιών (άμεση προώθηση πολεοδομικής νομοθεσίας, υποβολή στην αντιμετώπιση των δύσκολων προβλημάτων που κάθε φορά προκύπτουν, ειδική επιμόρφωση των υπαλλήλων κλπ)
- Εξοπλισμός τους με την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή
- Αντιμετώπιση της διαπιστωμένης υποστελέχωσης των υπηρεσιών με προσλήψεις μόνιμου προσωπικού, ώστε να μη συσσωρεύονται οι υποθέσεις και να διεκπεραιώνονται γρήγορα και αποτελεσματικά
- Να υιοθετηθεί η πρόταση που έχει επεξεργαστεί το ΤΕΕ για την ηλεκτρονική πολεοδομία, κάτι το οποίο –εκτός από την εξυπηρέτηση του πολίτη– θα συμβάλει και στην υπόθεση της διαφάνειας

Για τις Εφορίες

Εφαρμογή μέτρων και διαδικασιών με στόχο:

- Την απλοποίηση κάθε σχετικής γραφειοκρατίας

- Την πλήρη μηχανοργάνωση όλων των αντίστοιχων υπηρεσιών και διαδικασιών, ενταγμένη στον γενικότερο σχεδιασμό μηχανοργάνωσης της διοίκησης, και τη δυνατότητα διασύνδεσής τους με τράπεζες, μεγάλους οργανισμούς κλπ.
- Τον προγραμματισμό και τη λήψη όλων των αναγκαίων μέτρων, ώστε μέσα σε ένα χρονικό ορίζοντα και συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα να μην απαιτείται η μετάβαση του πολίτη στην Εφορία για τη διεκπεραίωση των φορολογικών του υποθέσεων παρά μόνο για ειδικούς ή έκτακτους λόγους αλλά αυτή να γίνεται μέσω τηλεφώνου, τηλεομοιοτυπίας (fax), διαδικτύου κλπ.
- Την καθιέρωση υποχρέωσης για συλλογή κάθε δικαιολογητικού ή στοιχείου που είναι απαραίτητο στην επαφή με τον πολίτη από άλλες υπηρεσίες και φορείς του Δημοσίου (Τράπεζες, Ταμεία κλπ.)
- Την καθιέρωση ενός μόνο αριθμού που θα αντικαταστήσει τους αριθμούς ταυτότητας, φορολογικού μητρώου, μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης (ΑΜΚΑ) κλπ. και χορήγησή του από φορέα της Αυτοδιοίκησης.

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ΄
Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

ΣΤΟΧΟΣ 22

Ελλάδα – Ευρώπη – Κόσμος

Η παρούσα κατάσταση - Οι τάσεις

Η ριζική αλλαγή πορείας που διεκδικούμε για τη χώρα μας είναι συνυφασμένη με την πεποίθησή μας ότι ένας άλλος κόσμος είναι αναγκαίος και εφικτός.

Ο σημερινός κόσμος ζει πολλές κρίσεις ταυτόχρονα –χρηματοοικονομική, οικολογική, ενεργειακή, διατροφική– που αλληλοτροφοδοτούνται και έχουν την ίδια αιτία: τη νεοφιλελεύθερη καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση υπό την ηγεμονία των ΗΠΑ. Η ανασφάλεια του κόσμου γενικεύεται και οι ανισότητές του διευρύνονται, σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο, καθώς και εντός των κοινωνιών. Εκρηκτικό παραμένει το χάσμα Βορρά-Νότου, αλλά σοβαρές ανακατατάξεις σημειώνονται και στους κόλπους του Τρίτου Κόσμου, με μια σειρά χωρών να προσεγγίζουν τις ανεπτυγμένες χώρες ενώ δεκάδων άλλων χωρών η κατάσταση χειροτερεύει σε τόσο απελπιστικό βαθμό ώστε να γίνεται λόγος για «Τέταρτο Κόσμο». Απειλείται η ίδια η επιβίωση της ανθρωπότητας από τις επιπτώσεις των κλιματικών αλλαγών, που και σε αυτές αποτυπώνονται έντονα οι αντιθέσεις πλούτου-φτώχειας και Βορρά-Νότου.

Το ίδιο το διεθνές σύστημα βρίσκεται σε βαθιά κρίση και παραδέρνει μέσα στις αντιφάσεις του. Η λεγόμενη «νέα παγκόσμια τάξη» υπό την ηγεμονία των ΗΠΑ, που επιδιώχθηκε να εγκαθιδρυθεί στη μεταψυχροπολεμική εποχή, αποτέλεσε πηγή πολλών δεινών για όλη την ανθρωπότητα, με σοβαρότατες συνέπειες και στην περιοχή μας. Η επιδίωξη αυτή κορυφώθηκε στη διάρκεια της οκταετίας Μπους, του εκπροσώπου των πιο επιθετικών δυνάμεων του κεφαλαίου, με όχημα τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας». Το αποτέλεσμα ήταν αιματηρότατοι πόλεμοι στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ, σχέδια για νέα οπλικά συστήματα και εκτόξευση των παγκόσμιων στρατιωτικών δαπανών πάνω από τα επίπεδα του Ψυχρού Πολέμου (αύξηση κατά 45% την τελευταία δεκαετία), η παγκοσμιοποίηση του NATO, η υπονόμευση του ΟΗΕ και του διεθνούς δικαίου. Επίσης, η ντροπή του Γκουαντάναμο και οι μυστικές πτήσεις της CIA, οι περιορισμοί στα ατομικά δικαιώματα στο όνομα της ασφάλειας, η ανατροφοδότηση μορφών ακραίας και τυφλής βίας από φονταμενταλιστικές θρησκευτικές οργανώσεις, η άκρως επικίνδυνη θεωρία της «σύγκρουσης των πολιτισμών». Με πρόσχημα την τρομοκρατία, προωθείται και η «αντιπυραυλική ασπίδα», που απειλεί να μετατρέψει ξανά την Ευρώπη σε πεδίο πυρηνικών ανταγωνισμών.

Η κρίση του Καυκάσου, που έφερε αντιμέτωπες τις ΗΠΑ και τη Ρωσία για πρώτη φορά μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, ανέδειξε τις συνέπειες της διεύρυνσης του NATO και νέους κινδύνους για την υπόθεση της ειρήνης. Ταυτόχρονα έδειξε ότι ενισχύεται ο ρόλος της Ρωσίας, που μαζί με την ανάδυση νέων ισχυρών δυνάμεων, όπως η Κίνα και η Ινδία, κάνουν πιο ορατή την τάση προς έναν πολυπολικό κόσμο. Ωστόσο η τάση αυτή δεν συνεπάγεται αυτομάτως έναν πιο ασφαλή και ειρηνικό κόσμο, καθώς συνοδεύεται από νέους οικονομικούς, πολιτικούς και γεωστρατηγικούς ανταγωνισμούς και όξυνση των ενδο-ιμπεριαλιστικών αντιθέσεων. Συνεπώς, το κύριο

ζητούμενο είναι η ανάδειξη της παρέμβασης των λαών για τη διεκδίκηση ριζικών αλλαγών στον κόσμο, στο διεθνές σύστημα και στις κοινωνίες, στην κατεύθυνση ενός κόσμου ειρήνης, δημοκρατίας και κοινωνικής δικαιοσύνης.

Οι καταστροφικές αυτές επιλογές όξυναν τις αντιθέσεις του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού. Ανέδειξαν τα αδιέξοδα του ίδιου του κυρίαρχου μοντέλου ανάπτυξης. Πυροδότησαν κοινωνικές αντιστάσεις και μεγάλα κινήματα σε εθνικό και σε παγκόσμιο επίπεδο, ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία, που δημιουργήθηκε το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ και αναπτύχθηκε ένα πλατύ αντιπολεμικό κίνημα. Η σημερινή πρωτοφανής χρηματοοικονομική κρίση, που ξεκίνησε από τη μητρόπολη του νεοφιλελευθερισμού, δίνει τη «χαριστική βολή» στα δόγματα του νεοφιλελεύθερου «μονόδρομου» και της «ενιαίας σκέψης». Η ισότιμη παγκόσμια συνεργασία καθίσταται πιο επιτακτική, αλλά οι κυρίαρχες δυνάμεις της Δύσης επιχειρούν να την περιορίσουν σε έναν νέο συνεταιρισμό με τις «αναδυόμενες» χώρες.

Οχι μόνο η οικονομική αλλά και η πολιτική ηγεμονία των ΗΠΑ στον κόσμο αμφισβητείται όλο και περισσότερο. Μέσα στις ίδιες τις ΗΠΑ δυνάμωσε η λαϊκή απαίτηση για άλλες πολιτικές, στο εσωτερικό και στο εξωτερικό, που εκφράστηκε με την ήττα των Ρεπουμπλικάνων στις πρόσφατες προεδρικές εκλογές. Από το κατά πόσο η «άλλη Αμερική», που κινητοποιήθηκε δυναμικά σε αυτές τις εκλογές, θα συνεχίσει και θα εντείνει την παρέμβασή της, θα εξαρτηθεί η τήρηση θετικών προεκλογικών εξαγγελιών του νέου Αμερικανού Προέδρου Μπαράκ Ομπάμα, χωρίς ωστόσο να αναμένεται αλλαγή κατεύθυνσης στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Κυρίως, όμως, χρειάζεται η ενίσχυση ενός ριζοσπαστικού, αριστερού εναλλακτικού πόλου στην αμερικανική κοινωνία, με τον οποίο η ευρωπαϊκή Αριστερά πρέπει να αναπτύξει πολύμορφες σχέσεις αλληλεγγύης και συνεργασίας.

Χαρακτηριστικές για τη δυνατότητα ανατροπής των σημερινών διεθνών συσχετισμών είναι οι εξελίξεις στη Λατινική Αμερική, όπου σειρά χωρών –με τις ιδιαιτερότητές της η καθεμιά– μπήκαν τα τελευταία χρόνια στο δρόμο δύσκολων αλλά ελπιδοφόρων πολιτικών και κοινωνικών αλλαγών, κάνοντας σημαντικά βήματα για την απαλλαγή τους από την αμερικανική κηδεμονία και προωθώντας νέες μορφές περιφερειακής συνεργασίας.

Την ίδια ώρα, σε κρίση βρίσκεται και η υπόθεση της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Οι δυνάμεις που διαχειρίστηκαν ως τώρα την υπόθεση αυτή, δεξιές αλλά και σοσιαλδημοκρατικές, απέτυχαν –ιδιαίτερα μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου– να δώσουν την αναγκαία ώθηση στο ευρωπαϊκό εγχείρημα. Ιδιαίτερα οι νεοφιλελεύθερες και ευρωατλαντικές επιλογές, όπως αποτυπώθηκαν και στο λεγόμενο «Ευρωσύνταγμα» που απορρίφθηκε από τους Γάλλους και τους Ολλανδούς και ακολούθως στη Συνθήκη της Λισαβόνας που απορρίφθηκε από τους Ιρλανδούς, ενίσχυσαν τον «ευρωσκεπτικισμό» και τις τάσεις εθνικής αναδίπλωσης, μπροστά στην εξάπλωση της ανεργίας, της επισφαλούς εργασίας, της αποδόμησης του κράτους πρόνοιας, της εμπορευματοποίησης των κοινωνικών υπηρεσιών, της διαιώνισης των δημοκρατικών και οικολογικών ελλειμμάτων, της συμπόρευσης με τις ΗΠΑ στα θέματα της διεθνούς ειρήνης.

Από την άλλη, αυτή η κατάσταση πυροδότησε νέους κοινωνικούς αγώνες και κινήματα, με σημαντικότερη τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Φόρουμ και τη διαμόρφωση του στόχου «Μια άλλη Ευρώπη για έναν άλλο κόσμο». Οι ίδιες οι δυνάμεις της Ριζοσπαστικής Αριστεράς οργανώνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο για να μπορέσουν να αντιπαρατεθούν αποτελεσματικά με τις επίσης σε ευρωπαϊκό επίπεδο

οργανωμένες δυνάμεις του κεφαλαίου. Στο πλαίσιο αυτό, σημαντική αποδεικνύεται ήδη η παρουσία του Κόμματος της Ευρωπαϊκής Αριστεράς.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση: Το όραμα ενός άλλου κόσμου

Οι εξελίξεις που συντελούνται φέρνουν στο προσκήνιο τις ιδέες και τις αξίες της Αριστεράς. Υπογραμμίζουν την αυξανόμενη σημασία της συνεργασίας και της κοινής δράσης των δυνάμεών της, στην ευρύτερη δυνατή βάση, σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Η αντίστοιχη προβολή εναλλακτικών προτάσεων καθίσταται πιο επιτακτική σήμερα με κύριο στόχο την ήττα του νεοφιλελευθερισμού και την προώθηση αλλαγών για κοινωνίες και έναν κόσμο αλληλεγγύης και ισότητας, ειρήνης και οικολογικής προστασίας, στην προοπτική του σοσιαλισμού με δημοκρατία και ελευθερία.

Η δική μας εναλλακτική πρόταση έχει μονίμως ανοιχτό ιδεολογικό και πολιτικό μέτωπο ενάντια στον πόλεμο, τον ιμπεριαλισμό, τον εθνικισμό, τον ρατσισμό και την πατριδοκαπηλία. Στηρίζεται στις αρχές της διεθνιστικής αλληλεγγύης, της ισότιμης διεθνούς συνεργασίας, του σεβασμού των δικαιωμάτων των λαών, των πολιτών και των μειονοτήτων.

Προτεραιότητά μας είναι η υπεράσπιση της ειρήνης. Οι τερματισμοί των πολέμων στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν, η λύση του Μεσανατολικού με τη δημιουργία ανεξάρτητου παλαιστινιακού κράτους στα σύνορα του 1967, η ειρηνική επίλυση των προβλημάτων, η μη απειλή και η μη χρήση βίας είναι για μας η μόνη επιλογή. Γι' αυτό υπερασπιζόμαστε το διεθνές δίκαιο και υποστηρίζουμε πρωτοβουλίες αφοπλισμού, αποστρατιωτικοποίησης και αποπυρηνικοποίησης σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο. Αγωνιζόμαστε κατά των στρατιωτικών συνασπισμών και των ξένων βάσεων παντού στον κόσμο.

Διεκδικούμε την επικράτηση μιας πολυδιάστατης, μη στρατιωτικής αντίληψης για την ασφάλεια, πολιτική, οικονομική, οικολογική, ανθρώπινη. Μια τέτοια αντίληψη μπορεί να υπηρετηθεί από έναν εκδημοκρατισμένο και ενισχυμένο ΟΗΕ και απαιτεί τη δημιουργία ενός παγκόσμιου συστήματος καθολικής ασφάλειας, καθώς και δημοκρατικά διαμορφωμένες περιφερειακές δομές ασφάλειας και συνεργασίας, στο πλαίσιο των οποίων μπορεί η θέση και ο ρόλος των μικρότερων χωρών να αναβαθμιστεί.

Θεωρούμε απαραίτητη προϋπόθεση για έναν κόσμο ειρήνης και ασφάλειας την καταπολέμηση των μεγάλων ανισοτήτων και την οικολογική προστασία του πλανήτη, την εξάλειψη της φτώχειας και της πείνας στον κόσμο.

Να αλλάξουμε την Ευρώπη

Σε έναν κόσμο που αναζητεί νέες ισορροπίες, η ενοποίηση της Ευρώπης σε κατεύθυνση φιλειρηνική, δημοκρατική, κοινωνική και οικολογική, ανταγωνιστική προς τη νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση, είναι περισσότερο αναγκαία από κάθε προηγούμενη περίοδο. Η απάντηση στη νεοφιλελεύθερη καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση, που γεννάει όλο και μεγαλύτερη ανασφάλεια, ανισότητες, πολέμους και καταστροφές στο περιβάλλον, απαιτεί τη διεθνοποίηση όχι μόνο των λαϊκών αντιστάσεων αλλά και των δημοκρατικών πολιτικών διαδικασιών και θεσμών.

Με αυτή την έννοια και σε αυτή την προοπτική, θεωρούμε ότι η θέση και το μέλλον της Ελλάδας είναι μέσα στην Ενωμένη Ευρώπη, με όρους πραγματικής σύγκλισης, ισοτιμίας και με διεκδικητικό πνεύμα. Απορρίπτουμε τις αντιλήψεις εθνικού απομονωτισμού, που είναι εντελώς παρωχημένες στις πραγματικότητες του 21ου αιώνα. Το πεδίο ταξικών, κοινωνικών, πολιτικών και ιδεολογικών αγώνων που διαμορφώνει η πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης συνιστά ένα πραγματικό έδαφος όπου ο προγραμματικός στόχος του σοσιαλισμού με δημοκρατία και ελευθερία μπορεί να αποβεί ρεαλιστικά εφικτός.

Γνωρίζουμε, άλλωστε, ότι η επιτυχία ενός τέτοιου εγχειρήματος –της συνολικής υπέρβασης του καπιταλιστικού τρόπου οργάνωσης της παραγωγής και της κοινωνίας– εξαρτάται σε καθοριστικό βαθμό από το εύρος του, από το πεδίο εφαρμογής του. Επιπλέον, όμως, και για αξιακούς λόγους, στόχος μας δεν είναι «απλώς» να ρυθμίσουμε «τα του οίκου μας», αλλά να συντονιστούμε με την παγκόσμια Αριστερά και να συμβάλουμε στην αλλαγή των παγκόσμιων συσχετισμών δύναμης.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι για μια νέα ελληνική εξωτερική πολιτική

Προτείνουμε τον ριζικό επαναπροσδιορισμό της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας. Για μια πολυδιάστατη πολιτική ειρήνης και διεθνούς συνεργασίας, πέρα από τις πιέσεις και δεσμεύσεις των ΗΠΑ και του ΝΑΤΟ. Οι στόχοι μας στον τομέα αυτό συνοψίζονται στα ακόλουθα:

Απαλλαγή της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας από τον ατλαντισμό

Καμιά εμπλοκή της χώρας μας σε πολέμους και συμμετοχή της σε πολεμικά σχέδια. Ανάκληση των ελληνικών μονάδων που συμμετέχουν σε αποστολές του ΝΑΤΟ. Άμεσο κλείσιμο της αμερικανικής βάσης της Σούδας και ένταση του αγώνα για το ξήλωμα όλων των ξένων βάσεων στη χώρα μας. Αντίθεση στη διεύρυνση του ΝΑΤΟ και συμβολή στην ανάπτυξη μιας ευρύτερης διεθνούς δυναμικής με στόχο την κατάργηση της ατλαντικής συμμαχίας, για Ελλάδα έξω από στρατιωτικούς συνασπισμούς.

Προώθηση μιας ενεργητικά φιλειρηνικής βαλκανικής πολιτικής...

μακριά από επιλογές πολέμου και εθνικιστικά μίσση. Εμμονή στο απαραβίαστο των συνόρων και στον πλήρη σεβασμό των ανθρωπίνων και μειονοτικών δικαιωμάτων σε όλες τις χώρες. Μη αναγνώριση της μονομερούς ανεξαρτητοποίησης του Κοσόβου, που συνιστά προσβολή του Χάρτη του ΟΗΕ και βρίσκεται σε αντίθεση με το ψήφισμα 1244/99 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Υποστήριξη της ευρωπαϊκής προοπτικής του συνόλου των Βαλκανίων. Επαναφορά στο προσκήνιο της πρότασης για αποπυρηνικοποιημένα Βαλκάνια.

Ανάπτυξη της διαβαλκανικής συνεργασίας στη βάση ενός Σχεδίου Βαλκανικής Συνανάπτυξης...

με στόχο μια εναλλακτική θετική προοπτική για τα Βαλκάνια και ένα αλληλέγγυο μέλλον για τους λαούς της περιοχής. Διαμόρφωση, στο πλαίσιο αυτό, σταθερών πολυμερών δεσμών στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο. Προώθηση ενός Βαλκανικού Οικολογικού Χάρτη.

Προώθηση αμοιβαία αποδεκτής λύσης στο πλαίσιο του ΟΗΕ στη διαφορά για το όνομα της ΠΓΔΜ

Λύση σύνθετης ονομασίας με γεωγραφικό προσδιορισμό. Απόκρουση των εθνικιστικών εντάσεων και υποστήριξη διαδικασιών πολύμορφης προσέγγισης, συνεργασίας και οικοδόμησης εμπιστοσύνης με τη γειτονική χώρα.

Στήριξη της νέας προσπάθειας επίλυσης του Κυπριακού...

με βάση τις αποφάσεις του ΟΗΕ, για τον τερματισμό της κατοχής και την επανένωση του νησιού στο πλαίσιο μιας δικαιοσύνης-διζωνικής ομοσπονδίας με μία ιθαγένεια, μία κυριαρχία, μία διεθνή προσωπικότητα. Για μια Κύπρο χωρίς ξένους στρατούς και ξένες βάσεις.

Η σταθερή μας θέση υπέρ του διαλόγου στη βάση του διεθνούς δικαίου...

για την επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών συνοδεύεται από την απαίτηση βημάτων, όπως άρση του *casus belli*, παραπομπή του θέματος της υφαλοκρηπίδας στο Δικαστήριο της Χάγης, καθώς και από την πρόταση για την αμοιβαία μείωση των εξοπλισμών και των στρατιωτικών δαπανών Ελλάδας-Τουρκίας. Είμαστε υπέρ της συνέχισης της πορείας ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ, με τήρηση των ευρωπαϊκών κριτηρίων εκδημοκρατισμού και κατοχύρωσης των ανθρωπίνων, κοινωνικών και μειονοτικών δικαιωμάτων.

Θέλουμε την Ελλάδα γέφυρα ειρήνης με τους λαούς της Μέσης Ανατολής

Στήριξη του αγώνα για τη δημιουργία ανεξάρτητου παλαιστινιακού κράτους στα σύνορα του 1967, δίπλα στο κράτος του Ισραήλ, τον τερματισμό της κατοχής του Ιράκ, την ανακήρυξη της περιοχής σε αποπυρηνικοποιημένη ζώνη. Θέλουμε τη Μεσόγειο θάλασσα ειρήνης, χωρίς ξένες βάσεις, περιοχή ισότιμης συνεργασίας, γεφύρωσης του χάσματος Βορρά-Νότου στην περιοχή.

Νέα αντίληψη για την άμυνα

Η δική μας πρόταση για την αμυντική πολιτική ξεκινά από τη θέση ότι η καλύτερη άμυνα είναι μια πολυδιάστατη πολιτική ειρήνης και αναβάθμισης της διεθνούς θέσης της χώρας μας.

Η εμπέδωση ειρηνικών σχέσεων ομαλής συνύπαρξης και συνεργασίας, πριν απ' όλα με τις γειτονικές μας χώρες, είναι μια πολιτική επιλογή με την οποία συναρτάται άμεσα και το γενικό αίτημα της ελληνικής κοινωνίας για δραστική μείωση των υπέρογκων και δυσβάστακτων στρατιωτικών δαπανών, προκειμένου να εξοικονομηθούν σημαντικοί πόροι και να επενδυθούν εκεί που πραγματικά τους έχουμε ανάγκη: στην παιδεία, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια και ασφάλιση, στην ανάπτυξη και την προστασία του περιβάλλοντος.

Δεν μπορούμε να συμβιβαστούμε με το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι η 83η χώρα στον κόσμο σε δημόσιες δαπάνες για την παιδεία και 56η σε δαπάνες για την υγεία, αλλά 13η σε στρατιωτικές δαπάνες [Εκθεση του ΟΗΕ για την ανθρώπινη ανάπτυξη, 2007-2008].

Πιστεύουμε ότι οι στρατιωτικές δαπάνες μπορούν και πρέπει να μειωθούν δραστικά με τον εξορθολογισμό και τη διαφάνεια στις διαδικασίες αξιοποίησής τους, με την απαλλαγή από πανάκριβες αγορές που υπαγορεύονται από το ΝΑΤΟ ή από τη

λεγόμενη «διπλωματία των εξοπλισμών», καθώς και με μια διαφορετική, σύγχρονη και ορθολογική οργάνωση των ενόπλων δυνάμεων. Σταθερή μας θέση είναι ο έλεγχος των προμηθειών των ενόπλων δυνάμεων από διακομματική επιτροπή της Βουλής.

Ευρωπαϊκή πολιτική

Εμπνεόμενοι από έναν αριστερό ευρωπαϊσμό, θεωρούμε ότι η ΕΕ χρειάζεται ριζική αλλαγή, μέσα από μια πορεία αντίθεσης και ρήξης με τον νεοφιλελευθερισμό και τον ευρωατλαντισμό, με πρωταγωνιστές τους λαούς, τους πολίτες και τα κινήματά τους. Χρειάζεται μια πορεία ανοιχτή σε ένα σοσιαλιστικό μέλλον με δημοκρατία και ελευθερία, με ειρήνη και κοινωνική δικαιοσύνη.

Η αλλαγή πορείας καθίσταται πιο επιτακτική μέσα στη συγκυρία όξυνσης της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης και των διεθνών ανακατατάξεων που συντελούνται. Στο πλαίσιο αυτό, οι στόχοι μας είναι:

- Η πανευρωπαϊκή κινητοποίηση για την υπεράσπιση των εργατικών δικαιωμάτων, των κοινωνικών υπηρεσιών, του δημόσιου χαρακτήρα της παιδείας και της υγείας.
- Κατάργηση του Συμφώνου Σταθερότητας, το οποίο περιορίζει τις πολιτικές της Ευρώπης και των κρατών-μελών της στην τήρηση ανελαστικών δημοσιονομικών κριτηρίων και μόνο, και αντικατάστασή του από ένα Σύμφωνο για την Αειφόρο Ανάπτυξη, την Κοινωνική Προστασία και την Απασχόληση.
- Υπαγωγή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, δηλαδή του κεντρικού οργάνου για το σχεδιασμό της ευρωπαϊκής οικονομικής πολιτικής, στον πολιτικό και δημοκρατικό έλεγχο του Ευρωκοινοβουλίου, δηλαδή των Ευρωπαίων πολιτών.
- Ριζική μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, με δικαιότερη κατανομή των επιδοτήσεων υπέρ των μικρομεσαίων αγροτών. Αύξηση του σχετικού προϋπολογισμού της ΕΕ για τη στήριξη της ποιοτικής γεωργίας και την ανάπτυξη των λιγότερο ανεπτυγμένων περιοχών. Ενίσχυση της βιολογικής γεωργίας και απαγόρευση των μεταλλαγμένων. Κατάργηση του ντάμπινγκ σε βάρος των αναπτυσσόμενων χωρών, προώθηση ενός νέου μοντέλου αγροτικής παραγωγής με διατροφική αυτάρκεια, υγιεινή διατροφή και προστασία του περιβάλλοντος.
- Ενίσχυση των αντιπροσωπευτικών θεσμών, ιδιαίτερα του Ευρωκοινοβουλίου, της διαφάνειας και της συμμετοχής των πολιτών.
- Διεκδίκηση μιας νέας Συνταγματικής Συνθήκης με συμμετοχή των πολιτών, με Συντακτική Συνέλευση, με ουσιαστική συμμετοχή του Ευρωκοινοβουλίου και των εθνικών κοινοβουλίων και μέσα από τη διεξαγωγή δημοψηφισμάτων σε όλες τις χώρες για την επικύρωσή της. Μιας Συνθήκης που δεν θα κατοχυρώνει συνταγματικά τον νεοφιλελευθερισμό, αλλά θα διασφαλίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις για μια δημοκρατική, φιλειρηνική, κοινωνική, οικολογική και φεμινιστική Ευρώπη.
- Κατάργηση της συνθήκης Σέγκεν, που καθιστά όλους τους πολίτες στο χώρο της Ευρώπης «ύποπτους», θίγει τα προσωπικά δεδομένα και ελευθερίες.

- Κατοχύρωση της πλήρους απασχόλησης και της κοινωνικής προστασίας ως βασικό συστατικό μιας κοινωνικής Ευρώπης.
- Ισότητα των φύλων ως αναπόσπαστο στοιχείο σε όλες τις πολιτικές.
- Καθιέρωση της οικολογικής διάστασης σε όλες τις πολιτικές της Ένωσης και ως προϋπόθεση των ευρωπαϊκών και εθνικών στρατηγικών ανάπτυξης.
- Ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών ενέργειας, απόρριψη της πυρηνικής ενέργειας. Άμεση και συντονισμένη δράση της Ευρώπης σε διεθνές επίπεδο για την αναστροφή της καταστροφικής πορείας υπερθέρμανσης του πλανήτη.
- Κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα για τους μετανάστες. Απόκρουση της ξενοφοβίας και του ρατσισμού. Απόρριψη της αντίληψης για μια «Ευρώπη-φρούριο».
- Αποκλεισμός του πολέμου ως μέσο επίλυσης των διεθνών προβλημάτων. Κοινή εξωτερική πολιτική στη βάση μιας πολυδιάστατης αντίληψης για την ασφάλεια, ανεξάρτητη από το ΝΑΤΟ, για την κατάργηση του οποίου πρέπει να αγωνιστούμε. Απόρριψη της λεγόμενης «αντιπυραυλικής ασπίδας» των ΗΠΑ. Προώθηση του πυρηνικού και συμβατικού αφοπλισμού.
- Δημιουργία ενός πανευρωπαϊκού συστήματος ασφάλειας που δεν μπορεί να οικοδομηθεί με τον αποκλεισμό της Ρωσίας και πολύ περισσότερο εναντίον της. Ένα σύστημα πολυδιάστατης ασφάλειας, το οποίο μπορεί να προκύψει μόνο μέσα από την ενίσχυση και την αναβάθμιση του ΟΑΣΕ, με δεσμευτικές αποφάσεις. Επίσης, ο ΟΑΣΕ να διασυνδεθεί με τον ΟΗΕ ως περιφερειακός οργανισμός ασφάλειας και ταυτόχρονα να συμπληρωθεί με διαδικασίες υπο-περιφερειακής ασφάλειας, όπως ένα «Βαλκανικό Ελσίνκι».

Παγκόσμια πολιτική

Επιπλέον, χρειάζονται νέες επιλογές στην κατεύθυνση ενός αλληλέγγυου ρόλου της Ευρώπης στην παγκόσμια σκηνή, σε μια κατεύθυνση ενίσχυσης της δημοκρατίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης στον πλανήτη:

- Συμβολή της Ευρώπης –μαζί και της Ελλάδας– στη διαμόρφωση ενός παγκόσμιου πλαισίου στην κατεύθυνση μιας δημοκρατικής και αποκεντρωμένης διεθνούς τάξης ειρήνης με δικαιοσύνη, ενδυνάμωσης των οικουμενικών δημοκρατικών θεσμών, ενίσχυσης της ισότιμης διεθνούς συνεργασίας.
- Εκδημοκρατισμός και ενίσχυση του ρόλου του ΟΗΕ, σύμφωνα με τους ιδρυτικούς του στόχους. Ενίσχυση των εξουσιών και του ρόλου της Γενικής Συνέλευσης, αλλά και διεύρυνση του Συμβουλίου Ασφαλείας στη βάση της ισόρροπης κατανομής, με ιδιαίτερη μέριμνα για την αύξηση της εκπροσώπησης των χωρών του Τρίτου Κόσμου (σήμερα τα 4 από τα 5 μέλη του Συμβουλίου προέρχονται από τον παγκόσμιο Βορρά).
- Αναβάθμιση του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου, καθώς και δημιουργία Συμβουλίου Οικολογικής Ασφάλειας. Για έναν ΟΗΕ που να μπορεί να επιβάλει την παγκόσμια οικολογική προστασία.
- Κατάργηση της G8. Επανίδρυση με την ισότιμη συμμετοχή όλων των χωρών και ριζική αλλαγή των πολιτικών του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας. Υπαγωγή τους στον έλεγχο του ΟΗΕ.

- Αναζωογόνηση και ενίσχυση των διαδικασιών ελέγχου των εξοπλισμών, αφοπλισμού και μείωσης των παγκόσμιων στρατιωτικών δαπανών. Προώθηση ενός προγράμματος πλήρους πυρηνικού αφοπλισμού ως το 2020.
- Γεφύρωση των παγκόσμιων ανισοτήτων, μέσα από την εφαρμογή των «Οκτώ αναπτυξιακών στόχων της χιλιετίας» που υιοθέτησε η Διάσκεψη Κορυφής του ΟΗΕ το 2000. Άμεση αύξηση της Επίσημης Αναπτυξιακής Βοήθειας στο 0,7% του ΑΕΠ των πλουσίων χωρών, που αποτελεί απόφαση του ΟΗΕ. Διαγραφή του χρέους των φτωχών χωρών (122 χώρες του Τρίτου Κόσμου έχουν χρέη ύψους 2.100 δις δολαρίων). Διασφάλιση της πρόσβασης των αναπτυσσόμενων χωρών στις διεθνείς αγορές.
- Δημιουργία ενός ταμείου για την ισόρροπη παγκόσμια ανάπτυξη με πόρους από την εφαρμογή του Φόρου Τόμπιν στις παγκόσμιες μεταφορές κεφαλαίου.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ – ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Θεσμοί εργατικού ελέγχου – Εκδημοκρατισμός των χώρων εργασίας

Ο κοινωνικός έλεγχος των μέσων παραγωγής του υλικού και συμβολικού πλούτου αποτελεί την πεμπτουσία της σοσιαλιστικής κοινωνίας. Αυτό για την Αριστερά νοείται ως κεντρική κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας των βασικών μέσων παραγωγής από τα πάνω αλλά και ως δημοκρατική διαδικασία οργάνωσης και ελέγχου της παραγωγής από τα κάτω. Οι χώροι της κοινωνικής παραγωγής συνιστούν σήμερα αυταρχικά κύτταρα που εξαιρούνται από τους κανόνες του δημοκρατικού ελέγχου οι οποίοι, θεωρητικά τουλάχιστον, διέπουν την πολιτική οργάνωση του αστικού καθεστώτος. Οφείλουμε να αναπτύξουμε προτάσεις για τη διείσδυση της δημοκρατίας στους χώρους εργασίας, για τη δημοκρατική οργάνωση της κοινωνικής παραγωγής, την ανάπτυξη ολοκληρωμένων επαγγελματών, τη χρήση αλλά και τη φύση του τεχνολογικού εξοπλισμού.

Οι οργανώσεις της κοινωνικής παραγωγής αποτελούν συνήθως, ανεξάρτητα από το μέγεθος και το ιδιαίτερο αντικείμενό τους (μεταποίηση, υπηρεσίες) ή τον τομέα οικονομικής δραστηριότητας (δημόσιος/ιδιωτικός), έντονα ιεραρχημένες –από τα πάνω προς τα κάτω– δομές στις οποίες οι ατομικοί εργαζόμενοι υπάγονται υπακούοντας σε εντολές, χωρίς οι ίδιοι να συμμετέχουν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων για τα ευρύτερα θέματα της παραγωγικής οργάνωσης (επένδυση, προϊόντα διαδικασίες) ή στο σχεδιασμό και την οργάνωση της ίδιας της καθημερινής εργασίας. Οι έντονα ιεραρχημένες και δεσποτικές οργανώσεις της κοινωνικής παραγωγής του 19ου αιώνα αποδίδονται ανάγλυφα στο *Κεφάλαιο*, όπου ο Μαρξ, περιγράφοντας τα εργοστάσια της εποχής του, δείχνει την αδιαφάνεια που περιβάλλει το χώρο στον οποίο πραγματοποιείται η εκμετάλλευση και παράγεται η αξία, καθώς και τη στρατιωτική λογική που διέπει τη σχέση των εργαζομένων με την παραγωγή. Το «βιομηχανικό κάτεργο» ως κοινωνική αναπαράσταση της μεταποίησης ξεπεράστηκε στη βιομηχανική Ευρώπη μετά το 1950, ενώ σε χώρες όπως η Ελλάδα ο εκδημοκρατισμός των συστημάτων εργασίας ήταν πολύ μεταγενέστερος.

Ο εκδημοκρατισμός των συστημάτων εργασίας και ο σχετικός έλεγχος του εργοδοτικού δεσποτισμού προωθήθηκαν από το συνδικαλιστικό κίνημα κατά την περίοδο της κεϋνσιανής συναίνεσης με θεσμούς εργατικής συμμετοχής στους χώρους εργασίας στο ευρύτερο πλαίσιο διεκδίκησης της οικονομικής δημοκρατίας. Σήμερα το εργατικό κίνημα στην Ευρώπη βρίσκεται σε θέση άμυνας σε σχέση με προηγούμενες δεκαετίες, κατά τις οποίες η πλήρης απασχόληση επέτρεψε τη διεκδίκηση προωθημένων αιτημάτων σχετικά με την ποιότητα της εργασίας και τη δημοκρατική συμμετοχή. Ωστόσο, οι σημαντικές εμπειρίες προηγούμενων δεκαετιών αυτού που, κυρίως ιδεοτυπικά, αναφέρεται ως «ευρωπαϊκό μοντέλο εργασίας», αν και δεν αποτέλεσαν ποτέ μια γενικευμένη κατάκτηση στους χώρους της εργασίας, μας δίνουν στοιχεία προβληματισμού για τη διατύπωση και διεκδίκηση εναλλακτικών συστημάτων εργασίας που συνδέονται με ένα διαφορετικό μοντέλο και σχέδιο για την κοινωνία και συγχρόνως μας επιτρέπουν να διευρύνουμε και να πολιτικοποιήσουμε τις άμεσες διεκδικήσεις μας.

Η οικονομική δημοκρατία στην Ελλάδα

Η οικονομική δημοκρατία αφορά τόσο θεμελιώδεις αλλαγές στις σχέσεις ιδιοκτησίας προς όφελος της κοινωνικής ιδιοκτησίας όσο και τη μεταβίβαση εξουσίας στο επίπεδο των χώρων εργασίας. Άρα εμπεριέχει δύο κεντρικές προοπτικές: τον κοινωνικό έλεγχο των μέσων παραγωγής και την ανάπτυξη διαφόρων μορφών κοινωνικής ιδιοκτησίας αλλά και τη δημοκρατική οργάνωση της κοινωνικής παραγωγής και την αυτοδιοίκησή της. Στην προβληματική της οικονομικής δημοκρατίας, που αποτελεί κεντρική διάσταση των διεκδικήσεων των ριζοσπαστικών κομμάτων της Ευρώπης, υπεισέρχεται η έννοια της προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του εργαζομένου, ατομικών και συλλογικών, «μέσα στην επιχείρηση» που δεν διασφαλίζονται ή δεν αναγνωρίζονται από το εργατικό δίκαιο και συνιστούν αντίβαρο στις εκτεταμένες εξουσίες του εργοδότη στους χώρους εργασίας, που μπορεί να έχουν προεκτάσεις και στη ζωή εκτός εργασίας. Στην προβληματική της οικονομικής δημοκρατίας πρέπει να περιληφθούν ως αντικείμενο προβληματισμού όχι μόνο η ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και η δημοκρατική οργάνωση της παραγωγής αλλά και άλλα στοιχεία του οικονομικού κυκλώματος, όπως η κατανάλωση και η διακίνηση των προϊόντων στο πλαίσιο μιας ηθικής της οικονομίας. Κάτι που σημαίνει βέβαια ότι το συνδικαλιστικό κίνημα σε μια προοπτική δημιουργίας στοιχείων ενός εναλλακτικού παραγωγικού συστήματος πρέπει να ενδιαφερθεί όχι μόνο για την τιμή της εργατικής δύναμης και το χρόνο εργασίας αλλά και για το τι προϊόν παράγεται και πώς παράγεται.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, κατά την περίοδο της διακυβέρνησης της χώρας από το ΠΑΣΟΚ, προωθήθηκαν θεσμοί που δηλώνονταν ως θεσμοί εργατικής συμμετοχής, οι οποίοι όμως είτε δεν είχαν πραγματικά περιεχόμενο δημοκρατικής συμμετοχής είτε δεν υποστηρίχθηκαν, και αλώθηκαν από τον ασφυκτικό παραταξιακό πελατειακό έλεγχο (κοινωνικοποίηση, εποπτικά συμβούλια, επιτροπές εργαζομένων). Η εμπειρία της δήθεν κοινωνικοποίησης συνίστατο (ν. 1365/83 περί κοινωνικοποιήσεων των δημόσιων επιχειρήσεων) σε μειοψηφική συμμετοχή των εργαζομένων στη διοίκησή τους, ενώ στις προβληματικές επιχειρήσεις (ν. 1386/83) σε διαδικασία εξυγίανσης καθιερώθηκε μειοψηφική συμμετοχή ενός εργαζομένου στη διοίκηση της επιχείρησης, χωρίς καμία αλλαγή στις επιχειρησιακές δομές. Η Αντιπροσωπευτική Συνέλευση Κοινωνικού Ελέγχου, που εκλεγόταν μέσα από κομματικά-παραταξιακά ψηφοδέλτια, ουδόλως άγγιξε τις δομές παραγωγής. Τα εποπτικά συμβούλια, θεσμός ελέγχου (κατά βιομηχανικό τομέα και γεωγραφική περιοχή) του «ιδιωτικού τομέα της οικονομίας μέσα στο πλαίσιο της αυτοδύναμης αναπτυξιακής πορείας της πατρίδας μας» συστήθηκαν με αποστολή να εναρμονίζουν τα επενδυτικά προγράμματα με τις κατευθύνσεις του πενταετούς προγράμματος οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Τα όργανα αυτά, αν και συγκροτούνταν δημοκρατικά (περιλάμβαναν στους κόλπους τους εκπροσώπους της κρατικής εξουσίας, των καταναλωτών, της τοπικής αυτοδιοίκησης, της εργοδοσίας, και των εργαζομένων), δεν παρενέβησαν κατά κανέναν τρόπο στη διαχείριση των αντίστοιχων βιομηχανιών, που θεωρήθηκε ότι αποτελούσε «αποκλειστική αρμοδιότητα του ιδιώτη επιχειρηματία». Ο θεσμός των επιτροπών εργαζομένων (εργοστασιακά συμβούλια), δοκιμασμένος με διαφορετικές εκδοχές σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, θεσμός με ευρεία εξουσιοδότηση, διαβούλευση και ενημέρωση σε θέματα που αφορούν άμεσα την οργάνωση της εργασίας και την εργασιακή ζωή, εξέπεσε και δεν ευδοκίμησε, διότι δεν υποστηρίχθηκε ούτε από τις δημόσιες πολιτικές ούτε από το συνδικαλιστικό κίνημα, που τον θεώρησε ανταγωνιστικό προς τη συνδικαλιστική συμμετοχή, με αποτέλεσμα να μην αποκτήσει ποτέ ουσιαστικό περιεχόμενο.

Κατευθύνσεις για μια εναλλακτική παρέμβαση στους χώρους εργασίας

Θεωρούμε σημαντική για τη σύγχρονη ριζοσπαστική Αριστερά την πολιτικοποίηση των τεχνικών – κοινωνικών σχέσεων και δομών στην εργασία σε μια κατεύθυνση που να αναβαθμίζει το περιεχόμενο της εργασίας των άμεσων παραγωγών και να μεταφέρει αρμοδιότητες στη βάση της κοινωνικής παραγωγής.

Οφείλουμε να εστιάσουμε την προσοχή μας σε τρεις βασικές και αλληλένδετες κατευθύνσεις παρέμβασης: η πρώτη αφορά τη διαίρεση της εργασίας στις επιχειρήσεις και στους χώρους εργασίας, η δεύτερη αφορά τις σχέσεις ελέγχου και η τρίτη τη δημοκρατική οργάνωση της κοινωνικοποιημένης εργασίας και της κοινωνικής παραγωγής.

Κριτική στον καταμερισμό της εργασίας

Η διαίρεση της εργασίας συνιστά σημαντική όψη της ταξικής διαίρεσης των κοινωνιών μας και η κριτική της υπέρβαση βασική όψη του αγώνα για μια αυτοδιαχειριζόμενη κοινωνία.

Βασικό χαρακτηριστικό των τάξεων είναι η τοποθέτησή τους στον άξονα χειρωνακτική/ πνευματική εργασία. Η διάκριση αυτή στο εσωτερικό των επιχειρήσεων αποτυπώνεται στη δομή των επαγγελμάτων και της ιεραρχίας. Η μείωση του κάθετου κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας (διάκριση χειρωνακτικής – πνευματικής εργασίας) πρέπει να αποτελέσει στόχο ευρύτερων κοινωνικών και εκπαιδευτικών στρατηγικών μεταρρυθμίσεων, με στόχο την εξάλειψη της εν λόγω διάκρισης. Όμως η κριτική και οι αλλαγές στον κοινωνικό και τεχνικό καταμερισμό της εργασίας στους χώρους εργασίας είναι στενά συνδεδεμένη με αυτή τη στρατηγική. Ο τεχνικός καταμερισμός συνδέεται με την αντίθεση χειρωνακτικής – πνευματικής εργασίας και την επηρεάζει. Έτσι, ο τεύλορισμός, που ως ευρύτερο κοινωνικό μοντέλο επηρέασε το σύνολο της κοινωνικής παραγωγής, οξύνει την αντίθεση πνευματικής – χειρωνακτικής εργασίας και άρα την εξάρτηση της εργατικής τάξης, αφού μεταφέρει τη γνώση στις διευθυντικές ελίτ.

Αντιδημοκρατικό, αυταρχικό ή έντονα ιεραρχικό μοντέλο εργασίας είναι αυτό στο οποίο ο σχεδιασμός των θέσεων εργασίας συγκεντρώνει τη γνώση στα ανώτερα και μεσαία κλιμάκια, ενώ στα κατώτερα κλιμάκια, δηλαδή στους λειτουργικούς εργαζομένους, που αποτελούν την πλειοψηφία σε μια επιχείρηση, αφήνει μόνο την εκτελεστική δουλειά. Ο δημοκρατικότερος σχεδιασμός των λειτουργικών θέσεων εργασίας σημαίνει ανασύνθεση του περιεχομένου τους προκειμένου να συμπεριλάβουν τις νέες αρμοδιότητες, πράγμα που συνεπάγεται νέες μεθόδους εργασίας και αλλαγή στην προσέγγιση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Η εκπαίδευση σε διοικητικές/οικονομικές και επιχειρηματικές δεξιότητες δεν πρέπει να μονοπωλείται από τα διευθυντικά στελέχη αλλά να απευθύνεται και στους βασικούς λειτουργικούς εργαζομένους.

Στην προοπτική ενός εναλλακτικού παραγωγικού μοντέλου, ο σχεδιασμός των ειδικοτήτων θα πρέπει να υπακούει στη λογική διαμόρφωσης ολοκληρωμένων επαγγελμάτων και να επαναπροσδιορίζει –μειώνοντάς την– την κοινωνική διαίρεση της εργασίας, να καταργεί τον τεχνικό και γραφειοκρατικό έλεγχο και να δημιουργεί θέσεις εργασίας που διαθέτουν πλήρη αυτονομία. Πολύ περισσότερο σήμερα, που η κοινωνική εργασία αποκτά έναν ολοένα και πιο διανοητικό χαρακτήρα και οι ανάγκες των παραγωγικών συστημάτων, σε συνδυασμό με τα νέα μέσα εργασίας (νέες τεχνολογίες), διαμορφώνουν νέες σύνθετες ειδικότητες, οι οποίες όμως δεν αναγνωρίζονται από τις διευθύνσεις των επιχειρήσεων.

Τα παραπάνω δεν αποτελούν στοιχεία μιας μακρινής ουτοπίας αλλά συνιστούν ένα καθημερινό πεδίο διεκδίκησης, όπως δείχνει η συνδικαλιστική εμπειρία σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Στο ολιστικό παραγωγικό μοντέλο που εφαρμόστηκε σε περιορισμένη κλίμακα σε ορισμένες μεγάλες ευρωπαϊκές βιομηχανίες, ο σχεδιασμός των ειδικοτήτων υπακούει στη λογική διαμόρφωσης πλήρων επαγγελματιών και όχι στη λογική της άσκησης μερικών, τυποποιημένων καθηκόντων. Στην προοπτική αυτή, τα συνδικάτα θα πρέπει να εντάξουν τις ειδικότητες στις συλλογικές διαπραγματεύσεις και να διεκδικούν κλίμακες ταξινόμησης επαγγελματιών που να έχουν κάποιον τυπικό χαρακτήρα (π.χ. κλαδικό) αναγνώρισης πέρα από το πλαίσιο της συγκεκριμένης επιχείρησης. Στην ίδια κατεύθυνση μπορούμε να δούμε τους αγώνες για την τυπική αναγνώριση νέων αναβαθμισμένων και εμπλουτισμένων ειδικοτήτων που αντιστοιχούν στο πραγματικό περιεχόμενο εργασίας των σύγχρονων εργαζόμενων, σε αντιπαράθεση με την πολιτική των δεξιοτήτων που σήμερα εφαρμόζεται σε μια κατεύθυνση εξατομίκευσης των επαγγελματικών προσόντων και άρνησης των συλλογικών επαγγελματικών δικαιωμάτων. Στην ίδια προοπτική, η κατάρτιση πρέπει να αποκτήσει το περιεχόμενο επαγγελματικής εκπαίδευσης και να αποτελέσει ένα ουσιαστικό εργαλείο παρέμβασης των λειτουργικών εργαζομένων στην κοινωνική διαίρεση της εργασίας.

Μετασχηματισμός των σχέσεων εξουσίας

Δεν είναι δυνατόν να αλλάξει η οργάνωση της εργασίας στα βασικά κύτταρα των χώρων εργασίας χωρίς να αλλάξουν οι ιεραρχικές δομές και οι σχέσεις εξουσίας στο εσωτερικό των επιχειρήσεων. Η μεταβίβαση αρμοδιοτήτων στη «βασική λειτουργική ομάδα εργασίας» συνεπάγεται την αφαίρεση αρμοδιοτήτων από τα ιεραρχικά επίπεδα, τα οποία και μειώνονται αλλά και αλλάζουν χαρακτήρα. Πρόκειται δηλαδή για ταυτόχρονη μεταβίβαση λειτουργικών και διοικητικών αρμοδιοτήτων, καθώς και αρμοδιοτήτων ελέγχου, στη βασική λειτουργική ομάδα, με συνέπεια τη μείωση των λειτουργικών και ιεραρχικών επιπέδων και την εξασθένιση του εξουσιαστικού-ελεγκτικού ρόλου της ιεραρχίας. Και πράγματι, στις βιομηχανίες που εισήγαγαν δημοκρατικότερες μορφές οργάνωσης της εργασίας, υπήρξαν σημαντικές αλλαγές στις σχέσεις εξουσίας στο εσωτερικό των επιχειρήσεων. Άλλωστε, ίσως ο βασικός λόγος που εμποδίζει τον εκδημοκρατισμό των επιχειρήσεων, π.χ. με την εισαγωγή πλήρως αυτοδιοικούμενων ομάδων εργασίας, είναι ότι οι επιχειρήσεις, αν και βελτιώνονται τα οικονομικά τους αποτελέσματα, εκτιμούν ότι μακροπρόθεσμα οι εισαγόμενες μεταρρυθμίσεις είναι επιβλαβείς αν έχουν ριζικές συνέπειες εις βάρος της κοντινής και της μεσαίας ιεραρχίας.

Οι αυτοδιοικούμενες ομάδες εργασίας: κύτταρα δημοκρατικής συμμετοχής στους χώρους εργασίας

Η εργασία δεν έπαψε ποτέ να έχει έναν συνεργατικό χαρακτήρα, παρά το γεγονός ότι οι διοικήσεις αναγνωρίζουν την ομάδα εργασίας ως μονάδα που λειτουργεί στο πλαίσιο εντολών και προδιαγεγραμμένων καθηκόντων και όχι ως μονάδα που λαμβάνει η ίδια αποφάσεις για τα θέματα της παραγωγής. Ο συλλογικός χαρακτήρας της εργασίας συνιστά μέρος των μη αναγνωρισμένων από την τυπική οργάνωση της εργασίας πρακτικών και των μη τυπικά αναγνωρισμένων περιεχομένων γνώσης και ειδικοτήτων. Η συνδικαλιστική παρέμβαση της Αριστεράς οφείλει να αναδείξει τον ουσιαστικό ρόλο που ασκεί στη διαδικασία της κοινωνικής παραγωγής η βασική ομάδα εργασίας και να διεκδικήσει την τυπική αναγνώρισή της ως ομάδας αυτοδιαχειριζόμενης που διαθέτει εξουσιοδότηση για θέματα όπως άμεσα, καθημερινά εργασιακά καθήκοντα, διαπραγμάτευση χρόνων, καθημερινή συντήρηση,

καταμερισμός εργασίας στα μέλη της ομάδας, χρονοδιάγραμμα διακοπών, ανάγκες κατάρτισης, επίλυση προβλημάτων. Επιπλέον, οι αυτοδιοικούμενες ομάδες εργασίας ενσωματώνουν στην καθημερινή τους λειτουργία την ευθύνη της συνεχούς βελτίωσης της διαδικασίας της εργασίας αλλά και του σχεδιασμού των παραγωγικών συστημάτων.

Οι εμπειρίες εκδημοκρατισμού (προγραμμάτων εξανθρωπισμού της εργασίας) των χώρων εργασίας που αναπτύχθηκαν τις δεκαετίες 1970-1980 σε βιομηχανίες της Ευρώπης, κυρίως στη Σουηδία, τη Γερμανία, τη Γαλλία, αλλά και στις ΗΠΑ βασίσθηκαν στην αποκέντρωση στις δομές λήψης αποφάσεων και στην αναδιοργάνωση της εργασίας με αυτοδιαχειριζόμενες ομάδες που εμπνέονταν από τις αρχές της δημοκρατίας στην εργασία: αυτοοργάνωση της ομάδας, συμμετοχικές διαδικασίες για όλα τα μέλη της, μεταβίβαση εξουσίας στην ομάδα, μη ιεραρχικός συντονισμός. Ο σχεδιασμός των θέσεων εργασίας είναι ευρύς, με αποτέλεσμα οι θέσεις εργασίας να περιλαμβάνουν καθήκοντα άμεσης αλλά και έμμεσης εργασίας. Στηρίζεται στην αρχή ότι πρέπει να αποφευχθεί η πόλωση ανάμεσα σε μια υπερεξειδικευμένη ελίτ που διαχειρίζεται τα νέα συστήματα εργασίας και τη μάζα του μη ειδικευμένου προσωπικού που τα χειρίζεται και η οποία προορίζεται να εξαφανιστεί με την αυτοματοποίηση. Για το λόγο αυτό, επιδιώκεται η ομάδα να αναλαμβάνει το σύνολο των καθηκόντων που αφορούν την καλή λειτουργία των εγκαταστάσεων, με την εναλλαγή και την πολυειδίκευση όλων των χειριστών παραγωγής. Τα μέλη της ομάδας εναλλάσσονται στις θέσεις εργασίας με ευθύνη της ομάδας, με τρόπο που να διευρύνονται και να εμπλουτίζονται οι ειδικότητές τους. Οι αυτοδιαχειριζόμενες ομάδες αποτελούνται από εργαζομένους που έχουν ίδιο στάτους, περιλαμβανομένου και του αρχηγού της ομάδας, ή μάλλον του εκπροσώπου τους, αλλά με διαφορετικές ειδικότητες. Ο «εκπρόσωπος» είναι ίσος μεταξύ ίσων, δεν ανήκει σε διαφορετικό κλιμάκιο ούτε αμείβεται επιπλέον. Τα μέλη της ομάδας εκλέγουν τον «εκπρόσωπό» τους στην ιεραρχία ο οποίος έχει την ευθύνη να οργανώνει σε κανονική βάση τις συνεδριάσεις που γίνονται σε πραγματικό χρόνο εργασίας, στις οποίες όλοι μαζί συζητούν και αποφασίζουν την οργάνωση του ατελιέ, καθώς και τα προβλήματα που προκύπτουν κατά την εργασία.

Η αυτοδιοικούμενη κατά τον τρόπο που περιγράψαμε ομάδα είναι συνυπεύθυνη και για τη βελτίωση των παραγωγικών διαδικασιών στο εργαστήριο παραγωγής, μαζί με τεχνικούς εμπειρογνώμονες, με τους οποίους συνεργάζεται και επικοινωνεί σε μη ιεραρχική βάση, προκειμένου να αντιμετωπίσει ανακύπτοντα προβλήματα. Οι νόρμες και οι χρόνοι παραγωγής θεωρούνται σταθερά σε δεδομένο επίπεδο διαπραγμάτευσης, στην οποία –τη δεκαετία του 1980– συμμετείχαν τα συμβούλια των επιχειρήσεων. Στην πλέον πρόσφατη εκδοχή λειτουργίας της ομάδας, στη διαπραγμάτευση των χρόνων εργασίας συμμετέχει άμεσα η ίδια η ομάδα εργασίας.

Η συμμετοχή των εργαζομένων στο σχεδιασμό των μεθόδων εργασίας και των παραγωγικών συστημάτων

Βασική συνιστώσα στον εκδημοκρατισμό των συστημάτων εργασίας συνιστά η δυνατότητα των βασικών λειτουργικών εργαζομένων να συμμετέχουν στις αποφάσεις που αφορούν το χώρο εργασίας τους, το σχεδιασμό της οργάνωσης της δουλειάς και των μεθόδων εργασίας και τη βελτίωση της ποιότητας. Τα θέματα αυτά δεν μπορεί να θεωρούνται αποκλειστική αρμοδιότητα του μάνατζμεντ. Πρέπει, αντιθέτως, να διασφαλίζεται η συμμετοχή και των λειτουργικών εργαζομένων, που έχουν γνώση της πρακτικής λειτουργίας του παραγωγικού συστήματος, μια γνώση που είναι συμπληρωματική της γνώσης των μηχανικών και εντελώς απαραίτητη για τη

λειτουργία των παραγωγικών συστημάτων. Συνήθως οι διευθύνσεις δημιουργούν «ομάδες ποιότητας» ή «ομάδες επίλυσης προβλημάτων» με ιεραρχική λειτουργία παράλληλη με τη λειτουργία της βασικής ομάδας εργασίας, δηλαδή εκτός της καθημερινής εργασίας, προκειμένου να αντλήσουν συμβουλευτικά τη γνώση αυτών που έχουν την εμπειρία του παραγωγικού συστήματος, χωρίς να επηρεάζεται η κατανομή εξουσίας μεταξύ των απλών εργαζομένων και των μάνατζερ. Η ενεργός «συμμετοχή» των εργαζομένων στους επιχειρηματικούς στόχους και η δημιουργία «ομάδων» συνιστούν πολιτική του σύγχρονου μάνατζμεντ, που όμως συνδυάζεται με διεύρυνση και θεσμική ισχυροποίηση του διευθυντικού δικαιώματος. Το μοντέλο «συμμετοχής» που πλατιά προτείνεται ή εφαρμόζεται πλέον και στις βιομηχανοποιημένες ευρωπαϊκές χώρες είναι ιαπωνικής έμπνευσης και λαμβάνει χώρα όχι σε αυτοδιοικούμενες ομάδες εργασίας αλλά στο εσωτερικό των κύκλων ποιότητας και άλλων παράλληλων προς την καθημερινή εργασία ομάδων, ιεραρχικά πλακισωμένων, που συνιστούν κατά κύριο λόγο μεθόδους βελτίωσης του μάνατζμεντ. Στο ευρωπαϊκό μοντέλο, το οποίο επιδιώκουμε να ενισχύσουμε και να αναπτύξουμε παραπάνω, η συμμετοχή εντάσσεται στην τυπική λειτουργία των αυτοδιοικούμενων ομάδων εργασίας που αποτελούν θεσμούς εργατικής συμμετοχής με τις οποίες συνεργάζεται η ιεραρχία.

Είναι δυνατή μια εναλλακτική στρατηγική αυτοματοποίησης;

Στο σχεδιασμό των παραγωγικών συστημάτων θα πρέπει να εντάξουμε και τα τεχνικά συστήματα και τη στρατηγική αυτοματοποίησης που εφαρμόζουν οι επιχειρήσεις. Τα τεχνικά συστήματα που κυριαρχούν στις δεδομένες ανταγωνιστικές κοινωνικές σχέσεις ενσωματώνουν κοινωνικές και οργανωτικές λογικές που δίνουν προτεραιότητα στη μείωση της ζωντανής εργασίας, συχνά εις βάρος της βέλτιστης αποδοτικότητας και της ποιότητας, και θεωρούν τον ανθρώπινο παράγοντα, ως συλλογικό αλλά και ως ατομικό φορέα δράσης, πηγή αστάθειας και αβεβαιότητας στο χώρο της παραγωγής. Συλλαμβάνονται και σχεδιάζονται μακριά από την πραγματική λειτουργία του παραγωγικού συστήματος, του οποίου οι καλύτεροι γνώστες είναι οι άμεσοι παραγωγοί, με αποτέλεσμα τη μόνιμη διάσταση ανάμεσα στη θεωρητική τους απόδοση και την πραγματική, ενώ η ίδια η αρχιτεκτονική τους ως συμπαγών, «κλειστών» και αδιαφανών συστημάτων αναπαράγει τη διαίρεση της εργασίας στον χώρο της παραγωγής. Οι παραπάνω οικονομικές και κοινωνικές λογικές που χαρακτηρίζουν τις κυρίαρχες στρατηγικές της αυτοματοποίησης έχουν ως αποτέλεσμα τα τεχνικά συστήματα να ορθώνονται εχθρικά απέναντι στους άμεσους παραγωγούς, να τους βγάζουν απ' έξω, να τους αποκλείουν, να τους υποκαθιστούν. Στοιχεία εναλλακτικών στρατηγικών αυτοματοποίησης υλοποιήθηκαν από ορισμένες πρωτοποριακές βιομηχανίες της Σουηδίας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Αφορούν μια ελεγχόμενη αυτοματοποίηση που αφορά χειρισμούς που δεν είχαν πλούσιο περιεχόμενο, δηλαδή τις μεταφορές και τη διαχείριση, και όπου τα σύνθετα καθήκοντα –των οποίων επιπλέον η αυτοματοποίηση είχε υψηλό κόστος– αφήνονταν στην άμεση χειρωνακτική τους μορφή. Η ομάδα χειριστών-συντηρητών που είναι επιφορτισμένη με την αξιόπιστη λειτουργία μιας μονάδας παραγωγικών εγκαταστάσεων έχει την ευθύνη αλλά και τα απαραίτητα υλικά και τεχνικά μέσα προκειμένου να αυξήσει την αξιοπιστία της λειτουργίας των αυτοματοποιημένων γραμμών παραγωγής. Στο πλαίσιο της υπεύθυνης λειτουργίας της, και έχοντας την πραγματική γνώση της λειτουργίας των εγκαταστάσεων, είναι σε θέση να ελέγξει και να αναγνωρίσει τους παράγοντες που παρεμβαίνουν σε μια διαδικασία ή σε ένα χειρισμό που πρόκειται να αυτοματοποιηθεί προκειμένου να επιτευχθεί μία ελεγχόμενη και προοδευτική αυτοματοποίηση. Δηλαδή ο σχεδιασμός της νέας γενιάς

μηχανημάτων ακουμπάει στη γνώση που έχουν αποκτήσει αυτοί που χειρίζονται και συντηρούν τα τωρινά μηχανήματα. Και η γνώση αυτή μπορεί να είναι συμπληρωματική ή ανταγωνιστική με την αντίστοιχη γνώση των μηχανικών. Μια τέτοια λειτουργία της αυτόνομης ομάδας εργασίας θα μπορούσε να αντιστρέψει τη διαίρεση των διανοητικών δυνάμεων της εργασίας στην κατεύθυνση της ανακατανομής τους και όχι της περαιτέρω διαίρεσής τους. Όμως η άριστη λειτουργία της ομάδας προϋποθέτει ότι η αρχιτεκτονική του τεχνικού συστήματος είναι ανοικτή στους άμεσους παραγωγούς, προκειμένου να συλλαμβάνουν την πραγματική του λειτουργία και να παρεμβαίνουν στα ευαίσθητα, κρίσιμα σημεία του, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει συνήθως, με σκοπό να απλοποιηθεί τελείως η πρόσληψη της λειτουργίας του τεχνικού συστήματος από το χειριστή και η ανάγκη παρέμβασής του. Η παραπάνω λογική αυτοματοποίησης δίνει πραγματική αυτονομία και δύναμη διαπραγμάτευσης στις υπεύθυνες ομάδες χειριστών-συντηρητών. Για το λόγο αυτό, η εφαρμογή της μπορεί να αποσταθεροποιήσει σοβαρά τον σημερινό συσχετισμό εργασίας – κεφαλαίου στην παραγωγή.

Η διεύρυνση της συνδικαλιστικής δημοκρατίας

Οφείλουμε να διευρύνουμε τη συνδικαλιστική δημοκρατία με νέες μορφές δημοκρατίας υιοθετώντας μορφές άμεσης δημοκρατίας και μορφές αυτοδιαχείρισης.

Οι μορφές της άμεσης δημοκρατίας, αν και είναι πιθανόν να χειραγωγηθούν από την εργοδοσία, εν τούτοις αποτελούν μορφές αυτοενεργοποίησης και αυτοοργάνωσης στην προοπτική της ιδιοποίησης από τους ίδιους τους εργαζομένους των διαδικασιών απόφασης. Συγχρόνως, οφείλουμε να αναρωτηθούμε για τις σχέσεις που πρέπει να αναπτύξει η άμεση με την έμμεση συνδικαλιστική δημοκρατία στην προοπτική μιας αυτοδιαχειριζόμενης κοινότητας παραγωγών και εργαζομένων. Η βασική μονάδα άμεσης δημοκρατίας είναι η εργατική συνέλευση σε κάθε χώρο ή μονάδα εργασίας.

Να διεκδικήσουμε την καθιέρωση του θεσμού των εργατικών συνελεύσεων σε κάθε χώρο δουλειάς για θέματα που αφορούν τις συνθήκες εργασίας, για πληροφόρηση αλλά και για τον έλεγχο των αντιπροσώπων τους στα εργατικά συμβούλια, για την εκλογή των διαφόρων επιτροπών που προβλέπονται από άλλους θεσμούς. Παράλληλα, πρέπει να προωθήσουμε τη δημιουργία θεσμών εργατικού ελέγχου σε επίπεδο επιχείρησης ή μεγάλης μονάδας εργασίας με την καθιέρωση των εργατικών συμβουλίων κατά επιχείρηση και τόπο εργασίας, αιρετών και ανακλητών από όλους τους εργαζομένους, συνδικαλισμένους και μη. Τα εργατικά συμβούλια πρέπει να έχουν αποφασιστικές αρμοδιότητες με δικαίωμα άσκησης βέτο σε προβλήματα που σχετίζονται με συνθήκες εργασίας/ οργάνωσης εργασίας, δικαίωμα αξιολόγησης, διαβούλευσης και γνωμοδότησης με τη διεύθυνση, σε όλα τα επίπεδα άσκησης του διευθυντικού δικαιώματος για την οικονομική και οργανωτική κατάσταση της επιχείρησης, του προγραμματισμού και τη μελλοντική της δραστηριότητα. Τα εργατικά συμβούλια δεν μπορούν να αντικαταστήσουν ή να υποκαταστήσουν τη συνδικαλιστική οργάνωση των εργαζομένων, διότι έχουν ένα δικό τους πεδίο δράσης. Επιβάλλεται όμως να συνεργάζονται με την αντίστοιχη συνδικαλιστική οργάνωση, που οφείλει να βοηθά και να στηρίζει τη δράση τους. Η συνδικαλιστική οργάνωση δρα στο χώρο εργασίας, στη γενική συνέλευση των εργαζομένων και προτείνει δικούς της αντιπροσώπους στο εργατικό συμβούλιο, ενώ η επιρροή της δεν μπορεί να εξαντλείται στο άθροισμα των μελών της. Η συνδικαλιστική πυκνότητα δεν εγγυάται πάντα τη συμμετοχή και την κινητοποίηση στη συνδικαλιστική δράση, ενώ οι παρεμβάσεις των εργατικών συμβουλίων αφορούν ευρύτερες δράσεις, στις οποίες το συνδικάτο μπορεί να έχει τη δική του άποψη.

Ο θεσμός αυτός, ως θεσμός κοινωνικού ελέγχου, είναι αναγκαίος τόσο στις δημόσιες όσο και στις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Ο θεσμός των εργατικών συμβουλίων αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για την ενεργοποίηση των εργαζομένων, για τον εκδημοκρατισμό των επιχειρήσεων, για την κοινωνική και οικονομική δημοκρατία, για την αυτοδιαχειριστική προοπτική.

Για τις φυλακές: Λιγότερη κοινωνική ανισότητα – Λιγότερη φυλακή

Ο υπερπληθυσμός, οι απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης, οι θάνατοι, η αδιαφάνεια στις αποφάσεις, το ασφυκτικό κλείσιμο της φυλακής και ο αποκλεισμός θεσμικού και κοινωνικού ελέγχου (άβατον), η αυθαιρεσία στη μεταχείριση των κρατουμένων, η σκανδαλώδης διακίνηση ουσιών, η διαφθορά, η φυλακή (φύλακες, γιατροί, κοινωνικοί λειτουργοί κλπ.) ως θεσμός στο περιθώριο, οι αδικαιολόγητα αυστηρές ποινές, οι τραγικές συνθήκες απονομής της δικαιοσύνης(φορτωμένα πινάκια, βιασύνη, σωρεία καταδικών), το χάσμα ανάμεσα στη νομοθεσία και την εφαρμογή της συνθέτουν την παθολογία της φυλακής και έχουν δημιουργήσει μείζον ζήτημα νομιμότητας και λειτουργίας της δημοκρατίας.

Η κατάρρευση κάθε έννοιας συλλογικότητας και η ένταση των ανισοτήτων δημιουργούν ένα πολύπλευρο κοινωνικό αποκλεισμό. Η συνέπεια στα νεοφιλελεύθερα δόγματα επιτάσσει να μην αντιμετωπίζονται αυτά τα φαινόμενα με τις μεθόδους του κοινωνικού κράτους αλλά να προτιμάται η βολική λύση της καταστολής. Αντί για κοινωνική πολιτική στην πρόληψη και στην επανένταξη, χρηματοδοτείται η κατασκευή φυλακών. Γίνεται έτσι φανερό ότι συγκεκριμένες πολιτικές επιλογές οδηγούν στην ποινικοποίηση της φτώχειας και «παράγουν» φυλακή.

Με δεδομένη την άτολμη και αποσπασματική πολιτική του Υπουργείου Δικαιοσύνης (ο νόμος 3727/08 για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και την αποσυμφόρηση των καταστημάτων κράτησης δημιούργησε προσδοκίες αναντίστοιχες των αποτελεσμάτων του) τα προβλήματα παραμένουν, γι' αυτό έχει μεγάλη σημασία να συνεχιστεί ο διάλογος στην κοινωνία ώστε η πίεση και ο έλεγχος να δεσμεύουν την πολιτεία για αλλαγές.

Η πρόσφατη συγκλονιστική κινητοποίηση στις ελληνικές φυλακές έφερε στο επίκεντρο το πρόβλημα. Το κίνημα των κρατουμένων, το κίνημα της αλληλεγγύης που έχει δημιουργηθεί έχουν θέσει σε διαρκή δημόσιο διάλογο τη φυλακή ως θεσμό και την ευθύνη της πολιτείας και της κοινωνίας απέναντι σ' αυτόν. Μαζί με το αίτημα για ανθρώπινες συνθήκες κράτησης είναι κοινή η διαπίστωση ότι η φυλακή δεν είναι ο αποτελεσματικότερος τρόπος αντιμετώπισης του εγκλήματος. Η αποτυχία της λειτουργίας του θεσμού έχει οδηγήσει στο αίτημα για εφαρμογή εναλλακτικών μορφών έκτισης της ποινής, για φυλακή καθαρή από τις ουσίες και τη διαφθορά, για λιγότερη φυλακή, ανοιχτή στην κοινωνία. Για ποινές πιο ανθρώπινες και λιγότερο βλαπτικές.

Προτάσεις για το σωφρονιστικό σύστημα

Λιγότερη φυλακή και εναλλακτικοί τρόποι αντιμετώπισης της παραβατικότητας

Η φυλάκιση να παραμείνει ως ποινή μόνο για τα πραγματικά σοβαρά αδικήματα και για τους υπότροπους σοβαρών αδικημάτων. Εναλλακτικοί τρόποι έκτισης της ποινής (αγροτικές φυλακές, ημιελεύθερη διαβίωση, κοινωνική εργασία κ.ά).

Εξανθρωπισμός των συνθηκών διαβίωσης

Απαγόρευση εγκλεισμού σε ακατάλληλους χώρους που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις ανθρώπινης και αξιοπρεπούς διαβίωσης. Εφαρμογή των διατάξεων του σωφρονιστικού κώδικα καθώς σειρά διατάξεων μένουν ανενεργές κυρίως λόγω της έλλειψης υποδομών, υλικών πόρων και στελέχωσης. Παροχή υγειονομικής περίθαλψης, αντίστοιχης με αυτήν που μπορεί να απολαύσει κάθε ελεύθερος πολίτης. Ένταξη στο ΕΣΥ του συστήματος υγείας στις φυλακές.

Χρήστες ναρκωτικών ουσιών

Πλήρης κάλυψη των αναγκών με στήριξη και ανάπτυξη όλων των προγραμμάτων απεξάρτησης, καθώς και πλήρης κάλυψη των αναγκών των προγραμμάτων μείωσης της βλάβης με ιατροψυχοκοινωνική στήριξη. Να καταργηθούν, στο πλαίσιο της ισονομίας, οι πρόσθετες απαιτήσεις για την υφ' όρον απόλυση και τις άδειες των κρατούμενων που έχουν καταδικαστεί με το νόμο περί ναρκωτικών ή άλλων αδικημάτων.

Παραβατικότητα των ανηλίκων

Να εξασφαλιστούν οι όροι ώστε να υπάρξουν πράγματι τρόποι εναλλακτικοί του εγκλεισμού των παραβατών ανηλίκων(ανοιχτές δομές φροντίδας και προστασίας), με όλες τις ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες και υποδομές που απαιτούνται για το σκοπό αυτό.

Κοινωνική επανένταξη

Προετοιμασία του κρατούμενου να βγει στην κοινωνία και προετοιμασία της κοινωνίας να δεχθεί τον κρατούμενο. Εξασφάλιση όρων και προϋποθέσεων όσων το επιθυμούν για εργασία και εκπαίδευση, γενική και επαγγελματική. Υποδομές για δημιουργικές δραστηριότητες και καλλιτεχνική παιδεία. Δυνατότητα χρήσης Η/Υ.

Το άβατον των φυλακών

Οι φυλακές πρέπει να είναι ανοιχτές στον κοινωνικό και πολιτικό έλεγχο. Θεωρούμε ότι θα συμβάλουν:

- Η μόνιμη και διαρκής κοινοβουλευτική επιτροπή, η οποία θα επισκέπτεται τα σωφρονιστικά καταστήματα, θα συντάσσει ετήσια έκθεση και θα τη συζητάει η Βουλή.
- Το Σώμα Επιθεωρητών και Ελέγχου Καταστημάτων Κράτησης, αν καταστεί πλήρως ανεξάρτητο.
- Η είσοδος του Συνήγορου του Πολίτη και κοινωνικών φορέων στις φυλακές.
- Η θεσμοθέτηση του Ombudsman (Συνήγορου) των φυλακισμένων.
- Η ανεξάρτητη λειτουργία του ΚΕΣΦ, οργάνου επιστημονικού που πρέπει να καταρτίζει σχέδιο αντεγκληματικής πολιτικής χωρίς να υποτάσσει την επιστημονική του γνώση σε πολιτικές του Υπουργείου Δικαιοσύνης.
- Η συγκρότηση Σώματος Επισκεπτών το οποίο θα συμβάλει σημαντικά στη διαφάνεια της λειτουργίας της φυλακής.

Ευεργετικά μέτρα

Εφαρμογή των ευεργετικών μέτρων που προβλέπονται από τη νομοθεσία και εμπνέουν στον κρατούμενο την προσδοκία της ελευθερίας και της δημιουργικής ζωής (άδειες, υφ' όρων απόλυση). Οι τυχόν απορριπτικές αποφάσεις θα πρέπει να

αιτιολογούνται εξατομικευμένα, ενώ ειδικές συνθήκες, όπως έλλειψη μόνιμης κατοικίας, δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ως άλλοθι για την απόρριψη της αίτησης. Πλήρης διαφάνεια κατά την επιλογή των εντασσομένων σε κάθε είδους προγράμματα (π.χ. εργασιακά), εφόσον αυτά δεν επαρκούν για όλους τους ενδιαφερόμενους.

Προτάσεις για τα προβλήματα της ελληνικής ακτοπλοΐας

Η εθνική μας ιδιαιτερότητα απορρίπτει το νεοφιλελεύθερο μοντέλο της κερδοσκοπικής ακτοπλοΐας

Μια από τις ιδιαιτερότητες της χώρας μας είναι ο νησιωτικός χαρακτήρας της. Καμιά άλλη χώρα της Ευρώπης δεν έχει τόσα νησιά, πάνω από 2000 (κοντά 3000 αν συνυπολογιστούν και οι βραχονησίδες), και κυρίως σε καμιά άλλη χώρα, τα νησιά δεν παίζουν το ρόλο που παίζουν στη δική μας ιστορία και εθνική μας υπόσταση. Το κάθε νησί, μεγάλο ή μικρό, έχει τη δική του ιδιαίτερη προσωπικότητα, είναι μια σελίδα στο βιβλίο της ιστορίας μας, μια ψηφίδα στο μωσαϊκό του πολιτισμού μας και, το κάθε νησί, έχει μια ιδιαίτερη συμβολή στην κοινωνική και την οικονομική μας ανάπτυξη. Τα νησιά, στο σύνολό τους, είναι συστατικό της εθνικής και της πολιτισμικής μας ταυτότητας, είναι τα γεωγραφικά σύνορά μας σε Ανατολή, Δύση και Νότο.

Η κυρίαρχη ιδεολογία και πολιτική, αυτή την ιδιαιτερότητα τη χρησιμοποιεί ως ένα άλλοθι για να δικαιολογήσει τις ανεπάρκειες της ακτοπλοΐας μας. Αυτή όμως η ιδιαιτερότητα είναι εθνικό, πολιτιστικό και οικονομικό πλεονέκτημα και όχι αδυναμία. Προϋπόθεση για να λειτουργήσει ως πλεονέκτημα είναι μια ολοκληρωμένη νησιωτική πολιτική και μια αποτελεσματική, αξιόπιστη, ασφαλής και οικονομικά βιώσιμη ακτοπλοΐα. Αυτός είναι και ο βαθύτερος λόγος, που την ακτοπλοΐα δεν μπορούμε και δεν πρέπει να τη δούμε απλά ως ένα κλάδο της οικονομικής δραστηριότητας, ως ένα τομέα συσσώρευσης και κερδοφορίας του κεφαλαίου αλλά ως μια υποδομή για τη συνολική ανάπτυξη των νησιών και της χώρας. Όπως οι αστικές συγκοινωνίες, έτσι και οι ακτοπλοϊκές, από τη φύση των αναγκών που υπηρετούν, αποτελούν ένα κοινωνικό αγαθό και όχι ένα εμπόρευμα.

Με άλλα λόγια, η ιδιαιτερότητα των συνθηκών και των αναγκών, είναι, σε τελευταία ανάλυση, αυτή που μας επιβάλλει να αναζητήσουμε έναν αντίστοιχα ιδιαίτερο τρόπο, *ένα ιδιαίτερο καθεστώς*, για να ανταποκριθούμε στις ανάγκες αυτές. Δυστυχώς, οι ελληνικές κυβερνήσεις των τελευταίων χρόνων όχι μόνο δεν ακολούθησαν αυτή την αρχή, αλλά, αντίθετα, ακολούθησαν την αρχή της κυρίαρχης ομοιομορφίας. Επιχείρησαν, δηλαδή, να εφαρμόσουν, και στο χώρο της ακτοπλοΐας, το νεοφιλελεύθερο μοντέλο, της απελευθέρωσης των αγορών και της ασύδοτης επιχειρηματικής δράσης, ένα μοντέλο κερδοσκοπικής ακτοπλοΐας που, εξαιτίας ακριβώς του κερδοσκοπικού της χαρακτήρα, δεν μπορεί να είναι κοινωνικά υπεύθυνη.

Οδυνηρές συνέπειες της κερδοσκοπικά οργανωμένης ακτοπλοΐας

Η «απελευθέρωση» της ακτοπλοΐας θεσμοθετήθηκε από το ΠΑΣΟΚ με το Νόμο 2932/2001, στον οποίο ενσωματώθηκαν οι περισσότερες διατάξεις του Κανονισμού 3577/92 της ΕΕ. Έκτοτε η κυβέρνηση της ΝΔ επέφερε μικρές μόνο τροποποιήσεις

στο νόμο [π.χ. κατάργησε τη Ρυθμιστική Αρχή Θαλάσσιων Ενδομεταφορών (ΡΑΘΕ)], εξέδωσε όμως σειρά υπουργικών αποφάσεων απελευθέρωσης γραμμών και ναύλων.

Αύξησε επίσης χρόνο με το χρόνο το ύψος των επιδοτήσεων για τις «άγονες γραμμές», κάνοντας το σύστημα ακόμα πιο φαύλο, αδιαφανές και προκλητικά αναποτελεσματικό σε βάρος των κατοίκων και των τοπικών οικονομιών των νησιών... «χαμηλού εμπορικού ενδιαφέροντος». Πρόκειται για σύστημα επιδότησης εταιριών και γερασμένων πλοίων και όχι για σύστημα προγραμματισμένης ενίσχυσης των νησιών και των κατοίκων τους.

Το χρονικό διάστημα των 7 ετών, από το 2001 έως το 2008, είναι επαρκές για να αξιολογηθούν τα αποτελέσματα της «απελευθέρωσης».

Τα αποτελέσματα και οι συνέπειες εφαρμογής του μοντέλου της κερδοσκοπικής ακτοπλοΐας, είναι σαφώς αρνητικά. Τα ζούμε ήδη. Τα ζουν κυρίως οι νησιώτες και οι νησιώτισσες, τα ζουν οι τουρίστες, τα ζουν οι χρήστες των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών, τα ζουν οι εργαζόμενοι στα πλοία ναυτικοί, τα ζουν οι τοπικές οικονομίες των νησιών.

Είναι αξιοσημείωτο και πρέπει να τονιστεί ότι αυτά τα αρνητικά αποτελέσματα ήταν *προκαθορισμένα και προβλεπόμενα*. Αν κανείς ρίξει μια ματιά στα πρακτικά της Βουλής, στη συζήτηση για την ψήφιση του Ν. 2932/2001 θα δει πόσο εύστοχα και προφητικά τα είχε προβλέψει και περιγράψει ο Ειδικός Αγορητής του ΣΥΝ (τότε), ΣΥΡΙΖΑ (σήμερα), Π. Λαφαζάνης. Τόσο το ΠΑΣΟΚ (κυβέρνηση τότε), όσο και η ΝΔ, με γνώση και επίγνωση επέλεξαν την απελευθέρωση και το κερδοσκοπικό μοντέλο. Ακόμα και σήμερα επιμένουν σε αυτά.

Ενδεικτικά μόνο, κάνουμε τις πιο κάτω συγκεκριμένες επισημάνσεις:

- Το μοντέλο των «ελεύθερων αγορών» δεν οδήγησε στον ελεύθερο ανταγωνισμό, αλλά στον αυξανόμενο μονοπωλιακό έλεγχο της ακτοπλοΐας.
- Το μοντέλο αυτό, δεν οδήγησε σε μείωση των ναύλων, όπως υπόσχονταν οι εμπνευστές του. Αντίθετα, καταγράφονται συνεχείς και σοβαρές ετήσιες αυξήσεις των τιμών των εισιτηρίων που υπερβαίνουν κατά μέσο όρο το 10%, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις φτάνουν και το 30% ή και το υπερβαίνουν. Αυτό πλήττει τους κατοίκους των νησιών, επιβαρύνει το κόστος των εμπορευμάτων, πλήττει τις νησιωτικές οικονομίες και τον τουρισμό.
- Το μοντέλο αυτό δε βελτίωσε την εξυπηρέτηση των νησιών αλλά διόγκωσε τις μεγάλες ανισότητες, ελλείψεις και αυθαιρεσίες. Έχει οδηγήσει ήδη σε ένα καθεστώς διαφορετικών ταχυτήτων.
- Γραμμές που, από κερδοσκοπική άποψη, θεωρούνται «φιλέτα», έχουν πράγματι συχνές συνδέσεις, με σύγχρονα πλοία. Όμως αυτή η συχνότητα των συνδέσεων επίσης συχνά καθόλου δεν υπακούει στις ειδικές ανάγκες κάθε νησιού και φυσικά τα εισιτήρια και το κόστος μεταφοράς προσώπων και εμπορευμάτων εκτινάσσεται στα ύψη.

Οι γραμμές όμως που δεν ικανοποιούν το κερδοσκοπικό κριτήριο, υποβαθμίστηκαν ακόμα περισσότερο. Όμως οι ανάγκες των ανθρώπων είναι παντού οι ίδιες.

Πιο δύσκολη βέβαια είναι η κατάσταση το χειμώνα, για όλα τα νησιά, και ιδιαίτερα για τα πιο απομακρυσμένα.

- Το μοντέλο αυτό επιδείνωσε επίσης τις εργασιακές σχέσεις των εργαζομένων. Σε πολλά πλοία, οι συνθήκες εργασίας είναι απαράδεκτες. Δεν τηρείται ούτε ο αναγκαίος χρόνος για ανάπαυση. Σήμερα μάλιστα η Ένωση Επιχειρήσεων Ακτοπλοΐας πιέζει για κατάργηση της θεσμοθετημένης 10μηνιας εργασίας των ναυτικών και παραπέρα απελευθέρωση των εργασιακών σχέσεων (π.χ. μάγειροι και καμαρότοι να μη θεωρούνται ναυτικοί).
- Τέλος, αυτό το νεοφιλελεύθερο μοντέλο αυξάνει το δημοσιονομικό κόστος με τις επιδοτήσεις των λεγόμενων άγονων γραμμών που, ωστόσο, δε λύνουν το πρόβλημα. Ήδη για τη νέα περίοδο από 1/11/2008 έως 31/10/2009 οι επιδοτήσεις χωρίς αντίκρισμα για τις «άγονες γραμμές» προβλέπεται να υπερβούν τα 100 εκατ. ευρώ.

Τα προβλήματα αυτά, δεν είναι πρόσκαιρα. Το μοντέλο αυτό, θα παράγει διαρκώς προβλήματα, κενά, ανισότητες, αντιθέσεις.

Γι' αυτό η Κ.Ο. και οι δυνάμεις του ΣΥΡΙΖΑ θεωρούμε πως είναι επιτακτικά αναγκαία η ανατροπή αυτού του συστήματος.

Πέρα από επιμέρους διαρρυθμίσεις και βελτιώσεις, που κι αυτές μας ενδιαφέρουν, προτείνουμε το συνολικό επανασχεδιασμό της πολιτικής, με στόχο ένα νέο μοντέλο ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών. Στο μοντέλο της κερδοσκοπικής ακτοπλοΐας, ο ΣΥΡΙΖΑ αντιπαραθέτει ένα μοντέλο δημοκρατικά σχεδιασμένο για μια κοινωνικά υπεύθυνη και οικονομικά βιώσιμη ακτοπλοΐα.

Δέκα θέσεις-προτάσεις για μια κοινωνικά υπεύθυνη και οικονομικά βιώσιμη ακτοπλοΐα

- Η πολιτική που προτείνουμε έχει ως αφετηρία της, πρώτο την νησιωτική ιδιαιτερότητα της χώρας μας και δεύτερο την κοινωνική φύση της ανάγκης που καλούνται να ικανοποιήσουν οι ακτοπλοϊκές συγκοινωνίες. Οι δύο αυτές ιδιαιτερότητες μας επιβάλλουν να οργανώσουμε τις συνδέσεις των νησιών μεταξύ τους και με την υπόλοιπη χώρα στη βάση μιας αντίληψης που θέτει τους ανθρώπους και τις ανάγκες τους πάνω από τα κέρδη. Το ζητούμενο συνεπώς είναι η οργάνωση ενός συστήματος παροχής ενός κοινωνικού αγαθού και όχι η παραγωγή ενός εμπορεύματος με σκοπό το κέρδος. Το ζητούμενο είναι όχι μια κερδοσκοπική, αλλά μια κοινωνικά υπεύθυνη, ασφαλής και οικονομικά βιώσιμη ακτοπλοΐα.
- Η ακτοπλοΐα αποτελεί το βασικό μέσο ικανοποίησης αυτών των αναγκών αλλά όχι και το μοναδικό. Ένα ολοκληρωμένο σύστημα παροχής των αναγκών υπηρεσιών προϋποθέτει:
  - α) ισχυρή ακτοπλοΐα με ταχτικές, προγραμματισμένες, γρήγορες και ασφαλείς συνδέσεις,
  - β) δημόσιου χαρακτήρα εθνικό αερομεταφορέα (Ολυμπιακή) με συνεχή βελτίωση αεροπορικών υπηρεσιών για τα νησιά. Είναι αυτός ένας πρόσθετος λόγος για τον οποίον αξίζει να επιμείνουμε σταθερά στη διατήρηση του δημόσιου χαρακτήρα της Ολυμπιακής,
  - γ) ενθάρρυνση και ενίσχυση της χρησιμοποίησης και άλλων μέσων όπως υδροπλάνα, ελικόπτερα, κλπ για την κάλυψη ειδικών αναγκών.

- Όλο αυτό το σύστημα των πολλαπλών και συμπληρωματικών μέσων απαιτεί ένα ενιαίο κέντρο επιτελικής διεύθυνσης, προγραμματισμού εποπτείας και ελέγχου. Προτείνουμε, για το λόγο αυτό, τη δημιουργία ενός τέτοιου φορέα. Ενός ενιαίου φορέα διεύθυνσης, προγραμματισμού, εποπτείας και ελέγχου, της παροχής των συγκοινωνιακών υπηρεσιών στα νησιά. Ο φορέας αυτός θα ενοποιεί το πλήθος των κατακερματισμένων υπηρεσιών που σήμερα ασχολούνται με το αντικείμενο, θα κάνει έγκαιρη διάγνωση των αναγκών και θα εξασφαλίζει την ικανοποίησή τους. Σ' αυτόν τον ενιαίο φορέα, πέραν των διαφόρων υπουργείων και άλλων δημόσιων υπηρεσιών, ουσιαστική πρέπει να είναι η συμμετοχή και ο ρόλος της αυτοδιοίκησης.
- Σε ό,τι αφορά την ακτοπλοϊκή πολιτική που προτείνουμε, αυτή δεν είναι μια αυτόνομη ή ανεξάρτητη πολιτική αλλά αποτελεί αναπόσπαστο μέρος μιας ολοκληρωμένης πολιτικής για την αιεφόρο ανάπτυξη των νησιών, την οποία και έχει ως αποστολή να υπηρετεί. Επίσης, η ακτοπλοϊκή πολιτική που προτείνουμε, συνδέεται στενά με την ανάγκη αναζωογόνησης της ναυπηγικής μας βιομηχανίας με στόχο τη ναυπήγηση νέων πλοίων απ' αυτήν. Οι δημοσιονομικοί πόροι που σήμερα διατίθενται για την επιδότηση των λεγόμενων άγονων γραμμών, οι επιχορηγήσεις του αναπτυξιακού νόμου που φτάνουν το 40% μιας επένδυσης και οι δυνατότητες χαμηλότοκου δανεισμού, αποτελούν τρία χρηματοδοτικά εργαλεία που μπορούν να στηρίξουν μια τέτοια στρατηγική στη βάση ενός μεσομακροπρόθεσμου σχεδιασμού.
- Σε ό,τι αφορά ειδικότερα την ακτοπλοΐα, προτείνουμε τη δημιουργία ενός δημόσιου φορέα παροχής ακτοπλοϊκών υπηρεσιών. Ο φορέας αυτός θα είναι υπεύθυνος για τη ναυπήγηση ή την αγορά πλοίων. Θα έχει, δηλαδή, στην ιδιοκτησία του ένα στόλο πλοίων διαφόρων μεγεθών. Τα πλοία αυτά, θα διαχειρίζεται ο ίδιος όπως συμβαίνει στη Φινλανδία. Ο φορέας αυτός, όμως, μπορεί να αναθέτει τη διαχείριση κάποιων απ' αυτά τα πλοία με leasing ή με προγραμματικές συμφωνίες στην τοπική αυτοδιοίκηση, όπως συμβαίνει στη Δανία ή και σε άλλους φορείς όπως εταιρίες λαϊκής βάσης νέου τύπου με συμμετοχή και της Αυτοδιοίκησης μετά από επιστημονική αξιολόγηση της αρνητικής και της θετικής εμπειρίας πειραμάτων του παρελθόντος.
- Σε κάθε περίπτωση, ο φορέας αυτός, ως πρώτιστο καθήκον και αποστολή του θα έχει την εξασφάλιση της κάλυψης των λεγόμενων άγονων γραμμών, της σύνδεσης των νησιών μεταξύ τους και της ρυθμιστικής του παρέμβασης συνολικά στο σύστημα των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών, με στόχο την εύρυθμη λειτουργία του και την πληρέστερη ικανοποίηση των αναγκών.
- Η οικονομική λογική της πρότασής μας είναι απλή, σαφής και, κατά τη γνώμη μας, στέρεη. Με την πρότασή μας αυτή, ουσιαστικά κοινωνικοποιούμε το κόστος απόσβεσης και μειώνουμε τα χρηματοοικονομικά κόστη κατασκευής των πλοίων, γεγονός που θα επιτρέψει την παροχή επαρκών και φτηνών υπηρεσιών.
- Η ύπαρξη ενός τέτοιου δημόσιου φορέα δεν αποκλείει τη δράση ιδιωτικών εταιριών, όπως και σήμερα συμβαίνει. Όμως, οι ιδιωτικές εταιρίες πρέπει να υπόκεινται σε ένα πλαίσιο κανόνων που να ανταποκρίνονται στον κοινωνικό χαρακτήρα των υπηρεσιών που προσφέρουν και στους κανόνες ασφάλειας που πρέπει να διέπουν τη μεταφορά επιβατών και εμπορευμάτων.
- Από χρόνια έχουμε προτείνει και μάλιστα όχι μόνο εμείς τη θεσμοθέτηση Χάρτας με τα δικαιώματα των πολιτών-επιβατών-χρηστών των υπηρεσιών της

ακτοπλοϊκής συγκοινωνίας. Δε μας καλύπτει η λογική μετατροπής των δικαιωμάτων του πολίτη-επιβάτη-χρήστη σε «δικαιώματα του καταναλωτή». Δε διαφωνούμε με την ανάγκη κατοχύρωσης και υπεράσπισης των δικαιωμάτων των καταναλωτών, θεωρούμε όμως ότι αυτή η μονομερής επιλογή υποβαθμίζει το ζήτημα σε ζήτημα αστικών συναλλαγών αρμοδιότητας εμπορικού δικαίου. Αυτό δεν είναι τυχαίο. Αποτελεί εξέλιξη συμβατή με τη λογική και τους κανόνες της «απελευθέρωσης».

- Σύμφωνα με τη δική μας πρόταση η «Χάρτα» θα πρέπει πρωτίστως να καθιστά τους κρατικούς οργανισμούς αρμόδιους, υπεύθυνους και υπόλογους για την κατοχύρωση και εξασφάλιση στην πράξη των δικαιωμάτων των επιβατών της ακτοπλοΐας. Εφόσον θεσμοθετηθεί αυτή η βασική πρόβλεψη, την οποίαν μάλιστα προτείνει και ο «Συνήγορος του Καταναλωτή», απαιτείται στη συνέχεια η σαφής περιγραφή και εξειδίκευση των προστατευομένων δικαιωμάτων και με βάση αυτά η θεσμοθέτηση απλών μηχανισμών και διαδικασιών αποζημίωσης των επιβατών σε περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων τους.
- Πρέπει, επίσης, να εξασφαλισθεί η παροχή ιατρικών υπηρεσιών εντός του πλοίου κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, τόσο για τους εργαζόμενους όσο και για τους επιβάτες, που μπορεί να τις έχουν ανάγκη. Οι δε παρεχόμενες υπηρεσίες πρέπει να είναι απολύτως προσβάσιμες στα άτομα με αναπηρία με την πρόνοια όλων των αναγκαίων τεχνικών ρυθμίσεων και την ειδική εκπαίδευση των πληρωμάτων των πλοίων ώστε να μπορούν πράγματι να ανταποκρίνονται στην παροχή υπηρεσιών προς αναπήρους. Φυσικά μέσα στο πλαίσιο των εργασιακών καθηκόντων τους.
- Για τους παραπάνω και για μερικούς ακόμα ειδικότερους λόγους (εκπτώσεις σε ανάπηρους με ποσοστό αναπηρίας άνω του 67% και όχι άνω του 80%, «χαράτσι» για τις άνω των 50 κιλών χειραποσκευές, υπερβολική αύξηση του αριθμού των ανώτατων αξιωματικών του Λιμενικού σώματος κ.α.), ο ΣΥΡΙΖΑ καταψήφισε προχτές επί της αρχής το Σ/Ν για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των επιβατών και των μεταφορέων των ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών, παρά το γεγονός ότι χαιρετίσαμε την για πρώτη φορά θεσμοθέτηση ενός τέτοιου πλαισίου και τη μετά από πολλά χρόνια ελλιπέστατη βέβαια και ανεπαρκή ικανοποίηση αυτού του κοινωνικού αιτήματος.
- Ανεξάρτητα από τα τεχνικά μέσα που χρησιμοποιούνται, ο άνθρωπος παράγοντας είναι ο πιο κρίσιμος για την παροχή επαρκών, ποιοτικών και με ασφάλεια υπηρεσιών. Πρέπει να κατανοηθεί από τους επιβάτες, ότι η ποιότητα και η ασφάλεια της μεταφοράς τους, εξαρτάται σε αποφασιστικό βαθμό από την ασφάλεια και τις συνθήκες εργασίας των εργαζομένων. Πρέπει συνεπώς να διασφαλισθούν με αποτελεσματικό τρόπο οι συνθήκες ασφαλούς εργασίας και η ικανοποιητική αμοιβή των ναυτικών.
- Αναπόσπαστο μέρος τόσο της νησιωτικής πολιτικής όσο και της πολιτικής για μια κοινωνικά υπεύθυνη ακτοπλοΐα και προϋπόθεση για την εφαρμογή της τελευταίας είναι ο εκσυγχρονισμός και η ενίσχυση των υποδομών τόσο των λιμενικών όσο και των υποδομών για τη σύνδεση των τελευταίων με τα οδικά και τα λοιπά δίκτυα. Το ΕΣΠΑ πρέπει να αξιοποιηθεί για την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος εκσυγχρονισμού και αναβάθμισης των υποδομών.

- Σημαντική διάσταση της πολιτικής που προτείνουμε αποτελούν οι διεθνείς συνεργασίες και συμμαχίες. Πιστεύουμε ότι οι προτάσεις μας μπορούν να είναι χρήσιμες και προς αυτή την κατεύθυνση, γιατί για να πετύχεις συμμαχίες και συνεργασίες οφείλεις να κάνεις σαφείς τους στόχους και τις επιδιωκόμενες επιλογές.
- Για να στοχεύσουμε σε τέτοιου είδους συνεργασίες οφείλουμε να αποσαφηνίσουμε το «εσωτερικό μέτωπο».
- Οφείλουμε να κάνουμε πράξη τη νέα παράγραφο 4 του άρθρου 101 του πρόσφατα αναθεωρημένου Συντάγματος, την οποία και εμείς ψηφίσαμε, σύμφωνα με την οποία *«Ο κοινός νομοθέτης και η Διοίκηση, όταν δρουν κανονιστικά, υποχρεούνται να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες συνθήκες των νησιωτικών και ορεινών περιοχών, μεριμνώντας για την ανάπτυξη τους»*.
- Οφείλουμε επίσης να συνδέσουμε το ζήτημα της ακτοπλοΐας με την νησιωτική ιδιαιτερότητα στην πράξη και όχι στα λόγια, με την ανάπτυξη δηλαδή των ελληνικών νησιών σύμφωνα με την ιδιαίτερη ταυτότητα και τις ανάγκες κάθε συμπλέγματος νησιών ή και κάθε νησιού χωριστά. Η ανάπτυξη των νησιών δε μπορεί να στηρίζεται στη βαρβαρότητα της υπερδόμησης και της τουριστικής μονοκαλλιέργειας.
- Οφείλουμε τέλος, να προωθήσουμε και να διεκδικήσουμε την καθιέρωση της αρχής του «μεταφορικού ισοδυναμίου». Ίδιος ναύλος για ίσο μεταφορικό έργο. Ίση μεταχείριση πολιτών ανάμεσα στα νησιά και στην ηπειρωτική χώρα.
- Εμείς πιστεύουμε ότι η πολιτική που προτείνουμε για την ακτοπλοΐα μπορεί σε λίγα χρόνια να αναβαθμίσει «άγονες γραμμές» σε γραμμές μεσαίου ή και υψηλού εμπορικού ενδιαφέροντος. Φυσικά απαιτούνται πρόσθετες προτάσεις και εφαρμοσμένες πολιτικές για τη νησιωτική ανάπτυξη, για τη νησιωτική ιδιαιτερότητα, για τη «νησιωτικότητα». Σύντομα θα είμαστε σε θέση να σας ξανακαλέσουμε και για αυτά τα ζητήματα.

Με βάση αυτές τις κατευθύνσεις, οι οποίες μπορούν να εμπλουτιστούν και να συμπληρωθούν, προτείνουμε τη δημιουργία ενός Διεθνούς Ευρωπαϊκού Φόρουμ για κοινωνικά υπεύθυνες και οικολογικά συμβατές ακτοπλοϊκές συγκοινωνίες. Αυτό το φόρουμ μπορεί να εκπληρώσει δύο σκοπούς. Ο πρώτος είναι η ανταλλαγή εμπειριών και η συνεργασία μεταξύ φορέων ευρωπαϊκών χωρών με ανάλογα προβλήματα, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας και της ασφάλειας των συστημάτων. Ο δεύτερος είναι να λειτουργήσει ως *δύναμη πίεσης* για την αλλαγή της πολιτικής και των κανονισμών της ΕΕ, την αναγνώριση του κοινωνικού χαρακτήρα των ακτοπλοϊκών υπηρεσιών και τη θεσμοθέτηση αυξημένων ενισχύσεων από τις ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις. Γνωρίζουμε τις ανάλογες προσπάθειες Δικτύων των νησιωτικών Δήμων και Κοινοτήτων και των νησιωτικών Επιμελητηρίων. Τις παρακολουθούμε με ενδιαφέρον και ελπίζουμε ότι θα μπορέσουμε να συνεργαστούμε δημιουργικά στο μέλλον.

Είναι ρεαλιστική η πρότασή μας;

Οι θέσεις και οι προτάσεις μας, στις γενικές τους γραμμές, συγκροτούν, πιστεύουμε, μια ενιαία και συνεκτική πρόταση όχι μόνο αναγκαία, αλλά και ρεαλιστική. Για να ολοκληρωθεί και να εξειδικευτεί χρειάζεται βέβαια να δημιουργηθούν οι πολιτικοί όροι για την εφαρμογή της και την υλοποίηση της. Έχουμε ανάγκη την υποστήριξη

όσων φορέων αυτοδιοικητικών και κοινωνικών συμφωνούν με τις γενικές κατευθύνσεις που προτείνουμε όπως και την υποστήριξη των κατοίκων των νησιών. Έχουμε ανάγκη τέλος την κριτική όλων.

Η πρότασή μας αυτή θεωρούμε ότι λαμβάνει υπόψη της τα αιτήματα και τις προτάσεις των φορέων των νησιών και των θέσεων της ΚΕΔΚΕ. Θεωρούμε ότι ανταποκρίνεται στις ανάγκες των κατοίκων των νησιών και ότι υπηρετεί τις ανάγκες του Τουρισμού και των τοπικών παραγωγών. Επιπρόσθετα είναι ενισχυτική της ναυπηγικής βιομηχανίας. Είναι πολύ βασικό το ότι στηρίζεται στους εργαζόμενους ναυτικούς και στηρίζει τις ανάγκες και τα δικαιώματά τους. Μπορεί, επομένως, να αποτελέσει τη βάση μιας ευρείας κοινωνικής συμμαχίας και ενός κοινωνικού κινήματος που είναι όρος για τη διεκδίκηση και την εφαρμογή της.

Το καθεστώς των κανονισμών της ΕΕ αποτελεί έναν αντίπαλο που, όμως, δεν πρέπει να λειτουργεί ως άλλοθι για αδράνεια. Η πολιτική που προτείνουμε, μπορεί να αρχίσει να υλοποιείται παρά αυτό το καθεστώς. Και τούτο γιατί στην ίδια την ΕΕ δεν υπάρχει ένα ενιαίο μοντέλο ακτοπλοϊκών συγκοινωνιών. Όπως έδειξε η γνωστή μελέτη που έγινε από το Υπουργείο Αιγαίου, επί υπουργίας του κ. Σηφουνάκη, στην ΕΕ υπάρχουν σήμερα 4 μοντέλα:³

- Το κρατικό. Τα πλοία είναι κρατικά και η διαχείρισή τους γίνεται από το κράτος. Το μοντέλο αυτό ισχύει στη Φινλανδία.
- Το κρατικό - αυτοδιοικητικό. Στο μοντέλο αυτό, που ισχύει στη Δανία, τα πλοία ανήκουν στο κράτος και η διαχείρισή τους γίνεται από φορείς της αυτοδιοίκησης.
- Το κρατικό - ιδιωτικό. Στο μοντέλο αυτό, που ισχύει στη Βρετανία, τα πλοία ανήκουν στο κράτος και η διαχείρισή τους γίνεται από ιδιώτες, στους οποίους δίνονται με leasing.
- Το ελληνικό. Τα πάντα στους ιδιώτες.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι σε όλες τις χώρες υπάρχει, με τη μία ή την άλλη μορφή, ισχυρή δημόσια παρουσία και παρέμβαση. Μόνο σε μας, με ευθύνη των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ, υπό την πίεση των εφοπλιστικών συμφερόντων, έχει διαμορφωθεί μία ακραία νεοφιλελεύθερη άποψη. Αυτά τα συμφέροντα και οι δικές μας κυβερνήσεις ευθύνονται, σε μεγάλο βαθμό, και για τους κανονισμούς της ΕΕ. Είναι λοιπόν στο χέρι μας να τους αλλάξουμε. Η Ελλάδα, η χώρα με τα χιλιάδες νησιά, αντί να πρωτοστατήσει για να κατανοηθεί από τις χώρες της ΕΕ που δεν έχουν θάλασσα ή νησιά, η ιδιαιτερότητα της ελληνικής ακτοπλοΐας και της νησιωτικότητας συνέβαλε στο να εμπεδωθεί η κερδοσκοπική άποψη. Και αντί να πρωτοπορούμε, διεθνώς, στην αντιμετώπιση του προβλήματος της ακτοπλοϊκής σύνδεσης των νησιών, είμαστε πρωταθλητές στην κερδοσκοπική και την ασύδοτη εκμετάλλευση των κατοίκων τους.

---

³ Βλ. Ν. Σηφουνάκη, *Σχεδιασμός και Πράξη*, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2006, σελ. 90

Θέσεις του ΣΥΡΙΖΑ για τον Ελληνισμό της διασποράς

Το φαινόμενο της μετανάστευσης έχει βαθιές ρίζες, τόσο στην ελληνική ιστορία όσο και στην σύγχρονη κοινωνία μας. Η μετανάστευση χαρακτηρίζεται από διάφορα επίπεδα σύγκρουσης μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών συστημάτων και πολιτιστικών παραδόσεων και εντάσσεται σε διαφορετικά ιστορικά και διαρθρωτικά πλαίσια. Είναι μια σύνθετη κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική διαδικασία με αρνητικές συνέπειες για τις χώρες αποστολής αλλά και για τους ίδιους τους μετανάστες.

Σήμερα το 1/3 περίπου του Ελληνισμού (5,5-6 εκατ.) ζει και εργάζεται στο εξωτερικό αντιμετωπίζοντας σημαντικά προβλήματα, οι αιτίες των οποίων βρίσκονται:

- Στους όρους πραγματοποίησης της μαζικής μετανάστευσης από τα τέλη ήδη του 19ου αιώνα. Η ανισομερής ανάπτυξη του καπιταλισμού στον Δυτικό κόσμο, οι ιδιαίτερες πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες που επιβλήθηκαν στην χώρα μας από τις συντηρητικές κυβερνήσεις και τον ξένο παράγοντα, καθόρισαν και επιδρούν ακόμη στις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας των Απόδημων Ελλήνων.
- Στις σημερινές διαφορετικές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες των χωρών υποδοχής, που προσθέτουν νέα προβλήματα στα ήδη υπάρχοντα. Η οικονομική κρίση, η ανεργία, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών, οι διαρθρωτικές αλλαγές στην κοινωνία οδηγούν σε αναθεώρηση των μεταναστευτικών πολιτικών, ενώ άλλες υιοθετούν συντηρητικότερες επιλογές που πιέζουν τους ξένους εργαζόμενους στο δίλημμα «πλήρης αφομοίωση» ή «άτακτη φυγή». Παράλληλα αναπτύσσονται φαινόμενα νέου ρατσισμού και ξενοφοβίας με επικίνδυνες διαστάσεις ιδιαίτερα στην Δ. Ευρώπη.

Οι ελληνικές κυβερνήσεις σ' όλα τα μεταπολεμικά χρόνια αντιμετώπισαν τον Απόδημο Ελληνισμό σαν ξένο σώμα στην εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας, χρησιμοποιώντας τα εμβάσματά του και αναφερόμενες σ' αυτόν με αφηρημένες ελληνοκεντρικές διατυπώσεις στην περίοδο των επετείων και σε περιόδους όξυνσης των εθνικών μας θεμάτων. Οι ελληνικές κυβερνήσεις θέλανε τον Απόδημο Ελληνισμό αποκομμένο, να βλέπει με ουδετερότητα τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις στην Ελλάδα και να ενισχύει οποιαδήποτε επιλογή έθετε η κυβέρνηση της Μητρόπολης.

Από τις αρχές της δεκαετίας του '80 η κατάσταση αυτή φάνηκε να αλλάζει. Δημιουργήθηκαν κάποιοι θεσμοί και διατυπώθηκαν προθέσεις για τη συνολική καταγραφή των προβλημάτων και την επεξεργασία λύσεων και προτάσεων για την ενίσχυση, αξιοποίηση, και οργανική σύνδεση των Ελλήνων του Εξωτερικού με την Ελλάδα.

Παρ' όλα αυτά οι κυβερνήσεις του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ δεν ξέφυγαν από το να θεωρούν στην ουσία τους Έλληνες της Διασποράς σαν ξένο σώμα προς την ελληνική κοινωνία. Έτσι, ακόμη και οι επαγγελίες τους δεν απέβλεπαν στην ενίσχυση των

δεσμών τους με την ελληνική κοινωνία, οικονομία και πολιτισμό. Η πρακτική τους χαρακτηρίζονταν από έλλειψη συνολικής πολιτικής για τον Απόδημο Ελληνισμό, ανάληψη κατά καιρούς ασύνδετων πρωτοβουλιών που συχνά αλληλοαναιρούνταν, όπως π.χ. οι συνεχείς υπαναχωρήσεις στο πολυσυζητημένο ζήτημα της ψήφου των Ελλήνων του εξωτερικού και οι εμπαιγμοί στο θέμα των πολιτικών δικαιωμάτων και χρησιμοποίηση των διαφόρων κρατικών φορέων ως οργάνων κομματικής προπαγάνδας και προβολής.

Εθνική πολιτική για τον Ελληνισμό της διασποράς

Μία εθνικών διαστάσεων σύγχρονη και δημοκρατική αντίληψη πρέπει να αναφέρεται στον Απόδημο Ελληνισμό και να τον εντάσσει οργανικά στους μακροπρόθεσμους σχεδιασμούς δημοκρατικής ανάπτυξης της χώρας μας.

Ο ΣΥΡΙΖΑ αντιλαμβάνεται τον Απόδημο Ελληνισμό να μετέχει στις ελληνικές εξελίξεις, να διεκδικεί την ένταξη των δικών του προβλημάτων στην ελληνική πολιτική ζωή, να μετατρέπεται σε αυθεντικό εκπρόσωπο της ελληνικής πραγματικότητας και πολιτικής στο εξωτερικό με την συνεργασία και των προξενικών αρχών.

Ο ΣΥΡΙΖΑ πιστεύει πως μια εθνική πολιτική για τον Ελληνισμό της Διασποράς πρέπει να στοχεύει:

- Στην ενίσχυση της παρουσίας του στο εξωτερικό.
- Στην θεσμοθέτηση των οργανικών του σχέσεων με την Ελλάδα.
- Στην ομαλή επανένταξη των παλιννοστούντων Ελλήνων στην ελληνική κοινωνία.

Αναγκαίος όρος για τον σχεδιασμό και υλοποίηση αυτής της πολιτικής είναι η λειτουργία της ΓΓΑΕ ως του βασικού επιτελικού οργάνου της Πολιτείας.

Στη μέχρι σήμερα εικοσάχρονη πορεία της η ΓΓΑΕ δεν κατόρθωσε να κατοχυρώσει στοιχειώδεις συντονιστικές λειτουργίες μεταξύ αυτών των φορέων, καθώς απογυμνωμένη από ουσιαστικές αρμοδιότητες παραγκωνίζεται ή αγνοείται η εκτός των άλλων επισφαλής ύπαρξή της. Η λύση όμως δεν βρίσκεται στην παραπέρα υποβάθμιση της ΓΓΑΕ, αλλά στο να καταστεί η Υπηρεσία αυτή ικανή να αναλάβει τον επιτελικό της ρόλο.

Ενίσχυση της παρουσίας του Ελληνισμού της διασποράς στο εξωτερικό

Ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί πως ο προσδιορισμός και εφαρμογή στρατηγικών και επιμέρους τακτικών για την ενίσχυση της παρουσίας του Απόδημου Ελληνισμού στο εξωτερικό και για τις δραστηριότητές του, για την ενδυνάμωση της εθνικής, πολιτιστικής και γλωσσικής του ταυτότητας πρέπει:

- Να ξεκινούν από την διαπίστωση πως ο πολιτισμός, η παιδεία και εκπαίδευσή του συνδέονται με τους οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες που επηρεάζουν την εργασία ή απασχόλησή του και αυτοί με την σειρά τους συνδέονται με τα εθνοφυλετικά και ταξικά συστήματα των χωρών υποδοχής.
- Να στηρίζονται στην μεγαλύτερη δυνατή συναίνεση, τόσο από το σύνολο των πολιτικών δυνάμεων της Ελλάδας και της Κύπρου, όσο και από το σύνολο των Αποδήμων Ελλήνων και των μαζικών δημοκρατικών του οργανώσεων.

Ο Απόδημος Ελληνισμός μπορεί να διαφοροποιηθεί σε 6 μεγάλες γεωγραφικές κατηγορίες, οι οποίες παρουσιάζουν παρεμφερή και συγκλείνονται κοινωνιολογικά χαρακτηριστικά.

1. Απόδημος Ελληνισμός στις χώρες της Δ. Ευρώπης
2. Απόδημος Ελληνισμός στις χώρες της Α. Ευρώπης
3. Απόδημος Ελληνισμός Αφρικής
4. Απόδημος Ελληνισμός Β. Αμερικής και Αυστραλίας
5. Απόδημος Ελληνισμός Λατ. Αμερικής
6. Απόδημος Ελληνισμός Ασίας

Κάθε γεωγραφική κατηγορία έχει τα ιδιαίτερα κοινωνικά και πολιτιστικά της χαρακτηριστικά, τους ιδιαίτερους στόχους της. Η ελληνικά εκπαιδευτική και πολιτιστική πολιτική θα πρέπει να επεμβαίνει τόσο στους παράγοντες που διαμορφώνουν την ταυτότητά του –εμπειρία, πολιτισμός, στόχοι– όσο και στο πολιτικό επίπεδο, κατοχυρώνοντας με διακρατικές συμβάσεις ευνοϊκούς όρους πολιτιστικής ανάπτυξης του Απόδημου Ελληνισμού. Θεωρούμε ότι η μάχη για την διατήρηση της ελληνικής ταυτότητας του Απόδημου Ελληνισμού δεν θα δοθεί μόνο στους χώρους θεσμοθετημένης αγωγής, αλλά κυρίως σε εξωεκπαιδευτικούς κοινωνικούς και πολιτιστικούς χώρους.

Πολιτική για την οργάνωση των Ελλήνων της διασποράς

Βασική προϋπόθεση για την ενίσχυση της παρουσίας του Απόδημου Ελληνισμού στο εξωτερικό αποτελεί η ενίσχυση της δημοκρατικής οργάνωσης των Απόδημων Ελλήνων. Η εκπαιδευτική και πολιτιστική πολιτική για τον Απόδημο Ελληνισμό δεν μπορούν να είναι αποτελεσματικές, αν δεν στηρίζονται σε μια ισχυρή αυτοοργάνωση. Πολλές έρευνες έχουν αποδείξει πως η ελληνική γλώσσα και πολιτισμός υποχωρούν σταδιακά στο ενδοοικογενειακό περιβάλλον, ενώ η διείσδυση της γλώσσας της χώρας υποδοχής στο ενδοεθνικό περιβάλλον συναντά σοβαρές αντιστάσεις.

Από το σύνολο των ομογενειακών οργανώσεων, οι Κοινότητες αποτελούν τις μόνες οργανώσεις οι οποίες συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις συσπείρωσης όλων των Ελλήνων και μπορούν να λειτουργούν ταυτόχρονα και σαν τόποι συλλογικής πολιτιστικής άμυνας και δημιουργίας.

Η ίδια η Κοινότητα παρουσιάζει διαφοροποιημένα μοντέλα οργάνωσης και στοχοθεσίας.

Ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί πως οι ελληνικές κοινότητες, όπως και οι ομοσπονδίες τους στο εξωτερικό, πρέπει να είναι αυτόνομες από κυβερνητικές, εκκλησιαστικές και κομματικές εξαρτήσεις, για να μπορεί κάθε μια να αποτελέσει τον τόπο δημιουργίας και έκφρασης της ποικιλίας των ενδιαφερόντων, δραστηριοτήτων και ικανοτήτων των μελών της, αλλά και όλων των Ελλήνων της περιοχής. Ταυτόχρονα μπορούν να αποτελούν αυτόνομα κέντρα διατήρησης και προβολής στην περιοχή τους της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού και των εθνικών μας θεμάτων. Η ελληνική πολιτεία οφείλει να υποστηρίξει τις δημοκρατικές οργανώσεις των Ελλήνων του εξωτερικού με συγκεκριμένη πολιτική της οποίας τα βασικότερα στοιχεία είναι:

- Κατοχύρωση της απαραίτητης υλικοτεχνικής υποδομής για την λειτουργία των Κοινοτήτων. Η ελληνική πολιτεία θα πρέπει να συμβάλει (παράλληλα με τις προσπάθειες των Κοινοτήτων) στην απόκτηση αυτής της υποδομής, η

οποία θα υπάρχει για όλους τους Έλληνες της περιοχής και για τις υπόλοιπες δημοκρατικές οργανώσεις, θα μπορούν δηλ. να χρησιμοποιούν την υλικοτεχνική υποδομή της κοινότητας και οι άλλες οργανώσεις της περιοχής. Είναι προφανή τα οφέλη αυτής της τακτικής τόσο από την άποψη της εξοικονόμησης πόρων, όσο και από την άποψη της διεύρυνσης των δυνατοτήτων όλων των Ελλήνων για την ανάπτυξη της συλλογικής και ατομικής πολιτιστικής δημιουργίας.

- Ενίσχυση της διακοινοτικής οργάνωσης των Απόδημων Ελλήνων για την συσπείρωση τους σε ανώτερα όργανα.

Παράλληλα με τις ελληνικές Κοινότητες στο εξωτερικό υπάρχουν και άλλες οργανώσεις των Απόδημων Ελλήνων. Απ' αυτές τις οργανώσεις ξεχωρίζουν για την σημαντικότητα τους:

- Οι εθνικοτοπικές οργανώσεις
- Οι Σύλλογοι Γονέων και Κηδεμόνων

Ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί πως οι εθνικοτοπικές οργανώσεις, λόγω του προσανατολισμού τους σε συγκεκριμένη ελλαδική περιοχή και τις ισχυρότατες αντιστάσεις που προβάλλουν στις προπολιτισμικές διαδικασίες των χωρών υποδοχής, μπορούν να συμβάλουν στην ενίσχυση των δεσμών των μελών τους με την ιδιαίτερη πατρίδα καταγωγής τους. Παράλληλα όμως μπορούν να αποτελέσουν βασικό στήριγμα για την επιτυχία μιας πολιτικής προγραμματισμένης παλιννόστησης σε συνδυασμό με την οικονομική ανάπτυξη των ιδιαίτερων πατρίδων καταγωγής των Απόδημων Ελλήνων.

Οι Σύλλογοι Γονέων και Κηδεμόνων μπορούν να συμβάλλουν στην προώθηση μιας εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής για τον Απόδημο Ελληνισμό. Η συνεργασία τους με την ελληνική πολιτεία και τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στα σχολεία του εξωτερικού την ελληνική γλώσσα και πολιτισμό, θα καθιστούσε δυνατή την επίλυση πολλών προβλημάτων σχετικών με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό.

Εκπαιδευτική πολιτική

Ένα από τα πλέον σημαντικά προβλήματα των Απόδημων Ελλήνων είναι το πρόβλημα της εκπαίδευσης των παιδιών τους. Ο ΣΥΡΙΖΑ, έχοντας επίγνωση της τεράστιας σημασίας που έχει για όλο τον Ελληνισμό η εκπαίδευση των Ελληνόπουλων του εξωτερικού, θεωρεί πως είναι απαραίτητη μια σταθερή πολιτική εκπαίδευσης των παιδιών των Ελλήνων του εξωτερικού που να προσαρμόζεται με ευελιξία στις εκπαιδευτικές συνθήκες κάθε χώρας.

Στα Ελληνόπουλα του εξωτερικού πρέπει να παρέχεται μια δημόσια παιδεία που θα εξασφαλίζει την ελληνικότητά τους, θα εμποδίζει την αναγκαστική αφομοίωσή τους στις κοινωνίες που ζουν και θα διασφαλίζει ταυτόχρονα ίσες δυνατότητες με τους νέους των χωρών στις οποίες ζουν, αλλά και την ομαλή ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία σε περίπτωση που παλιννοστήσουν.

Είναι σημαντικό να εξασφαλιστούν σε όλα τα παιδιά των Ελλήνων η γνωστική τους ανάπτυξη, ο σεβασμός και η κατανόηση όχι μόνον μεταξύ των πολιτισμών, αλλά και μεταξύ των τρόπων έκφρασης στην γνώση σε μια προσπάθεια καθορισμού και ανάπτυξης της διαπολιτισμικής παιδείας.

Η καλύτερη λύση σε αυτή την κατεύθυνση βρίσκεται στην ένταξη στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας υποδοχής. Γύρω από έναν κοινό κορμό βασικής δημόσιας

εκπαίδευσης πρέπει να αναπτύσσονται σειρές μαθημάτων βασισμένων στον πολιτισμό και την αναγνώριση της πολιτιστικής διαφοράς.

Αυτή η λύση προσαρμόζεται με ευελιξία στις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές συνθήκες των χωρών υποδοχής.

Η εκπαιδευτική πολιτική είναι απαραίτητο να συνδυαστεί από τώρα με μία σειρά μέτρων που θα προσαρμόζουν στις ιδιαίτερες εκπαιδευτικές και πολιτισμικές συνθήκες των Ελληνόπουλων του εξωτερικού και αυτών που παλιννοστούν, το εκπαιδευτικό προσωπικό, τα μορφωτικά περιεχόμενα και τις μεθόδους διδασκαλίας.

Θεωρούμε ότι σημαντική συμβολή στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση του Ελληνισμού της Διασποράς έχουν οι διακρατικές συμφωνίες με τις χώρες υποδοχής.

Ιδιαίτερη μέριμνα θα πρέπει να δοθεί στην εκπαίδευση των μαθητών που παλιννοστούν. Τα μέτρα που έχουν ληφθεί μέχρι τώρα για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος είναι εντελώς ανεπαρκή. Τα σχολεία Απόδημων με την σχεδόν ανύπαρκτη υποδομή, το ακατάλληλο διδακτικό υλικό και ανειδίκευτο αρκετές φορές διδακτικό προσωπικό για την διδασκαλία σε παλιννοστούντα παιδιά λειτουργούν απωθητικά για το σύνολο σχεδόν των μαθητών, οι δε τάξεις και τμήματα υποδοχής ανεπαρκέστατες να καλύψουν τις ειδικές ανάγκες των μαθητών αυτών.

Πολιτιστική πολιτική

Η ελληνική πολιτιστική πολιτική για τον Απόδημο Ελληνισμό οφείλει να έχει δύο βασικούς και αλληλεξαρτούμενους στόχους:

- Ο πρώτος αναφέρεται στην εξάλειψη των πολιτιστικών δυσλειτουργιών που οδηγούν:
  - i) είτε στην υιοθέτηση από τους Έλληνες μετανάστες προτύπων περιθωριακής συμπεριφοράς και στην δημιουργία κλειστών μειονοτικών πολιτιστικών ομάδων,
  - ii) Είτε στην πολιτιστική αφομοίωσή τους από την κυρίαρχη πολιτιστική ομάδα, σαν αποτέλεσμα μιας προσπάθειας απόρριψης της πολιτιστικής αποξένωσης και την πρόσκτηση των κυρίαρχων πολιτιστικών στοιχείων και συμπεριφορών.
- Ο δεύτερος αναφέρεται στην δημιουργία των όρων πολιτιστικής επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης του Απόδημου Ελληνισμού με τον Ελλαδικό Ελληνισμό.

Η εξάλειψη των πολιτιστικών δυσλειτουργιών σημαίνει ουσιαστικά αναγνώριση της ισοτιμίας του πολιτισμού των Ελλήνων μεταναστών με τον κυρίαρχο πολιτισμό και αναγνώριση των πολιτιστικών διαφορών ως στοιχείο ενός πολιτιστικού συστήματος αμοιβαίας υποστήριξης. Σε αυτή την κατεύθυνση θα συνέβαλε αποφασιστικά η προώθηση της διαπολιτισμικής παιδείας, οι πολιτιστικές ανταλλαγές μεταξύ της Ελλάδας και των χωρών υποδοχής Ελλήνων μεταναστών και η ανάδειξη συγκεκριμένης πολιτικής υποστήριξης της λειτουργίας των Εδρών Ελληνικών Σπουδών.

Βασικό επίσης στοιχείο θα αποτελούσε η ίδρυση ιδρύματος για την καλλιέργεια της νεοελληνικής γλώσσας στην αλλοδαπή. Η διεθνής εμπειρία σε αυτό το θέμα θα ήταν πολύτιμη για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση μιας τέτοιας προσπάθειας. Το Ίδρυμα Ελληνικού Πολιτισμού πρέπει να διερευνήσει τις δυνατότητες σ' αυτήν την κατεύθυνση.

Απαραίτητη επίσης θεωρεί ο ΣΥΡΙΖΑ την ενίσχυση της ελληνόγλωσσης λογοτεχνίας στις χώρες υποδοχής. Η ενίσχυση αυτή μπορεί να πάρει τον χαρακτήρα ηθικής ή και υλικής επιβράβευσης των καλύτερων έργων των Ελλήνων της Διασποράς και την προώθηση των έργων αυτών στην ελληνική αγορά ή και την τακτική έκδοση και κυκλοφορία σ' όλον τον Ελληνισμό ανθολογίας λογοτεχνίας των Ελλήνων της Διασποράς.

Θεσμοθέτηση των οργανικών σχέσεων του Ελληνισμού της διασποράς με την Ελλάδα - το δικαίωμα της ψήφου και η πρότασή μας

Ο ΣΥΡΙΖΑ αναγνωρίζει τον Απόδημο Ελληνισμό σαν αναπόσπαστο τμήμα του Ελληνισμού. Οποιαδήποτε όμως αναγνώριση παραμένει χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο αν δεν συνοδεύεται από συγκεκριμένους θεσμούς που θα κατοχυρώνουν και θα καθιστούν ενεργές τις σχέσεις αυτές του Απόδημου Ελληνισμού με την Ελλάδα. Βασικές προϋποθέσεις σ' αυτήν την κατεύθυνση θεωρούμε πως είναι:

- Η ολόπλευρη στήριξη της λειτουργίας του ΣΑΕ ειδικότερα μετά και τον διεκδικητικό ρόλο που τελευταία απέκτησε για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που συναντούν οι Έλληνες της Διασποράς στις χώρες υποδοχής και στην Ελλάδα .
- Κατοχύρωση των Πολιτικών Δικαιωμάτων των Ελλήνων Μεταναστών. Ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί πως η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος των Ελλήνων μεταναστών αποτελεί συνταγματική επιταγή

Ο ΣΥΡΙΖΑ από θέση αρχής ήταν είναι και θα είναι υπέρ στο να δοθεί το δικαίωμα της ψήφου στους Έλληνες τις διασποράς που το επιθυμούν αλλά με ορισμένες προϋποθέσεις ώστε να εξασφαλισθεί:

- Το αδιάβλητο της ψήφου.
- Η ισότιμη παρουσίαση όλων των κομμάτων που θα διεκδικήσουν την ψήφο των Ελλήνων της Διασποράς.

Βασικά σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να σταθούμε επί της αρχής αρνητικοί στο αναφαίρετο δικαίωμα του ελληνισμού της διασποράς να συμμετέχει στις εθνικές εκλογές της πατρίδας του.

Για λόγους πολιτικής κομματικής φοβίας δεν θα μπορούμε σε λογικές πλήρους άρνησης, ούτε μπορούμε να μπορούμε σε λογικές που θα στοχεύουν στο μικροκομματικό εκλογικό όφελος.

Αντίθετα μπορούμε και έχουμε διαμορφώσει μια πρόταση που μπορεί να εντάξει στην ελληνική πολιτική πραγματικότητα τον ελληνισμό της διασποράς και με την ψήφο του χωρίς να ανατρέπει δραματικά την θέληση του ελληνισμού της ελληνικής επικράτειας. Στην βάση αυτή προτείνουμε:

Ξεχωριστή εκλογική περιφέρεια

Προτείνουμε ένα μοντέλο που θα διασφαλίζει αφενός την ουσιαστική εκπροσώπηση των αποδήμων στην Ελληνική Βουλή και αφετέρου θα εκφράζει διάφανα την πολιτική τους βούληση.

Για το λόγο αυτό θα πρέπει να δημιουργηθεί ξεχωριστή εκλογική περιφέρεια αποκλειστικά για τους απόδημους Έλληνες .

Στις βουλευτικές εκλογές να εκλέγεται συγκεκριμένος αριθμός βουλευτών (6-10) από την λεγόμενη «εκλογική περιφέρεια εξωτερικού». Η εκλογική περιφέρεια Εξωτερικού

να είναι χωρισμένη σε τρεις εκλογικές ζώνες (διαμερίσματα) α) Ευρώπη, β) Βόρειος και Νότιος Αμερική, γ) Αφρική, Ασία, και Ωκεανία. Οι απόδημοι Έλληνες θα ψηφίζουν αποκλειστικά σε αυτή και θα εκλέγουν με την ψήφο τους ένα συγκεκριμένο αριθμό «αποδήμων» βουλευτών στην Ελληνική Βουλή. Ο συνολικός αριθμός των «αποδήμων» βουλευτών καθώς και η κατανομή τους ανά περιφέρεια (Ευρώπη - Β. Αμερική - Ν. Αμερική, Αφρική, Ασία - Αυστραλία) θα πρέπει να καθοριστεί λαμβάνοντας αναλογικά υπ' όψη τον αριθμό των εγγεγραμμένων ψηφοφόρων στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους Αποδήμων.

Για κάθε εκλογική ζώνη σχηματίζεται μια λίστα υποψηφίων. Οι ψηφοφόροι εκλέγουν τους υποψηφίους από την λίστα της εκλογικής ζώνης στην οποία κατοικούν. Σε κάθε ζώνη εκλέγεται ένας βουλευτής, οι υπόλοιπες έδρες κατανέμονται ανάλογα με τον αριθμό των Ελλήνων κατοίκων της κάθε εκλογικής ζώνης.

Να εκλέγονται βουλευτές Απόδημου Ελληνισμού σε αυτή την ξεχωριστή εκλογική περιφέρεια. Οι βουλευτές αυτοί θα προέρχονται από τους Απόδημους που θα γνωρίζουν τα προβλήματα και τις ανάγκες του ελληνισμού της διασποράς και θα είναι υποψήφιοι των κομμάτων που θα συμμετέχουν στις εθνικές εκλογές. Οι υποψήφιοι στη λίστα κάθε εκλογικής ζώνης πρέπει να είναι κάτοικοι και εκλογείς αυτής της ζώνης. Αυτή η επιλογή θα αυξήσει το ενδιαφέρον των αποδήμων για την πατρίδα και την εκλογή των «δικών» τους βουλευτών.

Ως προς την διαδικασία ο καταλληλότερος τρόπος είναι αυτός της επιστολικής ψήφου γιατί δίνει την δυνατότητα εύκολα σε όλους να ψηφίσουν εφόσον είναι ελληνικής καταγωγής, είναι εγγεγραμμένοι στα ελληνικά δημοτολόγια και ελληνικούς εκλογικούς καταλόγους και έχουν γραφεί με αίτηση τους σε ειδικούς εκλογικούς καταλόγους χωρίς να αποκλείουμε και το σύνθετο δηλαδή επιστολική και κάλπη σε προκαθορισμένους χώρους από τις ελληνικές πρεσβείες.

Να υπάρχει ενιαίο ψηφοδέλτιο σε κάθε ζώνη όπου θα υπάρχουν οι συνδυασμοί όλων των κομμάτων που θα διεκδικούν την ψήφο του ελληνικού λαού. Με τον τρόπο αυτό θα αποφευχθεί ο τεράστιος όγκος ψηφοδελτίων.

Οι ελληνικές προξενικές αρχές (στην περίπτωση της επιστολικής ψήφου) θα πρέπει 20 ημέρες πριν τις εθνικές εκλογές να αποστείλουν το ψηφοδέλτιο με τον ειδικό φάκελο στον κάθε Έλληνα απόδημο που έχει το δικαίωμα ψήφου. Ο φάκελος με την ψήφο σφραγισμένος επιστρέφει στα προξενεία τα οποία με την σειρά τους προωθούν τους φακέλους στο υπουργείο εσωτερικών ώστε η καταμέτρηση τους να γίνει ταυτόχρονα με τα άλλα εκλογικά τμήματα στην Ελλάδα. Τα προξενεία θα έχουν όλη την ευθύνη για την μυστικότητα και το αδιάβλητο της επιστολικής ψήφου.

Οι ελληνικές πρεσβείες στο εξωτερικό θα πρέπει να προβούν σε συμφωνίες με τις χώρες υποδοχής ώστε να εξασφαλισθεί η προεκλογική παρουσίαση των θέσεων όλων των πολιτικών ελληνικών κομμάτων χωρίς καμιά εξαίρεση.

Από τις κυβερνήσεις των χωρών αυτών θα πρέπει απαραίτητως να εξασφαλίζεται η εγγύηση ότι η ψήφος των Ελλήνων υπηκόων θα είναι ελεύθερη και μυστική και ότι για τον ψηφοφόρο δεν θα προκύψει κανένα μειονέκτημα τόσο στην εργασία του όσο και στα δικαιώματά του. Έλληνες που διαμένουν σε χώρες με τις οποίες δεν είναι δυνατόν να συναφθούν τέτοιου είδους συμφωνίες, δεν έχουν τη δυνατότητα της ψήφου, και μόνον στην Ελλάδα θα μπορούν να ψηφίσουν.

Παράλληλα στο δορυφορικό πρόγραμμα της ΕΡΤ όπως και στα άλλα ιδιωτικά ΜΜΕ που εκπέμπουν και δορυφορικά να δοθεί χρόνος σε όλα τα πολιτικά κόμματα για να

αναπτύξουν τα προγράμματά τους ειδικά στα ζητήματα που αφορούν τους Έλληνες της διασποράς

Τέλος ο κάθε Έλληνας κάτοικος εξωτερικού, μπορεί να έχει την δυνατότητα να επιλέξει την ψήφο του στο εξωτερικό ή την άσκηση του εκλογικού του δικαιώματος στην Ελλάδα. Πάντως έναν μήνα πριν τις εκλογές ο κάθε απόδημος θα πρέπει να δηλώσει που επιθυμεί να ψηφίσει, στην χώρα διαμονής του ή στην Ελλάδα.

Ομαλή ένταξη των παλιννοστούντων Ελλήνων στην ελληνική κοινωνία

Πολιτιστική επανένταξη

Ένας σημαντικός αριθμός των Αποδήμων Ελλήνων επιστρέφει κάθε χρόνο στην Ελλάδα, αντιμετωπίζοντας νέα προβλήματα κατά την ένταξή του στην ελληνική κοινωνία. Για το σύνολο των παλιννοστούντων Ελλήνων βασικό πρόβλημα αποτελεί η πολιτιστική επανένταξη. Σ' αυτήν την κατεύθυνση τα μέτρα που έχουν ληφθεί μέχρι σήμερα είναι σχεδόν ανύπαρκτα και η προβολή στους Έλληνες του εξωτερικού μιας ωραιοποιημένης εικόνας της ελληνικής κοινωνίας δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα και απογοητεύσεις.

Η διαφοροποιημένη πολιτιστική ταυτότητα των παλιννοστούντων απαιτεί ειδική αντιμετώπιση, καθώς ο βαθμός πολιτιστικής διαφοροποίησης εξαρτάται από την διάρκεια παραμονής τους στο εξωτερικό και τον βαθμό ένταξής τους στην ξένη κοινωνία, από την εθελοντική ή αναγκαστική παλιννόστηση και από το επίπεδο κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης της χώρας υποδοχής.

Πολλοί από τους παλιννοστούντες αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα γλωσσικής επικοινωνίας, με αρνητικές συνέπειες στην διαδικασία προσαρμογής τους στην ελληνική κοινωνία. Από την μέχρι τώρα ασκηθείσα ελληνική πολιτική, φαίνεται να κυριαρχεί η αντίληψη της απάλειψης των πολιτισμικών διαφορών των παλιννοστούντων στην διαδικασία επανένταξής τους στην ελληνική κοινωνία. Αυτή η αντίληψη είναι λάθος καθώς θέτει τον παλιννοστούντα στην θέση του μετανάστη στην ίδια του την πατρίδα.

Ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρούν πως οι πολιτιστικές διαφορές των παλιννοστούντων πρέπει να αντιμετωπίζονται ως στοιχεία που εμπλουτίζουν και διευρύνουν την ελληνική πολιτιστική πραγματικότητα, προσδίδοντας στον παλιννοστούντα ενεργητικό ρόλο στην διαμόρφωση της ελληνικής πραγματικότητας.

Σ' αυτήν την κατεύθυνση ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί αναγκαία:

- τη δημιουργία των προϋποθέσεων πολιτιστικής ενεργοποίησης των παλιννοστούντων
- τη δημιουργία κέντρων επικοινωνίας και επιμόρφωσης των παλιννοστούντων και ιδιαίτερα αυτών που αντιμετωπίζουν προβλήματα γλωσσικής και πολιτιστικής επικοινωνίας

Οικονομική επανένταξη

Σημαντικά προβλήματα αντιμετωπίζει ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός των παλιννοστούντων κατά την ένταξή του στην οικονομική ζωή της χώρας. Τα διάφορα μέτρα-κίνητρα που έχουν μέχρι σήμερα θεσπιστεί, αποβλέπουν στην θεραπεία των άμεσων δυσκολιών, χωρίς μακρόχρονες προοπτικές. Ένα σημαντικό τμήμα των παλιννοστούντων συναντά σημαντικά εμπόδια στην επαγγελματική τους αποκατάσταση, είτε λόγω έλλειψης ή χαμηλής επαγγελματικής ειδίκευσης, είτε διότι

οι αποκτηθείσες στο εξωτερικό ειδικεύσεις και δεξιότητες δεν βρίσκουν ζήτηση στην ελληνική αγορά εργασίας, είτε , τέλος, διότι η άγνοια των δυνατοτήτων αλλά και διαδικασιών παραγωγικής επένδυσης οδηγεί στο εξανέμισμα των οικονομιών τους.

Αρκετοί ,τέλος, αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικής ασφάλισης και μεταφοράς των συνταξιοδοτικών τους δικαιωμάτων στην Ελλάδα.

Για την αντιμετώπιση των προβλημάτων οικονομικής επανένταξης των παλιννοστούντων, ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί αναγκαία:

- την ανάπτυξη ενός δικτύου ενημέρωσης για τις πραγματικές δυνατότητες επανένταξης των παλιννοστούντων στην κοινωνική και οικονομική ζωή της Ελλάδας. Μέσα από αυτήν την ενημέρωση θα παρέχεται η πραγματική εικόνα της ελληνικής κοινωνίας κι αυτό θα αποτελεί την προπαρασκευή για την παλιννόστηση.
- την ανάπτυξη ενός προγράμματος επέκτασης της ανάπτυξης της ελληνικής περιφέρειας, που θα δίνει την δυνατότητα προγραμματισμού της παλιννόστησης και θα προσαρμόζει τις ιδιαίτερες ανάγκες των παλιννοστούντων ή προς παλιννόστηση Ελλήνων στις απαιτήσεις αυτής της ανάπτυξης.

Θέσεις για τον συμμετοχικό προϋπολογισμό των πολιτών

Ένας χώρος συμμετοχής και δημοκρατίας

Η Αριστερά, με την παρέμβασή της στα διάφορα επίπεδα της οργανωμένης κοινωνίας, επιδιώκει να διευρύνει την απήχηση των ιδεών της αλλά και να προτείνει νέους τρόπους οργάνωσης της κοινωνίας, οι οποίοι να υπηρετούν τα οράματά της. Προτείνοντας αλλά και θέτοντας σε εφαρμογή νέους θεσμούς που αμφισβητούν έμπρακτα την κυρίαρχη λογική της εμπορευματοποίησης, της επαγγελματικής πολιτικής και του μειωμένου συλλογικού ελέγχου πάνω στον κοινό πλούτο, η Αριστερά μπορεί όχι μόνο να δημιουργήσει χρήσιμα και ενδιαφέροντα «πολιτικά εργαστήρια» αλλά και να τροφοδοτήσει δυναμικές κοινωνικές διεργασίες που συμβάλλουν στην αλλαγή των συνειδήσεων.

Ένα τέτοιο εργαστήριο μπορεί να είναι ο Προϋπολογισμός των Πολιτών ή Συμμετοχικός Προϋπολογισμός, όπως ονομάζεται διεθνώς. Πρόκειται για μια διαδικασία κατά την οποία οι κάτοικοι ενός δήμου αποφασίζουν οι ίδιοι, μέσα από λαϊκές συνελεύσεις, για τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να διατεθεί ένα μέρος του δημοτικού προϋπολογισμού. Η ιδέα αυτή πρωτοεφαρμόστηκε πριν από 20 χρόνια στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας και έκτοτε έχει υιοθετηθεί από χιλιάδες μικρές και μεγάλες πόλεις σε όλο τον κόσμο.

Βέβαια, σε μια εποχή που η «συμμετοχική δημοκρατία» και εν γένει η «συμμετοχή των πολιτών» αποτελεί την καραμέλα του συστήματος και των εκφραστών του, χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή ώστε ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας ενός «Προϋπολογισμού των Πολιτών» να μην εκφυλιστεί απλώς σε μια άνευρη διαβούλευση, χωρίς δυνατότητες να αμφισβητήσει το κυρίαρχο μοντέλο πολιτικής και τις επιλογές του.

Το εγχείρημα, αν και δύσκολο, είναι απολύτως εφικτό και ταυτόχρονα, αν επενδυθεί εξ αρχής με ριζοσπαστικούς στόχους, μπορεί να καλλιεργήσει και στο εσωτερικό της Αριστεράς μια νέα, πιο συλλογική κουλτούρα. Συγκεκριμένα, ένας «Προϋπολογισμός των Πολιτών» (και λίγο πολύ κάθε δομή ενίσχυσης της συμμετοχής των πολιτών) θα πρέπει να προωθεί τους ακόλουθους στόχους:

- Να εντάσσεται στη γενική στρατηγική της Αριστεράς για κοινωνικό μετασχηματισμό και όχι για παγίωση του σημερινού στάτους κβο. Με άλλα λόγια, να συμβάλλει στην οικοδόμηση αντιστάσεων ενάντια στο νεοφιλελεύθερο μοντέλο, που πιέζει για συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους και για εμπορευματοποίηση κάθε πτυχής της κοινωνικής ζωής.
- Να μεταφέρει πραγματικά και όχι προσχηματικά τον έλεγχο ενός μέρους των πόρων του δήμου προς τους πολίτες.
- Να ενισχύει το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή των πολιτών στα κοινά και να τους ενθαρρύνει να συμμετέχουν σε συλλογικότητες κάθε είδους που θα παρεμβαίνουν δυναμικά στον κοινωνικό τους χώρο.
- Να καλλιεργεί στον δημοτικό μηχανισμό μια κουλτούρα διαβούλευσης με τους πολίτες και πληροφόρησής τους, όχι μόνο για τα θέματα που εντάσσονται στον Προϋπολογισμό των Πολιτών, αλλά για όλα τα σημαντικά ζητήματα του δήμου.

- Να καλλιεργεί στις δημοτικές κινήσεις της Αριστεράς και στα αυτοδιοικητικά στελέχη της μια κουλτούρα συλλογικής λειτουργίας, συμβάλλοντας στην αντιμετώπιση της αντίληψης ότι οι αιρετοί αποτελούν μια ομάδα «ειδικών» που θα πρέπει να καθορίζει την πολιτική της Αριστεράς στην τοπική αυτοδιοίκηση ερήμην των αριστερών πολιτών της περιοχής και έξω από συλλογικές διαδικασίες.
- Να είναι πιο ριζοσπαστικός από τη «συμμετοχική πολιτική» που προωθούν διεθνείς οργανισμοί στους οποίους ηγεμονεύει η κυρίαρχη ιδεολογία (π.χ. ΕΕ, ατζέντα 21 κλπ.), επιδιώκοντας να μην ενσωματωθεί στα περιορισμένα όρια που αυτοί θέτουν, αλλά να αποτελέσει ένα εναλλακτικό και πιο ουσιαστικό μοντέλο συμμετοχής των πολιτών και συλλογικής δράσης, το οποίο θα ενθαρρύνει την ανάπτυξη κοινωνικών αντιστάσεων και την αντιπαράθεση και ρήξη με την κυρίαρχη πολιτική.

Είναι φανερό ότι ο Προϋπολογισμός των Πολιτών αποτελεί ένα πολύ πιο σύνθετο εγχείρημα από τη δημιουργία «απλώς» μιας διαδικασίας διαβούλευσης ή δημοψηφίσματος. Πιστεύουμε ότι μπορεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο μέσο για το μπόλιασμα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με πιο ριζοσπαστικές προσεγγίσεις, ότι μπορεί να συμβάλει στη διαμόρφωση από την Αριστερά μιας πρότασης «απο-γραφειοκρατικοποίησης» της τοπικής πολιτικής και, γιατί όχι, να αποτελέσει ένα απτό παράδειγμα για τον διαφορετικό τρόπο με τον οποίο η Αριστερά οραματίζεται τη διαχείριση της εξουσίας.

Ασφαλείς συνθήκες εργασίας

Τα τελευταία χρόνια τα εργατικά ατυχήματα (αρκετά θανατηφόρα) έφεραν στην επικαιρότητα με τραγικό τρόπο το ζήτημα της εφαρμογής της νομοθεσίας για την υγεία και ασφάλεια στους χώρους εργασίας.

Συγχρόνως οι προσπάθειες του διευθυντηρίου της ΕΕ και κυρίαρχων κύκλων για ανατροπή της ισχύουσας νομοθεσίας και επανεξέταση της οδηγίας 93/104/ΕΚ για την διαχείριση του χρόνου εργασίας, που είχε θεσπιστεί στη λογική μείωσης της ανεργίας, εκτός του ότι θα δημιουργήσουν δυσμενέστερο εργασιακό περιβάλλον θα ανατρέψουν τα μέχρι σήμερα δεδομένα στο επίπεδο της νομοθεσίας για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία.

Οι εν λόγω ρυθμίσεις, θα καταργήσουν το περιεχόμενο των δύο προηγούμενων οδηγιών, που ενσωματώθηκαν στο εθνικό δίκαιο της χώρας μας με τα ΠΔ 88/99 και 76/2005.

Εφαρμόζοντας αυτά τα μέτρα, αγνοούνται επιδεικτικά τα επιστημονικά δεδομένα της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας και του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας, με βάση τα οποία η μέτρηση των βλαπτικών παραγόντων στην υγεία των εργαζομένων και η έκθεσή τους σε οριακές τιμές έγινε με βάση το 8ωρο ή τις 40 ώρες απασχόλησης εβδομαδιαίως.

Αυτή η πρόθεση, αν υλοποιηθεί, θα εξαλείψει την αντίφαση που υπήρχε μέχρι σήμερα μεταξύ της νομοθεσίας για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία και της νομοθεσίας για το εργασιακό καθεστώς. Έτσι θα έχουμε προσαρμογή της νομοθεσίας για την υγεία και ασφάλεια στην εργασία στα πλαίσια των αποφάσεων της Δισσαβώνας και των αποφάσεων για την ευασφάλεια.

Ήδη στη χώρα μας από το 2003, με τον νόμο 3144, έχει ανατραπεί το 8ωρο και έχουν μπει οι βάσεις για τον αποχαρκτηρισμό των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων, πριν καν το κράτος δημιουργήσει στοιχειώδεις υποδομές για τη υγεία, υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων.

Η χώρα μας, 25 χρόνια μετά τη ψήφιση του ν.1568/85, βρίσκεται με ένα πλούσιο νομοθετικό πλαίσιο για τη διασφάλιση της υγείας και της ασφάλειας των εργαζομένων χωρίς επί της ουσίας αυτό να έχει υλοποιηθεί από την πολιτεία.

Η εφαρμογή και η υλοποίηση αυτού του νομοθετικού πλαισίου καθυστερεί σε όλους του τομείς απασχόλησης.

Μάλιστα στο δημόσιο τομέα, που θα έπρεπε να είναι και ο κατεξοχήν αρμόδιος φορέας για τη καλή πρακτική εφαρμογής της κείμενης νομοθεσίας η υστέρηση είναι τραγική.

Η ύπαρξη δομών για την υγεία και ασφάλεια στην εργασία, η ουσιαστική στελέχωση και λειτουργία τους διασφαλίζει τον εργαζόμενο/η από βλαπτικές συνέπειες της επικίνδυνης εργασίας κατά το δυνατόν, προλαμβάνει το εργατικό ατύχημα και την επαγγελματική ασθένεια.

Δυστυχώς επί σειρά ετών οι κυβερνήσεις έδωσαν προτεραιότητα στην δημιουργία και ανάπτυξη Εξωτερικών Υπηρεσιών Προστασίας Πρόληψης (ΕΞΥΠΠ) και όχι στη

δημιουργία δομών Εσωτερικών Υπηρεσιών Προστασίας Πρόληψης (ΕΣΥΠΠ), όπως από τη νομοθεσία επιβάλλεται.

Δεν προχώρησε η δημιουργία θέσεων ΔΕΠ Ιατρικής της Εργασίας στις Ιατρικές Σχολές της χώρας και με ύπαρξη κατάλληλου περιεχομένου σπουδών για τους μελλοντικούς γιατρούς εργασίας, ούτε η λειτουργία τμημάτων Ιατρικής της Εργασίας σε μεγάλα δημόσια νοσοκομεία.

Σήμερα είναι ελάχιστοι οι εξειδικευμένοι γιατροί εργασίας σε σχέση με τις ανάγκες για την κάλυψη του συνόλου των εργαζομένων.

Όπως και η απουσία από το Σώμα Επιθεωρητών Εργασίας και τα Κέντρα Πρόληψης Επαγγελματικού Κινδύνου εξειδικευμένων Γιατρών Εργασίας και Τεχνικών Ασφαλείας.

Πρόσφατα, μάλιστα, ψηφίστηκε κατά πλειοψηφία σε νομοσχέδιο του Υπουργείου Απασχόλησης ρύθμιση που επεκτείνει για ακόμα δύο χρόνια τις μεταβατικές διατάξεις για όσους γιατρούς κάθε ειδικότητας ή άνευ ειδικότητας, ασκούν χρέη γιατρού εργασίας.

Το Υπουργείο Υγείας, η υπεύθυνη αρχή για τους χώρους υγείας-πρόνοιας, και όχι μόνο, παρά τη ψήφιση σχετικών νόμων, κωφεύει προκλητικά στη στελέχωση του τμήματος ιατρικής της εργασίας στη διεύθυνση Δημόσιας Υγείας του Υπουργείου, στη δημιουργία Τμημάτων υγιεινής και ασφάλειας ανά υγειονομική περιφέρεια, στη κατοχύρωση της ειδικότητας ιατρικής της εργασίας κ.ά.

Από το ν. 1397/83, ακόμα, για τη δημιουργία ΕΣΥ, στο άρθρο 15 για τους σκοπούς λειτουργίας των κέντρων υγείας υπήρχε αναφορά στην ιατρική της εργασίας και την προστασία του περιβάλλοντος. Στο ν.3329/05 (άρθρο 4, παρ. 1, εδαφ. Γ, γ) προβλέπεται η σύσταση τμημάτων ΥΑΕ ανά ΔΥΠΕ, όπως επίσης και στο άρθρο 21 του ν. 3370/05, όπου αναφέρεται ότι καταργούνται στους οργανισμούς των νοσοκομείων οι τομείς Κοινωνικής Ιατρικής και δημιουργούνται τομείς δημόσιας υγείας, όπου εκτός των άλλων έχουν και την ευθύνη για την υγεία, υγιεινή και ασφάλεια της εργασίας, όχι μόνο των εργαζομένων των νοσοκομείων, αλλά και των εργαζομένων των επιχειρήσεων της γύρω περιοχής.

Όλα τα παραπάνω είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με το γράμμα και το πνεύμα της σύστασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 19.9.2003 σε συνάρτηση με την προηγούμενη Σύσταση 90/326/ΕΟΚ της Επιτροπής της 22.5.1990 για τη συνέργεια του δημόσιου συστήματος υγείας για την αποφυγή εργατικών ατυχημάτων και τη πρόκληση επαγγελματικών ασθενειών.

Η συγκεκριμένη σύσταση είχε χρονικό πεδίο εφαρμογής την 31.12.2006 και η χώρα μας μέχρι 30.6.2007 έπρεπε να υποβάλει έκθεση στην αρμόδια Ευρωπαϊκή Επιτροπή αλλά με δεδομένο ότι δεν τηρείται ούτε για το ΙΚΑ το πρωτόκολλο καταγραφής εργατικού ατυχήματος και επαγγελματικής ασθένειας, όπως η χώρα μας είχε δεσμευθεί στο Διεθνές Γραφείο Εργασίας εδώ και χρόνια, είναι φανερό γιατί δηλώνονται τόσο λίγες επαγγελματικές ασθένειες. Οι καταγεγραμμένες επαγγελματικές ασθένειες στη χώρα μας ανέρχονται για το 2003 σε 39 περιπτώσεις, για το 2004 σε 32, για το 2005 σε 30 και για το 2006 σε 31 (ετήσια στατιστικά στοιχεία του ΙΚΑ). Για το έτος 2004 στην ΕΕ των 15 κρατών-μελών διαγνώστηκαν 46.280 επαγγελματικές ασθένειες (στοιχεία EUROSTAT 2004).

Εξάλλου οι επαγγελματικές ασθένειες αφορούν μόνο τους ασφαλισμένους του ΙΚΑ και όχι των σύνολο των εργαζομένων, ανεξαρτήτως εργασιακής σχέσης (εξαρτημένης

η ελευθεροεπαγγελματία, αγρότη, εργάτη γης, κλπ.), παρότι η συγκεκριμένη σύσταση δεν εξαιρεί καμία ομάδα απασχολουμένων. Γι' αυτό πρέπει η πολιτεία να επεκτείνει την εφαρμογή του καταλόγου επαγγελματικών ασθενειών όχι μόνο για τους εργαζόμενους/ες του Δημοσίου, ΝΠΔΔ και των ΟΤΑ, αλλά για το σύνολο των εργαζομένων στη χώρα ανεξαρτήτως εργασιακής σχέσης ή είδους απασχόλησης.

Πολύ περισσότερο που η σύσταση αναφέρει ότι ο κατάλογος παρέχει γνώση για τις προκαλούμενες επαγγελματικές ασθένειες και έτσι υπάρχει η δυνατότητα με τη συνέργεια του δημοσίου συστήματος υγείας να προλαμβάνονται αυτές.

Το ζήτημα δεν είναι μόνο από τι επαγγελματικές ασθένειες θα πάσχουν οι εργαζόμενοι εξ ανάλογα με το είδος εργασίας τους, αλλά και η ύπαρξη των αναλόγων πολιτειακών δομών υγείας, υγιεινής και ασφάλειας στην εργασία, ούτως ώστε να μην προκαλούνται αυτές. Αλλά και σε περίπτωση που αυτές προκύπτουν να υπάρχει η ανάλογη κοινωνική, ηθική, ποσοτική και ποιοτική επανένταξη και αποκατάσταση του εργαζόμενου.

Το θέμα των επαγγελματικών ασθενειών είναι συναφές με το εργατικό ατύχημα, αλληλένδετο με τα επικίνδυνα, βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα και την ύπαρξη δομών για την υγεία και ασφάλεια στην εργασία.

Η εκτεταμένη εφαρμογή ελαστικών μορφών απασχόλησης και πολυαπασχόλησης, η ύπαρξη και λειτουργία εκτεταμένου δικτύου υπεργολάβων σε ιδιωτικό και δημόσιο τομέα με εργαζόμενους επισφαλούς εργασιακής σχέσης, κύρια μετανάστες/ιες, θα έχει ως αποτέλεσμα την αυξημένη εμφάνιση επαγγελματικών ασθενειών, με σοβαρές συνέπειες για τους ίδιους, αλλά και για τη δημόσια υγεία, τα οικονομικά των ασφαλιστικών φορέων (στη περίπτωση που τυχαίνει να είναι ασφαλισμένοι). Ταυτόχρονα θα παρατηρηθεί και η αύξηση των εργατικών ατυχημάτων.

Η ασφαλιστική κάλυψη του επαγγελματικού κινδύνου που ισχύει, στο αμελητέο ποσοστό του 1%, ουσιαστικά δεν εφαρμόστηκε ανάλογα με την επικινδυνότητα της επιχείρησης και την πρακτική της για την υγεία, την υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων.

Είναι απαραίτητη η σύσταση «φορέα επαγγελματικού κινδύνου», ο οποίος θα αναπτύσσει μια πολιτική για την εκτίμησή του. Να επαναλειτουργήσει και να τροποποιηθούν η σύσταση, η σύνθεση και οι αρμοδιότητες της Επιτροπής Προλήψεως Εργατικών Ατυχημάτων Ν. Δ. 4104 (20/9/1960 – ΦΕΚ 147, τ. Α).

Να γίνει επαναφορά της κυμαινόμενης εισφοράς του επαγγελματικού κινδύνου 1%, που έγινε σταθερή (νόμος 2084/92 άρθρο 45 σημείο 4), όπως ορίζεται από το Ν. Δ. 4104 (20/9/1960 – ΦΕΚ 147, τ. Α) και Β. Διάταγμα 473 (26/7/1961 – ΦΕΚ 119, τ. Α), που θα προσδιορίζεται, να αναπροσαρμόζεται, θα αυξάνει και θα μειώνεται με βάση, όχι μόνο την κατηγορία επιχειρήσεων ή εργασιών, την επικινδυνότητα του παραγωγικού κλάδου παραγωγής, τα δηλωθέντα ατυχήματα και επαγγελματικές ασθένειες, αλλά και από τα προκύπτοντα στοιχεία, τον ιατρικό και περιβαλλοντολογικό έλεγχο.

Το συνολικό οικονομικό κόστος των συνεπειών του επαγγελματικού κινδύνου με την μορφή των εργατικών ατυχημάτων, των επαγγελματικών ασθενειών και της πρόωρης φθοράς της υγείας των εργαζομένων εκτιμάται ότι ξεπερνά το 2% του ΑΕΠ, σύμφωνα με σχετικές μελέτες.

Η διαδικασία που ακολουθούν, εσκεμμένως, τα Ασφαλιστικά Ταμεία να καταγράφουν τις επαγγελματικές ασθένειες ως «κοινή νόσο» με την ανοχή του

κράτους αποβλέπει στην σταδιακή εξάλειψη της εισφοράς του επαγγελματικού κινδύνου, διότι η επαγγελματική ασθένεια, βάσει της κείμενης νομοθεσίας, εμπίπτει στην ίδια κατηγορία του εργατικού ατυχήματος.

Οι επιπτώσεις στα οικονομικά των ταμείων από την μη εφαρμογή των μέτρων Υγείας και Ασφάλειας της Εργασίας είναι τεράστιες, επειδή οι δαπάνες από τα όποια εργατικά ατυχήματα και τις επαγγελματικές ασθένειες, νοσήλια, φάρμακα, επανένταξη και αναπηρικές συντάξεις βαρύνουν τα ασφαλιστικά ταμεία με αρκετά δις τον χρόνο.

Μάλιστα οι εισφορές του φορέα ασφάλισης επαγγελματικού κινδύνου θα έπρεπε να τροφοδοτούν το Εθνικό Κέντρο Αναφοράς για την Υγεία και Ασφάλεια στην εργασία, ώστε με την κατάλληλη στελέχωση να έχει τη δυνατότητα να επεξεργάζεται τα στοιχεία μετρήσεων των ΕΣΥΠΠ και ΕΞΥΠΠ, να εξαγάγει τα ανάλογα συμπεράσματα και να προτείνει μέτρα για την προάσπιση και βελτίωση της υγείας των εργαζομένων.

Οι διατάξεις του ΠΔ 17/96 είναι σαφείς ως προς την υποχρέωση του εργοδότη (ιδιώτη και δημοσίου) για συγκρότηση εσωτερικών υπηρεσιών προστασίας πρόληψης (ΕΣΥΠΠ), κατάλληλα στελεχωμένων.

Ο ΣΥΡΙΖΑ προτείνει

- Τη δημιουργία φορέα ασφάλισης επαγγελματικού κινδύνου
- Τη συγκρότηση Εσωτερικών Υπηρεσιών Προστασίας Πρόληψης – ΕΣΥΠΠ σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, όπου από τη κείμενη νομοθεσία επιβάλλεται
- Τη δημιουργία Εθνικού Κέντρου Αναφοράς για τα ζητήματα υγείας και ασφάλειας της εργασίας
- Τη δημιουργία θέσεων ΔΕΠ ιατρικής της εργασίας στις Ιατρικές Σχολές με κατάλληλο περιεχόμενο σπουδών για τους μελλοντικούς γιατρούς εργασίας
- Τη στελέχωση των νοσοκομείων του ΕΣΥ με τμήματα Ιατρικής της Εργασίας
- Την αύξηση του αριθμού των ειδικευομένων γιατρών εργασίας
- Τη δημιουργία μεταπτυχιακού διεπιστημονικού προγράμματος για αποφοίτους ΑΕΙ και ΤΕΙ για την εξειδίκευσή τους ως Τεχνικών Ασφαλείας
- Την εφαρμογή του πρωτοκόλλου για τη καταγραφή των εργατικών ατυχημάτων και των επαγγελματικών ασθενειών
- Την επέκταση του θεσμού εφαρμογής της κείμενης νομοθεσίας για την Υγεία και Ασφάλεια στην εργασία για όλους τους φορείς και τα ασφαλιστικά ταμεία για όλους τους εργαζόμενους ανεξάρτητα της οποιαδήποτε εργασιακής σχέσης
- Τη λήψη πρόσθετων μέτρων για τους εργαζόμενους, -ες σε επικίνδυνους και ανθυγιεινούς χώρους, συγχρόνως με τη λειτουργία δομών για την προστασία της υγείας τους και τη διασφάλιση της σωματικής τους ακεραιότητας και της ψυχικής και σωματικής τους ευεξίας
- Την αναβάθμιση και διαμόρφωση της ισχύουσας νομοθεσίας για τα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα (BAE)

- Τη στελέχωση του ΣΕΠΕ και των ΚΕΠΕΚ με εξειδικευμένους γιατρούς εργασίας και τεχνικούς ασφαλείας με παράλληλη ενίσχυσή τους ανά περιφέρεια, ανάλογα με την επικινδυνότητα των παραγωγικών δραστηριοτήτων
- Τη λειτουργία διαπιστευμένων εργαστηρίων για μετρήσεις βλαπτικών παραγόντων (διοξίνες, ίνες αμιάντου, κλπ.)
- Τη σύσταση τμημάτων Υγείας-Ασφαλείας της Εργασίας ανά Υγειονομική Περιφέρεια, όπως προβλέπεται στους ν.3329/05 και 3370/05.

Προγραμματικές θέσεις για την Αυτοδιοίκηση

-κείμενο διαλόγου-

Η παρούσα κατάσταση – Οι τάσεις

Βρισκόμαστε σε μια εποχή που ο ακραίος νεοφιλελευθερισμός έχει οδηγήσει στην κυριαρχία των μεγάλων οικονομικών συμφερόντων και η πολιτική εξουσία έχει χάσει την όποια αυτονομία διέθετε. Η λειτουργία του πολιτικού συστήματος οδηγεί την Αυτοδιοίκηση σε βαθιά κρίση, σε φαινόμενα αδιαφάνειας και διαφθοράς. Κυρίως όμως υπάρχει η αίσθηση στους πολίτες ότι όπως λειτουργεί σήμερα η Αυτοδιοίκηση δεν απαντάει στα προβλήματα του απλού ανθρώπου και λειτουργεί ερήμην του.

Η Ελλάδα διακρίνεται για το υπερ-συγκεντρωτικό, πελατειακό, πολιτικο-διοικητικό σύστημά της, μέσα στο οποίο οι αποκεντρωμένοι θεσμοί της Αυτοδιοίκησης έχουν δευτερεύοντα και περιορισμένο ρόλο στις δημόσιες υποθέσεις.

Μια αναγκαία μεταρρύθμιση, το πρόγραμμα «Ι. Καποδίστριας», διέψευσε τις προσδοκίες και δεν πέτυχε τους στόχους του. Βελτίωσε μεν την Αυτοδιοίκηση αλλά δεν την έκανε πιο ισχυρή, πιο αποτελεσματική και πιο δημοκρατική, διότι:

- Δεν συνοδεύτηκε από ριζική αλλαγή του πολιτικού και διοικητικού συστήματος των νέων διευρυμένων δήμων, με αποτέλεσμα να παραμένει κυρίαρχος ο συγκεντρωτισμός και μειωμένη η προσβασιμότητα του πολίτη στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων.
- Δεν οριοθετήθηκε ο ρόλος των Τοπικών Συμβουλίων σε σχέση με τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες αποφάσεων. Σε μεγάλο βαθμό δεν επετεύχθη η κοινωνική συνοχή των Δημοτικών Διαμερισμάτων, με αποτέλεσμα οι σημερινοί δημότες να νιώθουν σαν ξένοι στο ίδιο σπίτι.
- Το δημοτικό σύστημα διακυβέρνησης δεν άλλαξε (π.χ. με απλή αναλογική, αντιπροσώπευση Τοπικών Συμβουλίων, πόρους και αρμοδιότητες).
- Η πολιτεία δεν στήριξε ουσιαστικά τους Δήμους, ούτε οικονομικά, ούτε με πολιτικές οργανωτικής και λειτουργικής αναβάθμισης.
- Οι όποιες «οικονομίες κλίμακας» εξασφαλίσθηκαν αυτή την περίοδο ήταν τελικά σε βάρος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και υπέρ του κράτους. Από το 1998 μέχρι σήμερα δεν αποδόθηκαν στην Τοπική Αυτοδιοίκηση θεσμοθετημένοι πόροι ύψους 4 δις ευρώ! Η Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα διαχειρίζεται 500 ευρώ ανά κάτοικο, όταν στην Ευρώπη κατά μέσο όρο διαχειρίζεται 3.000 ευρώ ανά κάτοικο.
- Οι δήμαρχοι εξακολουθούν μέχρι σήμερα να συνωστίζονται στους διαδρόμους των υπουργείων και των περιφερειών, προκειμένου να προωθήσουν προβλήματα και να εξασφαλίσουν χρήματα για τους δήμους τους.

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση

Η εισαγωγή της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, με το νόμο 2218 το 1994, αποτέλεσε, ως αφετηρία, ένα σημαντικό βήμα θεσμικής και διοικητικής μεταρρύθμισης. Δεν άργησε όμως να αναπτυχθεί η αντίρροπη κίνηση, της επιστροφής και εκ νέου συγκέντρωσης στην κρατική διοίκηση των εκχωρημένων στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση αρμοδιοτήτων.

Η αφαίμαξη των αρμοδιοτήτων της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης έγινε προς δύο κατευθύνσεις. Με τη μεταφορά τους στην ισχυροποιούμενη κρατική Περιφέρεια, αλλά και με τη μεταφορά τους σε νέες, μονοκλαδικές κάθετες δομές που δημιουργήθηκαν από τα υπουργεία μέχρι και το επίπεδο του νομού.

Το αποτέλεσμα ήταν ο νέος θεσμός, με την ισχυρή και άμεση δημοκρατική νομιμοποίηση, να αποδυναμωθεί και να απογυμνωθεί από αρμοδιότητες με ουσιαστικό πολιτικό περιεχόμενο. Με ελλιπή στελέχωση και χωρίς δικούς του οικονομικούς πόρους, εμφανίζεται σήμερα ισχνός και ανίσχυρος.

Έτσι, το βήμα που έγινε το 1994 δεν ολοκληρώθηκε και έμεινε μετέωρο.

Η ιστορία της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης δείχνει πόσο ισχυρές είναι οι πολιτικές που συντηρούν στη χώρα μας μια ισχυρή συγκεντρωτική και πλήρως ελεγχόμενη από την εκάστοτε κυβέρνηση διοικητική δομή. Που θέλουν την Αυτοδιοίκηση μια συμπληρωματική, εξαρτημένη και υπό κηδεμονία διοικητική δομή, που να διεκπεραιώνει τυποποιημένες γραφειοκρατικές λειτουργίες του κράτους και μόνο. Πολιτικές που αποτελούν τροχοπέδη στη μεταρρύθμιση και τον εκδημοκρατισμό του πολιτικού μας συστήματος.

Στην Ελλάδα, ο συγκεντρωτισμός του κράτους, σε συνάρτηση με το αναπτυξιακό μοντέλο που ακολουθείται, είχαν ως επακόλουθο την ανισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη. Οι περιφερειακές και οικονομικές πολιτικές προκάλεσαν τον παραγωγικό και πληθυσμιακό υδροκεφαλισμό της Αττικής και την ερήμωση της περιφέρειας. Η συγκεντρωτική μορφή του κράτους αποτελεί τροχοπέδη στις αναπτυξιακές προοπτικές όχι μόνο της ελληνικής οικονομίας, αλλά και της κοινωνίας γενικότερα.

Γεωγραφικά, η μισή οικονομική δραστηριότητα της χώρας πραγματοποιείται από το 1/3 του πληθυσμού της, που βρίσκεται στην Αττική.

Η Αττική και η κεντρική Μακεδονία παράγουν μαζί το 63,2% του συνολικού ΑΕΠ, με την Αττική να παράγει το 49,2% και την κεντρική Μακεδονία το 14%.

Στην Ελλάδα σήμερα όχι μόνο υπάρχει αναπτυξιακό χάσμα, αλλά διευρύνεται συν τω χρόνω. Η οικονομική ανάπτυξη της χώρας στηρίχτηκε πρώτιστα στην αστικοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας και στη μετατόπιση των παραγωγικών πόρων από τον πρωτογενή τομέα προς τον τριτογενή, κυρίως, αλλά και τον δευτερογενή τομέα της παραγωγής. Η γεωργική οικονομία της χώρας είναι το μεγάλο θύμα. Οι νομοί που είχαν στο παρελθόν εκτεταμένο τον αγροτικό τομέα της οικονομίας τους, πλήττονται ιδιαίτερα, ενώ η απόστασή τους από τα μεγάλα αστικά κέντρα όλο και μεγαλώνει.

Το πρόβλημα της διαρθρωτικής ανισότητας της χώρας δεν θα λυθεί αν δεν αλλάξει ριζικά ο προσανατολισμός της ακολουθούμενης περιφερειακής πολιτικής.

Τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης που γίνονται στο όνομα της Περιφερειακής Ανάπτυξης κάθε άλλο παρά την περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας επέτυχαν. Το αντίθετο μάλιστα.

Στις χώρες της Ευρώπης, η διαχείριση των δημόσιων επενδύσεων είναι περισσότερο περιφερειακή και τοπική υπόθεση (και ποσοστιαία υπερβαίνει το 50%, φτάνοντας μέχρι και το 90%) και λιγότερο κεντρική και κυβερνητική. Η Ελλάδα βέβαια είναι ουραγός στον σχετικό πίνακα. Οι περιφερειακές αρχές (κρατικές και αυτοδιοικητικές) στην Ελλάδα διαχειρίζονται τις δημόσιες επενδύσεις σε ποσοστό λιγότερο του 20%.

Η στρατηγική μας κατεύθυνση

Η χώρα έχει ανάγκη από μια ενιαία, ολοκληρωμένη μεταρρύθμιση του κράτους, με διοικητική αποκέντρωση, με ριζική φορολογική μεταρρύθμιση, με ανακατανομή πόρων και εξουσιών υπέρ των αυτοδιοικητικών θεσμών.

Η αποκέντρωση του κράτους προς την Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα είναι επιτακτική ανάγκη για την ισόρροπη ανάπτυξη και την αντιμετώπιση των τεράστιων ανισοτήτων που εμφανίζονται μεταξύ κέντρου και περιφέρειας. Η ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη όμως χρειάζεται ριζικά μέτρα και καινοτόμους θεσμούς, χρειάζεται ισχυρό τον θεσμό της δευτεροβάθμιας περιφερειακής και νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, με ενισχυμένο τον πολιτικό τους ρόλο.

Εμείς πιστεύουμε ότι πρέπει και αξίζει να αγωνιστούμε σήμερα για να αναγεννηθεί η Αυτοδιοίκηση ως λαϊκός και κοινωνικός θεσμός και να καταστεί φορέας κοινωνικής και οικονομικής προόδου, φορέας ουσιαστικής κοινωνικής συμμετοχής, δημοκρατίας και διαφάνειας. Το σύνθημα μας είναι «Δημοκρατία, συμμετοχή και διαφάνεια παντού».

Η Ελλάδα χρειάζεται ένα συνολικό πολιτικό σχέδιο για τη διαφάνεια και τον εκδημοκρατισμό των θεσμών, την αναβάθμιση των αιρετών οργάνων της Αυτοδιοίκησης και τη δημιουργία χώρου για μορφές άμεσης δημοκρατίας και συμμετοχής των πολιτών στη διαχείριση των υποθέσεών τους, για την ενίσχυση του λαϊκού και κοινωνικού ελέγχου.

Αγωνιζόμαστε και διεκδικούμε μια Τοπική Αυτοδιοίκηση ανοιχτή και ανατροφοδοτούμενη από την κοινωνία, με ρόλο εγγυητή των κοινωνικών αγαθών και της δημοκρατικής έκφρασης, υποκινητή της κοινωνικής διεκδίκησης, αντίστασης και συμμετοχής, συντονιστή της αναπτυξιακής διαδικασίας, όχι μόνο στο πεδίο της οικονομίας αλλά και της κοινωνικής ευημερίας, της προόδου, του πολιτισμού και της προστασίας του περιβάλλοντος. Για μια ανάπτυξη, δηλαδή, που θα απαντάει σε τρία παράλληλα κριτήρια: α) του ευρύτερου κοινωνικού οφέλους, β) της βελτίωσης της ζωής, ιδιαίτερα των χαμηλότερων εισοδηματικών στρωμάτων, και γ) της αειφορίας.

Η Αυτοδιοίκηση πρέπει να αλλάξει προσανατολισμό. Χρειάζεται τα συλλογικά της όργανα να γίνουν όργανα της μαχητικής διεκδίκησης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των πολιτών, για την προστασία και αναβάθμιση του δημόσιου χώρου, κυρίως όμως πρέπει να συνδεθούν με την κοινωνία και τα κινήματά της ώστε να διαμορφώνουν ολοκληρωμένες προτάσεις για κοινωνική παρέμβαση, ιδιαίτερα σήμερα που βρισκόμαστε σε συνθήκες κρίσης.

Πιστεύουμε ότι η Αυτοδιοίκηση πρέπει να ασκεί ουσιαστικό συντονιστικό ρόλο, να αφουγκράζεται καλύτερα τον κόσμο, να συγκροτεί τοπικά δίκτυα με τους φορείς και τους πολίτες, ώστε να τους κάνει συμμετόχους στον εντοπισμό των προβλημάτων, στην πρόταση λύσεων και τη διεκδίκησή τους.

Αλλά πρέπει και να εξασφαλίζει την ποιότητα της καθημερινής ζωής όλων των πολιτών, ανεξαρτήτως φύλου, φυλής και θρησκευματος, με την παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών στον συντομότερο δυνατό χρόνο.

Η Αυτοδιοίκηση πρέπει άμεσα να διεκδικήσει:

- Την απόδοση των οφειλομένων από το κράτος
- Την αύξηση του Προγράμματος Δημόσιων Επενδύσεων
- Τη διαμόρφωση ενός πλαισίου προτάσεων για μια ριζοσπαστική παρέμβασή της στην απασχόληση και την κοινωνική αλληλεγγύη
- Το ελάχιστο εγγυημένο κοινωνικό εισόδημα για όλους τους κατοίκους
- Την επέκταση και βιωσιμότητα των δομών κοινωνικής φροντίδας και υποστήριξης και παράλληλα τη λειτουργία προγραμμάτων στέγασης και σίτισης αστέγων, δομών με γραμμές άμεσης τηλευπηρέτησης, δουλειά στους δρόμους (για άστεγους, τοξικομανείς, θύματα του τράφικινγκ κλπ.), αξιοποιώντας σε αυτή την προσπάθεια τη συνεργασία των ΜΚΟ, της Εκκλησίας και εθελοντικών ομάδων πολιτών
- Τη μελέτη και ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των προβλημάτων των μεταναστών (κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα, υπηκοότητα στα παιδιά που γεννιούνται εδώ, εκμάθηση της γλώσσας τους κλπ.)
- Την εκπόνηση ειδικού ολοκληρωμένου προγράμματος στήριξης της απασχόλησης, με αυτεπιστασία 100.000 νέων θέσεων εργασίας, για έργα κατασκευής και συντήρησης δικτύων, περιβαλλοντικής προστασίας, έργα αντιτυρικά, αντιπλημμυρικά, καθαρισμού λιμνών, ποταμών, ακτών, δασών κλπ., όπως και έργα κοινωνικών, αθλητικών, πολιτιστικών υποδομών, εξοικονόμησης ενέργειας κ.ά.
- Τη στήριξη δομών κοινωνικής και αλληλεγγύης οικονομίας, όπως κοινωνικές επιχειρήσεις, γυναικείοι, αγροτουριστικοί και κοινωνικοί συνεταιρισμοί, αστικές μη κερδοσκοπικές ενώσεις πολιτιστικών και κοινωνικών δράσεων κλπ.
- Τη δημιουργία δομών και υπηρεσιών σταθερής και πλήρους απασχόλησης. Όχι στην ανασφάλιστη εργασία σε τοπικό επίπεδο, καθιέρωση ελάχιστου μισθού 1300 €
- Τον διπλασιασμό των κονδυλίων για τις κοινωνικές δαπάνες
- Τη διατήρηση και επέκταση των κοινωνικών δομών
- Την ανάπτυξη των προγραμμάτων του ΟΑΕΔ από τους Δήμους
- Τη μείωση των επιτοκίων του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων
- Την ενίσχυση των Δήμων και Νομαρχιών με προσωπικό, για αύξηση της απασχόλησης.

Οι προγραμματικοί μας στόχοι

Το υδροκέφαλο, συγκεντρωτικό και αθηνοκεντρικό κράτος, για να μπορέσει να προωθήσει την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη, χρειάζεται ριζική αναδιάρθρωση,

μέτρα και καινοτόμους θεσμούς. Χρειάζεται ισχυρούς θεσμούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας, περιφερειακής Αυτοδιοίκησης, με ενισχυμένο πολιτικό ρόλο.

Χρειάζεται λοιπόν μια πραγματική μεταρρύθμιση που θα αλλάξει εκ βάθρων το σημερινό πολιτικο-διοικητικό σύστημα. Η χώρα χρειάζεται μια δημοκρατική και αποκεντρωτική μεταρρύθμιση των διοικητικών δομών του κράτους.

με ισχυροποίηση των αυτοδιοικητικών θεσμών. Μεταφορά από το κεντρικό κράτος στην Αυτοδιοίκηση σύγχρονων αρμοδιοτήτων, οι οποίες θα συνοδεύονται, σύμφωνα με τη συνταγματική επιταγή, από τους ανάλογους δυναμικούς πόρους για να μπορεί να επιτελέσει το έργο και το ρόλο της.

Χρειάζεται το θεσμικό πλαίσιο να κατοχυρώνει θεσμούς διαβούλευσης των κατοίκων για τη διαμόρφωση των δημοτικών, νομαρχιακών και περιφερειακών πολιτικών και τον έλεγχο της εφαρμογής τους, με τη μεταφορά αρμοδιοτήτων και των αντίστοιχων πόρων, ώστε να εξασφαλιστεί η τοπική δημοκρατία.

Ο ΣΥΡΙΖΑ υποστηρίζει ότι η Αυτοδιοίκηση είναι αυτόνομος πολιτικός θεσμός του ενιαίου πολιτικο-διοικητικού μας συστήματος, με αποκλειστικές αρμοδιότητες και πόρους, όχι απλώς τοπικός διεκπεραιωτής του κράτους. Είναι τοπική εξουσία η οποία πρέπει να ενεργεί εκ μέρους των δημοτών της, διεκδικώντας μάλιστα τη διεύρυνση των αρμοδιοτήτων που της παρέχονται σε συνταγματικό και νομοθετικό επίπεδο. Πρέπει να έχει έναν αυτόνομο ρόλο διαμόρφωσης της καθημερινής πολιτικής και των προτεραιοτήτων για το χώρο ευθύνης της, ρόλο που θα βασίζεται σε μια καθολική πολιτική αποκέντρωσης, αποφάσεων και πόρων στο εγγύτερο προς τον πολίτη επίπεδο.

Πάνω απ' όλα, πρέπει να λειτουργεί ως συντονιστής της κοινωνικής διαμαρτυρίας και να συνδέεται με τα κινήματα και τους αγώνες των πολιτών για τη βελτίωση των όρων ζωής και εργασίας τους.

Όροι και προϋποθέσεις για μια ουσιαστική και δημοκρατική αυτοδιοικητική μεταρρύθμιση

Μια συνολική μεταρρύθμιση

Η μεταρρύθμιση πρέπει να είναι συνολική, όχι αποσπασματική και μεμονωμένη, όπως έγινε στο παρελθόν, και να καλύπτει την κεντρική κρατική και αποκεντρωμένη διοίκηση σε όλους τους τομείς της (στο σύνολό της) και την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια Αυτοδιοίκηση.

Καθιέρωση της απλής αναλογικής

Να καθιερωθεί το εκλογικό σύστημα της απλής αναλογικής σε όλες τις βαθμίδες Αυτοδιοίκησης, με στόχο τη δημοκρατικότερη συγκρότηση των οργάνων και την αναλογική εκπροσώπηση των κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων σε όλα τα όργανα της Αυτοδιοίκησης. Τα αιρετά όργανα που θα εκλέγονται με την απλή αναλογική θα πρέπει να έχουν ουσιαστική δημοκρατική νομιμοποίηση και να εξασφαλίζουν δυνατότητες ουσιαστικής συμμετοχής και ελέγχου των πολιτών.

Μια δημοκρατική μεταρρύθμιση

Μια διοικητική μεταρρύθμιση πρέπει να είναι μια δημοκρατική μεταρρύθμιση. Οι αλλαγές θα πρέπει να αποσκοπούν στην εμβάθυνση και διεύρυνση της δημοκρατίας στη χώρα μας.

Τα αυτοδιοικητικά οργανωτικά σχήματα πρέπει να διασφαλίζουν την άμεση συμμετοχή των πολιτών στη διοίκηση των υποθέσεών τους και στην άσκηση της τοπικής δημοκρατίας, καθώς και την ενίσχυση της άμεσης δημοκρατίας. Άλλωστε, ο όρος «αυτοδιοίκηση» δηλώνει την αυτο-διεύθυνση, την αυτοδιαχείριση της τοπικής κοινωνίας.

Η Αυτοδιοίκηση αποτελεί τον πλησιέστερο προς τον πολίτη θεσμό κοινωνικοποίησης, συμμετοχής στη διαχείριση των κοινών υποθέσεων και κοινωνικού ελέγχου της εξουσίας. Η αποστολή και ο ρόλος της είναι κατεξοχήν πολιτικός, δημοκρατικός, κοινωνικός, αναπτυξιακός και περιβαλλοντικός και δευτερευόντως διοικητικός (παροχή υπηρεσιών).

Στο σύστημα διακυβέρνησης πρέπει να αναβαθμιστούν περισσότερο τα συλλογικά όργανα σε βάρος των μονοπρόσωπων, ώστε να γίνει περισσότερο «συμβουλευτικό» και λιγότερο δημαρχοκεντρικό – νομαρχοκεντρικό. Πρέπει να διευρυνθούν οι εξουσίες και οι αρμοδιότητες των συλλογικών οργάνων και να περιοριστεί ο ρόλος του μονοπρόσωπου οργάνου, όπως ισχύει σήμερα, ώστε τα συλλογικά όργανα να διαβουλεύονται και να ασκούν με αποτελεσματικότητα τις αρμοδιότητές τους.

Οικονομική αυτοτέλεια της Αυτοδιοίκησης

Διεκδικούμε την πλήρη εφαρμογή του άρθρου 102 του Συντάγματος. Η μεταρρύθμιση θα συνοδεύεται από μια δεύτερη, τη φορολογική, που θα προβλέπει τη μεταφορά φορολογικών πόρων. Στο πλαίσιο του ενιαίου δημοσιονομικού συστήματος, με ευθύνη του κράτους και χωρίς επιβολή νέων φόρων στους πολίτες, πρέπει να γίνει ανακατανομή των φορολογικών πόρων μεταξύ κεντρικής εξουσίας και Αυτοδιοίκησης, προκειμένου η τελευταία να μπορεί να ασκεί με επάρκεια και ανεξαρτησία τις νέες της αρμοδιότητες. Το σημερινό 3,3% του ΑΕΠ που διαχειρίζεται η Αυτοδιοίκηση πρέπει να προσεγγίσει τον μέσο όρο των χωρών της Ε.Ε. (11,5%).

Κατάργηση της κρατικής περιφέρειας

Α. Κατάργηση της κρατικής Γ.Γ. Περιφέρειας και όλων των αποκεντρωμένων μονοκλαδικών δομών των υπουργείων στις περιφέρειες και τους νομούς, εκτός από εκείνες που από το Σύνταγμα υπάγονται στην ευθύνη του κράτους, και μεταφορά των αρμοδιοτήτων τους στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια Αυτοδιοίκηση.

Β. Να τροποποιηθεί ο ν. 3614/2007 «για τη διαχείριση, τον έλεγχο και την εφαρμογή των αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την δ' προγραμματική περίοδο 2007-2013» και να ανατεθεί στη δευτεροβάθμια Αυτοδιοίκηση η διαχείριση των περιφερειακών προγραμμάτων της δ' προγραμματικής περιόδου.

Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση – ΟΤΑ

Η διοικητική μεταρρύθμιση πρέπει να περιλαμβάνει και την αναβάθμιση του α' βαθμού. Οι δήμοι της Περιφέρειας –ειδικά οι καποδιστριακοί– είναι αναγκαίο να υποστηριχθούν αποτελεσματικά και να ανασυγκροτηθούν, προκειμένου να εξασφαλίσουν την αυτοδυναμία τους, τη δημοκρατική τους λειτουργία και τη δυνατότητα ουσιαστικής παρέμβασης στα κοινωνικοοικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα της περιοχής τους, με την εισαγωγή νέων θεσμών που θα προάγουν και θα ενισχύουν την αυτενέργεια, τις δράσεις και τη συμμετοχή της κοινωνίας των

πολιτών, καθώς και την αποδοχή του μοντέλου της τοπικής διακυβέρνησης στο πλησιέστερο δυνατό του πολίτη επίπεδο.

Επίσης, με δεδομένο ότι οι νέοι δήμοι της υπαίθρου θα αποτελούνται από ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό οικισμών, πρέπει να καθοριστεί το θεσμικό πλαίσιο που θα διέπει τους θεσμούς διαβούλευσης των κατοίκων των οικισμών για τη διαμόρφωση των δημοτικών πολιτικών και τον έλεγχο της εφαρμογής τους. Θα πρέπει, επίσης, να ενισχυθεί και να διευρυνθεί ο ρόλος των τοπικών συμβουλίων με τη μεταφορά αρμοδιοτήτων και των αντίστοιχων πόρων, ώστε να εξασφαλιστεί η τοπική δημοκρατία.

Δευτεροβάθμια, περιφερειακή Αυτοδιοίκηση

Σε επίπεδο Περιφέρειας, οι κύριες ασκούμενες αρμοδιότητες πρέπει να αφορούν την αναπτυξιακή πολιτική, τον προγραμματισμό και συντονισμό, τον χωρικό σχεδιασμό και διαχείριση περιοχών (χωροταξία, φυσικό περιβάλλον, υδατικοί πόροι) και την κατασκευή και λειτουργία έργων υποδομής διανομαρχιακού επιπέδου.

Σε επίπεδο Νομού, σημαντικά κρίνονται τα ζητήματα αρμοδιοτήτων νομαρχιακού επιπέδου, εφαρμογής περιφερειακής αναπτυξιακής πολιτικής (πρωτοβάθμιος, δευτεροβάθμιος και τριτοβάθμιος παραγωγικός τομέας), της πολεοδομίας, του περιβάλλοντος, της κοινωνικής πολιτικής (υγεία, κοινωνική φροντίδα, εκπαίδευση), της πολιτικής προστασίας κ.λπ.

Μητροπολιτικές και νησιωτικές περιοχές

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από γεωγραφικό κατακερματισμό, ανισοκατανομή του πληθυσμού, μεγάλη αναπτυξιακή ανισότητα μεταξύ των νομών και περιφερειών και μεγάλη ανομοιομορφία στις τοπικές και υπερτοπικές υποθέσεις μεταξύ των περιοχών. Ως εκ τούτου, οι θεσμοί της αυτοδιοίκησης στους νομούς και τις περιφέρειες της χώρας πρέπει να διαφοροποιηθούν οργανωτικά και λειτουργικά μεταξύ τους, ώστε να μπορούν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά.

Πρέπει να υπάρχει διάκριση και διαφορετική μεταχείριση των μητροπολιτικών περιοχών Αθήνας και Θεσσαλονίκης, όπως και των νησιωτικών περιοχών, σε σχέση με τις άλλες περιοχές της χώρας.

Αναγκαία κρίνεται, ακόμη, η θέσπιση μητροπολιτικής διακυβέρνησης, που θα αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα λειτουργικά και αναπτυξιακά αδιέξοδα που προκύπτουν από το διοικητικό χάος, τις επικαλύψεις αρμοδιοτήτων, τον κατακερματισμό και την έντονη παρεμβατικότητα της κεντρικής κρατικής διοίκησης που επικρατεί στα μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα Αθήνας και Θεσσαλονίκης.

Η μητροπολιτική διακυβέρνηση θα πρέπει να ενταχθεί στη δευτεροβάθμια Αυτοδιοίκηση. Αυτή η ιδιαιτερότητα υπαγορεύει διαφορετικές διοικητικές δομές και λειτουργίες της δευτεροβάθμιας Αυτοδιοίκησης και διαφορετικές σχέσεις με την πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση.

Αρχές διοίκησης, σχέσεις διοίκησης – Αυτοδιοίκησης

Πρέπει να συγκεκριμενοποιούνται και να κατοχυρώνονται νομικά (πέραν του Συντάγματος) το «τεκμήριο αρμοδιότητας» για τις τοπικές και υπερτοπικές υποθέσεις και οι αρχές:

- της εγγύτητας, με την οποία η διοίκηση ασκείται όσο το δυνατόν πλησιέστερα στον πολίτη
- της επικουρικότητας, ως προς την κατανομή διοικητικών αρμοδιοτήτων, όπου η ψηλότερη βαθμίδα της δημόσιας διοίκησης ασκεί μόνο εκείνες τις διοικητικές αρμοδιότητες που η χαμηλότερη βαθμίδα δεν μπορεί να ασκήσει αποτελεσματικά
- της τοπικής αυτονομίας, όπου κάθε επίπεδο αυτοδιοίκησης πρέπει να λειτουργεί με πλήρη αυτοτέλεια.

Είναι προφανές ότι μια τέτοια διοικητική μεταρρύθμιση θα πρέπει να συνοδεύει ένας νέος Καταστατικός Χάρτης – Κώδικας για κάθε βαθμό αυτοδιοίκησης και ότι οι πρόσφατοι κώδικες θα καταργηθούν, αφού αποτυπώνουν την υπάρχουσα σήμερα κατάσταση.

Εποπτεία και έλεγχος

Πλήρης αυτονομία της Αυτοδιοίκησης από το κράτος. Ασκείται μόνο έλεγχος νομιμότητας από Ανεξάρτητη Αρχή Ελέγχου Αυτοδιοίκησης που συγκροτείται γι' αυτό το σκοπό.

Σε μια εποχή απαξίωσης και χειραγώγησης της πολιτικής, που οι λειτουργίες της δημοκρατίας υφίστανται την ασφυκτική πίεση από ισχυρά συμφέροντα, η ενίσχυση της άμεσης δημοκρατίας και της αμφίπλευρης σχέσης πολίτη – κοινωνίας με την Αυτοδιοίκηση αποτελεί αντίβαρο για τη στήριξη και αναζωογόνηση της δημοκρατίας στη χώρα μας.

Αυτή την κατεύθυνση υπηρετούν οι προτάσεις του ΣΥΡΙΖΑ.